IMAGES OF ISTANBUL WOMEN IN THE 1920S

DÜRİYE FATMA TÜRE

BOGAZİÇİ UNIVERSITY

2007

IMAGES OF ISTANBUL WOMEN IN THE 1920S

Dissertation submitted to the
Atatürk Institute for Modern Turkish History
in partial fulfillment of the requirements for the degree of

Doctor of Philosophy

by

Düriye Fatma Türe

Boğaziçi University

2007

An abstract of the Dissertation of Düriye Fatma Türe for the degree of Doctor of Philosophy from the Atatürk Institute for Modern Turkish History to be taken October 2007

Title: Images of Istanbul Women in the 1920s

This study concerns the debates about the question of women that were ongoing in the popular press of Turkey in the 1920s and looks at the traces of these debates in obscene literature as a marginal branch of popular literature.

The question of women was at the heart of all the predicaments and conflicts of the period. In popular literature it was mostly urban Istanbul women who were scrutinized to the last detail, from their biological responsibilities to their behavior in the public arena, down to their clothes and their relations with the opposite sex. It was believed that it was urban women above all who threatened the social order.

Bearing in mind that the traditional faith-based patriarchal Ottoman social system began to disintegrate after the First World War to be replaced by a nationalist, modern and again patriarchal structure, the hypothesis of this dissertation is that the popular press sought to integrate women as individuals into the new social structure and define them according to common social perceptions. Women who defied society's definition of the ideal woman were often depicted as heroines in popular obscene stories. While these stories offered a social fantasy in which society's concerns and paranoia about women turned into reality, from another perspective, they also reflected the social disintegration after years of secrecy and seclusion and the excitement and awkwardness felt both by men and women from coexisting in the same environment.

Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü'nde Doktora Derecesi için Düriye Fatma Türe tarafından Ekim 2007'de teslim edilen tezin kısa özeti

Başlık: 1920'lerde Istanbullu Kadın İmajları

Bu incelemede 1920'lerin popüler basınındaki kadın sorunuyla ilgili tartışmalar ele alınarak bu tartışmalarda ortaya çıkan şehirli kadın imajlarına ve bu imajların popüler edebiyatın marjinal bir alt kolu olan müstehcen edebiyattaki yansımalarına bakılmıştır.

Kadın sorunu, 1920'lerin Türkiyesi'nde, dönemin tüm ikilemlerinin ve çatışmalarının merkezindeydi. Popüler basında en çok şehirli, Istanbullu kadınlar ev içi ve biyolojik sorumluluklarından, kamusal alandaki davranış şekillerine, giysilerinden karşı cinsle ilişkilerine kadar mercek altına yatırılıyorlardı. En çok şehirli kadınların toplumsal düzen için tehdit teşkil ettiğine inanılıyordu.

Geleneksel, inanca dayalı ataerkil Osmanlı toplum yapısının Dünya Savaşı'ndan itibaren çözülmeye başladığı ve yerini milliyetçi modern ve yine ataerkil bir yapıya bıraktığı gözönünde bulundurularak, tezin ana savı, basındaki tartışmaların kadınları bu yeni toplum yapısına entegre etme amaçlı olduğu ve kadınların toplumun ortak algısıyla belirlenen rollerle sınırlandırıldıklarıdır. Toplumun ideal kadınlık tanımlarına uymayan kadın tipleri popüler müstehcen hikâyelerde kadın kahramanlar olarak tasvir edilmişlerdir. Popüler müstehcen hikâyeler, bir yandan toplumun kadınlarla ilgili endişe ve paranoyalarının gerçeğe dönüştüğü bir toplum fantezisini sunarken başka bir açıdan ise yüzyıllardır kaç göçe dayalı bir yapıdan sonra toplumdaki çözülmelerin, kadınla erkeğin artık daha rahat aynı ortamda bulunmalarının heyecanını ve acemiliklerini de yansıtırlar.

CURRICULUM VITAE

NAME: Düriye Fatma Türe
PLACE OF BIRTH: Istanbul
DATE OF BIRTH: 21 April 1967

GRADUATE AND UNDERGRADUATE SCHOOLS ATTENDED
Boğaziçi University
Boğaziçi University
Boğaziçi University

DEGREES AWARDED
Master of Arts in Turkish Literature and Languages, 1993,
Department of Turkish Literature and Languages, Boğaziçi University.
Bachelor of Arts in Turkish Literature and Languages, 1990,
Department of Turkish Literature and Languages, Boğaziçi University.

AREAS OF SPECIAL INTEREST
Social History, Women Studies and Literature

PROFESSIONAL EXPERIENCE
Instructor, Department of History, Bogaziçi University,
Istanbul, 1999- Present
Part-time Instructor, Department of History, Bilgi University,
Istanbul, 2007- Present
Part-time Instructor, Department of Humanities and Social Sciences,
Istanbul Technical University, Istanbul, 2007- Present

PUBLICATIONS
Türe, Düriye Fatma. "An Analysis of Pınar Kür's Novel in the Light of
Kate Millett's Sexual Politics" Master's Thesis, Boğaziçi University, 1993.
Bibliography of Ahmet Mithat, Istanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, 1991.
Bir Usta Bir Dünya: Behçet Necatigil (One World One Master: Behçet
Necatigil). Istanbul:Yapı Kredi Kültür Merkezi, 1993.
Bir Kitabın Anatomisi: Harfperestler ve Kalemşörler (The Anatomy of a Book:
Devotees and of Letters and Masters of the Pen). Istanbul: Yapı Kredi Yayınları,
1993.
Bir Usta Bir Dünya: Oktay Rifat (One World One Master: Oktay Rifat).
Istanbul: Yapı Kredi Kültür Merkezi, 1994.
Bir Usta Bir Dünya: Adalet Ağaoğlu (One World One Master: Adalet Ağaoğlu).
Istanbul: Yapı Kredi Kültür Merkezi, 1994.
Bir Usta Bir Dünya: İlhan Berk (One World One Master: İlhan Berk). Istanbul: Yapı
Kredi Kültür Merkezi, 1995.
Bir Usta Bir Dünya: Salâh Birsel (One World One Master: Salâh Birsel). Istanbul:
Yapı Kredi Kültür Merkezi, 1995.
Bir Usta Bir Dünya: Tezer Özlü (One World One Master: Tezer Özlü). Istanbul: Yapı
Kredi Kültür Merkezi, 1996.

Istanbul'un Dört Çağı (The Four Ages of Istanbul). Istanbul: Yapı Kredi Yayınları,

1996.

Yazmadan Basmaya: Müteferrika, Mühendishane, Üsküdar Matbaaları (The History of Printing in the Ottoman Period). Istanbul: Yapı Kredi Kültür Merkezi, 1996.

Şakirtten Mektepliye Talebeden Öğrenciye (The History of Studentship from the Ottomans to the 1950s). Istanbul: Yapı Kredi Kültür Merkezi, 1996.

Bir Usta Bir Dünya: Abidin Dino (One World One Master: Abidin Dino). Istanbul: Yapı Kredi Kültür Merkezi, 1996.

Bir Usta Bir Dünya: Cemal Reşit Rey (One World One Master: Cemal Reşit Rey). Istanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1997.

Bir Usta Bir Dünya: Füreya Koral (One World One Master: Füreyya Koral). Istanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1997.

Harfi Harfine (Letter-Perfect – An Alphabet Design by 29 Authors, Poets, Artists). Istanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1998.

Çocukların Gözüyle Harfler (Letter-Perfect – An Alphabet Design by Children). Istanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1998.

Elleri Var Ellere Benzemez: Yeditepe Dergisi Arşivi (Handwritings and Manuscripts of Famous Authors and Poets from the Archive of Yeditepe Magazine). Istanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1998.

Kayıp Zamanın Peşinde: Anadolu'da Arkeoloji Çalışmaları, (Archeological Excavations in Anatolia). Istanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1999.

Thonet Mobilya'nın Öyküsü (The Story of Thonet Furniture). Istanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1999.

Yazma Eserler Kataloğu (A Catalogue of Handwritten Manuscripts from the Yapı Kredi Sermet Çifter Library). Istanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2001.

"Jane Eyre ve Muhazarat" (Jane Eyre and Muhazarat). *Marmara Üniversitesi Türklük Araştırmaları Dergisi*. Istanbul: Marmara Üniversitesi Yayınları, 1991.

"Cinsel Politika Kuramı ve Kadın Söylemi" (Sexual Politics and Female Narrative). *Sözden Yazıya: Edebiyat İncelemeleri*. Istanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, 1994, pp. 7-17.

"Adab-ı Mahrumiyet" (Women's Manners in History). *Sanat Dünyamız 63*. Istanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1996, pp. 145-152.

"İbrahim Müteferrika'nın Son Bastığı Eser" (Muteferrika's Last Printed Work). *Kitap-lık 26*. Istanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1997, p. 39.

"Dünyanın Aynası: Cihannüma" (Cihannuma: The Mirror of the World). *Kitap-lık 27*. Istanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1997, pp. 48-50.

"Müteferrika Matbaasının İlk Kitabı: Vankulu Lugatı" (Vankulu Dictionary: The First Book from the Muteferrika Press). *Kitap-lık 28*. Istanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1997, pp. 58-60.

"Gülşen-i Hulefa, Tarih-i Sami ve Şakir ve Suphi, Tarih-i İzzi" (The Histories of Sami, Şakir, Suphi, İzzi). *Kitap-lık 29-30*. Istanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1997, pp. 50-52.

"Resimli Kitap" (an article about the magazine Resimli Kitap). *Kitap-lık 33*. Istanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1998, pp. 224-227.

"Necatigil'in Bilinmeyen Bir Çalışması" (An Unknown Work by Necatigil). *Kitap-lık 33*. Istanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1998, p. 260.

"Aydede ve Refik Halit Karay"(Refik Halit Karay and Aydede Magazine). *Kitap-lık 34*. Istanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1998, p. 259.

"Yapı Kredi Sermet Çifter Kütüphanesi'nden Seçmeler" (Rare Books from the Sermet Çifter Library). *Kitap-lık 35*. Istanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1999, p.257.

"Bizans Kitapları" (Byzantium Books). Kitap-lık, sayı:35. Istanbul: Yapı Kredi Yayınları, pp.258-266, 1998.

"Avam Edebiyatında Müstehcenlik" (Obscenity in Popular Literature). *Albüm 1*. Istanbul: Hürriyet Yayınları, 1997, pp.96-105.
"Alafranga Bir Hanım" (An à la franca Woman). *Toplumsal Tarih* (Special Issue). Istanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1997, pp. 42-46.
"Özgürlükle Gelen Müstehcenlik" (Obscenity out of Freedom). *Tarih ve Toplum.* (Special Issue), Istanbul: İletişim Yayınları, 1999.
"Mahrem Tarih" (Secret History) *Tarih ve Toplum*. (Special Issue), 2001.
"II. Meşrutiyet Dönemi Müstehcen Avam Edebiyatı (Obscene Popular Literature in the Second Constitution Era). *Eleftherotypia*. 2006.
"Modern Hastane Donanımlarından Kahve Makinelerine" (From the Modern Hospital Equipment to the Coffee Machine). *Asklepios 2* (July 2003), pp. 16-23.
"Bodyworlds" *Asklepios 2* (July 2003), pp. 106-117.
"Ruh Halleri: 7 Ruh Halinin 7 Sanata Yansıması" (The Impact of 7 States of Mind on the 7 Arts). *Asklepios 3* (October 2003) pp. 18-43,
"Binbir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler" (One Thousand and One Kisses: Obscene Literature in the 1920s). *Asklepios 4* (January 2004), pp. 84-95,
"Acı: Çile, Şefkat, Duyarlılık" (Pain: Passion, Compassion, Sensibility). *Asklepios* 5 (April 2004), pp. 106-117.
"Yaşam Nefesi" (Breath of Life). *Asklepios 6* (July 2004), pp. 104-117.
"Yaşamın Felsefe Çağı: Yaşlılık" (Old Age: The Philosophical Age of Life). *Asklepios 7* (January 2005), pp. 18-37.
"Fernando Botero ve Şişman İnsanları" (Fernando Botero and his Fat People). *Asklepios 8* (April 2005), pp. 68-77.
"Ambulans Tarihi: Nereden Nereye" (The History of the Ambulance). *Asklepios 10* (January 2006), pp. 6-13.
"Gotik Kabuslar: Fuseli, William Black ve Romantik Hayal Gücü" (Gothic Nightmares: Fuseli, William Black and the Romantic Imagination). *Asklepios 11* (April 2006), pp. 108-119.
"Amadeo Modigliani: Efsanelerle Örülü Bir Yaşam" (The Life of Amadeo Modigliani). *Asklepios 12* (July 2006), pp. 46-57.
"Faniler (Perishables). *Asklepios 14* (April 2007), pp. 62-73.

PAPERS

"Cinsel Politika Kuramı ve Kadın Söylemi" (The Theory of Sexual Politics and the Female Narrative) Yazıdan Söze Konferans 1, Boğaziçi Üniversitesi, 7 Nisan 1993.
"Cinsel Politika Kuramı Işığında Pınar Kür'ün Romanları" (An Analysis of Pınar Kür's Novels as Interpreted through Kate Millett's Sexual Politics) Symposium on Women in Anatolia, Topkapı Sarayı, 1993.
"Obscenity in Popular Literature" Boğaziçi Üniversitesi Rektörlük Salonu, 24 Mart 1999.
"1908-1929 Yılları Arası Yayınlanan Popüler Edebiyat Ürünlerinde Kadın" (Female Types in Popular Literature Between 1908-1929), Istanbul Teknik Üniversitesi, 7 Nisan 1999.

ACKNOWLEDGEMENTS

The efforts of many people helped this thesis come about. First of all, I am grateful to my thesis advisor, Prof. Dr. Zafer Toprak, for sharing his valuable opinions, opening his archives to me and providing his unstinting help and support at every stage of the thesis. I owe thanks to Prof. Dr. Ayşe Buğra, Prof. Dr. Fatmagül Berktay, Doç. Dr. Duygu Köksal and Doç. Dr. Arzu Öztürkmen for agreeing to serve on my jury, read and assess my thesis and share with me their valued opinions.

It would have been impossible for me to access such varied material without the help of Turgut Kut, Nedret İşli, Sabri Koz and Gökhan Akçura, who opened their collections to me in the course of research. The influence of Prof. Dr. Nüket Esen, in both her classes and in our conversations, was great in leading me to academic life and women studies. In the same way I developed my interest in literature from the lessons I received from Prof. Dr. Günay Kut and Associate Prof. Zehra Toska. I thank them all.

For their help I thank also the employees of Bosphorus University Library, particulalry in the Near East Section, Atatürk Kitaplığı and Yapı Kredi Sermet Çifter Library and the Beyazıt State Library.

Many friends have in various ways contributed to this thesis. Assist. Prof. Ahmet Ersoy, Anna Pilkington, Arzu Taşçıoğlu, Aytuğ Yıldırım, Birhan Keskin, Birsen Talay, Can Akaş, Cem Akaş, Ceyda Akaş, Cevdet Serbest, Assoc. Prof. Christoph Neumann, Assist. Prof. Çiğdem Kafesçioğlu, Daniel Saunders, Deniz Vural, Prof. Dr. Donald Rayfield, Prof. Dr. Edhem Eldem, Emre Yalçın, Engin Kılıç, Enis Batur, Assist. Prof. Erol Köroğlu, Esra Özdoğan, Esengül Kolcuoğlu, Evren Bülay, Gülayşe Öcal, Prof. Dr. Hatice Aynur, İskender Savaşır, Prof. Dr. İştar

Gözaydın, Kerem Kabadayı, Dr. Lale Babaoğlu, Lale Öcal, Assoc. Prof. Levent Yılmaz, Assoc. Prof. Mehmet Nemutlu, Melis Seyhun, Assist. Prof. Meltem Toksöz, Münevver Eminoğlu, Oğuz Kırkgöz, Oğuz Özgül, Özalp Birol, Pınar Gerikalmaz, Sabri Gürses, Saffet Emre Tonguç, Samih Rifat, Prof. Dr. Selçuk Esenbel, Prof. Dr. Selim Deringil, Olcay Akyıldız, Rüstem Baksoy, Assoc. Prof. Selim Sırrı Kuru, Sezgi Durgun Armaner, Assist. Prof. Türker Armaner, Yasemin Reis, Zeynep Ögel, Assist. Prof. Zeynep Uysal

This thesis would never have been written without the moral support of my family and I thank them for their constant support and love and for the understanding they have shown towards my different states of mind in the course of this thesis. Last but not least I thank Gabriel and Misket for believing I could finish this thesis and for being in my life.

This thesis is dedicated to my three nieces, Seray, Sergün and Ayris.

TABLE OF CONTENTS

PREFACE xv

CHAPTER 1: INTRODUCTION 1

Conceptual Framework: Turkey in the 1920s 3

CHAPTER 2: THE GENERAL SITUATION AFTER THE FIRST WORLD WAR 13
Old Europe and New America 13

CHAPTER 3: MODERNISM VERSUS TRADITIONALISM IN THE 1920S 36
Arts and Sciences 37

CHAPTER 4: THE NEW WOMAN IN THE 1920S 53
The Women's Question: General Overview 53
Flapper, Garçonne, Neue Frau, Amateur 55
Where are the Borders: Power of Tradition, Promise of the Modern 61
Rediscovery of Sexuality 66
Fashion as an Extension of Modernity 76

CHAPTER 5: ISTANBUL AND ISTANBUL WOMEN (1918-1923) 83
The Political Situation 83
The Economic Situation 87
Daily Life and Istanbul Women 92
Women Images in the Popular Press (1918-1923) 141

CHAPTER 6: ISTANBUL WOMEN IN THE EARLY REPUBLICAN PERIOD 145

Istanbul versus Ankara 145
Education and Women 150
Working Women 154
Women and the Family 162
Women Images in the Popular Press 1923-1930 177

CHAPTER 7: OBSCENE POPULAR LITERATURE 189

The Woman Question in Literary Canon 189
Pornographic, Erotic and Obscene 197
General Characteristics of Obscene Popular Literature 201

Suicide Motif in Stories 208
Comic Spirit in Stories 219
Debates over Obscene Popular Literature 221

CHAPTER 8: CONSUMPTION AND SEXUALITY
IN OBSCENE POPULAR LITERATURE 231

Fashion and Women 231
The Consumer Female Types in Obscene Stories 242
Sexuality and Women in Obscene Popular Literature 269
Girls and Sexuality 273
Married Women and Sexuality 287

CHAPTER 9: CONCLUSION 301

BIBLIOGRAPHY 328

APPENDICES 347

A- Selections from *Karagöz* 347
B- Selections from *Genç Kadın* 364
C- Selections from *Türk Kadını* 371
D- Selections from *Resimli Ay* 383
E- Selections from *Süs* 407
F- Selections from *Hayat* 416
G- Selections from Vatan 421
H- Selections from Stories 422

LIST OF TABLES

1- Numbers of Women Employed via the Ottoman Society for the Employment of Muslim Women According to their Work Places

2- Daily Wages in Some Industries (Krş/ Day) in 1915

3- Distribution by Occupation of the Female Population in Census Years (1927)

4- Distribution by Occupation of the Female Population in Census Years (1935)

5- The Ratio of Unoccupied Women to the Total Population

6- Location Motifs in the Stories of the *One Thousand and One Kisses* Series

7- Relationship Motifs in *One Thousand and One Kisses* Series

A NOTE ON TRANSLITERATION

The stories and articles that made up the primary sources used in the thesis were written in Ottoman Turkish because they were published before the alphabet change. I transliterated these materials into the Latin alphabet and quoted the original texts in references when summarizing them in English in the main text. To indicate the 'ع' letter I used " ' " in transliterations.

A NOTE ON TURKISH PRONOUNCIATION

Modern Turkish spelling has been used throughout for Turkish words and proper names like titles of books and stories as well as names of associations together with English translations in parenthesis. Turkish spelling is phonetic and words are written exactly as they are pronounced. Turkish letters that are not pronounced like their English equivalents are:

a: a in car
c: g in genetic
ç: ch in chair
e: a in sat
g: g in give
ğ: gh in neighbor
I, ı: e in dozen
İ, i: i in fit
j: as in French
ö: as in German
ş: sh in shut
u: u in put
ü: as in German

PREFACE

It was by no means easy to be a woman in 1920s Turkey. In the collapsed empire, women had received little regard and were kept out of sight; now they were seeking a place in society as the new citizens of a Republic that was emerging from the destruction of a series of wars. Unpracticed and uncertain of themselves, they also had to deal with society's predicaments, concerns and paranoia.

The question of women was at the heart of all these predicaments and conflicts. In popular literature it was mostly urban Istanbul women who were scrutinized to the last detail, from their biological responsibilities to their behavior in the public arena, to their clothes and their relations with the opposite sex. It was believed that it was women above all who threatened the social order.

In this study I have sought to see what kind of images of women emerged in the ongoing debates about women in the popular literature of 1920s Turkey and how these images and debates are reflected in the obscene stories of the period.

As I began to work on women in 1920s Turkey, I was faced, on the one hand, with a Kemalist narrative that argued that the Republican period brought with it many rights and freedoms for women. On the other hand, there have been since the 1980s feminist researchers who are skeptical of this narrative. Were women liberated by the Republic or were there boundaries to this liberation? This is clearly an important question and one that many researchers have sought to answer.

Without refuting the gains made by the Republic, I shared the feminist reasoning and views of the post-1980s and thought that the momentum gained by women's movement during the Second Constitution should not be overlooked. The question that engaged me was not so much women's movements and the assessment

of them according to period, but rather the lives of women who had been through the First World War and then the War of Independence and who had witnessed the fall of an empire and the creation of a new regime. It was more how they were regarded and evaluated in the period they lived through and to what extent they were "permitted" to do things.

In seeking to answer these questions I came across a single folio book printed in the 1920s, which raised other questions connected to – although at first not obviously so - my first ones. This book was from the *Bin Bir Buse* (One Thousand and One Kisses) series and it was subtitled *En Şen En Şuh Hikâyeler* (The Most Fun, Most Delightful Stories'). I was intrigued by the cover illustration of a woman – audacious for the time – as well as the word "delightful", so I started to read it. The stories in the book take place in Istanbul in the 1920s. The stories take as their subject the physical – in the language of the time "material" – relations between Turkish women and men. My first encounter with popular obscene literature of the period increased the questions that led me to write this thesis. The stories' protagonists bore solidly Turkish names. At a time when the appearance of a Turkish woman on the theatre stage caused a furor, it was striking that obscene stories at the time featured Turkish women and that these books were published as a series on a weekly basis. Couldn't this be an indication that there was in that period great interest in these publications?

Adding new questions to a series of questions, I planned first to look at what was about women in the popular press in the 1920s and in so doing, focus on how men viewed women and their increasing public visibility and in a sense women's "renewal" and "modernization." I also included some women writers where their views showed parallels to those of men. What kind of identities appeared for women

during the transition form the traditional Ottoman social order to the modern nation-state? And which of these identities found approval and which were excluded and criticized? What kind of female archetypes did the popular press produce in opening up for debate questions about women? Of these typologies, which most fitted the types of women in the obscene stories, of which I discovered there were a great many examples, and why? Is it possible to trace an ideology in the stories between the lines similar to the debates in the popular press of the time?

Method and Sources

For such a study I thought the most suitable research method would be to turn to archives and look at popular magazines from the period. In the years I first began exploring sources for the thesis I was employed at Yapı Kredi's library, which contained a collection of publications, novels and stories spanning a broad period, but this archive was not enough for the subject on which I wanted to work. After examining sources in this library as well as the Women's Research Library, the Beyazıt State Library, the Atatürk Library, the Orient Institute Library and the Boğaziçi University Library, I selected for use in my thesis *Genç Kadın* (Young Woman, 1918-1919), *Türk Kadını* (Turkish Woman, 1918-1919), *Resimli Ay* (Illustrated Month, published with interruptions and under different management from 1924 to 1931; I only included issues from 1924), *Süs* (Ornament, 1923-1924), *Karagöz* (1908-1950, taking examples from the 1920s).

There were of course reasons for my choosing these magazines. I thought that for a study of the 1920s it was necessary to go back a little and look at the years

1918-1920 – if not comprehensively – in order to see the effects of the First World War. This is why *Genç Kadın* and *Türk Kadını* have been included in this thesis. *Süs* began publication just before the declaration of the Republic and is important as an indicator of the transition from the Ottoman to the Republican period. *Süs* is also important in that it appealed above all to educated girls and to include them in the readership even offered special terms and gifts for subscribers. Since the target audience was schoolgirls and this was emphasized by the magazine itself, I thought it necessary to see what roles the articles in *Süs* offer to girls and women and what sort of debates they covered. The literature of that period in Turkey identified women either as "girls" or "women" according not only to their ages but also their marital status. I have therefore used these terms to reflect the distinctions of the period. *Resimli Ay* was important in that it reflected the Republican view in the early years of the Republic. As well as articles setting out "appropriate" qualities for women, the magazine offered information to help women keep up with the changing rules of social intercourse and relationships as they presented themselves in public.

Meanwhile, *Karagöz* is a humorous magazine. A large proportion of the obscene stories I examined contain comic elements, so I thought it necessary to include in the thesis a humorous magazine published in that period. But the most important reason for choosing *Karagöz* was the magazine's editorials entitled "Karagöz's Monologue." These editorials dealt with relationships between men and women, Istanbul women, and concerns and fears about women. I thought that the articles, written in a comical and entirely demotic language, held up a mirror to the position of women in popular culture in the 1920s. It would prove useful to see whether there was any similarity between the articles and the narrative and ideology presented in the obscene stories.

Genç Kadın, *Türk Kadını*, *Süs*, *Resimli Ay* and *Karagöz* were all printed and published in Istanbul. Bearing in mind that the seat of government shifted to Ankara in the 1920s it was necessary to add a magazine based in Ankara. I thought that *Hayat* (Life, 1926-1930) would be useful to reflect the Republican ideology. *Hayat* mainly covered literature, art and philosophy and it presented itself as a "Literary Magazine of Opinion." It was therefore different from the other popular magazines used in this thesis, but it did issue a special women's edition and the fact that it contained articles about the new moral understanding, citizenship and nationalism was published from 1926 to 1930 makes it interesting to observe the ideology of the early years of the Republic.

As a method, I scoured the magazines and researched which subjects in the 1920s most occupied the debates about women. I found it rational to treat the 1920s in two sections. The first section is the very last part of the Ottoman period covering the First World War, including the occupation of Istanbul and running until the declaration of the Republic. This is best defined as the years of transition to the Republic. The second section covers the years 1923-1929 and can be designated as the early Republican Period. By examining the changes in the lives of women inside and outside the home, without ignoring the economic and social conditions of the two periods, I aimed to see whether there was continuity in the typology of women throughout the 1920s and what changes it had undergone.

While examining magazines as primary sources I also began collating obscene stories. This was not as easy or quick as I had anticipated. Most libraries did not give space to "these kinds" of publications, on the grounds that they were not literary material. Although I searched in the Yapı Kredi Library, the Beyazıt State

Library and the Orient Institute, the results showed that I would have to turn to private collections.

Prof. Dr. Zafer Toprak, Sabri Koz, Turgut Kut, Nedret İşli and Gökhan Akçura opened up their own collections for this study; some books of obscene stories I acquired from second-hand bookshops and by auction. Apart from the *One Thousand and One Kisses*, I was unfortunately unable to acquire a complete set of most of the other series, although I did access most of the issues. In total, I examined 95 stories.

As I analyzed the obscene stories I focused on women's typologies, on the one hand and the changing social values, sexuality, love and morals on the other. In a sense I was looking at what kind of ideal respectable female qualities were presented to women, both in the family and in the public arena, by the debates in the popular press, and which kinds of behavior were deemed by society as excessive, unnecessary or harmful. At the same time I examined the obscene stories to see which of these qualities were contained within the stories – by means of subject matter or by the types of women depicted.

I was aware of the nationalist woman and the à la franca women types that featured as opposing characters in the plots of literary works – especially novels – of the period, and I knew about the arguments made through these characters. My aim was to concentrate on the types of women featured in the obscene stories of popular literature that fall outside the canon and to make sense of the reasons for those characters to feature in the plot within the social context and the context of the women question.

In one section of the chapter I turned to secondary sources. A study of this kind required an awareness of what was going on in the world in the 1920s. What changes had resulted in Europe and America from the chaotic decade following the First World War? How were these changes reflected in the lives of women?

I left out of my thesis the women's movements in Europe, and indeed the women's movements in the Ottoman Empire and in Turkey. This is because my

central question was not so much what women were resisting and what they were trying to change, but rather how they were scrutinized and also what was understood by the 1920s phenomenon of the "new woman." For this literature I sought to conduct a general survey of Britain, France, Germany and the US. Were the topics of discussion concerning women, sexuality and relationships similar or different to those in Turkey? I thought it necessary to conduct such a study in order to capture the general atmosphere of the 1920s. After all, it would have been an omission to look at the "new woman" in Turkey without being aware of the new types of the 1920s, like the new woman "flapper"of the US or "garçonne"of France.

The changes in Europe and American at the end of the First World War were significant. Territorial frontier changes, populations declined and the problems and debts caused by the war economy forced countries to take new decisions. In the second chapter, I examined the main political, social and economic developments in Europe and the US from the end of the First World War to the end of the 1920s. As examples, I chose Britain, France and Germany as countries deeply affected by the war and also with close relations with Turkey. The US emerged from the war as a new global power, so what happened in the US up to the Depression of 1929 was also important. Excluding developments in the US from this section would therefore have been an omission.

Third chapter deals with developments in science and the arts in the 1920s. The effects of tradition on the one hand and the effects of modernity on the other made the 1920s different. Lives were being changed by the emergence of radio, cinema, electricity and indeed the automobile. This chapter is a brief summary of the developments in art and architecture and in science and technology.

A general response was needed to the question about women's lives in other countries at that time, before turning to the debates about Turkish women in the popular press in the 1920s. I thought it appropriate to look broadly at the changes awaiting women at the end of the war, again on a European and American axis. I sought to see how women in Germany, France, Britain and the US were affected by the changes brought about by the war and to see how these were reflected in domestic and work life and in the family structure and ideas about marriage, and even clothing. I wanted to see how women's sexuality was perceived, whether they had control over their own bodies and what kind of innovations were brought to relationships by all these changes. All these developments of course differed from country to country, but the similarities should not be overlooked either. If we can speak of a new post-war generation in Europe and U.S.A, a "new woman" with different sets of values compared the previous generation, then it is necessary to touch on the characteristics of this new woman, how society sees her, and to what restrictions and judgments she was subject, if any.

Looking at all these changes in Europe and America from a perspective encompassing the traditional and the modern and aspects from sexuality to fashion was helpful before turning to Turkey in bringing sense to the debates seen in the popular press of the period. In the fifth chapter I examine the changes from the end of the war until the declaration of the Republic, taking occupied Istanbul and Istanbul women as my centre. Occupied Istanbul was significant for many reasons. It is crucial to understand Istanbul of the occupation period in order to be able to trace both the effects of the war and the changes in the last years of the Ottoman Empire in the lives of urban middle-upper class women. Apart from one magazine (*Hayat*), all the magazines used in this thesis were published in Istanbul and they targeted

Istanbul women in their content about education, family life, working life, marriage, etiquette and fashion. The female identities on which these articles were based cannot be disentangled from Istanbul's political, economic and social problems.

The subject of the sixth chapter comprises the period from the declaration of the Republic to the end of the 1920s. This period coincides with the foundation of the Republic and was important to understand reforms introduced by the Ankara-based administration and the consequent social changes. Debates about women in the popular press now reflected the social changes of the period and also the duties ascribed to women as citizens of the new republic. Again focusing on urban women from Istanbul, I discuss what continuity and change women identities underwent within these debates about family, sexuality and socialization.

The seventh chapter is about the nature of obscene popular literature, a branch of popular literature of the 1920s, and also includes general observations about the series of stories and striking features in their narratives. Did the narrative in these obscene stories undergo a change over the 1920s? Can we identify traces of a nationalist narrative? Can traces of the debates about women in the popular press be observed in some way through these stories? How were obscene stories in those days regarded in the popular press? What kind of reaction was there? These are the questions that are explored in the seventh chapter.

When I identified these popular debates between the lines in the stories I found two principal subjects associated with women: consumption and sexuality. I therefore allot a chapter to the analysis of these stories in the light of these topics. The question of consumption in modern times, and particularly in the 1920s, was closely linked to women. Under the heading of consumption and women, I examine women's changing fashions, urban habits, new areas of residence and entertainment

preferences. As consumption in both occupied Istanbul and in the early Republican period worked to direct women towards ideal roles, it is a crucial area to be noted and defined.

Relationships between men and women, breakdowns in the family structure, the institution of marriage and new definitions of love are also covered in the same chapter under the heading of women and sexuality. How were ideas about the sexuality of females in the narrative of these stories? What kind of marriages and relationships were endorsed and which were rejected? These questions are important for illuminating opinions at the time about women.

There are no doubt things not fully covered by this study. I have not investigated the identities and lives of the writers of these obscene stories. More important for me than who wrote these stories, produced in the 1920s and mostly serialized on a weekly basis, is how much they were read and what viewpoints they revealed with regard to women and sexuality. I do not have data on how well these books sold, but I think it is enough to point out that there was enough demand for publication as frequently as once a week and that some articles in popular magazines describe how much these stories are published and read (referring by name to some of the stories I have worked on).

I know that obscene popular literature emerged in 1908 and I have accessed a large collection of stories from this period, but I have not included them in this thesis. The time these stories first emerged is an important period, but in a study about the 1920s referring back to 1908 would be somewhat redundant, except for emphasizing how the period was a time of transition. If this study were based only on obscene stories it would have been appropriate to investigate stories from the very earliest period. I necessarily excluded the stories from 1908 as I examined how

questions about women in the popular press of the 1920s were reflected in obscene stories.

Although during the final year of my study a Turkish transliteration from the Ottoman *A Thousand and One Kisses* was published as a book, it contains only the texts of the stories and apart from a general preface it does not attempt an analysis or study of any kind. I have remained faithful to the translations I prepared myself in 1998 and I have not sought to compare translations. However, I did feel the need to add to the material of the thesis some didactic obscene stories from other series that I have found in the last few years.

Considering that this study is based mainly on primary sources, I think it brings to light debates about women in the popular literature of the age. A large proportion of the stories and articles in Ottoman Turkish featured in the thesis have – apart from the *Thousand and One Kisses* series (which is actually two series of which only one has been reprinted as a book) – have not previously been published in Latin characters. This literature was first introduced to me by Professor Dr. Zafer Toprak, who has published articles on the subject. My belief that popular culture contains crucial resources for social historians has allowed me to advance my view of recent history through popular magazines and articles. For me, the greatest gain to emerge from looking at the 1920s through the popular press and popular obscene stories is that sources are brought to light that reflect society's common memory as well as the thoughts, fears and aspirations of the ordinary person.

CHAPTER 1

INTRODUCTION

> When the time comes to attempt a formal history of the nineteen-twenties, the sensations experienced by those who lived in that decade will be no more recoverable than the scent of last year's flowers. Yet to the people of the nineteen-twenties, as to those of each generation, the sensation of living was everything, the common denominator of infact nothing. History may say of those ten years that it was time of the Bloodless War and of the Silent Revolution; but of what it felt like to participate in that war and that revolution, the future will know little more than we who are know alive may set down.[1]

This study concerns the debates on the question of women that were ongoing in the popular press of the 1920s and looks at the traces of these debates in obscene literature as a marginal branch of popular literature. The research above all concerns which subjects were the focus of discussions about women in the popular press; how these subjects were influenced by the social, economic and political conditions of the time; what kind of women identities these subjects produced and how these identities were reflected in the subjects and characterisations in obscene literature.

Writing about 1920s Turkey is difficult mainly because the fundamental changes the country saw during that decade were very different and intricate compared to the chaos and transition experienced at the end of the First World War by other countries. Turkey entered the war as an empire and emerged defeated and occupied; forced to enter a second war, it consequently broke away from its Ottoman roots as it underwent economic, political and social mobilisation. Along with the change in the country's frontiers, its administration, economy, laws, language,

[1] A.C. Ward, *The Nineteen-Twenties Literature and Ideas in the Post War Decade* (London: Methuen & Co. Ltd, 1930) p.222.

alphabet and dress were transformed. New "citizen" identities started to be constructed to conform to all these changes.[2]

This decade of transition was important for Istanbul and Istanbul women. The city had witnessed occupation, the War of Independence and the emergence of a completely new regime. As the heart of a collapsed empire, Istanbul best reflected the experience. Istanbul was the centre and the metropolis and its collaborative stance contrasted with Ankara's resistance to cause a duality. It was where signs were most evident of the tangle of refugees, occupying forces and ethnic minorities. It is all these characteristics that make 1920s Istanbul so important, but also because it was a place where the urban woman could live relatively freely, but where she could encounter reaction for what was seen as *à la turca* behavior, and where she was the subject of many stories and novels and where she was placed under the scrutiny of changing value judgments.

The 1920s witnessed the end of the Ottoman era, the vacuum of authority caused by the clash of two separate administrations in Istanbul and Ankara, and then the foundation of the Republic. 1920s Turkey can best be described as a period of transition. Examples of transition are nearly endless, but the most striking were the shift from a traditional faith-based society to a society based on modern law, the transition from empire to nation state, from the congregation to the individual, from the subject to the citizen, the move of the capital from Istanbul to Ankara, the move from the Ottoman alphabet to the Latin alphabet, from the fez to the hat, from the chador to the overcoat… The methods and timing behind these transformations have their critics and apologists. What needs to be remembered in studies of this period

[2] For a detailed discussion, see Zafer Toprak, *Bir Yurttaş Yaratmak: Mûasır Bir Medeniyet İçin Seferberlik Bilgileri 1923-1950* (Istanbul: Yapı Kredi Kültür San'at 1998).

are the dilemmas, breakdowns, aspirations and struggles felt by the transitional society.

As society underwent a radical and swift transformation under the modernisation project designed to lift traditional structures shaped by centuries of habit up to the level of "civilized" countries, it brought with it a clash of old and new values. As the nation advanced along this path from congregation to individualisation and tried to adopt the notions of nationhood and citizenship, the population naturally created new identities as they replaced old codes with new ones. The question of women and what kind of place women would occupy in this new society as the Republic took steps towards change, modernity and modernisation emerged as a major concern at this time, as these questions emerge in all transition periods. This encompassed, on the one hand, the revolutionary actions of the social elite and reformists; and on the other hand, a general population trying to keep up the traditional social order and the placing of women at the centre of all this.

Conceptual Framework

Turkey in the 1920s

The life of women, who constituted more than half the country's population, started to change as a result of the rights they gained through their newly defined identities as citizens. Identities constructed through the transformations in women's life. The rights they gained have been the subjects of much research over the years. The Republican reforms are generally the starting point for this kind of research about the 1920s. Despite the shared starting point, different studies present ideological, theoretical and methodological differences. It is in the context of these differences that women's studies in Turkey can be broadly classified.

In particular, research about the Kemalist period is divided into two main groups according to ideological and theoretical differences. The first group comprises studies shaped by the Kemalist ideology, which consider the reforms as an important step in the modernisation process, commending them and seeking to demonstrate that women's rights were born with the Republic. The studies of Afet İnan,[3] the adopted daughter of Atatürk, and the work by T. Taşkıran[4] and Emel Doğramacı[5] fall into this group. The second group consists of research since the 1980s that address critically the problematic of women and analyze the role of women in society, their emerging new identities and gender politics from a feminist perspective. Şirin Tekeli,[6] Ferhunde Özbay,[7] Nükhet Sirman,[8] Yeşim Arat,[9] Binnaz

[3] For further reading, please see Afet İnan, *Tarih Boyunca Türk Kadınının Hak Ve Görevleri*, 3rd ed. (Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1975); Afet İnan, *Atatürk Ve Türk Kadın Haklarının Kazanılması* (Istanbul: M.E.B. Yayınları, 1964); Afet Inan, *The Emancipation of the Turkish Woman* (Paris: UNESCO, 1962).

[4] Especially in T. Taşkıran, *Cumhuriyetin 50. Yılında Türk Kadın Hakları* (Ankara: Başbakanlık Basımevi, 1973) T. Taşkıran, *Women in Turkey* (Istanbul: Redhouse Yayınevi, 1976).

[5] Some of the examples are: Emel Doğramacı, *Atatürkten Günümüze Sosyal Değişmede Kadın* (Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, 1993); Emel Doğramacı, *Atatürk and the Turkish Woman Today* (Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, 1991); Emel Doğramacı, *Türkiye'de Kadının Dünü Ve Bugünü* (Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1989); Emel Doğramacı, *The Status of Women in Turkey* (Ankara: Meteksan, 1984); Emel Doğramacı, *Rights of Women in Turkey* (Ankara: Universal Bookstore, 1982).

[6] For further reading, please see Şirin Tekeli, *Women in Modern Turkish Society* (London: Zed Books, 1995); Şirin Tekeli, *1980'ler Türkiye'sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar* (Istanbul: İletişim Yayınları, 1995); Şirin Tekeli, *Kadınlar Ve Siyasal Toplumsal Hayat* (Istanbul: Birikim Yayınları, 1982).

[7] For further reading, please see Ferhunde Özbay, ed., *The Study of Women in Turkey* (Unesco and Turkish Social Science Association, 1986).

[8] An example of her work is Nüket Sirman, "Feminism in Turkey: A Short History " *New Perspectives on Turkey*, no. 1 (Fall 1989).

[9] For a detailed discussion, please see Yeşim Arat, *The Patriarchal Paradox: Women Politicians in Turkey* (London and Toronto: Associated University Presses, 1989); Yeşim Arat, "Women's Studies in Turkey: From Kemalism to Feminism," *New Perspectives on Turkey*, no. 9 (Fall 1993); Yeşim Arat, "The Project of Modernity," in *Rethinking Modernity and National Identity in Turkey*, ed. Bozdoğan Sibel; Kasaba Reşat (Seattle and London: University of Washington Press, 1997).

Toprak,[10] Deniz Kandiyoti,[11] Ayşe Durakbaşa,[12] Zehra Arat,[13] and Fatmagül Berktay[14]are among the most prominent of the proponents of such studies.

The common aspect of the first group, which can be categorized as efforts to validate Kemalist ideology, is examining the perceived backwardness of the social, political, economic and cultural values of the Ottoman Empire and the "positive" intervention of the Republican regime with regard to the changes in the lives of women. These studies elaborate on the assertion - in line with a nationalist ideology - that Turkish women were liberated by the Republican regime. This discourse centers on the pre-Islamic Turks and characterizes that period as a Golden Age, especially for women. While claiming that the conversion to Islam was a step backwards for the Turkish women, Afet İnan states that the "New Women" of the Republic attained the dignified position of their pre-Islamic ancestors.[15]

---

[10] Especially in: Binnaz Toprak, "Emancipated but Unliberated Women in Turkey: Impact of Islam " in *The Study of Women in Turkey*, ed. Ferhunde Özbay (Unesco and Turkish Social Science Association, 1986).

[11] Please see for further reading: Deniz Kandiyoti, "The End of Empire: Islam, Nationalism and Women in Turkey " in *Women, Islam and the State*, ed. Deniz Kandiyoti (Philadelphia: Temple University Press, 1991); Deniz Kandiyoti, "Ataerkil Örüntüler: Türk Toplumunda Erkek Egemenliğinin Çözümlenmesine İlişkin Notlar" in *1980'ler Türkiye'sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar*, ed. Şirin Tekeli (Istanbul: İletişim Yayınları, 1995); Deniz Kandiyoti, *Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar* (Istanbul: Metis Yayınları, 1996); Deniz Kandiyoti, "Kadın, İslam Ve Devlet: Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım," *Toplum ve Bilim*, no. 53 (Bahar).

[12] Some of the titles are: Ayşe Durakbaşa, *Hâlide Edib Türk Modernleşmesi Ve Feminizm* (Istanbul: İletişim Yayınları, 2002); Ayşe Durakbaşa, "Kemalism as Identity Politics in Turkey," in *Deconstructing İmages of the Turkish Woman*, ed. Zehra F Arat (New York: St. Martin's Press, 1998); Ayşe Durakbaşa, "Cumhuriyet Döneminde Kemalist Kadın Kimliğinin Oluşumu," *Tarih ve Toplum*, no. 51 (March 1988).

[13] Please see, Zehra F Arat, ed., *Deconstructing Images of the Turkish Woman* (New York: St. Martin's Press, 1998).

[14] For further reading, please see Fatmagül Berktay, "Doğu ile Batı'nın Birleştiği Yer: Kadın İmgesinin Kuruluşu," in *Modernleşme Ve Batıcılık*, ed. Uygur Kocabaşoğlu (Istanbul: İletişim Yayınları, 2002); Fatmagül Berktay, *Kadın Olmak, Yaşamak, Yazmak* 3rd ed. (Istanbul: Pencere Yayınları, 1998); Fatmagül Berktay, *Tektanrılı Dinler Karşısında Kadın* (Istanbul: Metis Yayınları, 1996).

[15] Inan, *The Emancipation of the Turkish Woman*, p. 9.

Ziya Gökalp also asserted that men and women in Central Asia had been equal before their conversion to Islam, unlike the already converted Ottomans. According to Gökalp, "the old Turks were both democratic and feminists. Women participated in the meetings along with men. Each law was signed by both the *Hakan* and the *Hatun*. Women were not forced to cover up. Each man had one wife only and women could occupy significant social positions."[16]

In their analysis of Turkish women, this first group discusses the life of women in three periods. The first is the pre-Islamic nomadic life, the second is the settled life under the influence of Islam, and the last is the changing lives of women thanks to the rights gained after the establishment of the Republic. According to a general assessment of these periods, women in the first period had most of the rights they have in the third, that is to say they were equal to men,[17] they rode horses and used swords like men, and issued laws. The facts presented in support of this hypothesis, stretches from the administrative system of the Huns of Central Asian to the *Orkhon Inscriptions* and the *Book of Dede Korkut*. The second period, which starts with the conversion to Islam, is the only period during which women's rights were impeded. With the conversion to Islam, women were forced into passivity and became objects of love.[18]

The conviction that the place of women in society deteriorated after the conversion to Islam is somewhat contradictory since reference is also made to the rights given to the women with Islam. These rights lost their significance and worsened women's condition as a result of two restrictions of Islam: women's

[16] Ziya Gökalp, *Türkçülüğün Esasları* (Istanbul: Varlık Yayınları, 1968) pp. 147-48.

[17] Nermin Abadan Unat, "Toplumsal Değişme Ve Türk Kadını," in *Türk Toplumunda Kadın*, ed. Nermin Abadan Unat (Ankara: Araştırma, Eğitim, Ekin Yayınları ve Türk Sosyal Bilimleri Derneği, 1982), p. 7; Doğramacı, *Türkiye'de Kadının Dünü ve Bugünü*, p. 1.

[18] Doğramacı, *Türkiye'de Kadının Dünü Ve Bugünü*, p. 1.

isolation and the right of men to marry more than one woman.[19] This isolation came about as a consequence of the relations Muslims established with the "older and corrupted civilisations" and caused the confinement of women to the domestic sphere to what was known as inside the cage.[20] This, of course, is a condition that destroys gender equality and limits women's freedom. Polygamy is also to the disadvantage of women, yet it deserves to be taken into consideration since it reduces prostitution and legitimizes children born out of wedlock.[21]

The third period is the process of women winning back the rights they had in the first period before Islam. Practitioners of women's studies from a Kemalist perspective suggest that the socio-economic and cultural rights of women were regained in the Republican period, thanks to Mustafa Kemal.

According to these Kemalist researchers, the First World War was a milestone in woman's life. As social pressures were suspended, women fulfilled their duties, served at the front in the War of Independence and proved useful to their nation on the home front, too. Women had therefore earned equal rights with men with the establishment of the Republic and the following programme of reforms.

It may be useful at this point to examine the common discourse of the second group of studies that emerged after the 1980s. This discourse posits that the secular reforms of the Turkish Republic ultimately aimed at a series of national policies and that women were treated as part of this modernisation project in line with this political aim.

---

[19] Ibid., p. 3.

[20] Ibid.

[21] Emel Doğramacı makes reference to Hâlide Edip's thoughts on this area and suggests that although polygamy weakened the strength and unity of the family it also limited prostitution and ensured the legitimacy of children born. Hâlide Edip, *The Conflict of East and West* (Lahor: Shaik Muhammed Ashraf, 1935). Cited in Doğramacı, *Türkiye'de Kadının Dünü ve Bugünü*, p. 3.

The research in this group does not deny the progressive influence of the Republican reforms on the rights of women by at least inching open a door to modernisation. But they assert that there had been an ongoing struggle for women's rights, especially from the period of the Second Constitutional Monarchy onwards, and that women had begun to make their voices heard through their associations and magazines so it would be misleading not to mention the existence of a women's movement during the Ottoman period. To them, the granting of women's rights during the Kemalist period was in fact part of an even larger political project of secularisation and nation building, and were the central elements in both the liquidation of the "theocratic ruins" of the Ottoman Empire and the construction of the Republican citizen. But unfortunately the authoritarianism of the single-party administration and its exploitation of the emerging image of the "New Women" for the creation of a stereotypical woman citizen destroyed the possibility of an autonomous and independent women's movement.[22]

This group argues that the imagined, or constructed, new woman was not only expected to be a "good wife" and a "good mother," but also to endorse unhesitatingly the newly formed values of the Republic and at the same time be a well educated professional.[23] The "virtues of motherhood," childbearing and fulfilling responsibilities as a wife were emphasized in the newspapers and the magazines as national duties especially in the first ten years of the Republic and the new woman was described as a housewife, attentive to the needs of the Republic, consuming only domestic goods, engaged only in heterosexual relations with her husband, virtuous as in the myth of the pre-Islamic Turkish woman chaste and not superfluously westernized.

[22] Kandiyoti, "The End of Empire: Islam, Nationalism and Women in Turkey," p.50.

[23] Durakbaşa, "Cumhuriyet Döneminde Kemalist Kadın Kimliğinin Oluşumu," pp. 39-40.

Kandiyoti describes this prevalent image of woman the period within the framework of feminist criticism, as a chaste, virtuous, "citizen-woman and sexless sister" freed from her sexuality, who does not baulk at any effort to glorify her nation and to ensure its independence. Kandiyoti suggests that this description of women in the nationalist and Islamist discourses aimed at controlling women's sexuality in concordance with the real identity of the religious community.[24]

Yeşim Arat claims that the new rights of the Republican women were provided under the supervision of the Republican reformists, but only as far as they were deemed appropriate and that while gender equality was created in the public sphere and women's pursuit of careers was supported, in the private sphere patriarchal values were protected. Arat asserts that the primary goal of the women's movement, realized as part of the Kemalist modernisation project and under certain limitations, was to be to of "benefit to the country."[25]

Fatmagül Berktay asserts that the Turkish intellectual in search of a new identity aimed at creating a "new woman" image that could be controlled, just like his modernizing brothers did in the West. This was in order to cope with the fact that he felt like a migrant as a consequence of the transformations in his environment, and coped with the loss of a safe haven in the father that represented the force of tradition. His goal was to reproduce the old patriarchal ideology according to the new conditions in order to prove that there were some unchanging certainties even in changing times.[26]

---

[24] Kandiyoti, *Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar*, p. 33

[25] Yeşim Arat, "The Project of Modernity and Women in Turkey," pp. 102-103.

[26] Berktay, "Doğu ile Batı'nın Birleştiği Yer: Kadın İmgesinin Kuruluşu," p. 275.

Berktay draws special attention to the nationalist/modernizing discourse that represents the country as a female body, within the scope of the nation-state building and modernisation project. She also stresses that a national identity based on men's unity and solidarity is formed in a nation composed of brothers only and that behavior patterns deemed appropriate for women are determined not by religion or traditions, but by the nation-state.[27] This study has adopted the approach of the feminist researchers of the post-1980 period. The innovations and advances introduced to women's lives by the Republic have not been denied, but equally it has not been forgotten that these changes were part of a modernisation project that aimed to create a nation state. It is in my view important to examine the popular press and popular literature of a period in which there were ongoing debates aimed at integrating women as individuals fitting the new social structure, bearing in mind that the traditional faith-based Ottoman social system began to disintegrate after the First World War to be replaced by a nationalist, modern and patriarchal structure.

Understanding the popular memory and popular perception of the period is necessary to determine the criteria that were put forward as womanly qualities were placed in the new social structure. The popular press and popular literature form the basis of this study because they reflect society's perceptions with regard to the women question.

Looking at the existent research and books about the 1920s it is seen that scholars have given different names to the decade. A.C. Wards, who wrote *The Nineteen Twenties, Literature and Ideas in the Post-War*, designates those years "a decade of despair."[28] He looks at the transition years under the light of the

---

[27] Ibid., p. 278.

[28] A.C. Ward, *The Nineteen-Twenties Literature and Ideas in the Post War Decade*, p. 222.

masterpieces of the literature of the 1920s. Although his book is based on England it is an important source for social historians, especially those who work on literary texts. In the first chapter of his book, Ward mentions the difficulties writing about the specific era although he himself lived in it. [29]

Another writer, Frederick Lewis Allen, who wrote *Only Yesterday, An Informal History of the 1920s* in 1931,[30] called those years a "New Era, New Freedom." Allen explains why he chose to write an informal history of those years in the preface of his book. According to him, "one who writes at such close range, while recollection is still fresh, has a special opportunity to record the fads and fashions and follies of the time, the things which millions of people thought about and talked about and became excited about and at once touched their daily lives." [31] *Only Yesterday* includes no references or any footnotes, but does offer an appendix listing. Eventhough the book is based on solely American social life in the 1920s, it is important that it was written by the witness of the decade.[32]

Another America-based book, which was published later than the previous one, is *The 20s: The Lawless Decade*,[33] was written by Paul Sann.[34] His book is mainly about the social life of the 1920s in America and how the changes occurred in

---

[29] Ibid., p.2.

[30] Frederick Lewis Allen, *Only Yesterday, An Informal History of the 1920's*, first published by Harper & Row, Publishers in 1931 (New York: Perennial Classics, 2000), p. 338.

[31] Ibid., X.

[32] Frederick Lewis Allen (1890–1954) American social historian and editor. He graduated from Harvard (B.A., 1912; M.A., 1913). He is best remembered for his journalistic but nonetheless penetrating works of social history, including *Only Yesterday* (1932), *Since Yesterday* (1940), and *The Big Change* (1952). After teaching English at Harvard, he was an assistant editor of the *Atlantic Monthly* (1914–16), then managing editor of *The Century* (1916–17). In 1923 he began working for *Harper's Magazine,* as chief editor, in 1941.

[33] Paul Sann, *The 20s: The Lawless Decade* (New York: De Capo Press, 1957), p. 240.

[34] Paul Sann (1914-1986), He worked in New York Post for thirty years as an Editor-in-Chief.

those years. He calls his book “an informal historical excursion back into the Nineteen Twenties.”

The “Lawless Decade,” “A Decade of Despair,” “New Era, New Freedom,” “Golden Age,” “The Roaring Twenties,” “The Jazz Age,” ”The Get Rich-Quick Era”; whatever one chooses to call this decade, the 1920s was a time of great social change from world politics to gender roles, from technology to private lives. The best description of this decade for Turkey is that it was a time of transition. This study sets out to explain how the common perception of a society witnessing the redefinition of gender roles during this transition was reflected in the popular press and literature.

CHAPTER 2

THE GENERAL SITUATION AFTER THE FIRST WORLD WAR

Old Europe and New America

If the nineteenth century was a time of steady progress and prosperity for Europe, the war was a punctuation mark in that crescendo. By the time the Versailles Treaty was signed, Europe lay in ruins, in every sense of the term: The international system was in a chaos, economies had collapsed, there were violent interethnic conflicts especially in Central and Eastern Europe and political instability, demographic losses and dislocations, and the psychological repercussions of prolonged fighting. The Ottoman, Russian and Austria-Hungarian Empires had collapsed and new states had been established in their place, but there were parts of Eastern Europe, which were in a political vacuum, without any effective government.[35] A revolutionary regime had been established in Russia, inspiring revolutionary fervor elsewhere, as well as anxiety and counter-revolutionary currents.

Unquestionably the war had affected all nations, whether they were the victors, the vanquished or had remained neutral. With the single exception of the US, which emerged at the end of the war as the leading world power and major international creditor,[36] all the parties involved came out of the war in the grip of

[35] Philip Bell, "The Great War and Its Impact," in *Themes in Modern European History, 1890-1945*, ed. Paul Hayes (Florence, KY: Routledge, 1992), p.145.

[36] Although the US had already emerged as a world power since the nineteenth century, it had entered the war as a major debtor and came out of it as a major creditor. Industrial expansion, (especially significant was its steel industry) coupled with the acquisition of markets formerly under the control of European powers, resulted in the USA's replacement of the UK as the leading power. Ibid., pp.145-146; For the decline of the UK's market share, see Jeremy Mitchell, "United Kingdom: Stability and Compromise," in *Conditions of Democracy in Europe 1919-1939*, ed. Dirk Berg-Schlosser (London: MacMillan, 2000), p. 449; For a detailed account of the US economic expansion, see Paul Johnson, *Modern Times: A History of the World from the 1920's to the Year 2000* (London: Phoenix Press, 2000), pp. 223-224.

major economic and social problems and most importantly, none was pleased with the terms of the agreement that ended it, each resenting the conditions of the settlement for one reason or another.[37]

Germany had asked for an armistice on the understanding that in accordance with Wilsonian principles, no punitive action would be taken against it.[38] The peace conference proved otherwise, which left the Germans feeling that an exceptionally severe "diktat" had been forced upon them, especially since up until almost the very end there had been a general feeling that they had been winning the war, not losing it.[39] Particularly humiliating for the Germans were the territorial losses of Alsace-Loraine, Silesia and much of West Prussia. Germany was also excluded from the League of Nations, its army was reduced and General Staff dissolved.[40] It is no surprise that given the harsh conditions of the treaty, Germans felt swindled. What is surprising is the French dissatisfaction with the agreement, since she was to receive, in addition to its territorial gains, 50 percent of the reparation payments imposed on Germany. At the heart of the discontent lay the will of France to dismember Germany and crush its war machinery, forever banishing it from the circle of European great powers. Yet this was met with opposition from its Allies, who feared that an extremely hard-line policy towards Germany and its dismemberment would result in the destabilisation of the whole region; and more frighteningly in a German-Russian alliance. Consequently while the French resented the British failure to

---

[37] Bell, "The Great War and Its Impact," p.147.

[38] Johnson, *Modern Times: A History of the World from the 1920's to the Year 2000*, pp. 24-26.

[39] Paul Hayes, "The Triumph of Ceasarism: Fascism and Nazism," in *Themes in Modern European History, 1890-1945*, ed. Paul Hayes (Florence, KY: Routledge, 1992) p. 176; and in Johnson, *Modern Times: A History of the World from the 1920's to the Year 2000*, pp. 104-105.

[40] Paul Hayes, "The Triumph of Ceasarism: Fascism and Nazism," pp. 175-176; Bell, "The Great War and Its Impact," p. 147.

perceive the possible German threat, the British felt that the treaty was already too harsh against the Germans.[41] Then there were the Italians, who felt that they got much less than they deserved; and the Hungarians, who believed that they were mistreated. The list can be extended, but as significant as the discontent of those that were involved was the discontent of Russia, which was excluded from the Versailles Treaty, and the new order created through it. From its inception onwards, those nations that felt cheated by the treaty were to concentrate on undermining the Versailles order,[42] a factor that contributed to the violent upheavals of the 1920s.

Furthermore, the Wilsonian principles that accompanied the treaty (albeit selectively applied as the reparations Germany had to pay and other punitive clauses attests to), particularly "the right to self determination,"[43] were to have a devastating impact on Europe. Prior to the war, the rising labor movement and its accompanying internationalism had provided a counterforce to nationalism, but the mobilisation of the masses, including the working classes who took part in the war for various reasons, idealistic and pragmatist,[44] the ascendancy of patriotism, xenophobia as a

---

[41] Johnson, *Modern Times: A History of the World from the 1920's to the Year 2000*, pp.138-139.

[42] Sandra Halperin, *War and Social Change in Modern Europe: The Great Transformation Revisited* (West Nyack, NY: Cambridge University Press, 2003); p. 164; Jerzy Holzer, "The Heritage of the First World War," in *Authoritarianism and Democracy in Europe, 1919-1939: Comparative Analyses*, ed. Dirk Berg-Schlosser (Gordonsville, VA: Palgrave Macmillan, 2003), pp. 11-12; Geoff Eley, *Forging Democracy: The History of the Left in Europe, 1850-2000* (Cary, NC: Oxford University Press, 2002), p. 158.

[43] Johnson argues that on this point Wilson was influenced by Lenin's call to self-determination feeling that "...America, as the custodian of democratic freedom, could not be outbid by a revolutionary regime, which had seized power illegaly." Johnson, *Modern Times: A History of the World from the 1920's to the Year 2000*, p. 23.

[44] Halperin suggests that among the reaons why working classes joined up with national armies were hopes of "advancing their own struggle," that through participation they could win the rights they were fighting for as well as the "security of army pay". Halperin, *War and Social Change in Modern Europe: The Great Transformation Revisited*, pp.154-155, 184. This line of thought is also supported by Eley, who states that socialist leaders "expected a reformist breaktrough," (including universal suffrage and sanctioning of collective bargaining of the unions) in the face of the labour patriotism. Eley, *Forging Democracy: The History of the Left in Europe, 1850-2000*, pp. 123-126. As part of their mobilisation efforts governments had already made promises of extensive reforms Holzer,

consequence of the ills of war, and newly established states -each with their own minority issues- culminated in the rise of ultra-nationalism and ethnic hatred (including a surge of anti-Semitism, which had been evident before the war) against which proletarian universalism proved to be no cure. The issue was not as acute in Western Europe, yet the East, where a plethora of ethnicities co-existed on the grounds of shared culture and lifestyle, and in their relation to monarchies as subjects, was rife with interethnic tensions and territorial disputes.[45] In principle the right to self-determination would lead to the building of the new states on the basis of nationality; but due to the cosmopolitanism of the region, in effect it resulted in the creation of new minorities and new grievances.

None of the newly formed states seemed pleased with its borders, and immediately after the Great War was over, they became involved in the expansion of their –often imagined- historical homelands; with the sole determinant of who had more power over whom.[46] Meanwhile, in line with their prevalent imperialistic goals, each state exploited the minority problems within their rivals, encouraging separatism for their own ends .[47] Consequently, Europe in the interwar years was "a seething cauldron of international hates."[48]

"The Heritage of the First World War," p. 14; Nevertheless, protests against the war soon resumed on the part of the left. For a discussion see Eley, *Forging Democracy: The History of the Left in Europe, 1850-2000*, pp.128-130, 137-138 and Halperin, *War and Social Change in Modern Europe: The Great Transformation Revisited*, p.186.

[45] Halperin, *War and Social Change in Modern Europe: The Great Transformation Revisited*, pp. 163-169.

[46] Holzer, "The Heritage of the First World War," p. 11, Bell, "The Great War and Its Impact," p. 146.

[47] Halperin, *War and Social Change in Modern Europe: The Great Transformation Revisited* pp. 162-163, 169. Also in Holzer, "The Heritage of the First World War," p.11 and in Bell, "The Great War and Its Impact," p. 146. For a detailed account see Johnson, *Modern Times: A History of the World from the 1920's to the Year 2000*, pp. 38-40.

[48] Lloyd George cited in Halperin, *War and Social Change in Modern Europe: The Great Transformation Revisited*, p. 169.

Nationalists were not alone in their reversion to violence. Between 1914-1918 around 50 percent of the male populations in the belligerent countries had actively taken part in the war, becoming accustomed to death and the use of violence on the battlefields. At the end of the war, 9.5 million had lost their lives and almost six million had been permanently injured. Civilian casualties were also significant. This led to the normalisation of violence, which manifested itself in the rise of crime, and which was transferred to political life, as morally justifiable and effective.[49]

The revolution in Russia contributed to this conviction and in the early part of the 1920s there were revolutionary and counter-revolutionary uprisings all around Europe.[50] A revolution was attempted at Glasgow in 1919; there was the short lived Hungarian *soviet* the same year. In 1923 there were separatist riots in the Rhineland.[51] The list can be extended to include the right-wing attempts of Hitler in 1923, which came to be known as the Beer Hall Putsch, and of Mussolini's march to Rome in 1922, accompanied by 40,000 fascists.[52]

In summary, the use of violence by both nationalistic and revolutionary forces (both leftist and rightist) was transplanted from the Great War into civil wars and unrest.

Economies also felt the significant, destabilizing and long lasting impact of the treaty. Once again, as was the case in the international turmoil, the treaty was not the sole factor; the European economies were bound to collapse as a consequence of

---

[49] Holzer, "The Heritage of the First World War," p.14.

[50] Halperin, *War and Social Change in Modern Europe: The Great Transformation Revisited* pp. 194-195, Eley, *Forging Democracy: The History of the Left in Europe, 1850-2000* pp. 152-156; Holzer, "The Heritage of the First World War," p. 10; Bell, "The Great War and Its Impact," p.147.

[51] Johnson, *Modern Times: A History of the World from the 1920's to the Year 2000* p. 38, Eley, *Forging Democracy: The History of the Left in Europe, 1850-2000* p.155; and Halperin, *War and Social Change in Modern Europe: The Great Transformation Revisited*, p. 195.

[52] Johnson, *Modern Times: A History of the World from the 1920's to the Year 2000*, p. 98.

the war, since the system of economic liberalism dependent on the competition of private capital had been destroyed. Also the European market system was disrupted as a consequence of the establishment of new states and the segregation of Russia, transportation was dislocated and there were shortages of raw materials, especially coal.[53] But the reparations imposed on Germany, as well as the US insistence on collecting the wartime debts, which the UK, France and Italy, in turn hoped to collect from Germany, served rather as a catalyst for the inflation that was felt throughout Europe, including the neutral countries.[54] However in no other country was the case as severe as it was in Germany or as persistent as it was in France.[55]

In Germany, hyperinflation was a consequence of lax monetary control and speculation, which resulted in the spectacular devaluation of the German Mark.[56] Between 1919 and early 1921 the value of the mark fell to 75 to the US dollar a pre-war rate of 4.2. Over 1923, the devaluation accelerated in a frenzy to 4.2 trillion by 20 November 1923.[57]

The tragic-comic aspect of this hyperinflation was well expressed in Bertolt Brecht's *Berlin: A Scrapbook of the Twenties*:

> Rice yesterday cost 80,000 marks a pound, now it costs 160,000 marks, tomorrow it will perhaps double again. (…)The zeros, the ever-growing zeros! A zero is really nothing! Hate, despair, need grow with the value of the

[53] Holzer, "The Heritage of the First World War," p. 18; Bell, "The Great War and Its Impact," p. 145.

[54] Bell, "The Great War and Its Impact," p. 145. Johnson, *Modern Times: A History of the World from the 1920's to the Year 2000*, p. 35.

[55] Johnson, *Modern Times: A History of the World from the 1920's to the Year 2000*, pp. 134, 141.

[56] Ibid., p. 134.

[57] Wolf von Eckardt, *Bertolt Brecht's Berlin: A Scrapbook of the Twenties*, ed. Sander L. Gilman (New York: Anchor Press/Doubleday, 1975), p. 13.

> dollar…"Butter is cheaper! Yesterday 1,600,000 marks, today only 1,400,000 marks!" it is no longer a joke, but reality.[58]

By 1923 Germany could no longer afford to maintain the reparations payments set out under Versailles and the new government defaulted on payments. In response, French and Belgian troops occupied the Ruhr region of Germany in 1922, taking control of the mining and manufacturing companies in January 1923. Strikes were called for and passive resistance was encouraged. The strikes lasted for eight months, which caused the German economy to suffer, and importing had to begin. On 1 December 1923, a new currency was introduced, fixed at the rate of 1 trillion old marks for 1 new mark, the Rentenmark.[59]

In France, inflation was brought about by several factors: France had lost half of its foreign investments (mostly due to the Russian revolution). The French government had borrowed heavily from domestic investors during the war and the compensations to those who had suffered from war damages were also financed by borrowing more.[60] All these debts were to be paid by the German reparation payments, but when Germany defaulted in 1923, the value of Franc fell rapidly.[61] Though measures taken in 1926 brought certain stability, increased taxes were hard on the middle, class who lost about 80 percent of their savings.[62] Inflation nevertheless continued, with the Franc falling to one seventieth of its 1913 value

---

[58] Ibid., pp. 13-14.

[59] The Rentenmark was a currency issued in November 1923 to stop the hyperinflation in Germany. It replaced the Papiermark, which was completely devalued due to the inflation The Rentenmark was only an intermediate currency and was soon replaced by the Reichsmark. The Rentenmark was pegged to the U.S Dollar at a rate of 1 Dollar to 4 Rentenmark. Ibid.

[60] Johnson, *Modern Times: A History of the World from the 1920's to the Year 2000,* p. 141; Nicholas Atkin, "Between Democracy and Autocracy: France, 1918-45," in *Themes in Modern European History, 1890-1945*, ed. Paul Hayes (Florence, KY: Routledge, 1992), p. 208.

[61] Atkin, "Between Democracy and Autocracy: France, 1918-45," p. 208.

[62] Carlton J.H Hayes, *Modern Times: The French Revolution to the Present*, ed. Margareta Faissler, vol. 3 (New York: The Macmillan Company, 1965), p. 407.

against the dollar by 1939. Johnson states that "France was a bargain basement paradise" for American and British tourists in the years following the Great War.[63]

An important outcome of the German-French tension was the introduction of the Dawes Plan and the signing of the Locarno Treaty. The French and Belgian invasion of the Ruhr had caused international condemnation, as the ensuing turmoil threatened to ruin the whole European economic system.[64] Fearing isolation, France had to retreat and reconsider its relations with Germany. In 1924 a commission examined the question of reparations and significantly reduced the amount of German payments; this came to be known as the Dawes Plan.[65] Negotiations following the Ruhr affair also led to the Treaty of Locarno, recognizing France's border with Germany and sending disputes to arbitration. Germany was also accepted into the League of Nations and hence integrated into the new world system. The "Spirit of Locarno" seemed to bring real peace to Europe for the first time since the Great War.[66]

Unemployment was just as detrimental as inflation to workers and the saving classes. As industry reconverted to peacetime production, there was a short boom in the European economy between 1919 and 1920, which ended in an equally sharp contraction.[67] A major cause for the contraction was the protectionism of states

---

[63] Johnson, *Modern Times: A History of the World from the 1920's to the Year 2000*, p. 141.

[64] Spencer M. Discala, *Twentieth Century Europe "Politics, Society, Culture"* (New York: McGraw-Hill, 2004), pp. 212-213.

[65] Atkin, "Between Democracy and Autocracy: France, 1918-45", p. 209, Johnson, *Modern Times: A History of the World from the 1920's to the Year 2000* 147. It should be noted that Keynes had foreseen the negative conseqeunces of reparation payments for the European economy, and urged the victors to give up their claims for reparations as well as urging the US to waive its war time credits, to ensure a lasting peace which from his point of view, could only be achieved through economic prosperity. For a detailed account see Johnson, *Modern Times: A History of the World from the 1920's to the Year 2000* p. 28; Holzer, "The Heritage of the First World War," pp. 17-18.

[66] Discala, *Twentieth Century Europe "Politics, Society, Culture"*, pp. 212-213.
[67] Eley, *Forging Democracy: The History of the Left in Europe, 1850-2000*, p. 157.

outside Europe, especially that of the US, limiting foreign imports to support their own producers. European states lost a large share of their markets and found it hard to export their goods. Moreover, neutral states which had experienced the expansion of their economies during the war years lost ground as stronger actors like Britain and France returned to the game; Spain, whose booming economy totally collapsed after 1918, was an extreme example. With the need to re-employ the returning soldiers at a time when economies contracted, unemployment rose to alarming levels; it was chronic in Britain,[68].

Only France seemed immune to the problem. Since most of the fighting had taken place in her territory, in the Northern provinces 300,000 private homes, 6000 public buildings, 20,000 industrial establishments, 2400 kilometers of railway and 50,000 kilometers of road had been ruined during the war.[69] Hence, the French problem was not re-integrating the returning troops into the labor market, it was rather finding enough able-bodied men to undertake the task of rebuilding France, since 10.5 percent of the active male population had been lost during the war.[70] The solution was found in bringing workers from the colonies.[71]

---

[68] Johnson, *Modern Times: A History of the World from the 1920's to the Year 2000*, p. 164; Stephen Constantine, *Social Conditions in Britain, 1918-1939* (Florence, KY: Routledge, 1984), p. 15; Mitchell, "United Kingdom: Stability and Compromise," p. 451; Robert Page, "The United Kingdom," in *State of Social Welfare: The Twentieth Century in Cross National Review*, ed. John P. Dixon (Westport: USA: Greenwood Publishing Group Inc., 2002), p. 163. The peace treaty had proved problematic for British economy. Since the ships of the German merchant marine, which Britain had confiscated at the end of the war, made it unnecessary to build new ships in Britain, and two thirds of the British shipbuilders were put out of work. When the French received coal as reparations payment from Germany, they sold it to Britain's old customers, Italy and the Scandinavian countries. Hayes, *Modern Times: The French Revolution to the Present*, p. 407.

[69] Raymond Leslie Buell, *Europe: A History of Ten Years* (New York: The Macmillian Company, 1928), p. 119.

[70] Johnson, *Modern Times: A History of the World from the 1920's to the Year 2000*, p. 140.

[71] Atkin, "Between Democracy and Autocracy: France, 1918-45," p. 209.

In countries with bigger structural problems (and a lesser level of sophistication and industrialisation prior to the war), the question was more severe than inflation or unemployment. In Russia, which was mostly an agricultural country, the economy lay in total ruins; there was no industrial production and no food. To address the issue Lenin introduced his "New Economic Plan" (NEP) in 1921. According to this plan, large factories, transportation, banking and foreign trade were placed under government control, but it allowed the peasants to buy and sell land, to sell surplus crops and to hire labor. Although the measures were brought in too late to prevent the famine of 1921, which together with a cholera epidemic killed around four to five million people,[72] in general the plan brought some positive change and Russian economic life recovered greatly. Many foreign as well as Russian engineers and scientists were hired with high salaries.[73]

Agriculture was the soft spot of the European post-war economy. During the war while the belligerent states had suffered setbacks, the neutral states and the US had increased their production.[74] Furthermore, in most of eastern and southern Europe the land belonged to a minority of large estate owners, while large numbers of peasants were landless. Inflation proved exceptionally detrimental to these masses of disenfranchised agricultural workers, who believed that they had been promised land by their governments in return for their participation in the war. When the expected land reforms failed to come, large-scale peasant movements between 1918-1920 in Eastern Europe[75] and seizures of land in Italy followed.[76]

---

[72] Hayes, *Modern Times: The French Revolution to the Present*, p. 390.

[73] Ibid., p. 390.

[74] Holzer, "The Heritage of the First World War," p. 18.

[75] Halperin, *War and Social Change in Modern Europe: The Great Transformation Revisited*, p. 189.

It became evident in the 1920s that any movement seeking popular support had to appeal to the peasants; the reason was not only their sheer numbers and general disappointment with the existing ruling elites, but also the fact that the blockade during the war had made explicit the need for agricultural self-sufficiency. Hence, the Bolshevik concessions to private property in the field of agriculture are not surprising. Other nations followed promising land reforms, which were never fully fulfilled, and in some cases reversed when authoritarian governments came to power. Nevertheless, it was through attracting peasants to their cause that the National Socialists in Germany and the Fascists in Italy gained popular support. Before consolidating his power and abolishing democracy Mussolini appealed to the masses by promising to break up the large estates, but the promise was never kept and under fascist rule the large estates grew richer at the expense of the landless peasants.[77]

During the war years, labor movements throughout Europe had become progressively stronger, with both union and party membership on the rise. These movements were already active during and immediately after the war, going on strikes and protests. The radicalisation continued through the twenties, inflamed by the strenuous conditions of the decade. There were major strikes and revolts in Britain, Germany, Yugoslavia, Switzerland, Italy, Russia, Sweden, Norway, Bulgaria, Spain, and Albania; in short, virtually all over Europe.[78] Triggered by the deteriorating economic conditions, these explicit shows of labor discontent and

---

[76] Hayes, "The Triumph of Ceasarism: Fascism and Nazism," p.176.

[77] Halperin, *War and Social Change in Modern Europe: The Great Transformation Revisited*, p. 190. Also in Discala, *Twentieth Century Europe "Politics, Society, Culture"*, p. 219.

[78] Ibid., pp. 190-196.

peasant uprisings were to have two significant consequences for European populations and the world at large.

Although the landed aristocracy had lost much of their wealth and influence, the general social structure was little changed with power concentrated in the hands of a small minority of ruling elites. Worker and peasant revolts, coupled with the perceived threat from Bolshevik Russia, fed the fears of the ruling elite that similar revolutions might follow in their home countries. Interest groups therefore united against the "Red Threat."[79]

There were two roads available to conservative forces and the ruling elite against the leftist movements: reformist actions and/or violent counter-reactions. Depending on the social and political conditions of each state, both were applied to various extents. In addition to repressive laws and the use of police and army brutality, the ruling elites resorted to mobilizing right wing groups and ex-military servicemen.[80]

In Italy, even before the war the landlords had employed armed "squads"; in the 1920s they willingly supported Mussolini and the Fascists, who curbed the worker and peasant movements with violence. In Germany, early in their rule the Weimar Republic chose to deploy the *Freikorps*, formed of demobilized officers against communist revolts. In the following years, membership of the extreme nationalist *Freikorps* swelled, eventually forming the backbone of the Nazi SA.[81]

---

[79] In the words of Halperin; "Antagonisms between large and small landowners, between monopolistic and competitive business, between liberal bourgeois and reactionary feudal overlords, and between domestic and foreign investments were largely submerged by a common interest of staving off socialism" in ibid., p.193.

[80] The crashing of strikes was not limited to anti-socialist ruling elites. Bolshevik Russia also resorted to same repressive actions and violent means against strikes and rebellions in the early twenties. Johnson, *Modern Times: A History of the World from the 1920's to the Year 2000,* pp.78-82, 91-92. The strike of 1921 was ended by massacring anticommunist strikers, in Halperin, *War and Social Change in Modern Europe: The Great Transformation Revisited*, p. 195.

Although in Germany the National Socialists had to bide their time, the Fascists in the early 1920s took control in Italy and in Bulgaria and effectively ended democracy. Authoritarian movements also came to power in Spain, Austria, Portugal, Hungary and Romania as a response to the "socialist threat" in the early 1920s.[82]

The expansion of the state during the First World War facilitated the rise of totalitarianism in the 1920s. Between 1914 and 1918 in the belligerent countries statism was adopted with extreme centralisations of production, distribution and consumption, extending from the field of economics to that of culture. Moreover, during the war even those countries that had a more liberal leaning adopted authoritarian policies, such as the establishment of the War Industries Board which lead to state interventionism in the 1920s to economics and measures such as the New Deal measures, as well as a repressive Espionage Act passed in 1917 and a Sedition Act in 1918 that made opposition to the war illegal, in the USA. In Britain, conscription was introduced in 1916, a Defence of the Realm Act was issued and corporatist war boards were established. The situation was similar in France. In the monarchies the case was more extreme, with Germany and Russia literally practicing state capitalism.[83]

Though after the war there were efforts for a rapid return to the pre-war state of things, this was not fully achieved. The authority of state administration increased and along with it came the building of the modern bureaucracy.[84] Moreover, as the governments had made many promises to their populations in return for their support

---

[81] Johnson, *Modern Times: A History of the World from the 1920's to the Year 2000*, p. 124.

[82] Halperin, *War and Social Change in Modern Europe: The Great Transformation Revisited*, p. 160.

[83] Johnson, *Modern Times*, pp. 14-17.

[84] Holzer, "The Heritage of the First World War," p. 15.

during the war, state intervention was actually demanded by the public. As well as contributing to totalitarianism in Europe, the strengthened role of the state also would be influential in the second route taken against dissident labor, namely the reform efforts, which provided the transition to democracy and became the origins of the welfare state in the West.[85]

After the war, labor was not content with the benefits provided until then and vigorously demanded extensive reforms.[86] However, financial problems and conservative forces limited these reforms.[87] The most significant reform was the introduction of universal male suffrage in Europe, followed by female suffrage. Unlike male suffrage, female suffrage was partial in most countries and passive in a large number for several years to come.[88] Despite this and the lack of institutionalized opposition rights and a free press throughout most of Europe as well,[89] the extension of democratic rights was nevertheless an important advance.

The inclusion of women in the voting constituency, as well as being an achievement of the feminist movements, was also a result of women having participated in the work force during the war years. Since women had proved that they could be citizens as useful and productive as men, carrying the burden of heavy labor, it was logical that the responsibility of citizenship be extended to them. This created anxieties and opposition. The first and obvious fear was that of women holding jobs meant for men returning from the front. The real anxiety lay in the fact

---

[85] John Stevenson, *British Society, 1915-1945*, *The Penguin Social History of Britain* (London: Penguin, 1990), pp. 70-80, 90-91.

[86] *Halperin, War and Social Change*, p. 155.

[87] Page, "The United Kingdom," p. 163; Johnson, *Modern Times*, p. 142; Discala, *Twentieth Century Europe*, p. 206.

[88] Halperin, *War and Social Change*, p. 159; Stevenson, *British Society*, 1915-1945, p. 91.

[89] Halperin, *War and Social*, p. 159.

that women, through breaking the boundaries of the private sphere and involvement in public life had gained self-confidence and a certain sense of freedom; hence, those who were critical of this newfound self worth and assertiveness were actually fearful of the changing gender roles. The states had their worries as well; theirs was already declining population rates. Women who had joined the work force were having fewer babies, and this needed to be addressed. In parallel to the tensions between labor and the ruling elite, the tension here also was a result of changing social conditions and the unwillingness of those who benefited from the existing arrangements to adapt to the new conditions.[90]

Hence, around the same time as women gained certain rights, there came restrictions and with increased state engagement, The household and private lives became matters of public policy. In an attempt to reverse its population decline, France banned abortion, restricted information on contraception and launched a campaign to encourage women to have more children.[91] France was not alone; in many countries information on contraception was banned.[92] Furthermore, as authoritarian rule was established in several states, reactionary anti-feminist measures were taken.[93]

In Weimar Germany, women experienced considerable improvements, including full suffrage granted in 1918. Here a major sex-reform movement flourished, culminating in the League for Birth Control and Sexual Hygiene, which

---

[90] Birthe Kundrus, "Gender Wars: The First World War and the Construction of Gender Relations in the Weimar Republic," in *Home/Front: The Military, War and Gender in Twenieth Century Germany*, ed. Karen Hagemann (Oxford: Berg Publishers, 2002), p. 165; Eley, *Forging Democracy: The History of the Left in Europe, 1850-2000*, p. 192.

[91] Atkin, "Between Democracy and Autocracy: France, 1918-45," p. 209. Discala, *Twentieth Century Europe "Politics, Society, Culture"*, p. 348.

[92] J. M. Roberts, *Europe 1880-1945* (New York: Holt, Rinehart and Winston Inc., 1967), p. 458.

[93] Eley, *Forging Democracy*, p. 197.

was guided by "a militant ideology of working-class entitlement."[94] Russia was the country where women's rights were most advanced; women were granted full equality with men and the rights to divorce and abortion, in addition to the abolishment of illegitimacy.[95] But in Russia too these rights were to be reversed and family values were to be stressed in the following decade.[96] When it came to women and control over their reproduction, left and right wing governments appeared to be on the same track.

Some feminists demanding maternity rights inadvertently played into the hands of conservatives, who began to define women more and more in terms of motherhood. Most of the welfare reforms in the early twenties concerned maternity and childcare benefits that the women were granted through their husbands. Hence, despite the political rights recently won, women remained as dependants (or extensions of men, for that matter) in the eyes of the state, in most of Europe. With the valorisation of motherhood and increased concern for the well-being of children, family matters increasingly started to fall within the realm of public health[97] and became subject to scientific discourse. Eugenics, for instance was well accepted not only by the Fascists but also by leftists and anarchists during this period.[98]

During and right after the war, social democratic parties had broadened their base in Europe, coming to power or entering coalitions. A consequence of social strife described above was that structural or contingent problems became associated

---

[94] Ibid., p. 198.

[95] C.V. Findley, "Restructing the Social and Political Order: The Bolshevik Revolution" in *World Perspective*, (Houghton Mifflin, 1990), p.90. Also in Eley, *Forging Democracy,* p. 188.

[96] Harold James, *Europe Reborn "a History, 1914-2000"* (Harlow: Longman, 2003), pp. 30-37.

[97] Eley, Forging Democracy, pp. 192-194.

[98] Richard Sonn, "'Your Body Is Yours': Anarchism, Birth Control, and Eugenics in Interwar France," *Journal of the History of Sexuality* 14, no. 4 (2005), pp. 415-432.

with those social democrat governments, which became seen as failures. Labor parties throughout Europe were to be replaced by right-wing conservatives in the next elections. In the case of the Weimar Republic, there was the additional grievance of the Versailles Treaty, which caused the identification of the government with defeat. It was as though a rightful victory had been stolen from the Germans, through the betrayal of the Weimar politicians. In Johnson's view, "the stigma" of the treaty was extended to the notion of the republic itself and to the idea of parliamentary democracy.[99]

In general there was a loss of trust in the capacity of governments to rule. People who were already estranged from the ruling elites were caught between nationalists and socialists; and their indecisiveness facilitated those who promised to overcome social contradictions.[100]

But social contradictions in Europe were manifold; there was a widened generational gap, due to loss of youth on the battlefields, a disparity between female and male populations, class unrest, a decline in the traditional authority of the church in the face of the disaster of war –since they proved incapable of resolving the moral conflicts and angst caused by prolonged fighting.[101]

In addition to these general trends that cut across Europe, there were also country-specific issues that needed to be resolved. For Britain, it was the class divides; for France the divide between secular "patriotic" republicans and conservative; religious nationalists, for Germany it was between the Easterners

[99] Johnson, *Modern Times*, p. 109.

[100] Holzer, "The Heritage of the First World War," p. 14.

[101] Ward, *The Nineteen-Twenties Literature and Ideas in the Post War Decade*, p. 13.

idealizing "Volk" culture and Westerners integrated into the European civilisations.[102]

In summary, the 1920s in Europe were a time of contradiction and opposing forces. While the basic social structure and power relations stayed the same, they became stressed by new forces of change. Each country's specific situation determined the outcome of the clash of these forces leading to increased democratisation in some, while producing totalitarianism in others. Despite periods of strain, economies also began to recover during this period, which witnessed the beginning of the consumer culture. It was yet early for the populations of European states to reap the benefits of industrialism. However, the availability of life transforming appliances - such as cars that mobilized the masses and new communications technologies - changed the nature of relationships between individuals and sexes and were further to transform European societies from the end of the 1920s into the next decade.

The main source of the new consumer culture was the US. Although the US had been a belligerent in the war in Europe[103] and although it had been influenced by some of the social debates in Europe, the 1920s in the US were shaped mainly by its own domestic dynamics.

In the previous decade US had pursued a more active international policy, epitomized by its intervention in the First World War. It was Wilson's belief that the US would have a bigger influence on the peace settlements as a belligerent that led to her entry into the war in 1917.[104] When the war was over, Wilson himself had gone

---

[102] For a detailed account of these polarisations, see Johnson, *Modern Times: A History of the World from the 1920's to the Year 2000*, pp. 11-124.

[103] Ibid., pp. 223-226, Antoine Prost, ed., *Riddles of Identity in Modern Times*, vol. 5, *A History of Private Life* (Harvard University Press, 1991), p. 547.

to Versailles for the peace conference and played an important role both in the final agreement and the ensuing political system in Europe, as well as in the establishment of the League of Nations and its formal shape, declaring that "the world must be made safe for democracy" and that it was "the manifest destiny of the United States to lead in the attempt to make this spirit prevail."[105] However, upon his return to America Wilson failed to ratify the treaty and the draft for the League of Nations in the congress.[106] From then onwards America was to pursue a less interventionist attitude.

Many US policies, after war, reflected the mood of isolationism. The government insisted on full repayment of the war time loans to the Allies; but at the same time it levied the highest tariffs in American history, so that the debtor countries were hindered in making payments. The United States entered the First World War as a debtor country and finished it as a main international lender. Britain owed 3,696 million dollars, France 1,970, Russia 188 and Italy 1,031 million dollars to the US after the war in November 1918.[107] Its impact on Europe was decisive and it is impossible to explain the economic crisis of the world without the US.[108]

There was also widespread discontent with Wilson's attitude towards the peace conference, and the unfairness of the treaty he had helped formulate, with its punitive clauses that contradicted the principles bearing his name.[109] Another feature

---

[104] Johnson, *Modern Times*, p. 22.

[105] Wilson, cited in ibid., pp. 32-33.

[106] Ibid., p. 33-34.

[107] J.A.S. Grenville, *A History of the World in the Twentieth Century* (Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press, 2000), p. 150.

[108] Eric Hobsbawm, *The Age of Extremes: A History of the World, 1914-1991* (New York: Vintage Books, 1996), p. 97.

[109] Johnson, *Modern Times*, pp. 27-29.

of American life in the decade after the war was rapid industrial expansion, bringing prosperity to millions of Americans that had never been seen before. There were more and cheaper things to buy than ever before. Automobiles, movies and the radio became part of everyday life. The demand for luxuries made business larger, with greatly increased capital, and provided many new jobs. The Republican Party took credit for this prosperity. Republican Warren G Harding's campaign slogan was "less government in business and more business in government"[110] in 1920, The party sought to remove every hindrance to the private sector by keeping the government out of competing activities and by relaxing the laws against trusts and monopolies.

Nevertheless like Europe, the US was not free from domestic conflict. There were two major divides in American society; the first was that between the races and the second between the agrarian and urban populations. Both divides had economic and cultural aspects and consequences.[111]

The economic disparity between urban and rural populations resulted in a resentment of urban culture on the part of the farmers, echoing the divide in Germany. There it was the Easterners resenting the Westerners for corrupting the authentic folk culture, in the US it was the ruthless modernisation and dissolution of traditional values in the cities that brought about the same effect.[112] But resentment was not the only outcome of the disparity; throughout the 1920s the countryside rapidly lost blood, with more and more people migrating to the city.[113]

---

[110] Grenville, A History of the World in the Twentieth Century, p. 147.

[111] Please see Johnson, *Modern Times*, pp. 203-209; James H. Shideler, "Flappers and Philosophers, and Farmers: Rural-Urban Tensions of the Twenties," *Agricultural History* 47, no. 4 (1973), pp. 284-299; Lynn Dumenil, "Re-Shifting Perspectives on the 1920's: Recent Trends in Social and Cultural History," in *Calvin Coolidge & the Coolidge Era: Essays on the History of the 1920's*, ed. John E. Haynes (Washington D.C.: Library of Congress, 1998), pp. 74-77.

[112] Shideler, "Flappers and Philosophers, and Farmers: Rural-Urban Tensions of the Twenties," p. 292.

Another predominantly rural group that migrated to the city were the African Americans who flooded to industrial centers after the civil war. During the Great War, with the expansion of US markets and war-related industries they had found employment but now that the war was over, they were mostly laid off as the economic recession set in. Although slavery had been abolished, racism was still strong and there were virtually no social rights granted to African American workers. Furthermore urban workers were afraid that the increasing numbers of new migrants would result in loss of jobs, and consequently there was animosity towards African Americans. It was under these circumstances that race riots broke out, solidifying in turn racism and discriminatory practices.[114]

Another significant development was the Quota Law of 1921, limiting the number of migrants each year to three percent of their respective populations in the US. In 1924 the quota was reduced to two percent. In 1929 mass migration was largely stopped.[115]

In addition to reflecting the mood of the times, stressing the "Americanisation" of the US, this policy was to have its impact on Europe as well. Prior to the quota, migration to America had provided a possible outlet for the disenfranchised masses in Europe; now that option was no longer present.

The Prohibition was another legislative phenomenon of the 1920s. Although poorly enforced, it had devastating impacts, leading to the formation of criminal gangs that controlled the distribution of alcohol. The influence of these gangs even changed American social geography; Las Vegas was established by the organized

---

[113] Ibid., pp. 284, 289-290.

[114] Dumenil, "Re-Shifting Perspectives on the 1920's: Recent Trends in Social and Cultural History," p. 76-77 Johnson, *Modern Times*, p. 38.

[115] Johnson, *Modern Times*, p. 206.

crime syndicates that became sophisticated during the Prohibition years.[116] The new criminality also saw a rise in violence similar to that experienced in Europe. Other parallels also existed in social concerns and tensions, but once again the natures of these tensions were determined by factors specific to America.

The most obvious was that caused by the labor movement. Prior to the war there had been a strong and expanding labor movement in the US, with industrial strife and union agitation. During the war, labor unions had continued to grow and membership had doubled by 1920. But then onwards, a decline had set in. Employers, afraid of the growing power of labor and utilizing the threat of the spread of Bolshevism, started to use "black listing," yellow-dog contracts[117] and industrial spying. Legal repressive actions were also taken against the unions, marginalizing radicals and establishing the power of corporations over the workers.[118]

Repressive actions were not the only solution found to address labor agitation; "welfare capitalism" was also introduced during the 1920s in the hope that better conditions in the workplace and other benefits would ensure workers' loyalty. Whether the benefits such as life insurance, profit sharing and company unions created "docile and loyal" workers is a question of debate; however, the incidence of labor disturbances was lower[119].

Although in the 1920s there were not large-scale strikes comparable to those in Europe, there were incidents of individual resistance, such as the strike of New

---

[116] Ibid., pp. 209-212.

[117] An agreement between an employer and an employee in which the employee agrees, as a condition of employment, not to join a union during the course of his employment. These contracts wer eprohibited by the Norris-La Guardia Act in 1932. *Encyclopædia Britannica*, 2001 digital ed., s.v." Yellow-Dog Contract."

[118] Dumenil, "Re-Shifting Perspectives on the 1920's: Recent Trends in Social and Cultural History," pp. 79-80.

[119] Ibid., pp. 78-79.

England female telephone operators, or that of the textile workers in North Carolina, once again predominantly women. Possibly because of a lack of representation in the American Federation of Labor, which had come under the control of conservatives, these female workers chose to engage in aggressive strikes.[120]

As a consequence of the suffrage movement, women were fully enfranchised in 1920. But thereafter the women's movement lost momentum and suffrage was not followed by a significant extension of equal rights. Not for lack of a working male population, but as a consequence of rapid industrialisation, women had entered the workforce in the US and the trend continued through the 1920s. While reducing women's segregation, this development also created opposition from the conservative elements, who insisted that the proper place of women was in the home. As elsewhere, motherhood in the US was idealized and female freedom was despised and demonized.[121]

Despite their different dynamics, both sides of the Atlantic showed similar trends in the 1920s, especially in terms of the progressive forces and those that tried to contain them. The 1920s was a time when modernisation was institutionalized. It is possible to read those social contradictions of the Western world as contradictions and conflicts between tradition and modernity.

[120] Ibid., pp. 80-81.

[121] Ibid., pp. 82-83.

CHAPTER 3

MODERNISM VERSUS TRADITIONALISM IN THE 1920S

During the election campaign of 1920, American president Warren G. Harding made a promise to return to "normalcy." The word stayed and was used throughout the 1920s to define the political climate of the US.[122] With "a return to normalcy" Harding meant going back to things as they had been before the war, to a state of calm regularity. And since it was with this promise that he had won the election, it is reasonable to assume that this was what the large masses also wanted. Yet even without the Great War and all the commotion, upheavals and transformations it brought, a return to the "good old days" would have proved impossible. That world was changing fast long before the war; discoveries in science, new technologies, a new organisation of production, new social theories, new approaches to art, in short novelty in every sphere of life preceded it. Nevertheless, the war and its aftermath accentuated what was already there, underlining disillusionment and conflict, and contributing to a general sense that there was something wrong with the existing society and it needed a solution. This was the period of modernity.

Modernism was the common currency in high culture and modernisation in daily life.[123]

---

[122] Discala, Twentieth Century Europe "Politics, Society, Culture," p. 205.

[123] These three terms should not be conflated, since each has a specific historical and conceptual baggage of its own. Nevertheless, they are ultimately related, refer to different aspects of the same phenomena, and have influenced each other. For Marshall Berman, modernity is "the maelstrom of modern life" that is brought about by modernisation which is the process of technological and social change, and modernism is the "visions and values" that have made individuals the subjects and objects of modernity. Marshall Berman, *All That Is Solid Melts into Air* (London: Verso, 1983) pp. 15-16. For a summary criticism of Berman's shortcomings and elaboration on different and at times contradictory aspects of modernity, modernism and modernisation, see Alan O'Shea, "English Subjects of Modernity," in *Modern Times: Reflections on a Century of English*

It is not easy to talk about "modern times," not least because of the ongoing debate on whether the condition in which we live is post-modern or can best be described as "late modernity,"[124] a debate that reveals an ambiguity about what constitutes modernity -what its limits are-, but also because of the difficulty of locating the beginning of modernity and most importantly because of the impossibility of treating it as a monolithic entity.[125]

However, these difficulties aside, as an increasing body of literature has shown, it is still possible to trace some common traits that can be associated with modernity cutting through Western cultures; and especially so for science, art and technology, since in these fields there were more contact, contribution and diffusion between various countries. How did these similar developments influence the daily life and attitudes of the Western public in the 1920s? What did it mean to be modern with its newfound pleasures and contradictions?

Arts and Sciences

Paul Johnson, focusing on the relativisation of values plots the start of the modern world in 1919, when the photographs of a solar eclipse confirmed Einstein's General Theory of Relativity[126]. In fact Einstein's theory was not the first blow to the idea of absolute truth; quantum theory, expressed from 1900 onwards was already

---

Modernity, ed. Mica Nava (London & New York: Routledge, 2004), pp. 8-12.

[124] For instance, Giddens does not dispute that important changes have occurred, yet claims that we haven't gone beyond modernity. It is just a developed, radicalized, "late" modernity, but still modernity, not postmodernity. Anthony Giddens, *The Consequences of Modernity* (Stanford: Stanford University Press, 1991). Similar views can also be found in Anthony Giddens, *Reflexive Modernization: Politics, Tradition and Aesthetics in the Modern Social Order*, ed. Ulrich Beck & Scott Lash (Cambridge: Polity Press, 1994).

[125] O'Shea, "English Subjects of Modernity," pp. 8, 26.

[126] Johnson, Modern Times, p. 1.

undermining the concept of reality, as it was known till then.[127] What was truly modern about Einstein's theory was the way it was publicized through the media, making Einstein a global hero.[128] If quantum theory failed to become part of the vernacular for its theoretical complexity, Einstein's theory was poorly translated into the daily language for the same reason; in a world where old religious, political and social certainties were already crumbling,[129] both theories came to be regarded as scientific validations for declaring that there were no absolutes anymore, whether in physics, religion or daily life.[130]

During the 1920s similar views also found acceptance in the social sciences, particularly among American anthropologists. Against the common current of social Darwinist interpretations of indigenous cultures, Franz Boas and his students defended cultural relativism. According to this school of thought, cultures could not be ranked according to a scale based on the constant of Western civilisation and most of the so- called "primitive" cultures better satisfied human needs than the supposedly superior Western culture. Ruth Benedict and Margaret Mead also supported this view, focusing on the co-operative and communal aspects of the cultures they studied and criticized Victorian values and institutions for the limitations they put on individuals.[131] Similar indictments also came from studies

---

[127] Discala, Twentieth Century Europe "Politics, Society, Culture", p. 182.

[128] Johnson, Modern Times: A History of the World from the 1920's to the Year 2000, p. 3.

[129] According to Ward, it was impossible for many people to believe in God after they saw the horrors of war and discovered that leadership both in the army and the state had lost whatever directive power it might ever have possessed and was wandering in a frenzied maze of improvisation. In Ward, *The Nineteen-Twenties Literature and Ideas in the Post War Decade,* p. 14.

[130] It is quite well known that Eistein himself, who believed in God and the idea of an ordered universe, was displeased with the way his theory was interpreted and especially at ill-ease with the implications of quantum theory, which prompted him to search for the "unified field theory." For a brief overview see Johnson, *Modern Times: A History of the World from the 1920's to the Year 2000* p. 4. Also in Discala, *Twentieth Century Europe "Politics, Society, Culture"* p. 183

[131] Stanley Coben, "The Assault on Victorianism in the Twentieth Century," *American*

held within the US in the 1920s, especially from the Chicago School sociologists (but not limited to their work). They discovered in both urban and rural areas weakened traditional social controls, broken down feelings of community and group solidarity and fragmented society;[132] ills associated with bourgeois values in both inter-personal and economic relationships. This period in the US also witnessed the discrediting of the theories of white supremacy, rendering racism scientifically baseless and undermining the distinction of Victorian culture.[133]

Their proposals aside, the proliferation of the social sciences and humanities can also be seen as truly modern, with roots deeply embedded in Enlightenment humanism, with a tendency to prescribe solutions for the betterment and progress of societies. Among these in the 1920s one was to be influential on high and popular culture alike one with a grand narrative and teleology. Freud had published his *Interpretation of Dreams* in 1900 and in 1920 the first psychiatry clinic was opened in Berlin.[134] Possibly due to their immediate relation to people's daily experience, and also their anti-authoritarian stance and implication of a truth beyond appearance, Freud's ideas were received with enthusiasm in Europe and in the US.[135]

It was "reason" and "rationality" that had led millions to their deaths and here was a brand new theory that not only condemned such reason, but also revealed both its inherent logic and tensions, and made it explicit that something deeper than that reason, something that was not accessible to conscious thought, but nevertheless

---

Quarterly 27, no. 5, Special Issue: Victorian Culture in America (1975), pp. 606-607.

[132] Ibid., p. 608-610.

[133] Ibid., p. 611-614

[134] Johnson, Modern Times, p. 6.

[135] Roberts, Europe 1880-1945 p. 460, 465. Discala, Twentieth Century Europe "Politics, Society, Culture" pp. 356-357. Johnson, Modern Times: A History of the World from the 1920's to the Year 2000, pp. 7-8.

guided human actions existed beyond it. Although Freud's thoughts influenced many fields of study, it was the artists that found new avenues to expand their experiments with ways and means of expression. Modernism in art was not a new emergence; it had come about when art went beyond simple representation and became self-conscious, a process that can be traced back to late nineteenth century. By the 1920s there was an impressive plurality of movements in the world of art, which were in contact with and influencing each other, as well as being utterly influenced with the general social and political debates and the atmosphere of the decade. Among these, it was especially Dada and its spin-off, Surrealism that had a close affinity with Freud's thought and concepts.

Dada "exploded like a well-timed bomb" in Zurich in 1917, and after the war's end Tristan Tzara brought it to Paris.[136] According to Tzara "the beginnings of Dada were not the beginnings of art, but of disgust;[137]" disgust with a civilisation that had culminated in the horrible war and sent millions to their deaths – proof of its bankruptcy.[138] Consequently, Dada aimed at destroying the moral and social assumptions of Western civilisation, all the values it held dearly, from nationalism to belief in progress to bourgeois morality and in doing that the Dadaists overturned all artistic conventions and explored unorthodox avenues of creativity.[139] Putting themselves against Western "rationality," which they believed had collapsed, the Dadaists sought to tear down common conventions of meaning, giving primacy to intuition and chance, in which they discovered the "mobilisation of the

[136] Calvin Tomkins, *The Bride and the Bachelors: Five Masters of the Avantgarde* (New York: Viking Penguin, 1965), p. 44.

[137] Christina Lodder, "Searching for Utopia," in *Modernism: Designing a New World*, ed. Christopher Wilk (London: V&A Publications, 2006), p. 30.

[138] Discala, Twentieth Century Europe "Politics, Society, Culture", p. 181

[139] Lodder, "Searching for Utopia," p. 31.

unconscious."[140] The movement depended on randomness, freedom of expression, absurdity and abandon and had no interest in formulating an aesthetic system. Art should not be about creating, but rather should be a gesture of rejection of society. Art was not life's antithesis but a part of it.[141] In an atmosphere of disillusionment, Dadaist iconoclasm caused an instant sensation.[142] What set Dada apart from other movements of the period was its total rejection of reason and meaning, it was not only against tradition but it denied the possibility of any sense at all.[143] Even its name was meaningless.[144]

Surrealism, which emerged through a critique of Dada[145] also gave importance to chance, randomness, shock, absurdity and demanded the destruction of art in order to return to chaos.[146] But the difference was that through this process Surrealists hoped to recover the subconscious, to reach a truer reality beyond the senses. They aimed to free a human personality that was oppressed, crushed and stunted by the state, church and the formalism of conscious logic and rejected all traditional forms and conventional meaning both in literature and art.[147]

---

[140] Discala, Twentieth Century Europe "Politics, Society, Culture", p. 181.

[141] Nahma Sandrow, *Surrealism: Theater, Arts, Ideas* (New York: Harper and Row Publishers, 1972), p. 22.

[142] Richard R. Brettell, Modern Art 1851-1839: Capitalism and Representation (Oxford: Oxford University Press, 1999), p. 42. Discala, Twentieth Century Europe "Politics, Society, Culture", p. 181.

[143] O'Shea, "English Subjects of Modernity," p. 19.

[144] In this sense, for its attack on "reason" and "rationality" per se, it is possible to regard Dada as an early instance of postmodernism.

[145] Observing that Dada was accepted by the bourgeois society that it villified and accepted this acclaim in return, Parisian Dada exponents criticised the movement for having become stagnant and orthodox and led to the parting of ways of Tristan Tzara and André Breton. See Discala, *Twentieth Century Europe "Politics, Society, Culture",* p. 181.

[146] Ibid., p. 182. Roberts, *Europe 1880-1945,* p. 470.

[147] Roberts, *Europe 1880-1945,* pp. 470-471.

In this regard, not only in its belief in an essential human character that existed prior to its oppression by authority but also in its idealism - in seeking to create a new world - surrealism was a modern movement. In fact surrealism and similar movements of the period resonate well with Berman's account of modernism as something that threatens to destroy the world as we know it and promises us "transformation of ourselves and our world"[148].

The themes of destruction of the old order and the will to create a new and better one were repeated itself in the art movements of the 1920s; sometimes co-existing and sometimes the focus being on one rather than the other. While the futurists glorified war and revolution, and called for the destruction of museums where traditional works of art were displayed, constructivists focused on an art of order which would lead to a world of more understanding, unity and peace. Although their proposals for a future society were different, their utopian vision was similar and what was utopia if not modern?

Another underlying trend of the 1920s art movements was their glorification of the machine and industrial production, with the exception of early Bauhaus which promoted a return to crafts against the fetishism of the object[149] and dehumanizing aspects of industrialisation.[150] Labeled "machine aesthetics," this valorisation was inspired by the Soviet revolution as much as American Taylorism. While the former

---

[148] Berman, All That Is Solid Melts into Air, p. 15.

[149] One of the founders of Bauhaus, Walter Gropius, wrote: "Art is not a 'profession'. There is no essential difference between the artist and the craftsman. The artist is an exalted craftsman ... but proficiency in his craft is essential to every artist ... let us create a new guild of craftsmen, without the class distinctions which rase an arrogant barrier between craftsman and artist." In Herbert Bayer, ed., *Bauhaus 1919-1928* (Boston: Charles T. Branford Company, 1952), p. 16.

[150] Initially, in rejection of mechanisation and industrialisation, Bauhaus returned to hand-craft production and the school was organised in the fashion of medieval system of workshops; after a preliminary course, students enrolled in workshops as apprentices, where they received lessons from a form master and a craft master. Though preserving its structure and its political stance. Later, from 1922 onwards, with a more practical technological vision, Bauhaus displayed a more positive attitude towards industrial production and the machine. Lodder, "Searching for Utopia," pp. 27, 38, 40.

gave it direction and hope for the imagined society, the latter epitomized its basic premises of mechanisation, efficiency and productivity.[151] It was the Futurists that took the glorification of the machine to the extreme, imagining a world completely re-created in terms of the machine, reflecting its power, speed and dynamism.

Despite their severe criticism of existing conditions and utopianism, it is possible to discern that all these movements were the products of the same rationality they so vigorously attacked; hence one can trace an obsession with time, as Cubist paintings that aimed at grasping movement in its totality or Futurist sculpture reflecting dynamism in actions reveal; with a healthy body, of which the analogies made between human body and a well working machine is one example; with efficiency, as shown by Bauhaus architecture and its proposal that form follows function; with organisation and order, exemplified by the rational structure of Le Corbusier's *A Contemporary City for Three Million Inhabitants*.[152] Italian Futurism's mingling with fascism is well known, but the idea of a total work of art in Bauhaus or the Purists that nothing was outside the realm of art,[153] eerily echoes Mussolini's idea of the totality of the state.[154] In fact, this tendency to totalize, account for everything is a common aspect of modernity; one can find it not only in modern art movements such as Purism and Bauhaus or fascist regimes, but also in Marxist theories or in psychoanalysis, or even in the scientific search for a "theory of everything."

---

[151] Christopher Green, "The Machine," Ibid., pp. 72-111. Lodder, "Searching for Utopia," pp. 32-40.

[152] Lodder, "Searching for Utopia," p. 33.

[153] Brettell, Modern Art 1851-1839: Capitalism and Representation, pp. 43-44.

[154] "Everyting within the state, nothing outside the state, nothing against the state" quoted in Johnson, *Modern Times: A History of the World from the 1920's to the Year 2000,* p. 101.

The pluralism in art as a result of the destruction of conventions and traditions can be found in all fields including music and literature. In music, Schonberg and Webern reflected the same kind of fragmentation and experimentation, but compared to painting, it remained by and large accessible to masses. In literature, "automatic writing," introduced by the surrealists as a way of discovering deeper, hidden truths, marked the works of James Joyce and Virginia Woolf. In Joyce and in Proust the obsession with time and memory is obvious. The literatures of Dada and Futurism were incomprehensible as a result of their search for spontaneity.[155] In general, literature was marked by modern characteristics such as subjectivity and doubt, and became very difficult for even the educated to understand.[156]

The increasing complexity of the natural sciences limited their comprehension to an extremely well-educated minority.[157] But science had generally been a field for specialists, whereas art had more connections with people's daily lives. Yet modern art severed those connections when it became more individual and private, irrational and destructive, and advocated constant change.[158] As understanding modern art and its social use became next to impossible for the uninitiated, ordinary people were not only alienated by art but they also started to show anti-intellectual sentiments. In France, riots took place at the openings of modern art exhibitions and the police confiscated paintings; in Germany, a large segment of society condemned modernism as decadent and an assault on German

[155] Roberts, *Europe 1880-1945,* p. 471.

[156] Discala, Twentieth Century Europe "Politics, Society, Culture", p. 355.

[157] Roberts, *Europe 1880-1945,* p. 463.

[158] Yevgeny Zamyatin's condemnation of anyone that became static and call for constant revolution, is caharceteristic of this attitude. Discala, *Twentieth Century Europe "Politics, Society, Culture ,* p. 356.

culture and history.[159] The masses uprooted by war and economic problems and living in an environment where the old certainties had been lost, were looking for easy solutions and direction, and tended to favor the right wing politicians and traditionalists, a factor that contributed to the rise of fascism in Europe.[160]

It was only architecture among the traditional arts that preserved its direct relation to life, showing a great revival with new forms emerging in the 1920s.[161] The period contains reflections of the general debate on the betterment of life, as the architects tried to address questions of health, revival and community. These questions indeed had real resonance in the daily life of the masses, as problems caused by rapid urbanisation and the destruction caused by war needed to be solved. Housing was the most pressing issue that European states faced in the 1920s.[162] Social housing schemes were introduced with flats that had private bathrooms and fitted kitchens; in these projects communal crèches, kindergartens, sports facilities, clinics and hospitals were also included. These schemes were applied mostly in European states with socialist leanings (either at the governmental or municipal level).[163] An interesting aspect of these projects and the debates that accompanied them was the focus on the issues of health and hygiene; with the concepts being extended to the whole social field, so much so that in France a Ministry of Hygiene and Social Affairs was established.[164]

---

[159] Ibid., p. 356. Johnson, *Modern Times: A History of the World from the 1920's to the Year 2000,* pp. 112-115. Considered as a fear of the unconventional, the novel, anti-intellectualism also prevailed in the US. See Coben, "The Assault on Victorianism in the Twentieth Century," p. 622.

[160] Discala, Twentieth Century Europe "Politics, Society, Culture", p. 356.

[161] Roberts, *Europe 1880-1945,* p. 468.

[162] James, Europe Reborn "a History, 1914-2000", p. 42.

[163] Christopher Wilk, "The Healthy Body Culture," in *Modernism: Designing a New World*, ed. Christopher Wilk (London: V&A Publications, 2006), pp. 257.

[164] Ibid., p. 256.

The obsession with health and hygiene had several consequences. First, hygiene and health were understood mostly in sexual terms[165] and were used to refer to sex education and the need to eradicate sexual disease. This usage had an intimate relation with the newfound (yet limited) freedom of women and reflected an anxiety that found its rational argumentation around the discourse of health. Another consequence was the emphasis placed in Europe after the war on physical fitness. While natural living, exercise, fresh-air, the importance of light and sunbathing and nutrition gained importance, participatory sports and outdoors activities rapidly grew during the 1920s.[166] An important by-product of this development was women's participation in mass sports, thereby expanding their self-confidence and freedom.[167]

For the lives of the masses it was technological innovations that had a direct relevance, rather than of art and science, which was becoming increasingly incomprehensible. European governments subsidized electrification, but even at this stage they met the resistance of conservatives. In France, traditionalists claimed that due to electricity the peasants would stay up late and party.[168] Despite the criticism, in the 1920s electricity, gas and household appliances became widespread in British and American cities and to a lesser extent in Germany and France. One reason for the introduction of appliances that made life easier was the increasing labor costs, due to the decrease in working population and also to the increased strength of labor unions. Telephones became more common, as did sewing machines and tractors. An

---

[165] Ibid., p. 256. One can see a discourse of health and hygiene shaped around discussions of illicit sex and women's emancipation from the First World War onwards, in Susan R. Grayzel, *Women's Identities at War: Gender Motherhood and Politics in Britain and France During the First World War* (London: Chapel Hill, 1999), pp. 122-124, 134-140.

[166] Discala, Twentieth Century Europe "Politics, Society, Culture" p. 350 and Eley, Forging Democracy: The History of the Left in Europe, 1850-2000, p. 214.

[167] Wilk, "The Healthy Body Culture," pp. 252, 258.

[168] Discala, Twentieth Century Europe "Politics, Society, Culture", p. 359.

important novelty was the washing machine, while primitive refrigerators made their first appearance also during this period.

Among the new technologies that became available to the masses the motorcar holds a significant place. In the 1920s both private and mass transportation became widespread, making both large-scale migrations and mobility within cities easier.[169] Discala relates the growth of the automotive industry to a "vogue for tourism and vacations" that emerged after the Great War.[170] It is certain that both developments fed on each other. According to A.C. Ward, this new-found freedom of mobility allowed individuals to experiment in "unsanctioned relations between the sexes."[171] It might be too reductive to see motorcars as the sole cause of such experimentation, but it can safely be said that increased mobility meant that the sexes came more in contact with each other. Another impact of mass transport was the blurring of class divisions; in public buses girls working in department stores, middle-class women involved in charity work, and men going to their offices shared the same public space and in close proximity.[172]

The 1920s also saw the establishment of the mass media. European populations had read newspapers before the war, but during the war people who wanted to keep up to date with the events increasingly followed the dailies, and the trend continued after the peace settlements. By 1920 half of the adult British population read newspapers, with several of them achieving circulations that

---

[169] Ian Christie, "Mass Market Modernism," in *Modernism: Designing a New World*, ed. Christopher Wilk (London: V&A Publications, 2006), pp. 384-388; Stevenson, *British Society, 1915-1945*, p. 130. O'Shea, "English Subjects of Modernity", p. 15.

[170] Discala, Twentieth Century Europe "Politics, Society, Culture", p. 349.

[171] Ward, The Nineteen-Twenties Literature and Ideas in the Post War Decade, p. 14.

[172] A similar instance is the mall. Mica Nava points to the tension caused as a result of this blurring of classes and also due to a fear of illicit encounters between the sexes in Mica Nava, "Modernity's Disavowal: Women, the City and the Department Store," in *Modern Times: Reflections on a Century of English Modernity*, ed. Mica Nava (London&New York: Routledge, 2004), pp. 51-52.

exceeded 2 million.[173] One factor that contributed to the increased readership was the declining illiteracy rate in Europe. In the early twentieth century, European states had implemented some form of basic education, which had resulted in the spread of common attitudes.[174] With their journalists playing an important role as opinion formers, newspapers were to contribute to the wide acceptance of common attitudes as well. Already in the 1920s advertisements provided most of the revenue for newspapers,[175] contributing to the rise of consumer culture and the diffusion of new fashions and attitudes.

Another significant development – both in terms of mass media and the diffusion of new technologies – was the introduction of radio, which revolutionized political and social life.[176] Regular broadcasting first began in the US, but Lenin was also quick to grasp the significance of the new medium, making radio a high priority in Russia, and by 1921 a high-power transmitter was built in Moscow.[177] As radio sets were initially expensive, Lenin used loudspeakers to reach the masses, and so did Hitler and Mussolini.[178] Totalitarian leaders were not alone in their appreciation of the potential of radio and direct communication with the public. Leaders throughout the Western world encouraged the spread of radio, and soon it was the centre of attention in the homes. Radio had a social function too; since it was

[173] Discala, Twentieth Century Europe "Politics, Society, Culture," p. 348. Roberts, Europe 1880-1945, p. 455. Stevenson, British Society, 1915-1945, p. 402.

[174] Roberts, *Europe 1880-1945,* p. 455.

[175] Discala, Twentieth Century Europe "Politics, Society, Culture", p. 248.

[176] Ibid., p. 359-360.

[177] Christie, "Mass Market Modernism", p. 382.

[178] Discala, Twentieth Century Europe "Politics, Society, Culture," p. 360.

expensive, people would gather in the homes of those who could afford it, which facilitated increased social contact.[179]

As the price of radio sets became cheaper, the number of people who owned one increased drastically, reaching two million in Britain by 1926.[180] When radio sets became widespread, concerns about its regulation and administration led to the establishment of the BBC in 1926. The BBC took on an educational mission and broadcasted programs that reflected traditional British high culture, which did not have much currency among the majority of the population.[181]

The establishment of the mass media went hand in hand with advertising. This was more so for the US, where a larger majority could consume the new products that made life easier. But even in Europe, where many could only dream of a day when they would be able to buy life-changing technologies, a consumer culture was already becoming established through advertising.[182] And the road to consumerism was first paved by the re-organisation of production, known as "rationalisation." Rationalisation of the workplace was the implementation of Taylorist "scientific management"[183] accompanied by the production line ideas of Henry Ford. Although the rationalisation of the shop floor met with the resistance of labor movements, due to its dehumanizing, mechanical character[184] it soon became implemented in Europe as well as in the US, especially in large companies. Despite

---

[179] Ibid., pp. 359-360.

[180] Roberts, *Europe 1880-1945,* p. 456.

[181] Stevenson, *British Society, 1915-1945*, pp. 407-410.

[182] Dumenil, "Re-Shifting Perspectives on the 1920's: Recent Trends in Social and Cultural History," pp. 67-68.

[183] Which meant dissection of labour to "separable components of physical action" and their reassembly into the most efficient use of labour. In O'Shea, "English Subjects of Modernity," p. 17.

[184] Also because in this kind of production workers are de-skilled and easily interchangeable, which makes their exploitation easier.

human concerns, there was one truth about this regime of production; it was more efficient and allowed for the mass production of cheaper goods. Ford himself had envisioned consumption as the driving force of capitalism and it was with the mass production of cheaper luxuries that the capitalists found their real market: the workers who produced those goods themselves.[185]

Rationalisation and scientific management were concerned with the efficiency of workers, and that required tending to their life after work as well. After all, in order to be efficient, workers had to have a good health which meant no hangovers or doziness, and that could be maintained only through a healthy family life and leisure activities that were well within the accepted morality.[186] Hence, the 1920s also witnessed the emergence of organized leisure. Prior to these developments, leisure for the working classes had meant self-made activities, but with rapid mechanisation and industrialisation, it began to take on a more commercial form. More importantly it now had clearly demarcated beginning and ending hours,[187] such as in the case of cinemas. An interesting feature of the 1920s is that by the beginning of this decade, leisure time and paid vacations was already accepted as a basic right by both the lower-middle and working classes.[188] In fact, it was the establishment of leisure time as a basic right and the reduction of working hours that allowed for the proliferation of mass entertainment, and particularly the popularity of the cinema.

Films had existed before the war, with European cinema leading the field, but once again, as in other similar developments in the 1920s, the number of cinemas

[185] O'Shea, "English Subjects of Modernity," pp. 16-17. Christopher Green, "The Machine," in *Modernism: Designing a New World*, ed. Christopher Wilk (London: V&A Publications, 2006), p. 78.

[186] O'Shea, "English Subjects of Modernity," p. 15.

[187] Ibid., p. 30.

[188] Discala, Twentieth Century Europe "Politics, Society, Culture," p. 349.

throughout the Western world saw a substantial increase.[189] A significant aspect of post-war cinema was its (continued) domination by the US;[190] although European cinema also recovered after the war, producing some very important and artistically sound works, it was American films that heavily influenced the public. From early on there were discussions about cinema on whether it was escapism for people who were dissatisfied with the conditions of the market society in which they lived or whether it had a truly progressive potential.[191] If the positive potential of cinema was reflected in European films, informed by the ongoing social debates and theoretical underpinnings of the modern art world in general,[192] it was Hollywood and the films it produced that came more and more to symbolize the negative, escapist side of cinema. It was not only leftist intellectuals that criticized film-going as mass entertainment; there were objections from the conservatives as well, who focused on the Americanisation of their own cultures, the breakdown of old moral values and the implications of the close proximity of strangers from both sexes in the dark.[193]

Despite criticisms the masses flocked to cinemas. Cheap tickets, a warm and comfortable environment and the chance to leave the worries and troubles of a less glamorous life might have been important factors in the appeal of cinemas;[194] but for women another factor was also the sanctioning of cinema as another legitimate and

---

[189] Ibid., p. 351; Eley, Forging Democracy: The History of the Left in Europe, 1850-2000, p. 215

[190] Roberts, *Europe 1880-1945,* p. 455.

[191] The debate between Adorno and Benjamin is a summary example of both attitudes, for instance.

[192] Discala, Twentieth Century Europe "Politics, Society, Culture" p. 352-355; Roberts, Europe 1880-1945, p. 468.

[193] Eley, *Forging Democracy: The History of the Left in Europe, 1850-2000,* p. 216-217 and Nava, "Modernity's Disavowal: Women, the City and the Department Store", p. 61.

[194] Discala, Twentieth Century Europe "Politics, Society, Culture", p. 351.

appropriate public space that they could enter. Considering the limitedness of such spaces in the 1920s, it is easier to understand why women liked the cinema so much.

An important consequence of cinema's appeal was the spread of American consumer culture, its values and fashions to the rest of the world; despite attempts to limit it.[195] With the spread of consumer culture and as women became increasingly established as the organizers of household consumption; further tensions would arise about the "impressionable" character of women and the possibility of their moral decay, in relation to mass entertainment and the culture of consumption. These tensions, repeating an already established pattern, were expressed in sexual terms,[196] revealing anxieties about changing sexual roles, a prominent feature of modernity in the 1920s.

[195] In Italy quotas were brought to limit the number of Hollywood and other foreign films, in order to protect the national industry and culture. Roberts, *Europe 1880-1945*, p. 455.

[196] Nava, "Modernity's Disavowal: Women, the City and the Department Store", pp. 58-67.

CHAPTER 4

THE NEW WOMAN IN THE 1920S

The Women's Question: A General Overview

In terms of women's history the 1920s was identified as a period of liberation, until feminist scholars studied and reassessed this period in the 1980s. Evidence cited for this includes the women's suffrage granted in many European countries following the war, certain legal reforms, the removal of some barriers to women entering some professions. It was also claimed that female sexuality gained legitimacy in the 1920s, resulting in the liberation of women from excessive prudery and giving them more active sex lives.

More recent studies conducted in Germany, France and Britain focusing on women's experiences in the 1920s, have challenged this myth of a Golden Age. Historians Renate Bridenthal, Karin Hausen, James McMillan, Jane Lewis and Miriam Glucksman have claimed that the women of the period continued to carry, both in the household and at work, lives dependent on men and as second-class citizens. Some researchers have gone further to suggest that in comparison with the rights gained prior to and during the war, the post-war period was in fact a period of regression for women. They have also posited that positive developments regarding female sexuality held only within the limits of the heterosexual marriage, and women still had no control over their own bodies during this period.[197]

Studying the views of individuals who lived through the 1920s, French historian Mary Louise Roberts suggests that in the post-war period Europeans

[197] Birgitte Soland, *Becoming Modern: Young Women and the Reconstruction of Womanhood in the 1920s* (Princeton and Oxford: Princeton University Press, 2000), p. 7.

believed that there was a major confusion of gender roles and that this cultural fact should not be overlooked in research regarding women.[198]

It is well known that a key element of modernity is the transformation of the relationships between the sexes.[199] The advent of new technologies and consumerism played a significant role in the reconstruction of gender roles. Gender, consumerism and modernism inseparably played a major part in discourses in Europe, consumer culture and modern technologies and appliances being key factors in the definition of gender roles within popular culture. Following the war, women were identified as consumers, and in popular culture consumer goods came to be regarded as extensions of modernity. Modern consumer culture was applied in this period to orient women towards traditional gender roles and to redefine these roles along the lines of the changing socio-cultural realities of the post-war period. Women were invited to the modern world via domestic appliances, health and beauty products and clothing. While on the one hand this invitation opened up for women a more technologically defined and modern life, the dominant view was that the innovations that made life easier should be used to reinforce women's roles as wives, mothers and housewives.

It was believed to be an important cultural necessity for women to adopt "suitable" roles to ensure national strength and defense. In other words, it was argued that women's acceptance of the gender roles set out for them were important for creating domestic order after the war and for protection from possible external threats.

---

[198] Ibid., p. 6.

[199] Marianne Dekoven, "Modernism and Gender," in *The Cambridge Companion to Modernism*, ed. Michael Levenson (Cambridge: Cambridge University Press, 2006), p. 174.

Flapper, Garçonne, Neue Frau, Amateur

The new woman who left her mark on the twenties in the US is the flapper, emerging as the new young woman in films, magazines and novels of the period. Patricia Erens introduces the flapper as: "recognizable as the girl next door, or down the block, or at the office" who wants to "raise some hell before she settled down to married life." She is an ordinary girl, and certainly not an exotic vamp. She just does not care about society's moral standards, is fearless, loves dancing and flirting, but she is not dangerous.[200]

In her popular study of 1920s America, Sarah June Deutch states that the collective memory of the flapper was "young women with short hair and short skirts." Stating that these girls who began to break free of not only their long skirts but also of centuries of social restrictions, Deutsch writes; "They smoke. They dance. They read racy literature. And they do it all in public." [201]

Deutch lists the flapper's short-sleeved short dress, heavy make-up that had until then been used only by actresses and prostitutes, short boyish haircut and cigarette as attributes that set her apart from the traditional women of the period. What is striking about the flapper is her exhibition of these attributes without any reservation. As in the case of Bryn Mawr Girls College, the removal of the ban on girls smoking by some colleges as a gesture of approval of this "new woman" had aroused criticism in conservative circles at the time.[202]

---

[200] Erens cited in Carolyn Kitch, *The Girl on the Magazine Cover: The Origins of Visual Stereotypes in American Mass Media* (University of North Carolina Press, 2001), p. 121.

[201] Sarah June Deutsch, *From Ballots to Breadlines: American Women, 1920 – 1940,* (New York: Oxford University Press, 1994), p. 11.

[202] Ibid., p. 55.

Although the flapper emerged as a symbol of living experiences of a group of American youth, in a short time it had spread to the whole country and became the symbol of sexual freedom for American women in the twenties.[203] Soon she took her place on magazine covers with the illustrations of John Held Jr. Held's flapper, who was slender and tall. In the illustrations she is generally seen dancing, drinking or cuddling, accompanied by an unsightly young or elderly man.[204] Held's illustrations enjoyed such popularity that a humorist of the period in defining the twenties had stated "Fitzgerald christened it the Jazz Age but John Held Jr. set its style and manners."[205]

Held's flapper is a cartoon character and a caricature of the image of the new woman of its period. As an icon the most outstanding features of the flapper is her height and slenderness. She generally has long arms and legs, and is pictured as a funny character with her short dress and constantly falling stockings. Sometimes illustrated with a young man that looks as awkward as her, flapper takes her place on magazine covers, generally along with a pun, as part of a joke.[206]

Roland Marchand states that Held's flapper is a kind of a symbol of modernity and that the image carries many attributes of modern art.[207] For instance, expressive distortion, which is a characteristic of modern art, is widely encountered in illustrations of the flapper. The flapper is not only as thin as a stick, but also unrealistically tall; this exaggerated portrayal of the flapper is also encountered in the

---

[203] Kitch, *The Girl on the Magazine Cover: The Origins of Visual Stereotypes in American Mass Media*, p. 122.

[204] Ibid., p. 121.

[205] Ibid., p. 121.

[206] Ibid., p. 122.

[207] Ibid., p. 128.

advertisements of the period as the image of the modern woman. Regarding these female icons Marchand writes that the modern woman "was immediately recognizable in her elongated neck, stiletto fingers, and towering height… The proportions of some women… suggested a height of over nine feet [2,70m]… Their pointed feet and toes appeared to have emerged fresh from a pencil sharpener"[208] and states that just like the skyscrapers, tall and slender woman had become a symbol of the twentieth century modernity.[209]

According to Marchand a second indicator of convergence of Held's illustrations with modern art is their freedom from details. A simple drawing technique was in a sense introduced to respond to the tempo of the period. Kitch notes that flapper has indistinct facial features, with a blank expression; she is tall and has an angular thinness, which makes her appear two dimensional rather than three. This simplified image is not only modern but also a stereotype.[210]

A final point made by Marchand - as exemplifying the connection between the flapper image and modern art - is the sense of movement conveyed in these illustrations through the use of diagonal lines. The flapper is presented with a leaning body, her skirt swaying, arms flapping out, legs bent. These visual cues aim to show the new woman in motion. Hence, dancing, giggling and fighting, which are seen as part of the nature of flapper, become the stable characteristics of the image of the new, modern woman.[211] At the beginning of the twentieth century the concept of change, as represented on magazine covers, takes women as the image of change.

---

[208] Ibid., pp. 128-129.

[209] Ibid., p. 129.

[210] Ibid., p. 130.

[211] Ibid.

The image of the flapper took its place in British popular culture as "amateur girls"; in France as the *la garçonne*, and in Germany as *die neue Frau*.[212] These are young working girls with short hair and make-up; they smoke and drink and approve of a relatively free sexual life. In order better to understand the image of this "new and modern woman", three non-mainstream novels published in these three countries should be examined.

In France, the best example for the image of the new woman is the "bachelor girl" archetype in Victor Margueritte's novel, *La Garçonne.*[213] Upon realizing that her fiancées real interest in marrying her lies in her father's wealth, Margueritte's heroine Monique Lerbier goes out and sleeps with the first guy she encounters. Unable to stand the pressures of her family for marriage, she then flees her home and settles in Paris. Cutting her hair short, Monique starts to roam the jazz bars, takes to smoking and drinking and finds herself a woman lover. However, after a while, she realizes that the "modern life" is not for her and she enters a relationship with a soldier named Blanchet, who was wounded at war. Blanchet "forgives" Monique's past mistakes; they wed and Monique lets her hair long again. Monique has eventually seen the light; she is just a girl who has experienced sexual freedom and had a go at bisexuality, before marrying a man and settling down.

---

[212] Taking an article published in Germany in 1927 as her basis, Lynne Frame explains that there were three types of young women in Germany in the 1920s: *Gretchen*, *Girl* and *Garçonne*. Among the three *Gretchen* is a symbol of both the naive, traditional German girl and the heroic, militaristic, fascist woman. She is passive as a person and sexually powerless. Pious and optimistic, *Gretchen* is unproductive. The *Girl* has her origins in the USA. All she has is self-confidence. She is athletic and sexy. Among the three *Garçonne* is the most provocative, impossible to be grasped within language. She is both sexy and an intellectual, which results in conflicts in her relationships. Lynne Frame, "Gretchen, Girl, Garçonne? Weimar Science and Popular Culture in Search of the Ideal New Woman," in *Women in the Metropolis: Gender and Modernity in Weimar Culture*, ed. Katharina Von Ankum (Berkeley, Los Angeles, London: University of California Press, 1997), p. 12.

[213] Victor Margueritte, *La Garçonne* (Paris: Flammarion 1922). Victor Margueritte's bestseller was translated to English with the title *Bachelor Girl*. This book was also translated into Ottoman Turkish. Please see Victor Margueritte, *Erkek Kız, La Garçonne*, trans. Kemaleddin (Istanbul: Kitâbhâne-i Cihân, 1923).

Margueritte writes "she thinks and acts like men" for his heroine. The bachelor girl's short hair is the symbol of her masculinity, which is reflected in her exercise of power, through logical thinking, self-management of her finances and sense of freedom. "I belong to no one but myself," says the heroine to convey this sense of freedom to the reader. The novel was read by between 12 to 25 percent of the French public, was translated into twelve languages and sold millions of copies. The *Légion d'Honneur* awarded to its writer was revoked as a consequence of the scandal caused by the novel.[214]

A similar work was published in Germany in 1928 by Vicki Baum under the title *Stud. Chem. Helene Willfüer*.[215] Approaching the idea of the new woman from a different perspective, the novel takes as its central character Helene, who is working towards her Ph.D. in chemistry Helene becomes pregnant by another student and while looking after her baby she completes her degree and enters professional life. At the end of the novel Helene realizes that she is in love with the professor who was her supervisor and feels hopeful about the future. The similarity with *La Garçonne* is that at the end of both novels the heroines are rescued by men, underlining the idea that the road to happiness lies in heterosexual marital relationships. What sets this book apart from its French counterpart is that Helene, unlike Monique, does not have any regrets about her past.

In Britain, the book that exemplifies the new woman image of the period was Radclyffe Hall's 1928 publication *The Well of Loneliness*, which was banned on

[214] Anne Marie Sohn, "Between the Wars," in *A History of Women in the West: Toward a Cultural Identity in the Twentieth Century*, ed. Françoise Thébaud (Cambridge, Massachusetts, London, England: The Belknap Press of Harvard University Press, 1994), p. 94.

[215] Vicki Baum, *Stud. Chem. Helene Willfüer* (Berlin: Ullstein, 1928). The novel was adapted to cinema in 1956.

grounds of obscenity.[216] The novel is about a lesbian love affair between Stephen and Mary. Its protagonist, Stephen, is born with the body of a woman, but the soul of a man. Her life is a tragedy, since she has been aware since childhood of her "difference." Stephen dedicates herself to her job and after a while meets and falls in love with Mary, yet this love fails to save her from her tragic end. After certain events and in order to save her love from their desperate situation and to ensure that she leads a better life, Stephen commits suicide. The last sentence Radclyffe makes his heroine pronounce before she dies is striking: "Acknowledge us, oh God, before the whole World. Give us also a right to our existence." Although Hall agrees with Havelock Ellis that lesbianism is a kind of sexual inversion, he nevertheless acknowledges that there could be relationships between women that included sexual intimacy.[217]

Where are the Borders: The Power of Tradition, The Promise of the Modern

According to the popular view, acceptance of traditional roles was above all necessary to maintain that women were not lured by modernity, at least the aspects of modernity that was outside those needed to develop her character as a "mother" and "wife"; in order to make sure that she dedicated herself to domestic life and her family. This was the key to personal happiness and national social order, as well as organisation of relationships between the sexes. The new and the modern could be

[216] Radclyffe Hall, *The Well of Loneliness* (London: Cape, 1928). Novel's American print was also taken to court on charges of obscenity. Although the publisher was found guilty, the case was dropped on appeal to a higher court. The book sold 1,000,000 copies and was translated into eleven languages during the lifetime of its author.

[217] A detailed review of the novel was published in 2nd August 1928, in *The Times Literary Supplement. New Novels: The Well of Loneliness* (1928); available from http://www.timesonline.co.uk/tol/tools_and_services/specials/from_the_archive/article1069162.ece.

accepted as long as they reinforced the traditional order. In the 1920s women were caught between the power of tradition and the promise of the modern. While women benefited from certain qualities of modernity (especially those that had a direct relevance to consumer culture) in the construction of gender roles, when these qualities came into conflict with their essentially traditional roles, society limited their transformation. Limitations concerned a wide range of activities and choices, from suitable occupation for women to how they should dress, from smoking and drinking to sexual choices.[218]

In her book *Women's Wild Oats* subtitled "Essays on the Re-fixing of Moral Standards,"[219] Catherine Gasquogine Hartley claimed that women exhibited ill manners and moral degradation in the post-war period and suggested that the essential role of a woman was as mother and housewife. Hartley argued that women could only attain true power through traditional marriages and that there is no happiness for women in freedom. She also criticized couples marrying for romantic ends for failing to live up to the ideal standards of traditional marriages. Further criticizing some women for smoking, Hartley writes, "The woman without a cigarette was almost an exception. There was no attempt at concealment. But what impressed me was the way of holding and smoking the cigarette that proclaimed the novice. Quite plainly the great majority of these girls were smoking not at all because they desired to smoke, but for a lark. A little thing... and yet it is the straw which

[218] Reconstruction of gender roles after the war was a major issue in the agenda of belligerent countries. For studies concerning various countries see Mary Loise Roberts, *Civilisations without Sexes: Reconstructing Gender in Postwar France, 1917-1927* (Chicago and London: The University of Chicago Press, 1994); Katharina von Ankum, ed., *Women in the Metropolis: Gender and Modernity in Weimar Culture* (Berkeley, Los Angeles and London: University of California Press, 1997); Kent, *Making Peace: The Reconstruction of Gender in Interwar Britain*; Melman, ed., *Borderlines: Genders and Identities in War and Peace 1870-1930* .

[219] Catherine Gasquogine Hartley, *Women's Wild Oats: Essays on the Re-Fixing of Moral Standarts* (New York: Frederick A. Stokes, 1920), p. 227.

reveals the direction of the wind."[220] Explaining such a minor change in women's daily lives within the context of their incontrollable moral decline, Hartley argued that the most significant future problem for society was going to be "unstable women."

There were many others who shared Hartley's views. In the September 1927 issue of *Current History*, which focused on the question of women's emancipation,[221] Hugh L. McMenamin published an article called "Evils of Woman's Revolt Against the Old Standards"[222] criticizing women's behavior after the war. McMenamin, who was the Catholic rector of Denver, Colarado, said that God had created men and women to complement each other and accused the new woman who sets herself so far apart from the traditional norms of being shameless, despicable and impious.[223] Stating that theatres, magazines, novels, ball rooms, night clubs and car rides were full of examples of women's complete disregard for decency and good manners, the writer argues that it was impossible for women to manage both a professional and a domestic life at the same time.[224]

The popularisation of certain behavior among women such as smoking and drinking that were generally deemed masculine actually had taken place during the war and caused many debates, especially in Britain and France, where these "masculine" habits in women were considered to be against public morality. French

---

[220] Grayzel, *Women's Identities at War: Gender Motherhood and Politics in Britain and France During the First World War*, p.121.

[221] *Current History*, New York: New York Times Company, 27:1 (1927: October).

[222] Hugh L. McMenamin, "Evils of Woman's Revolt against the Old Standards," *Current History* 27, no. 1 (1927: October), pp 30-32.

[223] Ibid., p. 31.

[224] Ibid., p. 32.

reformists had initiated many campaigns during the war against women's drinking habits. A law that had been passed in September 1917 in France that banned prostitutes from places where alcohol was sold is illuminative of the belief that alcohol and prostitution went hand in hand.[225]

With the concerns for women's smoking and drinking fuelling anxieties about female sexuality, in Britain controversial laws and regulations were issued to address the growing wartime prostitution and venereal diseases. In order to limit venereal diseases that were thought to be a consequence of increased prostitution[226] the French state, instead of issuing laws, had asked from the Academy of Medicine a handbook to be distributed to the soldiers.[227] For the Academy of Medicine a major issue had been the appropriate language to be used in the preparation of the handbook and after lengthy debates its opening sentence was changed from "Everytime [sic] you have sexual intercourse with these women don't neglect to use a rubber préservatif [sic]" to "Everytime that you have the weakness to be tempted by these women don't neglect to use a rubber préservatif." The definition of illicit sexuality under the terms of male weakness and female temptations reveals the extent to which Academy of Medicine concerned itself with public morality.[228]

In Britain and in France the rise of prostitution and spread of venereal disease were in general related to changes in women's attitudes and seen as a

---

[225] Grayzel, *Women's Identities at War: Gender Motherhood and Politics in Britain and France During the First World War*, p. 125.

[226] Alain Corbin, *Women for Hire: Prostitution and Sexuality in France after 1850*, trans. Alan Sheridan (Cambridge and London: Harvard University Press, 1996), p. 335.

[227] Grayzel, *Women's Identities at War: Gender Motherhood and Politics in Britain and France During the First World War,* p. 141.

[228] Ibid.

problem brought about by moral decline and lack of discipline. Women's "immorality" was shown as a threat to the general well-being and health of society. Although the control mechanisms and strategies differed, both the British and French governments held to the idea that women's sexuality needed to be kept under control. In her study of female identities in Britain and France during the First World War, Susan R. Grayzel sums up the anxieties about female sexuality in both countries under three headlines: "Amateur girls" and the increasing number of free, extra marital relationships; soldiers' increased sexual encounters with prostitutes; and the belief that venereal disease was to weaken the fighting men of the nation. It was believed that a move from traditional norms governing sexuality to free, casual relations would ferment corruption in the major cities of both countries and result in a general moral decline. Both the French and the British press championed the view that increased sexual encounters between prostitutes and soldiers would lead to the spread of venereal disease and collapse of social order. Although state policies varied, public opinion on venereal disease and those inflicted with them were similar in both countries: what happened on the home front had a direct influence on national defense. In order to keep the defenses strong and ensure victory, women's bodies needed to be kept under control.[229]

With the arrival of American troops in London in 1918, women's attitudes became the centre of attention in the city and the country at large. Publishing a series of articles in September 1918 about inappropriate behavior for women, *The Daily*

[229] Ibid., pp. 155-156.

Express urged that the soldiers needed to be saved from women and the women from themselves.[230]

Writing in *The Sunday Times*, Lady Burbidge stated that the idea of women's moral decline during the war emerged in the early days of the chaos of the war, when women were called in to fill positions formerly held by men. In Burbidge's view "girls without any experience of the world were brought into contact with men of all social and moral grades and circumstances," but that the majority of these girls preserved their moral standards. It was, in her opinion, "the less daring of criminal and immoral types" who took advantage of the weakening of barriers to criminality and immorality as a consequence of war."[231]

Prostitution was also a major issue in Weimar Germany. In the 1920s in Berlin, which had a population of four million, there were nine thousand registered prostitutes but the real number, including those who were not registered, was estimated between 100,000 and 300,000.[232] In order to control prostitution, Germany began to scrutinize the daily lives of registered prostitutes through local police forces. These women were allowed to work only on certain streets and in certain squares; however, it was impossible for the police to keep all the bars, cabarets and nightclubs under constant surveillance.[233] Another method that was used to keep prostitution and venereal disease in check was regular medical examination of

---

[230] "Scandal of Streets " *Daily Express,* 20 September 1918, cited in Grayzel, *Women's Identities at War: Gender Motherhood and Politics in Britain and France During the First World War,* p. 136.

[231] Lady Burbidge, " Woman and the War: Has She Degenerated," *The Sunday Times* 1 June 1919.

[232] Margot Klages – Stange, "Prostitution," in *The Weimar Republic Sourcebook*, ed. Anton Kaes (Berkeley and Los Angeles: University of California Press, 1995), p. 728.

[233] Nancy R. Reagin, "A True Woman Can Take Care of Herself: The Debate over Prostitution in Hanover, 1906," *Central European History* 24, no. Winter (1991), p. 348.

registered prostitutes and their incarceration in the infirmaries of prisons when signs of a venereal disease were detected.[234] As was the case in France and Britain, in Germany too women were solely held accountable for venereal disease and their spread. Men were not medically examined to prevent the spread of such disease and those who carried venereal disease were regarded as hapless victims of polyandrous women exercising casual sexuality.

Another term that was used to characterize women in Germany in the twenties was the "fallen woman." As gender played a major part in their specification some offenses were criminalized differently for men and women; a type of behavior that was not an offence for men could be an offence for women. Even when men committed crimes they did not lose their moral integrity, yet a woman found guilty even of a minor offence was labelled a "fallen woman." In fact, "fallen woman" was a tag used for any woman who deviated however slightly from the moral standards and values identified with the ideal mother and housewife. [235]

The Rediscovery of Sexuality

For social commentators and feminists the most pressing question in the interwar period was sexuality. Sigmund Freud's studies lifted the veil over sexuality. "Repressed sexuality" and "sexual instinct" and their social effects were widely discussed in Germany and with the translation and publication of his works in 1922, Freud's psychoanalytical theory, especially sections referring to gender roles, gained wide popularity in Britain.[236] Freud's ideas were used by many sexologists to

[234] Ibid.

[235] Ankum, ed., *Women in the Metropolis: Gender and Modernity in Weimar Culture*, p. 373.

[236] Cheryl Buckley, *Fashioning the Feminine: Representation and Women's Fashion from the Fin De Siécle to the Present*, ed. Hilary Fawcett (New York: I.B Taurus, 2002), p. 92.

theorize relationships between the sexes, to organize marital sex and to make marriage and family building attractive.[237]

One-way of coming to terms with dangerous areas of sexuality was to make life at home interesting and desirable, in support of marriage. During this period companionship marriages with spouses of one's own choice became more and more widespread. In Britain, during the war it had become more common for girls to go out alone without a chaperone. According to one study, of women born prior to 1904, seven percent had pre-marital flirtations and 19 percent had pre-marital sexual experience. Respective percentages were 22 percent and 36 percent for women born between 1904 and 1914.[238] Rather than their mates, people began to search for their soul mates; which led both sexes to places where they could meet and interact more. Reformists of the period believed that if the family could satisfy sexual needs while preserving its essential structure and function, the moral integrity of society could be maintained. They consequently sought to create a new model of familial life, which integrated sexual pleasure in order to render domestic life more attractive.[239]

The idea that a happy marriage should entail a sexuality fulfilling to both men and women, as suggested by Marie Stopes in her bestseller *Married Love*, spread to the society at large. Marie Stopes' *Married Love* sold 2000 copies within fifteen days of its publishing in 1918. By 1923 the book had twenty-two reprints and 400,000 copies were sold. Stopes' other works were advertised in the back pages of another book by the writer published in 1926 called *Sex and the Young*. The book *Married Love* was described there as "The most important contribution to the sex problem

---

[237] Kent, *Making Peace: The Reconstruction of Gender in Interwar Britain*, p. 107.

[238] Sohn, "Between the Wars," p. 108.

[239] Prost, ed., *Riddles of Identity in Modern Times*, p. 549.

which has ever been made accessible to the English public.[240] Stopes' views denying female sexual passivity soon found its supporters, so that even the *Good Housekeeping* magazine that addressed middle class women voiced her ideas, stating that women's sexual desires were not perverse, but only natural and that it was as difficult and dangerous for women as it was for men to suppress these urges. Wanting to be a "good lover" was declared as natural as wanting to be a "good mother."[241] Stopes opened her own clinic in 1921 to inform women about birth control and marital sex and was met with great enthusiasm. By 1930 her clinic had received 10,000 visitors.[242]

In Germany, relationships between the sexes were being transformed, with new norms emerging to legitimize female sexuality. However, it should be remembered that the efforts to rationalize sexuality in the 1920s aimed at increasing the level of intimacy between husbands and their wives and hence create successful marriages.[243]

In the US the popular view was that women could find what they truly needed only in marriage. Marriage for American woman of the nineteenth century was a contract they had been devoted to, denying, indeed sacrificing, their true selves. Yet in the 1920s, marriage, especially for educated women, came to represent a means for "self discovery" and sexual fulfillment."[244] With the proliferation of

---

[240] Marie Stopes, *Sex and the Young*, (London: The Gill Publishing Co., Ltd. 1926), p. 193.

[241] Cate Haste, *Rules of Desire: Sex in Britain, World War I to the Present* (London: Chatto and Windus, 1992), p. 61.

[242] Jeffrey Weeks, *Sex, Politics and Society: The Regulation of Sexuality since 1800* (London and New York: Longman, 1981), p. 188.

[243] Prost, ed., *Riddles of Identity in Modern Times*, p. 545.

[244] Deutsch, *From Ballots to Breadlines: American Women, 1920 – 1940,* pp. 65-66.

birth control, inter-marital sex, independent of its function for procreation, came to be explored, resulting in the creation of new values and norms concerning sexuality. Alfred Kinsey's research has revealed that the percentage of women engaged in pre-marital and extra-marital sexual relationships and with experience of orgasms in marital sex began to rise at the turn of the century, and that the sharpest differences were seen between women born in the decade before and those born in the decade after 1900.[245]

In the 1920s sexuality was kept on the agenda through films, popular magazines and advertisements. In a typical Midwestern town, films on screen in mid twenties had names such as *The Daring Years, Sinners in Sink, Women Who Give, The Price She Paid, Name the Man, Rouged Lips, The Queen of Sin*. During this period the idea was put forward that contrary to the claims of the nineteenth century moralists, sexuality did not drain the individual's energy, but instead gave vitality and was an important aspect of character development. Within the light of this view it was concluded that women's sexual needs must be accepted and satisfied.[246]

The recognition of women's sexual needs and the efforts at reviewing marriages to make them more desirable did not prove sufficient to strengthen marriage in the 1920s. Both men and women wanted to live fuller and freer lives now and searched for entertainment outside the domestic sphere. However, that outside was marked with discourses of immorality, criminality and danger, leaving

[245] Nancy F. Cott, "The Modern Woman of the 1920s, American Style," in *History of Women in the West: Toward a Cultural Identity in the Twentieth Century*, ed. Françoise Thébaud (Cambridge, Massachusetts, London: The Belknap Press of Harvard University Press, 1994), p. 79-80. On the same topic also see, Dr. G. V. Hamilton, "The Emotional Life of Modern Woman," in *Woman's Coming of Age*, ed. Samuel D. Schmalhausen (New York: Horace Liveright, 1931), pp. 207-229.

[246] Cott, "The Modern Woman of the 1920s, American Style," p. 80.

these individuals trapped between the traditional values of the past and the vision of a freer, more exciting future.[247]

Birth Control

There was an extraordinary decline in birth rates in Germany between 1910 and 1930. The stereotypical large German family was rapidly being replaced by the nuclear family with only a few children. The decline in the birth rate concerned not only middle class women, but also included those of the lower classes, making Berlin the city with the lowest birth rates in Europe between the 1923 and 1927.[248]

In order to address the problem of its declining population as a consequence of the war and falling birth rates, France banned birth control on 3 July 1920. Abortion was made a capital crime, although it was a fact that understanding juries acquitted 80 percent of the women charged. On 23 March 1923 a law was passed to exclude abortion cases from trail by jury in the hope that judges would be less lenient than inexperienced civilian juries. As a result, between 1925 and 1925 acquittal had declined to 19 percent of the cases in trial. Nevertheless, dismissals of proceedings were quite common and the number of arrests on charges of abortion was far below the actual cases that amounted to over a hundred thousand.[249]

In Britain birth control methods were widely discussed, especially in the popular magazines of the period. Thanks to a clinic that opened in 1921 in London,

---

[247] Prost, ed., *Riddles of Identity in Modern Times*, p. 555.

[248] John E. Knodel, *The Decline of Fertility in Germany, 1871-1939* (Princeton, NJ: Princeton University Press, 1974), p. 40.

[249] Sohn, "Between the Wars," pp. 111-112.

birth control methods became accessible to at least some women.[250] In her study *Working Class Wives*, Margery Spring Rice accused the state of not making birth control accessible to the 1250 women who were the subject of her report.[251] According to Rice, married women afraid of unwanted pregnancies could not enjoy sex. Between the world wars new birth control methods were not introduced in Britain; nevertheless, compared to the pre-war period, women used the existing methods more frequently.[252] Among these methods the most popular was, as in Germany, *coitus interruptus*. Other known methods included the use of condoms and diaphragm. Birth control became a serious political issue with the abortion ban The Infant Preservation Act of 1929 that expanded the 1861 issued Offence Against the Person Act banned abortion unless the mother's life was threatened. Despite pro-birth control movements it was only in 1938 that the ban was lifted for those with physical or mental disorders.[253]

Nevertheless, birth rates kept on declining in the twenties and early thirties despite pressures and pleas. While the birth rate in Britain at the turn of the century (1901-1905) was approximately 28.2 for every 1000, it fell to 19.9 between 1921 and 1925, and to 15 during the early 1930s. Consequently, families became smaller. While families with five or more children comprised 27.5 percent in the first decade

---

[250] Beddoe cited in Buckley, *Fashioning the Feminine: Representation and Women's Fashion from the Fin De Siécle to the Present*, p. 85.

[251] Margery Spring Rice, *Working -Class Wives* (London: Virago, 1981) p.56. Also in Buckley, *Fashioning the Feminine: Representation and Women's Fashion from the Fin De Siécle to the Present*, p. 106.

[252] Buckley, *Fashioning the Feminine: Representation and Women's Fashion from the Fin De Siécle to the Present*, p. 106.

[252] Kent, *Making Peace: The Reconstruction of Gender in Interwar Britain*, p. 100.

[253] Sohn, "Between the Wars," p. 111.

of the century, this proportion fell to 10.4 percent by 1930, while the percentage of families with one or two children rose from 33.5 to 51.5 percent.[254]

In the USA too, the decline in birth rates began at the turn of the century. An important development was Margaret Sanger's introduction of the diaphragm - an effective birth control method - to women in the first decade of the twentieth century. However, the birth control clinics opened in a few states by Sanger and her comrades could address only a limited number of women, under restrictive legal provisions. It was only in 1936 that the US removed contraceptives from the framework of federal obscenity laws and lifted its ban on birth control. During the 1920s and the 1930s only well educated women from the upper classes had access to diaphragms through prescriptions by their family doctors. Despite all the limitations women were so interested in contraceptives that during the first five years of the 1920s Sanger received millions of letters from women of all classes, asking to be informed about birth control methods.[255]

[254] Weeks, *Sex, Politics and Society: The Regulation of Sexuality since 1800*, p. 202.

[255] Cott, "The Modern Woman of the 1920s, American Style," p. 78.

Are Women Becoming Masculinised?

The increased divorce rates and declining birth rates of the 1920s brought into being a new interpretation: as a result of their changing appearance and transformation of their household responsibilities women were losing their femininity. In fact, from the end of the nineteenth century onwards increasing numbers of single, educated women began to take a stance against marriage and childbearing, and these women constituted a threat to the established gender roles. Manly attitudes, whether in choice of clothing or in political action, were considered "unfeminine" by the traditionalists and resulted in anxieties about women's masculinisation.[256]

German sexologist Richard von Krafft-Ebing, rather than focus on the sexual choices of these "masculine" women instead looked at their appearance and social behavior and claimed that the masculinised woman was a social threat that needed to be addressed immediately.[257] Until the end of the First World War sexologists defined femininity only in biological terms, equating it with motherhood.[258] Hence, from this point of view, single women without children and especially feminists lacked the attributes of femininity, which indicated sexual and social maturity. Following the war the image of masculinised woman came to be defined as a sexual deviation. Even then sexologists were undecided whether the differences in the way these women appeared were caused by biological or psychological factors. Although the psychoanalytical and biological paradigms were in competition for a while, with

[256] Melman, ed., *Borderlines: Genders and Identities in War and Peace 1870-1930*, p. 164. Emphasis is mine.

[257] Ibid., p. 164.

[258] Ibid., p. 165.

the growing influence of sexologist-doctors in the 1920's, "masculine woman" came to be defined as a specific sexual deviation.[259]

"Sexuality" and "sexual character" were terms widely used in Weimar medical literature to categorize women. Working on female constitutional types, in his 1924 work *Biologie und Pathologie des Weibes*,[260] gynecologist P. Mathes stated that all men and women carried characteristics of both sexes to some extent and with the varying of "energy carriers" that determined gender different levels of masculinity or femininity were expressed.[261] Mathes also claimed that some women – in fact, the majority of women – were deficient in their sexual differentiation, and consequently they were "intersexual," meaning not sufficiently feminine.

Intersexual women had irregular sexual drives; they could be frigid, psychotic, physically flawed, psychologically imbalanced, and unable to bear children, even sterile.[262] These led to complications in marriages, and more importantly to "barren" marriages. Intersexuality had to be regulated in order to maintain the mental and physical health of individuals and society. Another famous gynecologist of the period, Hugo Sellheim, argued that the "New Germany" could progress through the efforts of individuals of "natural" sexual characteristics and said, "Where there is true culture the sexes move away from one another and develop their differences to the extreme." According to Sellheim, the blurring of gender lines was a threat to Western modernity.[263]

---

[259] Ibid., p. 165.

[260] Frame, "Gretchen, Girl, Garçonne? Weimar Science and Popular Culture in Search of the Ideal New Woman," p. 18.

[261] Ibid., p.18.

[262] Ibid., p. 19.

[263] Ibid.

In an article published in 1927, Otto Herschan[264] warned his colleagues about the varying characteristics of intersexuality. If the intersexual woman is an intellectual, she can be easily identified by her unique nature. In comparison to a "complete" woman her judgments are more rational and less subject to emotions; she is self-reliant and holds significant independent opinions. In fact, her lifestyle, interests and passions are clues that give the intersexual woman away. Herschen claims that the intersexual types are generally encountered at university and that a large percentage of teachers were intersexual. Women's rights activists, women academics, women politicians and women artists, in his view, also were generally intersexual.[265]

The concept of intersexuality inevitably led to other concerns. With the recognition of women's sex drive, relationships between women came to be scrutinized differently. In the nineteenth century, under the veil of the image of the ideal mother and pious individual, relationships between women had been perceived to be natural and innocent. However, in the 1920s, doctors and sexologists began increasingly to define what was "normal" and "abnormal"; in terms of interpersonal relationships, normal was heterosexuality and abnormal was homosexuality. It was not only doctors and social scientists, but throughout the 1920s and the 1930s the media also played its part in the definition of women's sexuality. Lesbianism was one of the categories frequently debated.[266] A study conducted in 1926 revealed that

[264] Frame, "Gretchen, Girl, Garçonne? Weimar Science and Popular Culture in Search of the Ideal New Woman," p. 20.

[265] Ibid., p.20.

[266] Cott, "The Modern Woman of the 1920s, American Style," p. 81.

one quarter of educated, grown women had adolescent emotional and sexual experiences with their own sex.[267]

In Germany, the *garçonne* type who was challenging gender roles with her masculine appearance, athletic body and short hair became the most discussed new woman image of the 1920s. Reflecting social anxieties about independent woman, the masculinised *garçonne* also played a role in the definition of lesbianism as a problem. In the 1920s, before Marlene Dietrich took her place in the media in masculine clothing, one could see women in suits in Berlin. Perhaps due to being fashionable or its associations with lesbianism, the *garçonne* caught attention and brought to the fore the connection between women's bodies and fashion.[268]

Fashion as an Extension of Modernity

In their studies of women's fashion in the 1920s, contemporary researchers and social historians have identified fashion as an indicator of the improving social, economic and political power of women. In articles up to the 1950s, historian Charles Loch Mowat stated that there was a direct link between women's fashion of the 1920s and the social and economic conditions of the period and argued that following the war with the sharp decline in male population many women lost their chance for marriage. Meanwhile, many men, due to economic hardships, could not support families; both factors contributed to changing social behavior and women's

[267] Deutsch, *From Ballots to Breadlines: American Women, 1920 – 1940,* p. 64.

[268] Sabine Hake, "In the Mirror of Fashion," in *Women in the Metropolis: Gender and Modernity in Weimar Culture*, ed. Katharina Von Ankum (Berkeley, Los Angeles, London: University of California Press, 1997) p.196.

fashion. According to Mowat, feminine and motherly instincts were obscured by the changes in the attire and taken under strict control.[269]

Defining the 1920s and 1930s as eras in which anti-feminist sentiments took on new social and cultural tones,[270] Sheila Rowbotham focused on the use of cosmetics in the 1920s in her important study on feminist history, titled *Hidden from History*. Differing in her views from Mowat, she suggested that women, by use of cosmetics underlined an exaggerated sense of femininity. For Rowbotham, as women invaded the newly discovered male sphere, they felt the need to create masks for themselves through the use of make-up.[271] On the other hand, British historian Sally Alexander regards 1920s and 1930s fashion as indicative of the search for a greater freedom and a new identity.[272]

Cultural historians agree on the significant role played by fashion in the definition of the modern woman. Fashion has provided women with a cultural language to express their suppressed identities and produce its variations. These identities have inevitably been structured by the discourse of modernity.[273] The Social and cultural transformations that defined the characteristics of modernity between the wars gave both middle and working class women the chance to become producers and consumers of a series of new goods for domestic and personal use.

---

[269] Buckley, *Fashioning the Feminine*, p. 84.

[270]Sheila Rowbotham, *Hidden from History: Rediscovering Women in History from the 17th Century to the Present* (London: Pluto Press, 1973), p. 126.

[271] Ibid., p. 125.

[272] Sally Alexander, "Becoming a Woman in London in the 1920s and 1930s," in *Becoming a Woman and Other Essays in 19th and 20th Century Feminist History* (London: Virago, 1994), pp. 203-24.

[273] Buckley, *Fashioning the Feminine: Representation and Women's Fashion from the Fin De Siécle to the Present*, p. 85.

In Weimar culture too, fashion came to define modern life styles, urban life and sometimes, allegorically, modernity itself.[274] Definitions of the new woman were generally made in reference to fashion; fashion becoming a key factor in the constitution of the type, modern woman. With the entry of middle class women to the public sphere and the work force, the transformation of traditional gender roles influenced attire. The reform of clothing, or *Reformkleidung*, that had started before the war was taken to a new extreme with the liberties women acquired during the war. As ready-to-wear clothing began to appear in shop windows, fashion was no longer the privilege of a limited group of elites and became followed by large masses. Women's fashion became the subject of fierce debate, especially between 1924 and 1929 in the period of economic stability and technological progress promised by the Weimar democracy, with styles that were deemed to be indicative of the contradictions and problems of modernity.[275] Such readings of fashion were not rare. Asserting that "fashion is not ruled by anarchy, but by strictest regularity," Eduard Fuchs stressed that the subordinate elements of fashion were organically bound to the entirety of culture, determined by its structure and rules. Consequently, fashion is an accurate representation of the culture of which it is a product.[276]

Under the influence of women's changing living conditions, the dominant criteria in fashion were simplicity, functionality, and versatility.[277] During the Weimar years daily wear for women can be summed up as dresses with short hemlines and low waistlines, and skin-toned silk stockings. The goal of these

[274] Georg Simmel, cited in Hake, "In the Mirror of Fashion," pp. 197-199.

[275] Ibid., p. 186.

[276] Ibid., p. 186.

[277] Ibid., p. 188.

costumes was to conceal feminine aspects such as large busts or hips and in order to fit the look women used corsets and bodices. In stark contrast to the androgynous look created by daily wear, night dresses were extremely "feminine." Long dresses made of silk, chiffon, taffeta and satins, accessories of fur, ostrich feathers and artificial flowers were anything but plain and simple.[278]

The *Bubikopf* or bob, hairstyle first emerged in the USA during the war. First introduced by film stars like Louise Brooks, Colleen Moore and Anna May Wong, it soon became the symbol of urban, independent women. Through its adoption by Coco Chanel and Isadora Duncan, this haircut style made its entry into Germany in the 1920s and soon women with the *Bubikopf* could be seen in the boulevards, cafes and famous nightclubs of Berlin.[279] In the Weimar era an important debate concerned the relationship of modernity with women's hair length. Conservatives saw the disappearance of long hair as a decline of culture, holding women's "masculinisation" accountable for social tension and sexual perversion. On the other hand, in a survey conducted by Erich Fromm among male workers in 1929, the majority of the men answered in the affirmative to the question "Do you like short hair in women?"[280] Hair length became a topic in the works of some writers in this period.[281] Despite the debate and criticism of conservatives, the number of women

[278] Ibid., pp. 188-189.

[279] Ibid., p. 187.

[280] Ibid., pp. 187-188.

[281] At the introduction to his novel *Der Spritzenrotor* (*The Turbo Rotor*) published in 1927, Martin Kessel states that his heroine Frisca Weill is a teacher, single for forty years, who had her hair fashioanbly cut in the "pageboy" style. Weill, likes short hair and considers long hair to be a burden and limitation on women. Hence growing ones hair long is pointless. In addition to novels, the new haircut becomes also the subject of some articles. For instance, in an article titled "Der Bubikopf" Heinrich Mann praises the pageboy cut for its practicality and democratic character. Cited in Ibid., p. 190.

with the *Bubikof* gradually increased, coming to symbolize women's emancipation in Germany in that period.

Until the war only prostitutes and women identified as promiscuous wore make-up in Germany, with some middle class women using facial powder. Lipstick and mascara were disapproved of as they underlined women's sexuality. After the war women were introduced to the world of cosmetics through the brands Max Factor and Helena Rubinstein. There were two major make-up styles: the first – day make-up – involved a mascara and a lipstick, and the second - the night make-up – made heavy use of dark eye shadow, eyeliner, bright red lipstick and heavy perfume.[282]

Fashion was influential not only in women's clothing and cosmetics, but made its influence felt in other aspects of daily life. From furniture and decoration to polite behavior and political ideas, everything soon came under the force of fashion. New clothes decorated shop windows; films, novels and magazines started to educate the public on the attributes of the new, modern woman. How does she walk? What does she wear? What does she eat and drink? How does she flirt? These questions were answered through the newly proliferating mass media, as the fashion of the times.

During this fashion craze, the flapper image became a role model for American woman, not only by her appearance, but also by her attitude, as described in popular novels, magazines and films. The image of the flapper was used to tell women how they should spend their money; as a consumer icon, her real function was selling the new fashions, hence increasing consumption. The flapper's wardrobe was not limited to her short dresses. Bust and hip minimizing underwear such as bras

[282] Ibid., p. 189.

and corsets, silk stockings, bags, perfumes and cosmetics material reached women through the image of the flapper.[283]

During this period women's magazines were established as the main sources to keep up with the latest trends and fashions. In Britain, *Good Housekeeping* began to be published in 1922, *Woman and Home* in 1926 and *Britannia* in 1928. These magazines mostly targeted lower middle-class women. *Harper's Bazaar*, addressing the upper-middle classes, began its publishing life in 1929. Popular romance novellas also played a similar role in the spread of fashion. Although these novellas lacked visual cues, they nevertheless informed their readers through their heroines and storylines of the appropriate costumes, behaviors and criteria of beauty.[284]

Working girls and women picked film stars as their role models. Surveys conducted in the 1920s revealed that young people preferred film stars to politicians and businessmen as role models. In turn, films took as subject material the lives of young workingwomen, who constituted the majority of the movie-going population. Screenplays were generally written by women, such as in the case of the 1925 hit *Gentlemen Prefer Blondes* by Anita Loos. Magazines featured articles that showed that film stars came from backgrounds similar to those of their readers.[285]

Following the First World War, in Europe and in the USA, the term "new woman" or "modern woman" came to define any woman displaying the slightest deviation from the roles of mother and wife, roles seen to come from the essential nature of women. The blurring of traditional gender roles brought about by the war, and the anxieties surrounding it, were felt most powerfully in the 1920s. While there

[283] Kitch, *The Girl on the Magazine* Cover, p.132.

[284] Buckley, *Fashioning the Feminine*, p. 107.

[285] Brett l. Abrams, "Latitude in Mass-Produced Culture's Capital New Women and Other Players in Hollywood, 1920 –1941", *Frontiers* 25:2 (2004), pp. 65-95.

was rapid transformation in every sphere of the social field with the introduction of new ideas, technologies and techniques, women's longing for a more independent, freer life led to suspicion of any act by women that defied traditional norms.

In addition to the larger economic and social upheavals and disintegration, this was also a period of increased domestic problems. Divorce rates were on the rise, the large families of the past were being replaced by the smaller nuclear family, and birth rates were in decline. Since the war had already depleted the able male population – and by extension, the work forces of the belligerent countries – birth control was harshly criticized by conservatives and restricted or banned by governments.

On an individual level, women's clothing, hair and make-up all came under scrutiny. Feeling threatened by the increased public presence of women and changing gender roles, men began to believe that women were crossing boundaries and becoming "masculinised". It was during this period that psychologists and biologists became obsessed with sexuality and gender, and focused on classifying sexual types. Fantasy constructions of the women image entered popular culture within the framework of these classifications, rendering reality inseparable from illusion.

CHAPTER 5

ISTANBUL AND ISTANBUL WOMEN (1918-1923)

The Political Situation

At the end of the First World War, the Ottoman Empire was among the defeated states. The empire had collapsed and had begun to come under occupation by the Entente Powers. Years of fighting, losses of territory and population caused widespread despair. The occupation of Istanbul in November 1918, followed six months later with the invasion of Izmir by the Greek army caused protests and sowed the first seeds of the resistance. A period of duality was about to begin. On the one hand, there was the government in Istanbul, a passive observer of the unfolding events which had completely lost its power under the occupation. Meanwhile there emerged the *Müdafaa-i Hukuk* (Society for the Defense of Rights) which had launched a resistance movement in Anatolia. [286]

This duality first brought Istanbul into opposition with Anatolia. When the national assembly was established in Ankara, more direct opposition between Istanbul and Ankara came into being. This antagonism was to last beyond the establishment of the Republic. Istanbul under the occupation was seen as a haven for collaborators, while Anatolia was crowned as the symbol of resistance.

Istanbul, a city under occupation where opulence and poverty co-existed, was an inspiration to numerous Turkish writers. Notable works about the armistice period in Istanbul are Tanpınar's *Sahnenin Dışındakiler* (Offstage), Mithat Cemal Kuntay's

[286] Zafer Toprak, "Önsöz," in *Istanbul 1920*, ed. Clarence Richard Johnson (Istanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1995), p. vii.

Üç Istanbul (Three Istanbuls) Yakup Kadri's *Sodom ve Gomore* (Sodom and Gomore), Kemal Tahir's *Esir Şehrin İnsanları* (People of the Captive City), Münevver Ayaşlı's *Pertev Bey'in Üç Kızı* (Mr. Pertev's Three Daughters) and Peyami Safa's *Sözde Kızlar* (So-Called Girls).[287] But was life in Istanbul really as it was described in the novels?

The occupation of Istanbul can be said to have lasted almost five years, between 13 November 1918 and 4 October 1923l.[288] The first *de facto* occupation started with the arrival in Istanbul of the Entente fleet of 55 ships on 13 November 1918, and the second *de jure* stage began with the official occupation of the city on 16 March 1920.[289]

Istanbul under the occupation can best be described as a city of contradictions, both politically and socially. As Toprak suggests, with the end of the war in Istanbul, first the Palace and the '*ayan'* ('notables'), who were in close contact with the British, came up against the members of the Committee of Union and Progress (CUP). Then the Sultan, representing the religious authority and the government in Istanbul, came into opposition with the resistance groups, who were critical of the Sultan's policies and collaboration with the invading forces.[290] Istanbul was sunk in poverty and misery and became a city of war profiteers, as well as a refuge for White Russians escaping the Bolshevik Revolution. As its demographics

[287] Translations are mine. For a detailed study on the representation of Istanbul of the occupation years in Turkish literature please see, Mehmet Törenek, *Türk Romanında İşgal Istanbul'u* (Istanbul: Kitabevi Yayınları, 2002).

[288] Zafer Toprak, "Müntâreke Döneminde Istanbul," in *Dünden Bugüne Istanbul Ansiklopedisi* (Istanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, 1993) p. 19.

[289] Nur Bilge Criss, *Istanbul under Allied Occupation 1918-1923* (Leiden; Boston; Köln: Brill, 1999), p. 2.

[290] Toprak, "Önsöz.", pp. vi – vii.

changed and its economy changed – and as its women became relatively free - Istanbul became the condemned city of a collapsing Empire.

At the end of the Great War, political developments in Istanbul began with the signing of the Armistice of Mudros on 30 October 1918. On 4 November, Sultan Vahdeddin dissolved the assembly, which consisted mostly of the members of the Committee of Union and Progress and some members were taken into custody. CUP assets were seized and anti-CUP propaganda was spread through the mosques, inciting the masses against CUP members, who were then forced underground. The Committee, however, remained influential through other political organisations.[291]

Meanwhile, a national resistance movement was underway, led by Mustafa Kemal, who through the success of the Gallipoli defense had won huge popular acclaim, together with his equally famous comrades.[292] The resistance movement that began in May 1919 progressed with the congresses held in Erzurum and in Sivas and was exploring whether it could collaborate with the government in Istanbul in order to legalise the Society for the Defense of Rights. During the Amasya Talks, a consensus was reached on some rudimentary matters with the representative of the Istanbul Government. Elections for the *Meclis-i Mebusan* (Assembly of Representatives) were held during the last months of 1919. As the elections, especially in Anatolia, were held under the supervision of the Societies for Defense of Rights, the new assembly was formed mostly of representatives supporting the

[291] Toprak, "Müntâreke Döneminde Istanbul," p. 19.

[292] Bilge Criss mentions the commanders Rauf (Orbay), Refet (Bele), Ali Fethi (Okyar), Ali Fuat (Cebesoy) and Kâzım (Karabekir) as Mustafa Kemal's friends in arms, during the national independence movement. Criss, *Istanbul under Allied Occupation 1918-1923*, p. 3.

resistance movement. On 28 January 1920, the Assembly approved the *Ahd-ı Mili* (National Pact), which later came to be known as the *Misak-ı Milli.*[293]

The British considered the elections and establishment of the assembly as a sign of national support for the Istanbul government. However, they were upset by a resolution of the assembly that was in support of the national independence movement,[294] which in turn led to the *de jure* occupation of Istanbul on 16 March 1920. The Sultan abolished the Assembly on 11 April and 150 high-ranking officials and officers in Istanbul were arrested and deported to Malta. Damat Ferit Paşa was appointed as the grand vizier, once again. Şeyhülislam Dürrizade Abdullah Efendi issued a *fetva* declaring that Mustafa Kemal and his friends were impious and could be killed on sight.[295]

Three days after the formal occupation of Istanbul, on 19 March 1920, Mustafa Kemal declared that an assembly endowed with emergency powers was to meet in Ankara and the delegates had to be elected within fifteen days. With a hundred individuals who had escaped from occupied Istanbul and 190 delegates chosen by the resistance movement, the Assembly met on 23 April 1920 and appointed Mustafa Kemal as its president.[296]

The assembly called itself the Turkish Grand National Assembly. Its first constitution declared the assembly to be solely responsible for legislation and

---

[293] Toprak, "Müntâreke Döneminde Istanbul.", p. 20.

[294] Stanford J; Shaw, Ezel Kural Shaw, *History of the Ottoman Empire and Modern Turkey*, vol. 2 (New York: Cambridge University Press, 1995), p. 348.

[295] Suna Kili identifies the first stage of domestic reactions and insurgences against the resistance as the "War of Fetvas" and states that against the fetva of the Şeyhülislam, the Müfti of Ankara, Rıfat (Börekçi) Efendi, and 153 other müftis signed a counter-fetva, which was distributed throughout the whole country. For the texts of these two fetvas, see Suna Kili, *Türk Devrim Tarihi*, 3. ed. (Ankara: Tekin Yayınevi, 1982), pp. 78-82.

[296] Shaw, *History of the Ottoman Empire and Modern Turkey*, p. 349. According to Zürcher, these numbers were 92 and 232, respectively. See Erik Jan Zürcher, *Turkey: A Modern History* (London; New York: I.B. Tauris, 2003), p. 349.

executive functions on 20 January 1921. It also adopted the National Pact and declared that the agreements signed by the Istanbul Government since 16 March 1920 and thereafter were to be considered null and void. Accordingly, agreements could only be signed by the National Assembly, and hence the Sevres Treaty, signed between the Entente powers and the Istanbul government on 10 August 1920, was annulled. On 1 November 1922, the National Assembly ended the duality of administration by abolishing the Sultanate. On 16 November of the same year, with Mehmet IV's flight from Istanbul, Abdülmecid Efendi became the Caliph. Istanbul's occupation ended with the Lausanne Peace Treaty. During the negotiations held between the British General Harrington, French General Charpy and the Commander of Istanbul Selahaddin Adil Paşa in 25 August 1923, it was decided that foreign troops would be withdrawn from the city in one and the half months. The military occupation of the city ended on 4 October 1923.[297]

The Economic Situation

Economists and historians agree that the sustenance of Istanbul proved to be a major problem during the First World War.[298] As a consequence of the war, and especially the declining man power, agricultural production was reduced by half.[299] Since large cities like Istanbul, Izmir, and Salonika had weak economic and communication ties with the rest of the country, transporting wheat from central Anatolia to Istanbul became 75 percent more costly than importing it from New York.[300] Of the wheat

[297] Toprak, "Müntâreke Döneminde Istanbul." p. 23.

[298] Korkut Boratav, *Türkiye İktisat Tarihi 1908-1985*, 3. ed., *Yeni Dizi:1* (Istanbul: Gerçek Yayınevi, 1990), p. 19; Vedat Eldem, *Harp Ve Müntâreke Yıllarında Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomisi* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1994), p. 47.

[299] Eldem, *Harp Ve Müntâreke Yıllarında Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomisi*, p. 47.

[300] Boratav, *Türkiye İktisat Tarihi 1908-1985*, p. 19.

and flour consumed in the Ottoman Empire, 29 percent was imported from France, 28 percent from Russia, 22 percent from Romania, 13 percent from Bulgaria and 8 percent from Italy. With the war imports from these countries stopped. Wheat and bread shortages gripped the whole country, but especially Istanbul.[301]

As foreign trade routes were blocked as a consequence of the war, one of the most profitable trades became the transportation of grain from Anatolia to Istanbul. Merchant, who could arrange the usage of rolling stock supposedly reserved for military dispatches to transport wheat from Anatolia to Istanbul sold their cargo in a speculative market for high profits.[302]

It was not only wheat and flour that was scarce. Meat and sugar were also in short supply. At the beginning of the war only 11 percent of Istanbul's meat demand could be met locally, 42 percent came from Thrace and Rumelia, 27 percent from Bulgaria and 20 percent from Anatolia. As Bulgaria stopped exporting to Istanbul, which had absorbed 90 percent of Bulgaria's total live stock exports, and as shipments of live stocks from other regions was reduced by half, meat consumption in Istanbul fell to a third of the pre-war levels; prices rose twenty-fold.[303]

Since the Ottoman Empire had no sugar factories, demand for sugar was met entirely by imports from Austria-Hungary. Imported sugar amounted to 200,000 tons a year before the war. In the first year of the war, this fell to 80,000 tons and by 1915 supplies had come to a total halt and sugar stocks were exhausted. The situation improved in 1916 and some importation could take place.[304]

---

[301] Eldem, *Harp Ve Müntâreke Yıllarında Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomisi*, p. 8.

[302] Boratav, *Türkiye İktisat Tarihi 1908-1985*, p. 20.

[303] Eldem, *Harp Ve Müntâreke Yıllarında Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomisi*, p. 9.

[304] Ibid, pp. 9-10.

Stefanos Yerasimos notes that between 1914 and 1918, the price of bread rose by a multiple of 38 and sugar by 65 times. In the last year of the war a civil servant salary was enough only to buy a kilo of bread a day.[305] Life in Istanbul was more expensive than it had ever been before. According to the index of *Düyun-u Umumiye* (the Council of Ottoman Debts and Revenues Administration) for October 1918, the overall cost of living had increased fifteen times in comparison to pre-war standards, and by seven, eight times on the basis of distribution prices. Meanwhile, the rise of civil servants wages was limited to 50 percent, which meant that civil servants had lost 68 percent of their purchasing power.[306]

Speculation in the trade of food products, usury and hoarding were the most profitable jobs in the city. The efforts of the commission established under the Ministry of the Interior to enforce the law against hoarding stocks to raise prices,[307] *İhtikâr-ı Men'i* (Prohibition of Price Manipulation) was issued in 24 May 1917 and to prosecute speculators proved inadequate.[308] In time the public began to complain about the incompetence of the commission and dubbed it *Menbâ-yı İhtikâr* (The Source of Price Manipulation).[309] Those who became rich through price fixing and black marketeering[310] took their place in history as war profiteers. In a table presented by Toprak, where ration prices and the market prices of basic food staples in Istanbul during the First World War are compared, for 1918 the ration price of

---

[305] Stefanos Yerasimos, "Kozmopolit Bir Yapıdan Milliyetçiliğe," in *Istanbul 1914-1923*, ed. Stefanos Yerasimos (Istanbul: İletişim Yayınları, 1997), p.18.

[306] Eldem, *Harp Ve Müntâreke Yıllarında Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomisi*, p. 131.

[307] "İhtikârcılık", or war profiteering, was stocking food products for forty days, so that their prices would rise. People involved in this were called "muhtekir".

[308] Eldem, *Harp Ve Müntâreke Yıllarında Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomisi*, p. 73.

[309] Tunç Altındal, *Türkiye'de Kadın*, 5 ed. (Istanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi, 1991), p. 119.

[310] Eldem, *Harp Ve Müntâreke Yıllarında Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomisi*, p. 131.

bread was 2.5 *kuruş* and its market price 34 *kuruş*; the ration price of sugar was 30 *kuruş* while the market price 195 *kuruş*; the ration price for beans was 15 *kuruş* and market price 65 *kuruş*; the ration price for mutton was 520 *kuruş* while the market price was 125 *kuruş*.[311]

Such a big difference between the ration and market prices emerged, in addition to the demand and supply functions, as a consequence of price fixing and a flourishing black market. François Georgian points out that the prices of groceries rose 1350 percent in Istanbul between 1914 and 1920, a rate of inflation far above that in London and Paris where prices rose by 200-300 percent.[312]

It was those on fixed salaries, or in other words the civil servants, who suffered the effects of inflation more than anyone. The already high number of civil servants in Istanbul had swelled with the bureaucrats escaping Anatolia and their impoverishment became inevitable.[313]

During the war and in the following years life was expensive everywhere, but of all the cities Istanbul was the most expensive.[314] Vedat Eldem states that retail prices were 250 to 300 percent more expensive in Istanbul then those in the next largest city, Izmir. Among the reasons for regional variations of prices were difficulties in transportation, lack of communication between local markets and the ever-present speculators.[315]

---

[311] Zafer Toprak, *Türkiye'de "Milli İktisat" (1908-1918)* (Ankara: Yurt Yayınları, 1982), p. 327.

[312] François Georgeon, "Gülüşün Ve Gözyaşlarının Kıyısında," in *Istanbul 1914-1923*, ed. Stefanos Yerasimos (Istanbul: İletişim yayınları 1997), p. 85.

[313] Ibid.

[314] Eldem, *Harp Ve Müntâreke Yıllarında Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomisi*, p. 50.

[315] Toprak, *Türkiye'de "Milli İktisat" (1908-1918)*, p. 323.

Istanbul's problems were, of course, not limited to food shortages. Housing and transportation were equally problematic. The cost of renting grew astronomically through the arbitrary occupation of dwellings by the occupying forces, the housing demand of thousands of refugees and also massive fires in the city. Until April 1918 the rise in rents was left unchecked. The government then intervened by ruling that lease contracts of 1916 were to be taken as the basis for a rise of 50 percent, and the resulting rent was to be frozen until the sixth month after the end of the war. However, this resolution was never enforced.[316] With the settlement of occupation forces in the city during the armistice rents rose 700-800 percent.[317] Another reason cited for the rise of rent levels is claimed to be wealthy Russian refugees renting houses at exorbitant prices.[318]

Another issue that needed to be addressed in Istanbul was the shortage of coal and electricity. Istanbul required 1,200 tons of coal a day for electricity, water, tram and ferry services. Prior to the armistice 300 tons of coke coal had arrived daily from Germany, but with the armistice this had ended and the stocks had been exhausted. Due to administrative failures and low wages, miners refused to work the mines of Zonguldak. Istanbul was left without coal. Ferry and tram services were consequently limited.[319]

Life in Istanbul was transformed through these scarcities and also by the existence of the occupation forces, Russian and Muslim refugees, migrations, fires,

---

[316] Eldem, *Harp Ve Müntâreke Yıllarında Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomisi*, pp. 49-50.

[317] Ibid., p. 50.

[318] In 1920 *The Bosphore*, held Russian refugees paying "rack rates" as responsible for the rise in rents and accused them of being irresponsible. Criss, *Istanbul under Allied Occupation 1918-1923*, p. 28.

[319] Mehmet Temel, *İşgal Yıllarında Istanbul'un Sosyal Durumu*, *Yayımlar Dairesi Başkanlığı Kültür Eserleri Dizisi* (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1998), p. 29.

war profiteers, ineffectual policies by changing administrations[320] and the ongoing resistance movement in Anatolia.

Daily Life and Istanbul Women

Istanbul's population increased with the soldiers of the occupying armies, Russian refugees and Muslim immigrants. The city was filled with jobless and destitute people. There were some who considered Istanbul to be as active as any other European capital, even under these difficult conditions, and cite the crowded dance halls, cafes and restaurants as evidence to the continuation of a decadent life of enjoyment and luxury in the city.[321]

There were two different lives in Istanbul, one in the Old City and the other in Beyoğlu. Since the Tanzimat, Beyoğlu had emerged as "modern Istanbul" with its shops selling European goods and a European lifestyle led under the influence of non-Muslim minorities. Its borders stretched from Galata to Şişli and Nişantaşı. Meanwhile, there was the Old Istanbul, known as the *Suriçi* (inside the city walls), with districts such as Edirnekapı, Aksaray, Fatih and Karagümrük, with a more conservative lifestyle and a Muslim population. During the long years of fighting that started with the Balkan Wars and continued during the First World War, the rift between these two Istanbuls became wider. While the poverty and despair were felt in the old Istanbul, Beyoğlu and its entertainment centers, shops selling European

---

[320] During the Armistice 12 cabinets were established in Istanbul. 1- Talat, İzzet and Tevfîk Paşa cabinets (30 October 1918 – 3 March 1919); 2- Damat Ferit Paşa's first three cabinets (4 March 1919 – 21 July 1919); 3- Ali Rıza and Salih Paşa cabinets (3 October 1919 – 8 March 1921); 4- Damat Ferit Paşa's second period of cabinets (5 April 1921– 31 July 1921); 5- Tevfîk Paşa's last cabinet (22 October 1922 – 2 November 1922). Cited by Tarık Zafer Tunaya, *Müntâreke, Cumhuriyet Ve Atatürk*, 2 vols., vol. II, *Türkiye'de Siyasal Gelişmeler 1876-1938* (Istanbul: Istanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2002), p. 9 –10.

[321] For Willy Sperco's memoire, Tülin Aktuzlu, "Willy Sperco'nun Gözüyle İşgal Altında Istanbul," *Toplumsal Tarih*, no. 30 (June 1996).

goods and Western life style, had become the site of war profiteers, occupying soldiers and refugees seeking work.[322]

Galata, Beyoğlu, Pera, Şişli, Nişantaşı and the Princes' Islands were condemned as places of for all kinds of decadent entertainment, gambling, alcohol consumption and prostitution; yet these places, of course, preserved their attraction.[323] In his letters, Ernest Hemingway likens the Galata of the period to the Barbary Coast and emphasizes the wretchedness that dominated.[324] The wealthy inhabitants of Istanbul participated in the leisure life of the city through tea parties, balls, dances organized in Beyoğlu and Pera and events organized by the Greeks and Armenians with the foreigners on the Islands.[325] These activities facilitated meetings with influential foreigners and helped some to benefit from their influence.[326] Apart from the balls and tea parties, other centers of entertainment frequented by people of all circles were pastry shops, restaurants, Greek taverns and Russian bars .

The city's social structure was also transformed by the refugees streaming into the city. During the occupation, Istanbul sheltered two different groups of refugees: Muslims and Russians. The Muslim refugees can be divided to three groups. According to some estimates, around 70,000 refugees escaping the Greek

---

[322] Törenek, *Türk Romanında İşgal Istanbul'u*, p. 139.

[323] "*Galata ve Beyoglu taraflarında kumarhaneler ve şehveti gıcıklayıcı resimlerle süslenmiş gazinolar, balozlar, kafeşantanlar yavaş yavaş açılmakta ve bunlar sabahlara kadar açık bulundurulmakta idi. ... Yerli ve ecnebi karıkarla dolu genelevler günden güne çoğaldı. Hele Karnaval zamanları Galata ve Beyoğlu taraflarına akan bir avareler seli hâsıl oldu. Konak ve kira arabaları etrafa zifoslar saçarak son hızla gençleri o tarafa taşırlardı. ...Zengin gençler servetlerini, aylıkçı takımı maaşlarını, esnaf ve işçi güruhu kazançlarını hep Galata ve Beyoğlu âlemlerine sarfettiler.*" Özdemir Kaptan, *Beyoğlu - Kısa Geçmişi, Argosu* (Istanbul: Arkan İletişim Yayınları, 1993), p. 35.

[324] Ernest Hemingway, *İşgal Istanbul'u ve İki Dünya Savaşı* (Istanbul: Bilgi Yayınevi, 1988), p. 19.

[325] *Ne idi Müntârekenin ilk seneleri, Adalar vıcır vıcır kaynıyordu. Yerli Rumların, Ermenilerin ecnebilerle bir olarak yaptıkları şenlikler her gün bir düğün, her gün bir bayram zevki veriyordu.* No name, "Hiç Sormayın," *Karagöz*, no. 1591 (16 June 1923) p. 3.

[326] Törenek, *Türk Romanında İşgal Istanbul'u*, p. 159.

depredations in Western Anatolia and Thrace, refugees from the *Vilayet-i Şarkiyye* (Eastern Cities) and an estimated 5,000 bureaucrats and their families coming from the invaded areas.[327]

In addition to this domestic migration, a substantial number of Russian aristocrats, elites and soldiers of the White Army chose Istanbul as a refuge, since only Serbia and Turkey accepted them. Russians arriving in Istanbul brought with them only what they could carry. Life in Istanbul was already difficult enough, and the flood of refugees made the situation worse. The refugees continued to arrive even though the government's appeal to the occupying forces to send the Russians away due to congestion and unemployment was accepted, a piece of news much applauded by the newspaper *Alemdar*. With the arrival of 135,000 refugees fleeing Crimea, in November 1920 the number of Russian immigrants reached 167,000.[328]

The Russian refugees had many relief organisations dedicated to addressing the hardships they suffered and supporting them. These included the All Russian Union of Zemstvos, the Russian Embassy, the Russian White Cross, the Russian Registration Bureau, the Union of Russian Cities, the Central Union of Russian Invalids[329] as well as American organisations such as the American Red Cross, the Near Eastern Relief, the American Committee for the Relief of Russian Children, the YMCA and the Russian Social Centre. Meanwhile, the British Red Cross, the French Red Cross, the Ottoman Red Crescent and some Armenian, Greek and Jewish relief organisations also attended to the health, housing and food needs of the refugees.[330]

---

[327] Temel, *İşgal Yıllarında Istanbul'un Sosyal Durumu*, pp. 78-80.

[328] Criss, *Istanbul under Allied Occupation 1918-1923*, p. 28.

[329] Ibid., pp. 29-30.

Each organisation gave differing estimates for the total numbers of refugees in Istanbul based on the groups it was assisting. The numbers given by the Ottoman Red Crescent Society for 1921 were 50,000 Muslims, 40,000 Russians, 4000 Greeks and Armenian refugees, but conceded that these numbers were not based on statistics but were approximate estimates. On the other hand, the American Red Cross stated that there were around 65,000 refugees in Istanbul, and that they assisted 85,524 refugees between November 1920 and April 1921. The efforts of this relief organisation were almost exclusively towards the Russian refugees. According to an estimate based on the numbers given by the *Aşâir ve Muhacirin Müdüriyet-i Umumiyesi* (General Directorate of Tribes and Immigrants) under the Ministry of Interior and the Near Eastern Relief, there were around 100,000 refugees in Istanbul composed of 3200 Armenians, 5000 Greeks, 65,000 Russians, 27,755 Turks and 1000 people of various ethnicities.[331]

In his study of social affairs in occupied Istanbul, Mehmet Temel states that the Russian refugees in Istanbul were better off than the Muslims, since the aid they received was not limited to that supplied by relief agencies in Istanbul. According to Temel, the Russians were also sent money, medical supplies and other necessities by organisations in Belgium, Holland, Norway, Sweden, Czechoslovakia, Italy and the USA.[332]

The Russian refugees brought a transformation to Istanbul's social life in daily activities, fashion, entertainment and art. These transformations emerged sometimes as an effect of culture and sometimes due to economic hardships. First of

---

[330] C. Claflin Davis, "The Refugee Situation in Constantinople" in *Constantinople To-day or the Pathfinder Survey of Constantinople*, ed. Clarence Richard Johnson (New York: The Macmillan Company, 1922), pp. 207-208.

[331] Ibid., pp. 207.

[332] Temel, *İşgal Yıllarında Istanbul'un Sosyal Durumu*, p. 139.

all, it was not easy for the Russian refugees to find employment in Istanbul. Aristocrats and other elites tried for a while to survive by selling the jewelry and clothing they had brought with them, but as they ran out of money, they began to seek jobs. As the Russian sense of entertainment, - which had emerged in a very different culture - became the vogue in cosmopolitan Istanbul[333] many restaurants in Beyoğlu and concert organisations, bars, cabarets and casinos soon came to be run by the Russians. In these entertainment enterprises Russian women worked as waitresses, while their husbands, depending on their talents and abilities, were occupied as doormen, barmen, croupiers or pianists.[334]

The Russians that became part of Istanbul's life left their mark on Turkish literature as well. In the chapter "Quo Vadis?" of *Sınıf Arkadaşları* (Classmates), Cevdet Kudret describes the entertainment in Istanbul by reference to three different groups that emerged in occupied Istanbul, one of which was the Russians. Kudret stresses that the beauty of the Russian girls attracted men, while Turkish women took them as role models.[335] In *Dersaadet'te Sabah Ezanları* (Morning Prayers at the Gate of Felicity) Atilla İlhan describes the city, mentions the situation of the refugees in addition to the overwhelming poverty and fear and he defines the Russians as "noble white Russian refugees in the hotels of Tepebaşı, intoxicated with vodka, cocaine

---

[333] "Semi-naked shows performed by Russian women acrobats in the Milli Sinema (National Theatre) and Russian women wrestlers were among the novelties in Istanbul's entertainment life." Toprak, "Müntâreke Döneminde Istanbul.", p. 22.

[334] Ibid., p. 21.

[335] "*Bu sıralarda Istanbul'a göç eden 'Beyaz Rus" kafileleri şehrin her tarafına yayılmıştı. Bunların han köşelerinde yaşamağa başladıkları yeni hayat, alışmış bulundukları eski muhteşem hayata hiç benzemiyordu. Yeni zengin, bu devlet düşkünü insanların sefâletine göz yumamazdı. Düşmüşlere yardım etmek onun insanlık borcu idi. İnci gibi general kızlarının Mahmutpaşa yokuşunda yapma çiçek satması yakışık alır mıydı? Ve mücevherin basma entari içinde saklanması günâhtı. Bu güzel vücûdlara ancak ipekli kumaşlar layıktı. Asilsade Rus kadını Istanbul'da iyi giyinmek için iyice soyunmak lâzım geldiğini hemen anlamıştı. Bu husûsta bir çok Türk kadınları da, örnekleri bulunan Rus kadınlarından geri kalmamağa çalışmakta idiler.*"

and homesickness.[336] In his novel *Sahnenin Dışındakiler* (Offstage), Tanpınar touches on the "variety" brought to Istanbul's life of fun and entertainment and the transformation of Istanbul's coffee houses.[337]

The scene had indeed changed. Thanks to the Russians, men at the coffee houses were not only introduced to beautiful Russian women but also to a new game called *Tombala* (Bingo). Bingo became so popular that one could see almost in every coffee house a beautiful Russian woman leading the game. Russian women gained a reputation for making money through their beauty and rigged games. Bingo soon came to be perceived as a "national scourge"[338] and the students of Darü'lfünûn (Istanbul University), led by Ahmet Hamdi [Başar], founded *the Association to Combat Tombala*. The association addressed the public about the ills of bingo and warned the owners of coffee houses that allowed the game as well as Russian women working in these places*;* sermons were given in the mosques declaring bingo to be against Islam. As a consequence of these efforts bingo women were finally banished from the coffee houses.[339]

Among the Russian refugees, it was the women who attracted the most interest. Their uninhibited attitude and clothing, which would be considered immodest by Ottoman standards, became the focus of Istanbul's attention. François Georgeon states that the Russian women became notorious in Istanbul in a very short

---

[336] Törenek, *Türk Romanında İşgal Istanbul'u*, p. 142.

[337] "*Beyaz Rus akımının çok başka maceralar verdiği büyük bir eğlence hayatı başlamıştı. Beyoğlu'nda bir yığın lokanta, bar, dansing açılmış, ağırbaşlı Istanbul efendilerinin bir vakitler gazetelerini okuyarak, alçak sesle dünya gidişi hakkında bedbinliklerini birbirlerine naklettikleri, sabah kavesi ve akşam çayı içtikleri Istanbul kahveleri manzaralarını değiştirmişti.*" Cited in Ibid., p. 150. My emphasize.

[338] Zafer Toprak, "Istanbullu'ya Rusya'nın Armağanları: Haraşolar," *Istanbul*, no. 1 (1992), p.76.

[339] Ibid., p. 76.

time and rightly or wrongly earned a reputation as frivolous women.[340] Beautiful Russian women began to appear beside the nouveaux riches Turks and the allied officers.[341]

Through their bars, the Russians introduced Istanbul to a different culture of entertainment. Men commonly became infatuated with the beauty of the Russian women and did not hesitate to spend their money on them.[342] Many men became regulars of bars to see the Russian women.[343]

The bars were very different places for Istanbul men, who had grown up with the *meyhane* (tavern) culture. The fact that Russian women served in these bars was astonishing at a time when Turkish women were only beginning to appear in the public sphere. This affront to Muslim culture resulted in Russian women, who could easily encroach on men's communal spaces or places where alcohol was consumed, being maligned as loose women.

When the summer arrived, the men of Istanbul, who had come to know the Russian women through the bars, flocked to the seaside resort of Florya in their wake. Beautiful Russian girls tanning in their swimming suits launched the sea-bathing fad in Istanbul.[344] Doubtless the Russian women were very different from

---

[340] Georgeon, "Gülüşün Ve Gözyaşlarının Kıyısında.", p. 88.

[341] Ibid.

[342] "*Öyle endâmlı, dalyan gibi, ilik gibi, yumuşak kiraz dudaklı, süzük gözlü Rus dilberleri aramızda salınmaya başlayınca, çoğumuz da şafak attı. Çürük yürekler derhal abayı yaktı. Rus dilberleri kendi paralarını yedikten sonra bir müddet de burada peydahladıkları baygın aşıkları yiyip bitirdiler*." No name, "Ah Matuçka," *Karagöz*, no. 1811 (25 July 1925), p. 3.

[343] "*Böyle bir kişinin değil, birkaç yüz kişinin birden parasını çekmek için bir çok yerlerde "bar" denilen gece meyhaneleri açtılar. Orada şampanya içenlere çıplak vücûdlarla hizmet ettiler ve biraz keyif olanların son meteliğine kadar sızdırdılar.*" Ibid.

[344] *"Sonra da yaz geldi, denize döküldüler, bilhâssa Florya'da güzel soyunma ve soyulma yerleri açtılar ve kışın Beyoğlu'nda haraşoların tadını alan millet yazın da Florya'ya döküldü. Fakat bu daha keyifli idi. Pisi balığı yumuşak, etli, canlı, kızıl saçlı, ışıl bakışlı Rus haraşolarının çırılçıplak kum üzerinde yatmaları çoklarını çıldırttı."* Ibid.

their Turkish counterparts, in their clothing, culture, manners and physical appearance. While on the one hand, their beauty was admired, on the other hand, they were disapproved of because of their immodest clothing, relaxed manners, sexual attitude and use of alcohol. Turkish men accustomed, to living gender-segregated lives were baffled yet impressed by the Russian women. Perhaps inevitably some Russian women used their attractiveness to earn money.

Relationships between the Russian women and soldiers of the occupation forces were soon in the pages of magazines.[345] The news heralding the end of the occupation was accompanied by criticism of the lifestyles of the foreign troops.[346] Their relationships with non-Muslim minority and Russian women, who emerged as rivals of minority women, were also mentioned.[347] Russian women had lost the competition for these men's interest because they "dragged their feet,"[348] but this did not matter any longer as the occupation was drawing to an end. With the evacuation of the occupation forces, prostitution was to be reduced.

Statics show that Russian women were involved with prostitution. Toprak states that according to official police records, during the occupation in Istanbul, there were 2125 licensed, 979 unlicensed and 1000 occasional prostitutes in Istanbul.

---

[345] No name, "Abanoz'un Tahliyesi," *Karagöz*, no. 1621 (29 September 1923), p. 3.

[346] "*Ecnebi askerleri Müntâreke yıllarında Istanbul'da müthiş bir mîrâsyedi hayatı sürdüler. Çünkü hepsinin cebi dolu idi...Onun için neferinden zabıtına kadar hepsi memleketlerinde süremedikleri sefâyı burada sürdüler. En güzel yerlerde oturdular. Yediler, içtiler, keyif ettiler.*" Ibid.

[347] "*Galata, Beyoğlu'ndaki Rum birahaneleri, çalgılı kahveleri yetişmedi ama Rus haraşoları imdada yetişti. Moskoflar Frenk usûlü eğlence îcâdında Rumlara taş çıkardılar. Öyle balozlar, barlar açtılar ki içeri giren mest olup kalıyordu. İşte bu sırada Rus haraşolarla, Abanoz, Zibâ yâdigârları arasında müthiş bir rekâbet başladı. İngiliz, Fransız askerleri Aftosların cilvesiyle haraşoların işvesi arasında bir müddet çalkandılar.*" Ibid.

[348] Ibid.

Of the licensed prostitutes, 774 were Muslim, 691 Greeks 194 Armenian and 124 Jewish. Among the licensed foreigners, Russians came first with 171 women.[349]

Debates about Russian women and their impact on Turkish society continued after the occupation. *Süs* (Ornament) magazine covered the debate when 40 Turkish women filed a petition accusing Russian women of violating Turkish society and family life. According to the petitioners, Russian people were using the attractiveness of their women as a tool to draw customers to their bars, pubs, cafes and every kind of immoral place. Many Turkish men between 18 and 30 years of age had become addicted to morphine, cocaine and ether at Russian places where drugs were easily found. Turkish girls had been morally "poisoned" as they witnessed the sudden transformation in the lives of Russian women from poverty to luxury, leading to a rise in prostitution. In addition to all these immoral effects, it was believed that the Russians were also spies who worked for enemies and destroyed families.[350]

After the petition by the Turkish women was published in the journal *Vatan* (Homeland) on 21 August 1923, some people objected, arguing that it was not logical to accuse all the Russians of being morally corrupt. Celâl Sâhir wrote an article to point out that many Russians had fled their country to save their lives. They had migrated not only to Turkey but also to other countries like Germany, France, Britain and the Balkan states. Their population in Istanbul had decreased from

---

[349] Toprak, "Istanbul'da Fuhuş ve Zührevi Hastalıklar 1914-1933," *Tarih ve Toplum*, no 39, (March 1987), pp. 31 –32.

[350] *"Bu şimâl döküntüleri kadınlarının kızlarının câzibesi ve nâmûs ve iffet telakkîlerinin başkalığı sayesinde hanımlarımızın kocalarına ve çocuklarına hulûl etmişler, kızlarına fena misâl olmuşlar, on sekiz ile otuz yaş arasında hemen bütün genç erkekler Rus barlarına kafeşantanlarına, lokantalarına devam ederek morfin, kokain, eter, küûl mübtelâsı olmuşlar, bazı genç kızlar umûmî mahafilde onlarla temâs etmek mecbûriyyetinde kalarak ve yırtık palas pârelerle geldikleri hâlde ağır esvablarla ve (...) mücevherlerle endâm-ı arz ettiklerini görerek mânen zehirlenmişlerdir. Türklerin elinde kalan son servetlerini yutmuşlar. Halkı soymuşlar. Düşman hesâbına casusluk yaparak binlerce Müselman hânmânı söndürmüşler."* Celâl Sâhir, "Dedikodu: Bedbaht İstid'â," *Süs*, no. 12 (1 September 1923), p. 3.

150,000 to 10,000, showing that they were leaving for other countries to seek better conditions. The Russians did not have any secret agenda to destroy Turkish families. Sâhir also praised Russian civilisation and Russian literature, music and art. Many Russians in Istanbul were aristocrats, writers, artists and musicians trying to earn livings. There were many honest people among them. Celâl Sâhir thought that it unacceptable to criticize the Russian people for their different moral and ethical values.[351]

After Celâl Sâhir's article was published, Halide Nusret joined the debate, taking the side of the Turkish women.[352] Nusret considered the petition long overdue and characterized Russian people as a contagious disease spreading rapidly across the country. But later she concluded that it cannot have been easy to submit such a petition in the Armistice period and that is why those Turkish women had waited to take action.[353] Halide Nusret directly attacked Celâl Sâhir's article and said that she knew of many families that had been destroyed by Russian women. Although she

---

[351] *"Onların Istanbul'a şer' ve fesâd amelleri diye kasten celb ettiklerini düşünmek vahimdir. Nitekim mültecilerden bir çoğu Fransa'ya, İngiltere'ye, Almanya'ya ve Balkan memleketlerine de sığınmışlardır. Istanbul'a ilticâ eden Ruslar'ın sayısı yüz elli bini geçerken, bugün on binden eksik kalmaları bunu isbât eder. Ruslar yüksek bir medeniyyeti temsil eden bir millettir. Bugün bütün dünyada Alman mûsikisiyle beraber Rus mûsikisi birinci mevki' teşkîl ediyor. Rus edebiyâtı dünya edebiyâtlarının en zenginlerinden biridir. (...) Rus resmi, henüz nisbeten genç olmasına rağmen, bilhâssa manâ ve nüfuz nokta-ı nâzarından çok mümtâzdır. (...) Bu mülteciler içinde pek büyük san'atkârlar, kıymetli mütefekkirler, asr-ı didâ asilzâdeler vardır. Ben şahsen pek değerli san'atkârlarla tanıştım. En nâmuslu vesa'it ve şerâ'itle âilesinin hayat-ı mâ'işetini te'mîn etmeye uğraşan çalışkan ve seciyyeli insanlara tesâdüf ettim. (...) Hepsine şâmil olmak üzere "nâmûsve iffet telâkkileri başka" diye çapraşık sözlerle en çirkin hakâreti revâ görmek ise, hafîf bir hükümle insâfsızlıktır."* Ibid., p. 4.

[352] Hâlide Nusret, "Dedikodu: Bedbâht İstid'â, Celâl Sâhir Bey'e " *Süs*, no. 14, p. 7

[353] *"Bedbâht istid'a! dedim. Fakat büsbütün farklı bir maksatla! Hakikâten, bu ne bahtsız ne tâlihsiz bir kağıtmış ki etrafında "hiç de müstehâk olmadığı" bin mu'âheze, bin i'tirâz dolaştı... Benim bu istid'ada imzam yok. Hükümete böyle bir istid'â verilmiş olduğunu gazetelerde okuduğum zaman, kendi kendime: -Pek geç! demiştim. Benim de i'tirâzım bu oldu. "Ruslar bir humma, bir kolera gibi memleketimize isti'lâ ettikleri ilk günlerde acebâ bu hanımefendiler nerede idiler?" diye âdeta dudak büküyordum. Fakat düşünmeden edilen her i'tirâz gibi benim bu kof mu'ahezem de çabuk söndü. Yine kendi kendime düşündüm ki: O zamanda Istanbul'da bizim hâkim bir hükümetimiz yoktu. Derdimizi işgâl kuvvetlerine anlatıp, onlardan çare istemek, gülünç olmaktan başka neye yarardı?"* Ibid., p. 7.

accepted that it was not reasonable to smear all the Russians, it was not reasonable either to show more concern for their living conditions than for the local people.[354]

With or without Russian women, it was a fact that prostitution was among the foremost social issues of occupied Istanbul. Life in the city was expensive. Many women who had lost their husbands to the war, failed to find jobs and tried to survive in poverty, took to prostitution. The chaos and poverty caused by the Great War and the occupation that followed led to the dissolution of moral norms.

The increase in prostitution and venereal disease in the Ottoman Empire had in fact started during the First World War, as had been the case in much of Europe.[355] While venereal diseases such as gonorrhea, syphilis, cancroids, scabies and pubic lice had been limited, from 1914 onwards their frequency increased. These diseases were not only seen in big cities like Istanbul, but also in Anatolia.[356]

During the armistice and the occupation, there was a significant increase in the number of brothels in Istanbul. Prostitution became widespread. There were two explanations given to the rise of prostitution and venereal disease; poverty and moral breakdown. The two phenomena were related. The poverty caused by the war and the wealth of war profiteers resulted in the co-existence of two ultimately different lifestyles; and it was believed that the will of poor women to emulate the lives of the wealthy increased prostitution, Relationships had changed under these difficult

---

[354] *" Onlara o kadar çok mu acıyorsunuz efendim? Ben kadınım, hem de her ızdırâp karşısında gönlü sızlayan kadınlardan biriyim. Fakat üzüntülerimize ağlamaktan, yabancı memleket yetimlerine ağlamak için gözümde yaş kalmamış zannederim. Müreffeh ve mes'ûd bir millet için aç ve muzdârib her hangi bir insana yardım etmek vazîfe-i insaniyettir. Meselâ Amerikalılar bedbaht Ruslara kollarını açmakla büyük bir vazîfe-i insaniyet etmiş oluyorlar. Fakat biz? Bizim kendi yetimlerimiz öyle çok, öyle çok, öyle çok ki..."* Ibid.

[355] A special organisation was established following the issuing of a *Nizâmname* (Regulations) on the "Emrâz-ı Zühreviyenin Men-i Sirayeti" (Prevention of the Spread of Venereal Disease) in 18 October 1915, and was attached to the Polis Müdüriyet-i Umûmîsi (Police Headquarters) in Istanbul. Despite the precautions, numbers of brothels had increased during the war. Toprak "genelevler" in Dünden Bugüne *Istanbul Ansiklopedisi*, Istanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1993, p. 392.

[356] Zafer Toprak, "Genelevler," p. 394.

conditions. Losing their men folk, many women began to work in order to earn a living, something they had not been accustomed to.[357] Some of those who could not find jobs prostituted themselves in order to eat.[358] Among those prostituting out of sheer necessity and lack of any other prospects, there were women of all ages, ranging from 13 to 50.[359]

Another explanation for the rise in prostitution was that Turkish women, unlike their Western counterparts, faced the sudden necessity of earning their own livings without any prior experience of public life; one minute they were inside the cage, confined strictly to domestic life, and the next they were out in the public sphere looking for jobs.[360] In an alien environment these women, especially those lacking education and experience, could be tempted by the luxuries of a wealthy life and by choosing the easy way out, fall into lifes of prostitution. In addition to

---

[357] "*Kocasız, erkeksiz ne genç kadınlar bugün bir lokma ekmeklerini çıkarmak için sokak sokak, semt semt iş arıyorlar. ... İki okka ekmek pazarlık etmesini bilmeyen, bakkaldan içeri adımını atmayan ne âile kadınları var ki ellerinde sepet yirmi para daha ucuzunu bulurum diye dükkan dükkan, çarşı pazar dolaşıyor. Evinde misafirini ağırlamaya sıkılan genç hanımlar şimdi mağazalarda tezgahtarlık ediyor. Ve müşteriye mal beğendireceğiz diye tatlı dil döküyorlar! Dünya bu, şunun bunun dediğiyle gitmez. İhtiyaç adama her şeyi yaptırır.*" No name, "Şimdiki Kocalar," *Karagöz*, no. 1616 (12 September 1923), p. 3.

[358] "*Fuhuş arttı diyorlar, nasıl artmasın. Binlerce genç kızın, genş kadının kimsesiz, yardımsız aç kaldıklarını görüp: "Bırakın açlıktan gebersinler mi diyeceğiz!", yoksa keseye asılıp: "Alın şunu da ekmek parası yapın mı diyeceğiz!" Ne onu diyebiliriz, ne onu! binâenaleyh onlar da bir gün sabır ederler, iki gün sabır ederler. Açlık gözlerini karartınca kendi gençlikleri, güzellikleriyle geçinmeye mecbûr kalırla.r.*." Ibid.

[359] "*Okuduğum zaman ağlamaklı oldum. Yevmî gazetelerden biri yazıyordu. Istanbul'da elinde vesika ile san'at yapan fahişeler içinde elli yaşında kartnemler olduğu gibi henüz on üç yaşında kuzular da varmış. E bu işe siz ne buyurursunuz? Elli üç yaşında artık iki, üç gelinlik kız anası olacak yaşta bir kadın tam belini dayayıp dinleneceği ahir vaktinde boğazını doyurmak, açlıktan ölmemek için vücûdunu kiraya veriyor. Sonra ötede daha kemikleri sertleşmemiş bir körpecik kuzu, belki de sokakda kalıp dilenmekten bıkarak, o iç bademi gibi nâzlı canını hoyrat kolların keyfine bırakıyor. Gel de sefâlet denen, yolsuzluk denen, ihtiyâc denen o başlar belâsına küfür etme!*" No name, "Fahişenin Başı," *Karagöz*, no. 1661 (16 February 1924), p. 3.

[360] "*Çünkü bir defa kadınlarımızı şimdiye kadar hayata karıştırmamışız, evde kafesler arkasına kapatmışız. Kadınlarımız ne alışveriş etmesini, ne insanlarla konuşmasını, hatta ne de yürümesini bilirler. Istanbul hanımları için söylemiyorum, bütün memleket kadınlığı için söylüyorum. Bugün bir Frenk kadını bir erkek kadar hayata alışkındır. Çünkü umûmî hayatın içinde yetişmiştir. Kocasız da kalsa hayatını kurtaracak çareler, işler bulur. Fakat gelgelelim bizim kadınlarımız kapalı kalmıştır, görgüsüzdürler.*" Ibid.

concerns that prostitution had for some become a sole means of survival, there was also reaction against women from the lower classes seeking to imitate the lives of the rich, which in turn led them to prostitution. Many brothels under police supervision were found to employ girls from humble families who had entered prostitution as a result of poverty, insufficient education and social pressure.[361]

A fictional story entitled "Bizde Kızlar Nasıl Düşerler" (How Do Our Girls Fall), published in the eighth issue of *Resimli Ay,* interweaved social anxieties into the narrative as it told how a poor uneducated girl took to prostitution as a result of her fascination with a wealthy life.[362]

The story, which is set during the armistice, describes how Kevser - the only child born in Istanbul to a poor family - drifts into a fallen life of prostitution because of her aspirations for cars, wealth and flamboyance. The writer Ahmed Vaid stresses that Kevser's was a true story.[363]

Kevser is sent to a school for a short while and is later taken by her family out of school and forced to wear the *çarşaf* (chador).[364] In Kozlu, where she lives with her family, Kevser goes for outings every Friday like all the other girls, and seeks a boyfriend that she can show off to her friends.[365] After a while, she finds a boyfriend

---

[361] "*Bugün polisin nezareti altındaki bir çok umûmî evlerde ne körpecik âile kızlarının hayatla pençeleştiğini biliyoruz. Ve yine bir çokları da yine sefâlet ve muhîtin fenalığa isti'dâdı, serbestliğin yanlış anlaşılması, âile terbiyesinin sakatlığı yüzünden her gün aynı çirkefe sürükleniyorlar*." No name, "Istanbul Kızları," *Karagöz*, no. 1614 (5 September 1923), p. 3.

[362] Ahmet Vâid, "Bizde Kızlar Nasıl Düşerler?," *Resimli Ay*, no. 8 (September 1924), p. 29.

[363] "*Kevser Istanbul'un ücra bir köşesinde doğmuş ve büyümüş fakir bir âilenin yegâne kızıdır. Otomobil, debdebe, haşmet ve süs hırsı onu muhîtinden almış, uçurumlara sürüklemiştir. Kevser'in hayatı bizde kızların düşüşünü anlatan hakikî bir hikayedir*." Ibid.

[364] "*Nilüfer Hanım mahalle mektebinde amme cüzünü bitirdiği vakit, henüz kurûn-u vusta zihniyeti ile yaşayan âilesi artık kızlarını mektebe göndermemeye ve çarşaflamaya karar vermişlerdi*." Ibid., p. 30.

[365] "*Kevser çarşaflanınca, mahallenin yeni çarşaflanan bütün kızları gibi, gezecek bir erkek, refikalarına öğünecek bir sevgili aramaya başlamış*(tı), Ibid.

named Bahri, a student from the Naval Academy; however, Bahri is not wealthy enough to fulfil her aspirations.[366]

Kevser's encounter with two snobbish men from Şişli, who come to Kozlu in their own car, changes her life. Accepting their invitation to go for a ride, Kevser and her friend get in the car and the group goes to Gülhane Park.[367] Riding in a car for the first time in her life, Kevser is thrilled and promises to meet the men the next day at the Gülhane gate. The next day, they make a car outing first to Şişli, then to Maslak and then on to Taksim for a few drinks, after which they stay in Beyoğlu. Since Kevser knows nothing of the etiquette in these circles, she cannot say no to anything, thinking it would be rude to object.[368]

That night Kevser sleeps with one of the men. In the morning, contemplating what she has done, Kevser feels worried, but the man she slept with consoles her by suggesting that he will marry her if she encounters any trouble back at home. Kevser believes the man and goes back home, where she lies to her mother about the previous night. After a while, she realizes that she had been taken in; but it is too late as she is pregnant. After thinking things through with her mother, they decide to get rid of the unborn baby.[369]

---

[366] "*Fakat Bahri onu tatmin etmiyordu. Bu küçük Bahriye talebesi saf, sade, temiz bir çocuktu. Aşkı vardı, fakat parası yoktu. Hâlbuki Kevser, diğer arkadaşları gibi biraz da süse, debdebeye ve zevke meclûbdu. Başkaları eğlenirken, zengin gibi gezer ve giyinirken kendisini bu Bahriyeliye vakfedemezdi.*" Ibid.

[367] "*Şişli'nin iki züppe beyi bir otomobille (Kozlu)ya insan avına çıkmışlardı. Aşağı yukarı gezerken, Kevser ve arkadaşına rast gelmişlerdi. Onlar semtin en güzel, en oynak kızlarıydı. Şişli beyleri bu iki kızı gözlerine kestirmişler ve arkadaşlık teklif etmişlerdi. Erkekler Kevser'i otomobile bindirdiler. Istanbul'un araba görmemiş bu iki genç kızı otomobilin insana gurur ve haşmet veren seyrine kapıldılar beraberce Gülhane Parkı'na geldiler."* Ibid.

[368] "*Bu yabancısı olduğu muhîtlerde i'tirâzı ayıb addediyordu. O bu muhîtin âdetlerini bilmiyordu. Sürüklendi, sürüklendi ve nihayet o gece mukadder uçuruma yuvarlandı*." Ibid.

[369] "*Nihayet onuncu hafta Kevser'in karnındaki şiş kımıldamaya başladı. Bu annesinin de nâzar-ı dikkatini celb etti. Düşündüler, taşındılar, ebe Şükriye Hanım'ın delâletine müracaat ettiler. Bu belâyı da savdıktan sonra...*" Ibid., p. 31.

Once the pregnancy problem is dealt with, her mother tells Kevser that she should take care of herself. Kevser dresses up and goes to the Tepebaşı Gardens. Here she meets a recently graduated young officer named Şemsi. After seeing each other for a while, Şemsi thinks that he is the first to sleep with Kevser and, to protect her honor, marries her.[370]

Şemsi and Kevser's marriage lasts three years. During this marriage Kevser begins to have affairs. In the end, her husband is sent to the front, where he dies; after which she takes to prostitution, since she is not granted any income from her husband and has no children. Unwillingness to give up her lifestyle for the poverty of her family is also a factor behind her choice to lead a life of prostitution. Changing her name to Nilüfer, Kevser begins to sleep with random men for money. She is content with her life; she earns a lot and has all the fun she wants.[371] Only two nights a year, she does not take any man to her bed: on the anniversaries of her marriage and of her husband's death.[372]

The writer Ahmed Vaid says that Kevser never express regret for the way she lives to her dying day;[373] however, Ahmed Vaid himself clearly does not agree with Kevser.[374]

The reader witnesses the departure of an ignorant girl, who has not received a good moral education from her family, to false values, under the influence of her

---

[370] "*Zabit temiz rûhlu bir çocuktu. Kirlettiği Kevser'i – ki Şemsi kendisinin kirlettiğini zannediyordu– kirli bır akmak istemedi, onun için evlendi*." Ibid.

[371] "*Üç yıldan beri her gecesini tanımadığı bilmediği erkeklerin koynunda geçiriyordu. Mamafîh bu hayattan memnûn idi. Çok para kazanıyor, fevkalâde eğleniyor, salonlarda izzet-i ikramla karışık hürmet görüyordu. Müdebdeb, mutantan, müşa'şa bir hayat geçiriyordu*." Ibid.

[372] Ibid.

[373] "*İşte son hayatı: diyor ki ben artık bu hayatta öleceğim ve hiç olmazsa ölürken bile zevk, huzûr, ve hürriyet içerisinde gözlerimi kapatacağım*." Ibid.

[374] "*Zavallı çocuk hayatın hep böyle devam edeceğini, zannediyordu*." Ibid.

environment and her involvement in prostitution in order to fulfill her longing for wealth and opulence. The story is significant for identifying ignorance, poverty, peers, the imitation of wealthy lives and moral corruption as factors that lead girls into prostitution.

One of the best literary works suggesting that prostitution arises out of necessity is Hüseyin Rahmi's *Nâmûsla Açlık Meselesi* (Between Honour and Hunger). Reflecting the dilemma in its title, the novel stresses that individuals are led to prostitution out of necessity, while also declaiming a general moral decline in society. The novel tells the story of an old couple whose son has gone to fight in the Great War, and their grandchild and daughter-in-law. The old and sick grandfather of the wretched family, who runs out of money to buy food, starts begging, but he cannot earn anything. Finally, the daughter-in-law runs away and becomes the mistress of a grain merchant. When the old man learns of this, he breaks down and starts to weep. His wife consoles him, saying that times have changed and no one can earn a living anymore unless they sin.[375]

In addition to the economic and political turmoil, life in Istanbul was also made difficult by the housing and sustenance problems exacerbated by the numerous refugees and allied forces that could be seen everywhere. The decline in the male population first with the Balkan Wars, then the First World War forced women to seek jobs and adapt to lives of work. This situation was in conflict with the traditional roles of women, who had spent several centuries in the domestic sphere, inside the cage, and made to understand that the women's place was in the home and

---

[375] *"Ağlama… Ağlama kimsede merhamet kalmadı. Üç dört saat dilendin, eline yetmiş para koydular. Bir tiyatro şanosu üstünde göbek atsaydın yedi yüz kuruş kazanırdın. Halkı eğlendirmeli, aldatmalı, ziyana, günâha sokmalı ki ceplerin dolsun. Efendi ahir zaman oldu… ahir zaman… şimdi günâh işlemeden kimsenin karnı doymuyor …Gazetecisi, bakkalı, çakkalı, tüccarı, bulgurcusu hep öyle yapmadılar mı? Neler vâdettiler bak sonra bizi ne hâle getirdiler… Onlar alyon oldular biz dilenci… Herkes nesi para ederse onu satıyor."* Hüseyin Rahmi Gürpınar, *Nâmûsla Açlık Meselesi* (Istanbul: Hilmi Kitabevi, 1945), pp. 5-6.

that a woman's duties were being a good housewife, a good mother and a wife who pleased her husband. Women were now out in the public sphere, with their work threatening their domestic duties and transforming their priorities. In addition to the decline in population, there was also a decline in the number of new marriages and birth rates, and arranged marriages were being abandoned. Men and women now had (albeit limited) opportunities to meet, which meant that they now had other options than what their families chose.

These changes to women's lives can be interpreted as a consequence of the atmosphere of relative freedom brought about by the Second *Meşrutiyet* (Constitutional Monarchy). The rights won, especially in the fields of education and civil law after the revolution of 1908, though limited, can nevertheless be claimed to have provided the urban women with a freer, more visible life compared to that of their mothers. Istanbul's cosmopolitanism, the removal of pressure and prohibitions on women with the shifting of political authority to Ankara, the spread of a Western lifestyle through the occupation forces and Russian refugees were also among the factors that contributed to a relative liberalisation of women during the Armistice period.

In education the first improvements in women's lives took off in 1913 under the administration of the Union and Progress Party. With the *Tedrisat-ı İptidâi* (Primary Education) Act, elementary education was reorganised and six years of education was made compulsory. The law set out punitive measures against parents who failed to enroll their school-aged children or did not send enrolled children to schools. Girls benefited from the increasing numbers of primary and secondary schools, as well as the opening of some preparatory classes for Women Teachers Schools. There was also work on vocational schools and some beginners' classes

were opened in Istanbul. However, by the end of the First World War only two of these schools survived.[376]

At the beginning of 1913, through the work of a committee of deputies led by the President of the Assembly, the first girls' high school was opened which was to provide five years of primary and five years of secondary years of education. After a while the committee's project proved insufficient and by the end of the First World War, only five such girls' high schools had been opened in Istanbul.[377] It was also during this period that male teachers started to attend classes at the *Darü'lmuallimât* (Women Teachers' Schools). In the 1914-1915 academic year, these schools allocated more hours to science education and a separate practical school was opened within the Women Elementary Teachers' School. The number of students in the Women Teachers' Schools, which was 803 in 1916-1917, rose to 1005 the following year.[378]

The first lectures for girls at the university started in 1914 as seminars that were not intended towards degrees. In the face of persistent demands from female students the Ministry of Education opened a special faculty for girls, under the name *İnâs Darü'lfünunu* (Women's University), within Istanbul University.[379] The faculty consisted of Literature, Mathematics and Natural Science departments, each with a curriculum of three years; however it did not become especially popular. In its first year ten students applied to enter its department of literature, four to mathematics,

---

[376] Bernard Caporal, *Kemalizmde Ve Kemalizm Sonrasında Türk Kadını 1919-1970*, *Atatürk'ün Doğumunun 100. Yılı Dizisi 9* (Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1982), p. 112

[377] These high schools for girls were, Istanbul İnâs Sultanisi, Vâlide Sultan, Çamlıca, Erenköy, Kandilli Kız Sultanisi. Cited in Burhan Göksel, *Çağlar Boyunca Türk Kadını Ve Atatürk*, 2 ed. (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1993), p. 137.

[378] Caporal, *Kemalizmde Ve Kemalizm Sonrasında Türk Kadını 1919-1970*, p. 113 - 114.

[379] Şirin Tekeli, *Kadınlar Ve Siyasal Toplumsal Hayat* (Istanbul: Birikim Yayınları, 1982), p. 200.

and nine to natural sciences.[380] Aiming to educate lecturers for the Women Teachers' Schools, the faculty had its first graduates in 1917 and in 1920 it was closed down and merged with the *Istanbul Darü'lfünunu* (Istanbul University). Women students refused to be educated in separate classes and followed the lectures held for men,[381] an insistence which became subject to strong criticism.[382]

The doors of education were opened for urban women, but those who could enter were limited in number compared to the larger population of women and came from an upper-middle class minority already familiar with Western values.

Changes in the lives of women were not limited to education. There were relative improvements in civil law as well. In 1915 women were granted the right to file for divorce in cases when their husbands had left home, failed to provide for the family or were inflicted with one of the three major illnesses: madness, leprosy or vitiligo.[383] This innovation was without a doubt a major improvement in a society where divorce was the prerogative of men; yet the most significant legal development was the issuing of a *Hukuk-u Âile Kararnamesi* (Decree on Family Law). This weakened the religious authority over every aspect of marriage and allowed civil authorities to interfere in domestic affairs.[384] For marriages to be legally accepted the decree necessitated the presence of a public servant or an authorized legal representative in addition to the two witnesses required under Sharia law; and marriage announcements were hung up in public. The decree prohibited the

---

[380] Caporal, *Kemalizmde Ve Kemalizm Sonrasında Türk Kadını 1919-1970*, pp. 113.

[381] Emel Doğramacı, *Türkiye'de Kadının Dünü Ve Bugünü* (Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1989), p. 23.

[382] Caporal, *Kemalizmde Ve Kemalizm Sonrasında Türk Kadını 1919-1970*, p. 114.

[383] Until then, according to the Hanefi tradition, women could only end the marriage when her husband lost his sexual organ or became impotent. Ibid., p. 120.

[384] Ibid., p. 121.

marriages of boys younger than eighteen and girls younger than seventeen, but allowed for those below these ages to be married with the permission of a judge.[385]

Another innovation brought by the law was the *Âile Meclisi* (Family Council). In cases of dispute between couples, a judge was to appoint the family referee, who would aim to reconcile the spouses. Only if efforts at reconciliation failed would the judge rule for divorce.[386]

Compared to the Civil Law passed three years later after the foundation of the Republic, these changes to the domestic arrangements of women were doubtless very limited, but they were the harbingers of a new period in which women were treated more as individuals.

Another novelty in women's lives was labor. This was imposed on almost all women in belligerent countries of the First World War. Due to poverty and a decline in the male population Turkish women filled the fields left untended by men sent to the fronts during the Balkan Wars and the First World War; sewing in military factories; sweeping the streets and even working as men's barbers.[387]

Only 20 percent of the workforces in industry were women in 1913. This rose to 30 percent in 1915 and around 20,000 women were employed in the Women's Labor Battalions established by the Ministry of Trade.[388] *Osmanlı Kadınları Çalıştırma Cemiyet-i İslâmiyyesi* (the Ottoman Society for the Employment of

---

[385] Ibid., pp. 120-122.

[386] Ibid., pp. 122-123.

[387] Zafer Toprak, "Genç Kız Ve Kadın İntiharları Ii: Cumhuriyet Erkeğinin Kadın İmgesi," *Toplumsal Tarih*, no. 99 (March 2002), p. 16.

[388] Türkel Minibaş, "Türkiye'nin Kalkınma Sürecinde Kadın İşgücü," in *Aydınlanmanın Kadınları*, ed. Necla Arat (Istanbul: Cumhuriyet Kitapları, 1998), p. 337.

Muslim Women) established through the efforts of Enver Paşa during the war, played a major role in the employment of women[389]

Table 1: Numbers of Women Employed via the Ottoman Society for the Employment of Muslim Women According to Their Work Places[390]

Women's Labour Batallions	125
The Municipality	259
National Textiles Company	22
Soup Kitchens	20
Eyüp Clothing Factory	1592
Beykoz Leather and Shoe Factory	863
Sultanahmet Clothing Depot	157
Ahırkapı Clothing and Tent Factory	650
Saraçhane Factory	371
Taksim Flannel and Sock Factory	135
Janitor at Various Establishments	84
Defterdar Weaving Factory	1440
Bakırköy Fabric Factory	883
Levazım Yarn Factory	272
Clerks at Various Establishments	45

Women had entered male domains of occupation and begun to work, but their wages were lower than men's. The average daily wages in some sectors,

[389] Toprak, *Türkiye'de "Milli İktisat" (1908-1918)*, p. 316.

[390] Minibaş, "Türkiye'nin Kalkınma Sürecinde Kadın İşgücü.", p. 338.

recorded in the industrial statistics taken in Istanbul, İzmir, İzmit, Bursa, Uşak and Karamürsel in 1915, clearly reveals this difference based on sex in the wages.[391]

Table 2: Daily Wages in Some Industries in 1915[392]

	Men (Krş/Day)	Women (Krş/ Day)
Canned food production	25-30	8-10
Wood production	15	9
Production of cotton yarn and cotton weaving	10-13	4-6
Production of cigarette papers	-	3-5
Paper production	10-15	2-6
Soap production	12-15	2-6

At the end of the First World War there were a few enterprises in Istanbul with a high number of workers and high levels of production. There were only three factories in the city employing more than 100 permanent workers; and the total number of employees in these factories amounted to 2850. Of these, 1700 were women.[393] While the wage for unqualified male workers at these factories was around 25 *lira*s, women earned around three-fifth to three-quarters of a male worker's wage.[394]

[391] Ibid.

[392] Ibid., p. 339.

[393] Laurence S. Moore, "Some Phases of Industrial Life" in Constantinople To-day or The Pathfinder Survey of Constantinople, ed. Clarence Richard Johnson (Istanbul: New York: The Macmillan Company, 1922), p. 174.

[394] Ibid., p. 174-175.

By 1919, in addition to being employed as factory workers and sales clerks, women worked in the post offices, as secretaries, and as cashiers and ticket sellers on ferries.[395] There were also women washing laundry at the launderettes or in their homes.[396] In 13 shops around Pera and Galata 270 women and in six shops within the city walls 80 women worked as sales clerks.[397]

Women had limited opportunities for work and when they did, generally they had to work for long hours at a relentless tempo and with wages lower than those of men. Nevertheless, working life had opened up the possibility of a life outside the domestic sphere. Employment, education and the acquisition of certain rights for women within the household caused various reactions in society.

The dominant view was that instead of working, women were supposed to take care of their homes and families. Articles were published in support of this view in the magazines of the period. By making use of the change of meaning with different intonations of the word "Çalıştırma" in the name of the *Kadınları Çalıştırma Cemiyeti* (Society for the Employment of Women), Halide Nusret wrote an article suggesting that only an ideal society could afford women's' unemployment.[398]

Nusret asserted that women would not have to work if the country was not as poor as it was, but was instead a developed, prosperous one and that in such a

---

[395] Criss, *Istanbul under Allied Occupation 1918-1923,* p. 44.

[396] This kinds of jobs involved long hours and little pay. Washerwomen in Pera and Galata were paid a lira a day. In the Suriçi district they were paid per item of clothing and earned between four and six lira a week. Moore, "Some Phases of Industrial Life", pp. 180-182.

[397] Ibid., p. 183.

398 *"Kadınları çalıştırma! Cemiyeti." Çalıştırma! Sakın! Çalıştırma!... Ah derdim, ne olur, bu cemiyet, bu hayır müessesesi, kadınları çalışmaktan men' için vücûda getirilmiş bir teşkilât olsaydı! Yani bu memleket eviyle rahat, mes'ûd, işi yolunda bir memleket olaydı ki, kadınlara yalnız yuvasıyla, yavrularıyla ve bedîi san'atlarla meşgûl olmaktan başka vazîfe kalmasaydı... Kadın zevce ve anne! Kadın şair ve ressam! Kadın hayatın rengi ve âhengi! Hayat denilen uykunun kadın bir güzel rüyası olabilseydi!..."* Hâlide Nusret, "Kadınları Çalıştırma " *Süs*, no. 28 (22 December 1923), p. 3.

country if women still wanted to work and had their eyes on men's work, these insane women would be sent to hospitals to be treated and an organisation named "Kadınları Çalıştırma!" (Don't Let Women Work) would have to be established.[399]

Women's' work was considered unnatural because the role assigned by society for women was limited to housework, childrearing and pleasing men.[400] This was based on the assumption that there was a natural division of labor between the sexes. According to this division of labor, men were the breadwinners and women should be content at this state of affairs.[401]

Family life in Europe was also heavily criticised on the assumption that women did not lavish enough attention and love on their children.[402] Women's work was seen only as a necessity when they did not have any men who could look after them and address their needs.[403]

---

[399] "*Mesalâ şimdi harblerin, yangınların ve açlığın kemirip harap ettiği güzel Istanbul'u, her tarafı ma'mur, -şüphesiz yalnız fabrikalar ve hesâblı caddelerle değil; biemsâl mabedleri, çeşmeleri; tarihe bir süs olan sarayları ve türbeleriyle ma'mur; yuvaları dulsuz ve yetimsiz; bütün milleti sıhhatli ve zengin tasavvur etmek! Dünyada bu tahayyülden daha zevk aver ne vardır?...Böyle bir memlekette eğer çalışmaya özenecek, erkeğin kaba ve maddi işlerine göz dikecek bir kadın varsa o mutlaka aklından bir parça hastadır; o zaman işte "kadınları çalıştırma!" diye bir teşkilât yapılır ve böyle gayr-ı tabiî kadınlar o müessese tarafından dârüşşifâlara gönderilir*!" Ibid. Emphasis is mine.

[400] "*...Çocuğunu seve öpe büyütmekten ve terbiye etmekten arta kalan saatlerde saçlarını ve odalarını süslemek, mûsikî ve şiirle, resimle, dikiş ve nakışla meşgûl olmak varken kalkıp da filân dairede katibe yâhûd da bilmem hangi ticarethanede muhâsib olmak isteyen bir hanım elbette bu muâmeleye*(dârüşşifâlara gönderilmeye*) lâyıktır!..*" Ibid.

[401] "*Rica ederim, tabîatın vazîfeleri cinsin arasında taksim etmiş olduğuna inanıyor musunuz, inanmıyor musunuz?...bunu tasdîk edenler hâlâ niçin ve nasıl erkeğin tahakkümünden korkabilirler? Bir erkek, âilesinin infak ve iâşesine mecbûrdur. O vazîfesini yapıyor diye siz niçin kendisine bir teşekkür borçlu olacaksınız, böylece yuvanın âheng ve intizâmını teessüs eder. Eğer tarafından birinin minnetdar olması lâzım geliyorsa, bu herhâlde erkek olacaktır; çünkü ona bütün sükûnu, huzûru ve saadeti hazırlayıp veren kadındır; ve kadının yuva dâhilindeki vazîfesi erkeğin harici didişmelerinden elbette daha müşkil ve daha nâziktir.*" Ibid.

[402] "*...Avrupa! ve Avrupa'daki âile hayatı! Anne şefkati görmeyerek yuva muhabbeti öğrenmeyerek âdeta makine ile yetiştirilen zavallı çocuklar! Zavallı hayat*!..." Ibid.

[403] "*Bugün bütün Türkiye –ne felaket ne zehr!- dullar ve yetimlerle dopdolu ve kadınlarımızın yarıdan ziyâdesi, yaşamak için çalışmak mecbûriyyetinde. Kadın asker, katip, muhasib, tacir, hatta çöpçü oldu. Bu mecbûriyyet-i sû'i nâmûskârane önünde hürmet ve takdîsle eğilmeyen başlar, düşünüyorum ki ne kadar boş ve bedbaht!*" Ibid., pp. 3-4.

There was also the view that women's adaptation to changing living conditions, in addition to being unnatural, lead to their masculinisation.[404] Girls accused of entering working life before learning to do the household chores properly were criticized by their own sex for this deficiency[405] and accused at the same time of losing their femininity by entering a masculine field.[406] While girls used to sit at home, now they were being educated and talking about politics,[407] yet women were expected to preserve their femininity while taking their place in social life[408]

It was obvious that conservative elements in the society were anxious and disapproving of women beginning to do the men's work, being occupied in jobs considered being against their true nature.[409] While Turkish women were accused of taking jobs that even Western women avoided and by becoming masculinized through these jobs,[410] choosing jobs that suited their physical and spiritual qualities

---

[404] Nezîhe Rikkat, "Erkekleşme," *Türk Kadını*, no. 13 (28 November 1918), pp. 194 - 195.

[405] "*... Mahallemizin hoppa şımarık kızları bir omlet pişirmesini öğrenmeden hep birden gidip Maliyeye kâtibe yazıldılar; bankalara, postahaneye me'mûre oldular; Dârü'lfünûna girdiler. Son zamanlarda kadınlardan taburlar bile yapıldı; onbaşılar, çavuşlar bile nasb edildi. Hâsılı kâtiplikten çöpçülüğe kadar kadınların girmediği meslek kalmadı. Sabahleyin alafranga dokuz buçuktan sonra kaç hanımı evinde bulabilirsiniz? Kimi dükkanına, kimi kalemine gidiyor; kimisi de kendine bir zevc intihâbıyla meşgûl...*" Ibid., p. 195.

[406] "*Zannetmeyiniz ki cinsiyetini kaybeden yalnız âdî bir tabakadır. Muhterem bir edibemiz bile ma'hûd bir paşanın kumandası altında Suriye'ye teşkilât yapmaya gitmemiş midir*" Ibid.

[407] "*Ara sıra yolda kol kola, haykırışarak siyâsiyâttan bahs eden Dârü'lmuallimâtlı hanımları gördükçe pek yakında müthiş bir inkılâbın hazırlanmakta olduğunu his ediyorum. Bilmem.. Biz böyle şeylere alışmamıştık. Pek mahcûb, pek muhteriz büyüdük. Vâlidelerimizin dizlerinin dibinde evlerimizden ayrılmazdık. Boş vakitlerimizde zevclerimizi tahayyül ederek piyanomuzu, kemanımızı, ûdumuzu çalardık. Bütün eğlencelerimiz bu kadardı.*" Ibid.

[408] "*...Kadın da cemiyet hayatına iştirâk etmeli idi. Fakat bu, erkeklere karşı safvetimizle, hicâbımızla, zerâfet ve nezâketimizle de hâiz olduğumuz rüchânı terk etmeksizin olmalı değil miydi*?" Ibid.

[409] "*Hanımlarımızın beş on seneden beri hayata, ictimâî faaliyetlere karışmaları mevcûd ihtiyâclara nazaran fi'lvâki' mahdûd oldu; fakat halk arasında sûret-i umûmîyede garip ve nâmüsâid bir tarz-ı telâkki ile karşılandı. Acebâ bu ısınmayışın, beğenmeyişin sebebi yalnız alışmamazlık, yalnız cehâlet ve taasub muydu? Ben zannediyorum ki bütün bu te'sirlerin mevcûdiyyetini inkâr etmemekle beraber hanımlarımızın da daha ziyâde gayr-ı tabîî cihetlerden işe başlamış olmalarını teslîm etmek îcâb eder.*" İbrahim Alâeddin, "Kadın Ve Terbiyecilik," *Türk Kadını*, no. 17 (30 January 1919) p. 259.

instead of whims and desires was seen to be for the benefit of the community and was supported.[411]

While on the one hand women's work was seen as a social responsibility now expected of women,[412] society also expected women to be chaste.[413]

Sadrettin Ethem suggested that women's success at work and taking a place in the public depended on how well they controlled their instincts[414] and asserted that women had the right to work in every job men could, but they had to think about the population problem and not disregard motherhood.[415]

Ethem's view focused on good manners and prescribed an education shaped by religious and moral norms for women to be successful in public life. In order for women to take a share in the division of labor in society, she had to be able to face up to all of life's hardships and this could only be possible with the strength of mind shaped by religion and morality.[416]

---

[410] *"Fi'lhakika kapıların kilidini, kafeslerin mandalını açık bulan bir çok hemşirelerimiz hayata tıpkı yeni açılan şampanya gibi fışkırıp döküldüler ve seviyelerine göre kâtibe, me'mûre tâcire hatta duvarcı ve ... amelesi bile oldular. Garpda bile kadınlar tarafından ifâsı mu'tad olmayan ve garâbet tevlîd eden işler bizde kadınlar tarafından deruhde edilmeğe başlandı. Bir taraftan erkekler kadınlaşırken, diğer cihette kadınlar da erkekleşmeğe yüz tuttu*." Ibid., p. 259.

[411] "*... Lakin benim çok temennî ettiğim ve daha makûl ve müreccih gördüğüm cihet onların kendi cinslerine göre daha muvaffık ve daha tabiî olan mesleklere intisâb etmeleridir. Hayatta meslek ve hizmet intihâbı tesâdüfe veya hevese göre değil ferdin uzvî ve rûhî kabiliyetine temâyüllerine göre olmalı. Böyle olmazsa ne ferd müstefîd ne de cemiyet müteneffih olur*." Ibid.

[412] "*Kadının me'mûr, katip, tacir ... olması düşünülecek bir mesele midir? Bunlar ictimâî birer vazîfe olduğuna göre kadının da bunlara iştirâkî tabî' görülür. Netekim bu devirde bu vazîfeleri üzerine alan bir çok hanımlar var. Bu hâl, ictimâî vicdanı rencîde etti mi? demek ki umûmî vazîfelerde erkekle kadın beyninde bir fark olmadığı gibi haklarda da fark aramamak zarûrîdir."* Kâzım Nami, "Kadının Haklarına, Vazîfelerine Dair " *Türk Kadını*, no. 2 (6 June 1918), p. 18.

[413] "*Kadın için iffetin kıymeti erkeğinkiyle aynı derecede bulunmuyor; halk kadının iffetine pek büyük bir kıymet veriyor. ...ictimâî vicdan, kadını mukaddes, muhterem tanıyor. ..Kadına verilen bu kıymet mukâbilinde ondan aranan vazîfe, iffetini lekeden korumaktır. Bu vazîfeyi ben, sen aramıyoruz, cemiyetin müşterek vicdanı arıyor*." Ibid., pp. 18-19.

[414] Sadreddin Edhem, "Hayata Göre Kadın," *Genç Kadın*, no. 6 (13 March 1919), pp. 86 – 87.

[415] Ibid., 86.

[416] "*Hayatın demir yumruklarına ancak metin bir mefkûre mukabele edebilir. Kadının ictimâî bir hava teneffüs edebilmesi için ictimâî hayata aşılanmış olması lâzımdır. O, sevk-i tabi'ilerine*

There was a widespread view in society that girls should be educated. However, the quality and quantity of this education was disputed. Good breeding and morality were brought to the fore, along with the need for education. The need for a good upbringing for girls who were to receive education was often stressed in the press, and good manners were presented as a precondition for these girls to be proper members of the community and for their happiness in their future families.[417]

Moral education was considered a must for Turkish girls, so that they could overcome their inexperience and preserve their chastity. These girls were taken by writers of the period to be so ignorant of life and thinkers that unlike their Western counterparts they could easily believe the words of a cunning man, lose their virginity and fall into a life of disgrace.[418] The only thing that could save these weaklings was education, but this education had to be based on morality.

The doors of schooling were wide open for women, but it was obvious not much consideration had been given to the methods of education and the curriculum. Sociologists of the period supported the opinion that teaching girls the same courses taught to boys, or adapting the curriculum from the textbooks of foreign countries could not bring success.[419]

---

mahkûm yaşadıkça taksim-i amele girmek mümkün olmayacaktır. Metin seciyye sahibi olmak için metin bir îmân, metin bir mefkûre metin bir ahlâk lâzımdır." Ibid., pp. 86 – 87.

[417] *"...Kadınları sâlim bir hayata hazırlayacak âmilin yine terbiye olduğuna kâni'yiz. En kuvvetli terbiye âmili de analar ve zevcelerdir. İşte bunun içindir ki âtinin salâhını, âilenin kutlanmasını, yetiştireceğimiz kadınlardan, yani bugünün genç kızlarına verilecek terbiyeden bekliyoruz*." Necmeddin Sadık, "Kızların Terbiyesi," *Türk Kadını*, no. 6 (1 August 1918), p. 82.

[418] *"...Bizim kabâhâtimiz kızlarımıza iyi terbiye vermemekliğimizdedir. Kızlarımız çabuk avlanıyorlar. Avrupa'da bekâretin ehemmiyeti yoktur. Fakat bir genç kıza arzusu haricinde sataş! Oralarda, hele İsviçre'de kızlar o kadar temkinli ve o kadar vakarlıdır ki, öyle tatlı sözle, güler yüzle hiç kafese girmezler. Onlar öyle görmüş, öyle alışmış ve öyle terbiye görmüşlerdir. Erkeğe karşı demir gibi dururlar. Hâlbuki bizim kızlarımız daha çok tecrübesizdirler....Binâenaleyh ufak bir iltifât, küçük bir fırıldak onları derhâl dolaba sokuyor. Bir kere de "alın akı" dedikleri bekâret gitti mi, kızcağız bırakıyor artık kendini uçuruma!"* No name, "Beyler, Hanımlar," *Karagöz*, no. 1646 (26 December 1923), p. 3.

An accepted view was that girls should be educated in matters that would be useful to their family life. According to this view, which asserted that the main role of women was to raise children and organize the domestic life, the curriculum in schools was insufficient and the girls needed to receive an education different from that of boys. The main justification of this viewpoint was that educated women failed to fulfill their womanly duties, and that these duties had come to be perceived as obstacles to the women's movement.[420]

A moralist and sociologist of the period, Necmettin Sadık, argued that domestic life and motherhood had lost their appeal to educated girls, who were led to defend women's rights under the influence of their reading.[421] Sadık not only blamed the schools, but also claimed that good upbringing was of primary value and that there were many families neglecting their daughters' moral education.[422] What needed to be done was to give a good moral education to girls both at the house and at the school, by considering the requirements of social life.[423]

---

[419] "*...Şimdi mektebler açık. Fakat kız çocuklarına ne öğreteceğimizi, ne okutacağımızı bilmeden açık. Bize nasıl kadınlar lâzımdır, diye düşünmedik. Ecnebi programlardan alelacele tercüme edilmiş programlara yalancıktan (terbiye-i etfal), (dikiş, tabahat, saire...) gibi dersler ilâve ettik. Kız mekteblerimizde en az okunan, hem muallimelerin hem talebelerin en az ehemmiyet verdikleri dersler bunlar olduğunu bildiğimiz hâlde yarının analarına, zevcelerine, tıbkı erkek mekteblerinde olduğu gibi gayet kuru, hazmı güç bir sûrette hikmetler, kimyalar okutuyoruz*." Necmeddin Sadık, "Kızların Terbiyesi," *Türk Kadını*, no. 6 (1 August 1918).

[420] "*Bütün bu mektebler ne yetiştiriyor? Oralardan çıkan kızlarımız bir kere hayatlarından, ictimâî vaz'iyyetlerinden sûret-i kat'îyede hoşnutsuzdur. Çocuk büyütmek, çocuk terbiye etmek, dikiş dikmek en az bildikleri, daha doğrusu hiç bilmedikleri şeylerdir. Esasen onlarda öyle bir zihniyet hâsıl olmuştur ki bu gibi vazîfeleri kadınlığın bugünkü terakkisi namına red edecek kadar gülünç olurlar*." Ibid.

[421] "*Bunların en sonra düşündükleri, en az sevdikleri vazîfe analık; cazibesini en zayıf duydukları şey de hakikî yuva, âile saadetidir. Ekseriyyetin âile, cins ahlâkında kabul ettikleri prensip -i harit... ve ağızlarında en çok dolaştırdıkları kelime de hakdır. Kadınların hakkı!*" Ibid., p. 83.

[422] "*Kabâhât yalnız mekteblerde de değil. Ekseriyyâ mektebin teesiri âile terbiyesi yanında hiç hükmüne iner. Kızının terbiyesiyle bi-hakk meşgûl olan kaç vâlide vardır? Daha acısı, anasını göre göre, ana baba kavgası işite işite bütün ma'neviyyâtı bozulmuş, rûhu ezilmiş ne kadar biçareler vardır*." Ibid.

[423] "*Mektebde ve âilede kızların terbiyesini, tahsîlini ihtiyâclarımızla, muhîtimizle mütenâsib bir hâle koymalıyız*." Ibid.

Higher education for girls was also considered to be of importance for their preparation for life, so higher education had to involve practical information more than theoretical knowledge.[424] *Asrî Kadın Cemiyeti* (Society of Modern Women), which had been founded after the end of the First World War, published a statement in the magazine *Genç Kadın* (Young Woman) saying that enlightened circles who believed in national unity, innovation and reform supported the universities and that girls studying in these universities adopted the views of the reformists.[425]

While on the one hand similar associations established by women expounded the view that women should be educated and take their places as advocates of women's rights, on the other hand more traditional circles were discussing the manners and clothing of the girls attending schools.[426]

The relatively free manners of girls in schools, their lives outside the schools, and their relationships with the opposite sex came to be identified with corruption. These girls were even criticized by their own sex.[427] While female students criticized some girls for acting against the dominant moral and religious norms, but warned that actions of a few individuals should not be associated with all student girls.[428]

---

[424] "*Kadınlar için yüksek tahsîlin ehemmiyetini ciddiyetle takdîr eden hükümetimizin bütün tesbît ve gayretine rağmen, biz hayatın amelî cihetlerini henüz muhkem, esaslı bir sûrette kavrayamadık. Mekteblerimizde hayatın amelî cihetine fazla dikkat, fazla düşünce sarf olunmalı, genç kızlarımız bu cihet için çalışmalı, hazırlanmalıdır.*" Garibe Refik, "Yeni Kadın," *Genç Kadın*, no. 1 (24 October 1918), p. 10.

[425] "*Münevverlerin istinad noktası da dârü'lfünûnlardır. Milli vahdetleri yaratan mefkûrelere hayat veren, inkılâbları yapanlar ilm ü mefkûre aşıklarıdır. Bizde de asrî ihtiyâclar önünde zarûrî bir sûrette kendini ihsas eden kadın mes'elesini ilme ve mefkûreye göre hâlletmek emeli, kadınları ictimâîleştirmek için samimi ve îmânlı tezahürler dârü'lfünûnun ilme gönül veren genç kızlarının rûhundan fışkırdı.*" No name, "Asrî Kadın Cemiyeti," *Genç Kadın*, no. 6 (13 March 1919), p. 84.

[426] No name, "Genç Kızlarımıza Dair," *Türk Kadını*, no. 13 (28 November 1918), pp. 203-204.

[427] "*...Herkes, kızların serbestliğinden, dinsizliğinden, düşüncesizliğinden, ahlâksızlığından bahs ediyorlar. Fakat bunlardan yegâne mes'ûl olması lâzım gelen kızlar ihtârlarına rağmen, bir cemiyetine gider gibi süslenip mektebe gittiklerini, mektebden çıktıktan sonra mesirelerde uygunsuz hareketlerle gezdiklerini her gün te'sirlerle müşâhede ediyorum.*" It was stated at the beginning of the article that these letters were written by two female students. Ibid.

A satirical piece entitled "Bugünkü Yegâne Kadınlık Meselesi" (The Unique Problem of Womanhood Today) was published in *Türk Kadını* (Turkish Women). It was written to ridicule the scrutiny of female students, from their clothing to manners, and the anxieties caused by the existence of girls and boys in the same schools.[429] By taking the concerns of the society into account, the article presented to the readers imaginary regulations concerning the students and the teachers of the İnas Darü'lfünûnu (Women's University). According to these regulations female students would wear thick, black veils with three layers, keep these veils on their faces outside and in the classrooms and never ever greet any male. Male lecturers teaching the girls were also to wear veils or masks, and until the girls were transferred to a separate building they were not to enter the classroom until all male students had left.[430]

The article also mentioned sarcastically that an appeal was made to the police for the establishment of a battalion of women police officers, who would be in charge of preventing encounters between male and female students, but that nothing came of it.[431] The last section of the satirical piece touches on the social pressures on female students and their submission to this pressure and said that the female students of the university accepted the regulations with applause.[432]

---

[428] "*...Şimdi herkes okuyor böylelikle ilim arttıkça, mekteblilerin, kızların ne ahlâk, ne din, ne de iffetleri kalıyor..) dediklerini söylüyor ve buna lâzım gelen cevabı vererek böyle bir kaç hanımın sû' hareketleri ile bütün kadınlığın şüphe ve zann altında bırakılamayacağını ve bir ağaç da gül de, diken de yetişebileceğini isbât müddeâ zemininde söylüyorlar*." Ibid., p. 204.

[429] No name, "Biraz da Mizâh: Bugünkü Yegâne Kadınlık Meselesi," *Türk Kadını*, no. 20 (17 April 1919), p. 320.

[430] Ibid.

[431] "*Bilhâssa bu son maddenin te'min husûlü için bir tabur (kadın polisleri) istihdamı düşünülmüş ve keyfiyet polis müdiriyetine de yazılmış ise de henüz cevap gelmemiştir*." Ibid.

[432] "*Bu kararların talebât üzerinde ne gibi bir te'sîr yaptığını anlamak üzere muharrirelerimizden birini dârü'lfünûna göndererek ve ... hanımlarımızın bu kararları alkışlarla kabul ettiklerini öğrendik*." Ibid.

The co-existence of girls and boys in the same environment after centuries of gender segregation and hence the possibility that they might develop relationships free of parental control, was a source of anxiety for the society. Within this framework, marriage and the change in approach to the institution was an area of hot debate. Relationships between men and women were changing; and especially in the city, women preferred to choose their husbands themselves instead of relying on the traditional arranged marriages. Although more and more people came to meet their prospective spouses to make their own decisions, these meetings were still regulated to comply with moral norms and couples still needed the approval of their parents.

In one evaluation of a survey on marriage published in the magazine *Süs,* Zafer Toprak states that the presentation of such surveys to readers was a by-product of the improvements in women's lives brought about by the Second Constitutional Monarchy and that the traditional method of arranged marriage gradually came to be regarded as ridiculous in many circles, and especially in families that had received Western educations and were open to Western ideas.[433]

The survey "Görücülük mü, Görüşçülük mü?" (Arranged Marriages or Meeting?) in the magazine *Süs*,[434] attracted men and women of all milieu. The magazine received so many readers' letters that the survey ran a week longer than its intended period.[435]

Responses to the survey by intellectuals of the period are interesting in chronicling the sentiments about marriage felt by the elite and educated of the period. Şükûfe Nihal had a fatalist approach to marriage. In her view, it was not those who

---

[433] Zafer Toprak, "Cumhuriyet Arifesi Evlilik Üzerine Bir Anket: Görücülük mü? Görüşçülük mü?," *Toplumsal Tarih*, no. 50 (February 1988), pp. 32 – 34.

[434] No name, "Görücülük Mü Görüşçülük Mü?," *Süs*, no. 3 (30 June 1923), p. 15.

[435] Ibid.

met each other with the aim of marriage but those who after a chance meeting, developed a rapport to have a chance of happiness.[436] Şükûfe Nihal, suggested that good upbringing was important for a happy marriage.[437] Nihâl had touched on the issue of marriage in a previous article "Gençler Aradıklarını Niçin Bulamıyorlar?" (Why Can't the Young Find What They Are Looking For?) Published in *Türk Kadını* (Turkish Women)[438] and claimed that young men placed chastity on an equal level with education, beauty and wealth in their future wives.[439] Another woman writer, Latife Bekir, was against arranged marriages, but believed that young people could meet each other only on condition that the girl had a good education and upbringing and the courtship proceeded under the supervision of the families concerned.[440]

The views of male writers were divided. One school of thought advocated that under certain circumstances, marriage could take place after the couple had met and got to know each other, while another group was completely against such marriage. Writing under the pseudonym Server Safa, Peyami Safa said that he was completely against arranged marriages and despite the drawbacks he supported meetings of young couples.[441] Hüseyin Cahit considered arranged marriages to be

---

[436] "*Ne görücülükle ne de görüşerek vuku' bulan izdivâclarda emin bir saadet tasavvur olunabilir. Her iki ihtimâlde de en büyük amil gayrı kâbil-i tegayyür olan mukadderattır. Mamafîh, izdivâc maksadıyla olmayıp da tesâdüfen tanışanlar, yekdîgerini tamamiyle anladıktan sonra evlenenler meyanında belki saadet ihtimâli daha çoktur*." Ibid.

[437] "*İbtidai terbiyemiz kati bir vahdet ve inzibat altına alınmadıkça ne görücülükle ne de görüşücülükle*!" Ibid.

[438] Şükûfe Nihâl, "Gençler Aradıklarını Niçin Bulamıyorlar?," *Türk Kadını*, no. 9 (12 September 1918), pp. 130-131.

[439] "*...Aradığı hanımın şu şerâiti hâiz olmasını arzu ediyor: 1-Kendi derecesinde nâmûs sahibi olmak; 2- Hüsnü, tahsîli, serveti, mütenâsib ve mütevasıt bulunmak; 3-Âile teşkîl edebilecek bir ev kadını olmak*." Ibid., p. 131.

[440] "*Fikrimce: izdivâclarda vâlide ve pederin rey ve intihâbına müracaattan sonra yekdîgerinin ahval-i rûhhiye, temâyülât-ı ahlâkiyyeleri üzerinde tedkikat ve tetebuatta bulunmak üzere serbest olacak kadar kızlarımızın ciddi ve metin bir terbiye ve tahsîle mâlik olmaları ile te'mîn edilmelidir*." "Görücülük mü Görüşçülük mü?", p. 15.

outdated, but stated that the rules of meeting and getting to know each other prior to marriage had not been properly defined.[442] Reşat Nuri supported meetings under certain circumstances,[443] while Mahmut İsmet, Yusuf Ziya and Ahmet Fazıl were against all forms of marriage.[444] Falih Rıfkı on the other hand found the question meaningless, as arranged marriages were a thing of the past.[445] On the whole, then, the prominent writers and thinkers of the period were generally against arranged marriages, but were also cautious about young people meeting each other. While women writers asserted that meetings of men and women should comply with some moral norms, they also stressed that the girls to attend such meetings should be well educated. Men also thought that marriage through meeting one's future spouse should comply with certain rules. Although arranged marriages were no longer fashionable, meetings by young people were acceptable only with certain restrictions, even to an elite educated minority.

As the debates on methods for arranging marriages continued, a larger concern was that young people no longer favored marriage by any means. This was a

---

[441] "*Görüşücülüğe taraftarım. Zaten usûl kendi kendine, yavaş yavaş revaç buluyor. Vâkıâ bu usûlün mahzûrları da çok var, fakat hangi inkılap mahzûrdan sâlimdir*?" Ibid.

[442] "*Tavsiye şeklinde olmayıp tercih şeklinde olsa bile görücülük usûlünün hiç beğenilecek bir tarafını göremiyorum. Fakat görüşücülük usûlünden bir fâide çıkabilmesi için de görüşmenin yolunu bilmek lâzım. Bunu da pek göremiyorum*!" Ibid.

[443] "*Parklarda, mesirelerde, fazla tenha mahallerde olmamak ve ahbâblığı ileri götürmemek şartıyla görüşücülüğe taraftarım*." Ibid.

[444] "*Görücülükle de olsa görüşücülükle olsa da işin sonu mutlak hırgür olmayacak mı? Benden paso! Mahmud İsmed; Nikahta keramet"e inanlardan olmadığım için, annemin zevkine güvenerek saadetimi imam efendinin mucîzesinden bekleyemem! Yusuf Ziya; Görüşe görüşe olduğu hâlde tam on sene dayak yedim. Ya görücülük ile olsa idi, acebâ şimdi ne yapardım ve kim bilir ne hâlde idim. Hüseyin Remzi*." Ibid.

[445] "*Zannederim ki, bu suali sormak için on beş sene geciktiniz. Görücülük harem efsanelerine karıştı ve artık masal veya vodvil meraklılarının tecessüsünü cezb edebilir.*" Ibid.

hindrance to the efforts to replenish the population depleted by war. In order to solve the demographical problem, marriage had to be made desirable to young people.[446]

Responding to the news that in 1917 only 5750 people had got married in the country compared to 9,420 in 1914, Ahmet İhsan Zühtüzâde asserted that the decline had been caused by young people avoiding marriage, as much as by illness and poverty.[447] Claiming that young people in Anatolia and in Istanbul had different perspectives on marriage, the writer also suggested that if it had not been for the war, marriage rates would not have declined so sharply, since the Anatolian youth would continue to get married through arranged marriages.[448] The youth of Istanbul, on the other, hand did not think of marriage as a kind of exchange and wanted to get to know their future life partners so they were right to be against arranged marriages.[449]

Ahmet İhsan asserted that in foreign countries young people met and married after getting to know each other over the course of years. He claimed that arranged marriage had been invented because there was no comparable social life in the

---

[446] "*İzdivaç hayatının bizde pek tatlı bir elma olmayan hatıralarının ilk satırına bakacak olursanız... ictimâî teşekkülümüzden sonra, hayatını nasıl idare edeceğimizi bilememiz onun usûllerini yanlış intihâb ettiğimiz meydana çıkar...Görücüyle evlenmeyi bugünün hayatı biraz garip buluyor. Ve esasen tatbîkatta da pek yaya kalıyoruz. Sonra, parkda ve sokakdaki telâfîlerden sonra verilen izdivac kararları şüphesiz bu da bir doğru değil...Bunun için istiyoruz ki memleketin bugün muhtac olduğu nüfûs meselesini hâl edecek ancak; izdivac meselesinin sâlim bir şekle sokulmasıdır. Islâh için bir şey düşünüyoruz.*" No name, "Evlenmeye Dair," *Genç Kadın*, no. 9 (24 April 1919) p. 134.

[447] "*İkdam Ceride-yi Feridesi 7Kanûnusâni 1335 tarihi ve 7869 numaralı nushasında 330 ve 333 senelerine âid memleketimizdeki tevellüdât ve ... ve münâkehâtın bir istatistiğini neşretti. Mezkûr istatistiğin üzerindeki bendde diyor ki: "330 senesinde (9425) evlenene mukâbil 333 de ancak 5750 kişi evlenmiştir. Sükûtumuzun en mûciz delîlleri olan bu rakamlar karşısında evliya-yı umurumuz hiç de kaçıracak vaktimiz olmadığını takdîr etmelidirler. Bir taraftan hastalık ve fakirlik rehneleri, diğer taraftan gençlerin izdivactan istignâlarıyla daha tahribkâr bir şekil alıyor. İctimâ'iyyun için işte muazzam bir mesele*!" Ahmed İhsan Zühtüzâde, "İzdivaç," Ibid.,, no. 3 (30 January 1919) p. 36.

[448] Ibid., p. 37.

[449] "*Hâlbuki Istanbul'da, Istanbul seviyesindeki şehirlerimizdeki bulunan gençlik bunu kabul edebilir mi? bittabi hayır!... Esasen izdivacın âdî bir alım satım muâmelesinden ibaret bulunmadığını idrâk edebilen, hayatî mücâdelede ser-muvaffakiyetin en büyük amili kadın olduğunu anlayan hiçbir ferdde ebedî teşrik-i hayat edeceği bir uzvun intihâbında böyle kör körüne bir ahd-ı i'taya girişmeye cesaret edemez ve bunda tamamiyle haklıdır.*" Ibid., pp. 37 – 38.

Ottoman Empire, and each family chose the future spouses of their children from among the children of families they knew.[450] The writer asserted that in order to increase the marriage rates and make marriage desirable to young people, first a social life, which allowed for the meeting of opposite sexes had to be developed.

Another example contrasting young people in Anatolia with those of Istanbul in their relations between the sexes was an editorial article, "Istanbul Kızları" (Istanbul Girls), published in the magazine *Karagöz*.[451] Explaining that young men from Anatolian seeking to marry Istanbul girls had written letters to the magazine stating their concerns and worries, the writer suggested that those worries were groundless and meaningless.[452]

The writer claimed that Anatolian youth had been influenced by the rumors - which all the girls of Istanbul were adventurous, ill tempered and disloyal - and exaggerated articles published in some newspapers about the Istanbul girls and stated that if one were to believe in these rumors, there would not be a single girl to marry in Istanbul.[453]

The writer asserted that this was not the real situation and that every girl who uncovered her hair, dressed in modern clothing and was free in her manners should not be thought to be bad. Many daughters of respectable, wealthy families had good upbringings and educations. These girls should not be accused of immorality because

---

[450] Ibid., p. 38.

[451] No name, "Istanbul Kızları," *Karagöz*, no. 1614 (5 September 1923), p. 3.

[452] "*Şu Istanbul kızlarıyla evlenmek isteriz. Fakat bir türlü cesaret edemiyoruz. Çünkü Istanbul kızları için fena söylüyorlar. Açık saçık geziniyor, dans ediyor, rast geldiği gençle fasa fiso ediyor, deniyor. Bunları işitirken onlarla bir yastığa nasıl baş koyarız!?...*" Ibid.

[453] "*Bu delikanlılar muhakkak Istanbul kızlarının bazıları için söylenen dedikodudan, bilhâssa bazı gazetelerin biraz aşırı giden yazılarından, huylanmış olsa gerek! Eğer b dedikodulara, bu yazılara bakılacak olursa Istanbul'da şöyle âile yuvası kuracak bir tek kız yoktur. Her kız havalanmış, her kız sevdalı, her kız maceralıdır. Hangisini biraz araştırsan alt tarafı fos çıkar. Böyle akîdesi bozuk, mayası bozuk kızlarla ne ev bark kurulur, ne de çoluk çocuk sahibi olunur. Çünkü böyle havalı kızlardan ne evine, ne çocuğuna, ne de kocasına sadakat beklenmez!*" Ibid.

they wore modern clothing and wandered in the streets all by themselves, like British or American women.[454]

According to the article, all kinds of women could be found in a big and cosmopolitan city like Istanbul. Some of these may have misunderstood their freedom, lacked good upbringings, or were badly influenced by their peers and so had affairs with many men. It was a very unlikely that these women could ever become respectable housewives after getting married.[455] However there were many free, yet well-raised daughters of good families and it would be through these girls that women would advance.[456]

It is well acknowledged that the decline in marriage was not specific to Turkey and that there was a general population decline in the world as a consequence of the First World War. In a humorous article noting that European journalists were also interested in and trying to find a solution to the issue[457] it was stressed that the problem of unemployment had to be addressed in order to increase the number of marriages. With the changing lifestyle, women now wanted to go out and have fun and the men intending to marry them had to have a job and earn enough to satisfy

---

[454] "*Bir defa açık saçıklığı hangi ma'nâda anlıyoruz. Bir genç kız farz edin. Temiz ve zengin bir âilenin evladıdır. Bu kız tabîî iyi tahsîl edecek, iyi terbiye görecek, iyi yaşayacak ve son moda giyinecek. Çünkü az çok zengin ve ma'lûmâtlı bir genç kız bugün uçkurluklu çarşaf giyip kadın ninem gibi sokağa çıkamaz. Bu ma'lûmâtlı ve zengin kız tabîî ki ciddi bir Amerikan, bir İngiliz kızı gibi serbestçe sokağa çıkar. Serbestçe alışveriş eder, serbestçe oturup kalkarsa, buna açık saçık ve başı havada mı diyeceğiz!*" Ibid.

[455] "*Şüphesiz ki ana ve babasının fena terbiyesinden, etrafının fena görüşünden fena fena dersler alıp ve serbestliği, rast geldiğine işmâr edip gönlünü sevda pazarına çeviren kızlar da pek çoktur. Böylelerinin kocaya vardıktan sonra âile kadını olmalarında yüzde ancak beş, on ümit vardır.*" Ibid.

[456] Ibid.

[457] "*Frenk muharriri diyor ki: "muharebede millet kırıldı, her memleket kendi hesbına en aşa bir iki milyon genç ziyan etti. harbden sonra sandık ki hep gençler evlenecek, yılına varmadan çocukları olacak, eski ziyanları ödeyecek! Hâlbuki işsizlik ve pahalılık gençleri evlenmek fikrinden caydırdı. Şimdi yüzde bir evlenen çıksa bile o da çocuk yapmaktan çekiniyor. Onun için bu işe başka bir çare bulmak gerek!..*" No name, "Doğrusu Bu," *Karagöz*, no. 1605 (4 August 1923) p. 3.

these needs. The article claimed that when the problem of unemployment was solved, young people would be than more willing to get married.[458]

While the marriage rate rapidly fell, the decree on family law raised concerns that it would make divorce too easy.[459] Changes to the Turkish family law did not grant women the right to divorce. But if it had, many might have chosen divorce and the divorce rate might have increased. In the US, ever since women had been granted the right to divorce their husbands, divorces had become more common.[460]

So although changes to the way marriages were arranged were accepted under certain regulations, together with the outdating of arranged marriage and the acceptance of meetings between young people in order to choose their own spouses, society, and especially its more conservative elements, appeared to be unready to grant women the right to divorce.[461]

From the Great War onwards, articles criticizing Istanbul women's lifestyles began to appear frequently in magazines and newspapers. Contemporary women were intensely scrutinized in their domestic roles and working life and in their dress and public manners. As the exponents of many innovations, the middle and upper class women of Istanbul could not avoid becoming targets of social criticism.

---

[458] " *-Neden evlenmiyorsun? Boynunu büküyor: "Nasıl evleneyim! aldığım para kendi masrafıma ancak yetişiyor. Kadın geçindirmek kolay mı?"Yerden göğe kadar hakkı var. Çünkü kadın eskisi gibi bir lokma bir hırka ile olmuyor. Dünya değişti. Hele şehirlerde! sinema var, oyun var, eğlence var.. candır çeker nefstir ister! bâhusûs gençler şamama gibi evde oturamazlar. Sokak demek para demek! Şu hâlde nüfûs yetiştirmek için çarenin çaresi milleti işsiz bırakmayıp zenginleştirmektir.*" Ibid.

[459] No name, "Boş Ol " *Karagöz*, no. 1581 (12 May 1923), p. 3.

[460] "*Amerika'da (boşanma) hakkı kadınlara verildikten beri mahkemeler karı koca davasından başını alamıyorlarmış! Bizim kanûna yine şükredelim. Çünkü bu hak bizim kadınlara da verildi mi hepimiz boşuz!*" Ibid.

[461] "*Bizim nikah usûlleri de zamana göre değiştirmek lâzım. Fakat herhâlde Amerika'da olduğu gibi silmesselam boşama hakkı vermemeli!*" Ibid.

The way these women dressed was a focal point for both approval and criticism. A connection was established between clothing and the character and morality of urban women. Women who followed new fashions and wore make-up were often accused of being spendthrift, flighty and imprudent. As financial problems caused by the war had forced not only the governments but also families to cut back on their budgets, prices soared and subsistence became more and more difficult.[462] Under these circumstances women were expected to curtail domestic spending as far as possible and to avoid excess in their acquisitions, especially of their own clothing and accessories. Dressing up, as if in competition with each other, for the newly emerging night life was strongly condemned for damaging their families' and nation's budgets. As women were urged to practice thrift, it was argued that what best fitted a decent woman were modest and clean clothes.[463]

At a time when one of the most significant duties of women was considered to be pleasing her husband, dressing up was only acceptable if its aim was to win the appreciation of the husband. Women were therefore discouraged from paying too much attention to their clothing outside the domestic sphere.[464]

---

[462] "*Cihan mücâdelesi gerek umûmî gerek husûsî bütün bütçeleri alt, üst etti. Hükümetler gibi âileler de bu buhran devrinin ilcââtına tevfîk-i hayat edip bir "harb bütçesi" yapmaya mecbûr oldular. Seneler geçtikçe masârif yekûnu arttı, kabardı; Buna mukâbil mecmû'ül vâridât olduğu gibi kaldı*." No name, "Sade Giyinen Kadınlar Cemiyeti," *Türk Kadını*, no. 3 (20 June 1918) p. 44.

[463] "*...kadınlarımızı melbusât husûsunda tasarrufa davet etmek herhâlde lüzûmsuz bir hareket olmayacaktır. Umûmen teslîm edilmiş olmakla beraber, süslenmenin kadınların bir hakk-ı sarîhi olduğunu bir daha tekrar edelim. Bu bir hak olduğu kadar bir ihtiyâcdır; Evet, süslenmek lâzımdır. Fakat muhill-i haysiyyet olmayacak kadar yeni ve temiz bir elbise ile gezmek elzemdir... Kadınlarımızın kemâl-i muhâlesetle nazar-ı dikkatlerine arz edeceğimiz en mühim cihet "sade giyinme" meselesidir.*" Ibid., 45.

[464] "*Saniyen iffetperver bir kadının en mühim vazîfesi olanca hürmet ve riâyetini hane-i derunundakilere hasr u tahsis etmek ve şu sûretle âile reisinin hissiyyât-ı minnetdarîsini kazanmak olacağından bittabi modaya müteallik her arzu ve emelin hane içinde olmasını ve harice karşı nümayiş ve taşkınlık göstermekten sakınılmasını ona herhâlde vazîfe-yi mühimmesini emir eden yine vicdanî söyleyecektir.*" Muallim Fuad Şükrü, "Düşüncelerim," *Genç Kadın*, no. 6 (13 March 1919), p. 83.

A virtuous, good mannered woman was expected to be dressed in modest and clean clothing, and not to be carried away by every novelty in the name of fashion.[465] It was believed that those behaving otherwise were to suffer economic, moral and social decline.[466]

Male writers of the period also complained from time to time about the changing understanding of beauty that resulted from women's fixation on fashion and indulgence in make-up and of the fact that beauty came to signify "rouge, powder and eye-liner."[467] The concept of beauty had come to refer to fashionable clothing and make-up.[468] In especially the wealthy and refined districts of Istanbul, such as Şişli and Kadıköy, sartorial elegance became a mark of beauty, even replacing it all together.[469]

This engagement with fashion was commonly interpreted as a desire to imitate the West.[470] Women's attentiveness to fashion was allegedly damaging for the

---

[465] " *'Kadın' denilince: insan nazar-ı hayâli önünde ne tasavvur edebilir? Temiz ve kibar giyinmiş bir nadire-i hilkât değil mi? binâenaleyh; nadire-i hilkât tasvîrine layık hüsnü tabîat sahibesi herhangi bir kadın da temiz ve kibar giyinmeye muvaffik olur demektir.Öyle ise: hüsnü tabîata mâlik olanlar indinde her görülen kıyafet "moda" add edilemeyeceği gibi her çıkan "moda"nın da şâyân-ı imtisâl olamayacağı bedihidir"* Ibid.

[466] "*Şu kaidenin aksine olarak "moda" diye çıkan her şeyi iyi bir nazarla tedkik etmeden göreneğe tabi' olan çılgın moda heveskârları iyi bilsinler ki kendilerinin bu hâlde devamı evvela iktisadî başlamak üzere ahlâkî ve ictimaî sukûtlarını ensac edecektir.*" Ibid.

[467] Selâmi İzzet, "Süse Ve Güzelliğe Dair!, " *Süs*, no. 2 (23 June 1923), p. 4.

[468] "*Güzel kadın denince, iyi boyanmasını, iyi giyinmesini bilen bir hanımefendi tasavvur ediyoruz. Kadınlar da böyle değil mi? Güzel erkek dediniz mi, hangi terzide giyiniyor? diye soruyorlar*." Ibid.

[469] "*Zengin, kibar bir salonda, güzellik üzerine bir bahis açınız. Mesalâ sorunuz: -Şişli'nin en güzel kadını kimdir? Ekseriyyeti kadınların teşkîl ettiği bir mecliste, bu oldukça gürültüye sebebiyet verecek bir sualdir. ... bu sualiniz bir iki kelime ile cevapsız kalır. Yâhûd da alacağınız cevap gayet basittir. -En güzel kadın yoktur! Fakat bir kere de mesalâ: Kadıköy'ünde en iyi giyinen kimdir? diye sorunuz...İşte o zaman gürültü başlar. Her ağız, o da cebrî, ortaya bir isim fırlatır ve her isim her köşeden bir sayha-yı i'tirâz yükseltir. Istanbul'da "süs" "hüsn"ün yerine kaim olmuştur.*" Ibid.

[470] M. Raik, "Taklit Ve Muhît Ile Derece-I Alâkası," *Genç Kadın*, no. 10 (8 May 1919) pp. 148-149.

minds of future generations. It was also asserted that progress could not be made through imitation and staying abreast of novelties.[471]

Changes in women's clothing brought about by the new fashions were considered to be excessively "bawdy." In an article in *Türk Kadını* that criticized women for wearing clothes displaying their necks, Mehmet Arif described such dress as impolite and even claimed that such clothing was bad for the health.[472]

Magazines of the period also published articles exhibiting a positive approach to the changes in women's dress, and even arguied that the change was a social necessity. An article entitled "Entarili Erkekler" (Men in Dresses) published a few weeks before the foundation of the Republic suggested that both men and women should wear modern clothing.[473] The article advised that a correlation between people's clothing and religion and morality should not be sought, and that many Muslims were now dressed like Westerners.[474] The article said that traditional older women were mistaken in criticizing young women's appearance in the streets without the chador and accusing them of nudity. It was also suggested that the coats

---

[471] "*Bu mes'elede fazla alâkadar olan kadınlar olduğu cihetle zaten onların hayat-ı ictimâiyye ve medeniyyedeki bugünkü mevkileri pek geri olmakla beraber bilhâssa moda husûsunda gösterdikleri ile beraber gelecek neslin de terbiye-i fikriyesine mühim darbeler indirmektedirler. Beyoğluna sırf moda taklidi için çıkan, ecnebiler ile yalnız bu ihtiyacın istigası için dost olanlar acebâ düşünmüyorlar mı ki mensûb oldukları millet-i necîbe bu sahte yeniliklere tahammül edemez bir kudret-i ilmiyye ile mücehhezdir*." Ibid.

[472] "*...mâtteessüf bazı hanımlarımızın, kızlarımızın son zamanlarda yaz, kış demeyip boyun ve gerdanlarını açarak ve şedâid-i hevaiye ve te'sirât haricinden muhâfazaya hiç lüzûm görmeyerek sokaklarda gezmekte oldukları görülmektedir. Tabî' bu sûretle gezmek kendini bilmeyen bir iki hanım tarafından ortaya sürülmüş ve diğerleri tarafından da ma'zeretleri nazar-ı dikkat ve ehemmiyete alınmayarak hemen (moda) diye taklide başlanmıştır. Hâlbuki bu hâlin evveli emirde âdab-ı umûmîyeye mugâyir, sonra hıfzü'ssıhha kavâidine taban tabana zıdd olduğu hiç düşünülmüyor.*" Mehmet Arif, "Açık Gerdanlar," *Türk Kadını*, no. 16 (9 January 1919) p. 254.

[473] No name, "Entarili Erkekler," *Karagöz*, no. 1634 (10 October 1923), p. 3.

[474] "*Esasen bizim asıl kabâhâtimiz böyle giyinip kuşanmaya ait işleri din gözü altında görmemizdir. Onun için çokları bu işlere günâh gibi bakıyorlar. Mısır'da, Hindistan'da, bir çok müslüman memleketlerinde müslümanlar şapka giyiyorlar. Bir frenkten fark etmezsin. Fakat herifin kalbi koyu müslüman! Alafranga olmak, Avrupalılaşmak başkadır, dinden îmândan çıkmak yine başkadır*!" Ibid.

and gowns worn by contemporary women covered more than the chador of olden times.[475] The only reason the new clothing drew attention was because it was new. Because clothes were regarded as a rupture with tradition, older people unjustly accused those who wore them of being Christians or of imitating Christians.[476] However, when comparing new and old clothing one had to keep in mind that times were changing. It was only natural for girls to dress differently from their mothers.[477] The article ended with a prediction that in a short while both men's and women's clothing would be completely transformed and that no one would be seen dressed in the old style on the streets of Istanbul.[478]

While women's clothing and make-up became matters of debate in the pages of magazines, some such as *Süs* and *Resimli Ay* began to dedicate some of their pages to fashion and beauty in order to inform women readers about the latest trends in Europe. In these pages, women could find out about all kinds of novelties in daywear and nightwear, accessories, hairstyles and make-up. This indicates that despite all the criticism women continued to be closely involved with fashion and demanded the latest trends.

---

[475] "*Çırılçıplak dediği nedir bilir misiniz? Şimdi Istanbul hanımları manto giyiyorlar ya! Herhâlde bu mantolar çarşaftan kapalıdır. Bir defa kolları bileğe kadar kapalı. Sonra göğsü tamamıyla kapalı. Etekler yeni moda ta topuklara kadar uzun! Bundan fazla kapalılık da can sağlığı*!" Ibid.

[476] " *-Hu matmazel, vapur kaçta kalkıyor! Gibi lakırdı attıklarını işitiyoruz. Aklı sıraya ona Matmazel deyip hristiyandan farkı olmadığını anlatacak. Hâlbuki şimdi hristiyan kadınları da bizim yeni moda hanımlarımız gibi başlarını renkli bir ipekli ile sıkıp sokağa öyle çıkıyorlar.*" Ibid. Emphasis is mine.

[477] "*Elbisenin de gavuru, müselmanı olur mu a canım! Böyle şeyler zamana göre değişir. Sen ne kadar değiştirmem desen yapamazsın! Sen değiştirmezsen, senin kızın değiştirir. Şu zamanda anası yâhûd büyük anası gibi giyinen kız nerede!*" Ibid.

[478] "*Bugün Istanbul'da kadınların uzun pelerinli çarşaflısına, erkeğin de poturlusuna hayretle bakıyorlar. Bir gün gelecek ki potur da, çarşaf da büsbütün kalkacak! Kurukafalılık edip de: -Hayır, ben ayağımdan poturu, sırtımdan çarşafı çıkarmam dememeli! Zaman adama her şeyi yaptırır. Bu yıl yapmazsan gelecek yıl yaparsın! Bu gidişin önünde hiçbir kuvvet duramaz.*" Ibid.

Another subject extensively covered in the fashion pages was hair styling. The short hair (*bubikopf*) that had became fashionable at the end of the First World War and caused concerns in the 1920s about blurring sexual differences, was now being introduced to Istanbul women. This trend was perceived as destroying a symbolic physical attribute of femininity and led in Europe to the allegation that women were becoming masculinised. In many magazines and newspapers published in Istanbul, there were articles addressing the question of whether women should cut their hair short or keep it long. There was also advice for longhaired women who could not find the courage to have cut their hair, on how to wear their hair in such a way that it would appear short.[479]

Among the various subjects discussed under the title "Kadınlık Âlemi" (Women's World) in the 27th issue of *Süs*, one was hairstyle.[480] The feature confidently asserted that there were no longhaired women left in Paris. It went on to explain that the fad for short hair had not waned as had been anticipated; but on the contrary a hair style called *Jan Dark* (Jean D'Arc) was very popular among young and middle aged women. The latest fashion was a hair cut known as the *Garson* and the women who had that haircut looked like "young boys whose hair had not been cut for a few weeks." Referring to the transformations and turmoil in the social life in the aftermath of the Great War, the article ended with the witticism that "as in every revolution, a guillotine was built during this one too; yet since women were the

[479] Especially the magazine *Süs*, published articles on women's hair fashion, which was to continue in the early years of the Republic. Some of these articles are "Saç Süsleri," *Süs*, no. 10 (18 August 1923) p. 9; "Kesik Saçlar," *Süs*, no. 49 (17 May 1924) p. 9; "İpek Saçlarınız," *Süs*, no. 5 (14 July 1923) p. 8; "Ufak Kadın Süsleri: Yan Tarakları," *Süs*, no. 53 (14 June 1924) p. 3; "Saçlarını Kesmek İstemeyen Hanımlara," *Süs*, no. 53 (14 June 1924), p. 4.

[480] No name, "Kadınlık Âlemi: Kocalar Paranızı Muhâfaza Ediniz!," *Süs*, no. 50 (24 May 1924), p. 7.

subject matter, it was hair instead of heads that was cut."[481] This anonymous article also considered as wastefulness spending money on ornaments.

Women ran to their hairdressers to have a hair cut when short hair become fashionable, but when long hair replaced short hair as the newest trend, these same women were ran to their hairdressers once again and paid to buy wigs made out of their own hair. It was the hairdressers that benefited from this situation, while women were losing out.[482]

Although women were accused of wastefulness for spending money at the hairdressers, new hairstyles continued to occupy the fashion pages of the magazines, while the illustrations of women decorating the magazines were drawn in accordance with the short hair trend. In the cinema too, which was as powerful as the newspapers and magazines as a medium of mass communication, short hair was kept in the fore via the films and movie stars. Among all the attributes that set women apart from men, hair and hair-length became hot topics of discussions, possibly by virtue of its symbolic significance.

In addition to women's clothing, hair and make-up, another area of debate was the social spaces where she could exhibit these and her manners. It was thought that the vacuum of political authority in Istanbul was also among the factors that contributed to the drifting and relatively free attitude of women and claimed that with the removal of the occupation, the Ankara government would bring an end to 'immoral behavior' in Istanbul".[483] The greatest transgression of moral norms during

---

[481] Ibid.

[482] Ibid.

[483] "*Ankara gazetelerinden birinde okudum. Diyor ki: "Istanbul'da Müntâreke sırasında ahlâka muhâlif olarak yapılan her nevî hareket işgalin tamamen ref'ini müteâkıb eski hâline avdet edecektir*." No name, "Istanbul Hanımlarına!," *Karagöz*, no. 1618 (19 September 1923) p. 3. Emphasis is mine.

the Armistice was considered to be the women's attendance at new entertainments at night halls, tea parties at hotels, dances and tours.[484] Such socialisations by women was strictly condemned by conservative elder women and were shown to be a cause of grief in their own lives; no matter how irrelevant their problems were to women's social activities. Women dressing differently, socialising with men and appearing in public where regarded as an affront to religion by the older women, who believed that they would have to pay the price of these immoral women's sins.[485]

There appeared from time to time in the magazines of the period articles comparing "the old and the new women" in order to illuminate the differences of thought and manners between the older and younger generations.[486] While more old-style women were praised for their moral integrity, innocence and fertility, the new women of Istanbul were accused of dressing inappropriately, of being devious, money grabbing, treacherous, and unfaithful.[487]

The debate on the level of freedom Istanbul women should have in public life became heated from time to time as new questions and points of discussion were raised. One such question was how appropriate it was for women to consume alcohol and go to dance bars.[488] Joining the debate about Istanbul women, the magazine

---

[484] "*Bu ne demek acebâ! Müntâreke sırasında siz neler yaptınızdı! Bu yapılan şeyler şimdi âdet yerine geçti de unuttuk bile! Ben hatırlatıvereyim! Hani Tokatlıyan''a çaylar, danslar yok mu, kır eğlenceleri, kadınlı erkekli toplanışlar yok mu, işte onlar*!" Ibid.

[485] "*Şimdi eski kafalılar ne sevinir ya! düşünün bir kere kadın ninelerinizi, mahalle kocakarılarınnı, evinde sıcak yemek yiyememesindeki hikmeti, sizin pelerinsiz elbise ile sokağa çıkmanızda bulan cadalozları, hep düğün, bayram edecekler!*" Ibid.

[486] No name, "Eski Ve Yeni Kadınlar," *Karagöz*, no. 1562 (7 March 1923), p. 3.

[487] "*Eskiler evlendiklerinin yılında topuz gibi çocuk yaparlardı. Şimdikilerin de anne olacağız diye ödleri kopuyor! Eskilerin derdi, gücü evini, odasını süslemekti. Şimdikilerin canı ciğeri de başını, kaşını süslemek! ... Bunlardan başka eski kadın nüfûs tezkeresi gibi yalnız sahibinin evinde ve koynunda gezerdi. Şimdiki kadınlar ise emre muharrir senet gibi vadesi gelinceye kadar üzerinde ciro muâmelesi yapıla yapıla elden ele, koyundan koyuna gelip gidiyorlar öyle değil mi?*" Ibid.

[488] No name, "Ayıb Mı Değil Mi?," *Karagöz*, no. 1629 (27 October 1923), p. 3.

Karagöz stated that the number of women who knew what a bar was negligible and even if some Istanbul women wanted to go to bars, this would concern only them and their families.[489] According to this article, women who would go to the bars were already involved in such entertainment in their homes or in hotels like the Tokatlıyan and the Pera Palas; it was meaningless to equate these "coquette" women with the rest of the nation's women, who were virtuous.[490]

The reason why *Karagöz* found the discussion over women's bar-going pointless was that at a time when neither the Anatolian, nor the Istanbul women had been given their basic rights, the issue concerned only a few ill-educated, marginal women.[491] Instead of this discussion, what really mattered was instilling a strong sense of patriotism and honor in Turkish women.[492]

Theatres and cinemas were also sites for socialisation by women. Every now and then claims were voiced that plays and films shown fermented immorality and that these places were inappropriate especially for girls.[493] Plays and films involving love and sexuality were considered to be pitfalls for uneducated young women,

---

[489] "*Memleketteki hanımların yüzde doksan dokuzu "bar" nedir bilmez. Istanbul'un üç buçuk sivrikoz hanımı "bar"a gidecekmiş! Cehenneme kadar yolları var. Herhâlde "bar"ın ne olduğunu bilen hanım oraya gitmez. Giderse kendi bileceği iş! Ahlâk onun, nâmûs onun yâhûd kocasının, babasının lâzımsa sahip olsunlar*!" Ibid.

[490] "*Zaten "bar"a gidip ne yapacak. "Dans" denilen oyunları oynayacak değil mi? Evlerde oynamıyorlar mı? Tokatlıyan, Pera Palas otellerinde gece yarılarına kadar zıplamıyorlar mı? Bunlar esasen zıvanadan çıkmış üç buçuk "koket" tabîatlıdır. Hangi nâmûslu âile kızı, kadını gidip oralarda dans eder*?" Ibid.

[491] "*Bu meseleyi kısa keselim. Istanbul'un yüz binlerce kadını, Anadolu'nun milyonlarca hanımı daha en ibtidâî hürriyetlerine kavuşmamışlardır. Böyle denizde damla kâbilinden son sistem terbiye almış üç buçuk hanımın hayatını umûm kadınlığa benzetmeyelim.*" Ibid.

[492] "*Hanımlarımıza kuvvetli milliyet ve izzet-i Nefs terbiyesi verelim. Ondan sonra kendi hâllerine bırakalım.*" Ibid.

[493] "*Malum ya şimdi de bunun modası çıktı! Beyoğlu'na bir Fransız tiyatro kumpanyası gelmiş; açık saçık oyunlar gösteriyormuş...Fakat son zamanlarda gerek sinemalar, gerek tiyatrolar hakikat genç kızlar ve yeni evliler için görülemeyecek kadar açık birer çinko minko dersi olmaya başladı.*" No name "Okunması Memnû''dur!, " *Karagöz*, no. 1641 (8 December1923) p. 3.

whereas intelligent women could avoid these traps thanks to their broader life experiences.[494]

Movie theatres in Beyoğlu, Kadıköy and Şehzadebaşı attracted women from all circles; rich and poor, young and old, modern and conservative.[495] The dominant opinion was that occasional screenings of love films considered to be "contrary to general morality" in the cinemas that attracted so many people, was a source of danger especially for uneducated, inexperienced women, and a bad spiritual influence. Nezihe Rikkat claimed that due to the influence of these films prostitution and infidelity had became normalized and values such as chastity and honor were trivialized.[496] She requested from İsmail Hakkı, who was in charge of "Instruction and Education" the construction of a separate movie theatre for women.[497] Rikkat

---

[494] "*Sevişmeyi, kandırmayı, başdan çıkarmayı ve öpüşmenin envâ'ini birer birer öğreten bu açık sinemalardan akıllı ve zeki kızlar ve kadınlar istifâde ederler. Erkek tuzaklarını, aşk ve sevda hilelerini görür ve kendileri öyle tuzaklara düşmemek için gözlerini açarlar. Fakat kafası iyi işlenmemiş tahsîlsiz kızlar, 'hayat böyle imiş' diye kapılıp giderler.*" Ibid.

[495] *"Akşamları tramvaylar hemen hemen sinema meraklılarını şehre tevzi'ye başlarlardı. İçlerinde şık, zarif, giyinmiş genç kızlar; peçeleri kapalı orta yaşlı hanımlar, müstehzî bakışlı mektebliler, ağır tavırlı dullar, zengin, fakir, malûmatlı, cahîl...velhâsıl cemiyetin her ferdine mensûb olanlar vardı."* Nezîhe Rikkat, "Sinemalara Dair Bir Temennî," *Türk Kadını*, no. 15 (26 December 1918), p. 225.

[496] "*Temâşâ edilen manzaralar içinde öyleleri vardır ki hiçbir hanım gördüğünü bilâ hicâb hikâye edemez. Hayatın murdar-ı sırlarından bî-haber, alnına temas edecek ilk muhabbet busesine rûhunu tevdi'ye hazır olan saf ve ma'sûm bir kızın, fuhuşun gizli maceralarını kahkahalar içinde seyretmesini hoş bulur musunuz? Kumpanyanın bir günlük isticâr ettiği şatolardan sahte konteslerin aşıklarıyla diyar diyar kaçtığını görünce alkışlıyoruz. Zevceleri tarafından mâhirane aldatılan kocaların hâline gülüyoruz. Bunlar bize aptal, değersiz, böyle bir âkıbete müstehâk olarak gösteriliyor. Fuhuşun ziynet ve ihtişâm içinde aldığı şekil göz kamaştırıyor. İffet ve nâmûs ise kordelanın haricinde âdi bir şey gibi duruyor.Bir çok genç kızların bu temâşâlarla sinirleri bozulmuştur. Dikkat ederseniz gülüşlerinde, yürüyüşlerinde sinemaların te'sirini* görürsünüz. *Hayatın asıl zevkini bu meselsel maceralarda zann eden zavallıların başlarına gelen felâket az değildir."* Ibid.

[497] "*...musahebemi Ta'lim ve Terbiye Cemiyeti Müesses muhteremi müderris İsmail Hakkı Beyefendi'ye ithaf etmek cesaretinde bulundum. Kendilerinden kemâl-i hürmetle rica edeceğim ki: Eğer nokta-i nazarımda hata etmiyorsam, hanımlar için cidden müfid olacak bir teşebbüs vardır: Beyoğlu'nda, Şehzadebaşı'nda Kadıköyü'nde hepimizin gidebileceği muntazamca bir sinemanın vücûduna ihtiyac hüsn ediyoruz."* Ibid.

advocated that a "regulated" cinema with films to be selected according to its female viewers would be both entertaining and educating.[498]

The belligerents of the First World War as well as the neutrals that indirectly suffered the war's consequences were in a state of political, economic and social chaos. As the Ottoman Empire went through its final days, its capital Istanbul emerged as a city of many contrasts, where poverty and wealth, ignorance and education, entertainment and grief, prostitution and chastity existed side by side.

Women became more visible and hence more closely as men departed for the front and women had to fill the void in working life. The first signals of a women's rights movement that was to gain real momentum in the 1920s were beginning to be felt during these years. But how did Istanbul women experience this process?

Within the chaos of the city, women of Istanbul constituted a group that for some needed to be put in line; yet probably they were also perceived as one of the easier city elements to correct. Since the independence war was centered in Anatolia, the vacuum of political authority made the implementation of legal sanctions on women impossible. Nevertheless, articles about women published in the popular magazines of the period urged them to comply with the norms of chastity, good manners and public morality.

It is possible to talk about the existence of a women's movement in the Ottoman Empire that took off with the declaration of the Second Constitutional Monarchy some time before the devastating impact of the Great War. This period, during which women began to make their voices heard through magazines and associations, is beyond the scope of this study. However, the existence and visibility

---

[498] "*Bunlardan birini kontrol altında bulundurmak ve şeklini biraz ıslâh etmek sûretiyle maksad hâsıl olur. Âdi bir muâmele-i ticariye değildir: Çünkü ahlâkımızısiyanet etmiş olurlar. Sinema hadd-ı zâtında muzır bir şey olmadığından bizi zararsızca, hatta fâideli bir tarzda eğlendirebilir.*" Ibid., p. 226.

of women in the political arena during this period should not be overlooked. The chaotic and turbulent times following the war, gave women a visibility incomparable to that of the preceding period and transformed their experiences to a significant extent.

Life in Istanbul was difficult and expensive, and whether it was to their liking or not, many women had to work in order to sustain themselves. As well as working to fill the positions previously occupied by men, they were also engaged in new establishments founded to meet the increasing and diversified demand in the city. Although women were occupied in all kinds of fields, from garbage collection to sales, from factory work to laundry, their earnings in return were in most of the cases lower than fellow male workers. Many women had to revert to prostitution in order to make ends meet. Although the exact number of prostitutes is difficult to determine, since most worked unlicensed, the broad coverage of issues associated with prostitution and venereal disease in the magazines and newspapers of the period is telling of the extent of the phenomenon.

In line with the new rights gained, women could continue on to high school and university education. However, there was only a limited number of girls high-schools and the women enrolled in the university sharing the same space with men and being educated by male lecturers troubled the conservatives, who began to criticize the behavior of these girls. In the end, women who benefited from the right to education were limited to the daughters of middle and upper class families that had an affinity with the Western culture.

Women's increased visibility in the public sphere also transformed individual relationships. Especially in middle and upper class families, men and women alike came to depend less on arranged marriages and wanted to choose their spouses

themselves, instead of letting their families pick their future marriage partners. But even with this new way of arranging marriages, society interfered and required the chaperoning and approval of the families.

The area in which Istanbul women had the most freedom was clothing. Certainly the way women dressed became the subject of heated debates every now and then but at least there were no legal actions limiting the dress code for women. Women's clothing and make-up became associated with their character, morality and religious beliefs, and women spending money on these was accused of wastefulness, immorality, imitation of the West and impiety. On the other hand, some modest changes in clothing were perceived and approved as a necessity of modern life. Magazines publishing these debates at the same time featured items about the latest fashions.

From the end of the First World War to the foundation of the Republic, the majority of the articles in the mass media concerning women's clothing, domestic and work lives, socialisation and education stressed more implicitly the importance of a solid moral education for women. The belief that the inexperience of girls and women made them the targets of evil led to the idea that this inexperience could be overcome through good upbringing in the family and education in the schools.

During this period, women were considered respectable if they possessed the qualities of virtue, decency, thrift, education and resistance to novelty, imitation and excess. It was believed that women possessing these qualities would be fit to fill roles set out for them, within the social division of labor. In the idealistic division of labor, the woman's place was in the home and the responsibility of earning a living belonged to the man. Women were held responsible for managing the house and childrearing. Nevertheless, as a consequence of the war, women had to work and

provide for themselves. But whether they worked or studied, it was expected that they never forget their true responsibilities. Even the school curriculums were criticized for failing to provide women with the most necessary knowledge to help them perform their duties to the fullest.

Since many of the articles in the mass media were anonymous, some written by women and others by men, it cannot be claimed that it was the men who defined what was appropriate for women. However, it can be said that the women writers sided with the dominant view in a patriarchal society.

Images of Woman in the Popular Press (1918-1923)

The years between 1918 and 1923 represent the transition period from the Ottoman Empire to the Republic. The most significant transformation of this period was the increasing presence of women in public life and their relative freedom in an environment of a political vacuum.

Women in Istanbul from the end of the First World War to the foundation of the Republic clearly felt the impact of the economic hardship caused by the war, the lack of political authority in the city and the changes to social life caused by both the occupation forces and the Russian refugees. Women came out of the cage of domestic life and become more visible. Yet in a very short while this visibility raised debates in the mass media, bringing under close scrutiny almost every aspect of women's lives.

An issue stressed by both the male and female writers of the period was that in order to lead a public life without causing repercussions, the girls and women of

the period[499] had to have a good "moral education." The moral education, which was to be given first in the family, then in schools, was regarded as the most important education. The common view was that thanks to her education a well-bred woman, whether at school, in the house, or at work, would not "stain" the honor of her family, her neighborhood and even of her country.

Ideally men and women were expected to take their parts in a *natural* division of labor; women raising children at home and taking care of the housework, men earning money in the outside world and providing for the family. However, this ideal had become unworkable because of the changes brought by the war. Women had to start working; so they were then to work without upsetting anyone, and certainly without upsetting the norms of society, as modest, virtuous women. Instead of acting according to their instincts, women should embrace the roles society envisaged for them. Working should not encumber their duties as wives and housewives and if they had to study, they should attend schools that would educate them to better fulfill these duties. Entertainment for them should be limited to what was considered socially proper. Drinking, dancing, dressing up fashionably and wearing make-up were not appropriate for women seeking a place in public life. Women were required to be clean, modest, adorning themdrlves only for the pleasure of their husbands. They had to be careful in their relationships with the opposite sex; even if arranged marriages had fallen out of fashion, decisions relating to marriage were to be made under the supervision and approval of parents. Women who took these rules lightly, or in other words, who fell outside the limits of acceptable behavior, could not occupy *respectable* positions in social life.

[499] The literature of that period in Turkey identified women either as "girls" or "women" according not only to their ages but also their marital status. I have therefore used these terms to reflect the distinctions of the period.

Respectability for women of the period was defined within the triad of mother, wife and housewife. It involved an education that tended to the needs of these three roles, stressing the qualities of modesty, good manners and thrift, and without compromising the norms of respectability when working out of necessity.

My assertion is that - within the limits and suppositions of the female attributes of respectability and propriety - during the period between the First World War and the establishment of the Republic, four types of images of women emerged in the mass media and became the focus of debate: “the family woman,” “the working woman,” “the schoolgirl,” and “the worldly woman.” I believe that the widely accepted attributes pronounced in debates concerning these four types can be divided into groups and that these groups contain some specific attributes as well as others that were shared.

Good manners and virtue were attributes sought in the first three types of women; they were absent in the fourth type, “the worldly women” – an absence which defined that final group. While modesty, thrift, being a good housewife and fulfilling her husband's needs were qualities expected to be displayed by the “family woman,” the working woman was expected to be aware of the moral standards of society in her dress and behavior at work and on the streets, in addition to fulfilling the qualities of a good family woman, if she was married. Schoolgirls would be part of either the first (family women) or second group (working women) in the future, as educated troops of the future. Hence, they were to attend schools where they could follow a curriculum instructing them in the qualities and values of these two groups. This education was essential for preservation of their femininity in the future and acceptance of their gender roles, by internalizing and naturalizing social pressures.

The worldly woman, on the other hand, was the type that completely ignored all the attributes and qualities of acceptable femininity ascribed by the society. She did not have a good upbringing, was immoral, fancied new fashions and make-up, was not engaged in national matters, loved to have fun, dance, drank alcohol, met with men, had free relationships and, under the influences of her peers and vain aspirations, even prostituted herself for money. She was presented as the fallen woman who took the "bad" aspects of the West as example and who had fallen to the streets from the cage as a consequence of the changing living conditions in Istanbul. In their imitation of the West these women had lost their spirit and became objects. They had unbridled their uncontrollable lust and contradicted the norms of society that had been shaped over the centuries. Their peers, the economic turmoil of the war years, and a will to imitate the opulent lives of the upper classes were factors that contributed to the fall of those women.

In the discussions about the women of the period, these four types of women found their reflections in the media, with both positive and negative aspects in their representation. The goal was to reach an ideal definition of womanhood, and in doing that, women's physical and psychological differences from men and the need to keep them under control were kept very much in mind.

CHAPTER 6

ISTANBUL WOMEN IN EARLY REPUBLICAN PERIOD

Istanbul Versus Ankara

With the foundation of the Republic on 29 October 1923, the authority shifted from Istanbul to Ankara, now the base of the new republican regime and the reforms. From 1922, Istanbul came under the control of the Ankara government and lost its administrative function with the abolition of the sultanate and the declaration of Ankara as the centre of the new government.[500] Political and social changes would now on emerge in line with the decisions of the administrative core in Ankara.

Events between the end of the First World War and the establishment of the Republic led to the selection of Ankara as the capital of the newly established Turkish Republic. Ankara was better located in terms of being easier to defend and within easy reach of all corners of the newly defined territory. During the national independence movement, while Istanbul was under the occupation of the allied forces, the *Heyet-i Temsiliye* (Representative Committee) used Ankara as its base and the Turkish National Assembly was convened in this city. The first government was founded in Ankara in 2 May 1920, and the city stood as a stronghold for the national independence movement against Istanbul and the Istanbul government. The Ankara government did present a proposal to the assembly on 31 January 1921 suggesting that Ankara should be recognized as the capital, but that Istanbul should

[500] Murat Koraltürk, "Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Istanbul," *Toplumsal Tarih*, no. 59 (November 1998), p. 40.

stay as the *merkez-i merasim* (ceremonial centre), but the proposal was rejected by 26 votes to 71.[501]

Although the issue of changing the capital was not again brought to the Turkish National Assembly until October 1923, it is known that Mustafa Kemal in particular was a proponent of the idea.[502] The declaration of Ankara as the capital took place 16 days before the establishment of the Republic following a draft motion presented by İsmet (İnönü), then Minister of Foreign Affairs, and a group of deputies.[503]

The promotion of Ankara from a provincial town to capital city brought with it many aspirations. An "age of hope and innocence" began[504] with the establishment of the Republic. Ties with the past were severed as the project of nation-building advanced. The aim was to create a new country with new citizens worthy of it, who would become the soldiers of the Republican regime. The highest ideal of the project was "to attain the level of contemporary civilisations"- an aim that demanded much action.

The economic plan of the newly established nation-state to attain the level of the contemporary civilisations was defined as industrialisation, while in the political and social framework, the target was the creation of a modern, secular national identity.[505]

---

[501] Mehmet Sarıoğlu, *Ankara: Bir Modernleşme Öyküsü (1919-1945)*, *Kültür Eserleri Dizisi 290* (Ankara: T.C Kültür Bakanlığı, 2001), p. 23.

[502] It is known that Mustafa Kemâl brought up the issue of making Ankara the capital in his press statements and stressed in his meeting with Clarence K. Streit that the Caliphate should be in Istanbul and the centre of the government should be in Ankara. Cited in Ibid., p. 24.

[503] Sarıoğlu, *Ankara: Bir Modernleşme Öyküsü (1919-1945)*, p. 25.

[504] Oya Baydar used this term. Oya Baydar, "Muasır Medeniyet Ütopyasından Köşe Dönme Hayaline," in *75 Yılda Değişen Yaşam Değişen İnsan: Cumhuriyet Modaları*, ed. Oya Baydar (Istanbul: Tarih Vakfı Yayınları, 1999), p. 9.

Çağlar Keyder suggests that among all the words derived from the root "modern", the most fitting for Turkey's case is the transitive verb "modernize." Keyder identifies the modernizing elite as the "subject" of this verb and argues that the aim of the elite was to impose the institutions, beliefs and behaviors fitting of its perception of modernity on to the Turkish people, in other words, to the Turkish people the "object" of the process.[506]

In view of the conditions of the period, this position appears to be correct. It is also helpful to consult Şerif Mardin's assessment of the route the Kemalist elites followed in the context of this modernisation project. Mardin underscores the four founding qualities of the Kemalist modernisation project that aimed at a complete transformation of the Ottoman structure, namely, the transition to a judicial body of laws and regulations from one of an individual authority, the acceptance of the supremacy of "positive sciences" and the breaking free from the influence of religion, the creation of a democratic society from a community based on the differences between the public and the elite, and transition from a religious community to a nation-state.[507]

As Zafer Toprak has pointed out, the changes summed up in these four categories caused transformations in Turkey of a scale experienced by only a few other countries.[508] The years between 1923 and 1929 covered the period where the

---

[505] E. Fuat; İçduygu Keyman, Ahmet, "Türk Modernleşmesi Ve Ulusal Kimlik Sorunu: Anayasal Vatandaşlık Ve Demokratik Açılım Olasılığı," in *75 Yılda Tebaa'dan Yurttaş'a Doğru*, ed. Artun Ünsal, *Bilanço 98* (Istanbul: Tarih Vakfı, 1998), p. 170.

[506] Çağlar Keyder, "1990'larda Türkiye'de Modernleşmenin Doğrultusu " in *Türkiye'de Modernleşme Ve Ulusal Kimlik* (Istanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1998), p. 31. Emphasis is mine.

[507] These views of Mardin can be found in, Şerif Mardin, *Türkiye'de Din Ve Siyaset* (Istanbul: İletişim, 1994) Aktaran, Keyman, "Türk Modernleşmesi Ve Ulusal Kimlik Sorunu: Anayasal Vatandaşlık Ve Demokratik Açılım Olasılığı," p. 170.

[508] Zafer Toprak, *Bir Yurttaş Yaratmak: Mûasır Bir Medeniyet İçin Seferberlik Bilgileri 1923-1950* (Istanbul: Yapı Kredi Kültür San'at 1998), p. 14.

first steps were taken towards these transformations. Important to remember here is the physical and psychological state of the masses, the public at which all these changes or reforms were directed.

The population decreased considerably in the 1920s as a result of war. The ethnic composition changed and there was a decline in the rate of urbanisation.[509] The loss of men's lives in war disturbed both the male-female balance and the age pyramid because of the loss of manpower of productive age. In the 1927 census, the male population was 6.5 million and female population 7 million. The percentage of men of productive age was 18% less then that of women, revealing the deficiency in manpower, which had been such a major economic resource.[510]

In addition to the population decline, health and education services were also inadequate. Malaria, tuberculosis and syphilis were widespread. According to some estimation 14% of the population was infected with malaria and 9% was infected with syphilis. There were almost no education services and the rate of illiteracy was phenomenal. Only 8% of people above 7 years of age were literate, even in the 1927 census, which suggests that this rate had been even lower in 1923. The literacy rate among women was estimated to be no more than 2%. Although the number of students enrolled in schools appears to have been 350,000, amounting to 2.5% of the whole population, most of these were students in elementary schools. The number of students in secondary and high schools was next to nothing, only 0.08% of the whole population.[511]

---

[509] Vedat Eldem compares the years 1915 and 1927, taking Turkey's borders in 1923 into account, and denotes that the population dropped to 13.6 million from 15.7 million and shows the 1.8 million people died in World War I and the Turkish War of Independence as a main reason. Cited by Yahya S. Tezel, *Cumhuriyet Döneminin İktisadi Tarihi 1923-1950* (Ankara: Yurt Yayınevi, 1982), p. 87.

[510] Oktay Yenal, *Cumhuriyet'in İktisat Tarihi* (Istanbul: Homer Kitabevi ve Yayıncılık, 2003), p. 23.

[511] Ibid., p. 24.

Under these circumstances it was very difficult to make the public adopt the Republican reforms, the policies pursued during the establishment of the new Republic and building of a nation state. The abolition of the sultanate and the caliphate, the separation of religion and state, the move towards becoming a state of civil law, reforms affecting every aspect of daily life, transforming the values that had been products of centuries old traditions were without a doubt very difficult to accept for a public less conscious of these issues than the reformists. The Republican reformists in effect started to implement the changes "for the people but despite the people." The most important part of this process was raising the level of the people to a degree that they could accept these changes; the reconstruction of the people as *citizens worthy* of the new republican regime. In other words, the constructed identities of the new citizens were also part of this modernizing project. The newspapers and magazines of the time discussed the qualities ideal citizens worthy of the regime should have; their relations with the state and their environment were classified, as well as their responsibilities. Since citizenship and patriotism often came up in relation to each other, their meanings were intertwined. So much so that it was seen as a necessity for a citizen to be patriotic.[512]

A good citizen's patriotism was measured by his or her efforts towards carrying the country forward in solidarity with fellow citizens. Citizens above all, had to understand the necessity of solidarity and give it due importance. Patriotism

---

[512] *"Türkiye Cumhuriyeti, medeniyyet ve teraki yolunda muvaffakiyetle yürüyebilmek için yeni bir tip vatandaşa muhtâcdır. Bu yeni vatandaş tipi bütün ferdi ve ictimâî rolünde ancak bir vatanperver olacaktır. O sûretle ki yeni Türkiye'de vatandaşlık ve vatanperverlik mefhumları aynı şeyi ifade etsin."* Zeki Mes'ûd, "Vatanperverlik, Vatandaşlık," *Hayat*, no. 7 (13 January 1927), p. 15.

was not only proven by fighting at the front, but also by acting in accordance with the laws of the country.[513]

Sometimes, to these general definitions of a citizen, a quite detailed list of duties was added. Defining these duties was expected to have an impact on the relationships of a citizen with the state and with other citizens, and consequently on the organisation of daily life. The citizen's duties were defined a cross wide spectrum from working to the country's benefit to paying taxes, from keeping the environment clean to not lying and working productively in the workplace.[514]

The life of women, who constituted more than half the country's population, also started to change as a result of the rights they gained through their newly defined identities as citizens. The different images of the new women started to appear in popular press in the first years of the Republic, between 1923 and 1929, as part of the Republic's modernisation project. The magazine articles of that period showed the responsibilities attributed to the New Woman for creating new citizens worthy of the new nation that was being built.

Education and Women

Secular education was the basis of modernisation for the Kemalists. As stated in the Constitution of 1924 all Turkish citizens had to be schooled. The aim of this education was to teach national ideals. When the results of the first general census in 1927 are examined, the need for education can easily be seen. Those claiming to be

[513] *"Demokratik ve halk hâkimiyetine müstenid bir devlete mensûb olan vatandaşların vatan muhabbeti her şeyden evvel aralarındaki tesanüdün lüzûm ve kıymetini takdîr dereceleri ve devlet mefhumu hakkındaki telâkki tarzları ile ölçülebilir. Cephede vatanını cansiperâne müdâfaa eden bir vatandaş ictimâî ve siyâsî hayatında diğer vatandaşlarının veya mensûb olduğu devletin hukukuna riâyet etmezse vatanperver addedilebilir mi?"* Ibid.

[514] Ibid.

literate constituted 10.6% of the whole population. Literate women and girls were only 2% so 98 % of women were illiterate.[515]

Mustafa Kemal indicated in his speeches that women did not lag behind men in science, culture and other fields. But more radical precautions had to be taken and gender equality had to be secured for the success of the revolution.[516] This could be achieved by ensuring equality in education. The country needed both its female and male citizens to serve the nation, ignorance had to be eradicated and education was essential. Another purpose of women's education was to ensure their contribution to the economic development of the country. Mustafa Kemal stressed that no discrimination could be made between men and women in this regard.[517]

Uniformity in education was achieved with the ratification of the *Tehvid-i Tedrisat* (Unification of Education) Act. To justify this legislation it was stated that achieving uniformity in the thoughts and sentiments of the nation was essential to national polities for general education and could only be realized through the unification of education.

Since the Tanzimat the duality in education and training had brought many disadvantages and led to the emergence of two types of people in the country. This duality was to be eliminated through the unification of all educational institutions under the Ministry of Education and the pursuit of a common educational path drawn by the Republic.[518]

---

[515] Necdet Sakaoğlu, *Cumhuriyet Dönemi Eğitim Tarihi* (Istanbul: İletişim Yayınları, 1992), p.22.

[516] Enver Ziya Karal, ed., *Atatürk'ten Düşünceler* (Istanbul: Milli Eğitim Bakanlığı, 1986), pp. 60-62.

[517] *"Erkek ve kız çocuklarımızın aynı sûrette, bütün tahsîl derecelerindeki talim ve terbiyelerinin amelî olması mühimdir. Memleket evladı, her tahsîl derecesinde iktisadi hayatta âmil, müessir ve muvaffak olacak sûrette techiz olunmalıdır."* Ibid., p.84

[518] Sakaoğlu, *Cumhuriyet Dönemi Eğitim Tarihi*, p. 22-24.

The Republican regime was determined to educate women, and this education was necessary for women to take their places in the society as desired citizens for the regime. Newspapers and magazines stressed that from primary education to universities, the gates to education were wide open for women on equal terms with men.[519]

It was thought that through education women were given the chance to perceive themselves as members of the nation and as part of humanity, in other words, they were given the opportunity to define their places and identities as citizens of nationalist sentiments. Women enlightened through education were expected to realize that they had duties towards the new regime, which had provided them with this opportunity.[520]

Consideration was also given to the idea of adding some classes to the curriculum of educated girls to prepare them for domestic and social life. Although Mustafa Kemal supported the idea of giving girls lessons in housekeeping, cooking, etiquette and similar skills, in addition to the regular courses, the curriculum of high schools remained more or less the same until 1927.[521] The most important change in 1927 was the removal of religious classes from the curriculum. Arabic and Persian

---

[519] *"Artık Türk kadını bir çok devlet işlerinde istihdâm ediliyor, ibtidâî tahsîle erkek kadar kız da koşuyor, liseler, dârü'lfünûnun her fakültesinin, her nev'î tedrisin ve matbûâtın kapıları kadınlarımıza da açılmış bulunuyor ve şüphesiz bu ilim ve terbiye müesseselerinden kazanılan nurlar, erkek gibi kadının da yolunu aydınlatıyor."* Tezer Ağaoğlu, "Bizde Kadın," *Hayat*, no. 2 (9 December 1926), p. 6.

[520] *"Bu sayede bizde de kadın, kendisinin muayyen bir milletin ve bir beşeriyyetin bir uzvu olduğunu ve orada îfâ edilecek bir çok vazîfeleri bulunduğunu idrâk etmeye başladı. Bilhâssa genç cumhuriyetimiz, kadınlığın ictimâî ve ahlâki kıymetini takdîr ederek kadına husûsî bir dikkat ve i'tinâ' sarf etmektedir."* Ibid.,

[521] Arı İnan, ed., *Gazi M. K. Atatürk'ün 1923 Eskişehir-İzmit Konuşmaları* (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1982), p.19.

lessons were also removed in 1929-1930. Instead, housekeeping and childcare classes were added for girls.[522]

Educating women had also been taken into consideration in the years before the establishment of the Republic, but the quality of this education had been questionable. Anxiety especially in conservative circles was set off by the view that schools were places for the intermingling of the two sexes and that this would lead to debauchery. Therefore the Republican reformists' pronouncement in between the lines was that schools and education were necessary for women to fully fulfill their civic duties in and outside their houses. Articles introducing schools for girls began to be published one after another in *Süs* magazine, just a couple of months before the establishment of the Republic.[523]

The main theme of these articles was that the students educated in girls' schools were essentially beneficial for both the household and the national economy. Communicating to readers' observations by a woman and a man writer that visited each school, it was emphasized that the education the girls were receiving would be useful in their future domestic lives. While it was mentioned that some of the girl students went on studying after being graduated to make a career, it was made clear to readers that as it was often advised by the schools, most of those students would use their knowledge to establish and manage their families.[524]

---

[522] Şevket Gedikoğlu, *Kemalist Eğitim İlkeleri* (Istanbul: Çağdaş Yayınları, 1978), p. 60.

[523] No name, "Türk Kadınlığının Âtisine Doğru: Acıbadem İnas Sultanisi'ni Ziyaret " *Süs*, no. 4 (7 July 1923) p. 14; No name, "Bezm-i Âlem İnas Sultanisi'nde " *Süs*, no. 5 (14 July 1923), p. 10; No name, "Kandilli Sultanisi'nde Bir Müsamere," *Süs*, no. 10 (18 Agust 1923), p. 6.

[524] *"...Bazıları hukuk, felsefe, eczacılık, dişçilik vesaire gibi hür mesleklere intisâb etmek arzusundadırlar. Ekseriyyeti teşkîl eden diğerleri ise, bilhâssa mekteb tarafından kendilerine müstemirr bir sûrette telkîn edilen tavsiyeye riâyetle mükemmel birer âile ve yuva kadını olmağa çalışacaklardır."* "Türk Kadınlığının Âtisine Doğru: Acıbadem İnas Sultanisi'ni Ziyaret ", p. 14.

While the importance of educating women was emphasized even in the months prior to the establishment of the Republic, it is striking that the aim of this education was seen as continuation of women's domestic roles in a more informed manner and that school administrations issued advice along these lines. Moreover, it is significant that in the early years of the Republic, there was an attempt to give girls' education equal attention to that of boys; and in addition to providing them with a training that would reinforce their domestic roles and contributing to their raising of new generations worthy of the Republic, girls were encouraged to become working professionals. Educating Turkish women was no longer a question or a matter or debate as it had been in the pre-Republican period.

Working Women

Women's inclusion in different professions was encouraged by the Republican reformists. Just like all other Turkish citizens, women had to work to be beneficial for both society and their families and to achieve progress on the path to civilisation.

Though limited, the following tables showing the numbers of working women and the distribution of professions in the years 1927 and 1935, allow a rough evaluation for the first ten years of the Republic.[525]

[525] Table 3 and Table 4, Doğramacı, *Türkiye'de Kadının Dünü Ve Bugünü,* p. 122

Table 3: Distribution by Occupation of the Female Population in Census Years											
Year	Total	Agriculture	Industry	Trade	Self-employed	Civil Servant	Judge	Military	Post Office	Various	Total number occupied
1927	7074864	96.16	1.85	0.50	0.42	0.08	0.008	0.0005	0.014	0.96	1756719

Table 4: Distribution by Occupation of the Female Population in Census Years								
Year	Total	Agriculture, Soil Products	Industry, Mining, Construction, Small Crafts	Trade	Transportation	Public services, Self Employed	Home Economy, Personal Services	Total Occupied
1935	8220938	94.25	3.93	0.35	0.09	0.54	0.84	3285677

Tables 3 and 4 show that the biggest portion belonged to agriculture as a field of work in both 1927 and 1935. This is perhaps not surprising given that 80% of the population lived in the countryside and that in 1927 there were only two cities

(Istanbul and Izmir) with populations of more than 100,000, comprising only 2% of the country's whole population.[526]

Since the women working in agriculture were also the women living in the countryside, it cannot be said that their lives were much changed. There was a visible rise in the number of women working in industry in the 1930s. This was a result of the improvement in the economic structure and emphasis of industrialisation as the main economic policy in the early years, when the establishment and the development of a domestic industry was a declared aim to achieve economic independence.[527]

In 1927 professional women started to emerge though their numbers were small. 1,756,7192 of the total population of women, which was 7,074,864, were occupied and most of them worked in agriculture. When looking at the year 1935, we can see a rise in both the population and the number of working women. In particular the number of women working in industry rose. While the proportion of self - employed women and women working in the services sector reached 0.54%, we can see the creation of a new field, "home economy and personal services," as an economic policy of the Republic, and the percentage of women working in this field reached 0.84%. The women's population in 1935 reached 8,220,938 and the number of working women was now 3,285,977. This is a development that should not be underestimated. As shown in Table 5, while the share of women without a profession

[526] Şevket; Toprak Pamuk, Zafer, "Sunuş," in *Türkiye'de Tarımsal Yapılar 1923 - 2000*, ed. Şevket Pamuk ; Zafer Toprak (Ankara: Yurt Yayınları, 1988), p. 12.

[527] Yakup; Yentürk Kepenek, Nurhan, *Türkiye Ekonomisi*, 12. ed. (Istanbul: Remzi Kitabevi, 2001), p. 509.

in the total population of women, which was 75.17% in 1927, fell to 60.03% by 1935.[528]

Table 5: The Ratio of Unoccupied Women to the Total Population

Year	Number of Unoccupied Women	Unoccupied Women %	Total Population of Women
1927	5318145	75.17	7074864
1935	4935261	60.03	8220938

This is evidence of the fact that in the first ten years of the Republic women were encouraged to become employed.

Women holding professions and taking their places in working life alongside men was a Republican policy deemed primarily important for the country to reach the level of advanced civilisations. Every individual was required to be useful for the country and the society of which he or she was a part. It was thought that there were two types of citizens in terms of their work in social life, aims and behavior. For the advancement of the Turkish people, all citizens had to work in solidarity and for the same goal. The criteria for this goal should always be the general benefits of the nation.[529]

Although women's education and professional occupation were seen as essential for them to become useful citizens of society and were supported by the regime, the difficulties they faced and their inexperience in working life were

[528] Table 5, Doğramacı, *Türkiye'de Kadının Dünü Ve Bugünü*, p. 124

[529] *"Bir heyet-i ictimâiyye içinde yaşayan ferdlerin oynadıkları rol ya müsbet veya menfî olur. Yani vatandaşlar faaliyet-i ictimâîlerinde ta'kib ettikleri hatt-ı hareket ve gayeye göre ya müfid veya muzırdırlar.. Cemiyete müfid olmayan ona mutlaka muzırdır. Türk heyet-i ictimâiyyesinin teceddüd ve terakkisi için bütün vatandaşların, onu azrar etmek şöyle dursun, mütesanid ve aynı gaye ve hedefe ma'tuf mesaîde bulunmaları lâzımdır. Hakikî bir vatandaşın ef'âlinin ölçüsü menfaat-i umûmîyedir."* Mesud, "Vatanperverlik, Vatandaşlık,", p. 15.

sometimes described in magazines. A fine example is a fictional text entitled "İş Âlemine Atılan Bir Genç Kızın Mektupları" (Letters of a Girl Starting in Business), which consists of the letters of Selma Hanım (Miss Selma), who after graduating from a private high school started work at a bank and writes to her friend Fahire about working life.[530] In her three letters Selma Hanım describes her thoughts after completing her first working day and first week as a bank clerk. She relates the excitement of a girl recently graduated from a private high school and starting working, her expectations and the comical situations in which she finds herself. Selma sees working as a national duty and the continuation of the struggle of national independence and she also believes the she has to enter working life to establish her own independence. Starting work after graduating from school is a personal revolution for her.[531]

Selma found the job with the help of a parliamentary deputy who knew the manager of the bank. She overvalues herself and her education so much that she dislikes everyone else including the manager; she starves herself at lunch hours and does not to go the bank's cafeteria; she suffers from loneliness as she thinks she is too good for the other girls who she sees as simple clerks. Expecting she would have her own office, she is furious to learn that she is to share the same work place with others. Because Selma has imagined working life differently, she criticizes the noisy atmosphere of the bank and its chaos and not being appreciated; she says that she

---

[530] Belkıs Sami, "İş Âlemine Atılan Bir Genç Kızın Mektupları," *Muhît: Resimli Aylık Âile Mecmûası*, no. 1 (1 November 1928), pp. 53-56.

[531] *"...Hazin mâzîden âdeta ürküyor, bahtiyar ve parlak bir istikbâl tahayyül ediyordum. Bu seferde duvara baktım, tarihi levha ile karşılaştım. Bu resim bana milli tarihimizin çok parlak sahifelerini yaşattı. Milli istiklal mücâdelemizin kahramanlarını, hatırıma getirdi. İçimde tükenmez bir şevk, bir gayret buldum. 'Ben de bugün şahsî istiklâlimi ilân ediyorum!' dedim; ve şüphesiz bu bana bir gurur ve ciddiyet verdi. Düşün Fahire, mekteb sıralarından iş masasına! Bilmem bu inkılâbın ehemmiyetini takdîr edebilecek misin?"*, Ibid., p. 53.

preferred her years as a student but that she might also get used to this new life in the future.[532]

Selma's story was written to ridicule the awkwardness and expectations of a girl graduated from private high school in working life, but on the other hand, it introduces to readers banks and banking, an emergent job profile of the 1920s.[533]

Anxieties about the transformation in familial roles as a consequence of women's education and professional employment gave rise to new questions. Did economically independent women pose a threat to men? Were equal rights with men an indicator of women's masculinisation? Against this question there were two different views, an *Uzviyetci* (organicist) and a sociological one. The organicist view focused on the physical and psychological qualities of women and considered it unnatural for women to become more visible in public and live in equality with men; this was the view held by those opposing women's involvement in social life. According to the organicist view, women were acting against the laws of nature by

---

[532] *"O kadar yüksek tasvîr ettiğim iş hayatı bu mu idi? Keşke hâlâ o pür emel mekteb günlerimde olsa idim! Ben neler ümit etmiştim, netice nasıl çıktı? Eğer iş hayatı dedikleri bu ise, ben bundan hiç bir şey anlayamadım (...) Belki ileride bu yeni hayata biraz daha alışırım fakat şimdiki hâlde vaz'iyyet pek garip."* Ibid., p. 54.

[533] Banking had a special place in the economic developments seen in the first years of the Republic. Banking as a career was made popular with the creation of the first two banks, *Sanayi ve Maadin Bankası* (the Industrial and Mining Bank) and *Türkiye İş Bankası*. The Turkish Industrial and Mining Bank was founded in 1925 and was an example of how the state was actively taking part in the process of industrialisation. This bank made credit available to the private sector and took over and operated factories that had been in state hands in the Ottoman period. The bank also participated as a partner in private sector ventures. In 1928 the bank was a partner in joint stock companies including *Feshane Mensucat* (Feshane Fabrics), *Uşak Terakki-i Ziraat* (Uşak Agricultural Advancement), *Kayseri Bünyan İplik Fabrikası* (Kayseri Bünyan Yarn Factory), *İsparta İplik Fabrikası* (İsparta Yarn Factory), *Maraş Çeltik Fabrikası* (Maraş Rice Mill), *Tosya Çeltik Fabrikası* (Tosya Rice Mill), *Yalvaç Sanayi ve Ticaret* (Yalvaç Industry and Trade), *Trabzon Liman İnhisarı* (Trabzon Port Monopoly), *Malatya Teşebbüsat-ı Sınaiyye* (Malatya Industrial Enterprises), *Aksaray* Azmi Milli, Ergani Bakır Madeni (Ergani Copper Mines), Trabzon Elektrik (Trabzon Electricity) and *Kilimli Kömür Madenleri* (Kilimli Coal Mines). *Türkiye İş Bankası* was founded on 26 August 1924 as the first bank created out of national capital. It started with 1 million *lira* in capital, two branches and 37 employees. A quarter of the capital was provided by Mustafa Kemal and its first general manager was Celal Bayar. Mustafa Kemal's close friends and the Ankara merchants were among the bank's founders. As well as providing banking services*, İş Bankası* had the right to take part in enterprises in agriculture, industry and mining too. Zafer Toprak, "Cumhuriyet Ve Bankacılık," *Toplumsal Tarih*, no. 80 (August 2000), p. 26. Translations are mine.

becoming professionally employed and were disregarding their own mental and physical qualities.[534] Because of their physical qualities women's social duty was to give birth and raise children. It therefore was not appropriate to consider them equal to men in every aspect of life. Men and women had different functions to fulfill because of their sexualities.[535]

Meanwhile, the sociological view challenged the organicist approach, which was found "materialistic.[536] According to the sociological approach, the individual's mental development was a function of the society in which they lived, being shaped by their environment and by the education that society gave them.[537] Those supporting the sociological view held men responsible for the mental, intellectual and physical backwardness of women in former times. Men had made woman dormant by locking them in the house and arrested their development by keeping them deprived of education and science.[538] But since times had changed and women lead lived equal to men both in the domestic and public spheres, they could choose

---

[534] *"...Kadınların gitgide hayata karışmasını gayri tabîî addedenlerin fikirlerini tedkik etmek istiyoruz. Bunlar diyorlar ki: 'kadınlar bütün mesleklere giriyorlar, kadınlar mebûs bile oluyorlar. Bu hareket, tabîata karşı gelmek değil midir? Şu hâlde sunî zorakî muvakkat değil midir? Hayatiyyat ve rûhiyyât ilimleri göstermiyor mu ki, kadının kendisine mahsûs rûhu, bedeni, uzvî evsafı vardır."* Necmeddin Sadık, "Kadınlar Erkekleşir Mi?," Hayat, no. 10 (3 February 1927), p. 4.

[535] *"Onun (kadının) ictimâî hayattaki mevki'ni bu rûhî ve uzvî evsaf ta'yîn eder. Tabîat, kadını çocuk doğurmak için yaratmıştır. Kadın, uzviyyeti îcâbı, muayyen bir vazîfeye muktedirdir. Şu hâlde kadını erkekle müsavi abestir. Erkeğin göreceği işlerle adının îfâ edebileceği vazîfeleri cinsiyet ayırmıştır. Bunları birleştirmek uzviyyetin zıddına gitmektir."* Ibid.

[536] Ibid.

[537] *"İçtimaiyyat insanların zihninde ve rûhunda geçen ahvalin uzviyyetten değil, cemiyetten geldiğine kâni'dir. Eğer her şeyi madde ile izaha kalkışsaydık ictimâî şekillerin kıymeti kalmazdı. Bil'akis ictimâîyyat şu iddiâ'dadır ki, insan tecemmu'lerinin şekli, rûhî hayatımız üzerinde derin tes'îrler icrâ' eder. Daha doğrusu bu ilim, terbiyeye îmân eder. Fakat terbiyeyi dar ma'nâsında değil, en geniş ma'nâsında almalıdır. Beşikten mezara kadar, insanın muhtelif ictimâî muhîtlerden aldığı bilâvasıta bütün tes'îrler terbiyeye dâhildir."* Ibid.

[538] *"...Kadının bugünkü rûhen, fikren, bedenen zayıf – kadınları kızdırmamak için zayıf yerine 'farklı' diyelim... Evet farklı vaz'iyyeti erkeklerin eseridir. Asırlarca evlere kapayarak terbiye ve irfândan, hareket ve faaliyetten mahrûm bıraktığımız, kafesler arkasında hapis ettiğimiz kadının bu âtıl hayat neticesinde fikri ve rûhu seviye hatta uzviyyet i'tibâriyle erkekten aşağı kaldığına hayret etmemelidir."* Ibid.

and work in any occupation they wanted. It was only the political rights that they lacked, but this situation would also change in time.[539] The sociologists advocated that social laws were as providential as natural laws and that the changes in women's lives were a consequence of a social transformation.

As a consequence of this social transformation, women's lives had begun to change. However, there were those who claimed that women were becoming masculinised and that the differences between the sexes were being blurred, a situation that they deplored. An expression that became popular in this period, "What difference was there between us?" sometimes drew reaction. It was stressed that the sexes were different and that women should value the rights they had gained by keeping in mind these physical and mental differences.[540]

A woman writer of the period stressed that in addition to the physical and mental differences, men and women were also different in character and morality. She likened life to a battery and man and woman to its positive and negative electrodes; in order for the battery to function, as life continues in harmony and order, there should be a complete circuit between the two electrodes.[541] To achieve

---

[539] *"... Kadın âilede erkeğe müsavi olduğu gibi iktisadi hayata da tamamiyle karıştı: Fabrikalarda, ticarethanelerde çalışıyor. Her mesleğe girebiliyor. Şimdi kendisinden esirgenen yegâne müsavat, siyâsî haklarıdır. Fakat bir çok memleketlerde kadınlara siyâsî hukuk da bahşedildi. Geri kalmış olan memleketler de er geç bu hakkı kendilerine tevdi' etmeğe mecbûr kalacaklardır."*, Ibid., p. 5.

[540] *"İşte bu son günlerde moda olanlardan biri de ne farkımız var? Sözüdür. Tramvaya girersiniz, erkek, Şehremanetinin size tahsis ettiği yerde oturmuştur. Ayağa kalkmak istemeyince, -Ne farkımız var? diye başını pencereye çevirir. Zannedersiniz ki kadın, erkek kadar adalî ve fizikî kuvvete sahip olmuştur. Bir külhanbeyi bir kadını muştaladığı zaman polise –artık farkımız kalmadı – diye i'tirâz etmeye çalışır. Kocasını döğen yaman bir kadın mahkemede –Oh! Yarabbi şükür, artık aramızda fark yok! – diyerek söze başlıyor... gazeteler bir kadın meselesinden bahsetseler – mâşâallah da mâşâallah, ne farkımız var? – cümlesile el çırpıyorlar... Bir hanım beyânât veriyor: - Aramızda artık hiç fark kalmadı. – hükmünü bastırıyor..."*, Nezîhe Muhîttin, *Türk Kadını - Methâl: Kadınla Erkek Arasındaki Farklar Ve Ben Feminizmi Nasıl Anlıyorum* (Istanbul: Nümune Matbaası, 1931), pp. 5-6.

[541] *"İlk hayatî hücreleri bile şekil, bünye, tenebbühiyet i'tibârile birbirine nazaran çok ayrı vasıflar gösteren bu iki cins, bütün hayat imtidadınca birbirine hiç benzemeyen şekil, bünye, seciyye ve ahlâkla inkişâf ederek hayat pilinin müspet ve menfi kutuplarını teşkîl ederler, onun için aralarında*

this, women's feminine aspects had to be healed and restored after years of decline by taking social needs into consideration. Women leading masculine lives were part of a fashion detrimental to society.[542]

There was another discussion about whether a domestic life or a life outside the home would bring more happiness to women.[543] Fewer household chores and changing economic conditions led women to a life outside the domestic sphere and into professional life. Since woman's "idleness" was seen as dangerous to society, she must work. And indeed, compared to men, women were believed to be more attentive to detail and it was thought that if she gave her work the same attention she gave to domestic tasks she could be successful. [544]

Women and the Family

During the early Republican period, in addition to education and professional work, women were also encouraged to get married and start families. Domestic life was

---

kuvvetli bir tecazüp vardır. Meharet, bu iki kutup arasına, eyi yaşamamızı te'mîn eden bir hayat cereyânı geçirilebilecek kabiliyette bir nakil rabtedebilmektir." Ibid., pp. 6-7.

[542] *"Yeni kadın erkek gibi giyinmek, erkek gibi düşünmek, erkek gibi yaşamak temâyülünü göstermeğe başladı. Ben bu cereyânı muzır görüyorum. Hatta bizim ictimâî ihtiyâclarımızın husûsiyyetini düşünerek endîşeye kapılıyorum. İnkılâbımızın verdiği büyük fırsatla bizlerin her şeyden evvel, asırlarca münfe'il ve metruk kalmaktan menfileşen, tefessüh eden kadının aslî seciyye ve vasıflarını ıslâh etmek ilk işimiz olmalı idi."* Ibid., p. 7.

[543] *"Her tebeddül doğrudan doğruya hod-kâmlığı alâka eder. Her yenilik karşısında insan, acebâ bu sayede daha mı mesud, yoksa daha mı bedbahtım?' sualini sorar. Kadınlığın geçirdiği tebeddül karşısında da aynı sualin dâimâ tekrarlandığını görüyoruz: Bugünkü hayatta, âile haricinde kendilerine inkişâf zemini arayan ve aramaya ister istemez mecbûr olan kadınlar daha mı mes'ûd, yoksa daha mı bedbahttırlar?"* Mehmet İzzet, "İçtimai Hayat," *Hayat,* no 92 (30 August 1928), pp. 4-5.

[544] *"İktisadi sebepler ... kadının dışarıda çalışmasını icap ettirir. Çünkü âile içinde işler azalmıştır. Kadının âtıl kalması ise cemiyet için bir ziyandır. Bundan ma'dâ' kadının zati evsafıyla ahengdar olan birçok meşgaleler hâricde de mevcûddur ve onları îfâ eylemeye en layık olanlar yine kadınlardır. Kadının çamaşırlar için, evinin intizâmı için gösterdiği titizliği i'tinâ'yı, asâbîyyeti bir idarehanede bir ticaret içinde veya devlet hizmetinde ibraz edeceği de emsaliyle sabittir. Bugünkü medeniyyet makinesının muntazam işlemesi için her şeyden ziyâde en ince teferruâta kadar varan bir i'tinâ' ve dikkat lâzımdır. Kadın ise buna erkekten çok ziyâde muktedirdir."* Ibid., p. 5.

often underlined as the source of comfort and success.[545] In order to increase the population of the country the family had to be built on solid foundations, its welfare guaranteed and in order to ensure the health of future children, institutes for healthcare had to become widespread.[546]

The population problem was indeed a significant issue for the state to resolve. During the first twenty years of the republic a pro-natalist policy was in force. According to the 1927 census, the population was around 13 million, with 51.8 percent female and 48.2 percent male. Single people outnumbered the married.[547] This made it necessary to offer incentive for marriage. Articles mentioning the benefits of marriage[548] and disadvantages of being single were published in the mainstream media; there were even attempts at proving, with statistical data, that single people committed more crimes than married individuals.[549] The deficiency of

---

[545] No name, "İzdivaç Dünyanın En Emin Sigortasıdır," *Resimli Ay*, no. 4 (1924), pp. 24-25.

[546] *"İzdivaç memleketin nüfûsunu tezyid i'tibâriyle de"Mekteb görmüş, seciyyesi kuvvetli gençler samimi bir hayat kurabilmek için bir yuvaya ihtiyâc göstermekte, âileyi çok muhterem ve mukaddes bir melce olarak tanımaktadırlar. Bundan başka bekârlığın israfı mûcib eylemesi gençleri âile kurmağa ve hayatlarını daha ucuz ve temiz bir sûrette te'mîne sevk etmektedir. İzdivaç iki hayatın iştirâkiyle te'sîs edilmiş bir şirkettir. Hayatta gençlerin yalnız başına mücâdelesi, hayatta bir ayakla yürümesi demektir. Âile hayatta muvaffakiyetin iki el ve ayakla olmasını te'mîn eder." gayet mühim bir rol oynar. Bugün milletlerin selâmetini te'mîn için nüfûs siyasetine verdikleri ehemmiyet, âileye daha fazla ehemmiyet vermelerine sebeb olmuştur. Yalnız, âilenin nüfûsunu muhâfaza edebilmek için âilenin refahını te'mîn etmek, çocuklar için memlekette îcâb eden sıhhi teşkilâtı yapmak, muvaffakiyetin esasıdır. Fazla nüfûs, hiç bir zaman tezayüdü istilzam etmez. Nüfûsun tezayüdü âilenin refah ve sıhhatinin te'mînine vasıtadır."* "İzdivaç Dünyanın En Emin Sigortasıdır," *Resimli Ay*, no. 4 (March 1924) p. 24.

[547] Cavit Orhan Tütengil, "1927 Yılında Türkiye.," in *Atatürk'ün Büyük Söylevi'nin 50. Yılı Semineri, Bildiriler, Tartışmalar* (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1980), pp. 55-70.

[548] *"Mekteb görmüş, seciyyesi kuvvetli gençler samimi bir hayat kurabilmek için bir yuvaya ihtiyâc göstermekte, âileyi çok muhterem ve mukaddes bir melce olarak tanımaktadırlar. Bundan başka bekârlığın israfı mûcib eylemesi gençleri âile kurmağa ve hayatlarını daha ucuz ve temiz bir sûrette te'mîne sevk etmektedir. İzdivaç iki hayatın iştirâkiyle te'sîs edilmiş bir şirkettir. Hayatta gençlerin yalnız başına mücâdelesi, hayatta bir ayakla yürümesi demektir. Âile hayatta muvaffakiyetin iki el ve ayakla olmasını te'mîn eder."* "İzdivaç Dünyanın En Emin Sigortasıdır,", p. 24.

[549] *"Istanbul'da hapishane-i umûmîde doktor Zati Bey ve arkadaşlarının yaptığı bir istatistike nazaran da 1340 senesinde Istanbul'da hapis olan bekârların miktarı 1921, mütehhil olanların 1093'tür. Bu bütün memlekete şamil olmamakla beraber, bu küçük mıkyasta bize cürümün ve cinayetin evlilerden ziyâde bekârlar arasında hüküm sürdüğüne bir delîldir."* Ibid.

population was also handled in terms of the surface area of the country, suggesting that unless the population increased, other countries with growing populations would not allow Turks to live in this large territory.[550]

There was a belief that since marriage brought certain responsibilities for both men and women, married individuals would be healthier and more useful members of the society. Since a married man had responsibilities towards his wife and children, he would drink less, spend his money cautiously and by leading a monogamous life, he would neither be victim to venereal disease nor spread such diseases.[551]

The greatest benefit of marriages for the country was the raising of healthy generations. Children's health was a major concern. The young and newly married couples were responsible for looking after and ensuring the health of the children they were to have, and if they were not going to perform this duty as required it would be better if they did not have children at all.[552]

In the 1920s, a time where infant mortality was very high, articles on the care and health of infants and children found extensive coverage in the media. In these articles, by the help of graphics and illustrations, mothers were taught how to dress

---

[550] *"Arazisine nisbetle nüfûsu çok az olan memleketimizde böyle bir sual iradi gülünç addedilebillir. Boş arazimizi işletecek kullara, iktisadi hayatımızı yükseltecek müstahsîl insanlara ihtiyâc vardır. Başka memleketlerin nüfûsu taşıp harice yayıldığı zamanlarda bizi bu küçük nüfûsla bu büyük arazide bırakmazlar. 'tabîatı hapis edip âtıl bırakmak hakkınız değildir, hepimiz bu menba''dan istifâde etmek mecbûriyyetindeyiz.'derler, bizi koğup yerimizi alırlar."*, No name, "Çocuk Yapmalı Mı, Yapmamalı Mı?," *Resimli Ay*, no. 6 (1924), p. 21.

[551] *"İzdivaç, gençleri içkiye ve içkinin tevlîd edeceği fenalıklara karşı da sigorta etmektedir. Genç bir adam için içki, vakit geçirmenin en kolay vasıtasıdır. Evli bir erkek böyle bir vasıtaya muhtâc değildir. Evi, çocukları, iştirâk edeceği cemiyet hayatı ona bu eğlence vasıtasını te'mîne kâfîdir.İzdivacın sıhhi sahada te'mîn ettiği tekeffülün en büyüğü emrâz-ı zühreviyeye karşı gençlere te'mîn ettiği selâmetdir. Bu yalnız bir erkek için değil, yetiştireceği nesil ve cemiyet için de gayet mühim bir selâmet vasıtasıdır."* "İzdivaç Dünyanın En Emin Sigortasıdır," p. 24.

[552] *"...Çocuklarımızın sokaklarda hayvan gibi süründüğünü gördüçe ve her doğan çocuğa hayvanlara gösterdiğimiz ihtimamın bile esirgendiğini müşâhede ettikçe dâimâ dimağımda tebellür eden şu suale cevap vermek mecbûriyyetini duyuyorum: böyle günâha girmekten ise hiç çocuk yapmamak daha iyi değil mi?"* "Çocuk Yapmalı Mı, Yapmamalı Mı?," p. 21.

their babies, how much milk babies should be given and how they should be bathed.[553]

Abortions and procured miscarriages were disapproved of and passionately criticized as these were seen to be major obstacles to the pro-natalist policies pursued especially following the First World War. Abortions were perceived as a kind of murder and sin by society.[554] Nevertheless, there were women who underwent abortions or forced miscarriages. It was often stressed that women who underwent such abortions through primitive methods were irresponsible and in disregard of their own lives.[555] For the lack of statistical data from the 1920s, the number of abortions or miscarriages is unknown, but it is known that after the First World War, as in the rest of the world, Turkish women of all classes had abortions - then considered a major threat for a country with a low population.[556]

During the early years of the Republic, when marriages were encouraged as a solution to the demographic problem, there was no special legislation stipulating childbirth. However, having children was presented as women's civic duty for the

---

[553] In 1927 two magazines, *Doktor Sesi* (The Voice of Doctors) and *Hilâli Ahdâr* (The Green Crescent), featured on their covers infact health and infant care. While infant clothing was introduced on the cover of *Doktor Sesi*, inside the magazine featured articles on combatting infant deaths and on infant health. *Hilâli Ahdar* on the other hand publishes on its cover illsutrations showing how babies should be bathed and what should be done when a new born fails to breathe. Inside the magazine are articles on mother-child relationship and child nourishmnet. No name, *Doktor Sesi*, no. 5 (May 1927) ; *Hilâli Ahdâr*, no. 12 (April 1927) .

[554] *"Her kadın hayatında bir iki çocuğunu düşürmek mecbûriyyetini hissetmiş, istemeyerek elini kana bulamıştır. Onları bu gizli cinayete sevk eden amil cemiyetin çocuk düşürmeyi ayıb ve günâh addedmesidir."* "Çocuk Yapmalı Mı, Yapmamalı Mı?," p. 21.

[555] *"Hayatında bir yük taşımaktansa ölmeği bile tercih eden o kadar anneler vardır ki hayatlarını tehlikeye koyarak henüz rahimde oluşmaya başlayan çocuklarını aldırmışlar ve bir çokları da bu yüzden ölüp gitmişlerdir."*, Ibid., pp. 21-22.

[556] *"Medeni memleketlerde yapılan istatistiklere göre bu yüzden ölen anneler bir harb içinde feda edilen gençlerin mikdarından fazladır. Bu rakamların ifade ettiği fecî' hakikat Avrupa milletleri için ne kadar doğru ise bizim için belki hakikatin fevkinde bir hakikattir. Anneleri bazen cinayete bazen ölüme sevk eden bu mühim hâdiseye karşı gözlerimizi kapayamayız."*, Ibid., p. 22.

good of society, rather than an individual choice, and the virtues of marriage and motherhood were constantly stressed in the media.

It is commonly understood that of the Republican reforms it was the new Civil Code that transformed the lives of women to the greatest extent. The Civil Code gave women certain rights, the most significant being the abolition of polygamy, a reform that had been sought by women even under the Ottoman rule.[557] An early Republican proposition was that the Republic acknowledged the social and moral value of women and hence showed a special interest in her, and that in addition to raising the education level of women and increasing their social esteem, it had also elevated the status of women within the family.[558]

It was often put forward that the new respected position held by women was also acknowledged by their husbands and communities, and that women wished to be treated accordingly.[559] The abolition of polygamy and arbitrary divorce by men was seen as a major gain for women. However, more importance was attached to the new Civil Code as a regulation of family life.[560] Although the family as an institution is founded on the common will of man and woman, the continuation of the family, self-

---

[557] With the Civil Code enacted on 17 February 1926, improvements and new arrangements were made on the condition of women and the family law. Significant aspects of the new code were mandatory civil marriage, abolition of polygamy, the anullment of men's unilateral right to divorce, granting women the right to divorce, equality between the sexes in inheritance and equality in court testimony.

[558] *"Bilhâssa genç Cumhuriyetimiz, kadınlığın ictimâî ve ahlâki kıymetini takdîr ederek kadına husûsî bir dikkat ve i'tinâ' sarf etmektedir. Kadınların ilmen ve manen yükselmeleri için bir çok müesseseler vücûda getirildi, âile ve cemiyet içindeki mevki' yeni kanûn-u medeniyyemizle teyid ve takviye edildi.",* Ağaoğlu, "Bizde Kadın," p. 6.

[559] *"Artık mensûb olduğumuz muhît ve ezcümle koca, kadının muhterem ma'nevî bir şahsiyyet olduğunu tanımak mecbûriyyetinde kaldığı için bizzat kadın da kendisini bu sûretle telâkki ve yeni tarz telâkki ile mütenâsib bir muâmele talep etmeye başlamıştır."* Ibid.

[560] *"...Keyfî talâk ve taaddüd-ü zevcât gibi kaideler ortadan kalktı. (...) Bu sûretle kanûn-u medeniyyenin ictimâî hayatımızı daha metin esaslara istinad ettirdiğine şüphe yoktur. Çünkü, her cemiyetin esası, ilk hücre olan âiledir. Yeni kanûn ister bazı maddeleri i'tibâriyle kadının, ister bir çok maddeler i'tibâriyle erkeğin aleyhinde bulunsun, âilenin lehinde bulunması i'tibâriyle son derece mühimdir.",* Ibid., p. 7.

interest and personal desires make it difficult to continue. Since it is the children and their growing up in an appropriate environment that are really important, both men and women should perceive their roles in the families as a kind of a duty.[561]

Before the Republic women had married at a very early age, before developing an intellectual life and so were not well placed to educate and bring up their children. This was more the fault of their environment, which had failed to provide them with the necessary means; however, the Turkish woman who had found her moral worth with the Republic, was now ready for her new duty.[562]

The social and familial responsibilities of the Turkish women were occasionally debated with a view to whether women fulfilled their duties and which type of women was suitable for different responsibilities. The idea that women's social responsibilities played a major role in the development of a country was widely accepted, so it was important to ask whether Turkish women fully fulfilled their social responsibilities. Did every Turkish woman perform her duties as a mother and citizen? Was she worthy of the nation? In answering these questions women were sometimes divided according to certain attributes. Among these groupings, the most interesting is the one that assesses women according to the neighborhoods and districts in which they lived.[563]

---

[561] *"Her ne kadar evlenmek i'tibâriyle bir erkek ve bir kadının şahsî arzu ve kararlarının mahsulü ise de âile, onların ferdi hod-kâmlıklarının fevkinde ve ictimâî bir ma'nâ ve ehemmiyeti hâiz olan bir müessesedir. Bilhâssa âileye çocuk karıştıktan sonra kadın ve erkek için hod-kâmlıkların, keyif ve heveslerin susması ve vazîfe hislerinin hâkim olması bir zarûrettir."* Ibid.

[562] *"Yakın zamana kadar bir çokları henüz çocuk denecek kadar ufak bir yaşta evlendirilen, hiçbir nevi fikri terbiye almayan ve cemiyet hayatından tecrid edilmiş olan zavallı Türk kadını bu vaz'iyyeti tabîatı ile idrâk edecek bir seviyede değildi. ...Şüphesiz bu kusur, onların olmaktan ziyâde muhîtindir. Bunun içindir ki kadın, diğer sahalar bertaraf, yalnız âiledeki vazîfesini de layıkıyla yapamıyor ve hatta çocuğuna lâzım gelen terbiyeyi bile veremiyordu. ...Şükranla kaydetmek lâzımdır ki artık bu devir bitmek üzeredir...Türk kadını artık ma'nevî bir şahsiyyet ve ictimâî bir amil olarak kendisini gösteriyor ve bu münâsebetle Türk kadınına gayet ciddi ve müşekkel vazîfeler tertîb ediyor."* Ibid.

[563] Melahat, "Bugünkü Türk Kadınları," *Resimli Ay*, no. 2 (1924), p. 25–30.

One article by contemporary writers mentions four types of women from Şişli, Kadıköy, Beyazıt and Edirnekapı. Of the four, the woman of Şişli is the least worthy. The Şişli woman is not a housewife. Housekeeping is managed by her maids. She spends her time focused on her private life. She makes no contribution to the domestic economy. She is not productive and her husband provides for all her needs. She is not a good mother either. Her children are raised by ignorant nannies. The women of this district pay no attention to national affairs. She spends her time on frivolous concerns such as dressing up, and goes out to the theatre, the cinema or shopping. The woman of Şişli, in her clothes and make-up match her Parisian counterpart.[564] The women of Şişli and Paris are both depicted as pompous, erratic and sinful. It is deemed a scandal that the woman of Şişli spent the long war years thinking only of her ornaments and not considering the wretched orphans and widows living in poverty.[565]

The same article implicitly accuses the women of Şişli of treachery. Şişli women do most of their shopping at shops owned by Greek (Rum) merchants, eventhough they are well aware that a portion of the money spent in these shops goes to Greek (mainland) refugees and the Greek navy.[566]

---

[564] *"Şişli kadını evkadını değildir. Hayatta daha çok refaha müzehher olan kadınlar az çok Şişli'de toplanmıştır. Her birinin iktisadi vaz'iyyetleri nisbetinde bir iki veya üç hizmetçisi vardır. Evin yevmî idaresi bunlara tevdi' edilmiş, hanım hayatını istediği şekilde tertîb için serbest bırakılmıştır. Âiledeki iktisadi vazîfesi arkadaşının verdiğini almaktır. Yiyeceği için almak giyeceği için almak, yol parası için, eğlencesi için hulâsa hayatî ihtiyâclarının tatmini için mütemadiyen almaktır. Şişli kadını anne de değildir. Çocuklarını cahîl bir dadının eline terk etmekteki günâhı henüz takdîr etmemiştir. (...) Şişli kadını memleketin ne hissî, ne fikrî, hiçbir ceryanıyla alâkadar değildir. Her günlük meşgalesi pek kıymetli saatlerini işgal eden tuvaletini bitirdikten sonra hiç bitmeyen ziyaretleri eda, ya sinema, tiyatro, veya alışveriştir. Şişli kadınının tuvaleti hiçbir Parisli kadınınkinden geri değildir."* Ibid., p. 25.

[565] *"Şişli kadınının gözleri önünde on iki senelik harbin aç ve çıplak gezdirdiği yüzbinlerce yetim ve şehit çocuğu aç ve çıplak dullar, sefiller ve bedbahtlar vardır. Şişli kadını bir Türk kadını olarak süsünü değil, memleketini ve memleketinin aç çocuklarını daha çok düşünecek ve sevecek bir vaz'iyyettedir."* Ibid.

The Şişli woman has a colorful social life. In their spare time, when not involved in self-adornment, she visits friends to gossip about balls, tea parties, and prominent society figures. Of the women living in Şişli, less than 10% read newspapers; but all these women read romance novellas in French and Turkish and books detailing salon life.[567] In sum, the Şişli woman is a copy of the French woman. She is ignorant of the realities of her country. She is not a woman, not a mother, not a woman of the world; she has nothing to give her country.[568]

The woman of Kadıköy is similar to the women of Şişli. However, she has the characteristics of an Oriental wife, mother and prostitute rather than the French equivalent.[569] As a wife she is under the protection of her husband, yet she is disloyal. When it comes to love, she is influenced not by French novels, but rather by the stories of Layla and Majnun and Farhad and Shirin. As a mother she is ignorant but compassionate. In prostitution, she is a complete Oriental.[570] The women of Kadıköy are also disinterested in national matters.[571]

---

[566] *"Şişli kadını süsünü te'mîn için parasını Beyoğlu'nda zevkini en çok okşayan hangi pazar rast gelirse orada sarf eder. Onların zevkini okşayacak en nefis eşya ekseriyyâ Rum ticarethanelerinde bulunur ve Şişli hanımı bir çok senelik tecrübeleriyle öğrenmiştir ki burada verdiği paranın yüzde onu, yirmisi hatta bazen ellisi Yunan mültecilerine, Yunan donanmasına, ve Yunan siyâsî fırıldaklarına sarf edilir. Bütün bu bilgisine rağmen, parasını oralara sarf etmek için kendince mücbir bir sebep var."* Ibid.

[567] Ibid., p. 28.

[568] *"... Türkiye'de hükümetin himaye edemediği iki yüz bin yetimin sokaklarda süründüğünü, kocalarını harbde kaybeden bir çok kadınların işsizlik yüzünden çocuklarını attığını, fuhuş ile hayatlarını kazandığını, fabrikalarda amelelik eden kadınların on dört saat çalıştığını, ve kaç kuruş kazandığını hiç bilmez. Memleketin geçirdiği ictimâî buhranla hiç alâkası yoktur."* Ibid.

[569] Ibid., p. 29.

[570] *"Zevce vazîfesinde Şark'ın her kadını gibi kocasının taht-ı temalüküdedir. Yanız şu farkla ki sadakat zihniyeti, kafasında biraz bulutludur. (...) aşkında ve zevceliğinde Leyla ile Mecnûn'un, Ferhad ile Şirin'in tekâmül etmiş, asrîleşmiş şiiri var. Nedim'in aşkı sanki yürüyüşlerine âheng verir. Anneliği, Istanbul'un her annesi gibi, cehl-i şefkat üzerine müessestir. Fuhşunda, bütün Şarklılığını gösterir."* Ibid.

[571] "*Memleketin iktisadi buhranı, ictimâî inkılâbı, siyâsî didişmeleri kafasında bir siyah noktadır.*" Ibid.

The Beyazıt woman is a Turkish woman in every sense. She is virtuous, takes good care of her house, raises her children well, and waits for her husband at home in the cage. Most of her children die in infancy, but she meets her fate with resignation. She is not knowledgeable enough to follow the country's social and intellectual developments. Her aim is to build and sustain a solid family. This group deserves respect as wives and mothers.[572]

The girls of Beyazıt, on the other hand, imitate not their mothers but Şişli women; however their clothing and accessories are not like those of Şişli women, since theirs are necessarily imitations.

This Beyazit girl acquires an education only in the hope of getting married. Having reached her goal, she leaves school. Until marriage she kills time reading love novellas or in entertainment in places like Şehzadebaşı or Direklerarası. For this girl Europeanisation means learning methods to have relationships with men. Since the girls of Beyazıt have taken as their ideals French love life and mimicked the Şişli lifestyle, they are trapped between these two imitated lives and promise little as future mothers. [573]

The last district mentioned characterized in the article is Edirnekapı. The women of this district are burdened with a difficult life. A typical Edirnekapı woman is a mother, a wife and a woman of the world. She works in the tobacco factory, goes as a maid to other homes, and sells bread in the market place. She works fourteen

---

[572] *"Cehâleti içinde öyle mütevekkil bir sabrı, bir îmânı var ki, bu saffet ve temizlik Türk anasının en büyük faziletidir. Süsü temiz ve kibardır. Memleketin içtimaî ve fikrî cereyânlarını ta'kib edecek kadar yükselmemiştir. Alâkasızlığı safvetini bağışlatabilir. Fakat hiç olmazsa, kurulmuş bir yuvayı yapmak ve yaşatmak emeli var ki bir zevce ve anne için vatanına karşı yapılmış büyük bir iştir, buna hürmet etmek icap eder."* Ibid., p. 30.

[573] *"Bu Türk kızı yarının anasıdır. Memleketle alâkası bir mektup çekmecesi ile, bir mülakat vaadi arasına sıkışan bu kızın memlekete vereceği, istikbâl için pek ümit – bahş bir şey olmasa gerek. Aşk her gencin hakkıdır. Hayatta iktisadî, içtimaî, insanî vazîfelerini yapan her kadının bu hakkını istemesi pek tabîî bir şeydir. Fakat bu vazîfelerden sarf-ı nazar, analığının zevceliğini bile alamayan bu kadının Türkiye'ye vereceği, Kadıköy ve Şişli kadınından hiç de fazla değildir."* Ibid.

hours a day. Her husband is an unskilled worker, too. Sickness and death are commonplace. Family life is a chain of tragic events. The husband goes to taverns at night to escape his troubles. The children are ill fed. While their mother is at work, either an ignorant neighbor takes care of them, or they spend the whole day out on the streets. The woman returns home exhausted only to be faced with the household chores. The husband drunk, wife exhausted, the night ends in a row.[574] The women of Edirnekapı do not know why and how they live, and they are unaware of society. She gives her all to the country but receives nothing in return.[575]

In grouping Istanbul women of the period according to their neighborhoods and listing their characteristics, the primary concern of the writer is the extent to which these women can be of good to the country. Yet examining these women as mothers, wives, housewives and members of society, the writer finds no benefits these women might offer the country. The publication of this remarkable article caused protest and the magazine *Resimli Ay* was forced to publish a statement explaining that the article was intended to criticize a social phenomenon. Those regarding the assessment literally should accept that truth could be bitter sometimes. Moreover, argued the reply, the criticism of women in the article was positive; if every woman reading the article stopped to think about the assertions this would be a first step towards the accomplishment of the article's goal.[576]

---

[574] Ibid.

[575] *"Bu kadın hangi cemiyette, neden, nasıl, niçin yaşadığını bilmez. Saadeti ve refahı tenbel, tufeylî bir zümreye bahşeden kaderin hangi kader olduğunu da bilemez o memleketine her şeyini verir: Çocuğunu, vücûdunu, sıhhatini, zamanını, saadetini hep bu memleket uğruna feda eder., fakat bu verdiklerine mukâbil, ne çocuğunun kemiklerini soğuktan saklayacak bir gömleği, ne ekmeği, ne de mektebi vardır."* Ibid.

[576] *" "Bugünkü Türk Hanımları" makalesi bir müşâhadeden ibarettir. İctimâî bir vaz'iyyeti müsbet bir tenkîd ile efkâr-ı umûmiyyeye arz maksadıyla neşr edilmiştir. Müşâhadenin hakikat olduğunu kabul edenlerin, her hakikatın acı olduğunu da kabul etmeleri îcâb eder. Müsbet bir tenkîdde gaye bozuk bir vaz'iyyeti arz ile tedavisine doğru yürümektir. Eğer Türk hanımları makalesi böyle bir gayeye doğru bir ceryân uyandırabilirse, vazîfesini yapmış demektir. Her kadının bu*

The life of the Turkish woman had begun to change with the Republic, but she urgently needed to adapt to these changes. Since society had kept women idle in the past, she now had to work hard to overcome her shortcomings. In order to be a good mother, she should raise her children herself and not leave them with maids and nannies. Raising children was considered a scientific matter, yet unfortunately institutes to educate and inform future mothers had yet to be established.[577]

The most important quality for a woman to be a good wife was the ability to support her husband. For the sake of family happiness, women needed to keep quiet even if their husbands were wrong; they should not praise themselves and should not mention the qualities they possessed which their husbands lacked.[578]

The expectations of the life companion in marriage were very different from the responsibilities of the wives of the older times. Women were no longer supposed to lead lives limited to housework, pleasing their husbands and bearing children; they were also supposed to be individuals contributing to the household economy, and sharing in the joys and problems of their husbands. However, for her to fulfill her responsibilities, society had to stop treating her as an object of adornment. The value

---

makalede üzerinde bir saniye durup düşünmesi, maksada hizmet için çok kârlı bir şeydir." No name, "Türk Kadını," *Resimli Ay*, no. 3 (April 1924), p. 41.

[577] *"Cemiyet vesikasız doktorların icrâ'-i san'at etmesini men ettiği hâlde, câhil annelerin çocuklar üzerindeki gayrı fennî tecrübelerini, gayr-ı fennî büyütmelerini nazar-ı müsâmaha ile korur. Anne olmağa namzed genç kızlar için, anneler için çocuk hıfzü'ssıhasını, onun teâdîsini, bedenî dimağî terbiyesini tedris edecek ne mekteblerimiz var, ne de anneler için gece dersleri açacak, konferansler verecek, terbiyevî mahiyette neşriyet yapacak ictimâî teşkîlâtlarımız var. Bu yoksuzluk içinde Türk kadının anne olamaması pek tabîîdir. Fakat, ne kadar câhil olsa, bir annenin çocuğunu kendi büyütmesi, bir hizmetçinin büyütmesine müreccehtir."* Ibid.

[578] According to this article, family happiness depends on the wife's treatment of her husband. Some principles for the happy marriage are set out: *"Madde (1) zevclerine hürmet ve riâyet eden kadınlar o nisbette mazhar-ı hürmet ve muhabbet olurlar. Madde (2) Kadın zevcinin yanında kendini katiyyen medhetmemelidir ve zevcinin mahrûm olduğu şeylerden bahsetmemelidir. (...) Kadın güzelliğinden ve zenginliğinden bahs ederek zevcinin izzet-i nefsine dokunarak onun hürmetine değil nefretine sebep olur. (3) Kadın her husûsta dâimâ zevcine taraftar görünmelidir; Saadet-i âilenin en tatlı cilvesi budur. (4) Zevcine ve zevcinin hiddetli demlerinde her hareketini katiyyen müsamaha ile görüp hiç aldırmamalıdır. Ve dâimâ haklı haksız her ne ise sükût etmeli ve sonra zevcinin zayıf demlerinde hem afv dilemeli, hem tatlı sûrette intikamını almalıdır."* Semiha Şekip, "Bir Âile Nasıl Mesud Olur?," *Süs*, no. 30 (5 January 1924), p. 12.

society ascribed to women was very important. It was therefore the duty of society to accept women as individuals and ascribe them economic, social and cultural responsibilities. Assessing women by their sexuality was wrong and defamatory.[579]

In developed countries, even working women had better conditions at home and could complete daily household chores in two hours. Nurseries accepted children of all ages.and paid attention to children's nourishment, education and sleep. Hence it was not surprising that women took up professional life in these countries. In countries failing to provide these conditions, even if women entered the workforce, this would not be for the benefit of children and society.

Another barrier to the entrance of women to professional life was the class of *tufeyli* (parasites). According to this class, women were men's property and whether they could or could not work depended on the will of men. Women had to live on what men granted them. These men did not want women to work, because they deemed it dishonorable to exhibit in public something they owned. The number of working women in Turkey was consequently still limited. It was hoped that this situation would change in time. When that day came, 'ornamental women' would only find jobs in brothels and women were to demand from the society the respect she deserved.[580]

---

[579] *"Bugünkü Türk kadını ne dünkü esir zevce, ne de bugünkü hayat arkadaşıdır. Çünkü cemiyet kadını bir süs olarak telâkki etmiş ve ona ancak erkeğin oyuncağı ta'bîrini vermiştir. Bir cemiyette kadınların alacağı şekil cemiyetin verdiği kıymete göredir. Henüz kadına insan ve fert nazarıyla bakmayan, ondan iktisadi, ictimâî, siyâsî hiçbir vazîfe istemeyen bir cemiyette kadın ancak kadınlığıyla yaşar. Kadınlığın satıldığı bir cemiyette hayat arkadaşının, rûhen, fikren yükselmiş bir kadının yeri yoktur. Erkeklerin hodkam bir telâkkisiyle kadına verdikleri bu süs kıymeti, kadın için çok hakîr bir kıymettir."* "Türk Kadını," p. 42.

[580] *"Kadının hayata girmesine mâni' diğer nokta da tufeylî sınıfın felsefesidir. Bu sınıfa göre kadın erkek tarafından temellük edilmiş bir maldır. Onu çalıştırmak veye çalıştırmamak erkeğe aittir. Kadının hakk-ı sa'yı yoktur. Kadın erkeğin getirdiğiyle yaşamaya mecbûrdur. Erkek kendi hesâbına eve kapattığı bu mahlûkun üzerinde sahib-i reydir, hakk-ı temellükü vardır. Onu çalıştırmak şerefine uygun değildir, çünkü kendi sahip olduğu bir malı başkalarının nazarlarından bile beri kılmak için eve kapamak hakkı vardır. Erkeğin bir malı, bir süsü, bir oyuncağı olarak yaşamak kadının izzet-i nefsine dokunacağı, ve kadın şahsiyyetini tanıyacağı güne kadar cemiyetimizde bu şekil böyle devam*

The most undesirable quality in a woman was excessive spending. That it was the women who spent the most, especially in some families in Istanbul, was a statistically proven fact. [581] Just as the women were grouped and attributed certain qualities according to their neighborhoods, families could be grouped in a similar fashion.

There existed three groups of families according to their level of wealth: the "wealthy and extravagant," the "comfortably off middle class" and the "poor and wretched."[582]

Wealthy families could do whatever they wanted whenever. Living conditions in Istanbul had deteriorated to such an extent that it is doubtful whether many such families existed. Unnecessary expenditure by these families emphasized the widening social chasm.[583] Such families lived mostly in Şişli and on the Islands, and were ignorant of the rest of Istanbul. Women from these wealthy families had no

---

edecektir. Hayata giren kadınların miktarı mahdûd olacaktır. Cemiyet içerisinde eli ayağı sağlam her ferdin müstahsîl olmasını isteyecek ictimâî zarûretler vücûd bulunca şüphesiz Türk kadını da hayat kadını olacaktır. (...) Şüphesiz asrî cereyânlar bizi eve değil, hayata sürükleyecek. Erkeğin süsü mahiyetindeki kadın ancak umûmhanelerde kıymet bulacak, kadın ferdiyetine, şahsiyyetine hürmet etmesini etrafındakilere telkîn edebilecektir." Ibid.

[581] *"Âilede en tufeylî yaşayan kadın, fakat âileye en ziyâde bâr olan da kadındır. Zavallı babalar ve zavallı kocalar omuzlarında veya keselerinde taşıdıkları bu ağır sıkletten haberdar mıdır?"* M. Vehbi, "Kadın Âilenin En Pahalı Uzvudur," Ibid., no. 5 (1924), p. 8.

[582] *"Istanbul'un âile hayatında birbirine hiç benzemeyen örnekler vardır. Resimli Ay'ın ikinci sayısında (Şişli kadını, Kadıköy kadını, Bayezid kadını, Edirnekapı kadını) diye güzel bir tedkik vardı. Türk âile hayatını da böyle semt ve mahallelere göre ayırmak kâbilse de, daha doğru bir tasnif olmak üzere diyebiliriz ki Istanbul'da (zengin ve muhteşem âileler, orta hâlli ve sakin hayatlı âileler, fakir ve muztarip âileler) vardır. Bu üç türlü âilede kadın, çocuk ve erkek âilenin hayat ve ahenginde te'sir ve alâkaları ve âile içindeki vaz'iyyetleri i'tibâriyle ayrı ayrı kıymetleri hâizdirler."* Ibid.

[583] *"Bu örnekten bir âile acebâ Istanbul'da hâlâ var mıdır? Hayat o kadar ağırlaşmış ve hayatın kazanılışı ve geçinme şartları o kadar keskinleşmiş ve acılaşmıştır ki Istanbul'da çok zengin Türk âilesi var mıdır, bunda biraz tereddüt eder gibi oluyorum. Belki mesalâ zevcesini beş yüz İngiliz lirası değerinde nâdir cinslerden küçük süs köpekleriyle sevindirmek ve böyle kıymetli bir metâ' mâlikiyyetiyle gururlandırmak isteyen zengin kocalar hâlâ vardır. Bir küçük süs ve moda köpeği için dört bin Türk lirası! Bu rakam tecessüslerimizi kabarttığı kadar bizim için ictimâî hayat farklarının bu kadar derinleşmiş zalimliğine karşı acı ve isyan ettirici bir delîl oluyor."* Ibid., pp. 8-9.

sense of the worth of money and were extremely wasteful. They spent inordinate sums to dress fashionably and prettify themselves.[584]

Men in these families were accommodating and were expected to pay for the women's purchases, about the value of which these women were very enigmatic.[585]

The second source of expense for these families was their children, since from birth, it was not the mother but wet-nurses or nannies that took care of these children. The children had weak ties with their parents and were rather like dolls.[586]

In the second group of families the men were middle class traders or artisans. The women did not work and did not contribute to the family budget. Some could be good housewives, but the younger ones may lack this virtue, too. The men generally assented to the young women's wants for new clothing or jewelry. These families typically had a monthly income of 150 *lira*s with the women spending around 30 *lira*s on themselves.[587]

---

[584] *"Zengin âilede kadın menfî bir kıymettir. Dâimâ sarf eder. Para mefhumu onun için sanki yalnız alışları için verilen ve akan bir kudrettir. Bir zengin âilenin genç zevcesi veya genç kızı kimbilir neler için para sarf eder: Hermelin, şinşila mavi ve beyaz tilki kürkleri için; Sabahlık, çay, akşamlık, tiyatro, balo elbiseleri diye en ağır ve kıymetli ipeklilerle yapılmış giyecekleri ve terzileri için; Mantoları kapları, iskarpinleri, ipek çorapları, şemsiyeleri için; Pudraları, parfümleri, saç suları, türlü türlü tırnak, dudak, yanak boyaları için... Pırlanta, elmas, inci, zümrüt, yakut yüzükleri, gerdanlıkları, zarif küpeleri, bilezikleri için... (...) hülâsa akla gelmez, düşünmekle bitmez bin çeşit kadın ve süs eşyası için kimbilir günde, haftada, ayda ne sarf eder!? Modanın en yeni örnekleri bu kadının hisli ve heyecanlı, çok incelmiş zevkinin kısa bir müddetçik için tatmin olmasına çalışır. Ve zaten kadın modaya değil, moda kadına tabi'dir."* Ibid., p. 9.

[585] *"Bu kadın için koca biraz yumuşakbaşlı ve kadın kelime ve mefhumuna çok hürmetkâr bir te'diye me'mûrudur. Bu biçare koca dâimâ öder ve kadının yüksek rakamlı hesâblarını dâimâ temizler. Herhâlde böyle bir âilede kadın en çok masraf yapar, fakat bu masrafı rakamla göstermek bizim için zordur. Çünkü bu kadın bir muammadır."* Ibid.

[586] *"Doğan yavru artık annesinin değil, belki süt nine ve dadısının ve sonra da mürebbiyenindir. Anne için o nihayet süslü ve temiz kokulu bir ziynet bebeğidir. Zengin ve yüksek, incelmiş bir âilede çocukla anne ve babası arasında bir rabıta yok gibidir."* Ibid.

[587] *"Bu âilede kadın haricî hayata geçmez ve âilenin aylık kazancına bir kuruş bile ilâve etmez. Belki âilenin iyi bir ev hanımıdır. Fakat bazen genç zevce iyi ev hanımı olmak vasıflarından da mahrûmdur. (...) Bu kadının da derin derin emelleri, arzuları vardır. İpekli elbiseler, mantolar, iskarpinler, çoraplar, kokular, tuvalet eşyası erkek tarafından nihayet alınması lâzım ve zarurî şeylerdir. (...) Ayda yüz elli lira kazanan ve sarf eden bir âilede kadın herhâlde üst üste (otuz lira) sarf eder."* Ibid., pp. 9-10.

In these middle class families, men spent less than half that of women, perhaps 10 to 15 *lira*s. A similar amount was spent on each child. In contrast to the rich families, children were loved in these families.[588]

Although this group of families had been quite common before the war, their numbers were now reduced; widows and orphans from such families came to join the third group, that of poor families.[589]

There were thousands of families of this last kind in Istanbul. In these families both the men and the women work, but they were still poor. The man was a low ranking civil servant or a tradesman, a porter, a coachman or a bargeman. He earned at most one *lira* a day. The woman might work in the cigarette factory, or as a weaver or unskilled worker in other factories or as a sales clerk and her daily income is 50-70 *kuruş*.[590]

The condition of the children of these poor families was a social problem. The children received little attention and grew up on their own. Due to poverty they could not attend school, and at eight to ten years old, they began work.[591]

In the first two types of families, women were regarded as the biggest spenders and the most spendthrift. These expenditures were mostly to keep up with fashion. With the women of Şişli the prime example, all wealthy women and girls

---

[588] *"Çocuk burada artık âile malıdır. Sevilir ve âilenin rûhu addolunur. Sütü ile, şeker, bisküvi, çikolatası ile süslü ve çocuk modasına uygun elbiseleri ile patik ve iskarpinleri ile çocuk da mühim bir masraf âmilidir."* Ibid., p. 10.

[589] Ibid.

[590] *"Bu âilenin kocası ya bir küçük me'mûrdur yâhûd küçük bir (e)snaftır, yâhûd bir hamal, bir arabacı, bir mavnacı hülâsa günde ancak bir lira kazanan bir tâli'sizdir. Ve bu bir lira kazanılsa yine bir muvaffakiyettir. Nice âile babaları var ki günde yarım lira ancak kazanıyorlar. Bu âilenin kadını artık hayata çoktan girmiştir. Istanbul'da rejide, tütün işleyen büyük ticarethanelerde, mensucât fabrikalarında, örme işlerinde, yazmacılıkta, mağazaların küçük me'mûrluklarında çalışan binlerce kadınlarımız vardır. Ve bu kadınlar günde ancak (50 -70) kuruş kazanırlar."* Ibid., p. 10.

[591] *"Bu âilenin çocuğu çok unutulmuştur, çok mühmeldir. O, kendi kendisine, hudâyî nâbit yetişir ve büyür. Ve sekiz on yaşlarından sonra biz bu çocuğu her yerde bir küfeci, bir gazete satıcısı, bir boyacı, türlü türlü küçük çocuk işlerinin başında görürüz. Mekteb çok defa ona yabancı bir muhîttir."* Ibid.

were devoted to beauty and self-adornment belonged to a class of "parasites." They were ignorant of the realities of their country and unwilling to take any step towards addressing the country's problems.

With regard to modernisation, women were warned to avoid misunderstanding the term. A woman could not become modern, went the argument, by merely changing what she wore. Thinking that Westernisation was about adopting Western pleasures and entertainment was wrong. Above all, it was the innovations necessary for the advancement of society that should be taken from the West. [592]

Women Images in the Popular Press (1923-1930)

It was widely accepted in the early years of the Republic that it was the roles ascribed to woman that stood as an obstacle to her advancement. Articles with titles featuring the words "old-new", "yesterday-today" and comparisons were published in the mainstream media aimed at setting women free from the influence of the old days and making them feel like individuals embracing the reforms of the new Republic. Among the responsibilities women now had were raising children as healthy citizens through the aid of science and education; getting educations to be professionally employed so that they might contribute to the family finances; asserting their civil rights in order to become soul mates for their husbands and to contribute to the development of their country. The thing that lowered them most was making use of their femininity, or in other words, their sexuality. Women concerned only with self-adornment, dancing and luxury were those who had a false

[592] *"Batı'nın kadınlar için, amele için, ihtiyarlar, dullar, öksüzler için yaptıkları müesseseleri alalım, bunlarla beraber dans da gelsin, lüks de gelsin, fakat yalnız dans ve öncelikle dans gelmesin. Özellikle modern olmak için dans lüks lâzım zihniyeti gelmesin."* "Türk Kadını", p. 42.

understanding of modernity and progress, and these women do not have a place in the new regime.

It would be fair to say that during the early Republican era the image of the modern women was double faceted and had two different meanings. The negative image was that of a "parasite" someone with a misconception of modernity who made no contribution to production, was wasteful, and devoted to self-adornment and entertainment, lustful and morally corrupted.[593] The positive image was of a woman educated and professionally occupied, useful to her family and society, who raised her children compassionately under the guiding light of science who supported her husband both spiritually and materially, who suppressed her sexuality and was devoted to the Republican reforms.[594]

The negative modern woman was frequently encountered in the popular writings of the period and variously described as an *à la turca* woman, a tango woman, a salon woman and a parasite. The impact of that destructive type, who failed to live up to the standards set by society for women, lacked the appropriate womanly traits and posed a threat to men with her irrepressible lust, became the

---

[593] *"Asrî Hanım diyorlar... Bunlardan buralarda ne kadar çok var! İçinin çirkin ve ahmak alacasını bu kadar çirkin bu doğru bir taklit, bu kadar ince bir mahâretle dışına vuran bu kukla, bu deli kadın kimdir, yarabbi? Kimdir, nasıl sihirli nasıl müthiş bir mahlûktur ki kendini Türk kadınlığına bir gaye diye tanıtıyor? Bizim mefkûremiz bu mudur hanımlar! Rus kadınlarının züğürt ve sefîl başlarını taklit ederek kasketinin altından inanılmaz müşâbehetle boyalı ve yoluk saçlarını çıkaran...sahtekâr ve müstehzî, uzun ve kuyruklu gözlerle kömürlük pencereleri gibi bakan... Japon çuvalları gibi süslü ve rengarenk mantosuna, veya beli düşük son kısmı doldurulmuş yeldirmesine hasta ... yoksul ve nisbetsiz vücûdunu saklayan (...) soğuk havalarda ince ve bedbaht bacaklarına bej renginde muslin çoraplar, ayaklarına açık dekolte sivri kunduralar geçirereksokakların çukurlarına kalçalarının raksını uyduran kadınlar (...) sokaklara sabah tuvaletiyle tealere (çaylara) çok açık balo elbiseleriyle giden; terbiyesiz erkekler gibi gülen, terbiyesiz erkekler gibi her sözü söylemek hakkını kendinde bulan, terbiyesiz erkekler gibi sırıtan kadınlar... Bütün bu serseriler, bu deliler bizim, bizim mefkûremiz, bizim gayemiz öyle mi?"* Süleyman Bahri, "Beyaz Konferans 3: Asrî Hanım," *Süs*, no. 32 (19 January 1924), p. 6.

[594] *"Bir matem ve fazilet temsili gibi... saçları siyah örtülü siyah yeldirmeli... memleketin cism-i rûhunu tedaviye müvekkil bir hasta bakıcı...işte bizim asrî hanımımız... Ötekiler değil!... Hamd olsun içimizde onlardan kimse yok."* Ibid., p. 7.

focus of some surveys. At a time when arranged marriages were no longer favored, what was men's level of interest in the "salon" women?

In a survey of the preferences of men and women in choosing their spouses, men were asked whether they would prefer to marry "A salon woman or a housewife?"[595] Answers to this survey reveal that men mostly favored the housewife, but did not completely disregard the issue of "beauty."[596] The most significant reason for the preference of the housewife over the salon woman was the housewife's frugality. Wastefulness was a quality least desired in a woman and a salon woman was utterly irresponsible when it came to spending. The consequences of a marriage with this kind of woman could be dire.[597] Keeping up with fashion and adorning herself would be problematic for a man who was trying to provide for his family.[598] The perception that salons were places of prostitution and that salon women were unfaithful to their husbands was quite common.[599] Men prefer beautiful clean women who were good at housekeeping. Doubtless, financial issues were a factor in

---

[595] No name, "Salon Kadını mı, Ev Kadını mı?," *Süs*, no. 42 (29 March 1924), p. 16.

[596] *" ...Yüzüne baktığımız zaman gönlümüz açılacak kadar güzel olmalı ve yanımıza geldiği zaman mutbah kedisi gibi yemek kokmamalıdır*." No name, "Salon Kadını mı, Ev Kadını mı?," no. 43 (5 April 1924), p. 12; *"Kadın güzel değilse zaten kadın da değildir. Onun artık ilmî de ahlâkı da yalandır. En ahlâklı kadınlar hüsn sahibi olanlardır."* No name, "Salon Kadını mı, Ev Kadını mı?," *Süs*, no. 45 (19 April 1924), p. 10; *"...Ev kadını olmuş güzel olmadıktan sonra ne yapayım öyle ev kadınını. Kadın biraz da güzelliği için sevilir değil mi?"* "Salon Kadını mı, Ev Kadını mı?," p. 16.

[597] *"Şık ve asrî kadın bin bir emel peşinde koşar. Dâimâ yorgun zihnini çılgın hulyalarla kaplayan, kendisine itimad caiz olmayan bu kadın çok müsriftir. Yaşamak ve güzel âile hayatı için şarkın ciddi kadınıyla intihâb etmelidir."* "Salon Kadını mı, Ev Kadını mı?," p. 10.

[598] *"Salon kadını denilince, modaya pek büyük ve pek lüzûmsuz bir ibtilâ ile merbut kalmış; zevcinin istita'at-ı maliyesini katiyyen nazar-ı dikkatte bulundurmayıp süs ve ziynete, alâyiş-i debdebeye boğulmuş, giyinip gezinmeyi balolara ve buna mümasil daha bir çok eğlence mahallerine gitmeyi itiyad-ı müzmin hâline getirmiş bir kadın hatıra gelir ki böylesini bir genç için zevce olarak kabulü doğru görmem."* Ibid.

[599] *"Salon kadınının bana yapacağı iş nedir? Gayet muhteşem yıldızlarla müsenna bir çift boynuz hibe etmek değil midir? ... bizde salon kadını demek kocasının üstüne sahipsiz aşkı olan fahişe fakat kibar bir fahişe demektir. Salon ise zevk ve sefâhat fuhuş ve rezalet menba'ı demektir. Buraları beş dakikalık zevk için yüzlerce kızın bekâretini çalan bir ocaktır ki maalesef- bunun önüne hiçbir şey geçememiştir."* Ibid.

this choice. Beautiful and well-dressed salon women were dreamt of by many men; however, these men were aware that coping with such a woman was beyond their power and spending a lifetime with her would be very difficult.

After the completion of the survey an interesting article was published, ascribed to a certain Hülya Vecdi, who had examined the answers of eighteen men from among those questioned. Eleven of the eighteen preferred housewives, four salon women, and two were undecided and one said that all kinds of women were bad for men.[600]

The writer was unsure of how to present such a survey to the public, at a time when the "Family Law" giving equal rights to men and women in marriage was being discussed. According to the writer, the survey sought to find answers to two main questions. The first was to assess how well men understood women and the second was to see how inclined men were for laws of gender equality. Otherwise, there was no point in dividing women into housewives and salon women.[601]

Establishing a general category of salon women was also mistaken in itself, for the salon life can also be divided into two. The first was a knockabout life, and no one would want to marry a woman from this group. The second was a virtuous and decent salon life in which family women also took part; in fact, a family woman could convert a corner of her house into a salon and from time to time entertain and

---

[600] Hülya Vecdi, "Ev Kadını, Salon Kadını!," no. 46 (26 April 1924), p. 3.

[601] *"Bundan az zaman evvel ortada 'hukuk-u âile, erkek ve kadının müsavi hukkuku' meselesi mevzû'bahs etti. Bu henüz hâlledilmeden efkâr-ı umûmîyeye bu istihrac takdîm ediliyor. Bunu 'hukuk-u âile' bahsi mütemmematından olarak kabul ettiğimize nazaran şöylece tefsir edilebilir; Acebâ kadınların, erkeklerin arasındaki hükümferma olan anlaşılamamazlığın ne derece olduğunu, beylerin 'müsâvi hukuka" ne dereceye kadar mütemâyil olduklarını anlamakiçin kurnazca istimzac olamaz mı?Çünkü kadını ikiye ayırıp bir kısmını salona, diğerlerini mutfağa sokmaya ne lüzûm var."* Ibid.

meet people she trusted in this setting. This kind of a life was a necessary means of socializing in the contemporary environment.[602]

The majority of the men questioned wished to see the continuation of the old order of things, as lived by his parents. Dedicating a life to only housekeeping and raising children was a great sacrifice for a woman and if she was going to lead such a life, then she had every right to demand the same sacrifice from her life companion.[603]

Articles and surveys dividing women into groups such as housewives, salon women, working women, or worldly women was a major characteristic of the period. Through these classifications, attributes were defined that were approved of or despised, worthy of respect or reproach, and women were ascribed certain roles. Their goal was to encourage women to see themselves as part of one of the approved groups and by taking it as an example to embrace the "suitable attributes of womanhood" and hence produce representations fitting these roles.

Characteristics deemed "appropriate" for women during this period were explained to the greatest detail and most explicitly in the etiquette books. The

---

[602] *"Bir kere salon, ve salon hayatı ne demek, bundan ne murad ediliyor. Bunu tedkik edelim. Bence salon hayatı iki kısımdır. Birincisi: bugün salon hayatı diye pek yanlış tefsir edilen serseriyane hayattır. Bu hayatın düşkünleri ne yatacakları zamanı bilir. Ne yiyecekleri zamanı bilir. Ne de yaptığını bilir. Hayatın velvelesine kendini kaptırmış bir yonga parçası gibi sürüklenen zavallılardır. (...) Bu hasta, mariz mahlûkları zevce olarak ister misiniz diye böyle muhâl bir sual elbet vârid olamaz. İkinci kısım: bu cidden temiz nezîh bir salon hayatıdır. Bir âile kadını 'ev kadını değil' ya hizmetçisi vasıtasıyla, bütçesi gayr-ı müsâid ise bizzat işgüzârlığı sayesinde evini idare ve tanzim eder. Yuvasının bir köşesini âile salonu yapar. Bu salonun müdâvimleri samimiyetlerine, seviyelerine itimad edilebilecek şahsiyyetlerdir. Haftada veya on beş günde bir kere bu âile köşesi temiz, necîb dostlara küşâde olur. Oturulur. Âdâb-ı mevzû'a dairesinde konuşulur. Eğlenilir. Bu bugün için lâzıme-yi hayattandır."* Ibid.

[603] *"...Ekseriyyetı ihrâz eden '11' imza anadan, babadan gördüğü kadim an'aneye tevfîken kadını kafesin arkasında ocak ve bulaşık çukurunun dibinde her türlü hakk-ı hayattan mahrûm derin bir tevekülle her arzularına mutî' ve münkâd olarak kabul ediyor. Bugün bunu kabul etmek bir kadın için büyük fedâkârlıktır. Bu fedâkârlık mütekâbilen olursa fihâ."* Ibid.

common denominator of these characteristics was that in public women should be passive, refraining from any excessive attention-attracting behavior.[604]

Under no circumstances should women's socialisation pose a threat to men. The spread of the fashion for short hair in the 1920s and Turkish women's attempts to keep up with this trend were soon regarded as a threat to masculinity. The fashion of short hair was regarded as the erasure of a very symbolic physical attribute of femininity, and it led to an anxiety that women were beginning to be masculinized physically as well. Whether it was appropriate for women to cut their hair or to keep it long was posed as a question of social concern.

Despite the many changes in social structure, the belief persisted that long hair was a privilege and ornament of women. In the West, nuns cut their hair short as a symbol of their withdrawal from the material life. Cutting ones hair could mean nothing other than seclusion and sacrifice. Hence, there was no point in Turkish women's conforming to this fashion. [605]

There was also a belief that women's hairstyles had an impact on their marriages: sometimes for the better and sometimes for the worst. On the one hand there was the claim that Western women who had a short hair frequented the

---

[604] *"Kadın hiçbir zaman bağırarak konuşmamalıdır. Hiddet alâmeti göstermemelidir. Kahkaha ile gülmemeli ve kavga etmemelidir. Kimseyle eğlenmemelidir. Asâbî emareler göstermemelidir. Bir kimseyi parmağı ile göstermemelidir. Sık sık arkasına ve etrafına bakmamalı, sokakta ahbâbları ile uzun boylu görüşmemelidir. Çarşı ve pazarda camekânlara uzun uzun bakmamalıdır ve dükkan dükkan dolaşmamalıdır. Tanımadığı şahıslara dikkat çekecek derecede bakmamalıdır. Gerek giyiminde ve gerek yürüyüşünde acâib olmamalıdır. Herhangi bir mecliste olursa olsun gerek erkekleri ve gerekse kadınları tenkîde çalışmamalıdır. Bir kadın âilesinin zenginliğinden bahsetmemelidir. Bir kadın akrabalarından başka kimseden hediye kabul etmemeli ve hediye vermemelidir. Kadın hiçbir zaman misafirlikte gazete, kitap okumamalıdır. Yaşına gelmemiş kızlar balolara gitmemelidir. Bir kadın başkalarının yanında süslenmemelidir."* Ömer Lütfü, *Âdâb-ı Muaşeret Konferansı Hayatı İçtimaiye* (Istanbul: Harbiye Mektebi Matbaası, 1930), pp. 19-21.

[605] *"Kadınlar için pek muhteşem bir ziynet vardır ki, tabiyat bunu bütün hüsnüyle pek nadir mahlûklara bir imtiyâz-ı mahsûs gibi bahşetmekte büyük bir hüsn gösterir: saç. (...) Bugün Hıristiyanlık âleminde rahibeler saçlarını dibinden keserler, ve bunu kimbilir ne acı bir fedâkârlık olmak üzere yapıyorlardır. Çünkü, gençliğe, hayata, ve aşka vedadan başka bir şey midir?"* No name, Âile Doktoru, "Saçlar," *Süs*, no. 35 (9 February 1924), p. 14.

hairdressers more often and that this strained their marriages, while on the other hand there were suggestions that short hair enhanced the rapport between husbands and wives, so that divorce rates declined.[606]

Women had to make their own decisions because everyone had a different character, social status and taste and hence different views. However, they had to keep in mind that long hair was a very effective ornament and shorthair was a generally less attractive style.[607]

The numerous drawbacks of short haircuts found regular coverage in the media. Short hair was an objectionable fashion for women because it damaged their beauty and for men because it deprived them of the privilege of watching women attending to their hair. Since women's hair did not grow so easily after a certain age, especially from thirty onwards, women with short haircuts should keep in mind that after a while, when they changed their minds, they would be obliged to wear hair pieces. But most importantly, short hair made women look like men and blurred the differences between the sexes.[608]

Among the attributes that separated women from men, hair was the most representative. Hence the dominant opinion was that women should not cut their hair short; yet women wanted to keep up with fashion and have short haircuts. Under these circumstances as a compromise that would please both men and women,

---

[606] *"...Gazetesi İngiltere'de zevcelerinin kesik saçlarını düzelttirmek üzere sık sık berbere gitmelerinden kocaların sinirlenerek karılarını boşamağa kadar kalktıklarını haber veriyor. Diğer taraftan da Jurnal gazetesi kesik saçların zevc ve zevce arasındaki münâsebete müşterek bir hürmet bir muhabbet ilâve ederek son mevsimde talakın nedret peyda ettiğini iddiâ' ediyor."* No name, "Saçları Kesmeli mi, Kesmemeli mi?," *Süs*, no. 49 (17 May 1924), p. 9.

[607] *"...Eğer bir kadın başkalarının fikrine itba' edecekse, şüphesizdir ki muzattar ve müttereddüd kalır. Çünkü herkesin mevki'ne zevkine, mizacına göre başka bir fikri olacaktır. Fakat, mümkün olduğu kadar bîtaraf olarak yalnız hüsn ve ziynet nokta-i nazarından beyân-ı fikir etmek üzere denilebilir ki bu moda muhtelif sebebplerden dolayı şâyân-ı teessüf ve nahoştur."* Ibid.

[608] *"...Kesik saç kadınları erkeklere benzetir. Yani cinsiyetlerini zâhiren tebdîl eder. Bütün şiiriyetini ma'nâsız bir modaya tevfîken böyle feda etmeye hangi kadın razı olabilir?..."* Ibid.

suggested ways of wearing long hair in a style that would appear like short hair began to be published in the fashion pages of the mainstream media.[609]

Republican reforms brought together men and women in common public spaces in a manner never experienced before. Although salon life and salon women were at times heavily criticized, Western types of entertainment soon influenced the whole nation. Within this framework, Republican balls taught men and women to show off their modern clothing and newly learned manners, and entertain together in the same space.

Balls were first held in Turkey at the end of the nineteenth century and became an inseparable part of social life after the foundation of the Republic.[610] Of particular attention were the official Republican balls held in many cities, led by Ankara. Associations like the *Türk Ocağı* (Turkish Hearths), the *Hilal-i Ahmer* (Red Crescent) and the *Himaye-i Etfâl* (Society for the Protection of Children) started to organise balls. Those attending these balls were mostly wealthy families, ruling elites, soldiers and bureaucrats, who were acquainted with Western lifestyle. The administrative classes were expected to learn and perform the Western dances and set an example for the common people. With the balls, interest in dances soared; private dance schools were established and dance lessons began to be taken up.[611]

Those who failed to keep up with these transformations pronounced their discontent every now and then. After all, for a society that had lived a gender-

---

[609] *"Öyle erkekler varmış ki eğer zevceleri saçlarını keserlerse talak ile tehdit ediyorlarmış. Böyle tehlike ortasında kalıp da saç kesmek modasına ta'kib edememekle delhûn hanımefendilere saçlarını kesmedikleri hâlde, kesmiş gibi görünmek için nasıl saç yapmak lâzım geldiğini göstermek isteyoruz."* "Saçlarını Kesmek İstemeyen Hanımlara,", p. 5.

[610] Dr. Doğan Duman, "Cumhuriyet Baloları," *Toplumsal Tarih*, no. 37 (10 January 1997), p. 45.

[611] Ibid., p. 46.

segregated life for centuries, it was difficult to adopt a form of entertainment that brought the two sexes into such intimate proximity.

The dancing craze took everyone, rich and poor alike, in its grip and became the most popular topic of speech for men and women. How girls were influenced by this new fad that encroached on the privacy of families was a matter of curiosity.[612]

The idea that dancing meant modernity, and that those failing to keep up with this fashion were conservatives, led many young women and girls to learn how to dance, despite the doubts in some quarters. In the end, everyone wanted to be modern and modern life required dancing.[613]

Men, on the other hand, regarded dancing as a legitimate means of bringing the two sexes closer. Most of the time, the thought of touching a woman's body was more exciting than the dance itself.[614]

Relationships between the sexes were being transformed with the changing political regime and living conditions. In the 1920s the changing life of women was a matter of lengthy debate all over the world. The case was no different for Turkey. With the Republic, the construction of new types of citizens to build the nation-state was handled within the project of modernisation. In order to tale their place in social life as citizens women had to accept the roles designed for them. Within this context,

---

[612] *"Ani ve salgın bir şekilde geldiği için gençleri sarhoş edip sürükleyen bu cereyân genç kızlarımızın safvet ve samimiyetini, âile rabıta ve muhabbetini de beraber götürüyor. Daha düne kadar erkekle yan yana oturmaya alışmamış Türk kadınının bu yeni hayattaki hislerini ve heyecanlarını öğrenmek şâyân-ı dikkatdir".* No name, "Dansa İlk Nasıl Başladım Ve Ne Hissettim?," *Resimli Ay*, no. 3 (1 April 1924), p. 15.

[613] *"Dans edenler, beni muhâfazakârlık, kalın kafalılıkla ithâm ediyorlardı. Kendini modaya uydurmak kadının en birinci ihtiyacıdır. Bütün arkadaşlarım asrî hayatın îcâblarını kabul ederken benim için muhâfazakârlık bir damga gibi üstüme yapışıp kalacaktı. Madem ki moda imiş, madem ki asrî olmak için bunları kabul etmek lâzımmış, üzerime böyle bir damga koydurmadan kabul etmek lâzımdı. Ben de bu modayı aklıma ve fikrime sığmadan kalbime sığdırdım."* Ibid.

[614] *"... itiraf ederim ki bu san'at hakkındaki fikirlerim, bugünkünden büsbütün başka bir san'at idi. Herkes gibi ben de zannediyordum ki –dansın insanlar tarafından te'vil edilmiş hakikî gayesi, erkeği kadına ve kadını erkeğe karşı meşrû bir kisve altında yaklaştırmaktan ibarettir."* No name, "Ben Dansa Nasıl Başladım?," *Resimli Ay*, no. 4 (May 1924), p. 47.

the reforms had eased certain aspects of women's lives and opened up new avenues, but in order to pass through these gates women had to abide by certain rules. Among these rules, the one that had to be remembered at all times was not to transgress the boundaries drawn by men.

In order to become citizens worthy of the new Republic, first of all women had to fulfill their responsibilities as mothers, housewives and life companions. These roles differed from their definitions in the Ottoman period. As the new regime had severed its ties with the past, a society was accepted in which men and women were equal; however, different gender roles were not considered contradictory to this equality. Women's biological traits were kept in consideration and domestic duties and childrearing were seen as their responsibility.

Women's responsibilities and duties now came under a larger umbrella. They had to be useful citizens for society. They had to raise healthy and content generations for their country. And in order to be good mothers they had to be educated. Almost everywhere it was stressed that childrearing was a science and that women had to be informed about this point and not trust the fortunes of their children to destiny. Infant mortality could only be reduced with educated mothers. Women had to give birth to children and educate them in order both to increase the population of the country and raise a new generation that would serve the nation.

The definition of the housewife had also changed within the context of the responsibilities of a good citizen. Women were in charge of housekeeping. They had to be careful with their spending and not waste money. Improvidence was commonly associated with women. Spending on fashionable clothing and accessories was considered indecent. Women had to work in order to contribute to the domestic economy and be frugal if they were not working. Modern life made its impact felt

within the home as outside. Homes were reorganized and a section was turned into a guest room to entertain guests of both sexes. With the changing concept of the family, the wife was replaced with a life companion. People were beginning to seek companions for life with whom they could communicate and share their interests and tastes. As the new life companions, women were supposed to support their husbands in every sense, both spiritually and materially, but in doing so they had to be modest and submissive, adopting the role of the passive partner.

The socialisation of men and women in companionship was supported by the Republican regime. Balls and dances provided a legitimate social space for the co-existence of the two sexes, in a relationship without gender segregation. Women were expected to keep up with these novelties while remaining demure and chaste.

Articles were often published setting out the new attributes deemed fit for women by the new regime. While women were the subject matter of these articles, at the same time by reading these articles they could "pull themselves together".

Images of women in the popular press of the early Republic can be divided into five categories: professional women, working women, virtuous mother, thrifty housewife and falsely modernized salon women. The first four of these types were expected to be educated, well-mannered, moderate, honorable, modern citizens with subdued sexualities, who were beneficial to the society. The falsely modernized salon women, on the other hand, could only be a subject of criticism and comparison since she did not possess these attributes of respectability and indeed breached them.

Although the changes that took place in women's lives were seen as emblematic of the severance of the ties with the past, society's moral norms did not really change. Women were expected to be chaste and virtuous. Women who appeared to pay too much attention to clothing and ornaments and excessive

spending were believed to have misunderstood modernity and to be corrupt. Sexuality, and women who made their sexuality explicit, were seen as dangerous. Women received acceptance as long as they suppressed their sexuality.

The images of women that emerged in the 1920s were soon to find their reflections in popular literature. Among these the high-rolling, enticing, flighty, and carnal salon woman stands out in erotic stories as an element of fantasy thanks to her infidelity and beauty and the way she traps and dominates men.

CHAPTER 7

OBSCENE POPULAR LITERATURE

The Woman Question in the Literary Canon of Turkey

Literature is an indispensable source to explore the woman question with respect to modernity. The reflection of the women images in literary works is not to be overlooked in studying how the influence of the West and Westernisation since the *Tanzimat* period was perceived in different ideologies and how it was associated with the female researchers working on the women question in Turkey.

Deniz Kandiyoti and Ayşe Durakbaşa both include literature in their research. As they concentrate on the novels written between the Tanzimat period and the early years of the Republic, they reveal how novelists through their female characters reflect social problems, particularly pertaining to Ottoman family life. In post-Tanzimat literature, women are portrayed as passive victims of censured Islamic traditions such as polygamy, arranged marriages, unilateral divorce and concubine. In some cases, even male novelists produced works from a female perspective.[615]

In time, the effects of Western habits on urban life begin to influence the content of novels and in turn novels evolved into interpretations of Istanbul's various transformations. The image of the passive female victimized by Islamic traditions soon gives way to the *à la turca* (spuriously Westernized) female typology. While

[615] Deniz Kandiyoti, *Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar* (Istanbul: Metis Yayınları, 1996), p. 137.

the *à la turca* female figure assumes an instrumental role in the dissolution of the Ottoman family structure in these novels, she is faced with the ideal *à la turca* - female typecasting. The *à la turca* women with a proclivity for *à la turca* habits living in areas such as Pera, Beyoğlu, Nişantaşı, and Şişli -inhabited by the rich, upper class and non-Muslim minorities- contrast sharply with their traditional *à la turca* counterparts residing in old Istanbul, namely in the areas within the city walls, as well as the Muslim quarters on the Anatolian coast.[616]

After the Second Constitution, nationalism becomes a rising trend and introduced new terms that influenced not only the literature and novel characters of this period, but the National Literature of the Republican years as well. This term is the idea of "nationhood." In Ziya Gökalp's masterpiece, *Türkçülüğün Esasları* (Principles of Turkism) cultural collectivity is based upon the nation; in this sense, the work is of great importance for setting out a new set of values that stands independently of the Islamic customs and traditions used as a point of reference. The nationalist feminist discussions in the Republican period based on this work of Gökalp's constitute a broad discourse and argue that emancipation of the female is not Western-origined and that the roots of equality and liberty extend as far back as the pre-Islamic Turkic tribes in Central Asia. Though the perspectives of the Islamic and nationalistic discourses on female emancipation may be contradictory, they do have one point in common: the actions of women should be appropriated in accordance with society and without threatening the "real" identity of the community. This position introduces nationalistic, emancipated, virtuous female characters to Turkish novels. But it also facilitates the creation of its antithesis: the West-oriented female figure, who has no regard for society and conceives

[616] Ibid. pp. 135-137.

emancipation as corruption, emerges as the prototype of decline, and in some cases as the villain.[617]

In her reviews of the Turkish novel, Berna Moran regards this contrast loosely as the clash of East and West and indicates that the motifs are made concrete in oppositional concepts such as old mind/ new mind, idealist/ materialist, traditional/Western, master/teacher, nationalist/cosmopolite, Istanbul side/Beyoğlu side, community/apartment, and *á la turca* gatherings/balls.[618]

Deniz Kandiyoti argues that while the Kemalist reforms granted woman the right to enter public space without veiling her face, it in fact imposes a symbolic veil, in other words, a "veil to suppress sexuality."[619] In this sense, her views parallel the works of post-1980s feminist researchers. Ayşe Durakbaşa stresses that in order to legitimize woman's participation in social life in the eyes of society itself and, by extension, to prevent any social paranoia, the woman is stripped of her sexuality in the Eastern sense and "femininity" in the Western sense. This image of the "safe woman" is a discourse often employed by male as well as female authors of the period.[620]

Fatmagül Berktay also notes that as part of the religious patriarchal tradition prevalent in the pre-Republican period, the woman is regarded as a sexual object and it is feared that her sexuality will dishonor the community and break down perceived boundaries. Thus, the woman is confined solely to the private sphere. Berktay further

---

[617] Deniz Kandiyoti, "Slave Girls, Temptresses, and Comrades: Images of Women in the Turkish Novel in Women and Sexuality in Muslim Societies," in *Women and Sexuality in Muslim Societies*, ed. Pınar Ilkkaracan. (Istanbul: WWHR - New Ways, 2000)., p. 91-94. Emphasis is mine

[618] Berna Moran, *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış*, vol. 1 (İstanbul: İletişim Yayınları, 1983)., p. 244.

[619] Kandiyoti, *Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar*., p. 147. Emphasis is mine.

[620] Ayşe Durakbaşa, "Cumhuriyet Döneminde Kemalist Kadın Kimliğinin Oluşumu," *Tarih ve Toplum*, no. 51 (March 1988), pp. 39-40.

states that as soon as a woman steps out of her house, she is forced to cover herself in a manner that indicates that she is in fact part of that private domain. With the proclamation of the Republic, the woman is desexualized to protect society from the "destructive" effects of her appearing "uncovered" in public. This desexualisation forces women to assume the roles of "mother" and "sister." According to Berktay, the perception of the women who do not fall into the categories of "mother" or "sister" as a possible threat is the result of a patriarchal structure. Her views are supported by Zehra Arat. In Arat's words, the replacement of Islamic patriarchy by its Western counterpart is one of the most important elements of continuity between the Ottoman and Republican periods.[621]

Obscuring female sexuality, dressing women with a symbolic asexual veil, and having the urge to create a harmless female image are all reflections of the fear that female sexuality will disrupt social harmony and subsequently lead to chaos and turmoil. This is a common idea particularly in Islamic societies.

In her research on Iran, Afsaneh Najmabadi draws attention to the fact that the veil acts as a shield against any attack on the integrity and honor of the female in Islamic societies rooted in faith. Najmabadi further notes that the woman who sheds her veil is defined as a prostitute, a degenerate, or as nude and fallen; she underlines the prevailing conviction that such women will disrupt and injure the beliefs of society.[622]

The ethical structure that preserves the social texture in Islamic culture is based upon religious pillars and faith and therefore it cannot be questioned. At the

---

[621] "Cumhuriyet'in 75 Yıllık serüvenine Kadınlar Açısından Bakmak" in 75 Yılda Kadınlar ve Erkekler, Istanbul, Tarih Vakfı Yayınları, pp. 3-4. Emphasis is mine.

[622] Afsaneh Najmabadi, "Hazards of Modernity and Morality: Women, State and Ideology in Contemporary Iran " in *Women, Islam and the State*, ed. Deniz Kandiyoti (Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Macmillan, 1991), p. 68.

root of this ethical structure lies the exigency to keep female sexuality under control. The sexuality of individuals must be monitored to maintain the workings of the community. As female sexuality is perceived as a threat to social order *fitna*, women should be kept out of the sight of men and should avoid being in the same environment with them.[623]

The control of sexuality should not be regarded as particular only to Islamic societies. Kaplan, who analyzes eighteenth century Western literature, conveys how sexuality is associated with disorder and how certain groups view female sexuality as a condition that disrupts unity.[624]

The perception of sexuality as detrimental to order and its subsequent oppression are crucial in determining the ideas of conformity and "respectability." It is therefore not surprising that the roles drawn out for women in society correspond perfectly to the definition of respectability as perceived by the concept of nationalism. George Mosse, who studies the relationship between nationalism and respectability, argues that nationalism plays a crucial role in determining norms of respectability in the West. He employs the term "respectability" to mean proper and correct social behavior, habits and the embrace of a code appropriated by society vis-à-vis sexuality. He points out that the birth of nationalism and respectability coincide historically and date back nearly two hundred years; he thus argues that nationalism sustains respectability.[625] Although the spread of norms of respectability is perpetuated by the bourgeois movement in the West, one cannot disregard the

---

[623] Nilüfer Göle, *Modern Mahrem*, 2 ed. (Istanbul: Metis Yayınları, 1992), p. 42.

[624] Cora Kaplan, "Pandora's Box: Subjectivity, Class and Sexuality in Socialist Feminist Criticism," in *Making a Difference: Feminist Literary Criticism* ed. Gayle Green; Coppelia Kahn (London, New York: Methuen, 1985)., p. 165. Aktaran Kandiyoti, "Slave Girls, Temptresses, and Comrades: Images of Women in the Turkish Novel in Women and Sexuality in Muslim Societies.", p. 93.

[625] George L. Mosse, *Nationalism and Sexuality: Respectability and Abnormal Sexuality in Modern Europe* (New York: Howard Fertig, 1985), p. 1. Emphases are mine.

relationship between National Socialism and respectability. The control of sexuality is a crucial aspect of respectability norms; during the rise of National Socialism in Germany and Italy, respectability and sexual control were more prevalent than in other Western nations.[626]

Nationalism brings about the "taming" of sexual behavior under the guise of respectability. It also adds a new dimension to sexuality and generates pleasant "passionless" stereotypes for both men and women. Mosse notes that while men are idealized as the builders of the nation and society within the nationalistic structure, women are often defined as superficial and frivolous, though they too are idealized as the guardians of morality and order. Mosse concludes that nationalism identifies the female as the virtuous protector of traditional order, continuity, stability, and national respectability.[627]

Mosse's conclusion bears a striking resemblance to the image of the virtuous and chaste female devoid of her sexuality, much like the one Kemalist reforms in Turkey demand as prerequisite from women in the social sphere. The symbolic veil suggested by Kandiyoti, "the harmless woman" of Durakbaşa, "the asexual woman" of Berktay appear as sisters of the "passionless" nationalist-respectable woman in the West.

The ideal of the "respectable" and "proper" female citizen of the Republic is stripped of all sexuality and femininity. She stands as an educated friend-cum-wife, and most importantly as a citizen endowed with nationalistic sentiments. She has no demands that will lead society into chaos. On the contrary, she unfalteringly keeps up with innovations in society virtuously, ethically, and chastely; she becomes "civilized", and yet does not transgress the borders set for her and remains faithful to

[626] Ibid., p. 4.

[627] Ibid., pp. 10-18. Emphases are mine.

the norms of femininity that society defines as respectable.

The popular discourse of the 1920s is similar in this sense. In a way of suppressing the concerns about women's appearance in public, female qualifications are limited to the roles of educated mother, companion to her male partner and economic wife; women seen as modernized beyond the expectations of society and scales of respectability are invited to learn good manners. Education in good manners is an indispensable part of the nationalistic discourse of the 1920s.

The female prototypes of popular discourse generated for the urban women in transition to the Republic are the family woman, the working woman, the schoolgirl, and the worldly woman, whereas during the early Republican period these are categorized as professional women, working women, virtuous mother, thrifty housewife and falsely modernized salon women. Depending on their manners and the criteria for respectability, these women are classified in relation to their habits of production or consumption, in terms of their "usefulness" or "harm" to society and are thus defined as chaste, virtuous, and honorable, or frivolous, degenerate, and immoral.

The images of the worldly and the falsely modernized salon woman of the 1920s have none of the qualifications prescribed by the nationalist discourse for women to enter the public sphere. They consequently emerge as the leading figures in the short stories of obscene popular literature, a marginal branch of non-canonical literature.

The female typecasts of these obscene short stories display all the characteristics disapproved of both by patriarchal discourses of Islam and nationalism; they are lustful and consuming, aware of their sexuality and potency, and they do not hesitate to use their sexuality to disrupt social order and to reverse

gender roles. None of the female characters in the short stories has children,[628] nor do they work or have careers; they are unfaithful, disrespectful women open to all the pleasures of life. They stand as the antithesis of the prudent, virtuous, and honorable Islamic female figure that prioritizes intimacy, as well as the sexless, economical, erudite, virtuous female figure of nationalism.

In none of the obscene stories does one encounter the ideal female type vis-à-vis its degenerate counterpart, for degenerate women can exist only in an environment where fears about female sexuality turn into reality and a disrupted social order prevails. The obscene short stories, particularly those written in a didactical language point out to women –through their female characters– what they should not do and which values they should adopt. By indicating what is false and thus leading the reader to discover what is right, they guide women towards ideal female roles and support the literary cannon of the period. While it will become apparent that obscene short stories in the form of jokes are written for the satisfaction of a generation that longs for relationships in which women do not have to cover up in the presence of men, rather than as a mission to lead women in the way of righteousness, and that they are the product of some form of supply and demand, it is remarkable that the female characters in both types of stories are pacified with disaster or joke elements in the storyline, and that they are put in a position that poses no threat for the ideal female type.

Before moving on to the female characters and motifs that disregard the rules of respectability in obscene literature, it is useful to examine obscene literature closely and to define the form.

[628] Only in the story "Selma's First Husband" ("Selma'nın İlk Kocası"), the Selma character has a baby, but she kills it. Some of the protoganist girls and women have mothers, but they are presented being as degenerate as their daughters.

Pornographic, Erotic and Obscene

The terms pornographic, erotic, and obscene may be similar in meaning, yet they each contain different definitions in detail. As researchers working on sexuality explain why they prefer to employ any one of these terms, they also attempt to interpret them in their own way. Often these interpretations carry a historical backdrop beyond their dictionary definitions.

Etymologically, the word pornography is derived from the Greek *pornographos*. *Pornai* meaning prostitute, and *graphein*, meaning to write, *pornographie* is writings on or about prostitutes.[629] With respect to this definition, *pornographos* did not only include articles on the sexual experiences of prostitutes; by taking prostitutes as subject matter, they were also pieces of writing that described their daily lives as they gossiped, shopped or transmitted to their daughters their experiences on life and men.[630]

Today, the definition of pornography has undergone considerable change. Now for a work to be considered as pornographic, it is required to arouse sexual desire in the consumer (reader or viewer). This without doubt brings about a subjectivity that varies for each individual and thus makes it difficult to supply a singular definition. French novel critic Alain Robbe Grille's definition of pornography, "what others find erotic" is often used by researchers.[631] Nonetheless, examples such as Catherine Itzin's quote from U.S. Supreme Court Justice Potter

---

[629] Neil M. Malamuth, "Why Pornography? Models of Functions and Effects " *Journal of Communication* 34, no. 3 (1984 Summer), p. 118.

[630] Douglas J. Stewart, "Pornography, Obscenity, and Capitalism," *Antioch Review* 35, no. 4 (1977 Fall), p. 389.

[631] John Philiphs, *Forbidden Fictions: Pornography and Cencorship in Twentieth- Century French Literature* (London: Pluto Press, 1999)., p. 9; Maurice Charney, *Sexual Fiction*, ed. Terence Hawkes (Methuen, London and New York: New Accents, 1981), p. 1.

Stewart, "I can not describe pornography but I know it when I see it,"[632] and D.H Lawrence's article, "Pornography and Obscenity," published in 1929, in which he says that while trying to define pornography some elements that may appear as pornographic to one individual may be funny for someone else, indicate that in making a definition, we cannot avoid being subjective.[633]

The word pornography is first encountered in the 1857 edition of the *Oxford English Dictionary*. Its derivatives, pornographic and pornographer are seen for the first time in the mid-nineteenth century. The French word for pornography dates earlier and emerged first in Bretonne's paper titled *Le Pornographe* of 1769 to refer to articles on prostitutes; the use of the words *pornographique*, *pornographe* and *pornographie* to mean obscene writings and images begins in the 1830s.[634]

According to Steven Marcus, the author of *The Other Victorians*: *Sexuality and Pornography in Mid-Nineteenth Century England*, a study of sexuality during the Victorian period and one of the most important researches on pornography, pornography was a masculine phenomenon penned by men for the pleasures of men.[635] Marcus rejects the notion that pornographic material can be literary. He argues that there are certain differences between pornographic and literary works. While literary works have the introduction, development and conclusion sections, pornographic works do not pursue this order. The events often depart from an absurd

---

[632] Philiphs, *Forbidden Fictions: Pornography and Cencorship in Twentieth- Century French Literature*, p. 9.

[633] Jürgen Bayer, *The Morality of the Amor in the Humor of Fabliaux : A Collection of Critical Essays*, ed. Benjamin L. Honeycutt Thomas D. Cooke (Columbia: University of Missouri Press, 1974), p. 34.

[634] Lynn Hunt, "Introduction: Obscenity and the Origins of Modernity, 1500-1800," in *The Invention of Pornography*, ed. Lynn Hunt (New York: Zone Books, 1996), p.13.

[635] Mentioned in Thomas D. Cooke, "Pornography and the Comic Spirit", in The Humor of Fabliaux : A Collection of Critical Essays, edited by Thomas D. Cooke, Benjamin L. Honeycutt (University of Missouri Press: Columbia, 1974), p. 138.

cause, there are often repetitions, and they end abruptly before reaching a conclusion. Rather than producing a work of literature, pornographic fiction aims at sexual arousal, so sexual motifs are repeatedly exercised throughout the text.[636]

Marcus argues that language or words are used in pornography merely as tools to present a series of images and fantasies and that if it were possible not to express these scenes with words, pornography would gladly take on that course. Marcus also finds pornography detrimental to human relationships. For, as different from literature, pornography is not about humans, but about organs and gives weight not to the senses, but merely to sexuality. In Marcus's words, sex in pornography is devoid of feeling; it is just sex.[637]

Researchers who object to Marcus's view cite examples that are pornographic yet literary, such as *Lady Chatterley's Lover* and *Story of O*. Such works defy all these criteria that are not supposed to be present in a pornographic text.[638]

The etymology of obscenity is more obscure and the fact that the word is derived from a Latin origin is still open to debate. There are researchers who attribute the origin to words such as ill-omened, inauspicious.[639] *A New Historical Dictionary on Historical Principles* offers several definitions for obscenity. The first is "offensive to the senses or to taste or refinement: disgusting, filthy, foul, abominable, loathsome." The second definition encompasses the meaning as we know it today:

---

[636] Charney, *Sexual Fiction*, p. 2.

[637] Ibid., p. 3.

[638] Ibid., p.2.

[639] Herpert Halpert, "Folklore and Obscenity: Definitions and Problems " *The Journal of American Folklore* 75, no. 297 (1962). p. 190

"offensive to modesty or decency: expressing or suggesting unchaste or lustful ideas; impure, indecent, lewd."[640]

Today it is generally agreed that obscenity groups under a general heading of meanings that include pornography, hard-core pornography, and erotic realism as major terms.[641]

In this context, a relatively new term, hard-core pornography, emerged for the first time through newspapers and magazines in the 1950s as a sub-category of pornography. Works defined as erotic realism, aside from the sections on love and sex, also include realistic depictions from life. Locations, the language used, the actions of the characters are described in light of this realism and within certain criteria for credibility. In this sense, while pornography, hard-core pornography, and erotic realism make references to the real world, the case of obscenity remains different. Apart from all these common characteristics, obscenity points to a group of materials that are regarded as independent; materials that society or the censors decide whether they should be prohibited or not, depending on the time and place they exist. In this case, a work that may have been prohibited as harmful twenty or thirty years ago, may not be considered obscene today, or in different geographical areas.[642]

---

[640] Ibid., p. 190.

[641] Judah Bierman, "Cencorship and the Language of Love," *The Family Life Coordinator* 14, no. 1 (January 1965). p. 11.

[642] Ibid.

General Characteristics of Obscene Popular Literature

In studying a series of stories published in Turkey in the 1920s, I shall be using the title "Obscene Popular Literature" in the light of the definitions cited above. I intend not to disregard the definition of "obscene" in the West, yet focus on the Arabic sense of the word "müstehcen," as it is used in Turkish, to mean "immodest" or "shameless".[643] The title *Müstehcen Avam Edebiyatı* (Obscene Popular Literature) was first used by Zafer Toprak, who introduced these stories to me. The same title has been employed by other researchers as well.[644]

The most important reason for obscene being preferred as a term over pornography is that instead of detailed and arousing descriptions of sexual relations, the stories in this research are limited to linguistic insinuations and that the narrator addresses the reader and so interferes during the ongoing situation. These stories make references to the real world in terms of time and place, yet the author never lets the readers forget that they are indeed in a fantasy world.

These works were published from 1908 and were based predominantly on the relationships between men and women. They were uncensored until the end of the 1920s. The cover illustrations of the stories that appeared between 1908 and 1914 are usually more obscene. The subjects of these stories are almost the same as the later stories of the 1920s' except for the didactic narrative that appeared in the second half of the 1920s. Love, passion and betrayal are the main themes of the obscene stories

---

[643] The root of the Arabic word müstehcen is "hücnet", meaning of bawdy, obscene. Emphases are mine.

[644] Zafer Toprak, "Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Müstehcen Avam Edebiyatı," *Tarih ve Toplum* (January 1987); Irvin Cemal Schick, "Sunuş," in *Bin Bir Buse: 1923 - 1924 Istanbulu'ndan Erotik Bir Dergi*, ed. Ömer Türkoğlu (Istanbul: Kitap Yayınevi, 2005); Fatma Türe, "Özgürlükle Gelen Müstehcenlik," *Tarih ve Toplum* (Special Issue, 1999); Fatma Türe, "Mahrem Tarih," *Tarih ve Toplum* (Special Issue, 2001); Fatma Türe, "Binbir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler " *Asklepios*, no. 4 (2004); Fatma Türe, "II. Meşrutiyet Dönemi Müstehcen Avam Edebiyatı " *Eleftherotypia* (2006).

of the period 1908-1914 and the heroines are the coquettish women and inexperienced girls (as they are later in the 1920s) who failed to understand the real meaning of modernisation and freedom and adopted only the 'ills' of the West. they often have single or double folios and published once a week.

The 1920s' covers are illustrated with female, or male and female, figures, which must have been suggestive at the time they were published too. Inside are sometimes vignettes or caricatures of "modern relationships." The stories are often published under figurative pen names such as *Yorgo*, *Ahu Baba*, *Cımbız*, or *Kiraz*. However, where they are didactical, cautionary stories, the authors do not hesitate to sign them with their real names.[645]

The stories were often published in series, usually weekly. Events take place in areas where men and women can have a chance encounter, such as -and more commonly- the street, public transportation, patisseries, dance halls, tea parties, hotel lobbies, new settlements, and recreational areas. A common element in the stories is their focus on the stereotype of the "falsely modernized woman" or "modern relationships." These women often display what was then considered uninhibited behavior in their dealings with men. Love and sexuality is always in the foreground and marriage is never a prerequisite for sexual love. The stories are often about a married woman taking a lover and cheating on her husband. They are tales of cunning, conniving, lustful women who seduce and ridicule men and sometimes even lead them to commit suicide through their destructive power.

Given how the definition of obscenity varies according to the individual, the period and the society, these stories from the 1920s may not be considered so obscene by today's standards. But at a time when relationships were still kept secret,

[645] These cautionary moral tales signed by their authors are more often encountered in the Republic period.

to place men and novice women together in a public space and to have them consummate their relationship without the act of marriage must have been considered obscene and indecent.

It is no coincidence that the first works of obscene popular literature were published in 1908. The libertarian air brought by the Second Constitution and the abolition of long-standing censorship, themes of public interest such as male-female relationships and the changing world of women began to appear not only in magazines and newspaper articles, but also in other products of popular culture such as stories and novels.

Among the subject matters of these stories are the dissolution of the traditional social structure, women's participation in the work force after the war, the lack of authority during the Armistice period in Istanbul and cosmopolitan life – as well as the subsequent new norms and set of values imposed by the Republic – and the problems people face while trying to adapt to these new values.

The significance of these stories should not be sought in their fiction, for almost all of them conform to formulaic popular structures:[646] the plot is simple, the characters are stereotypical. By indulging in pleasure, suspense, excitement, and sexuality, they take the reader away from the monotony of daily life. Yet in doing so, they present the male-female relationships and the perspective on women in a given period (the 1920s) in a given place (Istanbul) along with the concerns and aspirations in the collective memory of society. It is precisely for this reason that they carry weight for social historians.

[646] With regard to formulaic structures I favour John G. Cawelti's definition. Cawelti talks about popular literature bein made up of four main components: A formulaic structure,standardisation of particular stereotypes for men and women; entertainment and escapist value, and finally ideology. John G. Cawelti, *Adventure, Mystery, and Romance: Formula Stories as Art and Popular Culture* (Chicago and London: The University of Chicago Press, 1976), particularly pages 1-50.

The stories take place anywhere that men and women could have a chance encounter. That is why public spaces are at the fore. Again, the dominant setting is the apartment way of living -emerging out of the *konak* (mansion), *köşk* (pavilion), and *yalı* (waterside mansion) life where traditional, prosperous, and crowded Ottoman families lived - and new quarters such as Şişli and Nişantaşı, which are often mentioned in tabloids. Though caricatures to some extent, the way of life in 1920s Istanbul can be visited in these stories. The late Ottoman and early Republican code of manners, entertainment, and concepts of beauty and fashion can also be accessed through these works.[647]

Another aspect of popular literature, the relationship between supply and demand, was also manifested in these works. Though the circulation of these books is uncertain, the fact that they were published weekly indicates high demand. As Toprak underlines, "the desires of generations in male-female relationships" was instrumental in the writing of such works and thus the author produced works to meet the expectations of the reader. In other words, what guided the author were the aspirations, expectations, and fantasies of the reader. [648]

After the Second Constitutional Period, the taboo on sexuality began to weaken to some extent through obscene stories. The interest in material or physical love rather than romantic relationships also propagate the production of this literature. At the root of all this lay a palpable transition from the traditional Ottoman social structure -based on community- towards individualisation as part of being a citizen of the Republic.

---

[647] Toprak, "Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Müstehcen Avam Edebiyatı", p. 27.

[648] Ibid.

Obscene Popular Literature Series

This research covers a total of 95 stories, mostly belonging to a particular series. The best known is a series of 65 stories under the heading *Bin Bir Buse*, "En Şen En Şuh Hikayeler" (*A Thousand and One Kisses,* "The Most Fun, Most Delightful Stories"). Published once a week on Mondays in 24-page fascicules, the series is comprised of 16 books. It may be found as 16 individual fascicules or as another edition of two volumes. Each fascicule has a cover price of 5 kuruş; in the bound edition, each volume of eight books is offered for sale at 40 kuruş. It was printed in Istanbul by the Amedi Printing House.

After the sixth issue, *Bin Bir Buse*'s day of publication was changed to Wednesdays and as of the thirteenth issue, the day of release is no longer indicated on the cover. Instead, the location of the offices is added to the copyright page.[649]

After the fourth issue, caricatures feature on the front and back covers of the books. The shortest story in the series is just a page long; the longest is eight pages. They are often written in a humorous language and end with a joke. For the most part, the authors never use their own names but take on a pen name instead. Of these, Cımbız is recognized as the pseudonym for Necdet Rüştü Efe.

Based on the style of the stories and from an attribution to the author in a poem published in the periodical *Kelebek* (Butterfly) it has been suggested that the person who released the *Bin Bir Buse* series was Mehmet Rauf.[650]

---

[649] From the 13th edition onwards, the cover is printed with the words 'Office located above the Suudi Library'.

[650] *"Bir 'Eylül' ayında dünyaya geldi*
'Bin Bir Buse' ile sevindi cihân
'Pervaneler Gibi' şendi, güzeldi

In the course of this research, a second series was encountered, entitled *Bin Bir Buse* yet comprised of different stories and published with Mehmet Rauf's own signature. Thus, the assumption that Mehmet Rauf was somehow related to the *Bin Bir Buse* series has become concrete. Unfortunately, of this series, only the sixth book has been discovered; the others still remain at large. The brief introduction on the cover of the second series reads, "As the name suggests, *A Thousand and One Kisses* is a joyous, lively, and *risqué* collection of stories. It is published on Thursdays as a 32 page booklet. The published books contain the best stories by Reşat Nuri, Mahmud Esad, İzzet Ziya, Selami İzzet, Mehmet Rauf. Available for purchase at 5 kuruş." This series were printed in Istanbul in 1923 by the Orhaniye Publishing House. On the back cover is a note informing collectors that the first issues are almost out of print and collectors should buy them at once.[651]

Another series in Obscene Popular Literature is *Gençlik Demetleri* (Bouquets of Youth). The first book of the series bears a note that reads, "The Complete Works of Free Stories: *Gençlik Demetleri* will present to readers each week an individual book such as this one."[652] There are 22 books in the series[653] and one of them has a price of 25 kuruş, two are for 15 kuruş and the rest for 10 kuruş each. The books with more pages and sold at a higher price contain more than one story. The place of publication for this series is again Istanbul. Cemiyet Kütüphanesi is identified as the

---

O oldu bize 'Üç Hikâye' yazan!
Necdet Rüştü Efe, "Portreler", Kelebek, 10 April 1924. Aktaran, Schick, "Sunuş", p. 17.

[651] "Collectors shoudl make haste since the first editions are about to run out." – line on the back cover of the sixth book of the Thousand And One Kisses.

[652] Edhem İzzet, *Kız mı Dul mu?*, *Gençlik Demetleri 1* (Istanbul: Cemiyet Kütüphanesi, 1923).

[653] Some examples from "Bouquets of Youth": *Kız mı? Dul mu?*, *Fahişe'nin Gazabı*, *Bir Gönül Masalı*, *Nâmûs Belâsı*, *Kudurtan Geceler*, *Acı Zevk*, *Kadın Meram Etmesin*, *Orta Malı*, *Çıldıran Kadın, Izdırap, Kokain Fâciaları, Sarhoşun Tövbesi, Randevu yerinde, Aşk Mektupları, Sevgili Mektupları, Post Kavgası, Merhûme, Ziynet-i Nisvan, İkisi de Gebe, Türk Şairleri, Yeni Mahkeme-yi Kübra, Rahip Meliye'nin Vaz'iyyetnamesi.*

owner and publisher of *Gençlik Demetleri,* on the copyright page. Cemiyet Kütüphanesi also issued a second series. Sold at a lower price than *Gençlik Demetleri'*, this series bears the title, *Fâcia ve Aşk Serisi* (Disaster and Love Series). The books published in this series are also 22 in number and are sold for 5 kuruş each.[654] The authors do not assume pseudonyms and use their original names.

Apart from these series, there are individually published books as well. These one-off books sometimes carry a subtitle, such as *Fantezi Bir Hikâye* (a Fantasy Story) or *Milli Bir Hikâye* (a National Story).[655] Apparent from the word "fantasy", events in the story are imagined yet the descriptions are realistic. The author frequently addresses the reader and prevents him from showing empathy with the text or the characters; he underscores their faults and cautions the reader from falling into similar traps.

In works of obscene popular literature, there are usually two kinds of stories: cautionary didactic and humorous. In both, the subject matter includes the modern woman, male-female relationships where the woman does not have to cover her face in the presence of men, and the changing values of society, but in the cautionary didactic stories, the author is partial and warns readers frequently to distinguish right from wrong. In such stories, fiction is centered on a main theme such as an old custom that is deemed absurd, or a new trend that is suspect. These themes can sometime be arranged marriages at a young age, affectation of wealth, or bad upbringing. There are also stories focusing on social problems such as prostitution or gambling.

---

[654] Books issued in the "Disaster and Love Series" appeared in this order: *İki Kocalı Bir Kadın, Şadiye Boşandıktan Sonra, Mahmure'nin Gebeliği, Kaynana, Görümce, Baştan Çıkan Halime, Şişli'de Bir Gece, Kahpe Feride, Ferdane, Şimdiki İzdivaçlar, Genç Kızlar Bilmelidirler ki, Dul Kadının Esrarı, Biz mi Eğleniyoruz Onlar mı?, Kadın Saçları, Yetime'nin Kabri, Melekper, Mahpeyker, Meçhûl Bir Kahraman, Güzel Prens.*

[655] Mehmet Asaf, *Cilveli Rana*, *Gençlik Demetleri 12* (Istanbul: Cemiyet Kütüphanesi, 1925).

The didactic stories are without humor. They often end in disaster and they are penned for the readers to learn a lesson and to pull themselves together. As they express fears about individualisation in the changing and disintegrating social structure, the stories also support the notion that the community and the notion of nationalism should go hand in hand in setting borders for the individual and the creation of a new social ethic. At the heart of all these concerns and limitations lies the woman.

Didactic stories often refer to suicide. Particularly in stories that indicate the stranglehold of Western material values over the East's spiritual values, subsequent degeneration, and social problems, female characters are identified as one of the basic causes of these problems, or similarly men influenced by such women commit suicide.

The Suicide Motif in Stories

Since there was no censorship mechanism, particularly in the 1920s, news of suicides were quite common in the press. It is possible to reach two deductions from the concept of suicide: the individual's failure to adapt to the profound transformations of the Republic and, as part of the male-dominated discourse of the Republic, the attempt to discipline women and to emphasize their biological function.[656]

Suicides were believed to be a risk as long as social life was not systematized and girls lacked stamina. Exerting control and discipline for girls, especially to save them from their despair during puberty, was part of the agenda of the stories. The mechanism of discipline and control is implemented first through parents and later

[656] Zafer Toprak, "Genç Kız Ve Kadın İntiharları II: Cumhuriyet Erkeğinin Kadın İmgesi," *Toplumsal Tarih*, no. 99 (March 2002). p. 15.

through schools. If there is failure on both counts, then it becomes necessary to seek medical help to treat these young people.[657]

To prevent them from being influenced by their peers to behave improperly, parents are exhorted to keep girls and women under discipline and control, and not only to supervise their daughters, but their friends as well. Girls must be supervised both at home and at school. Shrewd and wild girls who cannot be kept under supervision, who influence their friends and lead them to unethical acts, who cannot concentrate on their homework, who cannot be disciplined by advice or punishment, should be sequestered and kept away from the school environment. It is thus ensured that their "contagious" immorality is not transmitted to other girls.[658]

Above all, girls' sexuality must be kept under control. Girls who cannot restrain their lust should immediately be married off and if possible should be sequestered from society and moved to the country. If isolation, travel, mountain air, and warm bath treatments are uneffective for girls whose sexuality cannot be inhibited, then they should be institutionalized.[659]

Dr. Cemal Zeki, who wrote articles about suicide by girls and women, as well as a book titled, *Genç Kız ve Kadınlarda İntihar: İçtimaî, Tıbbî* (Suicide Among Girls and Women: Social, Medical), invites parents to pay attention to the behavior of their girls; he entreats them to prevent their daughters from attending dance parties or going to bars, for such type of entertainment is not appropriate for the psychology of girls.[660]

---

[657] Ibid., p. 15.

[658] Ibid., pp. 15-16. Emphasis is mine.

[659] Ibid., p. 16.

[660] *"Hassas, çılgın kızların dansinglere, umûmî barlara devamlarına asla müsâade edilmemeli…Buluğ devresindeki genç kızları ahval-i rûhiyyesinde şiddetli buhranlar tevlîd eden*

Another element that has a negative impact on the psychology of girls is love. Love is perceived as a kind of trap. Love prevents girls from thinking rationally and leads them to disaster. To protect girls and women from this hazard, it is necessary to develop their ability to judge and to give them an upbringing that will help them become serious.[661]

Control of girls and women is often associated with their nature and biological structure; it is emphasized that their "frail" and "pathological" nature is different from that of men. The medical science of the period concentrated on the perceived psychological disorders in women and cited suicide as a natural consequence of these disorders.[662]

According to the *Türkiye İçtimaîyat Enstitüsü* (Turkish Institute of Sociology), suicides increased in number during the 1920s.[663] Quasi-fictional suicide reports appeared in newspapers.[664] This situation was inevitably reflected in

---

dansın ifratından tevakki edilmesi te'mîn edilmeli. Dans bir ihtiyâc, bir moda, olmakla beraber genç kızların eğlencesi değildir. Hassas, çılgın, kızların dansinglere, umûmî barlara bilerek, bilmeyerek kendilerini birçok felaketlere sürükleyen bu gibi yerlere devamlarına asla müsâade edilmemelidir." Dr. Cemal Zeki" Cited by Zafer Toprak in Ibid., p. 17.

[661] *"Buluğ zamanlarında genç kızları aşk denilen altın tuzaktan korumalı… Buluğ zamanlarında genç kızları bir de 'aşk' denilen altın tuzaktan korumalı, bunun için bilhâssa bilgilerini arttırıp; terbiye-i fikriyelerini yükseltmeli tahlîl-i terkibe, muhâkemeye, ciddiyete alıştırmalı; kararsız rûhlarına hülul ederek emniyetlerini kazanmalı, izzet-i nefislerini paralamaksızın; menfî sûrette tezahür eden kanâatlerine müsbet bir istikamet vermeli, hissî olmaktan ziyâde, mantıkî düşünmelerini te'mîn etmeli. Emr-i vakileri idare edilerek; vuku'u melhuz tehlikeler tahdid edilmeli. Velhâsıl bâkir kalpleri avlayan sahte, riyakâr aşklardan, zehirli, yaldızlı kelebeklerden koruyarak aşk oyunlarının fâcialarına hâil olmalı.*" Dr. Cemal Zeki cited by Zafer Toprak in Ibid., p. 18.

[662] Zafer Toprak, "Dr. Cemal Zeki'nin Delişmen, Çılgın Kızları: Cumhuriyette Genç Kız Ve Kadın İntiharları," *Toplumsal Tarih*, no. 87 (March 2001), p. 25. Emphasis is mine.

[663] Ibid., p. 16.

[664] An item entitled 'Brothel Suicide' that appeared in *Vakit* newspaper described the suicide of a syphilitic man in a semi-fictional language: *"Server malul bir adamdı. Dâimâ yatakta yatar, hastalığından şikayet ederdi. Dün akşam saat sekiz vardı. Biz birkaç kadın aşağıda oturuyorduk. Server'le Meserret Hanım kendi odalarında idiler. Bir aralık Meserret hızla aşağıya indi. "Aman kızlar bir yerimiz yanıyor. Yanık kokuyor!" dedi. Aşağı katı tamamen aradık. Yanan filân yoktu "Sen yukarıyı ara dedik". Aynı zamanda ben de yukarı çıktım. Server'in yattığı odayı arıyordum. Yatağının başucunda elime bu kutu geçti. Siyah siyah haplar vardı."bunlar ne?" diye sordum: Server: "hiçbir şey değil !" diye cevap verdi. Server'in yüzüne baktım. Ağzı oynuyordu. Bir şey yiyor gibi geldi. Sordum: "alışmışım, dudaklarımı çiğniyorum!" dedi. Bu esnada ağzındaki cigara düştü. Cigara yarı*

literature. Suicide was a commonly employed motif particularly in obscene popular literature stories about girls and women who lack control and discipline. Sometime unfettered women who misinterpreted modernisation and regarded material, sensual pleasures above everything else, and sometimes other men or women directly affected by the inconsiderate behavior of the former that commit suicide to end their "hopeless" lives. It is necessary for these characters to die so that their lives, filled with all the wrong examples, do not set a precedent for the Republican generations, and do not influence the "healthy, respectful, useful" ideal citizen of the Republic. Hence, the readers are given a clear message: There is no future for individuals who do not abide by social ethics and norms of respectability.

Cilveli Râná (Râná the Coquette), *Damat Bey* (The Son-in-Law), *Fuhuş Kusmuğu* (Vomit of Prostitution), *Kuşdili Gelini* (Bride from Kuşdili), *Sabir Efendi'nin Gelini* (Sabir Efendi's Daughter-in-Law), *Şadiye Boşandıktan Sonra* (After Şadiye Got Divorced), *Sokak ve Çayır Kızları* (Street and Meadow Girls) are some examples featuring the suicide theme.

Cilveli Râná (Râná the Coquette) was published by Mehmet Asaf in 1925. The introduction page describes the contents as "a short fantasy story." The story is about the drama of young Kâmran and Râná, whose parents are lost in a world of pleasures and homosexual relationships. The two young people do not approve of their parents' lifestyle, yet as they have not come of age, they cannot resist or change the status quo.[665] Both are in love with the neighbors' son and daughter, yet due to

---

yarıya kanla memluydu. Hemen eğildi aldı. Şüphelendim. Ağzına baktım. Kanla doluydu. Hemen kutuya sarıldık. Kendisine gösterdik. İsrar ettik. Nihayet afyon olduğunu söyledi. Evvela beş tane aldığını söyledi. Sonra onbeş tane aldığını söyledi. Sonra onbeş tane yediğini onyedi liraya yemiş çarşısına çıktığı gün tedârik ettiğini söyledi. Bu kadar afyonun kendisini öldüreceğini anladık." No name, "Umûmhanede İntihar, Kuşçubaşının Oğlu Nasıl Öldü?," *Vakit* (21 November 1922).

the indecent behavior of their parents they cannot get married. Events become tragic once Kâmran goes to Bursa for a "change of air" and sees nude pictures of his mother in the photograph album of her friend's father with whom he is staying.[666] Kâmran sends a letter to her sister Rânâ, along with the photograph, and then commits suicide by jumping in a river.[667] Upon receiving the letter, Rânâ shots herself.[668]

Both young people in the story commit suicide and these suicides also end the lives of the two young people who love them. Lâmia, who is in love with Kâmran, develops tuberculosis; Celâl, who is in love with Rânâ falls ill and dies.

The story tells how the parents' immoral lifestyle affects the young. Far from protecting their own children from the dangers in the world, the parents are depicted as individuals who focus on their own perverse lives of pleasure. The suicide of the

---

[665] *"Bütün kodamanların gözü onun üstünde... Hâlbuki o, onlardan kaçıyor. Onlarla bulunmak istemiyor. O, sazlı sözlü meclislerden iğreniyor. İğreniyor ama ne yapsın? Henüz onaltısının içinde... kime şikayet etsin! Anasına mı?.. Bu meclisleri kuran, bu âlemleri yapan; bizzat anası (...)Böyle anadan hayır gelir mi? Gerçi Rana'nın babası da var. Var ama ne fâide? Anası haremde sazlı sözlü meclislerin zevk-ü sefâsıyla kâmyâb olurken babası da selamlıkta haz-ı avarelerle, çar-ebrularla vakit geçirirdi. Bu karı koca için, kırk beşlik Nezahat Hanımefendi ile elli beşlik Mümtâz Efendi için pek doğru olarak denilebilir ki tencere yuvarlanmış kapağını bulmuştur."* Asaf, Cilveli Rana, p. 16.

[666] *"Bir gün kütüphaneyi karıştırırken eline bir albüm geçti vesaik-i merakla açtı. Bu albümü bir çok dekolte kadınların fotoğrafları teşkîl ediyordu. Lakin ne güzel kadınlardı onlar...Ya o vaz'iyyetler... Aman yarabbi, insanı kudurmağa kâfi idi! Kamran; her sahifeyi çevirdikçe bir başka manzaraya tesâdüf ediyordu. Lakin albümün bir sahifesinde gözüne ilişen bir fotoğraf onu titretti, evvela gözlerine inanmamak istedi. Kendi kendine: - Acebâ? Dedi. Ve sonra kat'iyen hükm etti: - O! Dedi. Evet oidi, anası Nezahat Hanımefendiydi. Nezahat Hanımefendi'nin pek gençliğinde alınmış çıplak, her tarafı üryan bir fotoğrafıydı."* Ibid., p. 37. Emphases are mine.

[667] *"Rana! Anamız olan nâmûssuzun çıplak bir resmini sana gönderiyorum. Bunu görürsen Melih Bey âilesi tarafından niçin reddedildiğimizi takdîr edersin! Zaten anamızın, babamızın şimdiki tarz-ı hayatları sence de, bence de, herkesce de malûm ... Bizim gibi ahlâksız, pespaye bir âileden kim kız alır, kim kız verir? Anaları haremde karılarla, babaları selamlıkta şab-ı amerdlerle vekit geçiren bir familyanın evlâdları olmaklığımız bizim için ne felâket! Rana! Benim güzel kardeşim! Artık yaşamamaya karar verdim. Bilmem ki sen ne fikirdesin! Hakkını helâl et! Şefkatle gözlerinden öperim hemşireciğim! Bedbaht kardeşin Kamran."* Ibid., p. 38.

[668] *"Bir silah sesi sazı da sözü de alt üst etti. Bütün köşktekiler – kadın erkek – silah sedasının geldiği köşkün en üst katına çıktılar zavallı Rana'yı, kodamanların, eskirletlerin "cilveli Rana" diye üstüne titredikleri genç kızı bî rûh yerde gördüler. Rana; kalbine tevcih ettiği rovalvörle hayatına hatime çekmişti."* Ibid., p. 39.

youngsters does not bring an end to the family's indecency; the parents continue to live the same way.[669]

In *Damat Bey* (The Son-in-Law), the main character, Cevdet, is forced into an arranged marriage at a young age and in the ensuing years he is exposed to Beyoğlu nightlife, broadens his experience, falls in love with another woman and leaves his wife.[670] Cevdet's wife Kevser cannot stand her husband marrying another woman and commits suicide.[671] Criticizing marriage at an early age, the author warns parents in the introduction section about premature and arranged marriages, and signals that such marriages can end in disaster.[672] The main theme in this story is that children will suffer from their parents' mistakes. It is wrong to maintain the traditional Ottoman way of living within the changing and modernizing social structure.

Fuhuş Kusmuğu (Vomit of Prostitution), on the other hand, is the story of a government employee, who after thirty-five years of service is laid off and unable to keep up with the living conditions of the Armistice period. His poverty causes him and his wife to commit suicide[673] and out of despair, their daughter is forced to first

---

[669] *"...Ana baba; o ziya-yı elimden zerre kadar müteessir olmayarak vur patlasın, çal oynasın eğleniyorlar, zevk ediyorlar, mahbublarla, mahbubelerle oynamaktan, oynaşmaktan bıkmıyorlar, usanmıyorlar, uslanmıyorlar ve utanmıyorlardı. Lanet! Lanet! Lanet!"* Ibid., p. 40.

[670] Mustafa Remzi, *Damat Bey* (Istanbul: Suhulet Matbaası, 1925).

[671] *"Bir gece Semahat'le Cevdet karyolalarında cici cici yatarken mahallede bir çığlık koptu bu ses, Hanife Hanım'ındı. Çünkü Kevser odasına çıktığı intihâr için süblüme içmiş ve ölmüştü."* Ibid., p. 32.

[672] *"Esasen böyle bir hâle sebebiyet veren yine o eski kafalılardır. Oğulları veya torunları; her kim ise on dokuz, yirmi yaşına gelir gelmez:- Aman çocuk açılmadan baş göz ediverelim, derler tutarlar şıp diye evlendirirler. Fi'lvâki' henüz o yaşta daha açılmayan, görüp geçirmeyen zavallı çocuk bir müddet genç zevcesiyle düşüp kalktıktan sonra günün birinde arkadaşlarıyla eğlenir, âlem yapar. Ve o zaman hanyayı konyayı anlar. tabîatiyle bazı geceler eve gelmemeyi, karısını ihmâl etmeyi âdet edinir. Bu zamanda herhangi bir genci çabucak baş göz edivermek nazariyesinden kendimizi kurtarmalıyız."* Ibid., pp. 2-3.

[673] *"Günün birinde müthiş bir sükût-u hayâl, onu canlı bir cenaze hâline koydu. Umûmî bir tensikat yapılmış, babam açığa çıkarılmıştı. Mamafih yine küçük bir ümidi vardı: "ne olursa olsun, elbette yine maaşımı verecekler. Otuz beş senelik bir me'mûrun bir hak müktesebi vardır. Bunu esirgemezler ya" dedi. Günler, haftalar geçti. Talimatlar, kanûnlar yapıldı. Fakat emsali gibi, babamın da maaşı kesildi. İşte kara sefâletin saltanatı o günden sonra başladı. Evde satacak eşya*

beg and later to prostitute herself. The girl tells her client Zeki that she could not bring herself to commit suicide and that she had to become a prostitute to survive.[674]Though the girl has no means other than prostitution to sustain herself, she still has pangs of conscience about the mark she has left on her father's honor.[675]

The ideological motif in this story is that without parental control, girls can easily become prostitutes. The girl who prostitutes herself out of economic hardship is nonetheless concerned about her father's honor. The honor of women is under the protection of men and women are obliged to protect their chastity and avoid tarnishing the world of men.

Ercüment Ekrem's story *Sabir Efendi'nin Gelini* (Sabir Efendi's Daughter-in-Law) includes an unsuccessful suicide attempt.[676] Belkıs, the beautiful and modern bride of the household, leads a contemporary life style in which she does not have to cover herself in the presence of men.[677] Her behavior is censured and criticized by Huriye, the other daughter-in-law in the household, her mother-in-law Gülendam, the

---

yoktu. İstinadgahımız yoktu. Bütün bunlara mukâbil vücûdlarımızda bir mide, gözlerimizde bir iştihâ' vardı, açlıktan uyuyamadık. Elimizde kalan şeyleri de sattık. Artık yaşamak ümidi, dilenmek idi. Babam ölmeyi dilenmeye tercih bulunuyordu. Hükümet nezdindeki son teşebbüslerde netice vermedi. İşte bütün bu ümitlerin sükûtuna tahammül edemeyen babam...Burada kızcağızın gözleri garip bir renk aldı, büyüdü. Tek çareyi ölümde buldu ve intihâr etti!. (...) Annem bu hâle tahammül edemedi. Üç gün sonra o da babamı ta'kib etti. Artık yalnız başıma idim." Vedat Örfi, "Fuhuş Kusmuğu," in *Kız m?ı Dul mu?* (Istanbul: Cemiyet Kütüphanesi, 1923), pp. 36-37.

[674] *"İşte dünden beri buradayım. Dünden beri, etinin parçasıyla geçinen bir rezil oldum. Mütebessüm çehre altında lanet, nefret, adavet saklayanlar arasına karıştım. Para sülüklerinin iğrenç muhîtine nefsimi teslîm ettim. Bugün ben de bir ökseyim. Ben de para ile her şeyimi satacağım. Ne yapayım, kendimi öldüremedim. Yaşamak istedim. Gencim..."* Ibid., p. 38.

[675] *"Her şeyden ziyâde babama acıyorum!... Zavallı babam!.. tâli'sizliğine işte en büyük misâl. Otuz senelik hizmetinin işte yegâne mükafatı: Bir fuhuş kusmuğu!..."* Ibid., p. 38.

[676] Ercüment Ekrem, *Sabir Efendi'nin Gelini*, 2 ed. (Istanbul: İkbal Kütüphanesi, 1922).

[677] *"Paris'e vasıl olur olmazda büyük kızı Belkıs ile ikincisi Leyla'yı, leylî olarak mektebe verdi. Aradan iki sene geçtikten sonra genç kızlar âdeta Parisli olmuşlardı, Fransız kızlarının görmekte oldukları (S 9) terbiyeye esaslı sûrette kesb-i vukuf ediyorlardı. Spor, raks, mûsikî, taganni, resim gibi şeylerle de ülfet ettiler. Pederleri, bir gün gelip te bu kızları Şarkta evlendireceğini düşünmüyordu; Bu hemşirelerin dördü de gayet serbest yaşadılar. Paris'te dokuz dokuz sene kaldıktan sonra, günün birinde Vedat Sarım Bey azlolundu. Istanbul'a avdet lâzım geliyordu. Küçük âile buraya gelip Şişli cihetinde ufacık bir apartmana sığındı. Avrupa'da tam bir serbestiye alışmış olan kızlar, burada pek çok sıkılıyorlardı".* Ibid., p. 14.

maid Sofi and the housekeeper Eda.[678] There is no one at home to keep Belkıs company, except for her two brother-in-laws Selim and İrfan, who study at Galatasaray High School. Soon, misreading her "liberated" behavior, İrfan and Selim fall in love with Belkıs. As a consequence of this unreciprocated love, Selim, who becomes jealous of his brother and Belkıs, tries to commit suicide, but is rescued at the last minute.[679]

Raised with false values and norms by his mother and his surroundings, Selim gets a modern education at school, but he is coy and inexperienced in relationships; he is influenced by his family's conception of honor and thus misinterprets the behaviour of modern yet moral Belkıs. It is this that leads him to attempt suicide. Selim may have a modern education, yet he is the victim of the bad upbringing by the uneducated women of the family.

On the inside cover of the story *Şadiye Boşandıktan Sonra*[680] (After Şadiye Got Divorced), the subtitle "a disastrous love" makes it clear that events will somehow end in disaster. Without her family's consent, Şadiye marries Tarık, who works as a clerk at the Ottoman Bank. Over a few years, Tarık's behavior towards Şadiye changes; he grows disinterested, stops taking care of the house and gets

---

[678] *"... Zevcine şiddetle merbut olan Belkıs'ın, iffetinden şüphe ettirecek hiçbir şeyi yoktu. O, çocukluğundan beri hoppa büyümüş, serbest yaşamış, yirmi yaşına vusûluna rağmen rûhunun safiyet-i tıflânesini muhâfaza etmişti. (...) Ancak ısırgan tarlasına düşmüş bir yasemin çiçeği gibi, hırpalanmaya, örselenmeye mahkûm bulunuyordu. Çünkü Belkıs gibi bir kadın, bu âile için yeni ve acaîb bir şeydi, her yeni şey ise böyle nim vahşi muhîtlerde dâimâ husumetle karşılanır, bu sebepten, aradan bir buçuk ay geçer geçmez, evin bütün kadın sekenesi Tâhir Bey'in haremine düşman olmuştu."* Ibid., p. 25.

[679] *"İşte İrfan! O dakikada, beynime yıldırımlar indi... anladım ki dünyada saadet denilen tatlı şeyde kimse için müsavat yok.. Ve ben hiçbir zaman sizin bahtiyarlığınız kadar bahtiyar olamayacağım.. O hâlde kendimi yok edip, meydanı size boş bırakmayı, hiç olmazsa kıskandığım bir saadete şahit olarak her gün bir parça yüreğimi kanatmayıp birdenbire ölmeyi kurdum. Bu husûstaki kararımın size vereceği memnûniyyet şu mektupta itiraf ettiğim ufak kusurları elbette affettirir. Sizden yalnız bir ricam var. Ona söyleyiniz de intihârımın her devr-i seneyisinde mezarıma bir demet çiçek getirip bıraksın! Selim Biçaresi"* Ibid., p. 60. Emphasis is mine.

[680] Kaya Nuri, *Şadiye Boşandıktan Sonra*, *Fâcia Aşk* (Istanbul: Cemiyet Kütüphanesi, 1924).

involved with a woman named Eleni.[681] Though Şadiye remains quiet for a while, she soon gives into hunger and destitution and suggests that they divorce, which they do. Yet, after the divorce, Şadiye cannot return to her family, for they disowned her after she eloped.[682] Eventually, Şadiye seeks shelter in the home of a family friend, Gülsüm, in Kuşdili. Gülsüm makes a living by secretly running a brothel. Although Şadiye grows suspicious of the different men visiting the house, she does not comprehend the situation. [683] The truth finally emerges when Gülsüm tries to sell her off to a man whom she pretends to be her relative. Şadiye writes a letter to her mother and commits suicide.[684] From this letter, we understand that Tarık had syphilis and that Şadiye contracted it from him.[685] Şadiye is unable to return to her

---

[681] *"Tarık bununla kalsa ne alâ! Bundan başka daha tehil etmeden evvel Beyoğlu'nda Ağa Camii civârında Eleni ile geçirdiği eski hayatı da canlandırıyordu…Tarık öyle bir hâle gelmişti ki, bankadan aldığı otuz lira maaşı âilesine sarf etmeyip doğru Eleni'ye götürür ve tabsabah ıyş-u işret meclisinde heba ederdi."* Ibid., p. 4.

[682] *"Şadiye Tarık'tan ayrıldıktan sonra Gülsüm Hanım'ın yanına gitmekten ziyâde vâlidesinin yanına gitmeyi düşünmüştü, fakat son derece mutaassıb olan pederi Rasim Efendi'den korkuyordu. Çünkü kendisinin Tarık'a varmasına pederinin rızası olmadığından dolayı Tarık'a kaçmıştı. Kızının böyle koltuğunda bir bohça ile kocaya kaçması Rasim Efendi'ye pek fena tes'îr etmiş ve derhâl kızı Şadiye'yi reddetmişti."* Ibid., p. 5.

[683] *"Şadiye Gülsüm Hanım'ın yanına gittikten bir hafta sonra bazı garip ahvale şahit oldu. Evvela Gülsüm Hanım'ın ölen kocasından hiçbir çocuğu olmadığı hâlde yanında onsekiz, yirmi arasında üç tazenin bulunması, saniyen Gülsüm Hanım'ın hiçbir erkek akrabası olmadığı hâlde hafta arasında gayr-ı muayyen gecelerde muhtelif erkeklerin evde kalması Şadiye'yi epey düşündürüyordu. Bunları gören Şadiye, Gülsüm Hanım'ın bu hâllerine bir türlü akıl erdiremiyordu. Çünkü Gülsüm Hanım genç değildi. Elli beşlik bir ihtiyardı."* Ibid., p. 6.

[684] *"Anla anneciğim anla! İtimat edip de nâmûsumu muhâfaza etmek için nezdine iltica ettiğim nâmûs ve ırz düşmanı Gülsüm alçağının dinâyetini anla da Şadiyeciğine acı…Bir yandan böyle taaruza ma'rûz kaldığıma mı yanayım, yoksa Tarık vicdansızından sirayet ettiğini düşündüğüm frengiye mi yanayım… Bunlar yetişmiyormuş gibi Gülsüm rezilesinin harekatına mı lanet edeyim. Ne yapayım?..Yapacağım iş bugünden i'tibâren hayatıma nihayet vermek.. Huzûr-u rabbü'lâleminde mahkemeyi adalet-i alehiyede iki kişiden şikayetçiyim! Biri: iğfal ederek nâmûsumu sokaklar ortasında bırakan Tarık, diğeri de: nâmûs ve iffetimi muhâfaza etmek üzere kendisine iltica ettiğim hâlde alçak caniler gibi üzerime saldıran Gülsüm'dür. Artık bundan sonra kimsenin karşısına çıkacak yüzüm kalmadığından intihârı her şeye tercih ettim. Hakkınızı helâl ve kusurlarımı affediniz! Benden yana helâl olsun. Allah sizleri olsun ölüm döşeğinde teslîm-i rûh ettirip benim gibi dünyaya geldiğine nedamet, hayattan lanet ettirmesin… elveda… nâmûsuyla yaşayıp hayatına lanet eden ma'sûm kızınız Şadiye."* Ibid., pp. 18-19.

[685] *"Son günlerde fahişelerden aldığı frengiyi tedavi ettirdiğini bir doktordan diğer bir doktora yazılıp da minder üzerinde unutmuş olduğu yedd-i nameden öğrendim! Asıl fâcia burada. Bilmem ki ben de aşılanmış mıydım!.. Param yoktu ki muayene olarak öğreneyim! Bildiğim yoktu ki tavsiye*

family, she has syphilis and the home where she sought shelter is a whorehouse. In the face of all this despair, she commits suicide, as expected of a virtuous woman. Her family upbringing helps her to preserve her honor and integrity and prevents her from prostituting herself.[686]

Beneath the suicide conclusion in the story lies the notion of honor and family upbringing, as well as the family's consent as a prerequisite for marriage. Arranged marriages are disapproved of, but the importance of family consent in courtship is emphasized. By marrying Tarık, whom the family had rejected, Şadiye undoubtedly made a false decision and this decision initiates a chain of disasters that end in suicide.

Sokak ve Çayır Kızları (Street and Meadow Girls) is a book of eleven stories.[687] The idea of suicide is treated differently in these stories. The victims of love suicides are men and the girls who prompt these suicides appear as destructive female images who are educated to a certain extent and who do not hesitate to declare their belief in physical love and sexual freedom, and take a bizarre pleasure in these suicides.[688]

---

istirham edeyim! Yalnız bir şey varsa o da frengiye tutulup tutulmadığımı düşünerek Doğancılar'a karşı koca bir hanede yalnız oturmak…" Ibid., p. 18.

[686] *"Herif canavar gibi nâmûsuma taaruz etmek için uğraşıyordu. Bir saat kadar mücâdelede bulunduk. Kendisine teslîm için direndikçe cebr-i şiddet gösteriyordu. Zor ile ellerimi avuçlarının içine sıkıştırıyor öpmeye çalışıyordu. Demir gibi kuvvetli kolları arasına sıkışan başımı sıkıp taaruzuna muvaffak olmaya çalışıyordu. Fakat mümkün mü idi ki alçağa teslîm olayım! Çünkü sizin verdiğiniz terbiye bana kâfi idi! Sizden aldığım ahlâk dersi ahlâkımı metin etmişti…"* Ibid., p. 18.

[687] Safaeddün Rıza, *Sokak Ve Çayır Kızları* (Istanbul Cemiyet Kütüphanesi, 1925).

[688] *"Bir sabah Erdek'te fecî' bir haber şâi' oldu. Şekerzade İsmail Efendi'nin oğlu Hasan odasında kolunun damarlarını makasla keserek intihâr etmiş. Bu intihâra sebep bir aşkmış. Latife'yi seviyormuş. Bu vak'adan sonra dayım beni Erdek'te tutmadı. İlk posta ile Bursa'ya iade etti. İşte hayatımda yegâne zevk duyduğum, mütehassıs olduğum ilk bir vak'a budur. Bir gencin benim için hayatını feda etmesi gururumu o kadar okşuyor ki, şimdi yine size anlatırken âdeta sevincimden çıldırıyordum." Ibid., p. 33; "...Bununla kur yapmaya başladım. Belki üç ay eğlendim.. Hizmetçisi vasıtasıyla bana bir mektup yollayarak randevu istiyordu. Kabul ve îcâbet ettim. O gün dikkat ettim. Çocuk esmer, çiçek bozuğu, çirkin bir şeymiş. Tabîî ogünden i'tibâren onunla alâkamı kestim. Hâlbuki o beni çok sevmiş.. bensiz yapamayacağını düşünerek intihâr etmiş. (…) Dünyada en ziyâde hoşuma giden şey beni sevenlerin çocukluğunu, azâbını görmektir." Rıza, Sokak Ve Çayır Kızları, pp.*

The narrator is also a character in the story who accompanies these women and, by asking them questions on love, sexuality, and gender equality, he makes them talk; he is always disapproving of them in his concluding remarks.[689]

The author reflects his concerns about women's changing approach to life and the disequilibrium in mutual relationships by displaying the "disastrous ends" that befall the women in his stories. The endings fictionalized by the author assume the mission of deterring such "adventurous and bold "women from" despicable adventures'.[690]

The types of young women referred to as "Street and Meadow Girls" are schoolgirls who lack a proper family upbringing, have no parental control (usually their mothers and/or fathers are deceased) and believe in physical love. They do not die in any of the stories and continue to pose a destructive threat for society through their "harmful" ideas. The most obvious consequence is the way in which they hurt the men around them by leading them to suicide.

It is noteworthy that none of the stories featuring suicide has any room for humor. The narrator interrupts the text and speaks to the reader, conveys his views, says that the women who lead men to suicide are harmful citizens for the Republic and questions how these women will raise the new generation.[691] In the introduction

---

38-39; "...aşkı tamamiyle maddi olarak kabul etmek lâzımdır. Aşk için intihârları ise maddi bir kıymeti elinden kayıp eden insanların tevsil ettiği bir çare-i yeis ve hicrân olarak telâkki etmek zarûrîdir. - Tasavvur ediniz Tiraje Hanım bir genç sizin için intihâr etmiş hemen sözümü kesti: -Ah!.. benim için bir genç değil tam üç genç intihâr etti.- Hiç müteessir olmadınız mı? - Ben hayatımda tes'îrin ne demek olduğunu daha tanımadım hiç?" Rıza, *Sokak Ve Çayır Kızları*, p. 51.

[689] *"Bu aşkı kan damlalarıyla süsleyen, bu cinayetten vahşi bir zevk duyan bu şaşkın kızdan iğrenmiştim."* Rıza, *Sokak Ve Çayır Kızları*, p. 33; *"Neslimin bu düşkün kızını nefret ve lanetle yâd ediyordum."* Rıza, *Sokak Ve Çayır Kızları*, p. 39; *"Bu bedbaht kızın aşk hakkındaki telâkkisi beni çok müteessir etmişti. (...) Bu zavallı kızın kalbimde yarattığı hisler merhamet ve şefkatten ziyâde onun mensûb bulduğu hisse karşı lanet ve nefret hâlinde tebeller etmişti.*" Rıza, *Sokak Ve Çayır Kızları*, p. 51.

[690] Rıza, *Sokak Ve Çayır Kızları*, p. 2. Emphases are mine.

and conclusion sections of some of the stories, there are also essays on how such girls and women should be made useful to society.

Comic Spirit in Stories

Another type of the obscene popular stories is the humorous obscene story. In these examples, society's changing values, the relationships of couples who misread modernisation, the new codes of etiquette and recreational life are among the themes, yet these stories end not in disaster, but in laughter. The intention is for the reader to laugh off obscene events that he witnesses, if only as a reader.

According to Sigmund Freud, humor is a tool to dispose of prohibitions, the pressure of feelings and thoughts, and to relax.[692] In speaking of the comic spirit in the thirteenth century obscene French fabliaux, Thomas D. Cooke supports Freud's view by arguing that the reader diffuses through laughter the tension he feels from obscenity.[693]

The comic spirit is a security valve for sexual fiction. It is commonly believed that laughter can be used to detach the reader from what he reads, setting him free or exonerating him from the feeling of voyeurism.[694]

According to this perspective, the element of humor is necessary to diminish the sense of shame and discomfort at having connived at sexual stories and novels, if only as a reader. Laughter facilitates the breakdown of the empathy felt for the scene;

---

[692] Peter Narvaez, "Introduction: The Death - Humor Paradox," in *Of Corpse: Death and Humor in Folklore and Popular Culture* (Utah: Utah State University, 2003), p. 1

[693] Thomas D. Cooke, "Pornography, the Comic Spirit, and the Fabliaux," in *The Humor of the Fabliaux: A Collection of Critical Essays*, ed. Benjamin L. Honeycutt Thomas D. Cooke (Columbia: University of Missouri Press, 1974), p. 162.

[694] Charney, *Sexual Fiction*, p. 165.

it is a kind of alienation effect and a means to return from the fantasy world of the obscene to the real world.[695]

Obscenity is a state of flirtation with the forbidden and with respect to its accepted definition in society; this kind of a relationship with the forbidden creates unavoidable psychological tension. That is why one of the effective techniques employed by obscene popular stories is to make the reader laugh. This is also the only technique deemed as folkloristic in Modern American Literature.[696]

The French *fabliaux* of the thirteenth century and Steven Marcus's definition of the pornographic story and novel[697] are at times similar: in both styles, there is an emphasis on the act. Long descriptions, the psychological state of characters and long dialogues hardly occur. The most important difference lies in the presence or absence of the comic spirit. According to Marcus, there is no comic spirit in pornographic novels; everything takes place in a fantasy world and the ideal is to remain there. However, in the *fabliaux*, it is instinctively known that the created world of fantasy is merely a place of recreation; one has fun and departs in laughter.[698]

Making the reader laugh is achieved by certain motifs in obscene fables and folk tales. Some of these cliché motifs include the reversal of the male's desire to dominate (impotence); a dream becoming reality; the seduction of innocent girls by

---

[695] Ibid., p. 166.

[696] Richard A. Waterman, "The Role of Obscenity in the Folk Tales of the 'Intellectual' Stratum of Our Society " *The Journal of American Folklore* 62, no. 244 (April-June 1949), p. 163.

[697] Steven Marcus, "Conclusion: Pornotopia," in *The Other Victorians: A Study of Sexuality and Pornography in Mid-Nineteenth Century England* (London: Weidenfeld and Nicolson, 1966), pp. 266-286.

[698] Cooke, "Pornography, the Comic Spirit, and the Fabliaux", p. 160.

metaphoric games (cat and mouse); and the passage of events contrary to expectations.[699]

Many examples of the 1920s Ottoman-Turkish obscene popular literature bear similarities to the French *fabliaux*. Of the 95 stories studied, 61 have humorous elements. While some of the stories end with a joke, others carry a comic spirit, either through a metaphor or by reversing the course of events. These motifs are quite common, particularly in the stories of *Bin Bir Buse* series.

As the tension the reader feels from reading an obscene text is released by humor, I find that another efficient function comes into play if we take into consideration the pressure on the male-female relationships of a society in transition. By using up-to-date, modern relationships and frivolous, lustful and falsely modernized women as the comic elements, they are transformed into a fantasy image. After laughing at fantasy relationships and women, the reader is released from the tension, returns to the real world, and comprehends that there is no room for such women or relationships in this world.

Under these circumstances, it would not be wrong to say that in obscene stories, female characters and relationships unfit for the social structure are neutralized either by the suicide motif or by the comic spirit.

While didactic cautionary obscene stories prevent the reader from empathizing with the story and its characters and allow them to return to the real world through suicides and disasters, humorous obscene stories do the same through the comic spirit. In both cases, what is regarded as harmful for society is eliminated.

Debates on Obscene Popular Literature

---

[699] Ibid., pp. 155-158.

It is known that in the 1920s obscene popular literature circulated without being exposed to any kind of censorship. Although there were no legal restrictions, the press carried warnings about such publications.

Resimli Ay (Illustrated Monthly) magazine announced that a commission had been set up in Ankara due to the continuation of such publications, despite the fact that in 1924 journalists and authors in Istanbul who published obscene articles and photographs had already been warned.[700] Meanwhile, the legal case against the work, *Ben Deli miyim?* (Am I Insane?) by celebrated author Hüseyin Rahmi, did not discourage young authors of obscene writings; on the contrary, it led them to regard themselves as having the same status as Hüseyin Rahmi and they increased their output.[701]

Osman Cemal criticized young authors for placing themselves on an equal footing with a master such as Hüseyin Rahmi and argued that although Hüseyin Rahmi's works contained obscene words, they were not immoral or supportive of prostitution and adultery, or seductive to youngsters.[702]

---

[700] "*İşte Cemiyet-I Akvam müdahâle etti, olmadı; Allah selâmet versin, sabık Vali Raşid bey parmağını soktu, Istanbul'da ne kadar açık yazı resim ticareti yapan edebâ ve şu'râ varsa çağırdı, kendilerine nasîhat etti, yine olmadı; şimdi de Ankara'da böyle açık yazı ve resimlere karşı şiddetli tedbîrler ittihâz etmek için bir komisyon teşkîl etmiş, bakalım, o ne yapacak?*" Osman Cemal, "Açık Yazı Ve Resimler Gençleri Nasıl Bozuyor?, " *Resimli Ay*, no. 9 (October 1924.), p. 35.

[701] "*In 1924 Hüseyin Rahmi was prosecuted for 'immodest and shameful publications' in connection with the character Crazy Şadan in the novel 'Am I crazy' ('Ben Deli miyim?') which was serialised in the Son Telgraf newspaper. Hüseyin Rahmi and the newspaper's proprietor and director Fevzi Lütfi (Karaosmanoğlu) were tried at the Istanbul Criminal Court in a case that was closely followed by journalists and the public. Hüseyin Rahmi condemned the continuation inot the Republic the kind of censorship that existed at the time of Sultan Abdülhamit and argued that his work had a cautionary aim. Hüseyin Rahmi also objected to the fact that Arabic and Persian terms were not censored but the same words in Turkish became the subject of court action. In the second hearing the court ruled that the novel aimed to correct morals and so acquitted the author.* "1924," in *Cumhuriyet'in 75. Yılı Ansiklopedisi* (Istanbul: YKY Yayınları, 1998), p. 31.

[702] *"Çünkü benim kanâat ve itikadımca Hüseyin Rahmi Bey'in yazıları ihlâl, daha doğrusu gençleri baştan çıkaracak mahiyette değildir. Çünkü Rahmi Bey'in yazıları bazen çok açık, çıplak ve kelimeler, cümleler pek çirkin olmakla beraber katiyyen şehveti, fuhuşu, zinayı tahrîk edecek mahiyette değildir. Bil'akis onun yazıları insanı bu gibi şeylerden soğutur, nefret ettirir."* Cemal "Açık Yazı Ve Resimler Gençleri Nasıl Bozuyor? ", p. 35.

The works deemed dangerous are thus stories, poems, jokes, and images that might influence inexperienced and gullible young people. They spread as a trend and disrupt the thoughts of the young.[703] Among such works, the most commonly criticized ones are stories condoning adultery and images and caricatures that use sexual metaphors. These works are considered harmful for inexperienced young people. It is firmly believed that stories implying that adultery is natural among the "elite" class living in affluent neighborhoods, would have a negative effect on inexperienced young men and young women living in the poor neighborhoods of Istanbul.[704]

It is also assumed that caricatures with sexual metaphors will disturb the thoughts and imagination of these innocent young men and women.[705]

It is feared that these obscene stories will have a negative effect on the values of a society in transition. The biggest concern is that the clichés in such stories published those particularly in comic newspapers will be taken as truth by the inexperienced and the naïve. Youngsters could potentially regard adultery as

---

[703] *" ...İki üç senedir mebzulen intişâr eden bir takım genç muharrirlerin bazı hikâyeleri sözüm yabana şiirleri, fıkraları ve resimleri vardır ki işte bunlar hakikatten Belediye'nin topladığı muzuru'l sıhha yağlar, gazozlar, şerbetler gibi genç çocuk ve kızların fikirlerini bozuyor, zihinlerini alt üst ediyor, onları ters, çarpık ve hayatlarını zir u zeber edecek düşüncelere sevk ediyor."* Ibid., p. 35.

[704] *"Mesalâ mizâh gazetelerinden biri, kocalı bir kadını aşıkıyla birlikte Ada çamlarının altında kucak kucağa muhabbet ettirirken, o kadının kocasıyla o aşığın karısını da yanı başlarında diğer bir çamın altında aynı hâlde gösteriyor (...) şimdi ismi Ödeşme olan bu hikâyeyi Istanbul'un kenar semtlerinde okuyan tecrübesiz genç kadınlar ' aa demek Adalar'da adet böyle imiş... oralarda oturan kibarlar böyle yaparlarsa biz niye yapmayalım? (...)' diye aynı çirkin ve soğuk komediyi kendi aralarında oynamaya heves ediyorlar."* Ibid., pp. 35-36. Emphasis is mine.

[705] *"Sonra bir genç ressam yine o kâbil gazetelerin birine iki dekolte kadın resmi yapar, ve kadının birinin eline bir küçük kedi yavrusu verir, resmin altına şu lejandı yazar: -Her şeyin küçüğü çok sevilir değil mi? Tabîî müstesnaları da vardır!! Artık nunu okuyan genç kızlar, mekteblerde, evlerde hep bu müstesnayı aramakla meşgûldürler, tabîî kimi zekidir, kendi bulur, çıkarır; kimi de ona, buna sora, sora bu müstesnanın ne olduğunu anlar, ve bittabi bu mes'ele ile yorulan zihni, ona ikinci ve hayâli bir vücûd yorgunluğuna mâl olur."* Ibid., p. 36.

fashionable, women as unfaithful and men as stupid; such perceptions could consequently lead to chaos in daily life.[706]

According to this view, another drawback of these images and texts is that they arouse the sexual desire of young people and increase their libido. It is believed that a young man in this situation resorts to "artificial" means that may harm his physical state.[707]

In a period where news of suicide appeared in newspapers in a fictional language and obscene stories were regarded as real and in turn shape male-female relationships, the integration of what is real and what is imagined deeply concerned sociologists and forced them to define what young people should and should not read.

Prescribing reading material for youngsters and their families was not a phenomenon confined solely to the Republican period. By the end of the First World War, such definitions were becoming prevalent in the rest of the world. It was assumed that girls in particular were interested in literature and that they would be influenced by what they were reading.

Literature was not to be regarded as a tool to benefit the individual or help fill up free time. Young people had to be geared towards the works they would read.[708]

---

[706] Ibid., p. 36.

[707] The belief that masturbation was harmful to young people is apparent in this article: *"Bir de çıplak, ma'nâsız şehvet-engîz resimler vardır ki, bilhâssa onların böyle her gün bol bol intişârı gençlerden bir çoğunun benizlerini solduruyor. Gazetelerin sahifelerinde eti, canı yerinde vücûdunun mahrem kısımları meydanda küheylân gibi bir kadın resmini gören ve altındaki 'piliç', 'ceylân', 'lop inciri', 'turfanda nar' gibi lejandları okuyan zavallıda gençliğin verdiği hararet ve galeyanla derhâl şiddetle bir iştihâ' uyanıyor ve o anda hemen bu iştihâ'nın maddeten teskîni kâbil olamayınca içindeki yangını sunî bir vesaitle söndürmeye kalkıyor."* Ibid., p. 37.

[708] *"Tanıdığımız genç kızlar var ki edebiyata merak ediyorlar. Bir çok kitaplar alıp okuyorlar. Fakat bu okuyuşları o kadar intizâmsız oluyor ki kendileri için hiçbir istifâde te'min etmiyor. Zamanlarını beyhude öldürmüş oluyorlar. Hatta ara sıra hiçbir edebi kıymeti olmayan âdî eserler ellerine geçiyor. Bunları da büyük bir hüsn-ü niyetle okumaya koyuluyorlar."* Nezîhe Rikkat, "Âile Kütüphanesi," *Türk Kadını*, no. 17 (30 January 1919), p. 257.

Danger lay in popular stories and novels that suggested love was only about lust. A certain segment of educated people who were well versed in literature would not read such works but girls could and thus falsely evaluate love.[709]

It was known that obscene stories bore the traces of *Edebiyat-ı Cedide* (The New Literature.) Girls who read such works could easily be caught in a world of imagination and regard the characters in the novels as role models for themselves. [710] The most complicated aspect of the matter was that the works the young people read had to follow a certain sequence. Reading a popular story after an intense literary novel, it was supposed, would not only offer them any good, but would confuse them greatly.[711]

Families and educators were therefore to collaborate in selecting the books suitable for young women to read.[712] This led to yet another problem. Uneducated parents did not have the backgrounds to guide their children in this matter.[713] The proposed solution, then, was the creation of a series of books for families with

---

[709] *"Bazı bayağı tâbi'ler tarafından neşr edilen romanlar var ki bilhâssa genç kızların tecessüsünü tahrîk etmek maksadıyla yazılmış içlerinde sarahen ahlâksızlık olmadığı için hükümet bu eseri men'edemez. Her tarafta satıldığını görürsünüz. Muzır olan ciheti pespayeliğidir. Bazı ahlâksız hizmetçi kadınları ile çapkın uşaklar arasındaki sefîl muâşakalara benzeyen bir takım maceralar kitabı doldurur. Biraz edebiyatı anlayanlar esasen bunları değersizliğinden dolayı okumaya tahammül edemezler. Fakat tahsîl-i ibtidâî olan bir genç kız için bu böyle değildir. Zavallı, hayatın bu ... maskaralıklardan ibaret olduğunu zanneder. Aşkın ma'nâsı, nazarında âdî bir ihtiras olur."* Ibid., p. 257

[710] *"Romanların bilhâssa kadınlar üzerinde te'siri, büyüktür. 'Edebiyat-ı Cedide' kütüphanesinin neşriyyâtına âid izlere bugünkü hayatımızda sık sık tesâdüf edebiliriz: Ne kadar genç kız var ki 'Nihâl' nam-ı müstearını takınarak kendini buna benzetmeye çalışıyor. Kimbilir ne kadar Bihterler, ne kadar "Behlül" lerde var. Bunlar da "Aşk-ı Memnû'"nun gayet kuvvetli izleri başlamaktadır."* Ibid., p. 257.

[711] *"Roman okumaya başlayan genç kızlar, mahiyetlerini bilmedikleri birçok eserleri birlikte okuyorlar. Tabîî edebi terbiyeleri yükselmiş olmuyor. "Kaptan Cemal"den sonra "Mâi ve Siyah"ı okuyan, bu eserden bir şey anlayabilir mi?"* Ibid., p. 257.

[712] *"Âile sahipleri için kızlarına okunacak kitapları intihâb etmek mühim bir mes'eledir. Herkes bu husûsda rey sahibi olamaz. "terbiye" ile uğraşanlar genç kızlar için muzır buldukları kitapları tefrik edebilirler."* Ibid., p. 257.

[713] *"Tanıdığım bazı hanımlar var ki kızlarına hangi romanları okumak için müsâade vereceklerini bilemiyorlar. Bunlardan birçoğu kendileri okumuş değildir. Her biri için tahkikât yapmaya da bittabi imkan yoktur."* Ibid., p. 257.

contents carefully scrutinized and selected by experts. These series were to include masterpieces by celebrated authors whose literary talent was well established, to be made accessible for young readers through the addition of footnotes and words.[714]

It was also deemed necessary to classify the books to address different segments and age groups. As there was a lack of books attractive to the young people in the country, young people were reading everything they could get their hands on, including, as Hüseyin Zâti described them *décolleté* books. According to the moralists of the period, there was no point hoping for something better from these trendy books done in two days, with fantasy titles and improper pictures.[715]

The duty that fell upon the shoulders of families and teachers was either to guide the young people towards what they should read or to decide whether the books they selected were useful or not.[716] This task was to be perceived as an act of conscience. Authors too ought to have the same sense of responsibility. What was expected of them was to produce works that would be of service to the country rather

---

[714] *"Netice olarak şunu söylemek istiyorum: muhtevât tedkik ve intihâb edilmek şartıyla gerek şimdiye kadar neşredilen, gerek neşredilmemiş eserlerden bir "âile kütüphanesi" teşkîl edilse mümkün mertebe zarif, fakat herhâlde pek ucuz olarak intişâr edecek bu kitapları, zannederim ki, hepimiz alırız. Kemal Bey gibi, Abdülhâk Hâmid Bey gibi büyük san'atkârlarımızın eserlerine ufak bir mukaddeme ilâve edilerek eserlerin mahiyeti müellifin hayatı, san'atı, mensûb olduğu "devr-i edebî" hakkında ma'lûmât verilebilir. Hatta çetin bir lisanla yazılmış olanlara haşiyeler ilâve etmek, bazı lügatların ma'nâlarını yazmak mümkündür."* Ibid., p. 257.

[715] *"İki günde yetiştirilmiş bir kitaptan ne öğrenebilecekti. Bugün - kemâl-i teesürle- itiraf ediyoruz ki oldukça tahsîl görmüş bir genç kızın alıp da okuyabileceği kitap ve mecmûa memleketimizde pek az ve hatta yok gibidir. Olanları da pek az kimseler okuyor. Ne kadar elîm!... zamanımızda dekolte hikâye yazmak, kitapların mecmûaların kaplarına bir takım uygunsuz resimler koymak moda hükmünü almıştır. Böylelerin pek çok rağbete müzehher olduğunu görüp de müteessir olmamak insanın elinden gelmiyor. Haftalık mecmûalarda sütunlar dolusu "fantezi" namı altında türlü türlü hezeliyat neşr olunuyor da kimse aldırış etmiyor."* Hüseyin Zati, "Kitaplar ve Mecmûalar," *Genç Kadın*, no. 6 (13 March 1919), p. 89.

[716] *"Bunun yegâne çare-i tedavisi âile reislerine bilhâssa muallime ve muallimlere tertîb eder. Genç çocukların okuyacağı kitap ve mecmûalar ya bizzat intihâb edilmeli veyâhûd kendi aldıklarını mütemadi bir sûrette nazar-ı muayeneden geçirmelidir."* Ibid., p. 90.

than to write obscene stories that would negatively affect the minds and imaginations of young people.[717]

While the popular press persistently published obscene works, it also kept discussing the possible harm of such works. In Britain, following an increase in the divorce rates in 1926, legal restrictions were applied on the reporting of divorce in the newspapers, so mischievous publications drew attention in a different fashion. It was assumed that Britain applied this censorship to protect the psychological and physical well being of its citizens. During divorce proceedings, the detailed questions that judges asked couples about their sex life and the answers they received were reported by journalists. When such articles appeared in the papers, they whetted the sexual appetite of the readers and caused psychological disorders. Some individuals took a sick pleasure from reading these news articles.[718] Such people suffered from a psychological ailment and the only way they could be embraced by society was if such publications were to be censored.[719] If the United Kingdom, the land of

---

[717] *"Genç ve güzide muharrirlerimiz "yorgan"dan yasdıktan bilmem neden bahs edeceklerine bir parça da sırf kendi şahıslarını değil memleketi kar'ieleri ve kar'ileri düşünseler. Matbûâtı şu hâl-i isfinâkdan biraz kurtarsalar."* Ibid., p. 90.

[718] *"Dün Lordlar Kamarası, talak davalarının sûret-i neşrine müteallik matbûâtsa bazı tahdîdât vaz' eden yeni kanûnu üçüncü kıratını müteâkıb kabul etmiştir. Bazen oldukça fazilet füruş görünen liberal matbûât bu tedbîri serbesti-i matbûâta münâfî gördüğü için protesto etmektedir. Tasdîkine iktirân eyleyeceklerdir."Şu satırları yazarken kanûnun İngiltere'de mer'iyet kesb etmiş olduğuna şüphe yoktur. O İngiltere ki klasik hürriyetler memleketidir. Matbûât her yerden daha ziyâde serbesttir. İşte böyle bir memlekette ahlâk-ı umûmîyeyi, içtima-i nizâmı vak'aya için insanların şehvânî ve behîmî hissiyyâtına talik eden mevzû'atın neşri hakkında takyidat vaz' edilebilir. Kanûnun teferrüatı malumûmuz değildir. Fakat yukariki telgraftan umûmî meâlini anlamak mümkündür. Talak davalarında ekseriyyetle karı ile koca arasındaki samimi ve hatta cismi münâsebetler mevzû' bahis olur. Hâkimler vazîfe i'tibâri ile bunlara âid istizahlarda bulunur. Vicdanlarının tenevvürü maksadıyla bütün teferrüatın kendileri için bilinmesi lâzımdır. Fakat hâkimler haricinde bir kısım halk da bu mes'elelere şiddetle alâka gösterir. Mahkeme salonlarında dâimî müdâvimleri ve gazete sütunlarında bu yazıların kâri'leri olan bazı insanlar –ki bunlar arasında her cinsten ve yaştan olanlar vardır- cinsi münâsebetlere müteallik hâdiseleri marazî bir tehalükle ta'kib ederler. Herkesin işini gücünü bırakıp mahkeme salonlarına devam etmesi mümkün olamayacağı için bu nev'î insanların bir çoğu gazetelerin ballandırarak naklettikleri şeyleri okumakla hiss-i tecessüslerini tatmine çalışırlar."* Zeki Mes'ûd, "Muzır Neşriyyât," *Hayat*, no. 9 (1927), p. 14.

[719] *"Perversion"a dûçar olan bu insanları tabîatın şen ve sâlim yollarına irca etmek için nasîhat ve tahzîr kâfi değildir. Yegâne çare onların malûl rûhlarının gıdalarını teşkîl eden şehvet ve cinayet tafsîlâtının kendilerine vusûlüne mâni' olmaktır. Bu sûretle hem tekvin etmiş olan marazî*

freedom, could regard such news as detrimental to its social life and thus bring sanctions for their free expression, Turkey, too ought to be cautious about the licentious and criminal publications that pose a threat to social life. Seeing that such publications affected more than anybody else young people preparing for community life, as they, they had to be kept away from such "poisonous" works.[720]

The notion that obscene publications were the antithesis of the Republican reforms and goals emerged in the second half of the 1920s. According to this conviction, the Turkish revolution was based upon the denial of temporary physical pleasures and the incentive to attain higher aspirations and goals. It was necessary to encourage reading to feed revolutionary ideals to a nation with an unquenchable thirst for knowledge and progress. Obscene works were categorically not suitable for this purpose.[721] The task of the authors was not to write obscene texts, but to produce works that would help people become more erudite. If such publications were not brought to an end, it was inevitable for the state to use its authority to apply censorship.[722]

---

hallerin terkisine ve hem de yetişmek isti'dâdında bulunan hastalıkların adem-i zuhûruna hizmet edilmiş olur." Ibid., p.14.

[720] *"Eski hayat telâkkilerini bıraktığımız ve yeni hayata intıbâk etmeğe çalıştığımız bir devirde atacağımız adımların çok hesâblı, düşüncelerimizin ve fikri meşgûliyetlerimizin çok daha ciddi olması lâzımdır. Heyet-i ma'nev'îyyesi tamamen teşkîl ederek iyiyi, kötüyü tefrika muktedir olanlar için kendilerini muhîtin fena havasından vikâye etmek mümkündür. Fakat küçükler için böyle midir? Şehvet ve cinayet neşriyyâtı cemiyet hayatına hazırlanmakta olan gençliği için için zehirleyebilir."* Ibid., p. 14. Emphasis is mine.

[721] *"Türk inkılâbı geçici ve maddi zevklerin istihkarı ve yüksek, nurlu hazların, ebedi bir hayatın istihdâfı sayesinde tahkik etmiştir. İnkılabın mefkûrelerini de yine bu sûretle tahkik ettirmeyecek miyiz? Halkımız bugün terakkiye, irfâna susamış bir hâldedir. Halk, cinayet ve şehvet neşriyyâtından başka bir şey okumuyor demek doğru değildir. Hatta böyle olsa bile ona mutlaka bir şey okutmuş olmak için kaba ve behimî hislerini tahrîk eden ve bütün hayatının merkez sıkleti o cepheye çeviren levsiyyâtı sunmak kat'iyen caiz olamaz."* Ibid., p. 14.

[722] *"Sonra halk için, gençlik için ne yazıldı ki okunmadığından şikayet edilsin! Eli kalem tutan, ve halka yazılarını okutmak iktidarında bulunan bazı münevverlerimizin onun bin bir derdini teşri' edecek onun bin bir bilgi ihtiyacını tatmin edecek yerde Avrupa'da Apaşların ve anormallerin edebiyatını – ta'bîri caizse- teşkîl eden yazılarla meşgûl olmaları memleket için büyük bir günâhtır. Bu günâha kendiliklerinden nihayet verilmediği takdîrde devletin hak nezaret ve takdîrinin müdahâlesine zarûret hâsıl olur."* Ibid., p. 15.

The state could not remain insensitive to causes that would weaken the community and hinder its progress. It made its decisions not based on the will of individuals or groups, but rather upon the general benefit of society, and would not allow the degeneration of the upbringing provided by its own institutions and schools. Since the system that the reform had foreseen was not merely political but social as well, much was required of future generations. They were expected to be more productive and patriotic than the current generation and to establish a tighter social structure. Hence, physically, intellectually, and psychologically, young people were to be raised in accordance with these expectations. In this system there was no room for obscene literature that would have a negative impact on the young generation; its publication needed to be terminated at once.[723]

Obscene literature was widespread in Turkey throughout the 1920s. Towards the end of the decade, didactic stories with a nationalistic discourse began to appear. These too were stories about modern relationships and wrongfully modernized women, interwoven with sexual motifs, yet at times, with the intervention of the narrator, they spoke between the lines of the Republican revolution, expectations from future generations and the supremacy of social gain over individual benefit.

Two particular motifs, namely sexuality and consumption, emerged from these stories. They were the opposite of both the Islamic view that demanded

---

[723] *"Devlet vatandaşların ictimâî terbiyeleri ile, ictimâî hayat telâkkilerinin şekilleriyle hiç şüphe yok ki yakından alâkadar olacaktır. Cemiyetin bünyesini zayıflatacak ve onun terakkisine engel olacak sebeplere karşı lâkayd kalamaz. Bu gibi mes'elelerde fertlerin ve zümrelerin husûsî arzuları, menfaatleri umûmî menfaat muvacehesinde eğilmeye, silinmeye mahkûmdur. Devlet kendi müesseselerinin mekteblerinin te'mîn ettiği terbiyenin hâricde herhangi bir sûretle olursa olsun bozulmasına tahammül edemez. İnkılâbın kurmak istediği ictimâî nizâm yalnız siyâsî cepheden değil, ictimâî cepheden de müdâfaa edilmeğe muhtâcdır. İnkılâp mefkûrelerinin tahakkuk indirilmesi vazîfesini deruhde edecek olan yarınki neslin işi, inkılâbı yapan bugünkü neslin işinden daha çok ağır olacaktır. Memleket yarın ki nesilden daha mütemadi bir sa'y daha layankati bir vatanperverlik, daha inzibatî bir nizâm bekliyor. Gençliği bedenen, fikren ve rûhen vazîfesinin ehli olacak sûrette yetiştirmek hepimiz için en mukaddes bir vatan borcudur. Bu i'tibâr ile marazî rûhların amili ve gıdacısı olan açık saçık neşriyyâta bir an evvel nihayet verilmek lâzımdır".* Ibid., p. 15.

frugality and modesty from women *and* the nationalistic discourse that held up woman in public as an thrifty individual devoid of her own sexuality. Sexuality and consumption can be regarded as the general subtexts of the stories. Under consumption can be placed fashion as a means of consumption, changing urban trends, habits, new settlements and the idea of recreation, whereas for sexuality there are various definitions of male-female relationships, family structure, the institution of marriage and new love.

CHAPTER 8

CONSUMPTION AND SEXUALITY IN OBSCENE POPULAR LITERATURE

Fashion and Women

In Turkey, through a long process from the Second Constitution to the years of the Republic, the way to become a modern woman also came from fashion. Fashion was always in the foreground of the new female images. In women's magazines, several pages were devoted to fashion. On the one hand, press articles charged women with being the most extravagant, coquettish and expensive member of the family,[724] while on the other hand, they were invited in the very same magazines to be consumers through informative and seductive articles on new hairstyles, make-up products, day and evening wear.[725]

The rule of thumb was that a modern woman had to follow fashion, yet moderation was expected in this pursuit. The criteria for overindulgence were set by society itself. If, by using fashion and what is fashionable, women began to assume different identities other than the traditional household and motherhood roles, they could appear as tactless and even treacherous.[726] Women were expected to be aware of the devastation of war and place above all else their nation and its problems.

The worldly women of the Armistice period and the salon women of the Republican period are frequently encountered in the obscene stories of their

---

[724] M. Vehbi, "Kadın Âilenin En Pahalı Uzvudur," *Resimli Ay*, no. 5 (1924).

[725] For details, please see Chapter 4 and Chapter 5.

[726] Melahat, "Bugünkü Türk Kadınları," *Resimli Ay*, no. 2 (1924).

respective eras. They are women of consumption rather than production. They are devoted to fashion for the sake of fashion itself. Fashion is visible not only in their clothes but in their lifestyles as well. They frequent fashionable neighborhoods, participate in fashionable entertainments, live in fashionable apartments, and enter into fashionable relationships. Luxury and affluence are of vital importance to them. To drive around in the newly-invented automobiles, to set appointments by telephone, to dance in the ballrooms of grand hotels, to go to the cinema or the theater, to hold tea parties, and to get drunk on beer, wine or champagne are prerequisites for contemporary life. Because of their behavior, they are often made fun of, frequently criticized, blamed for being disinterested in the problems of their impoverished county and are labeled as parasites.

After the end of the First World War, in articles particularly targeting them, Istanbul women are accused of being fashion addicts. These articles suggest that blind pursuit of fashion is sheer stupidity.[727] In order to make the right decision on clothes and accessories, women should consult their own conscience rather than seek the opinion of others.[728] The conscience of a virtuous woman will tell her that she should abstain from excess in showing off to the outer world through her clothes and accessories. Moreover, moderate, plain woman are always appreciated by their spouses.[729] Seeking to follow fashion without reflection will subsequently cause not only economic but also, social and moral disintegration.[730]

---

[727] *"Biliyorum: memleketimizde "moda"ya tabi'yet için onun ibtilâsı olacak kadar derin ve kökleşmiş bir arzu ve inhimâk vardır."* Muallim Fuad Şükrü, "Düşüncelerim," *Genç Kadın*, no. 6 (13 March 1919), p. 83.

[728] *"O hâlde evvel emirde bir kadın da intihâb edeceği kisve ve ziynet hakkında başkalarının fikrine müracaat etmeden evvel kendi vicdanına danışmakla bu bâbda doğru bir hüküm almış olur."* Ibid., p. 83.

[729] *"Saniyen iffetperver bir kadının en mühim vazîfesi olanca hürmet ve riâyetini hane-i derunundakilere hasr u tahsis etmek ve şu sûretle âile reisinin hissiyyât-ı minnetdarîsini kazanmak olacağından bittabi modaya müteallik her arzu ve emelin hane içinde olmasını ve harice karşı*

There is also a general consensus that fashion, and women's fashion in particular, is a passing fancy for the European lifestyle and a means to imitate it. Women's proclivity for fashion is regarded as highly dangerous for the proper upbringing of future generations.[731] Women who go out to Beyoğlu only to follow the newest styles and to make acquaintances with foreigners solely for the same purpose must first comprehend that their own nation is not open to phony trends.[732] Such sudden and swift change in clothing was certainly not the consequence of a concrete and staid way of thinking.[733]

For Turkish women, Paris was seen as the world's fashion capital. All women, it was asserted, and especially the women of "less developed civilisations," strove to have gowns and jewelry made in Paris.[734] Yet elegance in dress and expense are one and the same and if this elegance comes from France, it is bound to be more expensive.[735]

---

nümayiş ve taşkınlık göstermekten sakınılmasını ona herhâlde vazîfe-yi mühimmesini emir eden yine vicdanî söyleyecektir." Ibid., p. 83.

[730] *"Şu kaidenin aksine olarak "moda" diye çıkan her şeyi iyi bir nazarla tedkik etmeden göreneğe tabi' olan çılgın moda heveskârları iyi bilsinler ki kendilerinin bu hâlde devamı evvela iktisade başlamak üzere ahlâkî ve ictimâî sukutlarını (bozulmalarını) ensac edecektir."* Ibid., p. 83.

[731] *"Bu mes'elede fazla alâkadar olan kadınlar olduğu cihetle zaten onların hayat-ı ictimâiyye ve medeniyyedeki bugünkü mevkıleri pek geri olmakla beraber bilhâssa moda husûsunda gösterdikleri ile beraber gelecek neslin de terbiye-i fikriyesine mühim darbeler indirmektedirler." M. Raik, "Taklit Ve Muhît Ile Derece-i Alâkası," Genç Kadın*, no. 10 (8 May 1919), p. 148.

[732] *"Beyoğlu'na sırf moda taklidi için çıkan, ecnebiler ile yalnız bu ihtiyacın istigase (medet, yardım istemek) için dost olanlar acebâ düşünmüyorlar mı ki mensûb oldukları millet-i necîbe bu sahte yeniliklere tahammül edemez bir kudret-i ilmiyye ile mücehhezdir."* Ibid., 148-149.

[733] *"Ve sonra ana ve babalarının daha dünkü kıyafeti onlara birer numune olamıyor mu? bu derece ani ve acele tahavvül ve tebdîl eden kıyafetler şüphesiz sâlim bir muhâkeme ve ciddi bir tefekkür neticesi olmaz..."* Ibid., p. 149.

[734] *"Bütün dünyada Paris'e karşı bir incizâb ve temâyül vardır. Erkekler zevklerini tatmak, eğlencelerini görmek, kadınlar tuvaletlerini giymek elmaslarını takmak için deli olurlar. Bu bilhâssa medeniyyet dünyasında ikinci ve üçüncü derecede gelen milletlerde ibtilâ derecesine çıkar."* No name, "Süse Ve Kadınlığa Dair " *Süs*, no. 7 (28 July 1923), p. 12. Emphasis is mine.

[735] *"Yalnız süs demek masraf ve para demektir. Eğer bu süs bilhâssa Paris'ten tedârik olunursa masraf o nisbette dehşet kesbeder, ve para yetiştirmek imkânı kalmaz."* Ibid, p. 12.

In criticizing fashionistas, it was often emphasized that the foolish weight they place on this issue had caused many disasters in history. Moreover, it is said to be demeaning to judge women on the basis of the clothes they wear.[736] Yet fashion is so influential that it even transforms the concept of beauty; in speaking of a "beautiful lady", one begins to think of a well-dressed and nicely made-up woman.[737] The agenda in the ballroom is no longer "beautiful women," but "beautiful dressed women" and luxury beings to take over beauty.[738]

Another concern is that with the use of make up, the physical features of women are obscured. It is no longer possible to encounter an ugly or middle-aged woman in Istanbul. On the other hand, natural beauties are nowhere to be seen.[739] Men are also blamed for their indifference to women's obsession with dressing up and the resulting loss of natural beauty.[740]

The clothes of *à la turca* women change according to season so the districts where their clothes were on show were Kadıköy salons and Şişli apartments in winter

---

[736] *"...Kadınların süsüne karşı gösterdikleri inhimâk tarihin bütün devrelerinde büyük felâketlere sebep olmuştur. (...) Bir kadının kıymetini arkasına giyeceği elbisenin adediyle ölçmek onun mevcûdiyyetini tezlîl etmek demektir."* Ibid., p. 12.

[737] *"Yalnız biz, erkekler değil, hatta kadınlar da; "güzel" denince hatırımıza derhâl kırmızı, boya, pudra veya sürme gelir. Herhâlde güzellik iflas etti. (...)Güzel kadın denince, iyi boyanmasını, iyi giyinmesini bilen bir hanımefendi tasavvur ediyoruz."* Selâmi İzzet, "Süse Ve Güzelliğe Dair!, " Ibid., no. 2 (23 June 1923), p. 4.

[738] *"Zengin, kibar bir salonda, güzellik üzerine bir bahis açınız. Mesalâ sorunuz:"Şişli'nin en güzel kadını kimdir?" Ekseriyyeti kadınların teşkîl ettiği bir mecliste, bu oldukça gürültüye sebebiyet verecek bir sualdir. Ve siz bu suali ortaya fırlatırken, müdhiş bir mübâhaseye meydan vereceğinizi tahmin edersiniz. Hatta bu sualiniz bir iki kelime ile cevapsız kalır. Yâhûd da alacağınız cevap gayet basittir."En güzel kadın yoktur!" Fakat bir kere de mesalâ:"Kadıköy'ünde en iyi giyinen kimdir?"diye sorunuz...İşte o zaman gürültü başlar. Her ağız, o da cebrî, ortaya bir isim fırlatır ve her isim her köşeden bir sayha-yı i'tirâz yükseltir. Istanbul'da "süs" "hüsn"ün yerine kaim olmuştur."* Ibid., p. 4. Emphases are mine.

[739] *"Bin Bir türlü boyanın füsûnuyla, gözler âdeta boyandı. Gözler hakkındaki telâkkiler gönülden sarsıldı. Koca Istanbul'un içinde cidden çirkin kalmadı. Hatta ihtiyar kadın bile yok diyebiliriz. Yollarda, vapurlarda, tiyatrolardaki hanımefendiler, ya altmış veya yirmi sekiz yaşındadırlar. Otuz sekiz yaşında bir kadına tesâdüf etmek müşkülleşti. Biraz evvel çirkin kadın kalmadı, dedim. Fakat cidden, kelimenin tam ma'nâsıyla da güzel kadın meydanda yok."* Ibid.

[740] *"Tabiî güzellik mahvoluyor. Bu günâhtır. Bu hâle de kadınlarımızın yanlış bir yolda ittifaklarından ziyâde, erkeklerimizin lâkaydisi germî veriyor."* Ibid., p. 4.

and the streets in summer.[741] Working women as well as the idlers also wear make-up, though not as much as their Şişli or Kadıköy counterparts.[742]

Perfume is another accessory to which fashionable women pay attention. One author describes in humorous terms the effect of perfume on men. While locally produced flower scents enchant men, the European fragrances of "love" and "passion" seduce them. Naturally, this author's conclusion is that the best is not to use any perfume and to smell cleanly of soap.[743]

Another debate over clothes and luxury concerned the variety of fashion. *Süs* magazine offered readers different examples of clothes and accessories in every issue, and it underlined that not only does fashion undergoes profound, continuous change but also that it constantly varies in detail too.[744]

Contrary to *Süs*'s stance in support of fashion, and by extension consumption, a male author wrote an article for the same magazine calling for fashion to remain

---

[741] *"Kışın vak'a seyir, seyran olmaz ama Şişli'nin apartmanlarında, Kadıköy'ün salonlarında çinko minkonun grameri yapılır. Monşer monşer beylerimle alafranga hanımlar soba başlarında öyle kestaneler patlatırlar ki tadına doyum olmaz.*" No name, "Hanım Tuvaleti " *Karagöz* (18 October 1922), p. 3.

[742] *"Fakat mağazada katip, mektebde muallime filân gibi işi olanlarınki de fena değildir ha. Zaten yorgun yatmış. Sabahleyin bir de gözünü açıyor ki on dakika vakti var. Hemen yüzüne bir avuç su, gözüne bir sürme, yanaklarına bir tutam boya. Gazocağında çayı kaynarken kızdırdığı mangal maşasıyla da saçlarını bir bir kıvırıyor. Ayağa çorabı, başına çarşafı, yallah sokağa! Ya ötede bir Şişli yâhûd Kadıköy hanımının sade tırnak tuvaleti bir saat sürer ya! Hele banyoları!"* Ibid., p.3.

[743] *"Kadın hiç koku sürmese bile kendine mahsûs bir temiz kokusu olmalıdır. Misk gibi sabun kokusu en alâsı! Fakat şimdiki yosmalar kokunun ademoğullarını nasıl baştan çıkardığını billiyorlar da insanı bir nefesde kudurtucu, azdırıcı kokular sürünüyorlar. (...) şık hanımlar âdeta çiçek bahçesi gibi insanı kendinden geçiriyor. Menekşe zambak, yasemin, leylak gibi kokular galibâ ne kadar olsa yerli kokular da bizi çarçabuk kendimizden geçiriyor. Bazıları Avrupa'nın o kuvvetli sevda, şehvet verici kokularını sürüyorlar da insan çileden çıkıyor".* No name, "Kadın Kokusu " *Karagöz* (13 December 1922), p. 3. Emphases are mine.

[744] *"Bir iddiâ'ya göre moda değişmezmiş. Dünyada bunun kadar yanlış bir fikir olamaz. Çünkü moda her gün değişmektedir. Yalnız büyük çizgilerinden ve şiddetle değil, teferruâtta ve gayr-ı mahsûs bir sûrette değişmektedir. Şurası ma'lûm olmalıdır ki, bir elbisenin şıklığı ve yeniliği yalnız pek tecrübeli bir göze ayân kalan gayr-ı kâbil rûyet, gayr-ı mahsûs teferruâttadır. İşte, son mevsimin yeni teferruâtlarına âid şu resimleri kârilerimize arz ederiz."* No name, "Moda Değişiyor mu? Değişmiyor mu?," *Süs*, no. 29 (29 December 1923), p. 8.

unchanged and offering as a solution for women to adopt a formal classic costume, as men do.[745]

If women are to have some kind of formal attire not unlike the *redingot* (frock coat) or *bonjor* (morning coat) of men, the author finds that perhaps the excessive money spent on fashion can be saved. He adds that the majority of people in Istanbul are comprised of clerks and that although they did make some extra money on the side during the war years, this situation has finally come to an end and that these people suffer financial difficulties. As bankruptcies continue, the wives of these men should stop indulging themselves and cease to have different dresses made for each social occasion.[746]

In this author's view, spending this much money on fashion is a criminal act against the national economy - until the economy is stabilized, the treasury replenished, the status quo of tradesmen and merchants improved, and national industry protected.[747] Women ought to learn from the disasters their country has suffered. Seeking to enrich Europe instead of walking on the path of progress with their men is simply wrong. In the same way that women oppose polygamy, they

---

[745] *"Acebâ bu nihayetsiz değişme ne zaman bitecek? Hiç olmazsa kadınlar da erkekler gibi resmî ve modeli değişmez bir elbiseyi ne zaman kabûl edecekler?" Hüseyin Fehmi, " Dedikodu: Moda Tesbît Olunur mu?, " Süs* no. 37 (23 February 1924), p. 3.

[746] *"Bir erkek nasıl redingot veya bonjor ile resmî bir elbise giymiş oluyorsa, kadınların da aynı sûretle böyle olmasını istiyorum. Kendimce bunu emreden sebepler de bulmuyor değilim. Meselâ: Bu memleketin halkı ekseriyyetle me'mûr. Me'mûrların vaz'iyyeti, hâli, kudreti, her şeyi ma'lûm. Ticaretle meşgûl olanların nisbeten vaz'iyyetleri müsâid ise de harb-i umûmiyedeki fazla kazanç nihâyete erdiğinden şimdi onlarda da mâziye tahassür, hâlden şikâyet, âtîden ümitsizlik var. Müsabaka ediyormuşçasına vukû bulan iflaslar, terk-i ticaretler, vesâire de bu fikrimi müeyyeddir. Bu vaz'iyyette olan erkeklerin zevceleri- insâfla düşünülsün- nasıl olur da filân hanımın düğününe başka elbise, filan hanımın nişan merâsiminde bulunmak için başka elbise, filân hanımın çay ziyâfetinde harkulâdelik göstermek, letâfet izhâr etmek için yine başka elbise yaptırabilir?... Yaptırabilse de isrâf edilen paralara yazık olmaz mı?"* Ibid., p. 3.

[747] *"Milli iktisat düzelmeden, devletin vâridâtı artmadan, tüccar ve esnafın vaz'iyyeti inkişâf etmeden sınâî-i dâhîliyyeye himmet ve rağbet gösterilmeden keyif uğruna sarf edilen paralar bence millî iktisâda su'ikast mâhiyetindedir."* Ibid., p. 3.

should understand that men reject the "curse of fashion" and that fashion destroys the happy family.[748]

The author even suggests governmental intervention to get rid of fashion and for a declaration to say that "fashion has no place in this country!" Another proposal is the establishment of a fashion (political) party comprised of devoted and proud women to convince others about the dangers of fashion. [749]

As the controversy on fashion continued, Fatma Nesibe touched on the matter in White Conferences where she addresses women. Particularly focusing on the transformation of Istanbul women, Nesibe criticizes women's clothes and make-up and calls to attention the relationship of dresses and gowns with character and morality.[750] Fatma Nesibe finds that "Istanbul has a low waist and slicked back hair." Even girls are obsessed with make-up and fashion and they risk losing their innocence by using them.[751] If these girls continue to apply make-up to look older

---

[748] *"...geçirdiğimiz felâketlerden intibah dersi almadıksa, bilhâssa râh-ı terakkî ve tekâmülde erkeklere pişvâ olmak meziyyetini izhâr eden hanımlarımız bu felâketleri unutup da Avrupa'yı zengin etmek emelinde iseler keyfiyet başkalaşır. Fakat ben arzu ederim ki, hanımlar nasıl taadüd-ü zavcât yükünü taşıyamıyorlar, zevce-i vâhide usûlünün kabûl edilmesini istiyorlarsa, erkeklerin de moda belâsına tahammül edemediklerini, bu yüzden âile saadetinin bile haleldâr olduğunu idrâk etmiş olsunlar."* Ibid., p. 3. Emphasis is mine.

[749] Ibid., p. 3.

[750] *"...Dikkat ettim, ne kadar çok, ne kadar genç ve güzel ve süslü hanımlar var. Neleri yok? Pili ve büzgüleri kalçalardan aşağıda başlayan elbiselere, saçların o rengarenk işkillilerden fırlayan lülelerine bakıyordum, elbise ve tuvaletin seciyye ve ahlâkla münâsebetinden bahsedenlere inanacağım geliyor."* Süleyman Bahri, "Türk Kadını: Kadın ve Memleket, " no. 28 (22 December 1923), p. 7.

[751] *"Istanbul'u beli düşmüş, saçları yapılmış buldum, hanımlar. Ne kadar şık ve güzel küçükler de var bir bilseniz... Beş sene evvelki mini miniler, şimdi birer hanım olmuşlar! Göz kapaklarının altına nasıl ince bir mahâret ve o mahâretin içine sindirilmiş ince bir man'a ile siyâh ve siyah kül rengi sürmeler mâzîde hatta yakın bir mâzîde kadının, yüksek zevk erkeğinin tatmadığı hissîni ve vahşi sevdâvî gençlerin hatırasını vermiş... Dudaklarının iki uçlarına sürülerek onları daha mini mini ve olgun, bir koca yemişi kadar kırmızı ve olgun gösteren bir şûlesi... Yanakların buklelere tesâdüf eden kısmında, âdeta uçucu ve âtî bir heyecanın rengi..."* Ibid., p. 7-10.

and grow up without living their childhood, they will surely face disaster in later years.[752]

Fatma Nesibe also argues that the definition of the "New Woman" was misinterpreted. What she understands from the new woman is a liberal, equal, and responsible individual, working for a greater good; she is certainly not a coquettish, made-up, lustful "box of pleasure" who uses her sexuality.[753] The future of the Turkish nation should be entrusted not to these kinds of women, but just, maternal, honorable, healthy, peaceful individuals who will raise their children in the same manner.[754] In defining the ideal woman, Fatma Nesibe depicts her as the life source of the nation, a caretaker, an honorable, virtuous companion in times of war and peace.[755]

Fatma Nesibe frowns upon the imitating of foreigners and instead advocates the development of a national fashion. Turkish women who long to wear the clothes of other nationalities, who imitate their make-up and accessories are simply laughable.[756] If there is no national taste that leads women to dress properly, the best

---

[752] *"Hanımlar! Şimdi... on ikisinde on üçünde bir san'at kadını kadar hilekâr, işvebâz, ılık gecelerin rüyasını gözlerine sürmeleyenler bir zevk de olsa istikbâl için felâkettir: Ah ne yazık ki bu felâketi yine o güzel sürmeli harikulâde gözler ödeyecek."* Ibid., p. 6.

[753] *"Bu mefkûrenin kadını hür, kavî, hakkını vazîfesini müdrik, makûl, muayyen ve temiz bir hedefin cansipaî ve yüksekte ve herhâlde artık bir civan, bir işvebâz, kendini nâmûskâr ve çetin bir sa'y'ın kırıntılarıyla mübadele eden bir zevk kutusu, bunu te'mîn için süslenen, kırıtan, tahrîk eden, zavallı değildi."* Ibid., p. 10. Emphases are mine.

[754] Ibid.

[755] Ibid.

[756] *"...Ah niçin, niçin biz, bizim değiliz? Niçin bizim de kendimize sırf kendimize mahsûs bir şeklimiz, bir rengimiz yok hanımlar?... Çok dikkat ettim. En güzel giyinenlerimiz bile muhtelif ticarethânelerin birer canlı reklâmı gibi, Heli'den veya Baker'dan İngilizler'i Kalyorosi, Sterongilu'dan Bizans, Mayer veya Tring'den Almanları, Evliyon veya Bonmarşe'den Fransızları alıyor. Pek az iyi giyinen kadın gördüm ki kendi şahsî husûsiyyeti ile değil, yarı muayyen bir zevk dâhilinde muayyen bir vahdetle giyinmiş olsun! Saçlarını İspanyollar gibi taratan bir kadın, arkasına bir İngiliz kaşposyeri, ayaklarına Viyana'nın bilmem hangi bulvarının zevkini sürten bir iskarpin geçirirse, en bilinmiş, en hafif ma'nâsıyla öyle bir ucûbedir ki ona biz zavallı görgüsüzlüğümüzle bir şey demezsek de dağdaki tavşanlar bile güler."* Süleyman Bahri, "Beyaz Konferans: Kadın ve Kıyafet," *Süs*, no. 30 (5 January 1924), p. 10.

solution is to adopt the dress code of a nation that closely resembles the Turks and to dress accordingly.[757]

According to Fatma Nesibe, old Istanbul once had a unique style and taste, but it has long since disappeared and has been replaced by clumsiness and imitation. Since Anatolia has not been overcome by the cosmopolitan and economic effects of the West, the clothes of Anatolian women are plain and beautiful. Istanbul women should take them as role models.[758]

Articles about fashion in the popular press were not confined to advertorials on trendy clothes and make-up products; nor were they only critiques. Interesting events on fashion and consumption in Britain, the United States and France were part of the news pieces. One such example was an article describing how an English aristocrat was sued for not having paid his wife's couture bill and after he won the case, how a number of British women appealed to Parliament and protested the ruling. The article characterized fashion as a threat against men and also examined how British woman had demanded the implementation of a law that would require their husbands to declare their annual income. Once aware of their husband's means, women could determine the proportionate amount of money they could spend on clothes and accessories, and would have the right to demand this amount from their husbands.[759]

Another remarkable article on fashion describes an innovation in New York. In order to help men and women refresh their hair and make-up, small, phone booth-

---

[757] *"...Mûtekâmil ve millî bir zevk bizde yoksa o mübârek mâhiyet bizde de te'sîs edinceye kadar bâri ortak ve yakın bir milletin, fakat hiç olmazsa bize en yaraşan kıyafetini tercih edelim, gülünç olmayan bir vahdetle giyinelim."* Ibid., p. 11.

[758] Ibid.

[759] "Kadınlık Âlemi: Kocalar Paranızı Muhâfaza Ediniz!," *Süs*, no. 50 (24 May 1924), p.11.

like cubicles are installed all across town.[760] These locations also promote various perfumes and accessories for women. Faruk İzzet, the author of the article, ironically notes that such cubicles would do well in Istanbul and would be much frequented by Istanbul women who wish to "powder their noses" at every opportunity.[761]

Another controversial debate in Istanbul concerned the appropriateness of women drinking and dancing. Since socializing with men was a relatively new development for women, and such people comprised only a small segment of society, there was criticism of the fact that going to bars and drinking was presented as such a controversial matter.[762]

Humorous magazines also reflected the conviction that aside from being a consumer the contemporary woman caused a reversal of gender roles and that while she was expected to respect her husband, she was displaying disrespectful behavior that threatened man's role in the family. It was stressed that men had been emasculated by living conditions and lack of money, while women were exploiting this to become more dominant and consumptive.[763]

The new types of women caricaturized in humorous magazines were not obeying their husbands' orders; instead they bullied them to meet their own demands

---

[760] Faruk İzzet, "Kadınlık Âlemi," *Süs*, no. 24 (24 November 1923), p. 15.

[761] Ibid., p. 15.

[762] *"Dans etmek ve bara gitmek mes'elelerine gelince acebâ ictimâî muhîtimizde kadın ve erkek müşterek-i umûmî hayat, kaç senelik bir tarihe mâliktir ki bunlar bir ihtiyâc şeklinde meydana çıkıyor?*" No name, "Dedikodu: Nihan'ın Mektubu Salı Sabahı," *Süs*, no. 23 (17 November 1923), p. 6.

[763] *"Kadınlar, erkeklerin züğürtlüğünden, yâhûd da dünya gâilesine düşüp miskinleşmelerinden istifâde işi azıttılar. Nerede eski kocalar, nerede eski kadınlar!"* No name, "Şimdiki Kocalar," *Karagöz*, no. 1616 (12 September 1923), p. 3.

for luxury and consumption. With their fashionable clothes and their new manners and habits, these new types of women made people miss their former selves.[764]

The changing behavior of Istanbul women often conflicted with the conservative circles' ideas of common decency.[765] Frequenting bars, drinking, dancing, going to the cinema and the theater, using fashionable make-up and clothing, and indulging in open male-female relationships were deemed inappropriate for the common ethic and at a time when individualisation was blossoming, women were being criticized for having values that did not serve the interests of the community. The Anatolian woman was idealized against her urban counterpart. She was shown to be economical, long-suffering, self-sacrificing and mindful of the difficult conditions the country was in.

Istanbul women were criticized for their beauty and style, but they represented not the reality of a nation but a small, exclusive segment of society. It was believed that the First World War had prompted the changes occurring in their clothes and demeanor. Women were now to be seen in Beyoğlu, whereas they were seldom on the streets before the war.[766]

---

[764] *"Bir de şimdikine bakın! Bey evden çıkıyor, hanım istifini bile bozmaz. Ya tırnaklarını parlatmak, yâhûd da çayını içmekle meşgûldür. Bey kendi kendine giyinir, hazırlanır çıkarken bilhâssa gelip hanımın emirlerini bekler. O zaman küçük hanım bütün şuhluğu, güzelliği ile kocasına elini uzatıp öptürür: -Gidiyorsun, akşama dediklerimi unutmazsın değil mi? ben bugün (Neriman'ın) çayına gideceğim. Sen geçerken terziye uğra, elbiselerimi saat dörde kadar yetiştirsin! ha bak az kalsın unutuyordum. dün Beyoğlu'nda güzel bir makine gördüm. herif yetmiş beş lira istedi ama yetmişe bırakacak. Bugün elim değerse gidip alacağım. Onun için para bırak. Bir de çıkarken Mari'yi gör Su Kumpanyasının taksitimi gelmiş, ne olmuş, dün bir şeyler söyleyip duruyordu. Ha, dur dur gitme, bu Pazar kuzenimin isim günü ne hediye alacaksak şimdiden alalım.. Nasıl eski koca ile yenisi arasındaki fark kırk bir kere mâşâallah değil mi?"* Ibid.

[765] *"Geri kalmak isteyenler yâhûd yerinde saymak arzu edenlerle yürüyüp ilerlemek isteyenler arasında ikide bir fırtına koparan mes'elelerden biri de "âdâb-ı umûmîye" oldu. Bilhâssa şu kadınlar mes'elesi ortaya çıktığı günden beri yerinde saymak isteyenlerin ağzında hep bu laf dolaşıyor."* No name, "Ayıb mı Değil mi?," *Karagöz*, no. 1629 (27 October 1923), p. 3.

[766] *"Büyük harbden evvel Türk hanımları Beyoğlu taraflarında âdeta aramızda güç bulunurdu. Şimdi ecnebi ve yerli kokonalar hanım kalabalığı arasında âdeta ekin tarlasındaki yoncalar gibi kalıyor. Şık, genç, fakat çoğu boya güzeli olan bu hanımların yine çoğu zannederim vesikalı takımdan! Çünkü kendini bilir bir ev hanımı ve bir âile kızı Cuma günü gibi herkesin cemaat cemaat, takım takım sokaklara döküldüğü bir günde başını alıp Beyoğlu caddelerine çıkmaz.... Ve yine diyorlar ki bu*

The Consumer Female Types in Obscene Stories

Obscene popular stories closely resemble the feminine discourse of popular magazines in terms of consumption. The stories take place in rich circles and in almost all of them the female characters are extremely chic and wear make-up. They spend money or make someone pay for their clothes. They drink, dance, take rides in cars, and talk freely to the opposite sex. They seduce men by showing off their sexuality with clothes and make-up. Men need to be rich to be with these women depicted in the stories for most are daughters and wives of rich families coming from the *konak* (mansion) life, or else women who long for that kind of life and look for a rich man to provide them with that lifestyle. These women spend a substantial amount of money and have others spend money on them. Some have relationships in exchange for money and some marry for wealth; in both cases, it is mostly the men who are fooled.

The consumer female types in obscene stories are the worldly, salon women of the Armistice period that emerge out of the products of popular culture of the 1920s. Through these consumer women, the reader is sometimes introduced to a new fashion, is hosted in elegant quarters, or goes to feasts of pleasure and participates in an unfamiliar outing. Particularly in the more didactic obscene stories, the element of consumption is conveyed at times through an old custom, a new custom that conflicts with social realities, or by the critique of a social problem.

---

hanımların çoğu küçük bir davetle derhâl bara, gazinoya, lokantaya ve (otel)e gidiyorlar. Yani eski (doğru yol) yosmalığını şimdi bu hanımlar yapıyorlar. .... Evlâdlarını yetiştiremeden ölmüş bir babanın evlâdları için hayat hiç de kolay değildir. Gençlik öyle bir şeydir ki açlığa dayanır fakat keyif ve hevese zevk ve eğlenceye tâkat getiremez. Bu hanımkızları böyle doğru yol piyasalarında şunun bunun davetine koşturan şey eminim ki açlıktan ziyâde bu gençlik hevesidir." No name, "Fuhuş Çiçeği," *Karagöz* (17 February 1926), p. 3.

In a story titled *Damat Bey* (the Son-in-Law) inexperienced Cevdet is married off at a young age and as he delves into outings, he divorces his wife and marries a prostitute. The flow of events is concentrated more on introducing nightlife and sources of entertainment. Cevdet and the reader go through a simultaneous initiation process. How does one act in bars and music halls? What does one eat or drink? The reader finds out all this and more through Cevdet's experiences. During his first outing to a music hall, Cevdet encounters courtesans and is surprised; he wishes to meet them.[767] He buys drinks for the women and they all drink until they are intoxicated.[768] Drunk as he is, he cheats on his wife. Make-up and beauty play important roles in the seduction. While his wife is always plain and unadorned, Semahat, whom he selects among the women at the bar, wears make-up in a very enticing way and Cevdet falls in love with her.[769] He divorces his wife and marries her. Their engagement party is held at a beer hall with a beautifully decorated table and waiters and is accompanied by piano music.[770]

---

[767] *"Cevdet şöyle etrafına dünya gözüyle baktığı zaman bir takım güzel güzel hanımların yer yer bazen erkeklerin masalarında bazen yalnızca oturduklarını fark etti: Osman'a sordu: - Hazret bu hatunlar kim? – Onlar azizim.. yüksek tabakadandır. Bazı erkeklerle düşüp kalkarlar. – Ya?! – Evet öyle... _ Sen hiç biri ile tanışıyor musun? – Bazılarıyla.. – Şimdi burada senin tanıdığın var mı? – Var. – Ne olur kuzum çağırıversene!"* Mustafa Remzi, *Damat Bey* (Istanbul: Suhulet Matbaası, 1925), p. 9.

[768] *"Â! Vallahi olmaz. Herhâlde bir şey için veyâhûd yiyin! Semahat baygın gözlerini süze süze – Bana bir bira! Dedi. (...) Saat gecenin yarısı olmuştu... Bütün o salondakiler sarhoş Cevdet ve arkadaşları da kafaları adam akıllı tutmuşlardı. Kadınlar bulut gibi idiler."* Ibid., pp. 11-12.

[769] *"Hem Kevser'in böyle sürmeli gözleri, allıklı, pudralı yanakları, karmenli dudakları yoktu, onun hiçbir tarafında küçük bir boya bile gözükmezdi. Hâlbuki karşısındaki bu kadın bütün bu şeylerin içinde yüzüyordu." Ibid.,p.14; "Evet bu kadının allıklı yanakları, karmenli dudakları, koyu sürmeli gözleri vardı, vardı ama bu; evdeki Kevser'den ona bin kat daha yakın geliyordu. Tuhaf değil mi kalbinde ona karşı bambaşka bir his peyda olmağa başlıyordu. Bu his; tabiî "aşk" yeni filizlenen bir "sevda" idi. Evet Damat Bey artık Semahat'e yavaş yavaş abayı yakıyordu yerinde duramadı Semahat'in kıvrak belini kollarıyla sardı ve – Ah benim güzel Semahat'ciğim! dedi."* Ibid., pp. 15-16.

[770] *"Cevdet boş kağıdını Kevser'e verdikten sonra artık yalnız kalmıştı. Bir gece Beyoğlu'ndaki Gül bağçe ve birahanesinin çok güzel salonunda biralar içerek Semahat'le nişanlandı.. Şık masalarla, güzel garsonlarla süslenen gül bağçesi onların biricik yuvaları oldu. Birahanenin salonundaki piyano Cevdet'in çok sevdiği şu havayı çalıyordu."* Ibid., p. 30.

In this story, which criticizes marriage at a young age, Semahat, in her consumer identity, is the exact opposite of Cevdet's wife Kevser, not only through her clothes, but also through her pivotal role in destroying a marriage and thus eventually causing Kevser's suicide. Women who frequent bars in the story are only prostitutes. These women consume alcohol and get drunk. All these things appeal to Cevdet, for as the victim of his parents, he is married off at an early age, without having gained any experience of life and women.

In *Fındıkçı Nigâr* (Nigâr the Nutcracker), again the main theme revolves around consumption and inexperience. The female character Nigâr seduces young and inexperienced men and has them buy her things from the chic *bon marché* (department store) of the period. In terms of her outfits, make-up and demeanor, the Fındıkçı Nigâr type reflects the luxury-obsessed salon women of the 1920s.[771] The male figure, Cemal, is introduced as a squanderer with little experience of women; he inherits his estate after the death of his father, who made his fortune during the war.[772]

Cemal has a chance encounter with Nigâr on the street and is taken in by her. After a long pursuit, he finally meets her and as he accompanies her on the street, he pays for all her shopping. The elegant and expensive trends of the time are well

---

[771] *"...İnsan değil yapma bebek...fakat ne derece boyalı... düzgün, pudra,penbelik, allık, gelin suyu, rastık halitasından mürekkeb son numero bir tuvalet... göğsü de ne kadar kabarık." Mehmet Asaf, Fındıkçı Nigâr (Istanbul: Cemiyet Kütüphanesi, 1925)., p.3; "Şık, şıllık, hoppa, züppe, Beyoğlu Avrupalısı, yalı mîrâs yedisi, müteşair iki gencin biri: - Vallahi Monşer! Kim ne derse desin! Nazar-ı şair; kadında, genç kızda rikkat, nezaket görmek istiyor. Ne dersiniz efem? Diyerek kıza bir nazar-ı istihfâf fırlattı."* Asaf, *Fındıkçı Nigâr*, p. 5.

[772] *"Kız bunun soyulup soğana çevrilebilecek tecrübesiz, toy bir çocuk olduğunu yek nazarda anlamıştı. Fi'lhakikada öyle idi. Dört beş ay evvel vefat eden Harb zengini babasının; Harb-i umûmî senelerinde kazanıp da Şişli âlemlerinde, Beyoğlu Çırçır Suyu otomobil sefâlarında Tokatlıyan Salonları'nda, barlarda ancak nısfını bile bitiremediği servetin nısf-ı mütebakisini da şerü'l halefi Cemal Bey; Beyoğlu'nun haritada mevcûd ve gayr-ı mevcûd sokak ve pazarlarına serpmeğe başlamış, ve fakat tecrübesizliği ve toyluğu hasebiyle Çiçekçi, Temyoni, Venedik, Glavani ve Kalyoncu kolluğunun daracık, Tarlabaşı'nın Fıçıcı, Peşkirci, Halepli, Abanoz, Çeşme sokaklarında dolaşarak pay-ı cevelanını Osman Bey, Şişli, Feriköy, taraflarına henüz uzatamamıştır."* Ibid., p. 7.

documented in this shopping spree. They buy four or five pairs of stockings, half a dozen handkerchiefs, lavender, cologne, and powder from an accessories shop in Tünel and chocolate with cream, pineapple bonbons, and candied apricots for 440 *kuruş* as well as a gold watch for 27 *lira* at the *bon marché*. [773]

The consumer type is depicted not only through Nigâr but through the men who are with her as well. The story describes in detail how Cemal gets ready to meet Nigâr, what expensive and fashionable cloths he wears.[774] Cemal spends money so extravagantly that while he waits for Nigâr to finish her shopping at the *bon marché*, he buys things he does not need, just to kill time.[775]

Nigâr's second conquest is Cemal's friend Serya, who is just as young and inexperienced. Serya also follows Nigâr, meets her, and upon the girl's demand, buys cream chocolate, pineapple bonbons, candied apricots, and a 12-lira gold watch from the department store as well as a handkerchief, stockings powder, and lavender from the accessories shop.[776] He also prepares lavishly for the meeting.[777] Nigâr too stands him up.

---

[773] Ibid., pp. 13-15.

[774] *"...Uykudan kalkar kalkmaz derhâl çamaşırlarını değiştirdi. Yeni donu, gömleğin en zarifini, bir ay evvel yaptırdığı şık kostümü, pardesüyü giydi. Beyoğlu'ndan iki yüz elliye aldığı en zarif kravatı da bağladı. Ondan sonra evden çıkarak Şehzadebaşı'nda bindiği tramvaydan Sirkeci'de indi, perukara girdi. Sinek kaydı bir traş... Saçlar az kesilerek tarandı. Lavanta, pudra sürüldü. Cemal; o ipek gibi, tuvaletli " lavanta kokulu saçlar üzerine yeni kalıplı fesi kondurup da aynaya baktığı zaman kendi kendini beğendi, hatta pek beğendi... Oğlanın hakkı vardı. O perdahtlı traşla: o tuvaletle, o ipek saçlarla son numero bir tonton, tam bir cici bey olmuştu."* Ibid., p. 19.

[775] *"Aşağı yukarı bir iki dolaştı. Evvelki gün onunla burada gezdiğini derhatır etti de içini çekti. Bir müddet oyuncaklara baktı. Kartpostalları tedkik etti.Hatta vakit geçsin diye öteberi mübaya'atda bulundu. Sekiz on kartpostal intihâb etti. Bir kravat beğendi... İki üç paket Villar çukulatası sardırdı. Elli dirhem ananas şekeri tarttırdı. Hiç lüzûmu olmadığı hâlde yatınca gözlerini kapar şık bir bebek aldı. Bunları vaktin geçmesi için yapıyordu."* Ibid., p. 20.

[776] Ibid., pp. 25-27.

[777] *"Cumartesi kalkar kalkmaz çamaşırlarını değiştirdi. Elbisesinin en yenisini giydi. Ktavatının en zarifini bağlayarak üstüne pırlanta iğnesini de taktı.Sokağa çıkınca fesini kalıplattı. Fotinlerini parıl parıl boyattı. Traşı; sinek kaydı perdaht yaptırdı. Saçları pek şık kestirdi. Tuvaletini ba'del kemâl perukârdan çıktı."* Ibid., p. 28.

At the end of the story, the reader learns that Nigâr is a prostitute who tricks men. In order to take revenge, all the men she has fooled have sex with her; they contract syphilis and fall ill.[778] When the young men recover, they vow to stay away from this extravagant life style and make legitimate marriages.[779] The consuming, spendthrift male characters of the Fındıkçı Nigâr tale find "the right way" and realize that by spending money on the women they meet on the street, the can only be deceived.

Another story that contains examples of the new trends in elite neighborhoods is *Kocamın Kocası* (My Husband's Husband).[780] The trendy tea parties of the period, which create an opportunity for men and women to meet, are introduced through Firdev's salon. Firdevs spends her summers on the Princes' Island and her winters in Şişli; she enjoys entertaining and music. Members of the city's richest and most elite circles rush to her tea parties dressed in the most elegant and expensive clothes.[781] The most important feature of these tea parties is music. In Firdevs's lounge not only *à la turca*, but also *à la turca* music is played. As the author puts it, during a period where if one thinks of Şişli and tea parties, one can only speak of the piano, Firdevs,

---

[778] *"Dört gencin dördü de Bonmarşeli, çukulatalı, saatli, ananas şekerli fındıkçılığın intikamını fındıkçı Nigar'dan güya aldılar. Hâlbuki biçare gafil gençler zâhiren intikam almışlar, fakat hakikatte başlarına püsküllü büyük bir belâ almışlardı. Çünkü intikam aldıklarından üç beş gün sonra hepsinin rengi sararmış, gözlerinin kenarları morarmış, yürüyüşlerine bir tuhaflık gelmişti. Nihayet dört arkadaşın dördü de; ceplerindeki kapsül şişelerini ortaya çıkararak hakikati birbirlerine itiraf ettiler: Biçarelerin dördü de kısm-ı sifili nezlesine yakalanmışlardı."* Ibid., pp. 39-40.

[779] *"... bundan sonra artık mutneb olalım! Ve inşallah bu hastalığı atlattıktan sonra hepimiz meşrû bir sûrette evlenerek bu yollarda gezenlerin dûçar olacakları belâlara bir daha uğramayalım! Dört arkadaş, dördü de buna karar verdilerve hatta yemin ettiler."* Ibid., p. 40.

[780] Mehmet Asaf, *Kocamın Kocası* (Istanbul: Cemiyet Kütüphanesi, 192?).

[781] *"Firdevs Hanım Efendi'nin çayları pek meşhûrdur. Istanbul'un hayat-ı kibarânesi, şehrin en zengin, en rengin tuvaletleri, simaların, çehrelerin en cazib ve hoşterleri evinde görünür. Enzar-ı aşk, heves; lebini sinelere orada in'itaf eder."* Ibid., p. 5.

too owns this revered instrument. Yet, she makes room for the old Turkish instruments that have been nearly forgotten for the sake of Europeanisation.[782]

Nigâr's daughter Nezahat meets Mümtaz at Firdevs's tea party. The youngsters have in common their predilection for *à la turca* music, but they both enjoy *à la turca* and manage to dance according to the fashion of the day.[783]

The circles Firdevs and Nigar move in are described informatively in terms of the trends and tastes of the period. Throughout the story, we learn that flowers are sold on Linardi Street; Şişli, Osmanbey, Yeniköy, Heybeli, Tarabya are fashionable quarters; and that the rich reside in apartments in *Bulgar Çarşısı* (the Bulgarian Bazaar).[784]

Nezahat's lover Mümtaz is gentle and noble looking at first sight and is extremely rich. He has inherited a large fortune from his father. The author says that nobility and respectability are nowadays acquired by wealth, and he finds that this is the same as calling prostitutes as "ladies" and thus criticizes the changing values of society.[785]

Nezahat and Mümtaz decide to get married, but Nigâr makes one stipulation:

---

[782] *"Firdevs Hanım Efendi'nin çaylarının bir haysiyyet-i mümtâzesi daha vardır ki o da bu ziyafet-i eden kıymetdar eşya arasında piyano da mevki' mahsûsunda inci dişlerini enzar-ı müştakane arz etmektedir. Fakat bunda ma'dâ' ud, keman, kanûn, tanbur, def gibi alet-i mûsikiyye dahi yine o salonların cümle-yi meziyyatındandır. (...) Yazın ada, kışın Şişli hayatı yaşayan, çaylarıyla meşhûr olan bir âilede keman, ud, def gibi Şark alat-ı mûsikiyyesinin mevcûdiyyeti – şüphesiz – garâbetle görülür. Aksaray'dan öte kenar mahalleler halkının bile göreneğe – itba'en – alafrangalılaşmağa çalıştığı şu sıralarda Şişli'nin en güzide bir salonunda köhne şark mûsikisinin keman, kanûn, ud gibi köhne aletleri?.."* Ibid., pp. 5-6.

[783] Ibid., p. 13.

[784] *"Linardi Sokağı'nın başındaki çiçek sergisinde arz çehreyi ibtesam etmişti. Muammer Bey'inkiler Yeniköy'e taşınmamışlardı. Şabanzâdeler Heybeli'ye gitmemişlerdi. Şevki Paşa'nınkiler henüz Bulgar Çarşısı'ndaki apartmanda idiler. Firdevs Hanım Efendi adadaki köşke gitmek için Nisan evsatını bekliyordu. Mümtâz Osman Bey'de vâlidesinin apartmanında idi. Nigar Hanım Efendi'ye gelince: o temmuz ibtidâsına, hatta ateş gecesine kadar Şişli'de kalmayı, Tarabya'daki yalıya ancak o zaman gitmeği mu'tad edinmişti."* Ibid., pp. 14-15.

[785] *"Babası Celaleddin Efendi merhumdan tevris ettiği hanlar, hamamlar, apartmanlar ona "asil" "necîb" "kibar", sıfatlarını veriyordu. Atı, arabası, uşağı, ayvazı olan zengin umûmhanecilere "Hanım Efendi" denildiği gibi..."* Ibid., pp. 15-16. Emphasis is mine.

The couple is to be examined by a council of doctors and must present clean bills of health. The most important reason behind this request is syphilis. Afraid that her daughter will contract the epidemic disease of the period, Nigâr's request is met and both youngsters turn out to be healthy. Yet, what is not revealed during the examination is that Mümtaz is afflicted with "hereditary homosexuality."[786]

Nigâr emphasizes that in order to prevent such epidemics in the country, medical inspections should be required by the government both before a marriage and before men are drafted into the army.[787] Her pre-marriage stipulation finds its way into the press. In fact, the author says that the matter is even published in *Akbaba* (Vulture) magazine. Nigar sets a new trend.[788] In subsequent sections of the story, it becomes obvious that this trend is of little consequence. Nigâr may have been able to protect her daughter against syphilis but the tendency her son-in-law has for his own sex fails to be discovered during his medical examination.

A central motif in the story is that wealth cannot guarantee happiness. The rides in Nigâr's automobile, the marvelous wedding at the seaside mansion in

---

[786] *"Nigar Hanım Efendi; Mümtâz'ı kibar, asil zannetmekle aldanıyordu. Hele ecdadından ırsen intikal etmiş olan o şifa bulmaz maraz-ı ma'luma vakıf olsaydı kızının başını ateşe yakmazdı. Fakat kadın nereden bilsin, anlasın bu hastalığı? Kafir maraz; ne öksürtür ne aksırtır, ne de boğazda, burunda frengi gibi tahribat yapar."* Ibid., p. 16.

[787] *"...sıhhat meselesi bu! Hatta ben öyle arzu ederim ki hükümet bir kanûn vuzuh etsin! Askere alacağı efradı, evvela ahz-ı asker şubelerinde (...) sonra da devlet hastanelerinde muayene ettirerek her ferdin derece-yi sıhhatine derece-yi maluliyetine göre rapor vererek kimini müsellah kimini gayri müsellah asker yaptığı, kimini tecil, kimini kat'iyen ihrac ettiği gibi teehül edecek, izdivâc eyleyecek erkekleri, kadınları da evvela güzide bir heyet-i etba huzûrunda sonra da devlet hastanelerinde her şube-yi tıbtaki mütehasıslar tarafından muayene ettirmeli, ondan sonra da teehül, izdivâc edebilirler mi, edemezler mi, derece-yi maluliyetleri nedir, ne derecededir ellerine resmi birer rapor vermelidir."* Ibid., pp. 18-19.

[788] *"Şişli'nin – ismini şimdilik haber vermek istemediğimiz muteber bir âilesi, kerimesini bir gence tezvic ediyormuş. Fakat kızın vâlidesi, kâbil-i nikâh gerek damadı olacak gencin ve gerek kerimesinin şehrin mümtâz etbası tarafından ayrı ayrı muayenelerini ve her ikisinde de mâni' izdivâc bir hastalık olmadığına dair temiz şehadetnamesi alınmasını şart koymuş. Bu teklifi evvel bir izzet-i nefs meselesi addeden genç, bilahare musib bulunmuş ve kayınvâlidesi hanımın nokta-yı nazarını kabul eylemiş. Her iki taraf, doktorlarını intihâb etmişler. Geçen Pazar günü Şişli'de kayınvâlidenin konağında muayeneler ayrı ayrı icrâ' olunmuş. Netice-yi muayenede de kendilerinde mâni' izdivâc bir maraz-ı sari ve gayri sari olmadığına her ikisinin yeddinde ayrı ayrı "teehüle ehliyet şehadetnamesi" verilmiş*." Ibid., pp. 23-24.

Tarabya that lasted three days and three nights, the banquets, the tea parties, the fashionable expensive clothes, the lavish homes are all examples of the consumer society. Firdevs, Nigâr, Nezahat and the squanderer Mümtaz are members of that society.

The marriage ends when Ahter, the devoted housekeeper, discovers Mümtaz in a compromising situation with the driver of the house. Mümtaz defends himself saying that in this day and age such relationships are nothing to be ashamed of and those who condemn them are outdated.[789] The narrative is explicitly and implicitly disapproving and asserts that sexual perversions are natural for the respectable, rich consumers

In these stories the hunger for affluence and luxury at times competes with the idea of love. The women want to marry rich men and lead comfortable lives, yet on the other hand, they cannot give up on younger men. *Talihsiz Nişanlı* (The Unfortunate Fiancée) recounts the consecutive misfortunes of Fikret, who seduces the mistress of his rich uncle Lütfü.[790] Though Fikret himself is a rich heir, the family of the girl to whom he is engaged through his uncle exploits his love for the girl, draining his finances and preparing his downfall. As his uncle's mistress, Leman describes the life of a mistress, she identifies affluence and youth as two important features prized in men. If only for the money, the union of an old man with a young

[789] *"Mümtâz Bey'in rezaleti her tarafa yayıldı. Vaktiyle babasında olan maraz-ı malumun kendisine de irsen intikal ettiği katiyen anlaşıldı. Fakat Mümtâz bu rezalete ehemmiyet vermemişti. O diyordu ki: (...) Şaşarım böyle zevke, ta'lik eden şeyleri ayıb addeden akıllarına!... Ve böyle derken de şöyle bir mütâlaa ilâve ediyordu: 1244 sene-yi hicriyesinde yaşamıyoruz. 1925'deyiz. Sivilizasyonun ilerlediği bu devirde böyle zevke, ahval-i husûsiyyeye âid olan şeyleri ayıb sanmak, dedikodular yapmak, cehlini, idrâksızlığını isbât etmekten başka bir şey değildir. Bu mutala'ada bulunan Mümtâz; Istanbul'un kalbur üstüne gelen zenginlerinden idi. O da mükellef müdebdeb bir otomobil aldı. Ve genç, güzel Kadri de bu otomobilin şoförü oldu."* Ibid., pp. 30-31.

[790] Mustafa Remzi, "Talihsiz Nişanlı," in *Selma'nın İlk Kocası* (Istanbul: Cemiyet Kütüphanesi, 1928).

woman is not meant to last.[791]

Fikret's relationship with Leman comes to an abrupt end when his uncle discovers the affair. In order to get rid of Fikret, his uncle arranges his engagement to Colonel Selâhaddin's daughter. What convinces the colonel is money. Lütfü has already told Selahaddin that Fikret is rich and stupid and that they can take advantage of him through this engagement.[792] By using his daughter Süheyla, Selâhaddin's family spends Fikret's fortune and they even make him buy, and later sell, a Ford motorcar, a fashionable model in the 1920s.[793] As far as consumption is concerned, this is the last straw. The entire engagement is spent in extravagance. As funds become depleted, Süheylâ breaks up with Fikret. Realizing that he has been deceived, Fikret burns down the colonel's house, goes to jail and as he escapes from prison, he is shot dead by gendarmes. Fikret is the victim of his love, inexperience, and wealth. The women in the story, Leman and Süheylâ, are presented as characters who value only money and consumption.

In Selami İzzet's humorous story *Kıskanç* (Jealous), a husband discovers that his wife is cheating on him and when he interrogates her, it turns out that fashion is the reason behind it.[794] Complaining that silk stockings are too expensive, the woman

---

[791] *"Metres hayatı gayet iyidir Fikret Bey. Fakat yalnız bir şey var... O da metres bulunduğunuz adam hem zengin, hem de insanın kendisine uygun olmalı. Fakat görüyorsunuz ki ben daha gencim... Hâlbuki dayınız...İhtiyar değil mi ya? (...) fi'lvâki' parası var.. var, ama o da bitiyor. Para ona mukâbil gençliği olsa.. O da yok.. Bilseniz ben gençleri ne kadar severim."* Ibid., p. 17.

[792] *"Bir gün Selahaddin Bey'in evinde iki ahbâb konuşuyorlardı: - Benim çocuk.. ahmağın biri... elinde iki evle bir kaç lira para var... onu da siz eritirsiniz, geçer gider. - Münâsib.. eksik olma Lütfi Bey... hemen nişanlayalım."* Ibid., p. 20.

[793] *"O gün Fikret'le Selâhaddin Bey'in biraderi Beyoğlu'nda bir garajdan yedi yüz liraya bir Ford otomobil satın aldılar. İşlettiler ve Sirkeci'ye geldiler. Sirkeci'den araba vapurla Üsküdar'a geçtiler. Oradan Haydarpaşa'ya gittiler. Şimdi yağmurlu, çamurlu, pis bir gündü... bataklık yerde direksiyon kırılıverdi. (...) Nihayet otomobilin ta'mîrinin gayrı kâbil olduğuna karar verildi. (...)Nihayet yedi yüz liraya alınan otomobil beş yüz liraya satıldı. Ve bittabi o para da yendi, bitti."* Ibid., pp. 21-22.

[794] Selami İzzet, "Kıskanç," in *Kudurtan Geceler* (Istanbul: Cemiyet Kütüphanesi, 1923).

confesses that the allowance she gets from her husband is not enough and that is why she is having affairs with other men.[795] The man is not so much upset by the fact that she is prostituting herself, as he is about the fact that she is doing it for 15 lira and as a punishment, demands she to give the money to him in the future.[796] The story satirizes fashion's stronghold over ethical values and blames women for being fashion victims to the part of complete disregard for honor.

In the story series *Sokak ve Çayır Kızları* (Street and Meadow Girls), the main theme is physical and free love, yet in describing the girls who are advocates of this kind of love, their fashionable clothes, exaggerated make-up, and the controversial short crops of the period are highlighted to emphasize their consumerist tendencies.

In the book's introduction, the author explains that he wrote this book for women who had misinterpreted the revolution not only intellectually and psychologically but physically as well. According to the author, some girls perceived modernity merely as dressing up according to the latest fashion trends.[797]

---

[795] *"Bey: ... bana neden ihanet ediyorsun?*
Hanım: - Bilirsin ki seni çok severim.
Bey: - Buna şüphe yok…Fakat neden ihanet ediyorsun. Sana istediğin kadar para vermiyorum değil mi?…Cevap ver… Yoksa tokatlarım.
Hanım (Tehlikeyi anlayarak) Ne yapayım ipekli çoraplar çok pahalı…" Ibid., p. 79.

[796] *"Bey (Mestanî) Bu ne bu? Bir, iki, üç, onbeş lira mı verdi. Ayda onbeş lira mı veriyor?*
Hanım: - Hayır haftada.
Bey: Ulan haftada onbeş lira para mıdır bu, ha şimdi gelelim aramızdaki hesâba…
Hanım: - Beni öldürme!… Canıma kıyma.
Bey (Mağrur, göğsünü kabartarak) Beni o kadar budala mı zannettin, yalnız sana muhakkak bir ceza ta'yîn etmeliyim. Bu kabâhâtin cezasız kalamaz. Bugün Cuma. Bugünden i'tibâren Allahın her cuması – senede 52 tane cuması vardır – bana onbeş lira getirmez isen seni gebertirim." Ibid., pp. 79-80.

[797] *"Harsî ve milli inkılâplarımızla adım atan ictimâî ve asr'i inkılâplarımız arasında kadınlık inkılâbı maalesef hazım edilmemiş, lâyıkıyla anlaşılamamıştır. Biz kadınlıkta inkılâbı şeklî ve bedenî değil ilmî ve rûhî olarak görmek isterdik. Maalesef kadınlarımız ve kızlarımız inkılâbı, asrîliği; tırnak parlatmak, dudak boyamak, dans etmek sûretinde temsil eylemişlerdir. Bir Fransız arkadaşımız: Belki bütün kadınlarınız nâmûslu ve ağırbaşlıdırlar. Fakat maalesef nâmûslu kadınlar gibi giyinmiyorlar dedi."* Safaeddün Rıza, *Sokak Ve Çayır Kızları* (Istanbul Cemiyet Kütüphanesi, 1925), p. 2.

It is difficult to differentiate these girls from others, since, like the rest of them, they are high school or college students; they too paint their eyes and lips, coif their hair and dress fashionably.[798] The only exception is that there is a marked difference in the way these girls walk and display their sexuality.[799]

These girls often enter into immoral liaisons with all kinds of men and their every act in their free way of living is mechanical and material. For them, money and lust are inseparable.[800] "Street and meadow girls hang out at the meadows of Kuşdili, Yoğurtçu, Beykoz, on the piers, at the cinemas and in the dance halls. The flirt easily with the young men they meet in these places. They have different views, and a strong yet despicable philosophy.[801]

The reflections of the false modernisation that the author summarizes in his introduction are repeated through the female characters in the stories. Almost all the girls that male figures question are students. [802] The events in the stories take place in

---

[798] *"Mesalâ güzel, şık giyinmiş bir kız nazar-ı dikkatinizi celb ediyor. Bu kızla alâkadar olmak istiyor; ona karşı kendinizde bir haz duyuyorsunuz. (...) Bu kız da diğer kızlar gibi yüksek liselerin, yüksek mekteblerin müdavemesidir. Tarz-ı telebbüsünde nazar-ı dikkati celb edecek bir fark göremiyorsunuz. Zamanın bir çok kızları gibi bu da saçlarını başını örten pek ince, rengi layıkıyla belli olamayan tülden dışarı çıkarır; dudaklarında hafif ve suni bir kızıllık, gözlerinin etrafında siyah bir hale vardır. Çarşaflı, tayyörlü, yeldirmeli, başı açık; göğüslüğü; kısa, uzun etekli diğer kızlar gibi bunlar da mevsimin tenvî'ne göre giyinirler."* Ibid., pp. 3-4.

[799] *"Bunların yürüyüşlerinde bile bekâret ve ma'sûmiyyet yoktur. Adım atarken vücûdlarına garip bir âheng içinde hareket edecek bir şekil verirler. Sanki vücûdlarının gizli bir yerinden gıdıklanan insanlar gibi oynak, titrek bir yürüyüşleri vardır."* Ibid., p. 4.

[800] *"Bir genç kızın, bir gençle konuşmasını, gezmesini hazım edecek kadar serbest düşünelim. Bu şekilde bile çayır ve sokak kızlarının vaz'iyyeti; düşünüşleri her Türk'ün kalbini sızlatacak; her insanı derin derin düşündürecek kadar fecî'dir. Onlarda bu hayat mekanik bir şekilde ceryan etmektedir. Tıpkı bir sokak fahişesi gibi; tıpkı en âdî ve umûmî bir kadın gibi her hareketi mekanik; maddi bir te'sir altında bırakmışlardır. Para ve şehvet... bu iki kuvvet onlar için lâzım gayr-ı mütefarık olan şeylerdir."* Ibid., pp. 5-6.

[801] Ibid., p. 6.

[802] *"...Siyah kesik saçlı, top çehreli; mini mini bir gonca kadar kırmızı dudaklı bir kız önümde gidiyordu... " Rıza, Sokak Ve Çayır Kızlar, p. 9; "O, siyah kesik saçlarına soktuğu beyaz, yalancı incili tarağını düzelterek, siyah mekteb göğüslüğünü saran kırmızı şerit kuşağını karıştırarak, tanıdığı hadsiz, hesâbsız, Tıbbiyeli, Harbiye'li, liseli, mektebli, mektebsiz gençlere bol iltifatlarla baş reveransları yaparak belki bir iki saat dinlenmeden, yorulmadan gezer, güler, herkesle eğlenir." Rıza, Sokak Ve Çayır Kızla., p. 17; "...Kadıköyü'nün, süslü, boyalı genç kızları büyük i'tinâ' ile yaptıkları tuvaletleri burada teşhir etmek, bir kaç genci tuzaklarına düşürmekle müftehardırlar. Zavallı*

Şişli, Nişantaşı and Kadıköy. The places these schoolgirls frequent, such as cinemas, theaters and bars, are at times identified to the reader under the names of Revü Noir, Garden Bar, Jorj, Tokatlıyan, and Pera Palas.[803] It is revealed disapprovingly that the girls drink alcohol and dance with men they do not know in these places.[804] Their aspirations for Westernizm is shown by the ways in which they address each other.[805]

Although "street and meadow girls" claim that they are interested in literature and cinema, the author notes that this is merely a proclivity for works that bear no literary value. Among the books that this type of a young woman reads, the author counts *Bin Bir Buse*, *Mahmure'nin Gebeliği* (Mahmure's Pregnancy), *Nazendenin Sergüzeşti* (The Adventure of the Coquette) and *Şarlo Istanbul'da* (Chaplin in Istanbul) to prove the superficiality of their interest in literature.[806] Likewise, their passion for cinema is limited to movies like *Le Garson* (The Boy), *Çayır Zambakları*

---

mektebliler yeni bir av ele geçirmek için akınlarla Yoğurtçu Çayırı'na dağılır, avlamak isterken bu süslü hanımlara pek suhuletle avlanırlar. Rıza, Sokak Ve Çayır Kızlar., pp. 27-28; "Zayıf, esmer; uzun çehreli; siyah saçlı siyah göğüslüklü bir mekteb kızı benim gibi tramvay beklemek üzere tevkif mahaline geldi. Koltuğunun altında bir siyah çanta; saçlarında bir yeşil kurdela boğulu idi. Taşkın sürmeli; bol pliseli kirpiklerini yekdiğerine yaklaştırarak ince ve beyaz dişleri ile kan rengine boyanmış dudaklarını ıslattı." Rıza, *Sokak Ve Çayır Kızları*, pp. 39-40; *"Buğday benizli; sık ve gür saçlı; mantolu; boyalı dudaklı bir mekteb kızı idi."* Rıza, *Sokak Ve Çayır Kızları*, p. 45; *"...Zayıf; esmer benizli; dudakları boyalı; mantolu baş açık bir kızdır."* Rıza, *Sokak Ve Çayır Kızları*, p. 52; *"Asrın son tahvilatı Mediha üzerinde çok menfî tes'îrler yapmıştı. O, henüz kadınlık inkılâbının mahiyetini anlamadan onu temsil etmeye başlamıştı. Bir genç kıza değil, asil ve kibar bir kadına yakışmayacak kadar kirli süsler yapardı."* Rıza, *Sokak Ve Çayır Kızları*, p. 84.

[803] Mentioned in Ibid., p. 17, 21, 29, 43, 49.

[804] *"Parmakkapı'da tramvaydan indik. Bir müddet Cadde-i Kebir'de dolaştıktan sonra Garden Bar'a girdik.Bir masaya oturduk. Cazband başlar başlamaz Sacide kuyruğuna basılmış bir kedi gibi oturduğu iskemleden sıçrayarak kalktı; köşede dolaşan uzun boylu favorili bir gencin kolları arasına atılarak çılgın gibi dans etmeye başladı. Belki yarım saat döndüler. Sonra yine o gencin kolları arasında büfeye kadar gitti. Sacide büfeden gelirken sendeliyordu. Gözleri bulanmış; saçları dağınıktı. (...) neslimin bu bedbaht kızı yarım saat içinde müsebbibce ve mahiyetini meydana dökecek kadar iğrenç ve sulu bir sarhoş olmuştu. Eliyle masaya vurarak garsondan bir likör istedi."* Ibid., p. 43.

[805] *"- Bonjour Nesime!*
-Bonjour Sacide." Ibid., p. 40.

[806] *"Kevser'i söyletmek, rûhunun boşluğunu ve pisliğini anlamak istedim:- En çok hangi kitapları okudunuz...- Bir çok kitap hangi birini sayayım size - Meselâ? - Bin Bir Buse.. Mahmure'nin Gebeliği; Nazendenin Sergüzeşti..Şarlo Istanbul'da.. Hemen sözünü kestim.. Bu isimleri saydıkça damarlarımdaki kanın mecrasından taşmak ister gibi etlerimi incittiğini hissediyordum."* Ibid., pp. 56-57.

(Meadow Lilies), *Fahişenin İtirafı* (The Confession of a Prostitute); they do not like to watch historical improving films.[807]

The girls' interest in materialism diffuses into all aspects of their lives, so much so that they believe everything in life is material and that life itself is based on materialism. A girl describing the life of her dreams wishes for it to resemble the movies. Her house must be extravagant, her clothes must be of the latest fashion, and her food should be luxurious.[808] Introduced as members of consumer society, these girls are at such point with respect to consumption that they even consume human life and take pleasure from having men commit suicide for their sakes.

Another story that concentrates on this symbolic power of consumption and extravagance is *Cilveli Rânâ* (Rânâ the Coquette). The story is about how a hedonistic rich couple's search for novel sexual pleasures affects the lives of their children. The rich family's house is the scene of frequent banquets and entertaining. [809] The daughter and the son of the household are disturbed by this situation. Due to these feasts of pleasure and the perverse sexual preferences of their parents, the youngsters are never able to marry their lovers and eventually they both commit

---

[807] *"- Sinemayı çok mu seversiniz?- Bayılırım?- En çok hangi temsilleri gördünüz? - La Garson'u tam beş defa; Çayır Zambakları'nı iki defa, Fahişenin İtirafını dört defa gördüm. Muhatabımın görmüş olduğu filmlerle; bunlara karşı göstermiş olduğu alâkadarlık bütün hislerimi bulandırmıştı. - Tarihi filmleri sever misiniz? - Aman canım.. Bırakın siz de.. onlar da seyredilecek oyun mu.."* Ibid., p. 63.

[808] *"Düşününüz, mükellef; müzeyyen bir evde, ben; muhteşem süslü elbiseler içindeyim, salonum elektrik nurları ile yıkanmış, masamın üstünde bir kaç şişe şampanya var.."* Ibid., p. 65.

[809] *"Bu gece meclis pek parlaktı. Bütün hanımefendiler, bütün hanımlar Nezahat Hanımefendi'nin köşkünde toplanmışlardı. Mevsim; yaz.. tatlı ve ılık bir temmuz gecesi... (...) boyunlarında "yâdigârım efendim" markalarını havi beyaz ve krem mendiller bağlı olan, saçları kulaklarının memesi hizzasından kesik ne kadar hanımefendi, hanım, genç, yaşlı, orta ehl-i dil varsa; Nezahat Hanımefendi'nin verdiği ziyafette isbât-ı vücûd etmişlerdi."* Asaf, *Cilveli Rana*., p. 3.

suicide. Not even the death of their children keeps the parents away from indulgence and the extravagance continues.[810]

In the introduction to Mehmet Asaf's *Fuhuş Kusmuğu* (Vomit of Prostitution), the state of the people is described after a night of entertainment. The condition of the bar and restaurant crawlers at the end of the evening, their state of drunkenness, the bills they pay are expressed – as might be expected from the story's title - with disgust.[811]

Another example of the passion for luxury is *Kuşdili Gelini* (Kuşdili Bride). Young, beautiful and coquettish Pakize seeks to lead a luxurious life. This forces her to marry Saim, who is much older than she is. Thanks to this marriage, Pakize owns fashionable clothes and unique jewels, yet this wealth is not enough for her to sustain her marriage. Pakize finds the physical love she misses in her marriage in Cevat, the fiancée of Saim's daughter, and she seduces him.

In the course of the story, Pakize's consumerist behavior and her free manners prior to her marriage are depicted through her fashionable clothes. For her, Saim is "prey" through which she can quench her thirst for luxury.[812] For Saim, the

---

[810] *"...Ana baba; o ziya-yı elîmden zerre kadar müteessir olmayarak vur patlasın, çal oynasın eğleniyorlar, zevk ediyorlar, mahbublarla, mahbubelerle oynamaktan, oynaşmaktan bıkmıyorlar, usanmıyorlar, uslanmıyorlar ve utanmıyorlardı."* Ibid., p. 40.

[811] *"Büyük "bar"ın zevk programı henüz yeni hitâma ermişti.Geniş salonlarda şimdi herkes şehvet zayıflıklarının cezasıyla meşgûldü. Cüzdanların şişkinlikleri, garsonların peçetelerine doğru boşalıyordu. Müessesenin insâf nedir tanımayan mütebasbıs garsonları yerlere kadar eğiliyor. Hesâblar yükseldikçe gözler şuleleniyor, bankonotlar serpildikçe göğüsler kabarıyordu. Dış kapıda dâimî bir otomobil resmi geçiti vardı. Eğlence mahalinden yalnız başına çıkan, parmakla gösterilebilecek derecede mahdûddu. Bundan tabîî bir şey olamaz. Bu gibi yerlere gelenlerin inzivayla alâkası yoktur. Maksat temâşâdan ziyâde bir fuhuş kusmuğu, azâdelikten ziyâde damarların heveslerini boşaltmaktır. İnsanın, insanlığın şehvet karşısındaki aczini anlamak için bu bedbaht zevk oyuncaklarını seyretmek kâfîdir. Hemen hepsi sendeliyordu. Hemen hepsinin hâlinde "alâlâde"likten tefrîd eden bir hâl vardı. Hemen hepsi sarhoştu."* Vedat Örfi, "Fuhuş Kusmuğu," in *Kız mı Dul mu?* (Istanbul: Cemiyet Kütüphanesi, 1923), pp. 27-28.

[812] *"Bu yolda gezen kadınlar için böyle yağlı kuyruklara sarılmamak, onu kolaylıkla bırakmak mümkün müdür? Husûsiyle Saim Bey gibi emlâkından ayda bin beş yüz lira kadar irad alır, bankalarda nakit ve tahvilatı olduğu söylenen adamın evlenmek teşebbüsünde olduğunnu işittikten sonra.. Pâkîze; amca ile yeğeni nazar-ı hayâl ve tefekkürü önünden geçirirken amcanın yalnız servet ve samanı, fakat yeğenin hem servet hüsn-ü şebabı hem de servet-i maddiyesi gözlerini kamaştırıyor*

wealth he promises to his wife Pakize is a quality that can make up for the age difference between them. He believes that he can compensate for his old age with his wealth.[813] Pakize's marriage to a rich man benefits her family as well, so they support the union. Thanks to Saim they lead a prosperous life.[814] Pakize's second "prey" Cevat is a squanderer both young and rich. He not only meets Pakize's passion for luxury, but her sexual needs as well.

Consumption and consumerist women in the *Bin Bir Buse* series are profoundly satirized. Published between 1923 and 1924, these stories lack the didactic impositions of the Republican discourse. The events take place in Şişli salons, tea parties, recreational areas, bachelor parlors and public transportation vehicles and on the streets.

---

ve bu kamaşan gözleri bir an için yumunca baştan aşağı elmas, zümrüt, yakut yağmurları yağdığını görüyordu." Mehmed Asaf, *Kuşdili Gelini* (Istanbul: Cemiyet Kütüphanesi, 1925), p. 14. Emphasis is mine.

[813] *"Nem var? Dedi; Elli yaşında isem çirkin değilim. Hele kör, topal hiç değil! Sonra at, araba, otomobil, pırlanta; bir genç kadının gözlerini kamaştırmaya kâfi değil midir?" Ibid., pp. 15-16; ...Saim Bey'e gelince: O karısına elmaslar, yakutlar yağdırıyor, otomobillerle arabalarla gezdiriyor ve bu âlayişler, debdebeler sayesinde kendisinin kendisinin sevildiğine hükmediyordu."* Asaf, *Kuşdili Gelini*, p. 24.

[814] *"Pırlantalar, zümrütler, yakutlar, bütün bunlar bu göz kamaştırıcı, bu gönül kapıcı şeyler hep Pâkîze'nindi. Beyefendi onun için bayılıyor, ölüyor, çıldırıyor, anlatılamaz, anlaşılamaz bir muhabbetle bir ibtilâyı harikûlâde ile seviyordu. Ve böyle pek sevdiği için de onu yakutlara, elmaslara, zümrütlere müstağrik kılıyordu. (...) Beyefendinin bezel ettiği mücevherattan yalnız Pâkîze değil, anası, kız; kardeşi de müstefîd oluyorlardı."* Asaf, *Kuşdili Gelini*, p. 21-22.

Table 6. Location Motifs in the Stories of the *Bin Bir Buse* Series

	Apartment	Summer Kiosk	Street Outside	Hotel	Dinner Party	Tea Party	Club Casino	Theater	Cinema	Vehicles	Shops- Offices	Not Specified
1												√
2	√		√									
3						√						
4			√									
5		√										
6	√		√							√		
7	√											
8												√
9		√										
10	√									√		
11	√											
12				√								
13				√								
14			√									
15	√					√						
16		√										
17	√		√						√			
18												√
19												√
20						√						
21	√											
22	√					√						
23	√		√							√		
24			√									
25				√			√	√	√	√		
26	√						√					
27	√		√									
28		√		√				√				
29	√		√				√					
30	√		√									
31		√								√		√
32												√
33											√	
34				√								
35											√	
36	√											
37	√											
38	√											
39	√											
40	√											
41												
42	√											

	Apartment	Summer Kiosk	Street Outside	Hotel	Dinner Party	Tea Party	Club Casino	Theater	Cinema	Vehicles	Shops - Offices	Not Specified
43	√											
44												
45			√							√		
46			√	√					√		√	
47											√	
48	√		√									
49	√											
50	√											
51	√											
52											√	
53	√		√						√			
54	√		√									
55			√									
56	√									√		
57	√											
58												
59	√											
60											√	
61												√
62	√											
63	√											
64	√											
65		√								√		

These stories do not rely on the clash of old and new customs to create a comic spirit; but the awkward adaptation of fashionable trends in rich circles and their effects on mutual relationships are often employed for humor. Sometimes on a winter night, a five o'clock tea in one of the Şişli salons that provide the setting for men and women to meet is recommended to the reader;[815] in other cases, this may be

[815] *"Sahne bir Şişli salonunda, delikanlı ve genç hanımın muhibbelerinden birinin saat beş çayında cereyân ediyor. Salon, kış akşamlarına mahsûs renksiz bir zulmetle nîm-müstevlî olup, misafirler takım takım konuşmakta, gülüşmekte, dedikodu usareleriyle mütelezziz olmaktadır."* No name, "Aşk Dersi," in *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler No:1* (Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924), p. 12; *"Muhibbelerinden Zâtiye Necâti Hanım'ın evinde bir gün birkaç beye takdîm olundu. Zevcinin hayatında böyle takdîm ve kabul gibi merâsimden uzak kalmışlardı. (...) Zâtiye Hanım iki gün sonra küçük bir çay vereceği içün onu davet edince, şübhesiz onu da görürüm ümidiyle daveti kabul etti."* No name, "Seherciğin Başına Gelenler: Genç, Fakat..." in *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler No:4* (Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924), p. 21; *"Zevk u sefâhata çok düşkün olan âile, bu tenhâ köşkte yalnız oturmaktan sakladıkları içün dâimâ misâfirler davet etmekte, ve köşkte her gün kadın erkek birçok davetli bulunmaktadır. Davetliler akşama kadar tavla, bezik, domino gibi*

a table set up in a bachelor parlor.[816] The novelties that accompanied apartment living and the intricacies of table manners[817] are also among the stories' motifs connected to consuming. Trams enter the stories as perfect places to meet the opposite sex, whereas the car stands out as the vehicle of love.

The women in the stories are slaves of fashion. They are infatuated with peripheral innovations, not only in clothing and accessories but also via new customs that disrupt society's moral values. In the stories, the outfits of these women are not described in detail; rather it is emphasized that they dress fashionably and scantily. Women use fashion not to get dressed but to get undressed and to reveal the exquisiteness of their bodies.[818]

Sometimes dissolute men are also described as being just as obsessed with dressing up as women are. Men's compulsive interest in their looks is mocked and is

---

oyunlarla meşgûl olurlar, gülerler, eğlenirler." Ahu Baba, "Cadu," in Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler No:5 (Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924., p. 3; "Pek nefîs Gördes halılarıyla müzeyyen mükellef bir salon, antika dolablarında kıymetli kâseler, çiçeklikler, madeniyât âsârı. Masalarda, raflarda rengârenk çiçekler." No name, "Yavrucuk," in *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler No:8* (Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924), p. 3.

[816] *"Bir bekâr apartmanının salonu. Eşya şübheli bir zevk. Her evde görülen âmmî bir tarz-ı terfîş. Bir masanın üstende pastalar; şekerlemeler; her şey âşıkane bu mülâkat için hazırlanmıştır; Sahib-i hane, genç ve güzel Cemil Nuri Bey, bugün geleceğini vaad etmiş olan son bir konketi beklemektedir."* No name, "Mülakât Saatine İntizaren," in *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler No:2* (Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924), p. 7; *"... birkaç dakika sonra Selmacık mutlaka gelecekti, bütün eski acılar telâfî edilecek, beraber yemek yiyecekler, (Beyoğlu'nun en birinci lokantasına mahsûs yemekler sipariş etmiş, nefîs şaraplar almış hazırlamıştı!) şampanya buharıyla nîm-mest, birbirine sarılarak yatak odasına geçecekler, doya doya, uzun uzun sevişeceklerdi."* No name, "Her Şeyin Bir Kolayı Vardır," in *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler No:2* (Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924), p. 15; *"Mektuba güvense idim beyhude bekleyecek, bıldırcınları kendi kendime yemeye mecbûr olacaktım...-Vay bıldırcın mı var?-Evet, bıldırcın var zâhir... Muz var, şampanya var... Hep sevdiğin şeyler..."* "Her Şeyin Bir Kolayı Vardır.", p. 17;

[817] *"Bâhusûs, yemek zamanlarını beraber geçirmek mecbûriyyetinde olan bu iki insân içün bu saatler en kanlı bir mücâdele anlarını teşkîl ediyordu. Meselâ Abdi Bey'in çatalını tutması, bıçağını, peşkirini kullanmasına kadar her hareketi Ârife Hanım'ın duçâr-ı i'tirâzı oluyordu. (...) -Abdi Bey çatalınızı örtüye koymayınız... Abdi Bey, tuzluğu kirletiyorsunuz... Abdi Bey nasıl çorba içiyorsunuz yahu? Yâhûd, hitâb kızına teveccüh ederdi: -Kızım, nasıl yemek lâzım geldiğini yeneceğini öğrettiğim vakit omuzlarını kaldırması terbiyeye pek muhâlif olduğunu beyine söylesene... Bey değil, âdetâ bir dülger... Bir hammal.."*. Yorgo, "Kaynananın Fedâkârlığı," in *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler No:3* (Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924), pp. 20-21.

[818] *"Hafîf elbiselerinin altında şâyân-ı perestiş vücûdları çıplak ve câzibdir."* "Mülakât Saatine İntizaren.", p. 8.

seen as a cause of obscurity between the sexes. In a story titled *Temâşâ-yı Hüsn* (Observing the Beauty), Hasib is proud of his good looks and elegant clothes, yet is unable to seduce Semra.[819] Finally, he makes up a lie that Semra is his mistress and spreads this rumor among his circle of friends. Hearing this rumor, Semra decides to play a trick on Hasib. Knowing how obsessed he is with his looks, she beseeches him to let her watch as he undresses so that she can admire his beauty.[820] Hasib is so certain of his looks that he quickly obliges her. As he stands naked before her, Semra makes fun of the size of Hasib's male organ and so takes her revenge.[821]

Hasib is represented as feminine in his readiness for the admiration of his beauty, his extravagant, effeminate clothes,[822] the painstaking decoration of his apartment,[823] the coyness he displays in front of Semra and finally the attack on his male organ.

Another story about masculinity under threat is *Her Nev'î Ta'mîrât* (All Kinds of Repair).[824] The story is about an impotent husband who takes advantage of the alleged scientific innovations to undergo surgery for a new male organ. Convincing his wife that doctors can change all the old organs in a human body and

---

[819] No name, "Temâşâ-yı Hüsn," in *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler No:6* (Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924).

[820] *"-Ne kadar güzelsiniz, dedi. Zâten beni güzelliğiniz cezb ü bend etti. Ben bir erkekte bile her meziyetten evvel güzellik ararım. Hâsılı hüsn delisi bir kadınım. Beni ihtirâsa sevk edip sermest bırakmak içün bir erkek herşeyden evvel güzel olmalıdır. Hasib Bey bu sözleri sükût içinde sarhoş gibi dinliyordu. Genç kadın rehavetli bir âh ile:-Sizden bugün bir ricam var, eğer sahihden seviyorsanız bu ricamı kabul edersiniz... Herşeyden evvel sizin çıplak vücûdunuzu seyr edip, yüzünüz kadar latîf olması lâzım gelen çıplaklığınızın güzelliğiyle mest olmak istiyorum."* Ibid., pp. 12-13.

[821] *"...genç kadın müstehzi, istihfâfkâr, Hasib'in vücûdunun muayyen bir noktasını gözleriyle işâret ederek: -Yavrum, dedi, insan bu kadarcık şey içün başkalarını böyle rahatsız eder mi yâ?.."* Ibid., p. 15.

[822] *"Delikanlı, kıymetli kaşmirden bir pijama, kadın terliklerine benzer taştan pırıl pırıl parlayan bir terlik giymişti."* Ibid., p. 12.

[823] *"Genç kadın Hasib'in kolunda apartmanın iç odasına dâhil olup İngiliz koltuklarına oturduğu vakit..."* Ibid., p. 12.

[824] No name, "Her Nev'î Ta'mîrât," in *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler No:7* (Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924).

that he can renew his with a simple operation, the husband tells her that since this is a costly procedure, she has to choose between a new pendant or a new male organ.[825] The woman forsakes the pendant. Yet the real problem is that she has subjected her husband to a new and fashionable diet to lose weight and he is weakened by the lack of nutrition. The husband makes a plan to get out of this situation and under the guise of surgery, he stays away from home for eight days, eating as he pleases. Upon his return, he convinces his wife that he has undergone surgery and that his male organ has been changed.[826]

Cosmetic surgery, as another innovation of modern science, finds its way into the stories. *Kaynananın Fedâkârlığı* (A Mother-in-Law's Self-Sacrifice) is the story of a young woman who decides to have plastic surgery after a car accident in order to get rid of the scars on her face.[827] When she meets the surgeon, she finds out that by transplanting a piece of skin taken from any part of her body the doctors can remove the scars, yet due to the fashionable low-cut clothes, she cannot allow to have her skin removed from just any part of her body.[828] Finally, her mother suggests giving

---

[825] *"Benim bir doktor arkadaşım vardır, fakat pek ustadır; insan vücûdunda neresi olursa olsun çıkarıp yerine başkasını koyuyor... Meselâ burnu, ağzı, gözü, kulağı ve daha herşeyi değiştiriyor... Ve bunu oynar gibi kolayca yapıyor... Yalnız, hatta dostlarına bile, masrafı esirgemiyor... Masraf ise pek bahalı, pek gali... Tabîî bir çok aklımızın ermediği ince hesâblarla müdhiş bir para lâzım...Genç kadın yorganın altında kaynar gibi galeyân etti, döndü kocasına yapıştı. Bu haberden çok memnûn olmuş idi:-Amana ne kadar görmek isterdim. Ama eğer sahih söylüyorsan...Koca bu galeyânı görünce hoşlandı:-Beni o kadar yalancı mı biliyorsun Nezîhe... diye serzeniş etti... Bu iş içün lâzım olacak kadar param var, fakat sana hediye alacağım da..."* Ibid., p. 4.

[826] *"Nezîhe kocasının şişmanlandığını istemiyor ve onu merhametsizce yoruyordu. Sonra, yemeklerde perhize hız veriyordu. Meselâ akşam yemeklerde bir çorba, bir sebze, ve yemişden başka birşey yedirmiyor, et, hamur yüzü göstermiyordu. Hâlbuki biraz ekul olan Nuri içün bu tazyik hiç hoş gelmiyor, ve bunun tes'îri uzviyyetinde tabîî görünüyordu. Yemekten mahrûm ettiğine rağmen, kendi ziyâfette fazla doyuran genç kadın olmasaydı, Nuri kendine ne ziyafetler çekecekti. İşte bunun içindi ki iblisâne bir hile bulmuş, böylece tedâvi bahanesiyle bir hafta olsun perhizden kurtulmak arzusuna düşmüştü. Bu hafta zarfında hem mahrûm olduğu yemeklere doyacak, hem genç kadının şikâyetini mûcib olacak zaaf ve rehâvetini ta'mîr ve tecdîd edecekti."* Ibid., pp. 5-6.

[827] Yorgo, "Kaynananın Fedâkârlığı," in *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler* No: 3, 20-23. (Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924).

the piece from her bottom to be transplanted to her face in order to take revenge from her son-in-law, whom she dislikes for his bad manners.[829]

As in the didactic obscene stories, the *Bin Bir Buse* series explores as another matter marriages between lustful young women and rich older men. It is noted that the purpose of such marriages is the aspiration for a rich and luxurious life. *Gömlek* (The Shirt) is about the marriage between the rich and elderly merchant Abidin and the young and beautiful Selma; it is the tale of a prototypical old, rich husband and a luxury-obsessed young woman.[830] Abidin is aware that Selma married him for his fortune. Selma will first cover the debts of his father and then meet her needs as the wife of a rich merchant living in affluence and luxury.[831] Abidin is also conscious that his wife will eventually be unfaithful, but he sees that as divine justice, for when he was younger, he himself cheated on a number of women. It is because of his wealth that he is able to marry such a young and beautiful woman and he is amazed at the power of money.[832]

---

[828] *"-...Fakat evvelâ deriyi nereden keseceksiniz? -Kolunuzdan olsa ister misiniz? -Yo, yo... Sonra dekolte gezemem...-Sırtınızdan. -Dekolte elbiselerin sırtı da açıkta... Yine olmaz..."* Ibid., p. 22.

[829] *"Bundan sonra karını her öpüşünde benim götümü öpmüş olman içün yaptım... Başka birşey için değil!.. Şimdi Anladın mı?"* Ibid., p. 23.

[830] No name, "Gömlek," in *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler No:13* (Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924).

[831] *"Artık kendini daha ziyâde kandırıp aldatmaya imkân yoktu. Genç ve latif Selma Hanım, altı hafta evvel onu zevc sıfatıyla kabule muvâfakat etmiş ve hatta o gün düğünleri olmuşsa bunu kendi tes'îri, kendi sihiri sebebine değil, belki zengin bir tüccar karısı olmak husûsunda gösterdiği isticâle borçlu idi. Selma bir kere onun karısı S19 olunca evvelâ babasının borçlarını ödetecek, sonra lüks ve sefâhat arzusuna cevelân verip para içinde oynayacaktı."* Ibid., pp. 18-19.

[832] *"Hayat onun içün pek munsıf ve rahîm davranmıştı. Birçok para kazanmış, bu sayede ömrünün son günlerini güzel ve genç bir kadının kucağında, onun nefis vücûdunun ziyafetine, bu vücûdun lezîz râyihalarının ezhârına müstağrak olarak geçirecekti. Altının kudretini derin bir takdîrle gördü."* Ibid., p. 19.

As the protagonists of *İtfa-yı Hârik*[833] (Extinguishing the Fire), İclâl and Ali Sezai are yet another case of a young woman and rich older man. The woman's passion for luxury and the man's desire to have a young and beautiful woman on his arm makes this union possible. Ali Sezai is a rich but miserly heir. He thinks he can keep his young wife İclâl under control but he is gravely mistaken. At this point, the narrator of the story addresses the readers and by telling them that at an unstable time in which money loses its value and fortunes can be lost in an instant, the biggest asset is a beautiful face and a shapely body, he objectifies women.[834] İclâl is the possessor of such assets and in return for luxury, Ali Sezai is able to take advantage of them all the way through. [835]

While the couple vacations at a hotel, İclâl sees Namık and admires him, but since Ali Sezai never leaves his wife's side, the young man and woman can never get together. Finally, a fire at the hotel provides them with the opportunity. As Ali Sezai runs off to save his life, İclâl stays in the room to rescue the diamonds and the clothes.[836] Namık seizes the opportunity to go to İclâl's room. İclâl asks Namık if he

---

[833] No name, "İtfâ-yı Harîk," in *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler No:4* (Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924).

[834] *"İhtiyâr, çirkin, budalâ, iddiâkâr, hodbîn ve cebîn bir adam olup, İclâl'i servetinin tantanasıyla kamaştırmış olmak zannında bulunuyordu. Sanki şâyân-ı perestiş bir çehre, latif bir vücûd, bâhusûs paraların kıymeti o kadar düştüğü, servetlerin o kadar çabuk eriyip mahv olduğu bu gayr-i sâbit günlerde, bütün dünyanın servetine muâdil değilmiş gibi... Ama değil mi efendim?"* Ibid., p. 4.

[835] *"Vâkıâ İclâl fakîr olduğu hâlde alarak ona tantana ve lüks te'mîn etmiş ise de, bunu kızcağızın servetinden getirmekte hiç kusur etmiyordu. Evvelâ, gecelerin o elîm angaryaları (aman yarabbi bu adam bu esnada ne beceriksiz, ne hoyrat, ne talebkâr ve ne hodbîn olurdu!) ile, sâniyen ekser zenginlerde olduğu gibi her an servetlerinden istifâde etmek âdet-i menfuresi ile İclâl'i her an harâb eder dururdu. Meselâ, zevcesine muhteşem çarşaflar, müdebdeb tuvaletler yapar, kıymetdâr elmâslar alır, fakat herkesin görmeyeceği iç çamaşırları husûsunda çingenelik ederdi."* Ibid., p. 4.

[836] *"Ateşin daha buraya gelmesine hayli vakit var... Elmaslarımı ve elbiselerimi kaçırayım..." dedi. Herif: "Elmaslarını, elbiseni başında parçala... Ben evvelâ kendimi düşünürüm. Herşeyden evvel hayatım lâzım... Genç kadın muhakkar bir inâdla: "Eğer isterse sen kaç git, ben çırçıplak çıkmak istemiyorum..."* diye mukabele etti. Ibid., p. 6.

started the fire just to be with her and is upset to hear him say no.[837] The story focuses on marriage caused by obsession with wealth, the objectification of the female body, irresistible physical love and the newly emerging fashion for tourism.

Presenting the female body as an asset is also a motif encountered in *Temettu' Beyannamesi* (Declaration of Income).[838] Written in the format of a joke, this humorous story is about a woman who reads in the paper that citizens must prepare a statement of income so she tries to pay taxes on the payment she received from the men she has been with. Having acquired 7200 liras (a hundred per month from each man) in total, she cannot decide if she should put this amount down as profit or income. Moreover, the gifts she has received are worth considerable amount of money. Finally putting the sum down in the income section, the woman writes in the explanations section, "once they get a taste of it, they keep coming back…" [839]

In *Ebedî ve Ezelî Kadın* (The Eternal Woman), the reader once again encounters a female character who uses her beauty as capital.[840] Nedime Şükran writes letters to the men she has been with and demands money, telling them that a tragedy has befallen her family. She sends a small portion of the money she collects to her family and spends the rest at theaters, bars, cinemas, and concerts with her young lover.[841]

---

[837] *"-Benimle yalnız kalmak içün oteli sen mi yakdın? Söyle bakayım, yavrum...*
Namık daha pek genç ve pek safderun idi. Kolay bir şanla tetevvüc edip sevgilisini daha mağrur edeceğine, doğruyu söyledi: -Hayır, hayır... Ben yalnız istifâde ettim, başka bir şey değil...İclâl'in göğsü pek derin bir âh ile kabardı, bu ihtimâl aşkdan, ihtimâl esefden idi. Sonra, (...) tatlı ve latif bir sesle: -Ah, ne iyi, ne tatlı idi... Ama yangını sen yapsa idin, daha ne kadar iyi olacaktı!.." Ibid., pp. 8-9.

[838] No name, "Temettu' Beyânnâmesi," in *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler No:15* (Istanbul: Âmedi Matbaası, 1923-1924).

[839] Ibid., pp. 21-22.

[840] No name, "Ebedî ve Ezelî Kadın," in *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler No:7* (Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924).

There are also humorous obscene stories, which suggest between the lines that theater as a new source of entertainment encourages immorality. That the theater is dangerous, particularly for inexperienced young men, is one of the common themes of the discourse. In *Yavrucuk*[842] (Babe), this discourse is changed to show that middle-aged people can also be influenced by plays. While two middle-aged women, Şakire and Fahriye, chat, the subject of a play in Darü'lbedayi comes up. Şakire describes the play, which is rather seductive being based on a competition between three women who fall in love with a sixteen year old boy.[843] Inspired by the plot, Şakire invites Fahriye's sixteen year old son to her mansion on the Princes' Islands to spend the summer. Though she tries to seduce the minor with her décolleté clothes, Şekib prefers the young Greek maid of the household.

Obscene stories also focus on the relatively new custom of engagement and wedding anniversary celebrations. Criticizing the meeting of engaged couples without adult supervision, an author refers to these customs as the prerequisite of modernisation.[844] Another story is about how, though she is cheating on her husband,

---

[841] *"-Allo... Nimet sen misin?.. Oldu, oldu... Hem tam dörtyüz lira... Şimdi telefonla otelde odalar için emir verdim... Yarın erkenden Istanbul'a iniyorum... İskelede buluşalım... Aman ne keyif süreceğiz... Bir hafta beraberiz, tam bir hafta... Geceli gündüzlü, tiyatro, bar, sinema, konser, ne ömür süreceğiz yavrucağım..."* Ibid., p. 10.

[842] No name, "Yavrucuk!," in *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikayeler No:8* (Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924).

[843] *"-...Aktörler pek iyi oynuyorlar, fakat oyun... Aman yarabbi oyun... (Kırıtarak) Beni bile bu yaşta baştan çıkaracak kadar açık saçık birşeydi...Fahriye Hanımefendi:-Sahih mi?.. Ben görmedim... Zâten dârülbedâyi'e filân hiç gitmem... Bey öyle yerleri hiç sevmez de...-Düşünsenize... Daha on altı yaşında bir çocuk, âdetâ bir yavru... On altı yaşında... Ne tuhaf değil mi?-On altı yaşında mı? Tıpkı oğlum Şekibim gibi. ey, ne yapıyor?-Hanımefendiciğim... Ne yapmıyor desenize... Yapmadığı şey mi kalıyor? Daha doğrusu yavrucak bir yapmıyor ya... Fakat etrafındaki kadınlar... Asıl iş yapanlar hep onlar... Hepsi birden çocuk için deli oluyorlar... Hem de otuz kırk yaşında kadınlar...-İhtiyâr kadınlar desenize...-Evet, evet... Bir fahişe var, bir kibâr kadın var, bir mekteb müdiresi var... Hepsi de deli oluyorlar... Âdeta peşinden koşuyorlar... Yalvarıyorlar, ağlıyorlar...-Tıpkı fahişeler gibi... Desenize...-Çocuğun ma'sûmiyyeti sanki onları kudurtuyor... Hepsi de onun aşkını istiyorlar...-Sırtlanların kuzuya imrendikleri gibi...-Doğrusu gittiğime bin kere pişmân oldum... Ne olursa olsun, böyle şeyler insanı nâmûsa muhabbetle bağlıyor..."* Ibid., pp. 4-5.

[844] *"Çünki, belki siz bilmezsiniz ama, öğrenmelisiniz ki bu gün genç kızlar, tek başlarına nişânlılarının evine ziyârete gidiyorlar, hem buna ne mâni' var?.. Asrî bir genç kız!.. Bugün artık eski*

a woman abstains from meeting her lover on their wedding anniversary. The moral of the story is that such customs are only regarded as fashionable by society and that they are indeed superficial.[845]

Bin Bir Buse series has many stories in which love and physical love are intertwined. *Hâyırkar Bir Dost... Bir Hâmi* (A Magnanimous Friend…A Patron) [846] is about self-proclaimed modern and contemporary newlyweds who, upon realizing that they were spied on in exchange for money on their nuptial night, are upset about the small sum demanded for this voyeurism. Their friend Naci, who introduces them, opens small holes in the couple's room and sells these holes to his friends at the club.[847] Naci says that this is some kind of modern exchange; the couple provides the voyeurs with pleasure and the voyeurs pay them a thousand liras for ten holes on the wall.[848] Yet the couple is upset not for having been watched on the night they consummate their marriage, but about the scarcity of the holes on the wall and the small amount paid for them.[849]

âdetler kâmilen değişti... Her şey yenileşti... Bunları ya kabul etmek lâzım... Yâhûd yaşamamak..." No name, "Ma'sumiyet," in *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler No:8* (Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924), p. 21.

[845] *"O zaman, kavâid-i esâsiye-yi ahlâkiyesi ne gibi hududda tevakkuf edeceğini bilen bir kadın gibi, metin bir emniyetle ve pür-azamet ve ciddiyet o kadar muhayyel ve hayâli sevgili şu kelimeleri düşünüyor: -Bugün izdivâcımın sene-i devriyesidir... Fakat yarın saat üçte gelirim... İstediğin şey o zaman olur, olmaz mı sevgilim?.."* No name, "Safvet-I Hissiyyât," in *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler No:15* (Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924), p. 7.

[846] No name, "Hayırkâr Bir Dost... Bir Hâmi " in *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler No:7* (Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924).

[847] *"Klüpte arkadaşların arasında her türlüsü vardır... Zengin, çapkın, kumarbaz, sefîh... Her türlü adam... Bunlardan on tanesine açıktan açığa dedim ki: Bir zifâf gecesinde hazır bulunmak ister misiniz? Gelin güveyi huzûrumuzdan haberdâr olmayacaklar... Kadın gayet hoş, son derece latif ve şâyân-ı perestiş birşey... Güveye gelince, bu da kuvvetli, kudretli bir delikanlıdır... Bunların yatacakları yatak odasının duvarlarında on tane delik deldim. Bir delik yüz lira... İsteyen paraları çıkarsın... Fuad - (Sıçrayarak) Ne söylüyorsun?.. Nuriye - (Eliyle yüzünü kapayarak) Aman yarabbi!.."* Ibid., pp. 17-18.

[848] "Siz onlara bir iki saatlik şehvet raşesi verdiniz, onlar size bin kâğıd verdiler... Fenâ mı oldu?.. Yavrum, asrî olunuz, asrî..." Ibid., p. 18.

[849] *"Fuad- On deliğe mukâbil yirmi delik!*
Nuriye -Bin liraya mukâbil iki bin lira!.." Ibid., p. 18.

Another story in which voyeurism is explored is *Bir İntikam* (A Revenge).[850] The story is about a husband who returns from a trip and catches his wife with her lover in bed and, as punishment, makes love to his wife in front of the lover until daybreak. As the upset lover leaves the house in the morning, the husband intercedes and makes him pay a bill of sixty liras for a night's accommodation, sex, and voyeurism.[851]

Bir Dubaracı (A Deuce) is about Şaziye, who enters into relationships with men in exchange for money or expensive gifts. Şaziye meets Şevket Niyazi on the street and after he buys her a pair of shoes, she sleeps with him.[852] The shoes are purchased at eight and a half liras but since Şaziye dislikes the box, they are left at the store to be picked up the next day in a new box.[853] Şevket and Şaziye make love in a rented room after the shoe-shopping ordeal. Satisfied, Şevket wants to continue into the night, yet Şaziye is preoccupied with the shoes.[854] Eventually, the man goes back to the store to pick up the shoes, but he never comes back. Once Şaziye returns to the shoe store, she finds out that her order has been cancelled; moreover, she has

---

[850] No name, "Bir İntikam," in *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler No:15* (Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924).

[851] *"...Fakat giyinip çıkmak üzere iken zevc gözleri pür-şu'le ve iltihâb yaklaştı. Borcunuzu unutmayınız beyefendi, dedi. -Nasıl borç? -İşte hesâbı... Bakınız...Zevcin âşıka uzattığı kâğıdda şu hesâb yazılı idi. Hanım ücreti 20 lira-yı Osmanî, manzaranın seyr ü temâşâsı 25 lira-yı Osmanî, bir gecelik oda kirası 5 lira-yı Osmanî, lüks resm-i munzammı 10 lira-yı Osmanî, 60 lira-yı Osmanî. Başka çare olmadığı için altmış lirayı savlamak lâzım geldi. Garib boynuzlu o vakit yolu serbest bıraktı. Zanpara bey çıkıyordu, arkasından zevc efendi seslendi: -Hidmetçinin bahşişini unutmayınız efendim!.."* Ibid., pp. 12-13.

[852] No name, "Bir Dubaracı," in *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler No:12* (Istanbul: Âmedi Matbaası, 1923-1924).

[853] *"Tünel'e doğru döndüler, Galatasarayını geçip kunduracılar hizâsına geldikleri vakit bir tanesine girdiler; bir çeyrek kadar muâyeneden sonra Şevket kasaya sekiz buçuk lira sayarak iskarpinin -Şaziye Hanımefendinin izhâr ettiği arzuya binâen kutusu değiştirilerek akşam üstü alınmak üzere hazırlanmasını tenbîh ettiler."* Ibid., p. 15.

[854] *"Şevket buradan çıkmayıp gece de kalmalarını, yemek getirtip yiyerek gece de birbirinden ayrılmamalarını teklif etti: -Gece bir sinemaya gideriz... dedi. Şaziye bu teklifi kabul etmeye meyyâl idiyse de, kadınlık bu ya, iskarpinlerini giymek istiyordu. O zaman Şevket fedâkârlık etti: -sen burada beni bekle... Beş dakikada gider alır getiririm, dedi."* Ibid., p. 16.

to pay for the room charge and the entertainment. While she was trying to pull off a swindle, Şaziye is herself conned and ends up spending money instead of having a man spend money on her.[855]

Another story satirizing the excessive attention women pay to clothes is *Çarşaf İçin* (For a Chador).[856] On a rainy day, a young woman accepts the company of a strange man, in order not to get her chador wet. She willingly goes to the man's house to dry her chador. She has to sit on the bed, as there are no chairs in sight and cannot resist a kiss from the man who has given her such protection. She has sex with him and gets pregnant. The reason for all these events is her attempt to protect her chador from the rain. *Çarşaf İçin* ends when, a month later, the woman realizes that the man's umbrella was not at all fashionable and regrets what she has done.[857]

One of the most striking stories describing the effects of consumption on young people is *Şoförle Aşk* (Love with the Chauffeur).[858] In the absence of her parents, a bored Canan seduces the driver of the household and later asks her mother if the driver would buy her a necklace, just as her mother's lovers do.[859]

With respect to its themes, obscene popular literature always features consumption. Events take place in rich neighborhoods; the subjects are falsely modernized women who frequent these neighborhoods and only pay attention to

---

[855] *"Şaziye boğuluyordu; gırtlağına bir küfür dalgası tıkanmıştı. Herifin kendisine bir dubara oynadığını nihâyet anlamış ve bunu acı acı itiraf ediyordu; hepsinden ziyâde gücüne giden şey, giden iskarpin değil, cebindeki beş lira idi...Malum herif, hem onunla yatmış, hem de oda parasını kendisine verdirmişti."* Ibid., p. 18.

[856] No name, "Çarşaf İçin," in *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler No:12* (Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924).

[857] *"Yalnız bir ay sonra şemsiyenin modaya muvâfık olmadığını anladığı zaman budalalığını anladı, ve eyvâh dedi. Fakat pek geç kalmıştı."* Ibid., p. 22.

[858] No name, "Şoförle Aşk," in *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler No:16* (Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924).

[859] Ibid., p. 22.

materialism. The destitution brought on by the war or the penny-pinching mission of the Republic is never mentioned in these works, yet antithetical examples are presented with comical or tragic endings to embellish the underlying discourse.

Sexuaity and Women in Obscene Popular Literature

Consumption and sexuality are integrated in obscene popular literature. Spendthrift women and their lifestyles are used as means to present sexuality. In a loose East versus West comparison, this discourse defines the East as spiritual and the West as material; thus, traditional spiritual love is contrasted by modern physical/material love. In obscene stories, the mystical-intimate woman acquires the materialistic aspect and physical love of the West, accepted neither by the traditional Islamic, nor by the modern nationalistic discourse, and eventually she loses both her mystery and her intimacy.

The general view on extramarital love affairs is that they are preferred by individuals who defy the norms of respectability accepted by society, the ethics of community and proper upbringing. Individuals who diverge form social norms and make their own choices part with the principle of being useful to society and instead place their own personal pleasures above all else. Individuals who live in the social structure as a citizenship as defined by the Republican discourse are either useful or destructive for that society with respect to their goals and the ways in which they attain these goals. The ideal is for all individuals to head towards a common, collaborative goal for the progress of the Turkish nation. Individuals should think not of their personal gain but of the nation as a higher cause.[860]

[860] *"Bir heyet-i ictimâiyye içinde yaşayan fertlerin oynadıkları rol ya müsbet veya menfî olur. Yani vatandaşlar faaliyet-i ictimâîlerinde ta'kib ettikleri hatt-ı hareket ve gayeye göre ya müfîd veya muzırdırlar... Cemiyete müfîd olmayan ona mutlaka muzırdır. Türk heyet-i ictimâiyyesinin teceddüd ve terakkisi için bütün vatandaşların, onu ezrar etmek şöyle dursun, mütesânid ve aynı gaye ve hedefe*

In both Islamic and Western societies, the concern that sexuality will lead society to turmoil and chaos is expressed as a fantasy in the stories. This concern is conveyed through the already "degenerate" and "falsely modernized" women of popular discourse and is epitomized in a group of Istanbul women as well as the peripheral "respectable" circles to which they belong (or strive to belong).

In 1920s Turkey, female sexuality, albeit in the family, did not undergo a transformation or reaction similar to that of Europe. The exigency to keep female sexuality under control was reiterated both by religion and through the nationalistic discourse.

Although pertinent information on healthy marriages was transmitted through the popular culture magazines and pocket books of the time, such publications were limited in number and mostly comprised translations of research from foreign countries.

A survey in *Muhît* (Neighborhood) magazine asking men and women what they most complained about in their marriage was published to convey to Turkish readers the results of a survey conducted by a Dr. Hamilton in Europe.[861]

One hundred women were surveyed and, interestingly, it noted the psychological and social status of the women who participated. It was noted that almost all of the women were "normal," that a few needed "the medical assistance of a psychiatrist," that 75 percent were secondary school or college graduates, educated women, that "apart from taking care of the house and the children," 45 percent had occupations like teaching, play writing, acting, and music. All women had been married for more than ten years, 52 percent had two or more children, and 25 percent

---

ma'tûf mesaîde bulunmaları lâzımdır. Hakikî bir vatandaşın efalinin ölçüsü menfaat-i umûmîyedir." Zeki Mes'ûd, "Vatanperverlik, Vatandaşlık," *Hayat*, no. 7 (13 January 1927), p. 15.

[861] "Evlilik Hayatınızda En Ziyâde Şikayet Ettiğiniz Şey Nedir?: Yüz Zevcenin Söyledikleri," *Muhît: Resimli Aylık Âile Mecmûası*, no. 2 (December, 1928).

had only one child. The survey revealed that women were less satisfied with their marriages than men. [862]

The participating women complained most about physical incompatibility, lack of passion and spiritual imbalance. These were followed by the monotony of marriage, and husbands' vices like drinking and gambling.[863]

This survey is significant in terms of presenting sexuality as the most important problem in a marriage and suggesting that this is derived from the pious upbringing women received from their families. The author pointed out that the piousness and conservatism of the mothers of these women were at the base of the lackluster marriages.[864] The survey was conducted among the women of a foreign country, yet its publication in a Turkish family magazine shows that sexual problems in marriages were a subject for consideration.

Information about sexuality was also made available through a series of 12 pocket books published between 1926 and 1927 by *Sevimli Ay* (Charming Moon) with the slogan "One book for 10 kuruş." These books were written separately for young men, young women, married men, and married women.[865] A section entitled *Kocalar İçin Bir İki Nasihat* (Some Advice for Husbands) in the book *Her Evli Erkek Neleri Bilmelidir?* (What Should A Married Man Know?) itemizes the things that a man should do to lead a happy marriage and underlines the importance of a woman's sexual satisfaction in a marriage.

---

[862] Ibid., p. 118. Emphases are mine.

[863] Ibid., pp. 118-122.

[864] Ibid., p. 119.

[865] *Her Genç Neler Bilmelidir?*, *On Kuruşa Bir Kitap, Sevimli Ay Neşriyyâtı* (Istanbul: Sevimli Ay Matbaası, 1926); *Her Genç Kız Neler Bilmelidir?*, *On Kuruşa Bir Kitap, Sevimli Ay Neşriyyâtı* (Istanbul: Sevimli Ay Matbaası, 1926); *Her Evli Kadın Neler Bilmelidir?*, *On Kuruşa Bir Kitap, Sevimli Ay Neşriyyâtı* (Istanbul: Sevimli Ay Matbaası, 1927); *Her Evli Erkek Neler Bilmelidir?*, *On Kuruşa Bir Kitap, Sevimli Ay Neşriyyâtı* (Istanbul: Sevimli Ay Matbaası, 1927).

The book argues that sexual relations are based on thoughts rather than physicality and that happiness can be attained only if all the rules are followed; it places at the top of the list that loving a woman is an art and that every married man should be familiar with the intricacies of this art. If the man is not familiar with this art and cannot satisfy his wife, disharmony in the family is inevitable. Men should therefore not regard sexual relations as one-sided and not only think of their own satisfaction.[866] For a healthy sex life, it is imperative for the man to control his excitement during the sexual act and to ensure that his wife is satisfied as well. One of the main reasons for adultery in a marriage is for the couple to look for other partners when they are not mutually satisfied in their sexual relations with one another.[867] There are significant differences between the ways in which men and women experience love. Men like arousing women while women enjoy the pleasure men give them. The opposite is not preferred by either party. That is why a woman would not be fond of a feminine man, the man would not enjoy a masculine woman, and the reversal of these roles would not bring happiness to couples.[868]

Published in the second half of the 1920s to educate young people and married couples separately on sexual issues, these books were met with a great

---

[866] *"İnsanlarda izdivâc ve âilede cinsî münasebat maddî olmaktan ziyâde dimağı bir harekettir. Bu münâsebet bir ibadettir ki bütün kaidelerine tevfîken yapılmak lâzım gelir. Böyle yapıldığı zaman doğan çocuklar daha sıhhatli olur. Eğer erkek kadını sevmek san'atını öğrenmez, ve kadını lâzım olduğu gibi sevemezse, âilede dirsizlik başlar. Böyle bir âilede kadın bedbaht ve sinirli olur. Bu san'atı bilmeyen erkekler, kadını yalnız kendi zevklerini tatmin için bir âlet olarak kullanırlar. Mütekâbil olmayan aşk kadını rencîde ve müteessir eder. Aşkta karısının iştirâkini te'min etmeyen erkek hayvandan farklı değildir." Her Evli Erkek Neler Bilmelidir?*, p. 45.

[867] *"Bu takdîrde kadın kocasına fiilen hıyanet etmese bile, fikren ve hayâlen ondan soğur. İzdivaçtan beklediği en büyük saadeti bulamayınca me'yûs (ümitsiz, kederli) olur. Kocasının heyecanlarına mukabele etmez. O vakit erkek, heyecanlarına cevap veren başka bir kadın arar. İşte karı koca hıyânetlerinin iç yüzü budur"*. Ibid., p. 46.

[868] *"Kadınla erkek arasında aşk ve sevda sahasında büyük bir fark vardır. Erkeklik âmil, ve âkıl olmayı, yaratıcı ve hamleci bulunmayı istilzâm (lüzûmlu) eder. Kadın ise, kadınlığının icâbı olarak tahakküm edilmek, ezilmek, teheyyüc (heyecanlanma) edilmekten hoşlanır. Erkek kendi tevlîd ettiği heyecanla müteheyyic olur. Kadın ve erkek bu mütekâbil vazîfelerini behakk yapabilirlerse, saadeti bulurlar. Kadın kadınlaşmış erkekden, Erkek de, erkekleşmiş kadından hoşlanmaz. Erkek kadında tevlîd ettiği heyecandan, kadın da erkeğin ona verdiği heyecandan zevk alır."* Ibid., p. 46.

demand and they were reprinted several times. The 1920s did not encompass a sexual revolution in Turkey, yet the transition to the nuclear family, the changing concepts of love and marriage and relationships aroused curiosity in sexuality.

Victor Margueritte's best-selling novel *La Garçonne*, published in 1922 had significant repercussions across the globe. The 325th edition of the book was translated into Ottoman Turkish and was very much in demand.[869] *La Garçonne*'s young and masculine archetype Monique was a girl with short hair, who believed in free love, drank and smoked, and hung out at bars. Soon Monique was represented in obscene popular literature.

In the stories that focused on physical love, the heroines were students with short hair and make-up. At a time when gender equality was an issue, they defended physical love as acceptable for women and defined a new type of physical love that would give pleasure to women. In some cases, the girls made direct references to Margueritte's book and were given lines saying that they wanted to experience love like Monique.[870]

Girls and Sexuality

It is possible to group of girls in the obscene stories under study in two categories. The first are Turkish versions of *La Garçonne*: they are educated, follow fashion through their clothes and lifestyles, and believe in the importance of sexual

---

[869] Victor Margueritte, *Erkek Kız, La Garçonne*, trans. Kemaleddin (Istanbul: Kitâbhâne-i Cihân, 1923).

[870] *"Aşk mı.. ben tamamiyle bir sinema aşkı yaşamak isterim.. Tıpkı Monik'in La Garson'da yaşadığı aşk gibi. Öyle asırların çok gerisinde bir gölge kadar cansız; ve renksiz kalan aşklardan hoşlanmam. İsterim ki aşk benim yalnız vücûdumun hatlarını tatmin etsin. Ma'nevî zevklerimi tatmin için maddi zevkleri feda edecek kadar kafasız değilim. Sonra düşünün azizim.. Hayatta her şey maddiyat üzerine müessesdir."* Rıza, *Sokak Ve Çayır Kızları*, pp. 63-64.

satisfaction in love. These girls believe that women should benefit from the pleasures of physical love prior to marriage and so reflect the views of their Western feminist counterparts. The second category is comprised of inexperienced and uneducated young women. They are curious about love and sexuality. Their knowledge is hearsay and – with the help of their environment –incorrect. These girls are easily tricked by men.

Examples of the first category can be found in the book, *Sokak ve Çayır Kızları* (Street and Meadow Girls). All the heroines in the eleven stories of this book are students who believe that girls should have just as much as premarital experience as men. Their basic philosophy is that a girl should experience as much sexual pleasure as she can and *then* get married. As far as they are concerned, this is the secret of a happy marriage and marital fidelity.[871]

For street and meadow girls, romantic love is only a fantasy. They believe in neither the spirituality, nor the eternity of love. They perceive illicit love affairs as a caricature of love.[872] Sex is a natural need for a girl. It is ridiculous to withhold her fulfillment with traditions, customs, and laws. As there are no laws governing hunger, there should be none about sex as well.[873]

---

[871] *"Çok yanlış diyor, çok yanlış düşünüyorsunuz. Ben evleninceye kadar her çiçekten bal alacağım, her dala konacağım. Hoppalıktan, zevkten hâl-i eşba'a (esba'a) geldiğim zaman evleneceğim. İşte o zaman vücûdumun maddi; ma'nevî varlığını ancak müstakbel zevceme hasr edebilirim. Çünkü hayattan alınacak hiçbir zevkim, hiçbir emelim kalmamıştır."* p. 7; *"...Ben aşkı değil, zevki arıyorum. Buna kanacağım güne kadar arkasından koşacağım, kandıktan sonra herhangi erkekle evlenirsem sadık kalacağım. Fakat zevke doymadan herhangi erkeğin koynuna girsem onun bir çok defalar yanıp sönen ateşi benim ateşimi, benim zevkimi söndüremez. Yarın kocama sadık kalmak için bugün hayatın her merdiveninden çıkacağım. Bu ne kadar baş döndürücü olursa olsun, beni bu yoldan hiçbir şey çeviremez..."* p. 22. Ibid.

[872] *"Benimle niçin dost olmak istiyorsunuz? (...) Ben ele avuca sığar bir kız değilim. Sonra ben aşkı zevk için yaşarım, öyle hayâli, kahramane, efsanevî aşklara inanmam ve bu çeşit aşıklardan hiç hoşlanmam. Ben esasen aşkın ebediyetine inanacak kadar saf değilim. Asrımızda mefkûreli aşklar efsane olmuştur. Aşkta yaşadığımız şeyler aşktan ziyâde onun bir karikatürüdür."* Ibid., p. 18.

[873] *"Bir kız için hayatın ilahi zevklerinden müstefîd olmak mümkünken onu neden bundan mahrûm etmeli diye felsefe yapmaya başladı. Bu, herkese tabîatın verdiği bir ihtiyâc. Bunu men' için*

These girls are inconsistent in defining love. As far as they are concerned, attributing spiritual meaning to love is of no consequence, for love is the equivalent of sexual desire for young people. This desire must be fulfilled through pleasure. Sexless love creates dissatisfaction.[874] Suicide for love should in fact be perceived as killing oneself for having missed this physical pleasure.[875]

Men who defend feminism in this sense argue that women are equal to men in every domain, yet change their position when it comes to love and fun. While men can go out and have fun in different places with other women, their wives have to stay home and take care of their children, a serious injustice.[876] Just like men, women should experience illicit love. If need be, this situation should be under government regulation for women as it is with men.[877] For two young people who love one

---

niçin kanûn yapıyorlar, niçin âdetler çıkarıyorlar? Karın açlığına karşı kanûn yapamıyorlar da buna nasıl kanûn yapıyorlar, aklım almıyor..." Ibid., p. 21.

[874] *"Ben aşka inanmıyorum. (...) Her gencin kalbinde kanayan bir ateş vardır. Buna aşk diyorlar. Fakat bu ateş zevk ateşidir. Eğer aşk zevke varamazsa hiçbir tadı yoktur."*, p. 22; *"...Ben size daha ilk defa demedim mi, ben hayâli, mefkûrevi aşkları sevmem... ben zevk böceğiyim... balı nerede bulursam oraya konarım... işinize gelir mi?"*, p. 22; *"Hem bakalım ben onu seviyor muyum? Ben aşkı zevk, lezzet için yaşarım..."*, pp. 36-37; *"...ben aşkı zevk olarak kabul ettiğimi size söylememiş mi idim!"*, p. 38; - *Hayır zamanımızda aşk yoktur. - Peki aşk olmazsa bir zevcle zevcenin mes'ûd olabilmeleri imkansızdır. Hâlbuki öyle mes'ûd çiftler tanıyorum ki - Olabilir. Fakat bunları yek diğerine bağlayan rabıtalar acebâ aşk mıdır? - Ne olabilir? - Daha orijinal, daha kuvvetli bir bağ.. - Mesalâ?..(...) - Meselâ dedi.. Şehvet.. aşkı böyle çirkin ve hayvani bir vasıta-i nefsiyeden tefrik edemeyiz.*, pp. 50-51; *"Hiç düşünmüyordunuz, ki bir genç kızın bir de (...) maddi bir duygusu vardır. O bu maddi bu nefsi duygularını tatmin için hiç bir tehlikeden korkmaz. Size hak veriyorum Remzi Bey çünkü henüz pek tecrübesizdiniz. Ben muhtelif vesîlelerle vücûdumu kollarınızın arasına terk ederken siz benden o kadar kaçtınız; o kadar korktunuz ki ben kendimi dünyanın en çirkin, en kıymetsiz bir kızı zannettim. Nihayet nefsî ve maddî duygularım ma'nevî ve ilâhî duygularıma galibe çaldı. (...) Şimdi ben irfânen ve belki de rûhen sizin kadar yüksek olmayan fakat benim nefsî ve maddî arzularımı tatmin edecek kadar kuvvetli bir gençle yaşıyorum. Çünkü ben buna muhtacım."*, p. 74; Ibid.

[875] *"...aşkı tamamiyle maddi olarak kabul etmek lâzımdır. Aşk için intihârları ise maddi bir kıymeti elinden kayıp eden insanların tevsil ettiği bir çare-i yeis ve hicrân olarak telâkki etmek zarûrîdir."* Ibid., p. 51.

[876] *"Feminist beyleriniz, ictimâîyatçılarınız her husûsta kadınla erkeğin müsavi olduğunu iddiâ' ediyorlar. Düşün Nail, düşün! Bir erkek barlarda, kafe şantanlarda, balolarda yabancı kadınların kolları arasında eğlensin, zavallı karısı çocuklarıyla evde hayatın acılıklarıyla çürüsün... Niçin, Nail, niçin? Erkek eğlensin de kadın çürüsün?"* Ibid., pp. 37-38.

[877] *"Bakınız ben ne düşünüyorum. Hayatta kadınla erkek müsâvi hukuklara mâlik olmalı mesalâ: nasıl; ki bir erkek maddi ve nefsi duygularını gayr-ı meşrû bir sûrettte başka kadınlarla tatmin ediyorsa biz kadınlar da bu duygularımızı aynı şekilde başka erkeklerle tatmin edebilelim ve bu tıpkı erkeklerde olduğu gibi hükümetin murakabe ve teftişi altında bulunsun."* Ibid., pp. 57-58.

another, the most important evidence that love is material is the presence of financial obstacles like wedding, dowry, and alimony. It is therefore useless to disrobe love of materialism.[878] Nationality and religion are obsolete in love. Beauty is subjective and is based on personal tastes and definitions; love is just as much a consequence of personal preferences.[879]

As the defenders of the Western feminist stance, these types of girls have countless boyfriends. Either one or both of their parents are dead; they live with relatives or attend a boarding school. Yet the lack of family is of little concern to them; on the contrary, they are happy to be rid of it to do and act as they please.[880]

Throughout the stories this extreme feminist approach to love and sexuality in these girls leave men appalled. Sometimes, the male characters (independently of the narrator) agree with the girls,[881] yet for the most part once the narrator warns the

---

[878] *"Bir genç; bir kızı seviyor. Onunla evlenmek istiyor. Fakat önlerine bir takım şer'i hâileler çıkıyor. Nikâhmış, nafaka imiş; ağırlıkmış daha bilmem neler.. Düşünün, ki iki genç bu pek ibtidâî maniler karşısında apışıp kalarak aşklarını bir an evvel tatmin ediyorlar; demek; ki dünyada her şey maddiyata müsteniddir. İşte bu esasa istinad ederek ben aşk da dâhil olduğu hâlde dünyada hiç bir şeye ma'neviyyât aramam.."* Ibid., p. 64.

[879] *"Madem, ki bedîiyattan sayılan güzellik zevk ve telâkkiye bağlıdır. Binâenaleyh zevk ve telâkkinin milliyeti, dini, olamaz. (...) aşk da böyle değil mi? Aşkın milliyeti olur mu? Rûhî; ma'nevî hazlarda; ihtiyâclarda milliyet ve diniyet aramak çok garip bir telâkkidir. Eğer bu gibi bedîiyyâtta milliyet mevzû' bahis olsa idi; Zola'nın; (...) bedîilerini; bedîiyyâtçılarımızın kabul etmemeleri lâzımdır. Demek güzellikte din ve milliyet mevzû' bahis olamaz."* Ibid., pp. 87-88.

[880] *"Mesalâ babam hayatta olsa idi ben bu vakte kadar sizinle burada kalamazdım. O, ma'nâsız taasubu ile her hareketimi sıkı bir çenber içine alırdı. Ve nihayet ben hiç eğlenemezdim dansa gidemezdim."* Ibid., pp. 48-49.

[881] *".. Bu çok aykırı felsefe hiç de mantıktan uzak değildi. Zaten bu kıza beni bağlayan da bu aykırı düşünceleri olmuştu.", p. 21; "Şehamet'e hak vermekle beraber hiç bir zaman onunla evlenmeyi düşünmüyordum, hayatı böyle daldan dala sıçrayarak geçiren bir çekirgenin ocağın alevleri arasında kanatlarını tutuşturacağını bilirdim."*, p. 22;*"Ben Şehameti bütün bu iğrenç hayatı içinde onu şahs-ı nev'îne münhasır bir kadın buluyor, her erkek gibi gençliğini yaşamayı iddiâ' eden, ve bunu hak tanıyan bir küçük asi telâkki ediyordum. Bu bir hak mı, değil mi? Bunu bunu zamanın kafasıyla değil, biraz daha paranın mantıkıyla düşünüyor ve Şehameti az çok hak veriyordum."* p. 23; *"Daha o gün bilhâssa Fatma bende garip, kuvvetli felsefeleri, aykırı muhâkemeleriyle umulmaz bir tes'îr bıraktı. Mübâhisemiz hep hissî, ma'nevî mevzû'lara inhisar etmişti.Azizim bu kızlar öyle felsefeler serd ediyorlardı, ki karşılarında bocalamadan kendi düşüncesini müdafa edecek erkeklerin çokluğuna inanamam."*, p. 35;*"Onun bu aykırı, bu kirli isyanlarına rağmen her dakika geçtikçe kendisine sıkı, kuvvetli rabıtalarla bağlandığımı hissediyordum."*, p. 38. Ibid.

reader and the characters, they come to their senses and disapprove of the situation. They stress that it is impossible for girls who think this way to raise a healthy Turkish children and such women should be condemned.[882]

The author of the stories, Safaüddin Rıza, adds an article to the end of the *Street and Meadow Girls* stories titled, "The Struggle," which offers what to do in dealing with such women who pose a threat to Turkey's social life. In this article, Rıza writes that the worst thing that can be done to these girls is to keep them away from their communities and institutions (like schools) because, in doing so, there is absolutely no control over them and they can further harm others with their evil thoughts.[883] Yet, there is still hope for girls who are not cast out from the community and the schools, for they can be brought to their senses by advice, inculcation, and being shown right from wrong. It must be accepted that these girls have a spiritual ailment and they should be treated accordingly. It is known that inculcation is effective even on insane patients. These girls should therefore be repeatedly taught goodness. Bad behaviors should be set out with examples. For instance, they can be urged to read novels by realist authors whose characters somewhat resemble these girls and they can be shown what harm can come to them if they keep acting the way

---

[882] *"Bugünkü neslin bu mahiyetteki bazı kızlarını görüp de gelecek neslin kızlarını düşünüp me'yûs olmayacak, kalbi sızlamayacak bir Türk var mıdır?",* p. 8; *"Aşkı bu kadar çıplak tanıyan bu küçük kız bende Paris'in arabacı romanlarını okuyan ve esnaf halkın köşe başlarında yaşadığı aşkı yaşayan bir sokak kızı tes'îri yaptı."*, p. 18; *"Bu aşkı kan damlalarıyla süsleyen, bu cinayetten vahşi bir zevk duyan bu şaşkın kızdan iğrenmiştim. Aşk ile fuhuş, birinin nezâheti ile ötekinin sefâletini tefrikten âciz bu dârülmuallimât talebesine acıyarak yanından ayrıldım."*, p.33; *"Bu bedbaht kızın aşk hakkındaki telâkkisi beni çok müteessir etmişti. (...) Bu zavallı kızın kalbimde yarattığı hisler merhamet ve şefkatten ziyâde onun mensûb bulduğu hisse karşı lanet ve nefret hâlinde tebeller etmişti."*, p. 51; *"Baş döndürücü; teceddüdperver laik zihniyetlerin bile havsalasına sığmayan bu iğrenç ve kirli düşünce yarınki neslin vâlidesine âiddi.."*,p. 58; *"...Istanbul kızları, gençleri, Anadolu'nun saf, pâk evlâdlarını aldatmak için sarf ettikleri zekâlarının bir lokmasını âile, vatan, fikir oğruna sarf edecek olurlarsa bu millet hakikî intibahı o zaman idrâk edebilir."*, p. 75; *"Bu bedbaht Istanbul kızının bu acı ve iğrenç itirafatı beni sersem etmişti."*, p. 81. Ibid.

[883] *"Bu kızları mensûb oldukları müessese veya cemiyet muhîtinden uzaklaştırmak, onları bugünkü vaz'iyyetlerinden daha korkunç daha fecî maceralara sürüklemektir. (...) Mensûb olduğu müessese veya cemiyetin muhtelif kontrolleri arasından sıyrılarak kötülük yapmaya özenen bu bedbaht mahlûklar, (...) hareketleri hiç bir kayd-ı teftişe ma'rûz kalmadığı için bugünkü şeklinden çok iğrenç sergüzeştler arasında çırpınacaklardır."* Ibid., p. 91.

they do.[884] For totally uncontrollable girls, boycotting can be an effective method. When exposed to boycotting, in other words not having anyone talk to them, these girls can be made useful to society. Still, during this boycott, the girls should not be ostracized or sequestered from their communities.[885]

The parents of girls should be concerned not only with the behavior of their own daughters but of their friends' as well. If parents notice some strange behavior in one of their daughters' friends and choose to overlook it, they would commit just as big a crime against society.[886] Parents should let their daughters be free in terms of their legal and basic needs, but in every other domain, they should limit them, be firm and controlling. It should be remembered that a majority of the liberal girls who believe in material or physical love have no parents; they are under the protection of a stepmother, chaperone, or grandmother and many of them are all alone. [887]

---

[884] *"(...) Aklî ve temiz hasedle süslenmiş telkînler bir çok deliler üzerinde bile fâideli ve müesser olur. Binâenaleyh bu gibi kızlara iyiliği tam ma'nâsı ile telkîn; kötülüğü (S 93) teşhis etmek, nu iki mütebayen hassanın cemiyet üzerindeki acı; tatlı tes'îrlerini onlara anlatmak lâzımdır. Fakat bu telkînin kuru bir tedkik olması da doğru bir şey değildir. İnsanlar umûmiyyet i'tibâriyle iyilikten ziyâde kötülüğe münhemin(k)dirler. Binâenaleyh kuru bir tedkikle kuvvetlenen telkînler bu zümre üstünde müsemmer bir tes'îr icrâ' edemez. Bu kızlara realist romancıların kendi seciyyelerindeki kızların âkıbetini hâkî romanlarını okutmak; bu kitaplardan bir felsefe ve moral edinerek onlara anlatmak fâideden hâlî değildir".* Ibid., pp. 92-93.

[885] *"Bilhâssa boykotun bu gibi kızlar üzerinde çok fâideli te'sirleri vardır. Telkîn ve ciddi tedbîrlerle ıslâh-ı nefsi mümkün olmayan fevkattabîi bazı kızları ancak boykotla mensûb bulundukları müessese ve cemiyete fâideli bir uzuv hâline getirebiliriz. Onları yine cemiyet ve müessesattan uzaklaştırmadan bu cemiyet ve müessesat camiası altında her ferdin onlara karşı boykot – konuşmamak – yapması lâzımdır. Boykotun ciddi ve esaslı olması şarttır. Bu şekilde boykotlar insanlar üzerinde fevkalâde müesser olur. Bu te'sirin altında zebûn ve mağlup olan biçareler ancak ıslâh-ı nefs edebilirler."* Ibid., p. 93.

[886] *"Kızının arkadaşlarından birinin harekâtındaki bulanıklığı sezerek müsamaha eden ebeveyn, cemiyetin en günâhkâr bir düşmanıdır."* Ibid., p. 94.

[887] *"Dikkat ediniz. Sokak ve çayır kızlarından bir çoğunun babası, annesi yoktur. Ya bir üveyi vâlidenin yâhûd bir ihtiyar dadı veyâhûd büyük bir vâlidenin nezareti altındadırlar. Mühim bir kısmı ise anne; baba ve dadıdan mahrûmdurlar.Kızlarımızın harekâtında ebeveynin çok büyük bir tes'îri vardır. Ebeveynin; kızlarının meşrû ve hayatî ihtiyâclarında onları serbest bırakarak diğer herhangi bir husûsta çok merhametsiz ve mütecessis bulunmaları yalnız kendileri için değil selâmet-i umûmîye namına farzdır. En ufak bir ihmâl ve lakaydî katiyyen afv edilmeyecek kadar bir cürümdür."* Ibid., p. 94.

At the end of the book and the article, the author blames society for the increase in the number of such girls and asserts that not only the girls themselves, but every Turkish citizen who does not exert sufficient supervision of these girls is a sinner.[888] According to the author, the struggle against girls who believe in sexual love should be carried out much like a fight against an epidemic on a national level and the disease that eats away at social ethic should be eliminated. Every Turk owes this struggle to the nation and people who do not perform this duty are the enemies of Turks. Not even God can forgive such people.[889]

The national discourse in the stories of *Street and Meadow Girls* is manifest in the denunciation of Western feminist views and the condemnation of girls who defend these views; as the author stresses, such views make unavoidable "awful ends for them." According to the idealized, nationalistic discourse, the girls' claim over their own bodies and their premarital or extramarital sexual relationships are signs of degeneration. To save them from this situation, or to prevent them from being influenced by these thoughts, social control is essential. This control should be implemented by parents, relatives, neighbors, schools, and on a larger scale, by the entire Turkish nation. As future mothers, these girls are required to raise healthy children; unproductive sexual relations cannot be endorsed under any circumstances.

---

[888] *Bütün bu yazdıklarımızdan anlaşılıyor, ki yalnız sokak ve çayır kızları günâhkâr ve mu'atab değildirler. Bunların ebeveyni, akrabaları, tanıdıkları, komşuları hulâsa her Türk günâhkâr ve (...) Zira her hangi bir müessese veya cemiyet bu zavallı kızları benimseyerek onları doğru yola sevk etmeye çalışsa sokak ve çayır kızlarının vaz'iyyeti bugün gözleri karartacak, mefkûreleri durduracak kadar fecî olmazdı."* Ibid., pp. 94-95.

[889] *"Binâenaleyh sokak ve çayır kızlarına karşı açılacak mücâdele müvezzi' değildir, umûmîdir. Bu da veba, kolera, tifo afetleri gibi ahlâkıyatımızı kemiren, kahreden bir beliyyedir. Bu beliyeye karşı mücâdele etmek her Türk'ün, her insanın borcudur. Bu bedbaht kızların bulanık hareketlerini müsamaha etmek bütün insanlığa sû'ikast hazırlamak; milliyeti, ahlâkiyatı zehirlemektir. Her Türk, her insan gün geçtikçe ictimâîyatımızı lekeli humma gibi kahreden bu salgın afete karşı mücâdeleye borçludur. Bu borçda tenâsül ve ihmâl gösteren kimseler; insanlığın, Türklüğün düşmanıdırlar. Onların bu ağır ve fecî' suçlarını Allah bile affetmez."* Ibid., p. 95.

In the humorous stories of obscene popular literature, the girls' interest in physical love is only at a level of curiosity. These girls are inexperienced and naïve. Unlike their counterparts in the didactic stories, they do not defend having a say over their own bodies. These girls are curious about sex, they seek it, and they find it. In their quest for love, they are met not with disaster but with funny events.

In the stories, these adolescent girls are sometimes accompanied by innocent young men of the same age. The two young people discover sex together. In *Sıfır Sıfır Sıfır* (Zero Zero Zero), the plot begins when a sixteen year old girl and an eighteen-year-old boy wonder why "zero zero zero" is written in the most exciting parts of the romance novels they read. They figure that if they try everything described in the novels, by the time they get to the part where "zero zero zero" is written, they will figure out what is going on. The young boy likes this solution. Once they repeat the love scene in the novel, they get the answer they were looking for.[890]

The most common metaphor in the stories that portray a young, innocent couple's discovery of sexuality is cat and mouse. *Fare* (The Mouse) is a sequence of events that take place once sixteen year old Cemile stays alone in the house with her seventeen year old cousin Rıza.[891] The youngsters are respectful and innocent and they have no interest in sex. As Cemile rummages through an old closet, a mouse appears and causes a commotion. Afraid of the mouse, Cemile starts screaming and

---

[890] *"Ve o zaman kitâbda tarîf edilen hareketleri taklîd ettiler. Erkek kızın elini tuttu, dudaklarına götürdü. İkisi de titremeye başladı, vücûdlarında nihâyetsiz bir rahavet seyelân etmişti. Sonra birbirlerine sokularak, dudaklarını aldılar. Dudaklar birbirine yapışmış, ayrılmayarak, bu ilk buse, bütün aşkın manâ-yı ilhâbıyla ısırıyor, kemiriyordu. Oğlan elini sevdiğinin göğsüne götürdü. İkisi de tıpkı romanda olduğu gibi sendelediler. Genç kız: -Aman, aman. Sıfır sıfır sıfır... Durma, koy... Sıfır sıfır sıfır... diye inledi."* No name, Sıfır Sıfır Sıfır." In *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler* No:16 (Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924), p. 5.

[891] No name, "Fare," in *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler No:10* (Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924).

calls for Rıza's help. She says that the mouse has run up her skirt. Rıza lifts up Cemile's skirt, looks for the mouse but cannot find it. He then claims that the mouse has entered his pants and this time Cemile goes through them. The youngsters are unable to find the mouse, but they have their first sexual experience. From that day onwards they continue to play the same game.[892]

Another story that employs the cat and mouse metaphor is *Müjgân'ın Kedisi* (Müjgân's Pussycat).[893] Müjgân is a fifteen-year-old girl, whom her friends consider gullible to the point of stupidity. She has been raised by nannies since her mother passes away and by the age of nine, her father puts her in a boarding school. Müjgân is so inexperienced and uninformed about sexuality that she is afraid of the hair appearing on her body and is afraid of turning into a goat.[894] In order to explain the situation to her, the headmistress of the school uses a cat metaphor. She tells her that every girl has a pussycat and that when the girl reaches a certain age, the pussycat comes to life and grows with her. As an example, she shows Müjgân her own "pussycat."[895] When Müjgân asks the headmistress why her pussycat is different, the headmistress tells her that with more cats they catch, the pussycats grow and get

---

[892] *"...O günden beri yalnız kaldıkları vakit, Rıza ile Cemile, tepinmeden haykırmadan hep fare oyunu oynuyorlar. Bu oyundan o kadar hoşlandılar ki hergün, hergün birkaç def'a tekrar ediyorlar..."* Ibid., p. 22.

[893] No name, "Müjgân'ın Kedisi," in *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler No:9* (Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924).

[894] *"-Evet, evet müdire hanım... Ben, ben keçi oluyorum... Ben, ben keçi oluyorum. Sabahleyin giyinirken fark ettim... Karnımın altında âdeta keçi gibi kıl bitiyor, demin gördüm... Hem şübhesiz bir tarafdan büyüyecek, büyüye büyüye tıbkı keçiler gibi yüzüme kadar çıkacak... Aman yarabbi ne yaparım?"* Ibid., p. 4.

[895] *"-Canım işte her kadının bir kedisi vardır, bir zaman gelir, canlanır, evleninceye kadar onun kedisi olur; ve sahibine son derece sadık kalır...*

-Kedi mi?.. Aman, ne iyi, ne iyi. Kedileri ben pek çok severim. Şimdi evleninceye kadar benimle beraber mi kalacak?

-Evet, evleninceye kadar... Hatta başkalarına versen bile, o yine senden ayrılmaz...

-Aman ne saâdet... Ey, bütün genç kızların böyle kedileri var mı?

-Bütün genç kızların ve bütün kadınların hepsinin vardır... İşte, bak, benim bile var... Ver elini. Sana tutturayım..." Ibid., p. 5.

more beautiful. Müjgân takes her metaphor literally and when she returns to her father's mansion for the holidays, she tells her childhood friend Hüseyin what she has learned. The story ends when Hüseyin makes up a lie that a mouse has got inside his pants and asks Müjgân to catch the mouse.[896]

Another example of young people discovering sexuality is seen in stories of women featuring a dream metaphor. *Bir Rüya...* (A Dream…) is a story in which the dream becomes reality. [897] The story is about Nâhid, who, as she is alone at home with her aunt's son Cemal, has dreams of love. When she wakes up, her dreams become real and she has her first sexual experience as the story ends.[898] Nâhid is not experienced in love, but she has acquired some information through novels and movies.[899] Her biggest dream is to share this information with a man and to experience sex.[900]

---

[896] *"-Pantolonumun paçasından esvâblarımın içine kaçtı... Aman yarabbi, bacağıma çıkıyor...*
-A, vah, vah... Ne yapalım?
-Çabuk... Aman çabuk... Kedine söyle de yakalasın... Haydi, çabuk ol... Kedin nerede?
Müjgân telaşla:
-İşte, burada... İşte...
-Yaklaşdır... Getir, haydi, çabuk ol; aman fareyi kaçırmayalım...
Müjgân cevâb vermedi, fareyi tutup öldürmek içün Hüseyin'e yardım etti." Ibid., pp. 8-9.

[897] No name, "Bir Rüya..." in *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler No:5* (Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924).

[898] *"Evet, Nahid rüya gördü, ve Cemal şimdi rüyâsındaki gibi Budala değil, âdeta her mektebli gibi birinci sınıf bir usta idi. Öyle ki genç kız on dakika sonra aşk serâirini kâmilen öğrenmişti."* Ibid., p. 16.

[899] *"Yani eski zaman kızları gibi câhil ve gafil değildir, hayâtın girintilerini çıkıntılarını iyice biliyor; bir çok kitâb okumuş, bir çok sinemâ seyr etmiş, dünyâyı ve hayatı iyice öğrenmiştir."* Ibid., p. 11.

[900] *"Ah bu adamı aramak, aramak, bunun içün koşmak, yorulmak, harâb ve helâk olmak... Fakat en sonra bulmak, tutmak, kendine bağlamak ve bir daha hiç, hiç bırakmamak...Şimdiden onu görmüş, şimdiden onun dudaklarının altında, elinin temâslarıyla titreyerek, sermest oluvermiş gibi gözlerini kapayarak, düşünüyor, düşünüyor, düşünüyor... Hoyrat ve sıkı bir tazyikin içinde, kemikleri kütürdeyerek, o adama nasıl zevkle, nasıl saâdetle kendini teslîm edecek... Hayat bu şart dâhilinde ne nefîs, ve zevk ne kadar derin olur!"* Ibid., p. 11.

A different story about girls who are inquisitive about love and sexuality is *Şoförle Aşk* (Love with the Chauffeur).[901] Home alone, young Handan is curious about the love she reads in novels and cannot understand why her brother and his fiancée are ecstatic. Unable to contain her curiosity about sexuality, Handan finally seduces the chauffeur of the household. Then, she asks him to buy her a necklace. In this seemingly normal request, the impressionable girl is guided by the ethics of the rich environment in which she was raised, as well as the actions of her mother and her brother.

A similar character appears in *Unutulmuş Don Hikâyesi* (The Story of the Forgotten Panties).[902] Cemile is a seventeen year old girl, who, despite her curiosity, has no sexual experience.[903] As she goes through a period of awakening, apparent in her clothes and then her behavior, Cemile's biggest aspiration is to have a torrid love affair.[904] As she is wandering alone on the street, looking for an adventure, the wind blows up her skirt. Having left the house in a hurry, Cemile has forgotten to put on underwear. A young man who witnesses the event, begins to pursue her. He offers

[901] No name, "Şoförle Aşk," in *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler No:16* (Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924).

[902] No name, "Unutulmuş Don Hikâyesi," in *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler No:12* (Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924).

[903] *"Cemile daha on yedi yaşındadır, fakat pek ateşli, pek hayâli bir kızcağızdır; bir çok arzuları vardır, bunları tatmin etmek içün deli oluyor; öyle ki bir dakika müsterîh kalamıyor, her dakika bunların azâbıyla harâb oluyor...Kendinden büyük arkadaşları onun yanında bazı hikâyeler anlatırlar, onu insan yerine koymayıp daha çocuk bulurlar, bu da hakikaten sahîhdir ya... Daha on yedi yaşında bir yavru!.. O güne kadar, düşüncelerine hâkim, aşkın ne olduğunu hiç görmemiş, tatmamış en küçük nüvâzişle, en ehemmiyetsiz bir fazileti ile titrememiştir..."* Ibid., pp. 6-7.

[904] *"Bir ay vardır ki çarşafının başını genç kızlar gibi yapıyor, kıvırcık saçlı yüzünü buklelerle tezyîn ediyor, yürürken kalçalarını biraz fazla hareketle sallıyor, göğsündeki aşk yavrularını daha ziyâde açıp herkese göstermek için deli oluyor, bütün bunlara rağmen hâlâ, hâlâ daha bir sergüzeşt bile tanımamıştır..."* Ibid., p. 7.

her a ride in his car. Though Cemile realizes his intention, her curiosity outweighs her conscience. She has her first sexual experience in the car.[905]

In humorous obscene stories, the reader encounters not only the curious yet innocent girls but their modern mothers, who are friends with their daughters. These mothers learn of the sexual experiences of their daughters after they are over. They are not in a position to stop the unfolding of events. Although these mothers constantly warn their daughters about men and their wishes, sexuality always emerges as the winner in the end.

Ferhunde'nin Dudakları (Ferhunde's Lips) falls into this category.[906] Ferhunde is an inexperienced, and beautiful eighteen year old, who lives in a world of reverie.[907] Her mother keeps a tight leash on her daughter and tries to make sure that her honor is protected from sexual love.[908] That is why she constantly gives speeches to her daughter about what kind of monsters men are, but she refrains from going into detail and never talks about love and sexuality.[909] Describing men as "double-clawed, long-haired evil looking people," the mother pressures her daughter

---

[905] *"Bir saat içinde Cemile, en nâzik, en buhranlı buseler, ve nüvâzişleri hep tattı, öyle nüvâzişler ki insanı alt üst eder. Enseden topuğa kadar sarsar, harab ve perişan bırakır, bir an oldu ki acı bir sayha izhâr etti: Artık kız değildi! Herşeyi öğrenmişti!"* Ibid., p. 10.

[906] No name, "Ferhunde'nin Dudakları," in *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler No:14* (Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924).

[907] "*Ferhunde, onsekiz baharlı, pür-hayret gözlü, şâyân-ı hayret göğüslü latif bir bebektir. Bu yaştaki genç kızlar herşeye karşı istiğrak hissederler ve bu diğer câzibelerine ilâve edilmiş yeni bir câzibe olur."* Ibid., p. 19.

[908] "Ferhunde'nin annesi, kızının hergün çoğalan güzelliğini gördüğü içün, onu pek sıkı muhâfaza ediyordu. Çünki, onun içün himâyesi lâzım gelen iffet istihkâmını bi'l-hücûm yıkmak üzere aşkın zehirli oklarıyla zuhûrundan korkuyordu." Ibid., p. 19.

[909] *"Bu korku sebebiyle gece gündüz bitmez tükenmez nutuklar veriyor, yalnız bu sebebin neticelerini olduğu gibi izah etmekten çekiniyordu. Öyle ki Ferhunde düşmanın muhtemel hücûmu izah edildiği hâlde, nasıl duçâr-ı taarruz olacakları kendilerine anlatılmayan askerlere benziyordu."* Ibid., p. 20.

to not talk to them or let them kiss her on the mouth.[910] Predictably, Ferhunde encounters a handsome young man on the street and she lets him do everything to her except to kiss her on the lips.[911]

A second story in this category is *İtiraf'* (Confession).[912] *İtiraf* is a humorous story of sixteen year old Şükûfe and her confidante mother.[913] Şükûfe confesses to her mother that during a tea party she let Akif kiss her on the lips. The girl has a good excuse for this otherwise unjustifiable behavior. To show her how babies are made, Akif laid her on the couch and prevented her from scurrying away.[914]

A third story about mother-daughter relationship carries the title *Ma'sumiyet* (Innocence).[915] This is a story of a mother unconcerned about her daughter's visits alone to her fiancée's house and eventually catches the young couple in a

---

[910] *"Annesi ona: "Aman Ferhundeciğim, bâhusûs sokakta, iki pençeli, uzun saçlı, fesâd bakışlı bir insanlara râst gelirsen dikkat et!" diyordu.*
-Bunlar nasıl şey böyle anne!..
-Evet, ve hayır kızım... Sözün kısası bu, bir nev'î zirzoptur ki elinde bir mumla insanı uykuya yatıracak masallar anlatır, aman yavrum bâhusûs sakın kendini ağzından öptürme, herşey buna bağlıdır..." Ibid., p. 20.

[911] *"-Anneciğim nasıl söyleyeyim. Her tarafımı öptü, eteklerimi kaldırdı. Birşeyler hissettim, fakat etrafımız o kadar karanlıktı ki, kimse görmedi. Hem de yemin ederim başka bir şey yapmadı. Ağzımdan öpmedi. Peçemle dudaklarımı sıkı sıkı kapalı tuttum."* Ibid., p. 21.

[912] No name, "İtiraf," in *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler No:5* (Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924).

[913] *"Annesi ona karşı pek hayr-hâh ve kabâhatlerine karşı zayıf, on altı yaşında olmakla beraber itâatli ve aynı zamanda ihtiyâtlı genç kızın deliliklerine karşı bir şefkat bir sırdaş idi."* Ibid., p. 23.

[914] *"-Ey, peki... Madam ki bunun fenâ olduğunu biliyordun, bu buseyi niçün kabul ettin de kaçmadın?..*
-Ne yapayım anneciğim. Beni kollarının arasında tutuyordu.
-Allah, Allah. Niçün kollarının arasında tutuyordu.
-A, anne, çırpınıyordum da onun için.
-Nasıl çırpınıyor muydun?.. Aman yavrum, niçün çırpınıyordun?..
-Kanapenin üzerine yatırdı, beni dünyaya getirmek için babamla ne yaptığınızı öğretmek istiyordu da onun için..." Ibid., p. 23.

[915] "Ma'sumiyet," in *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler No:8* (Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924).

compromising situation at the boy's house.[916] The daughter defends herself against her mother's rage by reminding her that she advised her daughter never to hide anything from her future husband.[917]

Koca Nezâketi (Gentility of a Husband) is about a mother warning her daughter, whom she raised to be innocent and virtuous, about sex before she gets married.[918] Trying to educate her on the nuptial night and physical love, the mother soon finds out that her daughter's fiancée has long before given her a personal "demonstration."[919]

In *Kurt mu Koyun mu?* (Wolf or Lamb?), a 40 year old woman who is looking to get married, tries to solicit information from Hadiye, the maid, about the virility of the men who visit her summer mansion.[920] Hadiye readily conveys this information to her matron, for the woman's daughter has already been with all the male visitors and shared her experiences with Hadiye.[921]

---

[916] *"Kapı kilitli değildir, alelâde nişânlılar ma'sûm ma'sûm konuştukları içün vâlide onları yine öyle bulacağım zannıyla içeri girince kızını çırıl çıplak oturmuş ve damadını yere diz çökmüş ve hayrân hayrân ona bakıyor buluyor..."* Ibid. p. 22.

[917] *"Vâlide hiddetleniyor, haykırıyor, genç kız elini önünde kapadığı aşk mabedi ve ihtirâs yuvasından kaldırarak latîf ve müşteki bir ses ve bir tavırla:*
-Anneciğim, bir genç kızın kocasından gizli hiçbir şeyi olmayacağını sen kendin söylemiyor muydun?.. diye cevâb veriyor." Ibid., p. 22.

[918] Kiraz, "Koca Nezâketi," in *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler No:9* (Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924).

[919] *"-Ya, anneciğim... Bu gece muztarib olmamaklığımı istiyordu, bunun içün, bu gece yapacağı şeyi bana iki hafta evvel yaptı da alıştırdı... Hem anne, bu fenâ birşey değilmiş ki... O zamandan beri, her gün birkaç def'a yapıyoruz... Artık hiç korkmuyorum..."* Ibid., p. 15. Emphasis is mine.

[920] Cımbız, "Kurt Mu Koyun Mu?, " in *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler No:2* (Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924).

[921] *"-Aman kızım... Bütün bu adamları ne vakit böyle çenberden geçirdin... Hepsini de nasıl böyle perendeden atlattın... Hayret... Senden korktum...*
-Bu, ben değil, hanımefendi, ben değil... Ben bana anlatılan şeyleri söylüyorum...
-Anlatılan şeyleri mi? Ey bunları sana kim anlattı? Öyle hepsini birden sıraya kim dizmiş?
-Küçük hanım, hanımefendi..." Ibid., p. 6.

With a single exception, none of the girls in the didactic and humorous obscene stories have fathers.[922] Their mothers do not exert effective control over their lives. These are girls who long to live their youth in a post-war world and clumsily try to maintain their relationships – which had been secretive for centuries before – with men in the public sphere where they are becoming more and more visible. Defying the concerns of both the Islamic and the nationalistic discourses, which argue that girls are more susceptible to harmful ideas and degeneration in society, these women disregard the concept of honor and, through their interest in sexuality, validate these concerns.

Married Women and Sexuality

In the obscene stories, one of the main characteristics of married women is that none of them is a virtuous mothers, nor are they ideal partners for their husbands, or economical housewives. This is, in a way, a denial of the ideal, respectable female prototype that the nationalistic discourse demands. Married women in obscene stories are spendthrifts, they do not have children and they are unfaithful to their husbands. These women stand as the antithesis of the image idealized by the Kemalist discourse of women who are without sexuality and convey a safe demeanor when entering public space. The women of the obscene stories do not repress their sexuality; on the contrary, they prioritize sexuality over everything else.

In the stories, the repeated infidelity motif is evidence that female sexuality is not repressed. The woman-lover-husband triangle in humorous stories often ends with men as the fool. Out of the 65 stories in *Bin Bir Buse*, 32 of them concentrate on

[922] "Müjgân'ın Kedisi" hikâyesinde, Müjgân'ın annesi ölmüştür ama babası vardır. Müjgân annesinin eksikliği yüzünden ondan öğrenebileceği genç kız vücûd gelişimini ilgilendiren bir bilgiyi okul müdiresinden yalan yanlış mecazlarla öğrendiği için ilk cinsel deneyimi yaşamıştır.

the marriage theme and out of these, twenty-three are about infidelity. In these stories, women are easily seduced and they cannot resist their sexual urges. Forty stories of the series have sexual relation motifs, whereas eighteen have seduction themes. Men feel pacified and under sexual threat vis-à-vis the sexual demands of lascivious women, a state of affairs represented in the stories as impotence. Nine stories in the series are about impotence and ways to cure it. Humorous stories have little room for romantic love; in only eight stories, a love affair is insinuated but even these affairs are not about love without sexuality.

Table 7. Relationship Motifs in Bin Bir Buse Series

	Love	Engagement	Marriage	Adultery	Seduction	Deception	Sexual Acts	Impotence	Rape
1									
2	√	√	√	√			√		
3			√		√				
4			√	√			√		
5							√		
6			√	√			√	√	
7	√		√	√			√		
8						√	√		
9			√	√	√				
10					√			√	
11			√						
12			√	√			√		
13			√	√			√		
14							√		√
15							√	√	
16			√	√		√	√		
17					√		√		
18			√	√		√	√	√	
19			√						
20							√		
21	√				√		√		

22						√			
23			√	√		√	√		
24			√					√	
25						√			
26	√		√			√	√		
27	√		√	√		√			
28					√		√		
29			√	√					
30		√					√		
31						√	√		
32		√					√		
33			√					√	
34							√		
35						√	√		
36			√	√			√		
37			√	√		√	√		
38					√	√	√		
39					√		√		
40					√	√	√		
41		√							
42									
43							√		
44									
45					√		√		
46						√	√		
47			√						
48							√		
49					√	√			
50			√	√					
51			√	√		√			
52									
53	√		√	√				√	
54			√	√		√	√		
55						√	√		
56	√		√	√					
57			√	√	√		√		
58			√						
59			√	√					
60									
61	√				√		√		
62			√	√			√		
63			√	√			√	√	
64			√				√	√	
65	√	√			√		√		

Humorous obscene stories do not assume the mission of stressing female sexuality, underlining a social problem, or criticizing an old custom. Their *raison d'être* is to communicate to the reader the public concerns about the changing social structure and values by combining them with sexual motifs and embellishing them with a joke taking advantage of the hilarity of the situation. The repeated themes are respectively the power of female sexuality, every woman's potential for infidelity, sexual relation as a direct outcome of men and women being left alone together, and the idea that women are cunning and men gullible.

It is not made clear why the female characters are unfaithful in the stories, *Neden Belli* (It is Obvious), *Esmer ve Sarışın Güzeller* (Brunette and Blonde Beauties), *Her Şeyin Bir Kolayı Var* (Everything Has an Easy Way), *Otuz Dördüncü* (The Thrity-fourth), *Korku* (Fear), *Mor Gömlek* (Purple Shirt), *Caket ve Pantolon* (Jacket and Trousers), *Safvet-i Hissiyat* (Purity of Emotion), *Bir İntikam* (A Revenge).[923] The plots are based on their infidelity itself and not why women cheat on their spouses.

In *Afv* (Forgeiveness) and *Bilâ-Sebep* (Without Reason), women cheat on their husbands with the relatives who live in their home or come and go as they please. This perpetuates the idea that even if they are related, if men and women are in the same environment, they will end up in bed together. In *Afv* (Forgiveness) while her husband is on a long business trip, a bored Feriha sleeps with her brother-in-law

[923] "Neden Belli?," in *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikayeler No:1* (Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924).; Moris Doney, "Esmer Ve Sarışın Güzeller," in *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler No:1* (Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924); No name, "Her Şeyin Bir Kolayı Vardır."; Ahu Baba, "Otuz Dördüncü," in *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler No:4* (Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924); Hımbıl, "Korku," in *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler No:8* (Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924); No name, "Mor Gömlek," in *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler No:13* (Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924); No name "Caket Ve Pantolon," in *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler No:14* (Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924); No name, "Safvet-I Hissiyyât."; "Bir İntikam." in *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler No:15* (Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924).

Necmi. Her husband's negligence is identified as the root of Feriha's problem.[924] *Bilâ-Sebep* (Without Reason), on the other hand, is the story of Şadiye whose husband suddenly divorces her for no apparent reason. It is only later the woman realizes that the ground for her divorce was getting caught by her husband as she was in bed with her cousin Şekip.[925]

One of the reasons for women's infidelity is the age difference between men and women. Married to rich older men, young women seek young lovers to fulfill their sexual needs. In *İtfâ-yı Hârik* (Extinguishing the Fire) and *Gömlek* (The Shirt) the infidelity motif concentrates on the relationship between an old husband and a young wife, while money is cited as a strong source of power in sustaining these marriages. Rich older men want to see decorative young women on their arms; young women marry these men for wealth and fortune. Such relationships are the result of changing values and imbalances in society.

The assumption that the "uncontrollable lust of women" is what leads them to infidelity is implied by making fool of the husbands in humorous obscene stories. *Nâmûskârâne Hıyanet* (Honorable Treachery) is the story of a woman who gets involved with any man she encounters.[926] The husband Ali Recep is lampooned in

---

[924] *"Cafer Bey Mısır'a gideli onbeş aydır. Oraya muvâsalatında bir mektub yazmış, ihtimâl Sudan'a kadar harekete mecbûr olacağını bildirmiş ise de o zamandan beri ne mektub, ne de bir haber alınamıyor.Zevcesi Feriha, meraktan, sıkıntıdan deli olacak dereceye gelmiştir; bu sükûtu bin şeye haml ediyor, gâh bir ârıza ihtimâliyle meraktan, ticâret işleri için böyle uzak memleketlere gitmeye ne lüzûm, genç zevcesini yalnız, me'yûs ve mededsiz bırakmakta ne ma'nâ var? Çünki Feriha gençtir, yirmi yaşlarında bir yavru kadıncağızdır ziyalı çehresinin, güzel gözlerinin emsâlini hiç kimse hiçbir yerde görmemiştir; böyle bir yavru kadını bu kadar uzun müddet habersiz, kendi başına yapayalnız bırakmak elbette tasdîk edersiniz ki büyük bir cürmdür."* Ahu Baba, "Afv," in *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler No:3* (Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924), pp. 3-4.

[925] No name, "Bilâ-Sebep," in *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler No:10* (Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924).

[926] No name, "Nâmûskârâne Hıyânet," in *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler No:10* (Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924). Emphasis is mine.

the neighborhood for his wife's behavior.[927] Finally, they are obliged to move. In their new neighborhood, Ali Recep secretly spreads the rumor that he and his wife both carry a sexually transmitted disease. The local men in the neighborhood consequently avoid her. The woman cannot comprehend the situation; no matter how hard she tries, none of the men wants to be with her. She remains faithful to her husband for a while.[928] The story ends when Recep discovers his best friend in bed with his wife. The friends tells him that since he has an sexually transmitted disease, he has not been with a woman for years and once he found out that she was also infected, he did not hesitate to get involved with her.

Men's sexual impotence or ineptitude are regular subjects. As in the case of *Ateş ve Maşa* (Fire and Tongs), impotence sometimes leads to infidelity;[929] at other times, the couples look for a solution together. *Kocanın Terbiyesi*' (Educating a Husband) and *Her Nev'î Ta'mîrât* (All Kinds of Repair) are stories in which the wives look for solutions to their husbands' impotence.[930] In *Her Nev'î Ta'mîrât,* the wife puts her husband on a fashionable but strict diet and causes him to grow weak and impotent. To remedy the situation, the husband deceives his wife by telling her

---

[927] *"Receb Efendi, evkaf ketebesinden bir adamcağız, artık bütün mahallenin masharası oldu, sokaktan geçerken çocuklar peşine takılırlar, ağızlarına gelen sözlerle onu ta'kib ederler, eğlenirlerdi. Artık mahallede hanımın yatmadığı tek bir erkek kalmamış gibi birşeydi. (...)Fakat nihayet birgün, bir intikam mes'elesinden dolayı, düşmanlarından birisi kapının üstüne bir gece boynuz mıhladı."* Ibid., pp. 12-13.

[928] *"Tabîî bütün köy halkı karıdan ve kocadan mümkin olduğu kadar uzak kaçıyorlardı. Zevcesi, her zaman her erkekte görmeye alışkın olduğu sıcak temâyüllere bedel tebâüd ve ictinâb gördükçe anlamıyor, mütehayyir oluyor, ne kadar çalışsa bir tes'îrini göremeyerek ne yapacağını şaşırmış harâb oluyordu.*

-Bu köy erkekleri ne soğuk şeyler öyle... diyordu.

Öyle ki, aylarca müddet, hayatında ilk def'a vâki' olmak üzere, mecbûrî bir iffet içinde kıvrandı kaldı." Ibid., p.14.

[929] No name, "Ateş Ve Maşa," in *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler No:16* (Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924).

[930] No name "Kocanın Terbiyesi," in *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler No:14* (Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924); "Her Nev'î Ta'mîrât," in *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler No:7* (Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924)

that he will have plastic surgery to get himself a new male organ. His real intention is to stay away from the house for a week and eat everything he wants to regain his strength.

Kocanın Terbiyesi (Educating a Husband) is about the solution a newly wed and sexually inexperienced couple finds to brighten their sex life. Due to their inexperience and ignorance, their marriage has in just six months become monotonous and their lovemaking infrequent.[931] As a solution, the woman sleeps with other men to gain experience and later shares with her husband what she has learned. The wife may have cheated on her husband, but she saves her marriage.[932]

The theme of impotence is often used to embarrass men in front of sexually liberated women. In *Mülâkat Saatine İntizaren* (Pending Rendezvous), while waiting to meet his lover Nazlı, Cemil Nuri has intercourse with other women he meets on the street and is exhausted by the time the actual rendezvous takes place, he is unable to perform sexually and is embarrassed before his lover.[933] *Seherciğin Başına Gelenler: İlk Tecrübe* (The Misfortunes of Poor Seher: The First Attempt) and *Seherciğin Başına Gelenler: Genç, Fakat* (The Misfortunes of Poor Seher: Young, But…) are stories about Seher who loses her husband in a tram accident at a young

---

[931] *"-Görüyorsunuz ya anneciğim... Ne kadar taze ne kadar mebzul olursa olsun bir mala mâlik olmak kâfi değil, fazlasını ise biz bilmiyoruz. İşte asıl fenâlık burada. Kocam halası tarafından kırda büyütülmüş, hiç çapkınlık etmemiş, hiç bir kadın tanımamıştır. Düğün gecesi kemâl-i safvetle bana henüz bâkir olduğunu itiraf etmişti. Ben onun kadar ma'sûm olmakla beraber, doğru söylediğini gördüm anladım. Söylediniz! Nihâyet zifâf oldu... Sonra, ilk günlerde genç sağlam ve kuvvetli bir mizâcın galeyânı sâyesinde hiç acınacak bir S6 hâlde değildim. Fakat sonra, yavaş yavaş, hissetmeksizin iş seyrekleşti. Ey ne yapalım, ikimizde bu işlerde pek câhiliz. Her gün, her gün aynı şey, ne kadar iyi ne kadar tatlı olsa insanı bıktırıyor..."* "Kocanın Terbiyesi", pp. 5-6.

[932] *"Kocamı sevmekten hiç fâriğ olmadım, fakat müşterek âile saadetini te'mîn için kendisi aşk işleri husûsunda pek câhil ve gafîl olduğundan bunları öğrensin diye onu kokotlara göndermek elimden gelmedi... Onu kaybederim diye korkuyordum. O zaman bu şeyleri ben kendim öğrenmek istedim... Gittim, gezdim tozdum, aldığım dersleri kocama ben öğrettim. Şimdi neticeyi görüyorsunuz anneciğim... Kocasının muhabbetini muhâfaza etmek için bir zevcenin nelere kadir olduğunu hiç kimse ta'yîn edemez... Evet, şübhesiz, çok şeyleri gaib ettim, fakat, kocamı elimden tuttum, ve saadetimi kazandım..."* Ibid., p. 9.

[933] "Mülakât Saatine İntizaren," in *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler No:2* (Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924)

age and her search for a lover to gratify her insatiable sexual urge.[934] During her first attempt, Seher tries to seduce the old doctor who examines her, but the doctor tells her that he is impotent and refuses her.[935] Seher's second attempt is with the young playboy Recep. He also turns out to be impotent.[936]

The stories *Büyülü Haplar* (Magic Pills) and *İki Çare* (Two Remedies) are about the shame of people who resort to medicinal and pharmaceutical methods to fight impotence.[937]

In *Büyülü Haplar* (Magic Pills), a pill for impotence and woman's infidelity are used together as the themes. Şaziye and Cemil have been married for a year. Their sex life suffers due to Cemil's impotence. It is thought that Cemil's countless affairs prior to his marriage have exhausted his sexual power.[938] Finally, upon the

---

[934] "Seherciğin Başına Gelenler: İlk Tecrübe," in *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler No:3* (Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924); "Seherciğin Başına Gelenler: Genç, Fakat..." in *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler No:4* (Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924)

[935] *"-Ah doktor bey; bilseniz; bilseniz; diye inledi.*
Doktor bir teessüf hattıyla alnı buruşmuş olduğu hâlde, derin bir ah çekti:
-Anlıyorum hanımefendi... Anlıyorum... Fakat nasıl söyliyeyim, maatteessüf, elimden birşey gelmez... Birşey yapmaya muktedir değilim...
Ve bu kelimenin her hecesine esef-engîz bir ifade vererek:
-Muk... te... dir... değilim, hanımefendi... Kendimi tecrübe ettim, bilhâssa şimdi, kalbinizi dinlerken, nefis kokunuzla, sıcak vücûdunuzun temâsıyla... Fakat vücûdumda bir hareket bile hiss edemedim... Beni afv ediniz hanımefendi... Ah, beş sene evvel olsaydınız..." "Seherciğin Başına Gelenler: İlk Tecrübe.", p.10.

[936] *"Nihâyet, Receb Bey geldi; ve tam kadıncı bir erkek gibi gelir gelmez hiç; evveliyâta lüzûm görmeden, hemen kaleye hücûm etti. (...) Fakat muhâcim, daha ilk hücûm hareketine yeni başlamış, mahsur şehri yeni ihata etmiş, daha kaleye takarrüb bile etmemişti ki, velvele ve teşennüc hareketleriyle, feryâdlar, enînlerle, gevşedi, ve bîtâb, mezbuh, uzandı kaldı. (...) Receb Bey bu hayreti fark ederek kendini müdâfaa lüzûmunu hissetmiş gibi: -Ah, ben bazen böyle olurum... Size karşı fevkalâde bir tahassüsüm olduğu içün, temas eder etmez boşandım!.. Fakat... Fakat..."diye izah etmeye çalışıyordu."* "Seherciğin Başına Gelenler: Genç, Fakat...", p. 23.

[937] Cımbız, "Büyülü Haplar," in *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler No:5* (Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924); "İki Çare," in *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler No:9* (Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924).

[938] *"Delikanlı çok çapkınlık etmiş ve sönmüş bir adam idi. Sönmüş mü? (...)*
Fakat bir ay geçmemişti ki, Cemil Şaziye'nin hücûmlarına mukavemetten âciz kalmaya başladı; birkaç teşebbüsten sonra, hezimet-i kahkariye sâbit oldu..." Cımbız, "Büyülü Haplar.", p. 19.

suggestion of a friend, Cemil begins to use special pills imported from Egypt. These pills are so effective that four months later, his wife gives birth to twins.[939]

In *İki Çare* (Two Remedies), the main character seeks help from a pharmacist and he is offered two remedies. There are two different pills for this situation: one for diminishing the woman's lust and the other for increasing the man's potency.[940] The story ends when the man first opts for the first pill to decrease her sexual desires and later purchases the second remedy to increase his libido.[941]

Impotence is not a theme in didactic obscene stories; the infidelity motif is never used by itself. Among the possible causes for infidelity are social problems, an outdated custom, a false ethical value, or economic conditions. In these stories infidelity is justified and so is no longer presented as a condition particular to women; it also opens doors to a world in which men cheat as well. Both the male character in *Tövbeler Olsun* (Never Again), who tries to have an affair with the

---

[939] *"Dostu onu dikkatle dinledi. Ve ona bir hap tavsiye etti. Bu hap Mısır'da yapılıyordu, fakat eczâhânenin adresi ma'lum olduğu için sipâriş kolaydı. Cemil hiç durmadan para gönderip sipâriş etti. On beş gün sonra üç kutu hap geldi. Ta'rîfât Arabca olduğu için anlama kâbil değilse de Cemil tes'îrini görmek için ilk akşam dört tane hap aldı. Dört ay sonra Şaziye bir ikiz çocuk doğurdu."* Ibid., p. 10.

[940] *"-...Bu mes'elenin iki tarz-ı hâlli vardır. Birincisi zevceniz hanımdaki ateşli arzuların fazla harâretini söndürmektir. Şükrü Bey böyle söyleyip döndü, arkasındaki bir câmekânı açtı, oradan yeşil kâğıda sarılı bir şişe çıkardı.*

-Bu şişenin içindeki ilâc sâyesinde refikanız âdetâ bir odun hâline gelecektir. Bunun adı münevvimdir.

(...) -Tes'îri mücerreb midir efendim?..

(...) -Beş sene içün katiyen muhayyer veriyorum.

(...) -Pekâlâ! dedi; şimdi öteki çareyi anlatınız.

Eczacı aynı câmekândan kırmızı renkli kâğıda sarılmış başka bir şişe çıkararak:

-Bu ilâcdan da sabah akşam siz kendiniz bir kaşık alacak olursanız sönmüş veya uyumuş arzularınız, yirmi yaşında bir genç gibi galeyân edeceklerdir.

-Ey bu adı?

-Bunun adı muharrikdir...

-Bunun tes'îri de mücerreb midir?..

-Kat'iyen! Eğer vazîfe îcâbı isim saymaktan çekinmeseydim, size alıp kullananların kimler olduğunu birer birer söyleyebilirdim. İster bunu, ister ötekini alınız." "İki Çare", p. 18-19.

[941] *"-Bu münevvimden alayım efendim. Bu sayede karımın elinden biraz rahat nefes alırım. Yeşil kâğıdlı ilâcı paltosunun iç cebine koyup parasını vererek yürüdü. Tam kapıya gelince birden bire dönerek:*

-Şey... Bir tane de muharrikden verir misiniz efendim?.." Ibid., p. 19.

singer of his dreams,[942] and Cevdet of *Damat Bey* (The Son-in-Law), who chooses a prostitute over his wife and disobeys his parents,[943] are the victims of an old custom: arranged marriages at a young age. As they grow older and more experienced, men who are dissatisfied with their wives resort to infidelity. Although Burhan Kâmil, the author of *Damat Bey*, writes an introduction to the story that condemns infidelity, he does not refrain from stressing a social problem that justifies the husband's infidelity.

The focal point of didactic obscene stories is not sex or the destructive power of sexuality; it is the uprooting of social values and the transformation of ethical norms. The most important reason behind these can just as well be an old custom that is still abided by, a false Western habit, or economic problems.

The dynamic of the rich older man coupled with the young woman is also prevalent in these stories. At the base of these marriages lie economic conditions and consumption. Women's desire for prosperous and luxurious life forces them into these marriages. Saim and Pakize in *Kuşdili Gelini* (Kuşdili Bride) are such characters and the marriage ends with Pakize's infidelity. Saim makes a grave mistake in overlooking a young woman's propensity for sex and sexual needs.[944] This situation is to lead Pakize to seduce Saim's nephew and destroy their marriage.

---

[942] *"...Nihayet perde açıldı.. kapandı tekrar açıldı, bir şantöz çıktı dikkatlice baktım biraz gözüm ısırdı. Heceleye heceleye çıkardım. Onu İzmir'de görmüş görüşmüş idim ha!.. Anjel dedim. Ve iskemlenin üzerinde biraz doğruldum ve yükseldim görmedi. Oyuncağını bulan çocuklar gibi seviniyordum. Ve kendimi tanıtmak çarelerini düşünüyordum. O muttasıl oyununa devam ediyor ve ince tüllerle göstermeye mi, örtmeye mi bilmem neye çalıştığı o beyaz vücûdunu kırarak, kıvırarak istediği şekle sokuyor, döküyordu. O derece dalmışım ki bakarken gözlerim kamaştı. Ve karardı. Bulunduğum yeri ve etrafımdaki kalabalığı unuttum: Ben buradayım şekerim gel de görüşelim., diye haykıracağım geldi oyun bitti, zaten kim bitmemişti?"* Burhan Kâmil, *Tövbeler Olsun...* (Istanbul: Cemiyet Kütüphanesi 1928), p. 5.

[943] *" – Anne! Dedi. Ben Kevser'den memnûn değilim.. Onu boşayacağım.. ve kendime göre bir kadın beğenip alacağım!. (...) – Nasıl oluru yok anne, ben bugün hayatımı kazanmış bir erkeğim gözüm bağlı olarak yaşayamam. Ve benim rızam olmadan bana alınan bu kadını da boşayacağım! Hiç fazla laf istemem, sonra aramız bozulur.."* Remzi, *Damat Bey*, p. 29.

[944] …bütün bunlar bir genç kadını bahtiyar etmeye kâfi değil midir? Değildir. Bıyıkları yeni terlemiş, gürbüz, henüz yirmisinin içinde haris bir gencin nevşin (...) hararet ve iştiyâkı; kırk beşi geçmiş, nur-fer çeşmani sönmüş ihtiyarların deragûşlarında bulmak bir genç kadın için mümkün

Resorting to sex to overcome economic difficulty introduces the prostitution motif. In didactic obscene stories, prostitution emerges as the indication of individual lack of ethics and socioeconomic distress in two different ways. In the first situation, it is a means of attaining personal pleasures and desires, whereas in the other, it stands out as the consequence of socioeconomic inequality for the individual. Women can prostitute themselves not only to fulfill their desire to lead luxurious lives and to consume, but because they have no other options. In the stories, the former is exemplified by falsely modernized young women whereas the latter is characterized as a girl who was raised in a decent family but lost her parents and must prostitute herself to survive. While the female character in *Kıskanç* (Jealous), who cheats on her husband just to be able to buy fashionable clothes and commits adultery (and to a certain extent prostitution), sets an example to a low individual ethic,[945] in *Fuhuş Kusmuğu* (Vomit of Prostitution), the young woman who becomes a prostitute after her parents commit suicide because of the deprived economic conditions of the Armistice period, epitomizes a serious social condition.

The antithesis of the female character of *Kıskanç,* who holds her individual gain and personal desires above everything else, is Şadiye of *Şadiye Boşandıktan Sonra* (After Şadiye Got a Divorce). Unable to stomach her husband's infidelity, Şadiye divorces him but as she married him without her family's consent, she cannot return home. The home of a family friend where she seeks refuge turns out to be a bordello. As an honorable and virtuous woman, rather than becoming a prostitute, Şadiye prefers to commit suicide. Due to her proper upbringing, Şadiye does not lower herself to prostitution. Notwithstanding misfortunes and injustices, what

---

müdür? Pâkîze Saim Bey'e bunu bilerek vardı. Fakat Saim Bey bu nâzik noktaları düşünmeyerek, servet ve samanın zevk ü sefânın haris bir genç kadını bahtiyar edeceğine kail olarak Pâkîze'yi aldı." Asaf, *Kuşdili Gelini*, pp. 22-23.

[945] İzzet, "Kıskanç," in *Kudurtan Geceler* (Istanbul: Cemiyet Kütüphanesi, 1923).

causes her death is also her choice of spouse. By marrying someone her family does not approve of she prepares the way for her own end.

Married off at a young age, Selma becomes a prostitute when her husband leaves her for another woman, a wet-nurse. Her second marriage fails due to her undying love for her first husband, Necip. After she separates from her second husband, she rents a house and begins to works as a courtesan. Selma says that her "fall" is due to having been married off by her mother at a young age and to her husband's betrayal.[946] It is interesting that a wet-nurse is chosen as the seductive woman.[947] One of the discourses in the Republican period is that women ought to care for their children and not leave them in the hands of wet-nurses or nannies. Choosing a wet-nurse as the seductress is an implicit reference to this Republican discourse. Selma's mistreatment of her child after separating from her husband and the infant's death are proof that Selma is not a good mother.

In the introduction to the story, the author writes that women no longer prostitute themselves for their own pleasure, but to survive.[948] Prostitution emerges as a direct consequence of the inequality in society.

---

[946] *"Artık erkeklerle gizli fuhuş yolunda münâsebete başlamıştı. O zaman saadet-i hatıra defterine şunları yazdı: "Ben pek küçüktüm. Annem beni evlendirdi.. Fakat üç ay sonra kocam beni bıraktı. Ondan sonra Kenan isminde bir çocukla seviştim. Onunla evlendim. Fakat ilk kocamı unutamıyordum. O da üç sene sonra beni bıraktı, İzmir'e kaçtı. Bunu okuyan her kim ise bana "biçare" diye merhamet etsin... Benim ismim Çalıkuşu'dur."* Mustafa Remzi, "Selma'nın İlk Kocası," in *Selma'nın İlk Kocası* (Istanbul: Cemiyet Kütüphanesi, 1928), p. 11.

[947] "*Necîb genç bir sütnine sevdi onunla da seviştiler. Günün birinde sütnine dedi ki*
- Sen başka bir kızla yaşıyorsun! Benimle dâimâ münâsebette bulunmak istersen onu boşayacaksın!" Ibid., p. 6.

[948] *"Şu cemiyet hayatında maalesef her gün bir kaç kadının bir çok ihtiyacatın taht-ı tes'îrinde olarak fuhuş hayatına düştüklerine şahit oluyoruz, zamanımızdaki muharrirler, ictimâîyatçıların yegâne meşgûl olacakları mesele budur. Bugün artık zevki için fahişelik eden hiçbir kadın yoktur. Sırf bazı ihtiyacat onları bu hâle düşürmüştür. Cemiyet-i beşeriyyenin vazîfesi onların ihtiyacatını te'mîn etmek ve düştükleri hayattan bir an evvel kurtarmaktır."* Ibid., p. 3.

Another theme in the didactic stories is homosexuality. *Cilveli Rânâ* (Rânâ the Coquette*)* and *Kocamın Kocası* (My Husband's Husband*)* are stories about different sexual tendencies.[949] In *Cilveli Rânâ,* Nezahat and her husband Mümtaz, who lead a prosperous and extravagant life, are both homosexual. While the woman frolics with her female friends and lovers in one section of the house, the husband entertains young men in another section. This lifestyle of the couple leads to the suicides of their children, but even such a disaster does not keep them away from their indulgence. What is emphasized in the story is how children are affected by the actions of parents, which are socially unacceptable and simply "wrong." The only escape from such an environment for the children is suicide.

Kocamın Kocası (My Husband's Husband) is a story which argues that homosexuality is hereditary and is passed down from father to son.[950] In the story, Nigâr demands a medical report from the young man her daughter is about to marry, in order to protect her from the syphilis epidemic. However, what is not noticed during the check-up is that the young man is homosexual. Nigâr becomes desperate once the young man's sexual preference is revealed after he marries her daughter. Mümtaz, the homosexual character in the story, argues that homosexuality is no longer a controversial issue in the twentieth century and that only ignorant people condemn it.[951]

The stories of obscene popular literature touch upon almost any subject regarding women discussed in the popular press of the 1920s. Consumption and the

---

[949] Mehmet Asaf, *Cilveli Rana*, *Gençlik Demetleri 12* (Istanbul: Cemiyet Kütüphanesi, 1925); Asaf, *Kocamın Kocası* (Istanbul: Cemiyet Kütüphanesi, 192?).

[950] *"Mümtâz Bey'in rezaleti her tarafa yayıldı. Vaktiyle babasında olan maraz-ı malumun kendisine de irsen intikal ettiği katiyen anlaşıldı"* Asaf, *Kocamın Kocası*, p. 30.

[951] *"1244 sene-yi hicriyesinde yaşamıyoruz. 1925'deyiz. Sivilizasyonun ilerlediği bu devirde böyle zevke, ahval-i husûsiyyeye âid olan şeyleri ayıb sanmak, dedikodular yapmak, cehlini, idrâksızlığını isbât etmekten başka bir şey değildir."* Ibid., p. 31.

means of consumption, relationships, marriage, family, the qualities of the ideal woman, dangers awaiting young women, the uprooted lifestyle from mansions to apartments, the economic crises of the war, the change in gender roles, the transformation of values, transition from community life to individualisation as the country moves from a traditional to a modern, contemporary structure, are all addressed with respect to sexuality in these stories. The power of female sexuality that leads society to chaos is manifested through the female characters that stand as the antithesis of the ideal, respectable female images of society.

CHAPTER 9

CONCLUSION

The 1920s were a turning point in Turkish history for this critical decade marked the transition from the last days of the Ottoman Empire to the first years of the Republic. Istanbul – a contradictory city – took centre stage in the transformation in this decade. Invaded by the allied forces at the end of World War I, Istanbul was also flooded by Russian refugees fleeing the Bolshevik Revolution and the impoverished conditions in the aftermath of the war. Istanbul's population therefore increased rapidly and resources were soon strained; big fires caused a shortage of housing and due to all these factors, the city lacked an authority and administration. The sharp contrast between the poverty of the post-war city vis-à-vis the disproportional wealth of those who made fortunes during the war, the customs introduced by the allied forces, and the newly emerging notions of entertainment and night life the Russian refugees brought with them perpetuated the emergence of two distinct ways of living.

As they were particularly visible amid this disorder, the women of Istanbul were closely scrutinized by the popular press. This curious phenomenon continued into the early years of the Republic; the Anatolian woman was crowned as the ideal female prototype, whereas the urban woman of Istanbul carried on her life under the magnifying glass. While the Anatolian woman was also glorified for her patriotism, her Istanbul counterpart was accused of being oblivious to the problems of society and the country, indifferent to poverty, and shaped by pretentions and affectations

The ongoing polemics over women in the popular press of the 1920s often called on women to assume female roles accepted by society, rather than indulging themselves in their personal pleasures. In other words, women were able to gain social approval with respect to their visibility and existence only within certain restrictions.

These polemics were predominantly centered on social problems, marriage and family, education, work, fashion, etiquette and social life. In a way, the issues were quite similar to those concerning women in Europe (Britain, France and Germany) and the United States in the 1920s. Though they may have varied in detail, the limits set for women had much in common.

At the end of the First World War, there emerged a modern female prototype in Europe and the US, which stood apart from her traditional image of the pre-war period. This "New Woman" was the subject of controversy. Any woman who diverted – even slightly – from the traditional roles of mother or wife was considered to be a "New Woman". This new generation of women could not uphold the traditional ways of their mothers. The American flapper, the French *garçonne*, the British *amateur* or the German *neue Frau* were the popular versions of to this new female prototype in different cultures. Such women were more liberated in their relations with the opposite sex. They smoked, drank, danced, studied and worked, and closely followed the new fashions.

During the First World War, particularly in Europe and in the US, women had become more visible in the public sphere and began to take over jobs vacated by men at war. Once the war was over, women who did to want to return to their old ways of living were perceived as a threat by men and consequently, the concern that traditional gender roles were obscured continued throughout the 1920s. While

progress in science, art, and technology, as well as the changes in perceptions opened the doors to a more modern life for women, what was expected of them was to use these changes only to improve the ways in which they fulfilled their traditional roles as mothers, wives, and homemakers.

As part of this transformation, there was a significant increase in the divorce rate, large families were reduced to nuclear families, and fertility rates plummeted. Since the male population was also lower after the war, none of the countries that participated in the war condoned birth control; birth control methods were fiercely criticized by conservatives, and restricted or abolished by governments. Women had no say over their own bodies. The first progressive step with respect to female sexuality was when Freud parted the curtain of mystery over it. In order to make the union of marriage more appealing to prevent divorce, and to increase birth rates, two ideas came to the forefront: that a woman could take pleasure from sexual intercourse as much as a man and that she was even entitled to it. Yet this positive step was valid only for married heterosexual couples; sexual relations outside marriage were condemned.

Women's clothes, hair length, and even their make-up were all closely monitored. Concern about changing gender roles was aggravated by the transformation in women's physical appearance; men were beginning to think that women had crossed an invisible border and were becoming more and more masculine. Throughout the 1920s, especially in Weimar Germany, psychologists and biologists obsessively studied sexual qualities and sexuality and came to classify women with respect to their sexuality. The concept of intersexuality emerged as a result of these studies. According to this new concept, it was believed that women who bordered on the male side, in terms of the physical and psychological

characteristics that distinguish men and women, were intersexual. The so-called intersexual woman was, for the most part, unmarried, had no children, and did not subscribe to traditional female roles of society.

In Turkey, between the end of the First World War I and the proclamation of the Republic, one of the most important topics of discussion in the popular press with respect to women was prostitution, which had become an important social issue. Three causes were identified for the rapid increase in prostitution and sexually transmitted diseases: poverty, moral breakdown, and inexperience. A number of women who had lost their husbands in the war were out of work and lived in poverty, and had thus turned to prostitution. It was believed that women from low-income backgrounds, who tried to emulate the rich, triggered social breakdown, which in turn, perpetuated prostitution. It was also thought that Turkish women, who –after having lived a caged life in the home– were forced to assume active roles in social life to make ends meet, and were, unlike their Western counterparts, not ready for this kind of transformation. Since they had no experience in relations with the opposite sex, they were easily deceived. In unknown territory, especially if they did not have sufficient education or experience, women were cajoled into prostitution. The increase in prostitution and sexually transmitted diseases during the war was a serious concern in Europe too; in countries, which participated in the war such as Germany, the United Kingdom, and France, the increase in prostitution and sexually transmitted diseases was attributed to poverty, moral breakdown and the idea that innocent girls were seduced by experienced men.

Before the Republican regime, women's inclusion in the work force elicited different reactions. The predominant view was that women had to work if they had no men in their lives to take care of them and meet their needs; otherwise, they had

to stay home and take care of their home and family. One of the main reasons why women's participation in the workplace was deemed unnatural was that women's roles were confined to household chores, childcare, and the satisfaction of their husbands. This was based on the assumption that as part of evolution, there was a division of labor between men and women. According to this division, men had to make a living and provide for their family. Women were not to be inconvenienced by that. In this context, family life in Europe faced harsh criticism; it was assumed that women in the workforce neglected their children and deprived them of motherly love.

A number of people believed that in adapting themselves to the changing conditions women who were involved in the work force were becoming masculine. Girls were accused of pursuing a career before they could even learn to take care of the household; this was perceived as a loss of their gender identity. Women were expected to preserve their feminine qualities instead of becoming more man-like in their attempt to integrate into social life. They were therefore supposed to choose jobs that were fitting, based not on a whim or desire but in accordance with their physical and emotional traits. It was only under these conditions that a woman's involvement in the workforce was endorsed by society and in turn, was expected to preserve her chastity above all else.

Another view, which underlined the importance of manners and discipline, was that women were entitled to do anything men did in the workplace, but that considering the decrease in birth rates, they were not encouraged to forgo motherhood. According to this view, women needed to be disciplined (morally educated) in terms of religion and ethics not only in the workplace, but also in any public activity. In order for women to be included in the division of labor, they had

to be ready to tackle any kind of difficulty in life and this was only possible by a sound rationale strengthened by religion and morality.

Moral education was a prerequisite for girls as preparation for the challenges of life, to grow up as worthy individuals, to participate in the workforce and to sustain the happiness of the family they were to establish in the future. This was based on the conviction that girls were inexperienced in the ways of life and that they could be easily deceived.

Women were now free to go to school, yet the education methods and curriculums offered at the institutions of learning were scarcely satisfactory. It was deemed wrong to offer girls the same courses as their male counterparts or to expose them to the curriculums of foreign countries. The accepted view was that girls were to be educated in subjects that would prove useful for family life. Based on the notion that the real *raison d'être* for women was to raise children and take care of family life, this view argued that girls ought to receive an education that was distinct from that of men. The most important reason for this stance was that for educated girls, family life or motherhood was no longer enticing and that the education they received gave them the right to become an advocate of women's rights. Not only schools but also families were held accountable for this phenomenon. It was generally believed that girls were to be morally educated first in the family and that once their basic training was completed properly, they would be ready for schooling.

It was important for women to receive higher education in order to prepare for life; to accomplish this, girls had to be exposed to practical rather than theoretical information for use in their daily lives.

The behavior of girls attending higher education institutions was also closely monitored. Their extracurricular activities and their relatively more relaxed

interactions with the opposite sex were identified with immorality. Such criticisms were voiced not only by men, but also by female writers of the popular press as well. Coeducational institutions were seen as environments in which boys and girls had the potential to establish free liaisons –in sharp contrast to the secretive relations of the past– and this possibility was perceived as the loss of family control over young people.

With the heightened visibility of women in public space, the relationship between men and women began to change, particularly in big cities. Men and women from middle and upper middle class families preferred to choose their own spouses rather than submit to arranged marriages. Although arranged marriages had fallen out of fashion, decisions relating to marriage were supposed to be given under the supervision and approval of parents. Courtship was conducted within certain moral rules and guidelines of behaviour and future couples had to seek the approval of their parents; such prerequisites were often emphasized by both the male and female writers of the period. It was crucial that girls who were to date men were educated and had gained a certain degree of life experience. Consequently, they would be protected against any indecent seduction and be able to protect their honor. While the issue of finding a spouse was still being widely discussed, there was yet another problem with respect to marriage. Regardless of the manner in which they met their future spouses, young people were no longer as enthusiastic about marriage and this lack of interest did not help improve the attempts at increasing birth rates in the post war era. To halt the population decrease, the institution of marriage needed to be made attractive for young people. One of the proposed solutions to increase the number of marriages was to put an end to unemployment. It was believed that with the impact of the change in their social status, women would want to go out, enjoy

themselves and thus would seek to marry men who could afford a certain lifestyle. If unemployment could be overcome and men would make enough money to compensate for women's needs, then there could be a substantial increase in the number of marriages.

The changes to family law were regarded with reservations. The amendments in Turkish family law granted women the right to seek divorce. There was a prevailing social paranoia that if women were given the right to divorce their spouses, there would be fewer marriages. Hence, from time to time, the increasing divorce rates in Europe and the United States were brought to the attention of the public.

The clothes of Istanbul women were among the most controversial topics of discussion. Women who followed fashion were often accused of being coquettish, extravagant, and inconsiderate. In the aftermath of the First World War, it had become more and more difficult to make ends meet. In such a context, women were expected to minimize family costs and to avoid any excess when buying clothes and accessories for themselves. Women's competitively elegant clothing in the newly emerging "salon" culture was severely criticized and it was believed that such indulgence hurt the budget of the family and, by extension, the state. While women were asked to be thrifty on the grounds that a decent woman would only dress in a clean and plain fashion and not get distracted by "fleeting trends." Dressing up was approved only within the confines of the house and only for wives to please their husbands; excessive attention to clothes outside of the house was condemned, as was any emphasis on sexuality. Otherwise, economic, moral, and social decay would soon ensue. An obsession with fashion was identified with an imitation of the West and it was further believed that such vanity would have a negative impact on future

generations. It was also assumed that women's proclivity for fashion and also make-up further transformed the notion of beauty. Beauty, particularly in upper class circles, was stripped of its naturalness and had become falsely equated with fashionable clothes and heavy make-up.

Though rare, there were occasional articles appearing in magazines of the period that took a positive view of the transformation in women's clothes and defended it as a social necessity for changing times. According to this view, instead of defining it as wearing "revealing clothes" or plain nudity, and to create an association between people's clothes and their religion and morality, fashion had to be perceived as an indispensable reality of the changing times. While women's clothes initiated both positive and negative discussions, magazines such as *Süs* and *Resimli Ay* dedicated a number of pages to fashion and beauty telling women of the new trends in Europe. Through these pages women were able to access all kinds of fashion trends, day and evening wear, accessories, hair and make-up. This proved that despite the constant and abundant criticism, women maintained their interest in fashion and created a demand for it.

One of the most popular subjects in fashion magazines was hairstyles. The short crop, which became popular in Europe and America after the First World War, ignited a series of debates, especially in the 1920s, about obscuring gender differences. Since movies were just as easily accessible for the masses as newspapers and magazines, short hair was made even more popular through film stars. The reason for the controversy was perhaps that hair was the most distinct symbol that distinguished men from women. This highly controversial hairstyle was also a part of Istanbul women's agenda. Often perceived as the obliteration of women's most symbolic physical feature, this fashion perpetuated the paranoia that women were

looking more and more like men. Women were once again accused of being extravagant for spending money at hair salons.

Serious polemical arguments were being stirred up by clothes, hair and make-up, and the social environments in which these were displayed, as well as women's behavior in such environments. It was believed that the absence of political authority in Istanbul was instrumental in giving women the freedom to act as they pleased and that particularly after the end of the occupation, the immorality observed in Istanbul would be prevented by the new government in Ankara. Among such immoral acts were women's participation at the trendy "salon" events and tea parties at hotels, dancing and drinking alcohol. Women's socialisation in such places was severely criticized and absurdly enough, such women were regarded as the cause of the unfortunate events in the lives of the older conservatives.

To illustrate the difference of opinion and the way of living between the younger and the older generation of women, comparisons were made under the headings, "old and new women." In such comparisons, the old-style women were appreciated for being purer, more honorable, and procreative, whereas the new women were censured for dressing inappropriately and for being cunning, greedy, reckless, and fickle.

Theaters and cinemas were fashionable locations where women socialized. Plays and films were occasionally singled out for encouraging immorality and such places were deemed inappropriate for girls. Plays and movies that contained love and sexuality were regarded as a trap for inexperienced girls and it was assumed that intelligent women with a certain degree of life experience would not be influenced by such trash. It was also argued that because of such movies, prostitution and

adultery could be perceived as normal values and that the importance of honor and virtue risked becoming obsolete.

Since some of the articles on women appearing in magazines were anonymous or penned by men, one cannot argue that only men determined the norms of appropriateness and respectability for women. Nonetheless, it can be said that women writers and intellectuals sided with the prevailing male perspective in a male-dominated society.

The respectable –and acceptable– traits for women of that period were the triangle of mother, wife, and homemaker and within the confines of this triangle were the requirements to receive the kind of education to sustain this triangle, to be proper, plain, frugal, decent, and if possible, not to make compromise any of the criteria for respectability.

Four different types of women emerge in the popular press during the transition period from the end of the First World War to the proclamation of the Republic. The "family woman," "working woman," "schoolgirl" and "worldly woman" these prototypes were within the guidelines and restrictions brought about by the definitions of respectability and decency and were the subject of frequent discussions. Among the four types, the only one that has no positive attributes is the 'worldly woman.' The worldly woman disregards all the qualities that society considers essential. Such women are thought to lack a proper family upbringing and are regarded as immoral, lustful, obsessed with fashion and make-up, indifferent to the problems of the country, and only interested in partying, drinking, dancing, having free relationships with men, and even resorting to prostitution in order to earn extra money to pay for their indulgences.

With the proclamation of the Republic, discussions in the popular press regarding urban women began to change. A nationalist discourse ensued: the positive developments in women's lives were instigated by the rights granted to them through the republican regime, thus women ought to work for the benefit of the country rather than to satisfy their personal aspirations.

In the years following the proclamation of the Republic, the education of girls became more prevalent and was largely supported by the regime, but it was also made sure that their education would be beneficial to their role in the family and help them raise a new generation worthy of the Republic. In contrast to the pre-Republican period, women were encouraged to seek employment and develop their careers. Women's involvement in the work force and professional development was a part of the republican doctrine to bring the country to the level of contemporary civilisations. One of the main principles of this doctrine was that each individual of society had to be useful for his or her country and for social life. It was believed that there were two kinds of citizens in society: those who were beneficial and those who were harmful. In order for the Turkish nation to progress further, all citizens had to stand united and reach for the same goal. The motivator for this goal was the greater good of the country. Women were obliged to support this goal.

Even during the Republican period, it was feared that women's education and professional development would result in the changing of roles within the family and pose a threat to men. Two unique perspectives, namely *uzviyet*ci (organicist) and sociological, had their own share of supporters in their answer to the concern that women were becoming increasingly more masculine.

The *uzviyet*ci view was against women's excessive "involvement in life." According to this view, women's physical and psychological attributes were not

suitable for them to be more visible in public space and to lead a life in equality with men. By having a career, women were going against the laws of nature and disregarding their spiritual and physical attributes, according to which they were supposed to give birth and raise children. Hence, it would be incorrect to equate them with men in every domain of life. Men and women had different duties. For the happiness of society, women had to enhance their feminine qualities that they had ignored over the years. It was socially detrimental for women to choose to live as men did.

The sociological perspective, on the other hand, posited that the individual's psychological development was affected and shaped by the society in which he or she lived and the discipline and upbringing they were exposed to in their immediate surroundings. Sociologists held men responsible for the psychological, intellectual, and physical backwardness of women. By confining women to the house, men had retarded their development and deprived them of a proper education and scientific innovations. However, with the Republican regime, women were able to lead an egalitarian life both within the family and in the public sphere. They were at liberty to choose their careers and to work. They had not yet been granted their political rights, but this would be resolved in time. Sociologists defended the view that social laws would not override the laws of nature and that the change in women's lives was a direct consequence of social transformation.

Although women's inclusion in the workforce was encouraged by the Republican regime, at times it was questioned whether family life or business life would provide more happiness for them. On the one hand, woman's "inertia" was deemed harmful to society, yet on the other hand, it was often emphasized that women should not neglect their families.

After the First World War, the worldwide policy to encourage marriages, and by extension, birth rates, also became prevalent in Turkey. A happy home life was often cited as the source of peace and success. It was believed that married individuals were much more constructive and healthy members of society. A number of articles on the benefits of marriage were published in the press with the intention of warming men and women up to the idea of marriage. Since a married man carried certain responsibilities for his wife and children, he would drink less, spend his money carefully, would not be prone to sexually transmitted diseases, and thanks to his monogamy, would not spread them. It was therefore for the greater good of society that men and women were married. Married couples gave birth to healthy children. The healthcare of infants was crucially important. Young people and newlyweds were responsible for the health and well-being of their offspring and if they did not live up to this task, they were advised to abstain from having children.

The infant mortality rate was rather high in the 1920s and articles about infant healthcare and well-being were frequently published in the press. In these articles, mothers were told, with charts and illustrations, how to dress their children, how much milk to give them and how to bathe them. The husband's task was to supervise his wife's childcare.

Abortion and miscarriage were regarded as two major impediments to the policies encouraging procreation in the aftermath of the First World War and were therefore condemned. Intentional miscarriage was considered murderous and sinful. Nonetheless, a number of women miscarried or had abortions. The consensus was that such women avoided responsibility and put their lives in danger. In the absence of statistical data from the 1920s, the exact number of miscarriages and/or abortions is not clear, but it is certain that after the First World War, women from different

social backgrounds resorted to abortion in Turkey – as elsewhere in the world – and that this was perceived as a threat, particularly for a country with a small population.

In the first years of the Republican regime, marriage was strongly encouraged as a remedy to the problem of under-population, but there were no laws requiring families to have children. However, childbearing was defined not only as the woman's personal choice but also as her responsibility as a citizen for the society in which she lived. The virtues of marriage and motherhood were reiterated constantly through the popular press.

The popular press was also a vehicle for the discourse that the Republic cherished the social and moral value of women, offered them educational opportunities, elevated their status within the family and gave them equal rights with men. Although the Civil Code granted certain advancements to women, by abolishing both polygamy and men's unilateral right of divorce, it functioned more as set of rules to shape and protect family life. It was accepted that the institution of family was founded on the mutual will of man and woman, yet after childbirth, married couples were asked to overlook their personal desires. Accordingly, what mattered were the child and the proper upbringing of that child in a healthy environment. Thus, the roles of man and woman in a family had to be perceived as social responsibility. It was also emphasized that the notion of motherhood was different from the pre-Republican period. Because in Ottoman times women had been married off at an early age and thus remained ignorant and uneducated, they had not been able to provide their children with the necessary upbringing and proper discipline. This was not women's fault; rather society was to blame for failing to equip them with the correct values,. With the Republican regime, it was suggested,

the Turkish woman received the value she deserved and she was ready for her new duties, which included raising her children in the proper manner.

Women were as responsible for society's welfare as they were for their own families. Were all Turkish women able to fulfill their mission as mothers and citizens? How did the country benefit from their social participation? In seeking answers to these questions, women were categorized based on their characteristics, especially in the popular press. Perhaps the most intriguing categorisation is the division of women according to their district of residence.

Certain neighborhoods of Istanbul and the people who reside in these neighborhoods are defined/classified within the context to Westernisation/Modernisation, particularly in the literary canon. In the Turkish novel, the triangle of Beyoğlu, Galata and Pera is depicted as the cradle of prosperity, extravagance, immorality, and Westernisation, whereas the *suriçi* region (Old Istanbul) is portrayed as the center of poverty, destitute, honor, and conservatism. Women who live in Beyoğlu are defined as *alafranga* (European) and their counterparts from *suriçi* are *alaturka* (Turkish) characters. From the early years of the republic, definitions of specific neighboruhoods became more refined both in the popular press and in popular literature. Women were labeled as Şişli, Kadıköy, Edirnekapı and Beyazıt women.

With its newly erected apartment buildings, bordellos, five o'clock tea parties, and mixed dance parties, Şişli was perceived as a districtof decadence, immorality, imitation, and false modernisation. Şişli's equally immoral but more *alaturka* counterpart on the Anatolian side was Kadıköy. Both Şişli and Kadıköy women were identified by their fashionable clothes, heavy make-up, indecent behavior, and casual relationships with men. They appeared both in the popular press

and in obscene stories as selfish characters who put their egotistical desires above all else. They were frivolous, affected, irresponsible, insensitive to the country's problems, treacherous, unskilled at housework, unable to manage the family, unfaithful to their husbands and they represented a threat to future generations.

Women living in the old quarters of Istanbul such as Beyazıt and Edirnekapı, on the other hand, were the antithesis of the Şişli and Kadıköy women. As they were poor, virtuous, yet educated, they were ignorant of the country's problems and thus still failed to provide a proper upbringing for their children. Their ignorance was not their fault; rather they were praised as decent, honorable housewives and mothers. The group that needed attention was their daughters, for *they* were the ones to raise subsequent generations. Since these somewhat educated girls would not share the same idea of honor as their mothers, they risked taking the "Şişli" type as a role model and longing for that kind of "immoral" lifestyle. Traces of imitation and pretentiousness were carefully sought in their behavior, as well as their clothes.

Another virtue strongly emphasized during the Republican era was frugality. During the prolonged years of war, the public had already learned to be frugal, yet with the Republican regime, "being economical" was imposed on women more as a mission; the money that women spent on clothes and personal grooming was presented as indifference and fecklessness towards the nation. In the popular press, it was specifically the women of Istanbul's middle and upper classes who were presented as the most extravagant members of their families.

Articles appeared in the popular press during the early years of the Republic, under titles featuring comparions like "old-new" and "yesterday-today." They aimed to strip women of the influence of the past and to make them feel like citizens who embraced the Republican reforms. Among the responsibilities assigned to women

were sound childrearing with the help of science and education, working to support the family budget, obtaining a proper education and a career. Furthermore, they were to be a soul mate for their spouses and to assume their civic duties to help their country's development on the path of modernisation. It was also argued that what most demeaned women was the exposure of their sexuality. Women who were interested in dancing, luxury, and socializing were regarded as having falsely interpreted modernity and progress and it was made clear that such women had no place in the new regime.

In the early Republican period, the contemporary/modern/new woman had two distinct positive and negative images. The negative image was that of a parasite, who had a misconception of modernity, contirbuted nothing to productivity, and was lustful, immoral, and obsessed with clothes and entertainment. Her positive counterpart was educated, had a career, was of use to her family and society, raised her children affectionately through scientific methods, supported her husband financially, was devoid of her sexuality, and dedicated to the Republican reforms. Negatively defned contemporary woman were labelled *alafranga* woman, tango woman, salon woman, parasites, and Şişli woman, and they frequently appeared as such in popular literature and obscene stories of the period.

This destructive female figure, who failed to meet society's expectations, lacked all the proper female qualities and posed a threat to men with her insatiable lust, was at times the subject of a number of polls in popular press. A frequently asked question in such polls or surveys was about what men looked for in a future wife. Behind such a question lay the suspicion that despite all their negative attributes, men might possibly be interested in these vain and immoral women. Although men seemed to pay attention to physical beauty, for the most part, they

made it clear that they preferred housewives. One of the reasons behind this choice was the economy of homemakers. Keeping up with the trends and dressing up was, without doubt, detrimental to the family budget. The general impression was that "salons" where men and women socialized were houses of fornication and women who frequented such locations could not be trusted to remain faithful to their partners. Men preferred beautiful and clean domestic types. Income levels undoubtedly played an important role in their choices. Men dreamt about chic, beautiful salon women, but they were well aware of the costs associated with such women, both literally and metaphorically.

The tendency to categorize women as housewives, lounge women, working women, career women, and so on both through surveys and magazine articles, was a characteristic of the period. Through these classifications, attributes that were prized, of rejected were defined and women were assigned certain roles. The purpose was to force women to include themselves in one of the socially accepted groups and adopt the approved feminine qualities.

Attributes deemed suitable for the women of the period were often described in detail in books of etiquette. A woman was expected to remain passive while in a social environment with her man and to refrain from any attention-drawing behavior. Both in terms of dress and behavior, women had to socialize in a manner that would not pose a threat against men.

The reforms of the Republic brought men and women together on common ground in unprecedented ways. Though the salon life and salon women were severely criticized at times, Western ways of entertainment had already made their way into society. The Republic balls taught both men and women to display their modern clothes and the rules of etiquette they were beginning to learn, as well as

socializing in the same environment. Along with balls, interest in dance continued to grow. Indeed, private dance schools were established and private dance courses were made available. It was rather difficult for a society which had traditionally lived in social seclusion, arguably in a form of *purdah*, to internalize a concept of entertainment that brought the opposite sexes so close together. The act of touching – through dance – was associated with sexuality and provoked reaction from conservative quarters, who asked how inexperienced girls and women might be influenced by this new trend.

Dance was a trend that captured the world in the 1920s and much like the balls, it was conceived in Turkey as a measure of modernity. The perception of dancing as modern and those who condemned dance as conservative led a number of girls and women to learn how to dance despite their reservations. At the end of the day, everyone wanted to be modern and knowing how to dance was part of modernity. As far as men were concerned, dance was a legitimate way of getting closer to women. For the most part, the idea of touching a woman's body was far more enticing than the act of dance itself.

After the proclamation of the Republic, the creation of new model citizen was part of the modernisation process in the construction of the nation-state. In order for women to take part in social life as citizens, they had to assume the roles set out for them. In this context, the reforms had simplified women's lives and opened new doors but in order for women to step through these doors, they had to abide by certain rules. Not crossing the line that men had drawn for them was the most important.

To be worthy citizens of the Republic, women had to do justice to their responsibilities as mother, housewife and life partner. While severing ties with the

past, the regime had adopted a social system in which men and women were equal, yet this egalitarian approach had not refrained from assigning different roles to the sexes and had never overlooked the biological distinctions of women.

The tasks and responsibilities of women now stood under a much larger umbrella. They had to be worthwhile citizens for society. They had to raise healthy and happy generationsfor the country. They had to receive proper education to be good mothers. It was emphasized at almost every opportunity that childrearing was a form of science; women had to educate themselves in this regard and not leave the lives of their children to fate. A decrease in infant mortality was only possible through the education of mothers. Women had to be educated, get married, and give birth to increase the population of the country and to raise the new generation. As part of their responsibilities as new citizens, the definition of being a housewife changed. The woman was in charge of managing the household. She had to watch her spending and not waste her money. Spendthrift was an adjective associated with women. Spending money on fashionable clothes and accessories was deemed immoral. A woman had to work in order to contribute to the family budget, or at least spend with care.

Modern life was beginning to take over life outside of the house, as much as in the household. Houses were now being redecorated with a corner converted into a guest room to accommodate male and female guests. With the change in family life, the traditional idea of "wife" was transforming into the more equitable "spouse." People sought partners they could talk to, communicate with, and share mutual tastes. Women, as spouses, had to lend both financial and emotional support to their husbands. Yet in doing that, they had to act modestly and assume the more passive role.

Articles praising the qualifications that the regime found appropriate for such women were frequently published in the popular press. Not only were women the subject of these articles but after reading them, they were meant to "pull themselves together."

It is possible to categorize the female representative of the early Republic into five groups: the professional woman, working woman, virtuous mother, the squandering housewife, and falsely modernized salon woman. Despite the fact that the changes in women's lives through the reforms were symbols of severing ties with the past, there was hardly any change in society's moral values. Sexuality and women who emphasized their sexuality were intimidating; a woman was accepted in society only if she were devoid of her sexuality.

The female images that emerged in the popular press of the 1920s were soon manifested in literature. Among these, the worldly woman of the pre-Republican period with their luxury-loving, seductive, frivolous, lascivious characteristics, and the salon woman of the early Republican period made their ways into the obscene popular stories as fantasy objects who dominated and cornered men with their infidelity and beauty.

The obscene popular stories of the period were written in compliance with the formulated structure of the popular literature of the period; they had simple plots, stereotyped female characters, and included pleasure, suspense, thrill, and sexuality. They hold a certain degree of importance for social historians, for they offer a glimpse of relations between the opposite sexes in the Istanbul of the 1920s, the perspective on women, the changing social life, the new values, and the concerns and aspirations in the collective memory of society.

Works of popular obscene literature are often comprised of two types: cautionary or didactic stories and humorous stories. Although for the most part the themes revolve around modern women, male-female relationships without social seclusion, the changing values of society, in didactic stories, the narrator takes sides and frequently cautions the reader to tell right from wrong. Often ending in some disaster, these stories are designed to teach the readers a lesson. Suicide is a common theme. In stories depicting the domination of Western material values over the spiritual values of the East and the consequent path to decadence, as well as stories that point to a social problem, the female characters who are the cause of the problem, and by extension men who are involved with these women, commit suicide.

The humorous stories are shorter and often in the form of a joke. The comic spirit is employed to relieve the reader from the tension of reading an obscene text; creating a laughing matter dissolves any empathy with the text and eases the reader back to reality from the fantasy world. The tension set up by the male-female relationships in a society in transition, modern relationships and especially the easy, lustful worldly salon women are used as the comic factor to transform them into a fantasy image. After laughing at fantasy relationships and fantasy women, the reader is relieved of the tension, returns to the real world, and comprehends that in this world, there is no room for these kinds of women and these kinds of relationships. In that sense it can be argued that in obscene stories, both through the suicide motif and the comic factors, female characters and relationships unfit for society are neutralized.

The female characters of obscene stories display all kinds of behavior condemned by both the Islamic-patriarchal and the nationalistic-patriarchal discourses; they are driven by lust and consumerism, are aware of their sexuality and

sexual power, and do not hesitate to use these powers to create social disorder and to reverse gender roles. None of the female characters in the stories have children, nor do they work or have careers. They are unfaithful and open to all the pleasures of material life. They are the antithesis of both the abstinent, virtuous, honorable women of Islam and the sexless, spendthrift, educated, decent nationalist women of the Republic.

None of the obscene stories pitches the ideal female prototype frequently encountered in the literary canon of the period against the degenerate female prototype. Through the falsely modernized characters, didactic cautionary obscene stories show women what they should *not* do, what kinds of values they should not adopt and lead them towards ideal female roles. On the other hand, obscene stories with comic elements do not assume the mission of showing women the right path; rather they are written to meet demand, to satisfy a generation's longing for socially acceptable relations with the opposite sex.

Two particular motifs that are appear in popular obscene stories are the exact opposite of the traditional Islamic view that emphasizes modesty and intimacy in women and the modern nationalistic discourse that introduces women into public space, albeit devoid of her sexuality. These two motifs are sexuality and consumption. Consumption is defined through fashion, changing habits, new settlements, rules of conduct, and entertainment, whereas sexuality is emphasized through male-female relationships, family structure, the institution of marriage, and new definitions of love. There is no doubt that the subject of all this consumption and sexuality is women.

The idea of consumption in obscene stories bears a certain resemblance to the discourse in popular magazines. The stories take place in rich circles; the female

characters wear elegant clothes and make-up. They consume alcohol, dance, take car rides, and talk freely with men. They charm men by emphasizing their sexuality with low-cut clothes and make-up. One has to be rich to be with these women, for most of the women depicted in these stories are daughters or wives from rich families and large mansions, or, alternatively, women who long for this kind of lifestyle and try to find rich husbands. These women spend money and have money spent on them. Some of them offer sexual favors in exchange for money, whereas others marry older men for their fortunes and eventually cheat on them.

The female types prone to consumption in the obscene stories are the worldly women who emerge in the popular culture products of the 1920s Armistice period and the salon women of the Republican period. Through these women, the reader sometimes encounters a new fashion trend, or enters elite circles, and at other times, dives into a life of pleasure and participates in ways of entertainment she is not familiar with. Particularly in the didactic obscene stories, the element of consumption is presented together with an old custom, a modern custom that does not mesh well with the reality of society, or through the criticism of a social problem. The poverty brought on by the wars and the economizing mission of the Republic never appears in these works; by presenting the exact opposite of these themes in a comical or tragic fashion, the overall discourse is perpetuated.

In obscene popular literature, consumption and sexuality are interrelated. In order to make room for sexuality in the stories, consumerist women and their lifestyles are utilized. In a very loose sense, with respect to East-West comparisons, the discourse defines East as spiritual and West as material; in the stories, spiritual love is juxtaposed against material or physical love. In the obscene stories, the mysterious, private woman of the East takes on the material features of the West

accepted neither by the traditional Islamic nor the modern nationalistic discourse and she thus loses her mystery and intimacy. The consensus on extramarital physical love affairs is that they are chosen by individuals who disregard completely society's norms of respectability, morality and moral education. By distancing themselves from social norms and the community and making their own choices, these individuals stray from the "usefulness" principle required for the sustenance of that society and bring forth their own personal pleasures. The concerns of both Islamic and Western societies that sexuality can lead to social disorder and chaos are realized in these stories through a handful of worldly "salon" women.

The sexuality fantasy in the stories is presented through two girl stereotypes: The first type is the educated, trendy –both in terms of clothes and lifestyle– believer of an active sexual life and advocate of the Western feminist views. The second type is an inexperienced, uneducated, and gullible adolescent girl. These girls do not have fathers and their mothers do not exert any kind of discipline over their lives. They exist in such stories only to support the conviction of both the Islamic and the nationalistic discourse that girls are more prone to harmful elements in society and decadence.

Among the general characteristics of married women in obscene stories are that none of them is a virtuous mother, a friend-partner, or a spendthrift housewife. In fact, this kind of a portrayal of women is a way of denying the ideal, respectable female imposed by the nationalistic discourse. None of the women has children. They do not suppress their lust and they pay attention to sexuality more than anything else.

In the humorous obscene stories, the repeated motifs are the power of woman's sexuality, women's infidelity, and the ideas that women and men end up in bed when left alone and that women are cunning and men gullible.

Stories of obscene popular literature touch upon almost any controversial subject discussed in the popular press of the 1920s. Consumption and the means of consumption, relationships, marriage, family, the qualifications of ideal womanhood, dangers awaiting girls, lifestyles in transit from mansions to apartments, the economic difficulties brought on by the wars, the change in gender roles, the transformation of values, and the transition from community to individualism as part of the transition from a traditional to modern way of living are all reflected.

In Turkey's case, the equivalent of the notorious "New Woman" of the 1920s world can be defined as the Istanbul woman. This study seeks to follow the traces of society's collective memory and perception in the popular press of the period. In so doing, it has been concluded that both in the pre-Republican and the early Republican periods, female stereotypes who defy the definition of the ideal woman and who infringe limits are often depicted in obscene stories. While the stories offer a social fantasy in which society's concerns and paranoia about women turn into reality, from another perspective, they also reflect the social disintegration after years of secrecy and seclusion and the excitement and awkwardness felt by men and women from coexisting in the same environment.

BIBLIOGRAPHY

Primary Sources

"Abanoz'un Tahliyesi." *Karagöz*, no. 1621 (29 September1923).

"Ah Matuçka." *Karagöz*, no. 1811 (25 July 1925).

"Asrî Kadın Cemiyeti." *Genç Kadın*, no. 6 (13 March1919): 84.

"Aşk Dersi." In *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler* No:1, 12-17. Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924.

"Ateş ve Maşa." In *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler* No:16, 10-13. Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924.

"Ayıb mı Değil mi?" *Karagöz*, no. 1629 (27 October 1923).

"Ben Dansa Nasıl Başladım?" *Resimli Ay*, no. 4 (May 1340): 47.

"Beyler, Hanımlar." *Karagöz*, no. 1646 (27 December 1923): 3.

"Bezm-i Âlem İnas Sultanisi'nde" *Süs*, no. 5 (14 July 1923): 10.

"Bilâ-Sebep." In *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler*, no.10, 7-10. Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924.

"Bir Dubaracı." In *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler*, no.12, 11-18. Istanbul: Âmedi Matbaası, 1923-1924.

"Bir İntikam." In *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler*, no.15, 9-15. Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924.

"Bir Rüya..." In *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler*, no.5, 10-16. Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924.

"Boş Ol" *Karagöz*, no. 1581 (12 May 1923): 3.

"Biraz da Mizâh: Bugünkü Yegâne Kadınlık Meselesi." *Türk Kadını*, no. 20 (17 April 1919): 320.

"Caket Ve Pantolon." *In Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler*, no.14, 10-18. Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924.

"Çarşaf İçin." In *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler*, no.12, 21-22. Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924.

"Çocuk Yapmalı Mı, Yapmamalı Mı?" *Resimli Ay*, no. 6 (1924): 21.

"Dansa İlk Nasıl Başladım ve Ne Hissettim?" *Resimli Ay*, no. 3 (1 April 1924): 15.

"Dedikodu: Nihan'ın Mektubu Salı Sabahı." *Süs*, no. 23 (17 November 1923): 3, 6.

"Doğrusu Bu." *Karagöz*, no. 1605 (4 August 1923): 3.

"Ebedî Ve Ezelî Kadın." In *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler*, no.7, 9-11. Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924.

"Entarili Erkekler." *Karagöz*, no. 1634 (10 October 1923):3

"Eski Ve Yeni Kadınlar." *Karagöz*, no. 1562 (7 March 1923):3

"Evlenmeye Dair." *Genç Kadın*, no. 9 (24 April 1919): 134 - 35.

"Evlilik *Hayat*ınızda En Ziyade Şikayet Ettiğiniz Şey Nedir?: Yüz Zevcenin Söyledikleri." *Muhît: Resimli Aylık Âile Mecmûası*, no. 2 (December, 1928): 118-22, 55.

"Fahişenin Başı." *Karagöz*, no. 1661 (16 February 1924): 3.

"Fare." In *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler*, No.10, 18-22. Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924.

"Ferhunde'nin Dudakları." In *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler* No:14, 19-21. Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924.

"Fuhuş Çiçeği." *Karagöz* (17 February 1926): 3.

"Genç Kızlarımıza Dair." *Türk Kadını*, no. 13 (28 November 1918): 203 - 04.

"Gömlek." In *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler*, no.13, 18-21. Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924.

"Görücülük Mü Görüşçülük Mü?" *Süs*, no. 3 (30 June 1923).

"Hanım Tuvaleti" *Karagöz* (18 October 1922): 3.

"Hayırkâr Bir Dost... Bir Hâmi " In *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler*, no.7, 12-18. Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924.

Her Evli Erkek Neler Bilmelidir? On Kuruşa Bir Kitap, Sevimli Ay Neşriyatı. Istanbul: Sevimli Ay Matbaası, 1927.

Her Evli Kadın Neler Bilmelidir? On Kuruşa Bir Kitap, Sevimli Ay Neşriyatı. Istanbul: Sevimli Ay Matbaası, 1927.

Her Genç Kız Neler Bilmelidir? On Kuruşa Bir Kitap, Sevimli Ay Neşriyatı. Istanbul: Sevimli Ay Matbaası, 1926.

Her Genç Neler Bilmelidir? On Kuruşa Bir Kitap, Sevimli Ay Neşriyatı. Istanbul: Sevimli Ay Matbaası, 1926.

"Her Nev'î Ta'mîrât." In *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler*, no.7, 3-7. Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924.

"Her Şeyin Bir Kolayı Vardır." In *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler*, no.2, 14-19. Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924.

"Hiç Sormayın." *Karagöz*, no. 1591 (16 June 1923): 3.

"İki Çare." In *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler*, no.9, 16-19. Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924.

"İpek Saçlarınız." *Süs*, no. 5 (14 July 1923): 8.

"Istanbul Hanımlarına!" *Karagöz*, no. 1618 (19 September 1923): 3.

"Istanbul Kızları." *Karagöz*, no. 1614 (5 September 1923): 3.

"İtfâ-Yı Harîk." In *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler*, no.4, 3-9. Istanbul: ÂmedÎ Matbaası, 1923-1924.

"İtiraf." In *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler*, no.5, 23. Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924.

"İzdivâc Dünyanın En Emin Sigortasıdır." *Resimli Ay*, no. 4 (1925): 24 - 25.

"Kadın Kokusu" *Karagöz* (13 December 1922): 3.

"Kadınlık Âlemi." *Süs*, no. 27 (15 December 1923):

"Kadınlık Âlemi: Kocalar Paranızı Muhafaza Ediniz!" *Süs*, no. 50 (24 May 1924): 11.

"Kandilli Sultanisi'nde Bir Müsamere." *Süs*, no. 10 (18 August 1923): 6.

"Kesik Saçlar." *Süs*, no. 49 (17 May 1924): 9.

"Kocanın Terbiyesi." In *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler*, no.14, 3-9. Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924.

"Ma'sumiyet." In *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler*, no.8, 20-22. Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924.

"Moda Değişiyor mu? Değişmiyor mu?" *Süs*, no. 29 (29 December 1923): 8.

"Mor Gömlek." In *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler*, no.13, 13-17. Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924.

"Müjgân'ın Kedisi." In *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler,* no.9, 3-10. Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924.

"Mülakât Saatine İntizaren." In *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler,* no.2, 7-13. Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924.

"Nâmûskârâne Hıyânet." In *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler*, no.10, 11-16. Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924.

"Neden Belli?" In *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikayeler*, no.1, 7-11. Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924.

1928. New Novels: The Well of Loneliness. In The Times Literary Supplement, http://www.timesonline.co.uk/tol/tools_and_services/specials/from_the_archive/article1069162.ece. (accessed.)

"Okunması Memnu'dur!" *Karagöz* (8 December 1923).

"Saç *Süs*leri." *Süs*, no. 10 (18 August 1923): 9.

"Saçları Kesmeli Mi, Kesmemeli Mi?" *Süs*, no. 49 (17 May 1924): 9.

"Saçlarını Kesmek İstemeyen Hanımlara." *Süs*, no. 53 (14 June 1924): 5.

"Sade Giyinen Kadınlar Cemiyeti." *Türk Kadını*, no. 3 (20 June 1918): 44-45.

"Safvet-I Hissiyyât." In *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler* No:15, 3-7. Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924.

"Salon Kadını Mı Ev Kadını Mı?" *Süs*, no. 44 (12 April 1924): 12.

"Salon Kadını Mı, Ev Kadını Mı?" *Süs*, no. 42 (29 March 1924): 16.

"Salon Kadını Mı, Ev Kadını Mı?" *Süs*, no. 43 (5 April 1924): 12.

"Salon Kadını Mı, Ev Kadını Mı?" *Süs*, no. 45 (19 April 1924): 10.

"Scandal of Streets" *Daily Express*, 20 September 1918.

"Seherciğin Başına Gelenler: Genç, Fakat..." In *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler*, no.4, 20-23. Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924.

"Seherciğin Başına Gelenler: İlk Tecrübe." In *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler*, no.3, 10-19. Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924.

"Sıfır Sıfır Sıfır." In *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler,* no.16, 3-5. Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924.

"*Süs*e Ve Kadınlığa Dair " *Süs*, no. 7 (28 July 1923): 12.

"Şimdiki Kocalar." *Karagöz*, no. 1616 (12 September 1923): 3.

"Şoförle Aşk." In *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler*, no.16, 19-22. Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924.

"Temâşâ-Yı Hüsn." In *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler,* no.6, 10-15. Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924.

"Temettu' Beyânnâmesi." In *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler*, no.15, 21-22. Istanbul: Âmedi Matbaası, 1923-1924.

"*Türk Kadını*." *Resimli Ay*, no. 3: 41 - 42.

"Türk Kadınlığının Âtisine Doğru: Acıbadem İnas Sultanisi'ni Ziyaret " *Süs*, no. 4 (7 July 1923): 14.

"Ufak Kadın *Süs*leri: Yan Tarakları." *Süs*, no. 53 (14 June 1924): 3.

"Umumhanede İntihâr, Kuşçubaşının Oğlu Nasıl Öldü?" *Vakit* 21 November 1922

"Unutulmuş Don Hikâyesi." In *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler*, no.12, 6-10. Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924.

"Yavrucuk." In *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler*, no.8, 3-13. Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924.

Ağaoğlu, Tezer. "Bizde Kadın." *Hayat*, no. 2 (9 December 1926): 6-7.

Âile Doktoru. "Saçlar." *Süs*, no. 35 (9 February 1924): 14.

Alâeddin, İbrahim. "Kadın Ve Terbiyecilik." *Türk Kadını*, no. 17 (30 January 1919): 259 - 60.

Arat, Zehra F, ed. *Deconstructing Images of the Turkish Woman*. New York: St. Marchin's Press, 1998.

Arif, Mehmet. "Açık Gerdanlar." *Türk Kadını*, no. 16 (9 January 1919): 254 - 55.

Asaf, Mehmet. *Cilveli Rana*, Gençlik Demetleri 12. Istanbul: Cemiyet Kütüphanesi, 1925.

———. *Fındıkçı Nigâr*. Istanbul: Cemiyet Kütüphanesi, 1925.

———. *Kocamın Kocası*. Istanbul: Cemiyet Kütüphanesi, 192?

———.*Kuşdili Gelini*. Istanbul: Cemiyet Kütüphanesi, 1925.

Baba, Ahu. "Afv." In *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler*, no.3, 3-9. Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924.

———. "Cadu." In *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler*, no.5, 3-9. Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924.

———. "Otuz Dördüncü." In *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler*, no.4, 10-16. Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924.

Bahri, Süleyman. "Beyaz Konferans: Kadın Ve Kıyafet," *Süs*, no. 30 (5 January 1924): 10-12.

———. "*Türk Kadını*: Kadın Ve Memleket," no. 28 (22 December 1923): 6-7, 10-11.

Cemal, Osman. "Açık Yazı Ve Resimler Gençleri Nasıl Bozuyor?" *Resimli Ay*, no. 9 (October 1924.): 35-37.

Cımbız. "Büyülü Haplar." In *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler*, no.5, 18-20. Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924.

———. "Kurt Mu Koyun Mu?" In *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler*, no.2, 3-6. Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924.

Doney, Moris. "Esmer Ve Sarışın Güzeller." In *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler* No:1, 18-21. Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924.

Edhem, Sadreddin. "Hayata Göre Kadın." *Genç Kadın*, no. 6 (13 March 1919): 86 - 87.

Ekrem, Ercüment. *Sabir Efendi'nin Gelini*. 2 ed. Istanbul: İkbal Kütüphanesi, 1922.

Fehmi, Hüseyin. "Dedikodu: Moda Tesbît Olunur Mu?" *Süs*, no. 37 (23 February 1924): 3

Hımbıl. "Korku." In *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler* No:8, 14-19. Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924.

İzzet, Edhem. *Kız Mı Dul Mu?* Gençlik Demetleri 1. Istanbul: Cemiyet Kütüphanesi, 1923.

İzzet, Faruk. "Kadınlık Âlemi." *Süs*, no. 24 (24 November 1923): 15.

İzzet Mehmet. "İçtimai Hayatta Kadın." Hayat, no. 92 (28 August 1926): 4-5.

İzzet, Selami. "Kıskanç." In *Kudurtan Geceler* 77-80. Istanbul: Cemiyet Kütüphanesi, 1923.

———. “Süse Ve Güzelliğe Dair!” *Süs*, no. 2 (23 June 1923): 4.

Kamil, Burhan. *Tövbeler Olsun*. Istanbul: Cemiyet Kütüphanesi 1928.

Kiraz. “Koca Nezâketi.” In *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler*, no:9, 11-15. Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924.

Margueritte, Victor. *Erkek Kız, La Garçonne*. Translated by Kemaleddin. Istanbul: Kitâbhâne-i Cihân, 1923.

Mehmet, İzzet. “İçtimai Hayat” *Hayat,,* no. 92 (30 August 1928), pp. 4-5.

Melahat. “Bugünkü Türk Kadınları.” *Resimli Ay*, no. 2 (1924): 27.

Mes’ûd, Zeki. “Vatanperverlik, Vatandaşlık.” *Hayat*, no. 7 (13 January 1927): 14-15.

Mes’ûd, Zeki. “Muzır Neşriyyât.” *Hayat*, no. 9 (1927): 14-15.

Nami, Kâzım. “Kadının Haklarına, Vazîfelerine Dair “ *Türk Kadını*, no. 2 (6 June 1918): 18-19.

Nihâl, Şükûfe. “Gençler Aradıklarını Niçin Bulamıyorlar?” *Türk Kadını*, no. 9 (12 September 1918): 130-31.

Nuri, Kaya. *Şadiye Boşandıktan Sonra*, *Fâcia Aşk*. Istanbul: Cemiyet Kütüphanesi, 1340/ 1924.

Nusret, Hâlide. “Kadınları Çalıştırma “ *Süs*, no. 28 (22 December 1923): 3-4.

Örfi, Vedat. “Fuhuş Kusmuğu.” In *Kız Mı Dul Mu*?, 27-38. Istanbul: Cemiyet Kütüphanesi, 1923.

Raik, M. “Taklit Ve Muhît ile Derece-i Alâkası.” *Genç Kadın*, no. 10 (8 May 1919): 148-49.

Refik, Garibe. “Yeni Kadın.” *Genç Kadın*, no. 1 (24 October 1918): 9 - 10.

Remzi, Mustafa. *Damat Bey*. Istanbul: Suhulet Matbaası, 1925.

———. *Damat Bey*. Istanbul: Suhulet Matbaası, 1925.

———. “Selma’nın İlk Kocası.” In *Selma’nın İlk Kocası*, 3-12. Istanbul: Cemiyet Kütüphanesi, 1928.

———. “Talihsiz Nişanlı.” In *Selma’nın İlk Kocası*, 15-24. Istanbul: Cemiyet Kütüphanesi, 1928.

Rikkat, Nezihe. “Âile Kütüphanesi.” *Türk Kadını*, no. 17 (30 January 1919): 257 - 58.

———. “Erkekleşme.” *Türk Kadını*, no. 13 (28 November 1918): 194-95.

———. “Sinemalara Dair Bir Temennî.” *Türk Kadını*, no. 15 (26 December 1918): 225-26.

Rıza, Safaeddün. *Sokak Ve Çayır Kızları*. Istanbul Cemiyet Kütüphanesi, 1925.

Sadık, Necmeddin. “Kızların Terbiyesi.” *Türk Kadını*, no. 6 (1 August 1918): 82-83.

Sâhir, Celâl. “Dedikodu: Bedbaht İstid’â.” *Süs*, no. 12 (1 September 1923): 3-5.

Sami, Belkıs. “İş Âlemine Atılan Bir Genç Kızın Mektupları.” *Muhît: Resimli Aylık Âile Mecmûası*, no.1 (1 November1928): 53-56.

Şekip, Semiha. “Bir Âile Nasıl Mesud Olur?” *Süs*, no. 30 (5 January 1923): 12.

Şükrü, Muallim Fuad. “Düşüncelerim.” *Genç Kadın*, no. 6 (13 March 1919): 83

Vâid, Ahmet. “Bizde Kızlar Nasıl Düşerler?” *Resimli Ay*, no. 8 (September 1924).

Vecdi, Hülya. “Dedikodu “ *Süs*, no. 46 (26 April 1924): 3.

Vehbi, M. “Kadın Âilenin En Pahalı Uzvudur.” *Resimli Ay*, no. 5 (1924): 8 -10.

Yorgo. “Kaynananın Fedâkârlığı.” In *Bin Bir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler* No:3, 20-23. Istanbul: Âmedî Matbaası, 1923-1924.

Zati, Hüseyin. “Kitaplar Ve Mecmûalar.” *Genç Kadın*, no. 6 (13 March 1919): 89 - 90.

Zühtüzâde, Ahmed İhsan. “İzdivac.” *Genç Kadın*, no. 3 (30 January 1919): 36-38.

Secondary Sources

"1924." *In Cumhuriyet'in 75. Yılı Ansiklopedisi*. Istanbul: YKY Yayınları, 1998: 31.

Abrams, Brett l. "Latitude in Mass-Produced Culture's Capital New Women and Other Players in Hollywood, 1920 –1941." *Frontiers* 25:2 (2004): 65-95.

Aktuzlu, Tülin. "Willy Sperco'nun Gözüyle İşgal Altında Istanbul." *Toplumsal Tarih*, no. 30 (June 1996): pp. 29-35.

Alexander, Sally. "Becoming a Woman in London in the 1920s and 1930s." In *Becoming a Woman and Other Essays in 19th and 20th Century Feminist History*. London: Virago, 1994.

Allen, Frederick Lewis. *Only Yesterday, an Informal History of the 1920s*. New York: Perennial Classics, 2000.

Altındal, Tunç. *Türkiye'de Kadın*. 5 ed. Istanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi, 1991.

Ankum, Katharina von, ed. *Women in the Metropolis: Gender and Modernity in Weimar Culture*. Berkeley, Los Angeles and London: University of California Press, 1997.

Arat, Yeşim. "1980'ler Türkiyesi'nde Kadın Hareketi: Liberal Kemalizm'in Uzantısı" *Toplum ve Bilim*, no. 53 (Bahar 1991): 7 - 19.

———. *The Patriarchal Paradox: Women Politicians in Turkey*. London and Toronto: Associated University Presses, 1989.

———. "The Project of Modernity," in *Rethinking Modernity and National Identity in Turkey*, ed. Bozdoğan Sibel; Kasaba Reşat (Seattle and London: University of Washington Press, 1997).

———. "Women's Studies in Turkey: From Kemalism to Feminism." *New Perspectives on Turkey*, no. 9 (Fall 1993): 119 - 35.

Atkin, Nicholas. "Between Democracy and Autocracy: France, 1918-45." In *Themes in Modern European History, 1890-1945*. Edited by Paul Hayes, 206-26. Florence, KY: Routledge, 1992.

Baum, Vicki. *Stud. Chem. Helene Willfüer*. Berlin: Ullstein, 1928.

Baydar, Oya. "Muasır Medeniyet Ütopyasından Köşe Dönme Hayaline." In *75 Yılda Değişen Yaşam Değişen İnsan: Cumhuriyet Modaları*. Edited by Oya Baydar, 9-13. Istanbul: Tarih Vakfi Yayınları, 1999.

Bayer, Herbert, ed. *Bauhaus 1919-1928*. Edited by Walter Gropius & Ise Gropius. Boston: Charles T. Branford Company, 1952.

Bayer, Jürgen. *The Morality of the Amor in the Humor of Fabliaux: A Collection of Critical Essays*. Edited by Benjamin L. Honeycutt Thomas D. Cooke. Columbia: University of Missouri Press, 1974.

Bell, Philip. "The Great War and Its Impact." In *Themes in Modern European History*, 1890-1945. Edited by Paul Hayes, 130-51. Florence, KY: Routledge, 1992.

Berg-Schlosser, Dirk. *Conditions of Democracy in Europe 1919-1939*. Edited by Jeremy Mitchell. London: Macmillan, 2000.

Berktay, Fatmagül. "Doğu ile Batı'nın Birleştiği Yer: Kadın İmgesinin Kuruluşu." In *Modernleşme Ve Batıcılık*. Edited by Uygur Kocabaşoğlu, 275-85. Istanbul: İletişim Yayınları, 2002.

———. *Kadın Olmak, Yaşamak, Yazmak*. 3. ed. Istanbul: Pencere Yayınları, 1998.

———. Tektanrılı Dinler Karşısında Kadın. Istanbul: Metis Yayınları, 1996.

Berman, Marshall. *All That Is Solid Melts into Air*. London: Verso, 1983.

Bierman, Judah. "Cencorship and the Language of Love." *The Family Life Coordinator* 14, no. 1 (January 1965): 10-16.

Boratav, Korkut. *Türkiye İktisat Tarihi 1908-1985*. 3. ed, Yeni Dizi:1. Istanbul: Gerçek Yayınevi, 1990.

Brettell, Richard R. *Modern Art 1851-1839: Capitalism and Representation*. Oxford: Oxford University Press, 1999.

Buckley, Cheryl; Fawcett, Hilary. *Fashioning the Feminine: Representation and Women's Fashion from the Fin De Siécle to the Present*. Edited by Hilary Fawcett. New York: I.B Taurus, 2002.

Buell, Raymond Leslie. *Europe: A History of Ten Years*. New York: The Macmillian Company, 1928.

Burbidge, Lady. "Woman and the War – Has She Degenerated." *The Sunday Times*, 1 June 1919.

Caporal, Bernard. *Kemalizmde Ve Kemalizm Sonrasında Türk Kadını* 1919-1970, Atatürk'ün Doğumunun 100. Yılı Dizisi 9. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1982.

Cawelti, John G. *Adventure, Mystery, and Romance: Formula Stories as Art and Popular Culture*. Chicago and London: The University of Chicago Press, 1976.

Charney, Maurice. *Sexual Fiction*. Edited by Terence Hawkes. Methuen, London and New York: New Accents, 1981.

Christie, Ian. "Mass Market Modernism." In *Modernism: Designing a New World*, edited by Christopher Wilk, 374-411. London: V&A Publications, 2006.

Coben, Stanley. "The Assault on Victorianism in the Twentieth Century." *American Quarterly* 27, no. 5, Special Issue: Victorian Culture in America (1975).

Constantine, Stephen. *Social Conditions in Britain, 1918-1939*. Florence, KY: Routledge, 1984.

Cooke, Thomas D. "Pornography, the Comic Spirit, and the Fabliaux." In *The Humor of the Fabliaux: A Collection of Critical Essays*. Edited by Benjamin L. Honeycutt Thomas D. Cooke, 137-62. Columbia: University of Missouri Press, 1974.

Corbin, Alain. *Women for Hire: Prostitution and Sexuality in France after 1850*. Translated by Alan Sheridan. Cambridge and London: Harvard University Press, 1996.

Cott, Nancy F. "The Modern Woman of the 1920s, American Style." In *History of Women in the West: Toward a Cultural Identity in the Twentieth Century*. Edited by Françoise Thébaud. Cambridge, Massachusetts, London: The Belknap Press of Harvard University Press, 1994.

Crisis, Nur Bilge. *Istanbul under Allied Occupation* 1918-1923. Leiden; Boston; Köln: Brill, 1999.

C. Claflin Davis, "The Refugee Situation in Constantinople." In *Constantinople To-day or The pathfinder Survey of Constantinople*. Ed. Clarence Richard Johnson (New York: The Macmillan Company, 1922)

Dekoven, Marianne. "Modernism and Gender." In *The Cambridge Companion to Modernism*. Edited by Michael Levenson. Cambridge: Cambridge University Press, 2006.

Deutsch, Sarah June. *From Ballots to Breadlines: American Women, 1920 – 1940* New York: Oxford University Press, 1994.

Discala, Spencer M. *Twentieth Century Europe: Politics, Society, Culture*. New York: McGraw-Hill, 2004.

Doğramacı, Emel. *Atatürk and the Turkish Woman Today*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, 1991.

———. *Atatürkten Günümüze Sosyal Değişmede Kadın*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, 1993.

———. *Rights of Women in Turkey*. Ankara: Universal Bookstore, 1982.

———.*The Status of Women in Turkey*. Ankara: Meteksan, 1984.

———.*Türkiye'de Kadının Dünü Ve Bugünü*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1989.

Dumenil, Lynn. "Re-Shifting Perspectives on the 1920's: Recent Trends in Social and Cultural History." In *Calvin Coolidge & the Coolidge Era: Essays on the History of the 1920's*. Edited by John E. Haynes. Washington D.C.: Library of Congress, 1998.

Durakbaşa, Ayşe. "Cumhuriyet Döneminde Kemalist Kadın Kimliğinin Oluşumu." *Tarih ve Toplum*, no. 51 (March 1988): pp. 39-43.

———. *Hâlide Edib Türk Modernleşmesi Ve Feminizm*. Istanbul: İletişim Yayınları, 2002.

———. "Kemalism as Identity Politics in Turkey." In *Deconstructing İmages of the Turkish Woman*. Edited by Zehra F Arat, 139-56. New York: St. Marchin's Press, 1998.

Eckardt, Wolf von. *Bertolt Brecht's Berlin: A Scrapbook of the Twenties*. Edited by Sander L. Gilman. New York: Anchor Press/Doubleday, 1975.

Edip, Hâlide. *The Conflict of East and West*. Lahor: Shaik Muhammed Ashraf, 1935.

Eldem, Vedat. *Harp Ve Müntâreke Yıllarında Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomisi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1994.

Eley, Geoff. *Forging Democracy: The History of the Left in Europe, 1850-2000*. Cary, NC: Oxford University Press, 2002.

Findley, C.V. "Restructing the Social and Political Order: The Bolshevik Revolution in *World Perspective*." N.Y: Houghton Mifflin, 1990.

Frame, Lynne. "Gretchen, Girl, Garçonne? Weimar Science and Popular Culture in Search of the Ideal New Woman." In *Women in the Metropolis: Gender and Modernity in Weimar Culture*. Edited by Katharina Von Ankum. Berkeley, Los Angeles, London: University of California Press, 1997.

Gedikoğlu, Şevket. *Kemalist Eğitim İlkeleri*. Istanbul: Çağdaş Yayınları, 1978.

Georgeon, François. "Gülüşün Ve Gözyaşlarının Kıyısında." In *Istanbul 1914-1923*. Edited by Stefanos Yerasimos, 78-97. Istanbul: İletişim yayınları 1997.

Giddens, Anthony. *The Consequences of Modernity*. Stanford: Stanford University Press, 1991.

———. *Reflexive Modernization: Politics, Tradition and Aesthetics in the Modern Social Order*. Edited by Ulrich Beck & Scott Lash. Cambridge: Polity Press, 1994.

Gökalp, Ziya. *Türkçülüğün Esasları*. Istanbul: Varlık Yayınları, 1968.

Göksel, Burhan. *Çağlar Boyunca Türk Kadını* Ve Atatürk. 2 ed. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1993.

Göle, Nilüfer. *Modern Mahrem*. 2 ed. Istanbul: Metis Yayınları, 1992.

Grayzel, Susan R. *Women's Identities at War: Gender Motherhood and Politics in Britain and France During the First World War*. London: Chapel Hill, 1999.

Green, Christopher. "The Machine." In *Modernism: Designing a New World*. Edited by Christopher Wilk, 70-111. London: V&A Publications, 2006.

Grenville, J.A.S. *A History of the World in the Twentieth Century*. Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press, 2000.

Gürpınar, Hüseyin Rahmi. *Nâmûsla Açlık Meselesi*. Istanbul: Hilmi Kitabevi, 1945.

Hake, Sabine. "In the Mirror of Fashion." In *Women in the Metropolis: Gender and Modernity in Weimar Culture*. Edited by Katharina Von Ankum. Berkeley, Los Angeles, London: University of California Press, 1997.

Halperin, Sandra. *War and Social Change in Modern Europe: The Great Transformation Revisited*. West Nyack, NY: Cambridge University Press, 2003.

Halpert, Herpert "Folklore and Obscenity: Definitions and Problems" *The Journal of American Folklore* 75, no. 297 (1962): 190-94.

Hamilton, Dr. G. V. "The Emotional Life of Modern Woman." In *Woman's Coming of Age*. Edited by Samuel D. Schmalhausen. New York: Horace Liveright, 1931.

Hartley, Catherine Gasquogine. *Women's Wild Oats: Essays on the Re-Fixing of Moral Standarts*. New York: Frederick A. Stokes, 1920.

Haste, Cate. *Rules of Desire: Sex in Britain, World War I to the Present.* London: Chatto and Windus, 1992.

Hayes, Carlton J.H. *Modern Times: The French Revolution to the Present*. Edited by Margareta Faissler. Vol. 3. New York: The Macmillan Company, 1965.

Hayes, Paul. "The Triumph of Ceasarism: Fascism and Nazism." In *Themes in Modern European History, 1890-1945*. Edited by Paul Hayes, 174-204. Florence, KY: Routledge, 1992.

Hemingway, Ernest. *İşgal Istanbul'u Ve İki Dünya Savaşı*. Istanbul: Bilgi Yayınevi, 1988.

Hobsbawm, Eric. *The Age of Extremes: A History of the World, 1914-1991*. New York: Vintage Books, 1996.

Holzer, Jerzy. "The Heritage of the First World War." In *Authoritarianism and Democracy in Europe, 1919-1939: Comparative Analyses*. Edited by Dirk Berg-Schlosser. Gordonsville, VA: Palgrave Macmillan, 2003.

Hunt, Lynn. "Introduction: Obscenity and the Origins of Modernity, 1500-1800." In *The Invention of Pornography*. Edited by Lynn Hunt, 9-45. New York: Zone Books, 1996.

İnan, Afet. *Atatürk Ve Türk Kadın Haklarının Kazanılması*. Istanbul: M.E.B. Yayınları, 1964. İ

———.*Tarih Boyunca Türk Kadınının Hak Ve Görevleri*. 3. ed. Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1975.

———.*The Emancipation of the Turkish Woman*. Paris: UNESCO, 1962.

İnan, Arı, ed. *Gazi M. K. Atatürk'ün 1923 Eskişehir-İzmit Konuşmaları*. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1982.

James, Harold. *Europe Reborn: a History, 1914-2000*. Harlow: Longman, 2003.

Johnson, ClarenceR., ed. *Constantinople To-Day or the Pathfinder Survey of Constantinople*. New York: Macmillan Company, 1922.

Johnson, Paul. *Modern Times: A History of the World from the 1920's to the Year 2000*. London: Phoenix Press, 2000.

Kandiyoti, Deniz. "Ataerkil Örüntüler: Türk Toplumunda Erkek Egemenliğinin Çözümlenmesine İlişkin Notlar " In *1980'ler Türkiye'sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar*. Edited by Şirin Tekeli, 367-82. Istanbul: İletişim Yayınları, 1995.

———. *Cariyeler, Bacılar*, *Yurttaşlar*. Istanbul: Metis Yayınları, 1996.

———. "The End of Empire: Islam, Nationalism and Women in Turkey" In *Women, Islam and the State*, edited by Deniz Kandiyoti, 22-47. Philadelphia: Temple University Press, 1991.

———. "Kadın, İslam Ve Devlet: Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım " *Toplum ve Bilim*, no. 53 (Bahar): 21-39.

———. "Slave Girls, Temptresses, and Comrades: Images of Women in the Turkish Novel in Women and Sexuality in Muslim Societies." In *Women and*

Sexuality in Muslim Societies. Edited by Pınar Ilkkaracan, 91-106. Istanbul: WWHR - New Ways, 2000.

Kaplan, Cora. "Pandora's Box: Subjectivity, Class and Sexuality in Socialist Feminist Criticism." In *Making a Difference: Feminist Literary Criticism*. Edited by Gayle Green; Coppelia Kahn. London, New York: Methuen, 1985.

Kaptan, Özdemir. *Beyoğlu - Kısa Geçmişi, Argosu*. Istanbul: Arkan İletişim Yayınları, 1993.

Karal, Enver Ziya, ed. *Atatürk'ten Düşünceler*. Istanbul: Milli Eğitim Bakanlığı, 1986.

Kent, Susan Kingsley. *Making Peace: The Reconstruction of Gender in Interwar Britain.* Princeton: Princeton University Press, 1993.

Keyder, Çağlar. "Whither the Project of Modernity? Turkey in the 1990s." In *Rethinking Modernity and National Identity in Turkey*, 37-51. Seattle and London: University of Washington Press, 1998.

Keyman, E. Fuat; İçduygu, Ahmet. "Türk Modernleşmesi Ve Ulusal Kimlik Sorunu: Anayasal Vatandaşlık Ve Demokratik Açılım Olasılığı." In *75 Yılda Tebaa'dan Yurttaş'a Doğru*. Edited by Artun Ünsal, 169-80. Istanbul: Tarih Vakfı, 1998.

Kili, Suna. *Türk Devrim Tarihi*. 3. ed. Ankara: Tekin Yayınevi, 1982.

Kitch, Carolyn. *The Girl on the Magazine Cover: The Origins of Visual Stereotypes in American Mass Media*: University of North Carolina Press, 2001.

Knodel, John E. *The Decline of Fertility in Germany, 1871-1939*. Princeton, NJ: Princeton University Press, 1974.

Koraltürk, Murat. "Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Istanbul." *Toplumsal Tarih*, no. 59 (November 1998): pp. 38-42.

Kundrus, Birthe. "Gender Wars: The First World War and the Construction of Gender Relations in the Weimar Republic." In *Home/Front: The Military, War and Gender in Twenieth Century Germany*, Edited by Karen Hagemann. Oxford: Berg Publishers, 2002.

Lodder, Christina. "Searching for Utopia." In *Modernism: Designing a New World*. Edited by Christopher Wilk, 22-69. London: V&A Publications, 2006.

Malamuth, Neil M. "Why Pornography? Models of Functions and Effects " *Journal of Communication* 34, no. 3 (1984 Summer): 117-29.

Marcus, Steven. "Conclusion: Pornotopia." In *The Other Victorians: A Study of Sexuality and Pornography in Mid-Nineteenth Century England*, 266-86. London: Weidenfeld and Nicolson, 1966.

Mardin, Şerif. *Türkiye'de Din Ve Siyaset*. Istanbul: İletişim, 1994.

Margueritte, Victor. La Garçonne. Paris: Flammarion 1922.

McMenamin, Hugh L. "Evils of Woman's Revolt against the Old Standards." *Current History 27*, no. 1 (1927: October): 30-32.

Melman, Billie, ed. *Borderlines: Genders and Identities in War and Peace 1870-1930*. New York and London: Routledge, 1998.

Minibaş, Türkel. "Türkiye'nin Kalkınma Sürecinde Kadın İşgücü." In *Aydınlanmanın Kadınları*. Edited by Necla Arat, 331-49. Istanbul: Cumhuriyet Kitapları, 1998.

Mitchell, Jeremy. "United Kingdom: Stability and Compromise." In *Conditions of Democracy in Europe 1919-1939*. Edited by Dirk Berg-Schlosser, 449-63. London: Macmillan, 2000.

Moore, Laurence S. "Some Phases of Industrial Life" In Constantinople To-day or The Pathfinder Survey of Constantinople. Ed. Clarence Richard Johnson (Istanbul: New York: The MacMillan Company, 1922.)

Moran, Berna. *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış*. Vol. 1. Istanbul: İletişim Yayınları, 1983.

Mosse, George L. *Nationalism and Sexuality: Respectability and Abnormal Sexuality in Modern Europe*. New York: Howard Fertig, 1985.

Najmabadi, Afsaneh. "Hazards of Modernity and Morality: Women, State and Ideology in Contemporary Iran." In *Women, Islam and the State*. Edited by Deniz Kandiyoti. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Macmillan, 1991.

Narvaez, Peter. "Introduction: The Death - Humor Paradox." In *Of Corpse: Death and Humor in Folklore and Popular Culture*, 1-12. Utah: Utah State University, 2003.

Nava, Mica. "Modernity's Disavowal: Women, the City and the Department Store." In *Modern Times: Reflections on a Century of English Modernity*. Edited by Mica Nava, 38-76. London&New York: Routledge, 2004.

O'Shea, Alan. "English Subjects of Modernity." In *Modern Times: Reflections on a Century of English Modernity*. Edited by Mica Nava, 7-37. London & New York: Routledge, 2004.

Ömer Lütfü. *Adab-ı Muaşeret Konferansı Hayatı İçtimaiye* Istanbul: Harbiye Mektebi Matbaası, 1930.

Özbay, Ferhunde, ed. *The Study of Women in Turkey* Unesco and Turkish Social Science Association, 1986.

Page, Robert. “The United Kingdom.” In *State of Social Welfare: The Twentieth Century in Cross National Review*. Edited by John P. Dixon, 159-86. Westport: USA: Greenwood Publishing Group Inc., 2002.

Philiphs, John. *Forbidden Fictions: Pornography and Cencorship in Twentieth-Century French Literature*. London: Pluto Press, 1999.

Prost, Antoine, ed. *Riddles of Identity in Modern Times*. Edited by Gérard Vincent. Vol. 5, A History of Private Life: Harvard University Press, 1991.

Radclyffe Hall. *The Well of Loneliness*. London: Cape, 1928.

Reagin, Nancy R. “A True Woman Can Take Care of Herself: The Debate over Prostitution in Hanover, 1906.” *Central European History 24*, no. Winter (1991).

Rice, Margery Spring. *Working -Class Wives*. London: Virago, 1981.

Roberts, J. M. *Europe 1880-1945*. New York: Holt, Rinehart and Winston Inc., 1967.

Roberts, Mary Loise. *Civilizations without Sexes: Reconstructing Gender in Postwar France, 1917-1927*. Chicago and London: The University of Chicago Press, 1994.

Rowbotham, Sheila. *Hidden from History: Rediscovering Women in History from the 17th Century to the Present.* London: Pluto Press, 1973.

Sakaoğlu, Necdet. *Cumhuriyet Dönemi Eğitim Tarihi*. Istanbul: İletişim Yayınları, 1992.

Sandrow, Nahma. *Surrealism: Theater, Arts, Ideas*. New York: Harper and Row Publishers, 1972.

Sann, Paul. *The 20s: The Lawless Decade*. New York: De Capo Press, 1957.

Sarıoğlu, Mehmet. *Ankara: Bir Modernleşme Öyküsü (1919-1945*). Kültür Eserleri Dizisi 290. Ankara: T.C Kültür Bakanlığı, 2001.

Schick, Irvin Cemal. “Sunuş.” In *Bin Bir Buse: 1923 - 1924 Istanbulu’ndan Erotik Bir Dergi*. Edited by Ömer Türkoğlu, 9-25. Istanbul: Kitap Yayınevi, 2005.

Stanford J., Shaw, Ezel Kural Shaw. History of the Ottoman Empire and Modern Turkey, Vol. 2, New York: Cambridge University Press, 1995

Shideler, James H. “Flappers and Philosophers, and Farmers: Rural-Urban Tensions of the Twenties.” *Agricultural History 47*, no. 4 (1973): 283-99.

Sirman, Nüket. “Feminism in Turkey: A Short History” *New Perspectives on Turkey*, no. 1 (Fall 1989): 1-34.

Sohn, Anne Marie. “Between the Wars.” In *A History of Women in the West: Toward a Cultural Identity in the Twentieth Century*. Edited by Françoise Thébaud. Cambridge, Massachusetts, London, England: The Belknap Press of Harvard University Press, 1994.

Soland, Birgitte. *Becoming Modern: Young Women and the Reconstruction of Womanhood in the 1920s*. Princeton and Oxford: Princeton University Press, 2000.

Sonn, Richard. “Your Body Is Yours: Anarchism, Birth Control, and Eugenics in Interwar France.” *Journal of the History of Sexuality* 14, no. 4 (2005): 415-32.

Stange, Margot Klages. “Prostitution.” In *The Weimar Republic Sourcebook*. Edited by Anton Kaes. Berkeley and Los Angeles: University of California Press, 1995.

Stevenson, John. *British Society, 1915-1945, The Penguin Social History of Britain*. London: Penguin, 1990.

Stewart, Douglas J. “Pornography, Obscenity, and Capitalism.” *Antioch Review 35*, no. 4 (1977 Fall): 389 - 98.

Taşkıran, Tezel. *Cumhuriyetin 50. Yılında Türk Kadın Hakları*. Ankara: Başbakanlık Basımevi, 1973.

———.*Women in Turkey*. Istanbul: Redhouse Yayınevi, 1976.

Tekeli, Şirin. *1980’ler Türkiye’sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar*. Istanbul: İletişim Yayınları, 1995.

———. *Kadınlar Ve Siyasal Toplumsal Hayat*. Istanbul: Birikim Yayınları, 1982.

———. *Women in Modern Turkish Society*. London: Zed Books, 1995.

Temel, Mehmet. *İşgal Yıllarında Istanbul’un Sosyal Durumu*, Yayımlar Dairesi Başkanlığı Kültür Eserleri Dizisi. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1998.

Tezel, Yahya S. *Cumhuriyet Döneminin İktisadi Tarihi 1923-1950*. Ankara: Yurt Yayınevi, 1982.

Tomkins, Calvin. *The Bride and the Bachelors: Five Masters of the Avantgarde*. New York: Viking Penguin, 1965.

Toprak, Binnaz. “Emancipated but Unliberated Women in Turkey: Impact of Islam.” In *The Study of Women in Turkey* edited by Ferhunde Özbay, 1-16: Unesco and Turkish Social Science Association, 1986.

Toprak, Zafer. *Bir Yurttaş Yaratmak: Mûasır Bir Medeniyet İçin Seferberlik Bilgileri 1923-1950*. Istanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat 1998.

———. "Cumhuriyet Arifesi Evlilik Üzerine Bir Anket: Görücülük Mü? Görüşçülük Mü?" *Toplumsal Tarih*, no. 50 (February 1988): pp. 32-34.

———. "Dr. Cemal Zeki'nin Delişmen, Çılgın Kızları: Cumhuriyette Genç Kız Ve Kadın İntiharları." *Toplumsal Tarih*, no. 87 (March 2001): pp. 33.

———. "Genç Kız Ve Kadın İntiharları Ii: Cumhuriyet Erkeğinin Kadın İmgesi." *Toplumsal Tarih*, no. 99 (March 2002): pp. 15-19.

———. "Genelevler." In Dünden Bugüne Istanbul Ansiklopedisi, 392-393. Istanbul: Türkiye Ekonomik ve *Toplumsal Tarih* Vakfı, 1993.

———. "Istanbullu'ya Rusya'nın Armağanları: Haraşolar." *Istanbul*, no. 1 (1992).

———. "Istanbul'da Fuhuş ve Zührevi Hastalıklar." Tarih ve Toplum, no. 39 (March 1987): 31-40.

———. "Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Müstehcen Avam Edebiyatı." *Tarih ve Toplum* (January 1987): 25-29.

———. "Mütâreke Döneminde Istanbul." In *Dünden Bugüne Istanbul Ansiklopedisi*, 19-23. Istanbul: Türkiye Ekonomik ve *Toplumsal Tarih* Vakfı, 1993.

———. "Önsöz." In *Istanbul 1920*. Edited by Clarence Richard Johnson. Istanbul: Tarih Vakfi Yurt Yayınları, 1995.

———. *Türkiye'de Milli İktisat (1908-1918)*. Ankara: Yurt Yayınları, 1982.

Törenek, Mehmet. *Türk Romanında İşgal Istanbul'u*. Istanbul: Kitabevi Yayınları, 2002.

Tunaya, Tarık Zafer. *Müntâreke, Cumhuriyet Ve Atatürk*. 2 vols. Vol. II, *Türkiye'de Siyasal Gelişmeler* (1876-1938). Istanbul: Istanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2002.

Türe, Fatma. "Binbir Buse: En Şen En Şuh Hikâyeler" *Asklepios*, no. 4 (2004): 84-95.

———. "II. Meşrutiyet Dönemi Müstehcen Avam Edebiyatı " *Eleftherotypia* (2006).

———. "Mahrem Tarih " *Tarih ve Toplum* (Özel Sayı, 2001.)

———. "Özgürlükle Gelen Müstehcenlik " *Tarih ve Toplum* (Özel Sayı, 1999).

Tütengil, Cavit Orhan. "1927 Yılında Türkiye." In *Atatürk'ün Büyük Söylevi'nin 50. Yılı Semineri, Bildiriler, Tartışmalar*, 55-70. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1980.

Unat, Nermin Abadan. "Toplumsal Değişme Ve *Türk Kadını*." In *Türk Toplumunda Kadın*, edited by Nermin Abadan Unat, 1-32. Ankara: Araştırma, Eğitim, Ekin Yayınları ve Türk Sosyal Bilimleri Derneği, 1982.

Ward, A.C. *The Nineteen-Twenties Literature and Ideas in the Post War Decade*. London: Methuen & Co. Ltd, 1930.

Waterman, Richard A. "The Role of Obscenity in the Folk Tales of the 'Intellectual' Stratum of Our Society" *The Journal of American Folklore* 62, no. 244 (April-June 1949): 162-65.

Weeks, Jeffrey. *Sex, Politics and Society: The Regulation of Sexuality Since 1800*. London and New York: Longman, 1981.

Wilk, Christopher. "The Healthy Body Culture." In *Modernism: Designing a New World*. Edited by Christopher Wilk, 248-309. London: V&A Publications, 2006.

Yenal, Oktay. *Cumhuriyet'in İktisat Tarihi*. Istanbul: Homer Kitabevi ve Yayıncılık, 2003.

Yerasimos, Stefanos. "Kozmopolit Bir Yapıdan Milliyetçiliğe." In *Istanbul 1914-1923*. Edited by Stefanos Yerasimos, 11-24. Istanbul: İletişim Yayınları, 1997.

Zürcher, Erik Jan. *Turkey: A Modern History*. London, New York: I.B. Tauris, 2003.

APPENDICES

A- Selections from *Karagöz*

"Boş Ol" *Karagöz*, no. 1581 (12 May 1923): 3.

Amerika'da (boşanma) hakkı kadınlara verildikten beri mahkemeler karı koca davasından başını alamıyorlarmış! Bizim kanûna yine şükredelim. Çünkü bu hak bizim kadınlara da verildi mi hepimiz boşuz! Amerika kadınları âdeta erkek gibidirler. Hem vücûdca kuvvetli, hem fikirce kuvvetlidirler. Sokakta kalmazlar, aç kalmazlar. Bizde kocasından boşanan kadını vah vah diye teselli ederler ya, orada tebrik ediyorlar. "aferin, bravo sana, tam kadınlığını gösterdin" diyorlar! Vâkıâ bizde de:

-Amasya'nın bardağı, biri olmazsa biri daha, diyen eli maşalı kadınlar vardır ya! Fakat bunlar devede kulak! Ekseri kadınlarımız boşanmanın lakırdısından bile korkarlar. Lakin Amerikalılar da boşanma hakkını kadına verdiklerinden şikayete başlamışlar. Çünkü kadınlar bu hakkını öyle saçma şeylerde kullanıyorlar ki artık bu maskaralıklar gazetelere bile düşüyor. Meselâ kocası akşam geç geldi diyelim! Bir kavga, bir döğüş, haydi boş ol! Adamcağız hiçden yere evinden barkından olduğuna mı yansın, üste bir alay para vereceğine mi yansın! Herkesin karşısında boşanmış bir adam diye kaldığına mı yansın! Kadınlar ne kadar okusalar, ne kadar kuvvetlenseler yine bir dakika geliyor ki sinirleri gevşiyor. Akıl, idrâk kalmıyor, zaten yürekleri zayıf! Hele ayın birkaç gününde büsbütün zıvanadan çıktılar mı artık akıllarına eseni de yapmaktan çekinmiyorlar. Vâkıâ şimdiki erkekler de pek sağlam akıllı değil ya! Nikâhlarda eski kuvvet kalmadı. Bugün kumrular gibi sevişen çiftler ertesi gün akrep gibi birbirlerini sokmaya uğraşıyorlar. Eskiden sofu adamlar kadını mum etmek için daha ilk günlerde şart koşarlarmış:

-Komşunun delikanlısına bakarsan, sokağa benden izinsiz çıkarsan, kapıdan gelene geçene görünürsen, kafesi kaldırıp altından bakarsan şart olsun ki boşsun!

Bu ültümatomu kadın aldı mı almadı mı! Zavallı boş olacağım diye kapıdan görünmek değil kapının tarafına bile gidemez, kafesi kaldırmak değil pencereye bile yaklaşamaz, hele komşunun delikanlısını görmemek için bağçeye çıkamaz, boş kaldıkça da:

-Aman yarabbi, sana sığındım, bana komşunun oğlunu gösterme! diye yalvarır.

Bazısı hakikatten böyledir. Bazısı da büsbütün çileden çıkar, kocasının bütün şartlarını başından aşa geçirir. Kapısından da görünür, pencereden de görünür, komşunun delikanlısıyla da işi pişirir, kocası da ötede kendi kendine:

-Şart olsun dedim ya. Artık bir halt edemez! diye övünür, böbürlenir!

Ya nikâhlı mikahlı kocasını bırakıp kaçanlara ne diyelim! Adamcağız itâat ilâmı çıkaracağım, nikâhım altında çürüteceğim diye mahkeme mahkeme sürünürken tazenin biri de istediğiyle hem sevişir hem cilveleşir!

Bizim nikâh usûlleri de zamana göre değiştirmek lâzım. Fakat herhâlde Amerika'da olduğu gibi silmesselam boşama hakkı vermemeli! Çünkü bizim kadınlarımız zaten sinirli, olmayacak şeyi tutturup bizi boşadılar mı hâlimize

köpekler ağlar. Meselâ sabahleyin sana bir elbiselik ısmarlamış da alamamışsın. İster misin akşam koltuğundaki paketi görmeyen can yoldaşın:

-Seni gidi laf anlamaz herif seni! Dediğimi yapmamak ha! Boş ol bakalım! Diye bohçanı önüne atsın! Olur mu olur! Hele iç güveysi oldun mu, alimallah "gık" diyecek hâlin yoktur. Ensende boza pişirseler "eyvallah" demelisin! Doğrusu bu darlık zamanda pabuçları ele alıp sokakta kalmak düşman başına!

"Hiç Sormayın." *Karagöz*, no. 1591 (16 June 1923): 3.

Geçen gün bir gazeteci, İstanbul müslüman halkının eskisi gibi Boğaziçi, Adalar, Göztepe, Erenköy gibi yazlık yerleri şenlendirmediğinden şikayet ediyor ve şöyle söylüyordu:

"Ne idi Mütârekenin ilk seneleri, Adalar vıcır vıcır kaynıyordu. Yerli Rumların, Ermenilerin ecnebilerle bir olarak yaptıkları şenlikler her gün bir düğün, her gün bir bayram zevki veriyordu. Biz o zaman başımız önünde kendi bayramımızı bekliyorduk. İşte bizim de sevinç günümüz geldi, neden zevk etmiyoruz!?"

Nasıl zevk edebiliriz. Zevk dediğin mangizle olur. İstanbul'un yarısı nafakasını hükümetten bekler. Şimdi hükümetin bakışı ile adamın karnı bile doymuyor. Yaz gelince yazlığa, kış gelince kışlığa gitmek de bir zamanmış. On beş yirmi yıl evvel Boğaz sırtları yeşermeye başladı mı İstanbul'un her tarafından Sirkeci araba vapuru iskelesine doğru takım takım manda, öküz arabaları inmeğe başlardı. Türklerin eskiden kalma "yaylak" ve "kışlık" âdetleri yirminci asırda bile devam ederdi. Bu göç etmek o kadar mühim bir işti ki, haftalarca hazırlık görülür. Köşkler, yalılar kiralanır. Arabalar tutulur. Eşyalar denk yapılır. Nihayet pek battal şeyler evde bırakılmak şartıyla göç edilirdi.

Bu arabaların manzarası da ömürdür ha! altta sandıklar, üstte yatak bağları, daha üstte aynalar, konsüller, sandalyeler, karyola demirleri, arabanın arkasında yemek dolabı, kuş kafesi, gaz tenekeleri! Kırılacak, dökülecek şeyleri sarıp sarmalamak istif etmek de bir iştir ha! Araba kapıdan gıcır gıcır ayrıldı mı ev halkı da ellerinde hâllerine göre bir çıkın yola düzülürler. İçinde en'âm-ı şerîf, emlâk senetleri, elmas kutuları olan torba muhakkak büyük hanımın elindedir. Bacı, evin emekdar kedisini sepete koymuş eline almıştır. Küçük hanım üstü isminin ilk harfini taşıyan ûdunu taşır! Evin başka mensubları pek kıymetli eşyadan birer tanesini yüklenmişlerdir. Taşınmaya hazırlanmakla yerleşmeye çalışmak tam on beş günlük bir iştir. Mamafih yerleşmek, toplanmakdan daha güçtür. Hele bir kere sandıklar, bağlar açılmaya başladığı zaman bütün ev halkı ayaktadır.

-A, a, bu sandıkta tamam beş tabak kırılmış ayol!

-Töbe! yazıklar olsun, nenemden yâdigâr biricik sürahi tuzla buz olmuş!

-Ben o eşek heriflere yavaş indirin dedim. Dedim anlatamadım!

-Eyvahlar olsun, ayol şu duvar saatine bakın içi içine geçmiş.

-Kabâhât sende ama anne! babam şunu elde götürün diye kırk kere söyledi!

-Ay başıma gelenler ayol bir tane misafir fincanı kalmamış. Hay içiniz çıksın herifler yetişmeyiniz e mi?

Bütün bu patırtılar arasında bir hafta yerleşme davası sürer. Kırılan şeyler tazelenir. Ondan sonra bütün dertler unutulur. Akşamları deniz kıyısına, yahud fıstıklar altına çıkıldı mı, hepsinin ağzı birdir:

-Ooh, ne iyi ettik de geldik. Doğrusu cennet gibi yer!

Hele karşıki köşkün oğlu ile iş pişiren küçük hanımla yalılardaki sevgilisiyle muhabbet tazeleyen küçük beyin, komşunun bağçevanıyla geceleri tandır kebabı yapmaya başlayan işçi kadının keyfini hiç sormayın.

"Doğrusu Bu." *Karagöz*, no. 1605 (4 August 1923): 3.

Frenk muharrirlerinden biri bu yıl mühim bir kitap çıkardı. Adı bizim ta'bîrle "odalık"tır."Odalık" demek ne demektir? Bilmeyen varsa ona da anlatayım. Eski bolluk zamanlarında her erkeğin nikâhlı bir kadından başka eve odalık diye bir kaç güzel kadın daha almasıdır. Bunlardan olan çocuklarda nikâhlı karısından olan çocukları gibi sütbesüt kendi malıdır. Mîrâsına bir bir girerler, aralarında hiç fark yoktur. Frenk muharriri diyor ki: "muharebede millet kırıldı, her memleket kendi hesâbına en aşa bir iki milyon genç ziyan etti. harbden sonra sandık ki hep gençler evlenecek, yılına varmadan çocukları olacak, eski ziyanları ödeyecek! Hâlbuki işsizlik ve pahalılık gençleri evlenmek fikrinden caydırdı. Şimdi yüzde bir evlenen çıksa bile o da çocuk yapmaktan çekiniyor. Onun için bu işe başka bir çare bulmak gerek!.."

Frenk muharriri bunu dedikten sonra çareyi de buluyor. Diyor ki:

"Bugün Avrupa'da zengin erkeklerin karıları var. Fakat karılarından gizli başka başka evlerde başka başka "metres"leri de var. Bunlardan çocukları da olsa tanınmıyor "piç" deniyor. Bari bir kanûn yapılsa böyle hâli vakti yerinde olanların metres yerine nikâhlı kadın almalarına müsâade verilse!o zaman nüfûs belki biraz çoğalır!"

Şimdi bize gelelim. Bizde dört kadın almak vaktiyle bolluk zamanında âdet imiş! Şimdi ne dört kadın alacak babayiğit erkek kaldı, ne de ortaklığa razı olacak câhil kadın!

Frenk muharriri erkeklerin üç beş kadın almalarının tabîata da uygun olduğunu isbât için horozları, boğaları, koçları misâl getiriyor. Yalnız, insanların hayvanlar gibi duygusuzca çinko minko yapmayacaklarını unutuyor. Zengin frenkler neden karılarından ve hatta ahbâblarından gizli "metres" tutuyorlar. Çünkü bir tarafta kadını göklere çıkarıp "ahımsın", "şahımsın" dedikleri hâlde öte tarafta başka birini kandırıp "canımda sensin şanımda" demeğe sıkılıyorlar. Hâlbuki horoz öyle mi? şimdi paçalı tavukla muhabbet eder. Ondan ayrılır, onun gözü önünde tepeli tavuğa yanaşır. Ondan ayrılır çilliye, ondan da benekliye! Şimdi bunu erkekler yapabilir mi ya!

Eski padişahlar saraylarına yüzlerce güzel kadın toplayıp sıraya çekerler sürü sürü Şehzade çıkarıp sonra tahtıma göz dikmesin diye kafalarını keserlermiş! Bir gecede kırk evladının kanına girecek, bir kılıç da otuz kardeşinin boynunu uçuracak kadar hayvan yürekli insandan hayır gelir mi?

Bir erkeğin birden fazla kadını resmen nikâhlayıp alması kâbil değil. Çünkü bunu artık erkeklerin kafası da almıyor kadınların kafası da! Tek tük iki karılı adamlar olsa bile bunlar devede kulak! O hâlde nüfûs yapmak için ne çare bulmalı! sokaklar kızdan geçilmiyor. Boy boy, renk renk, çeşit çeşit! hazırdan mı istersin ısmarlama mı? evlenecek delikanlı göster! Az çok bir iş tutmuş arkadaşlara soruyoruz:

-Neden evlenmiyorsun?

Boynunu büküyor:

-Nasıl evleneyim! aldığım para kendi masrafıma ancak yetişiyor. Kadın geçindirmek kolay mı?

Yerden göğe kadar hakkı var. Çünkü kadın eskisi gibi bir lokma bir hırka ile olmuyor. Dünya değişti. Hele şehirlerde! sinema var, oyun var, eğlence var.. candır çeker nefstir ister! bâhusûs gençler şamama gibi evde oturamazlar. Sokak demek para demek! Şu hâlde nüfûs yetiştirmek için çarenin çaresi milleti işsiz bırakmayıp zenginleştirmektir. Ta'bîr ağır ama zarar yok. Arpayı bol yiyen kısrak iyi kişner.

"Istanbul Kızları." *Karagöz*, no. 1614 (5 September 1923): 3.

Ara sıra Anadolu karîlerimizden İstanbul kızları hakkında mektuplar alırız. Bunları yazan ekseriyyâ delikanlılar, diyorlar ki: "şu İstanbul kızlarıyla evlenmek isteriz. Fakat bir türlü cesaret edemiyoruz. Çünkü İstanbul kızları için fena söylüyorlar. Açık saçık geziniyor, dans ediyor, rast geldiği gençle fasa fiso ediyor, deniyor. Bunları işitirken onlarla bir yastığa nasıl baş koyarız!?..."

Bu delikanlılar muhakkak İstanbul kızlarının bazıları için söylenen dedikodudan, bilhâssa bazı gazetelerin biraz aşırı giden yazılarından, huylanmış olsa gerek! Eğer b dedikodulara, bu yazılara bakılacak olursa İstanbul'da şöyle aile yuvası kuracak bir tek kız yoktur. Her kız havalanmış, her kız sevdalı, her kız mâcerâlıdır. Hangisini biraz araştırsan alt tarafı fos çıkar. Böyle akîdesi bozuk, mayası bozuk kızlarla ne ev bark kurulur, ne de çoluk çocuk sahibi olunur. Çünkü böyle havalı kızlardan ne evine, ne çocuğuna, ne de kocasına sadakat beklenmez!

İstanbul kızları aleyhindeki bu fikirleri ne kadar uzatsak söylenecek o kadar ağır kelimeler bulunur. Fakat hakikatte öyle mi acebâ?

Bir defa açık saçıklığı hangi ma'nâda anlıyoruz. Bir genç kız farz edin. Temiz ve zengin bir ailenin evladıdır. Bu kız tabîî iyi tahsîl edecek, iyi terbiye görecek, iyi yaşayacak ve son moda giyinecek. Çünkü az çok zengin ve ma'lûmâtlı bir genç kız bugün uçkurluklu çarşaf giyip kadın ninem gibi sokağa çıkamaz. Bu ma'lûmâtlı ve zengin kız tabîî ki ciddi bir Amerikan, bir İngiliz kızı gibi serbestçe sokağa çıkar. Serbestçe alışveriş eder, serbestçe oturup kalkarsa, buna açık saçık ve başı havada mı diyeceğiz! İstanbul'da çeşit çeşit kız vardır.

Şüphesiz ki ana ve babasının fena terbiyesinden, etrafının fena görüşünden fena fena dersler alıp ve serbestliği, rast geldiğine işmâr edip gönlünü sevda pazarına çeviren kızlar da pek çoktur. Böylelerinin kocaya vardıktan sonra aile kadını olmalarında yüzde ancak beş, on ümit vardır. Eğer dünyayı anlamamış, hoyrat bir kocaya düşerse sağlam zokayı yuttu demektir. Mateesüf aile terbiyesinin kıtlığı, muhîtin sefâleti yüzünden birdenbire nâmûssuzluğa doğru çökmesi, binlerce genç kızı iffetinden uzaklaştırmıştır. Bunu inkâr edemeyiz. Bu kızlar ana ve babanın cehaletinden, evlerinin sefâletinden ve muhîtin fenalığa doğru olan dehşetli isti'dâdından müteessir olup kirlenmiştir.

Bugün polisin nezareti altındaki bir çok umûmî evlerde ne körpecik aile kızlarının hayatla pençeleştiğini biliyoruz. Ve yine bir çokları da yine sefâlet ve muhîtin fenalığa isti'dâdı, serbestliğin yanlış anlaşılması, aile terbiyesinin sakatlığı yüzünden her gün aynı çirkefe sürükleniyorlar.

Mamafih bütün bu fenalıklar hep sokakta görülen açık saçık ve şık kadınlarda sanmayın! iki kat peçe ve uçkurluklu çarşaf altında ve kafes arkasında daha çirkin ahlâksızlıklar olduğuna da şüphe etmeyin!

Yanlış anlaşılan tek bir nokta vardır. Sokakta her gördüğümüz serbest ve şık hanım zannettiğimiz gibi başı havada olanlardan değildir. Bunların nâmûslusuyla nâmûssuzunu ayırt etmek için tecrübeli bir göz ister. Ve şuna da îmân etmeliyiz ki her kadın istediği erkeğe karşı nâmûslu istediğine karşı nâmûssuzdur. Bütün bunları

söyledikten sonra diyebiliriz ki, İstanbul'da serbest fakat iffeti, kalbi lekelenmemiş pek çok aile kızı, aile kadını vardır ki zaten biz de kadınlığın istikbâlini yalnız onlardan bekliyoruz.

"Şimdiki Kocalar." *Karagöz*, no. 1616 (12 September 1923): 3.

Malum ya, şimdiki hükümet inkılâb geçirdiği gibi ailelerde inkılâb geçiriyor. Dünya muharebesi her şeyi alt üst etti. Hani o kadar diyeceğim ki dünyada değişmeyen bir şey kaldıysa o da şehremanetidir. Ne ise yine derdimizi deşmeyelim. Dünya Muharebesi bilhâssa bizde aile işlerini perişan etti. Kadınlar, erkeklerin züğürtlüğünden, yâhûd da dünya gailesine düşüp miskinleşmelerinden istifâde işi azıttılar. Nerede eski kocalar, nerede eski kadınlar!

İzinsiz komşuya gittin, kafesi sürüp yoğurtçu ile pazarlık ettin diye karı boşayan babayiğitler de nerede! Kardeşinin oğluna başörtüsüz çıkarsan şart olsun diye boşayacağını belli eden ağalar, efendiler nerede! dünya gailesi kadını da kafes arkasından çekti aldı.

Kocasız, erkeksiz ne genç kadınlar bugün bir lokma ekmeklerini çıkarmak için sokak sokak, semt semt iş arıyorlar. Vaktin en kibar hanımları bile şimdi kendi işlerini kendileri görüyorlar. İki okka ekmek pazarlık etmesini bilmeyen, bakkaldan içeri adımını atmayan ne aile kadınları var ki ellerinde sepet yirmi para daha ucuzunu bulurum diye dükkan dükkan, çarşı pazar dolaşıyor. Evinde misafirini ağırlamaya sıkılan genç hanımlar şimdi mağazalarda tezgahtarlık ediyor. Ve müşteriye mal beğendireceğiz diye tatlı dil döküyorlar! Dünya bu, şunun bunun dediğiyle gitmez. İhtiyaç adama her şeyi yaptırır.

Fuhuş arttı diyorlar, nasıl artmasın. Binlerce genç kızın, genş kadının kimsesiz, yardımsız aç kaldıklarını görüp:

-Bırakın açlıktan gebersinler mi diyeceğiz!

yoksa keseye asılıp:

-Alın şunu da ekmek parası yapın mı diyeceğiz!

ne onu diyebiliriz, ne onu! binâenaleyh onlar da bir gün sabır ederler, iki gün sabır ederler. Açlık gözlerini karartınca kendi gençlikleri, güzellikleriyle geçinmeye mecbûr kalırlar..

Burası böyle ya! Fakat şöyle hâli vakti yerinde olan ailelerde bile eski intizâm kalmadı. Eskiden bir ev efendisi sabahleyin işine gitmek için ayaklarını karısının burnuna uzatıp pabuçlarını giydirtirken azametli azamatli karısına emirlerini verirdi:

-Bağçedeki şu patlıcanları sulayın, ben et, zerzevat göndereceğim, bir zeytinyağlı fasulye yapın, bir de sovanlı yahni, dün gece pilavın domatesi az konmuşttu, bacıya söyle dikkat etsin! küçük kıza tenbih et, kahveyi taze kavursun! bir de şu üzümlere arı dadanmış, yiyip bitiriyor, onları toplayın. Büyük su fıçısını temizleyip sirke koyun! bak tavukların yemi bitmişse bakkal geldiği zaman söyleyin. Sakın sokağa mokağa çıkmayın ha! ha, bizim birader uğrarsa, bacı benim için "yoktur" desin. Sakın sen görüneyim deme ha!

Efendi bu talimatı verir, gider. kadın da saçını süpürge edip akşama kadar bu emirleri yapmak için dört döner!

Bir de şimdikine bakın! Bey evden çıkıyor, hanım istifini bile bozmaz. Ya tırnaklarını parlatmak, yâhûd da çayını içmekle meşgûldür. Bey kendi kendine giyinir, hazırlanır çıkarken bilhâssa gelip hanımın emirlerini bekler. O zaman küçük hanım bütün şuhluğu, güzelliği ile kocasına elini uzatıp öptürür:

-Gidiyorsun, akşama dediklerimi unutmazsın değil mi? ben bugün (Neriman'ın) çayına gideceğim. Sen geçerken terziye uğra, elbiselerimi saat dörde kadar yetiştirsin! ha bak az kalsın unutuyordum. dün Beyoğlu'nda güzel bir makine gördüm. herif yetmiş beş lira istedi ama yetmişe bırakacak. Bugün elim değerse gidip alacağım. Onun için para bırak. Bir de çıkarken Mari'yi gör Su Kumpanyasının taksitimi gelmiş, ne olmuş, dün bir şeyler söyleyip duruyordu. Ha, dur dur gitme, bu Pazar kuzenimin isim günü ne hediye alacaksak şimdiden alalım.. Nasıl eski koca ile yenisi arasındaki fark kırk bir kere mâşâallah değil mi?

"Istanbul Hanımlarına!" *Karagöz*, no. 1618 (19 September 1923): 3.

Vah zavallı hanımlar vah vah biçare kadınlar vah! Tevekelli size saçı uzun aklı kısa demezler. Vâkıâ içinizde ne şeytan fikirli kelebek tabîatlılar var. Var ama faydasız! Çünkü dünya işi birinizin, üçünüzün kıvıracağı hâlde değil! Acıdığım taraf neresi biliyor musunuz! şu hâlinize bakmadan bizden siyâsî hak davasına kalkıyorsunuz da ondan! Daha doğru dürüst istediğiniz gibi giyinmek hatta yiyip içmek hakkınız yok! nerede kaldı ki siyâsî hak! Hani bütün erkekler karşınıza geçip katıla katıla gülse yerden göğe kadar haklıdırlar! Şu sırada içinizdeki o cin fikirlilerden bir kaçına rastlasam alimallah çocuk gibi boyunu posunu karışlayacağım:

"Agucuklar" diyeceğim. Şöyle giyinmek ve yemek içmek hakkınızı alın da ondan sonra siyâsî hakkınızı istersiniz! Şimdi ne kadar kızdığınızı biliyorum. Gözümün önüne hiddetten ateşlenmiş mavi mavi, yeşil yeşil, kara kara gözler geliyor. Fakat ne çare bir kere ağzımdan baklayı çıkardım. Fakat sakın hep kabâhâti bana yüklemeyin! Sizi her vakit bütün kuvvet ile müdâfaaa eden bir muharririn böyle birdenbire cephe hücûmuna kalkmasında elbette bir sebep var değil mi, elbette! öyle ise anlatayım da dinleyin!

Ankara gazetelerinden birinde okudum. Diyor ki: "İstanbul'da Mütâreke sırasında ahlâka muhâlif olarak yapılan her nev'î hareket işgalin tamamen ref'ini müteâkıb eski hâline avdet edecektir."

Bu ne demek acebâ! Mütâreke sırasında siz neler yaptınızdı! Bu yapılan şeyler şimdi âdet yerine geçti de unuttuk bile! Ben hatırlatıvereyim! Hani Tokatlıyan''a çaylar, danslar yok mu, kır eğlenceleri, kadınlı erkekli toplanışlar yok mu, işte onlar! Sonra bir şey daha var. Şu şimdiki kıyafetiniz öyle göze batıyor öyle göze batıyor ki, hani şöyle bir yerden teşvîk görseler bir dakikada üzerinize beş yüz mutaassıb birden saldırıp elbisenizi parça parça edecek! Şimdi gazetenin yazdığına bakılırsa artık böyle giyinemeyeceksiniz. Eski hâle avdet edeceksiniz Yani terzinize şimdiden birer uçkurluklu pelerini diz kapaklarda çarşafı ısmarlayın!

Sonra siz hani şöyle Taksim bağçesine gider, akşamüstü birer bardak bira içerdiniz. Yâhûd yemekten sonra gider bir kadehcik "likör" içerdiniz. Artık paydos! Çünkü yaptınız mı derhâl polis gelip temennâyı çakıyor:

-Efendim, hanımlara yasak!

Bu şimdiden başladı. Bütün merkezlere emir verilmiş. Türk hanımlarına yasak var!

Yarın öbür gün "kostüm tayyör" dediğiniz pelerinsiz elbise ile sokağa çıktınız mı derhâl polis kulağınıza fısıldayacak:

-Hanımefendi! çabuk eve dön çarşafını giy!

Aman yarabbi biz artık esarete tahammül edemeyiz diyemezsiniz: Dediniz mi, posta olduğunuz gibi merkeze gittiğinizin resmidir. Şimdi eski kafalılar ne sevinir ya! düşünün bir kere kadın ninelerinizi, mahalle kocakarılarınnı, evinde sıcak

yemek yiyememesindeki hikmeti, sizin pelerinsiz elbise ile sokağa çıkmanızda bulan cadalozları, hep düğün, bayram edecekler! Fakat bu bir başlangıçtır, emin misiniz ki yarın öbür gün kocanızla, yâhûd kardeşiniz hatta babanızla sokağa çıktığınız vakit polis yine gelip:

-Beraber gezmek yasak! desin! olur mu olur. Böyle dönüşler ya patlak verir yâhûd büsbütün gemi azıya alır! Ben şimdi bekliyorum. Şüphe etmeyiniz ki kalbim sizinle beraberdir. Fakat şu tehlike karşısında size tavsiyem budur:

"Siyâsî hak istemekten vazgeçin de medenî hakkınızı kurtarmaya bakın.

"Abanoz'un Tahliyesi." *Karagöz*, no. 1621 (29 September1923).

Yarından sonra İstanbul sokaklarında ilâc için ecnebi asker bulunmayacak. Bugünü beklemekten hepimiz dokuz doğuruyorduk! Şimdi dert dökecek değiliz ya! İstanbul'un tahliyesi Frenk kırması, insan bozması beş, on kopil bozuntusundan başka hepimizi sevindirdi. Ecnebi askerleri Mütâreke yıllarında İstanbul'da müthiş bir mîrâsyedi hayatı sürdüler. Çünkü hepsinin cebi dolu idi. Bir İngiliz askeri ayda yedi İngiliz lirası aylık alıyordu. Bizim para ile altmış beş lira tutar. Yemesi, içmesi hatta cigarası çıktıktan sonra bir nefer için altmış lira büyük bir para demektir .

Onun için neferinden zabıtına kadar hepsi memleketlerinde süremedikleri sefâyı burada sürdüler. En güzel yerlerde oturdular. Yediler, içtiler, keyif ettiler. Galata, Beyoğlu'ndaki Rum birahaneleri, çalgılı kahveleri yetişmedi ama Rus haraşoları imdada yetişti. Moskoflar Frenk usûlü eğlence îcâdında Rumlara taş çıkardılar. Öyle balozlar, barlar açtılar ki içeri giren mest olup kalıyordu. İşte bu sırada Rus haraşolarla, Abanoz, Zibâ yâdigârları arasında müthiş bir rekâbet başladı. İngiliz, Fransız askerleri Aftosların cilvesiyle haraşoların işvesi arasında bir müddet çalkandılar.

Doğrusu her iki tarafın da koketlikte, dilbazlıkta liyâkati gün gibi âşikardı. Fakat Moskof haraşoları ne kadar olsa daha medenî çıktılar. Kendilerini ağır sattılar. Hâlbuki haftalarca kovuşlarda, gemilerde nöbetçilik edip, okdan fırlayan yay gibi Beyoğlu'na atılan azılı neferler için böyle nâz ve niyaz vız gelirdi. Binâenaleyh bu rekâbet Abanoz, Ziba ve Temiyoni sokakları yâdigârlarının kati galebesiyle neticelendi. Amerikan, İngiliz askerlerini sokakta görmez miydiniz! arabaya bindiler mi, illâ o Galata yosmalarını kucaklarına oturtacaklar. Araba gide dursun, âlem sarayda otursun onlar boyna viran bostandan çürük şeftali toplarlardı.

Yayan giderken hesap aynı! illâ elleri karıların bellerinde! hem heriflerde hiç de mide yoktu. Galata'da, Beyoğlu'nda ne kadar orospu tortusu, kara kuru, karga burunluları varsa onları seçer, alır. Sanki bir mal gibi de kucaklarında götürürlerdi.

İşgalin en koyu sıralarında idi. Bir Pazar akşamı ne var ne yok diye Abanoz'dan geçmiştim! Donanma gecesi gibi fenerle donanan o meşhûr sokak kışla meydanına benzemişti. Yedi buçuk milletin askerlerinden grup grup kafileler kapıları tutmuşlar, sıraya dizilmişler, nöbet bekliyorlardı. Pencerelerden türlü tonda Rumca şarkı sesleri geliyor. Sokaktan cevap veriliyordu. Ara sıra bir kaçı açılıyor. Yedi, sekizi dizi, kol olmuş çıkıyor. Yine yedisi, sekizi saf harb nizâmında içeriye hücûm ediyordu. Hesap ettim, her nefer bir İngiliz lirası bıraksa, bir aftos da bu rağbete bu müşteriye göre yirmi dört saatte en aşa on iki ziyaret kabul etse, yüz liradan fazla kâr bırakıyor. Temettu'su, "mama" hakkını, evde oda kirasını çıkar, cebine günde altmış lira giriyor.

Geçen gün tesâdüfen oradan yine geçiyordum. Ses yok, kimse yok, şenlik yok! Anladım ki "Abanoz" da tahliye edilmiş! Fakat burasını teslîm alacaklar nerede acebâ!

"Entarili Erkekler." *Karagöz*, no. 1634 (10 October 1923):3

Hemen herkes ağzında bir Avrupalılaşalım, lafıdır gidiyor. Vaktiyle çatal ve bıçakla yemek yiyenlere alafranga derlerdi. Acebâ şimdi sokağa ev elbisesiyle çıkan kadınlara ne diyecekler! Ben çok defa rast geliyorum. Çarşafsız sokağa çıkan hanımlara bazı çenesi düşük kocakarılar hemen yapıştırıyorlar:

-Aşüfte! Çıkmaya utanmıyor da!

Çırılçıplak dediği nedir bilir misiniz? Şimdi İstanbul hanımları manto giyiyorlar ya! Herhâlde bu mantolar çarşaftan kapalıdır. Bir defa kolları bileğe kadar kapalı. Sonra göğsü tamamıyla kapalı. Etekler yeni moda ta topuklara kadar uzun! Bundan fazla kapalılık da can sağlığı! Hâlbuki geçen gün köprü üstünde eski zaman çarşaflı bir hanım gördüm.

Rüzgar çarşafını tersine kaldırdığı gibi ta iç donuna kadar gördüm. Eski kafalılar bir defa çarşafa alışmışlar. Yoksa kostümler, mantolar herhâlde çarşaftan kapalıdır. Fakat yeni olduğu için göze batıyor. Hatta vapurlarda gördükleri genç hanımlarla alay etmek için koca karıların:

-Hu matmazel, vapur kaçta kalkıyor! Gibi lakırdı attıklarını işitiyoruz.

Aklı sıraya ona Matmazel deyip hristiyandan farkı olmadığını anlatacak. Hâlbuki şimdi hristiyan kadınları da bizim yeni moda hanımlarımız gibi başlarını renkli bir ipekli ile sıkıp sokağa öyle çıkıyorlar. Elbisenin de gavuru, müselmanı olur mu a canım! Böyle şeyler zamana göre değişir. Sen ne kadar değiştirmem desen yapamazsın! Sen değiştirmezsen, senin kızın değiştirir. Şu zamanda anası yâhûd büyük anası gibi giyinen kız nerede! Hem vaktiyle çarşaf mı varmış! Daha otuz, kırk sene evvel çarşafın adı bile yokmuş! Hep kadınlar ferace, yaşmak giyiyorlarmış!

Erkekler neden böyle kıyafetlerini değiştiriyorlar. Niçin Yeniçeriler gibi çetik pabuç, şalvar potur, sarık, salta kullanmıyoruz. Modası geçti değil mi? Bugün İstanbul'da kadınların uzun pelerinli çarşaflısına, erkeğin de poturlusuna hayretle bakıyorlar. Bir gün gelecek ki potur da, çarşaf da büsbütün kalkacak! Kurukafalılık edip de:

-Hayır, ben ayağımdan poturu, sırtımdan çarşafı çıkarmam dememeli! Zaman adama her şeyi yaptırır. Bu yıl yapmazsan gelecek yıl yaparsın! Bu gidişin önünde hiçbir kuvvet duramaz. Esasen bizim asıl kabâhâtimiz böyle giyinip kuşanmaya ait işleri dün gözü altında görmemizdir. Onun için çokları bu işlere günâh gibi bakıyorlar. Mısır'da, Hindistan'da, bir çok müslüman memleketlerinde müslümanlar şapka giyiyorlar. Bir frenkten fark etmezsin. Fakat herifin kalbi koyu müslüman! Alafranga olmak, Avrupalılaşmak başkadır, dinden îmândan çıkmak yine başkadır!

Geçen gün Tarsus'dan bir mektup aldık. Tarsus sokaklarında pek çok erkeklerin entari ile gezdiklerinden şikayet ediyorlar. Doğrusu asıl çirkin şey işte bu! Bir erkek kadın elbisesyle sokağa çıkar mı?

Vaktiyle eski hükümdarlar birbirlerini kızdırıp muharebeye çağırmak için bir kutu macunla bir takım kadın elbisesi gönderirlermiş! Bunun ma'nâsı ben seni erkek yerine koymam, çocuk gibi ağzına macun, kadın gibi de sırtına entari gönderiyorum demekmiş?

Bugün Avrupa'da, hatta İstanbul'un kibar yerlerinde entari ile bir erkek görseler çıldırmış derler. Merhum Cemal Paşa Üsküdar Mutasarrıfı iken sokağa

entari ile çıkan erkekleri yakalatıp evine yollardı. Ondan sonra Üsküdar'da böyle entarili erkekler görülmez oldu. Doğrusu entarili bir erkek hakikatten gülünecek bir manzaradır. Hem doğrusunu isterseniz erkeğin şerefini kıracak bir haldir de! Hele bazılarının entarisi kısa gelir de altından donunun paçaları da görünür. Aman yarabbi ne iğrenç, ne çirkin şeydir o!

"Ayıb mı Değil mi?" *Karagöz*, no. 1629 (27 October 1923).

Geri kalmak isteyenler yâhûd yerinde saymak arzu edenlerle yürüyüp ilerlemek isteyenler arasında ikide bir fırtına koparan meselelerden biri de "âdâb-ı umûmiyye" oldu. Bilhâssa şu kadınlar meselesi ortaya çıktığı günden beri yerinde saymak isteyenlerin ağzında hep bu laf dolaşıyor. Kendi kendime düşünüyorum.Ben öyle bir harekette bulunmalıyım ki umûmun âdâb ve hayası bana karşı isyan etmiş olsun. Meselâ en kalabalık bir caddede maâzallah donsuz gezmeliyim! Gelen geçen:

-Oh iyi etmiş, rahat rahat geziyor mu der? Yoksa etrafıma üşüşüp polis de getirip beni tükürük yağmuruna boğar mı?

Şüphesiz ki ya deli diye tımarhaneye götürürler, yâhûd da edepsiz, hayasız diye karakola gönderirler! Demek ki benim o halim herkesin fenasına gidiyor. Demek âdab-ı umûmiyyeye muhâlif! Fakat ben kimseye görünmeyerek bir eğlence oyuna gitmişim, kafayı tütsülemişim. Güzelleri de karşıma çekip keyfetmişim! Bundan kime ne zarar var. Kabâhâti varsa bana, günâhı da varsa yine bana! Hâlbuki ben bu yaptığım işleri sokakta yapsam yakışık alır mı? Tabîî almaz.

Şimdi kalkmışlar da "hanımlar "bar" denilen çalgılı kahvelere gitsinler mi, gitmesinler mi? " diye çene çalıyorlar. Bunu hangi hanımların hesâbına söylüyorlar bilmem! Memleketteki hanımların yüzde doksan dokuzu "bar" nedir bilmez. İstanbul'un üç buçuk sivrikoz hanımı "bar"a gidecekmiş! Cehenneme kadar yolları var. Herhâlde "bar"ın ne olduğunu bilen hanım oraya gitmez. Giderse kendi bileceği iş! Ahlâk onun, nâmûs onun yâhûd kocasının, babasının lâzımsa sahip olsunlar! Bunun bir de aksini düşünelim. "Bar"ların kapısına polis koyup girecek hanımları sokturmayalım. Girmenin kolayını bulamayacaklar mı? Akla, fikre yasak kaç para eder. Bir de diyorlar ki hanımlar o kıyafetle gitmesinler ya, şapka koyup da mı gitsinler! Zaten "bar"a gidip ne yapacak. "Dans" denilen oyunları oynayacak değil mi? Evlerde oynamıyorlar mı? Tokatlıyan, Pera Palas otellerinde gece yarılarına kadar zıplamıyorlar mı? Bunlar esasen zıvanadan çıkmış üç buçuk "koket" tabîatlıdır. Hangi nâmûslu aile kızı, kadını gidip oralarda dans eder. Bu meseleyi kısa keselim. İstanbul'un yüz binlerce kadını, Anadolu'nun milyonlarca hanımı daha en ibtidâî hürriyetlerine kavuşmamışlardır. Böyle denizde damla kâbilinden son sistem terbiye almış üç buçuk hanımın hayatını umûm kadınlığa benzetmeyelim. Hanımlarımıza kuvvetli milliyet ve izzet-i nefs terbiyesi verelim. Ondan sonra kendi hallerine bırakalım. Bazı nâmûslu kızlar için orduya salıversek saçına el sürdürmez! Derler. Hanımlarımıza milliyet ve şeref duygusu verelim. Ondan sonra korkmayalım! Çünkü yüz kere tecrübe edilmiştir akan suyun mecrasını çevirsek bile döner dolaşır başka bir yerden akar. Tabîatın hâricinde bir şey olmaz.

“Okunması Memnu’dur!” *Karagöz* (8 December 1923).

Malum ya şimdi de bunun modası çıktı! Beyoğlu’na bir Fransız tiyatro kumpanyası gelmiş; açık saçık oyunlar gösteriyormuş. Bu oyunları ilan ederken bir de şu cümleyi ilâve ediyorlar:

“ Bu oyuna genç kızlarla yeni evlilerin gelmemeleri tavsiye olunur!”

Dikkat ediyor musunuz: “gelmemeleri tavsiye olunur!” diyor. Yani siz gelirseniz biz sizi içeri almamazlık etmeyiz demek istiyor. Bunun kurnazlığını ârif olan değil angut olan bile anlar.

Çocukluğumuzda Şehzadebaşı’na at cambazı kılıklı herifler gelir, perde arkasında davul, zurna çaldırır. Kapının önünde de yüzü boyalı bir herif, elinde çıngırak boyuna haykırırdı:

-Haydi efendim, Hindistan’dan yeni gelen yedi başlı ejderhayı gösteriyoruz. Asker, çocuk yirmi para, başıbozuk kırk para!

Parmağımız ağzımızda yirmiliği verip girdiğimiz vakit yedi başlı ejderhanın uyuşturulmuş bir âdî su yılanı olduğunu görürdük! Müşteri tutmak için bazen böyle dalavereler yaparlar. Fakat son zamanlarda gerek sinemalar, gerek tiyatrolar hakikat genç kızlar ve yeni evliler için görülemeyecek kadar açık birer çinko minko dersi olmaya başladı.

Geçenlerde “Fahişe’nin kızı” mıdır nedir, bir sinema seyrettim. Neler efendim neler. Dakikada bir perdeler kapanıp kadınla erkek arkasında kalıyor. Kadınlarımız “bar”lara gitsinler mi gitmesinler mi, diye ukalâ’lık edenlerin aklı şerîfine şaşayım. Sinemaların bu çeşit dersleri varken “bar”a gitmeye ne lüzûm var. Sevişmeyi, kandırmayı, başdan çıkarmayı ve öpüşmenin envâ’ini birer birer öğreten bu açık sinemalardan akıllı ve zeki kızlar ve kadınlar istifâde ederler. Erkek tuzaklarını, aşk ve sevda hilelerini görür ve kendileri öyle tuzaklara düşmemek için gözlerini açarlar. Fakat kafası iyi işlenmemiş tahsîlsiz kızlar, “hayat böyle imiş” diye kapılıp giderler.

Halkımız da acâib a canım! Hangi sinema veya tiyatro böyle “genç kızların gelmemesi tavsiye olunur, yâhûd yirmi yaşından aşa gençler kabul olunmaz” diye ilân verdi mi hınca hınç doluyor. Yaşlısı da koşuyor, genci de, evlisi de gidiyor, bekârı da!

-Acebâ ne var! Merakı yok mu? İnsanı zıvanadan çıkarır. Zaten bir adama, değil böyle cici mamaya ait şeylerde, hatta “yarım saat sağ tarafına bakma” desen yapmaz. Muhakkak “acebâ sağda ne var?” diye başını çevirir. Sen âleme “içeride fasa fisoya dair oyun var, fakat gelmesen görmesen daha iyi olur” dedin mi, parası yoksa fesini satar yine gelir.

Bâhusûs utanma, sıkılma gittikçe “elveda” diyor.Ne yüzüne bakınca kızaran kadınlar kaldı ne de fasa fisodan bahsedelince başını önüne eğen delikanlılar.”Ayıb”ın üstüne bir sıfır koydular “gayb” oldu gitti. “Muhabbet” artık zincirden, sıkıntıdan kurtuldu. Başı boş geziyor. Ve akl-ı baliğ olan her gencin yakasına yapışıyor. Binâenaleyh böyle “genç kızların ve yeni evlilerin gelmesi münâsib değildir” diye yapılan ilânlara bütün millet koşuyor. Anlaşılıyor ki millet adamakıllı yolu sapıttı. “Yapma” dediğini yapıyor. “bakma” dediğine bakıyor. Acebâ boş makalelerini okutamayan gazeteciler de kâri’lerine “okuması memnû’”dur diye ser levha koysalar okutabilirler mi dersiniz! İçinde fasa fisodan bahsedilmedikçe hiç zannetmem!

“Beyler, Hanımlar.” *Karagöz*, no. 1646 (27 December 1923): 3.

Mebûslarımızdan biri bakmış ki ortalıkta kötülük ve ahlâksızlık denilen fenalık çoğaldı. Şuna bir çare bulayım demiş ve düşünmüş, taşınmış ceza kanûnuna yeni yeni maddeler koydurmaya karar vermiş. Şer’iyye Encümeni dokuz yaşındaki kızları kocaya versin, bir adama dört kadın aldıra dursun, aklı başında mebûslarımız memleketin asıl dertlerini düşünmeye çalışıyorlar. Allah razı olsun. Fakat şu “fenalık” denilen şeylerin ben kanûnla, nizâmla önüne geçilemeyeceğinde ısrar edeceğim! Bir defa şu muhakkaktır ki kanûn, nizâm halkın isteğine ve ihtiyacına uygun gelmedi mi arkasında yüz bin jandarma bulundursan yine hükmünü yürütemezsin!

Genç kızlarımız fenalığa sapıyor diye eteklerimiz tutuşuyor. Buna karşı en aklı başındakilerin aklına derhâl kanûn yapmak geliyor. Bir kanûn yaparız, şöyle asarız, böyle keseriz deniyor. Düşünülmüyor ki asıp kesmekle yüreklerdeki duygu kafalardaki ihtiyâc kaldırılamaz. Yapacak adam gözönünde yapmaz ya? İş gizliye bindi mi artık çorap söküğü gibi gider. Diyorlar ki on beş yaşından aşa kızlara karşı kabâhât edenler şu kadar sene cezaya çarpılsın! On beş yaşından yukarı olursa bekâretin bedelini ödesin! On üç yaşından aşa çocuklara kabâhât edenler şu kadar hapis yatsın. On üçten yukarı olursa şöyle olsun, böyle olsun. Bunlar hep gözdağı! Bizim memlekette kızların bekâreti, iffetleri hakkında bir şahadetname gibi telâkki edilir. Kızların alnının akı bekâretidir(hazine-i ismet). Ez kaza bu hazineyi sakatlayan oldu mu, artık alnının akı gitmiş ve kendisi günâhkâr bir mahlûk haline düşmüştür.

Frenkler bekârete hiç ehemmiyet vermezler. Daha sivri akıllıları bunun sıhhate muzır olduğunu söyleyip daha küçük iken sünnet eder gibi bekâreti hallederler! Mamafih bu işte Frenklere bakacak değiliz. Madem ki bizde bekâret, iffete alâmettir, onu takdis edelim! Yalnız bizim kabâhâtimiz kızlarımıza iyi bir terbiye vermemekliğimizdedir. Kızlarımız çabuk avlanıyorlar. Avrupa’da bekâretin ehemmiyeti yoktur. Fakat haddin varsa bir genç kıza arzusu hâricinde sataş! Oralarda, hele İsviçre’de kızlar o kadar temkinli ve o kadar vak’arlıdır ki, öyle tatlı sözle, güler yüzle hiç kafese girmezler. Onlar öyle görmüş, öyle alışmış ve öyle terbiye görmüşlerdir. Erkeğe karşı demir gibi dururlar. Hâlbuki bizim kızlarımız daha çok tecrübesizdirler. Ve çok çabuk gördüğüne kapılıyorlar. Temiz bir aile hanımı ile yoldan çıkmış bir kadını fark edemiyorlar. Yaldız, sürme, boya, şıklık, hoppalık onlara daha hoş görünüyor. Daha küçükden gözlerinde fena kadınların ışığı yanıyor. Sinemalardaki öpücükler, oyunlar onlara tabîî gibi geliyor. Binâenaleyh ufak bir iltifât, küçük bir fırıldak onları derhâl dolaba sokuyor. Bir kere de “alın akı” dedikleri bekâret gitti mi, kızcağız bırakıyor artık kendini uçuruma!

Fenalık terbiyemizdedir. Eski terbiyeyi, yani “bekâret iffet”dir kaidesini unuttuk. Fakat onun yerine kuvvetli bir medenî kafa da koyamadık. Bocalayıp gidiyoruz. Kızlarımız daha bir erkekle konuşmasını bilmiyorlar. Akıllarına derhâl fenalık geliyor. Erkeklerimiz de böyle! Binâenaleyh karşı karşıya gelince, edep, terbiye ve bilhâssa ciddiyet kalkıyor, iş “aşna fişne”ye dökülüyor. Fenalık burada! Buna kanûn ne desin! Beyler, hanımlar! Terbiyeli olalım.

"Fahişenin Başı." *Karagöz*, no. 1661 (16 February 1924): 3.

Okuduğum zaman ağlamaklı oldum. Yevmî gazetelerden biri yazıyordu. İstanbul'da elinde vesika ile san'at yapan fahişeler içinde elli yaşında kartnemler olduğu gibi henüz on üç yaşında kuzular da varmış. E bu işe siz ne buyurursunuz?

Elli üç yaşında artık iki, üç gelinlik kız anası olacak yaşta bir kadın tam belini dayayıp dinleneceği ahir vaktinde boğazını doyurmak, açlıktan ölmemek için vücûdunu kiraya veriyor. Sonra ötede daha kemikleri sertleşmemiş bir körpecik kuzu, belki de sokakda kalıp dilenmekten bıkarak, o iç bademi gibi nazlı canını hoyrat kolların keyfine bırakıyor. Gel de sefâlet denen, yolsuzluk denen, ihtiyâc denen o başlar belâsına küfür etme!

Eski kafada bir adama bu ihtiyacı kabul ettirmek ne kadar güçtür. O fuhuş dendi mi mutlaka kadının veya erkeğin (nefs-i amâdeye) söz geçiremeyip nikâhsız, mikahsız muâmelede bulunduğunu hatırına getirir. Kendisi kadın alır. Bir zaman zevkini çıkarır, sonra kirli bir mandal gibi yakadan atar. Zavallı kadın genç yaşında ne yapacak? Eski kocasının bir müddetçik nafaka diye verdiği üç, beş kuruşla ekmek mi yiyecek katık mı? Kadınları bu hale sevk eden erkeklerdir. Çünkü bir defa kadınlarımızı şimdiye kadar hayata karıştırmamışız, evde kafesler arkasına kapatmışız. Kadınlarımız ne alışveriş etmesini, ne insanlarla konuşmasını, hatta ne de yürümesini bilirler. İstanbul hanımları için söylemiyorum, bütün memleket kadınlığı için söylüyorum. Bugün bir Frenk kadını bir erkek kadar hayata alışkındır. Çünkü umûmî hayatın içinde yetişmiştir. Kocasız da kalsa hayatını kurtaracak çareler, işler bulur. Fakat gelgelelim bizim kadınlarımız kapalı kalmıştır, görgüsüzdürler. Maâzallah önlerine hazır yemek gelmedi mi aç kalırlar. Tahammül ve sabır bir dereceye kadardır. Ondan sonra şeref, nâmûs her şey her şey zayıflar. Bizim mutaasıblarımız pirinci iyi ayıklamadı, kapıdan çöpçüye göründü diye eline boş kağıdını verip kadını kapı dışarı etmesini bilirler. Hatta bunu yaptıktan sonra:

-Ayağının ipini çözdüm!

Diye övünür ve ertesi günü bir başkasını alırlar. Fakat iş öyle değildir. Kadının da zevki, keyfi, kadının da emeli arzusu, kalbi ve duygusu vardır. Kadın hırs bastıracak, keyif getirecek, saçı süpürge edip ağamın hoşuna gidecek mal ve mahlûk değildir. O da bizim gibi bir insandır. Bir erkek aç kalınca veyâhûd ahlâkı bozulunca hırsızlık ediyor, dolandırıcılık ediyor, rüşvet alıyor. Yani âlemin ayıbladığı, kanûnun cezalandırdığı bir çok şeyleri yapıyor.

Kadın da aynı hale gelince, bunlar yapıyor da kendi vücûdunu, güzelliğini ortaya döküyor... Buna karşı köpürmeye, kızıp hiddetlenmeye kimin hakkı vardır. Lâzımsa sefâlete düşen kadınları fuhşa düşürmemeye çalışalım! Buna vaaz, nasîhat, kanûn, kitap, falaka on para etmez. İşte böyle elli yaşında bir kadın nine, on üç yaşında bir süt kuzusu bile o çirkefe, o çamura düşer! Kabâhât onlarda mı?

"Eski Ve Yeni Kadınlar." *Karagöz*, no. 1562 (7 March 1923):3

Eski kadınlarla yeni kadınlar arasındaki farkı arayanlar dâimâ kılığa kıyafete bakıp aldanıyorlar. Eski kadınların Paşa Çadırı gibi kocaman çarşaflarıyla yani zamane kadınlarının vücûda tıpa tıp gelen kısa etekli elbiseleri mukayese edilirse vâkıâ çok fark görülür. Eski kadınlara da baldır, gerdan, dirseğe kadar kol, ha ayrılık çeşmesine kadar da göğüs göstermek ayıbtı. Şimdi çok şeker bu nimetler hep gözümüzün

önünde! Bu yıl Avrupa'da elbise modası o kadar açıkmış ki elbiseler, kadınların sade payitahtı ile civârını kapatabiliyormuş!

Bu moda şüphesiz ki bu yaz İstanbul'a da girecek. Binâenaleyh şimdiye kadar had-fasıl olarak ta'yîn edilen diz kapaklarıyla ayrılık çeşmesi civârında bir tashîh-i hudut yapılacak. Payitahta doğru giden yollar biraz daha görünecek! Belki bazıları göğüsten aşağı, dizden yukarı noktalarda bir mıntıka teşkîl eder de oralarını da ince bir gömlekle olsun muhâfaza eder. Mamafih geçen yıl ki ince jarse kumaşlar bu yıl da moda olursa bu kadar zahmete de lüzûm kalmaz. Jarselerin öyle bir hali var kibir tarafından güneş vurdu mu içindekini elifi elifine noktası noktasına seyret (röntgen) makinesi bile yanında sıfır kalır. Hele o kıvıra kıvıra adım atışlar o fettan fettan çalım satışlar, o kaymağa bal katışlar oldukça göreceğimiz, çekeceğimiz, çıldıracağımız var!

Nereden nereye geldik, eski kadınlarla yeni kadınları ayırt etmek istiyorduk. Fakat aradaki fark böyle açılıp kapanmada değil de! Asıl değişen kadının kafasıdır. Eski kadınların yüreği sütten ak, kardan temizdi. Şimdiki kadınların içi dersen çıfıt çarşısı gibi! Eski kadın gözleri insana âdeta saf bir güvercin muhabbeti okurdu. Şimdiki kadın gözleri insana afacan bir mart kedisi aşkı ve ateşi veriyor. Eski kadın bakışları insanın yüreğini okşardı, şimdikilerin o süzgün bakışları âdeta gıcıklıyor. Eskilerin yürüyüşü latif bir tavus kuşuna benzerdi. Şimdikiler ele avuca sığmaz bir keklik gibi sekiyor! Eskiler sevildiklerini anlayınca kızarırlardı. Şimdikiler yüz verince astarını istiyorlar. Eskiler insanın kaşına, gözüne, bıyığına, sakalına bakarlardı. Şimdikilerse gözlerini para cüzdanından ayırmıyorlar. Eskiler insanın elemiyle elemlenir, keyfiyle keyiflenirdi. Şimdikiler keyifli ve mangırlı zamanında insana sokuluyor, kederli ve papelsiz vaktinde ise cızlamı çekiyorlar.

Eskiler evlendiklerinin yılında topuz gibi çocuk yaparlardı. Şimdikilerin de anne olacağız diye ödleri kopuyor! Eskilerin derdi, gücü evini, odasını süslemekti. Şimdikilerin canı ciğeri de başını, kaşını süslemek! Eskiler ayda bir gün sokağa çıkarlardı. Şimdikiler ayda bir kere evde oturuyorlar. Eskiler bir kıl saçı haram sayarlardı. Şimdikiler saçı demetiyle, endâmı takımıyla mübâh görüyorlar. Velhâsıl eski kadınla yenisi büsbütün başka şeyler. Bunlardan başka eski kadın nüfûs tezkeresi gibi yalnız sahibinin evinde ve koynunda gezerdi. Şimdiki kadınlar ise emre muharrir senet gibi vadesi gelinceye kadar üzerinde ciro muâmelesi yapıla yapıla elden ele, koyundan koyuna gelip gidiyorlar öyle değil mi?

"Ah Matuçka." *Karagöz*, no. 1811 (25 July 1925).

Şimdi İstanbul'un deniz mevsimi! Sıcaklar bastı. Bu yıl deniz hamamları da umûma mahsûs! Ayrı gayrı yok! Zaten İstanbul'un etrafı o kadar çok deniz ki herkes hamam mamam dinlemeden istediği yerden denize dalıveriyor. Tâ Florya'dan tutun da boğazın iki tarafından Pendik sahillerine varıncaya kadar apaçık, yeter ki vaktin olsun, bu deniz mevsimi Avrupa'da çok eğlentili geçer, az çok vakti hali yerinde olanlar, deniz kenarlarına giderler. Bizde kimse yerinden kımıldamaz. Biz nedense denize ısınamıyoruz.

Anadolu'nun iç tarafında daha denizi görmeyen sadece adını işiten, şeklini, rengini rüyasında gören milyonlarca kardeşimiz var, ne ise orası lâzım değil. Deniz mevsiminde deniz eğlenceleri ömür olur vesselam. Avrupa'da deniz vakti, kadın erkek cıvıl cıvıl kıyılara dökülür, yıkanır, şakalaşır, yer, içer, güler, eğlenir, yaşar. Doğrusunu isterseniz insan melek yüzlü, huri vücûdlu kızların, kadınların öyle çırılçıplak deniz kızı gibi suda, kum üstünde salınıp yattıklarını görünce iştehası da

açılır, yüreği de ferahlar. Mübarek mahlûklar suda başka güzeldir, kumda başka güzel!

Birkaç yıl evvel hani İstanbul'a bir haraşo dökümü olmuştu. Rusya'dan, Bolşeviklerden kaçan binlerce Rus İstanbul'a gelince, ortalığı bir haraşo bolluğudur tuttu. Öyle endâmlı, dalyan gibi, ilik gibi, yumuşak kiraz dudaklı, süzük gözlü Rus dilberleri aramızda salınmaya başlayınca, çoğumuz da şafak attı. Çürük yürekler derhâl abayı yaktı. Rus dilberleri kendi paralarını yedikten sonra bir müddet de burada peydahladıkları baygın aşıkları yiyip bitirdiler. Sonrada işi büsbütün başka çığıra döktüler. Böyle bir kişinin değil, birkaç yüz kişinin birden parasını çekmek için bir çok yerlerde "bar" denilen gece meyhaneleri açtılar. Orada şampanya içenlere çıplak vücûdlarla hizmet ettiler ve biraz keyif olanların son meteliğine kadar sızdırdılar. Sonra da yaz geldi, denize döküldüler, bilhâssa Florya'da güzel soyunma ve soyulma yerleri açtılar ve kışın Beyoğlu'nda haraşoların tadını alan millet yazın da Florya'ya döküldü. Fakat bu daha keyifli idi. Pisi balığı yumuşak, etli, canlı, kızıl saçlı, ışıl bakışlı Rus haraşolarının çırılçıplak kum üzerinde yatmaları çoklarını çıldırttı. Hele o zamanlar "Matuçka" isminde bir Rus dilberi Florya'da kaç genci lokomotif gibi ardına bağlı çekti. Bu Matuçka ile daha kışdan, Beyoğlu'ndan tanışırdım. Bu kıvrak çapkın, çok güzel Rus kızına bir gün:

-Yahu dedim, nedir bu milletin senin elinden çektiği? Seni gören ağa düşmüş balık gibi gözlerinin önünden ayrılamıyor.

İnci dişlerini gösteren ve bakanları yakıp kül eden o meşhûr tebessümü ile cevap verdi:

-Ama fena mı, dedi. Bakın benim yüzüme, benim nerem çirkin?

Doğru söze akan sular durur:

-Ah canımın içi, dedim. Senin gözüne de yüzüne de, sözüne de kâinat kurban olsun. Gel bakayım şöyle yanıma.

"Hanım Tuvaleti" *Karagöz* (18 October 1922): 3.

Teşrînler ısırmaya başladı. Kanûnlar da dişlemeye hazırdır. Artık seyrin seyranın tadı kaçtı. Kırda bayırda gezip tozmanın vakti geçti. Zaten hanımlar da yavaş yavaş kapanmaya başladı. Hele kış büsbütün bastırdı mı seyret ortalığı! Hele Göztepe, Erenköy hanımları artık besiye yatarlar. Mübareklerde hiç gam kasavet yoktur. En zayıfı yetmiş kilo! Bir kere kış gelip köşklere kapandılar mı gelecek yaza hesâbı çeki ile tutmalı!

Kadıköy hanımları yine eski tertîbtir. İnce mince fakat afacan, mafacan! Boğaziçililer boğazın havasından mı, suyundan mı biraz dalgalı olurlar. Ne ise şimdi hanımları da mıntıkalara ayıracak değiliz ya. Fakat malum ya karpuz bile yerini severse olgun olur. Toprak kuvvetli, yer sulak olur. Bakarsın şeker gibi tatlı, bal gibi lezzetli olur. Yer çorak olur, toprak kurak olur, mahsûl de kelek olur. Bunun gibi İstanbul'un bazı semtleri hanımları semirtiyor. Bazı yerleri de inceltiyor. Sorum nerde idi. Kışta değil mi? Kışın vak'a seyir, seyran olmaz ama Şişli'nin apartmanlarında, Kadıköy'ün salonlarında çinko minkonun grameri yapılır. Monşer Monşer beylerimle alafranga hanımlar soba başlarında öyle kestane patlatırlar ki tadına doyum olmaz. Hanımların yazlık tuvaletleri daha zahmetli olur. Çünkü göğüs, gerdan, baldır, endâm hava sıcak diye açıldıkça açılır binâenaleyh açılan yerlerin daha nefis görünmesi için fazla tuvalet yapmak lâzım gelir. Göğsüne güvenemeyenler şişkinlik olsun diye gömleklerinin altına ufacık tülbent yastıklar koyar, tenin beyazlığına güvenemeyenler ekseri göğsü dirseklere kadar kolları ve

çorap altında kalsa bile baldırları temizler, yolar ve boyarlar. Yüz tuvaleti yine başka! İşi gücü olmayan hanımların tuvaleti hakikaten seyredilecek bir şeydir. Fakat mağazada katip, mektebde muallime filân gibi işi olanlarınki de fena değildir ha. Zaten yorgun yatmış. Sabahleyin bir de gözünü açıyor ki on dakika vakti var. Hemen yüzüne bir avuç su, gözüne bir sürme, yanaklarına bir tutam boya. Gaz ocağında çayı kaynarkn kızdırdığı mangal maşasıyla da saçlarını bir bir kıvırıyor. Ayağa çorabı, başına çarşafı, yallah sokağa! Ya ötede bir Şişli yâhûd Kadıköy hanımının sade tırnak tuvaleti bir saat sürer ya! Hele banyoları! Banyoları dedim de hatırıma geldi. Harbden evvel (Viyana'da) Metropol Oteli'nde bir hafta kalmıştım. Odamın bitişiğine öteki dairenin banyo odası tesâdüf ediyordu. Aradaki tek kapı vak'a öte taraftan kilitli idi. Yalnız anahtarı üzerinden alındığı için delikten içerisi görünüyordu. Bir sabah komşuların banyo dairesinde işittiğim bir gürültü zaten kuşkuda olan acizi anahtar deliğine sürükledi. Gözümü uydurdum. Yemek salonunda görüp bayıldığım bir Alman madamı anadan doğma banyoya girmiş. Elde bir büyük sünger, vücûdunu oğuyor. Alman kadınları biraz hatalıdır. Fakat bu mübarek öyle biçimli çıkmış ki kusur bulmanın kâbili yok! Penbe (sic), dumanlı bir ten, uzunca bacaklar, olgun dolgun hatta göz doyurucu kalçalar, ince bir bel, göğsü zırhlı gibi ileri şişkin, omuzlar yuvarlak, hani ne tarafına parmağını bastırsan kemiğe rastlamanın imkânı yok. Gerdan hazâ göğüsten aşağısı kapının arkasında bu penbe şeytanın fesâdı beni çileden çıkardı! Ömrümde doya doya bir nefis vücûd seyrettim, ama bu tuvaleti seyredip kendimden geçerken içeriye yine anadan doğma bir halde şişko kocası girmesin mi? Bizim manzarabir kötüledi ki olur şey değil! O güzel kadının seyri için şişko Alman'ın iç yüzüne bakamazdım doğrusu! İstemeye istemeye çekildim. Hem bakalım biraz daha dursaydım, daha kıskanacağım bir manzara seyredecek miydim?!...

"Kadın Kokusu" *Karagöz* (13 December 1922): 3.

Gülü tarîfe ne hâcet ne çiçektir biliriz derler ya! Bunu çevirip kadını tarîfe ne hâcet ne çiçektir biliriz desen de olur! Hele içlerinde öyle çiçekler vardır ki koklayanın burnu düşer! Erkeklerin işi gücü başlarından aşkın iken bile yine kadın uğruna dünya kadar kafa patlatmışlar, kadını bebeğe, ipeğe, çiçeğe, kelebeğe daha bilmem neye benzetmek için akıl harcamışlar! Sonra kızınca da saçı uzun aklı kısa demişler, hiç de değil! Akılları kısa olsa bizim onlara verdiğimiz paye kadar onlar da bize verirlerdi. İçlerinden biri çıkıp da erkeği ipeğe, çiçeğe benzetmedi. Zaten benzetse bile muhakkak ya maşaya benzetir, ya şişeye! Kadınları böyle çiçeğe, bebeğe benzetenler muhakkak onların rengine ve kokusuna aldanıyorlar. Beyaz, penbe-beyaz, kumral, açık kestane, esmer, buğdaysı diye renk renk ayrılan nazeninlerin ince, zayıf, tombul, toplu, balık etli, etine dolgun, şişman diye bir taksime daha uğradıktan sonra mavi, kaara, elâ, tatlı şehlâ ve şimdiki moda yeşil diye bir de göz taksiminden geçer. Yeşil gözler de şimdi moda. Bir vakitler 'kara gözlüm karalar giydim senin için ağlarım' diye şarkı yapılan kara gözlülerin modası geçmiş! Mavi göz hain olur derler. Şimdiki moda olduğuna bakılırsa yeşil gözler dalavereci oluyor. Kestane gözler hem uysal, hem vefalı olur derler. Hepsi de laftır. Ha! Hem gönül kimi severse güzel odur.Kendisi civelek, cana yakın, biraz da etli canlı olursa eyvallah!

Bazı gözlerin bebeğinde insanın içine kurt koyan çapkın kaynayış vardır. O olduktan sonra rengi ister kestane olsun ister kara! Bana kalsa kadınları ben kokusuna göre ayırırım. Doğrusu ya kadının kokusu renginden ve şeklinden daha ehemmiyetlidir. Şimdi elleri bulaşık suyu ağzı sarımsak kokan bir kadın dünya güzeli

olsa çekilmez. Kadın hiç koku sürmese bile kendine mahsûs bir temiz kokusu olmalıdır. Misk gibi sabun kokusu en alâsı! Fakat şimdiki yosmalar kokunun ademoğullarını nasıl baştan çıkardığını biliyorlar da insanı bir nefeste kudurtucu, azdırıcı kokular sürünüyorlar. Bazen kadıköy vapurundan çıkarken bordo bordoya geldiğimiz şık hanımlar âdeta çiçek bahçesi gibi insanı kendinden geçiriyor. Menekşe, zanbak, yasemin, leylâk gibi kokular galibâ ne kadar olsa yerli kokular da bizi çarçabuk kendimizden geçiriyor. Bazıları Avrupa'nın o kuvvetli sevda, şehvet verici kokularını sürüyorlar da insan çileden çıkıyor. Sokakda böyle bir nefislik koku ile insanı yolundan sapıtan kadınlar ne kadar çok! Kokunun te'sîri yamandır. On yıl evvel gece gündüz görüştüğüm bir Boğaziçi kızı her vakit (inci çiçeği levantası) sürerdi. O koku öyle te'sîr yapmış ki şidi ne zaman inci çiçeği kokusu duysam on yıl evvelki mâcerâ bütün dalaveresiyle burnumda tüter!

Anlıyorsunuz ya kadınların bize karşı silâhı sade çapkın gözleri, alıcı renkleri, iştahlı vücûdları değil! Erbab kadının elinde şehvet verici bir koku da yakıcı bir göz, ateşli bir dudak kadar yaman silâhtır.

Onun için ey delikanlılar kadının dalgasına düşmemek için îcâbında gözünüzü kapadığınız gibi lüzûmunda burnunuzu da tıkayın!

"Fuhuş Çiçeği." *Karagöz* (17 February 1926): 3.

Diyorlar ki İstanbul'da kadınlar sudan ucuz! Ne tarafa baksan kadın, kadın, kadın! İnsanın keyfi, zevki doymadan gözü doyuyor! Ankara'da kadın görmemek nasıl bir mesele ise İstanbul'da da kadını göre göre kanıksamak öyle bir iş oldu. İnsan ayağını fotin vura vura nasır yapar, artık oranın duygusu kalmaz. Bir asker muharebede düşman öldüre öldüre artık merhamet damarı aşınır, düşman keserken ne eli titrer ne kalbi! Bir hâkim kabâhâtlileri mahkûm ede ede hapis ve idam cezalarına alışır, bu hükümler ona limonata içmek gibi gelir. Bunlar gibi kadını görmeye görmeye sayıklamak ne kadar tabîî ise göre göre kanıksamak da o kadar tabîî oluyor. İstanbul'da gözlerimiz güzel ve şık kadınları göre göre âdeta aşındı, nasırlaştı. İstanbul caddelerini kaplayan o şık ve güzel hanımlardan bir iki tanesi meselâ Konya'da, Ankara'da o kıyafetle gezseler şüphe yok ki milletin gözü faltaşı gibi açılır. Hâlbuki biz İstanbul'da onları göre göre, seve seve o kadar kanıksamışız ki eğer fevkalâde bir parça değilse başımızı bile çevirmiyoruz!

Geçen Cuma Beyoğlu'na geçmiştim. Keşke geçmez olaydım. Ben Beyoğlu'nu bu kadar kadın dolu görmemiştim. Tabur tabur mu desem, fırka fırka mı desem, kol kol mu desem ne desem, şaşırdım gitti. Büyük harbden evvel Türk hanımları Beyoğlu taraflarında âdeta aramızda güç bulunurdu. Şimdi ecnebi ve yerli kokonalar hanım kalabalığı arasında âdeta ekin tarlasındaki yoncalar gibi kalıyor. Şık, genç, fakat çoğu boya güzeli olan bu hanımların yine çoğu zannederim vesikâlı takımından! Çünkü kendini bilir bir ev hanımı ve bir aile kızı Cuma günü gibi herkesin, cemaat cemaat, takım takım sokaklara döküldüğü bir günde başını alıp Beyoğlu caddelerine çıkmaz. Bu yalnız, yâhûd çift gezen genç hanımların herhâlde karışacak bir babaları anaları yâhûd kocaları olmasa gerek! Yoksa ayak takımının kol kol avlanmaya çıktığı bir günde böyle yemlemeye bıldırcın gibi sokaklarda bedava dolaşılmaz. Ve yine diyorlar ki bu hanımların çoğu küçük bir davetle derhâl bara, gazinoya, lokantaya ve otele gidiyorlar. Yani eski Doğru Yol yosmalığını şimdi bu hanımlar yapıyorlar. Bu vazîfeyi evvelce Rum, Ermeni kokonaları, bir vakitler Rus haraşoları yapıyorlardı. Şimdi galibâ yerli malına rağbet fazla olduğu için bu metâlar sürüm yapıyorlar. Mâişet kapıları alt üst olduktan sonra bu neticeyi beklemede pek

tabîî idi. Açıkta kalmış olmuş, evlâdlarını yetiştiremeden ölmüş bir babanın evlâdları için hayat hiç de kolay değildir. Gençlik öyle bir şeydir ki açlığa dayanır fakat keyif ve hevese zevk ve eğlenceye tâkat getiremez. Bu hanım kızları böyle Doğru Yol piyasalarında şunun bunun davetine koşturan şey eminim ki açlıktan ziyâde bu gençlik hevesidir. Bir kere düşen kolayca belini doğrultamaz. Sevmek ister, aldanır. Ondan sonra kucaktan kucağa yuvarlanır. Bir kere sokağa düştü mü artık bir otel odası gibi işler durur. Ben kendi hesâbıma bu hâllerden şikayet ediyorum. Buna rağmen bu işin önüne geçilemeyeceğine de kanâat getiriyorum. Yalnız bu çürük nesli feda edip yarın yetişecek nesli kurtarmaya çalışmalıyız. Yarının anneleri olacak bugünün körpe kızları da bu uçurumun yanıbaşındadırlar. ... kadar cazibeli şey yoktur. Sonra fuhuş kadar parlak, bir zehirli çiçek yoktur. Bugünün genç kızlığını bu zehirli çiçeğe yaklaşmaktan men' etmeli, uçurumdan geri çevirmelidir. Bunun çaresi de ailelerin refahı, mekteblerin terbiyesidir. Bunu da yapamadık mı yuuuh bize!

B- Selections from *Genç Kadın*

"Evlenmeye Dair." *Genç Kadın*, no. 9 (24 April1919): 134 - 35.

Izdivâc dendiği zaman, zannediyorum ki hiç bir genç kadın ve erkek yokdur ki; bu kelimeyi duyup da hayâlinde bir sürü levhalar canlanmasın. Izdivâc demek, bugünkü şartlarla bazı gençlere göre intihârdan pek de farklı telâkki edilmeyen bir şey; çünkü onlar diyorlar ki hayatın her günkü şekillerini almayan, bâriz bir sûrette görünüyor ki; dünün ve bugünün kadınını birbirinden ayıran vazîfeler, herhangi bir moda olup memleketin geçirmekte olduğu istihâle (silik, okunmuyor) Dünkü kadın, cemiyetinde yaşayan başka bir telâkkinin, başka bir mefkûrenin arkasından koşuyordu. Bugünkü de ona inhinâ' teşkîl eden bir köşe başında bulunuyor. Onun için bugünkü ve dünkü kadın arasında doldurulmaz bir uçurum açılıyor. Bundan anayla, kız; gelinle kaynana gürültüleri kavgaları çıkıyor. Sonra kadınla erkek ayrı muhîtlerin yarattığı birer şahsiyyet olduğu için hissen anlaşmak da o kadar kolay olmuyor. Buradaki his dâimî kalbin tahassüsleridir. Yalancı, sevk-i tabîînin ihtiyâcları değil... Bunların böyle olduğuna îmân eden gençler evlenmeyi bir hüsran add ediyorlar.

Bunlara bu hissî vermekde hâricî hayatın da büyük bir te'siri var. Saadeti evlenmekte zann edip de sonradan her şey'in bir serab olduğunu anlayanlara izdivâc dendiği zaman herhâlde acı bir sergüzeşt diye dinliyor. Biz buna bir çok sebebler buluyoruz sırası geldikçe hepsinden bahs edeceğiz. Fakat, evvela en mümkün olandan, en kâbil-i tatbîk olandan başlıyoruz.

Izdivâc hayatının bizde pek tatlı bir elma olmayan hatıralarının ilk satırına bakacak olursanız.. ictimâî teşekkülümüzden sonra; hayatını nasıl idare edeceğimizi bilmememiz onun usûllerini yanlış intihâb ettiğimiz meydana çıkar. Meselâ; hayatın en acı hâdisesini ele alacağım: ne yapayım; olmuş ve olmakta devam eden bir hâdise... Evlenmek için dinî şartlardan dolayı bir şey diyemeyeceğim. Fakat bir takım inalar var ki, yaşamış ölmüş olan bir şey bırakmıyor. Bunların te'sîrinden kurtulamıyoruz. Görücüyle evlenmeyi bugünün hayatı biraz garip buluyor. Ve esasen tatbîkatta da pek yaya kalıyoruz. Sonra, parkda ve sokakdaki telâfîyelerden sonra verilen izdivâc kararları şüphesiz bu da bir doğru değil...Bunun için istiyoruz ki memleketin bugün muhtac olduğu nüfûs meselelerini hal edecek ancak; izdivâc meselesinin sâlim bir şekle sokulmasıdır. Islah için bir şey düşünüyoruz. Fakat bunun yeni de olduğunu iddiâ' edecek değiliz.

Memlekette sermayedar epey şahıslar var. Bunların teşebbüsleri arasında bir de izdivâca ciddi bir sûrette tavsit eden müessese bulunsa, ve bunun riyâsetini memlekette en çok itimâda mazhar olan büyük bir adamımız kabul etse... Sonra memlekette evlenecek kadınlar ve erkekler hakkında ahlâkî ve sıhhî; ve seciyyevî tedkikden sonra, kadın ve erkeklerle ancak yıldızları kısmen olsun barışabilecekleri evlendirse.. evlenmeyi intihâr telâkki edenlere karşı yalnız bir müessese teşkîliyle mücâdele edilemezse de bu tedbîr her halde kimsesiz olanları iyi ve mes'ûd edebilir... Zaten biz de çok değil mümkün olanı istiyoruz.

Sadreddin Edhem. “Hayata Göre Kadın.” *Genç Kadın*, no. 6 (13 Mart 1919): 86- 87.

Kadınlar için artık kat, kat kutular içinde saklanan, büyük ve canlı mücevherlerin kıymetini hayat ilk darbede yıktı. Ve kadın için son hükmünü verdi: Onu bir süs değil, uzuv olarak sinesine çekiyor. Fakat yalnız maddî sahada değil ictimâî sahalarda da galat-ı rû’yet vardır. Kadınlık hayatının çizdiği son hattı göremeyen, veyâhûd onu ters görenler; ferdî mıntıkalarla kadın mes’elesini, bir macûn gibi istedikleri şekil ve kıyafete sokabileceklerini zannediyorlar.

Meselâ mâzîyi levsiyle, bütün karanlıklarıyla yaşatmak isteyen müfrid muhâfazakârlar ve kadın kıyafetini polis kuvvetiyle tanzîm etmek arzusuyla yanan bir softa zihniyeti var. Eğer isterseniz bu ictimâî sitâyişlere “kalerikal” zihniyetler diyelim. Mütârekenin ilk günlerinde geçen senelerin acı felâketli hatıralarını yâd eden bir gazetede kadınların kadınların ta dârü’lfünûna kadar girdiklerini devrilen idarenin siyasesi sırasında acı bir işmirazla anlatıyordu.

Gözlerin iddiâ’sına rağmen kadın hayata bir uzviyyet olarak dâhil oluyor. Vazîfesinin ve intibâk şartlarının ta’yîn edilişi lâzımdır. Yoksa, seyl hiç bir zaman, önünde bir gülistan var diye, merhamet edip yolunu değiştirmez, bazı yerlerde pislikleri temizler, bazı yerlerde de çamur yapar.

Biz ancak hayata, hayatın şartlarına riâyet ederek kadın mes’elesini, bir çamur ve batak halini almaktan kurtarabiliriz.

Şu halde, cereyân-ı kadını, şu şartlarla karşılamalıdır:

1- Kadın, erkeğin yaptığı her işi yapabilmelidir.

2- Sevk-i tabîîlerine hâkim olabilmelidir.

Yani mümkün olduğu kadar ictimâîleşmelidir.

3- Memleketin nüfûsunca pek çok alâkadar olduğundan çocuk hayatını muhâfaza edecek iyi bir ana olabilmelidir.

Kadın; erkeğin işini yapmakda; taksim-i amele girmekte güçlüğe tesâdüf etmiyor; “ev” hâricine doğru tevsi’ ederek çarşıya inkılâb ediyor. Artık “ev” dâhilinde yapılan vazîfeler çarşıda ayrı bir san’at halinde teşkîl ediyor. Kadın, terzi, kunduracı olabileceği gibi, hâkim, avukat gazeteci de olabilir. Erkeklerin yürüdüğü yollardan kadınların da geçmesi zarûri, âdî san’atlar için basit bir tahsîl kâfîdir, hatta fazladır da denilebilir.

Hekim, avukat, ve zihnî san’at sâhibi olacak kadınlar için erkeklerinkinin aynı şartları hâiz tahsîl ve mutalaa sahaları bulunmalıdır. Tâli ve âlî tahsîlinde mümkün olduğu kadar, cinsiyet farkını, hiç olmazsa program da izâle edebilmelidir. Fakat bütün bunların yanında tahsîlin ziyâde nazar-ı i’tibâre alınması lâzım gelen şey, kadının ictimâîleşebilmesidir. Sevk-i tabîî ve ictimâî hayat birbirine zıdd iki kutuptur.

İctimâ’îleşmek için sevk-i tabîîlere tahakküm lâzımdır. Bunu te’mîn edecek; kadınların dâimâ din, ahlâk, ve bedîiyyât muhîtleriyle sıkı bir sûrette temâsda bulundurulmasıdır.

Hayatın demir yumruklarına ancak metin bir mefkûre mukabele edebilir. Kadının ictimâî bir hava teneffüs edebilmesi için ictimâî hayata aşılanmış olması lâzımdır. O, sevk-i tabîîlerine mahkûm yaşadıkça taksîm-i amele girmek mümkün olmayacaktır. Metin secîye sâhibi olmak için metin bir îmân, metin bir mefkûre metin bir ahlâk lâzımdır.

Kadın uzviyyeti i’tibâriyle anadır; iyi bir ana olabilmek için lâzım olan vasıfları hâiz olmasını da hayat emrediyor. Bunu mekteblerde te’mîn edebilir. Mekteb terbiyesi hâricde ma’kûs bulamadıkça pek çabuk söndüğü dâimâ

görülmektedir. Binâenaleyh bir takım cemiyetlerin mekteb hâricinde bedi'i, dinî, ahlâkî telkînlerde bulunmaları lâzımdır. Kadınlığı ve mektebi asıl, bu mekteb hâricindeki kuvvet yaşatacaktır.

Sadreddin Edhem

Refik, Garibe. "Yeni Kadın." *Genç Kadın*, no. 1 (24 October 1918): 9 - 10.

Yeryüzünde eski zaman kadınları, alen bol bol mevcûd. Fakat biz bundan memnûn oluyoruz; inkâra ne hâcet, eski hayat telâkkilerini tedkik ve mütâlaaa ederken derunî bir lezzet hissediyoruz. Kalbimizde bütün eskiliklere karşı derin bir muhabbet yaşıyor. Öyle saf bir muhabbet ki, mâzînin karanlıklarına geçen nesillerin şahsiyyetlerindeki çizgileri gösterir, içlerini aydınlatır; o güzel hatıralardan kedersiz hazlar duyarız; o fâideli tecrübelerden doğru dersler, 'ibretler toplarız..

Dedemizin plânını kendi çizdiği ev, onun yegâne âbidesidir, fakat onundur. Duvarda asılı kocaman saat de öyle. Bütün bunlar bizde samimi 'alâkalar uyandırır, hoş bir sûrette mâzîyi yâd ettirir. İnsan elinden çıkan işler, nasıl olursa olsun, dâimâ sevilir ve takdîr edilir. Çünkü bu işleri yapanları biz ancak semereleriyle, eserleriyle tanırız: Eski çini veya Saksonya işlerinin başlı başına bir tarihi vardır; pirinç mum şamdanların bize pek eski zamanlar san'atkârlarını gösterir, öğretir..

Eskilikle aramızda gizli ma'nevî rabıtalar var. Buna rağmen eski insanların eserlerinde göze çarpan fenalıklara, çirkinliklere, hata ve noksanlara göz yummalıyız. Yalnız mâzînin iyi cihetlerini, güzel ve fâideli semerelerini, bugünkü insanları alâkadar eden dereceye göre takdîr etmeliyiz: Dedemizin yaptırdığı ev içinde yaşayan kadın kimdi? Onun bugünkü mümessili, hilâfı nerede?

*

Bu mes'elede fikirler ayrılıyor. Fakat biz o muhtelif fikirleri bir araya toplayarak bir netice çıkarabiliriz. Eski kadın, hayatı olduğu gibi kabûl etmiş, dairesinin darlığını görmemiş, yalnız ihtiyâclarıyla uygun bir muhît içinde yaşamış...

Fakat onun bugünkü mümessili, mahdûdiyet perdesini yırttı; zulmet pençesini ezdi; o artık dar fikri, dar hisli, dar arzulu değildir: Onun hayatla doğrudan doğruya temâsı var! Şimdi her şey değişti. Dededen kalma onun çok yer kaplayan kocaman saate lüzûm kalmadı. Sessiz işleyen ve ayda yılda bir kere kurulan saatler dakikalarında hiç şaşmıyor. Evet, hayat da değişti: Eğer akıllı isek, mes'ûd olmak artık elimizde!

Hayatta muvaffak olmak mı istiyoruz? Her şeyden evvel, onun şartlarını, gayelerini bilmeğe, öğretmeye çalışmalıyız. Her gün büyüyen, her gün karışan hayatî mes'elelerde kadının mevki' dâimâ onun bu mes'eleleri iyice anlamasına, ağır mes'uliyyetleri en iyi ve en noksansız hazırlıklarla nâmûskârane ve cesûrâne karşılamasına, ve bilhâssa kendini ve hayatını bugünkü telâkki ve ihtiyâclara tevfîk edebilmesine bağlıdır.

*

Bugün yeryüzünde hiçbir tarihi devreden olmayan, ne eski, ne de yeni denilebilen kadınlar pek çoktur.

Bunlar mâzîden hiçbir şey getirmedikleri gibi, bugünkü vaz'iyyetin karşısında da elleri boş mebhût, münfe'il kalır. Bunlar mektebden veyâhûd husûsî bir tahsîlden sonra ya bir beldede, yâhûd bir köyde hayatî vazîfelerine atılırlar, evlendikleri takdîrde ev işleriyle uğraşırlar; biraz sonra vâlide oldukları zaman,

muayyen bir bütçe dâhilinde ailenin saadeti gibi mühim bir vazîfe karşısında bulunurlar. İşte felaket o zaman başlar, ümitsizlik, muvaffakiyetsizlik o zaman doğar. Çünkü hayat hakkında hiç bir fikirleri, maksatları, gayeleri yoktur; olsa bile, onu tatbîk etmek kudret ve mahâretinden mahrûmdurlar..

Kadınlar için yüksek tahsîlin ehemmiyetini ciddiyetle takdîr eden hükümetimizin bütün teşebbüs ve gayretine rağmen, biz hayatın amelî cihetlerini henüz muhkem, esaslı bir sûrette kavrayamadık. Mekteblerimizde hayatın amelî cihetine fazla dikkat, fazla düşünce sarf olunmalı, genç kızlarımız bu cihet için çalışmalı, hazırlanmalıdırlar. Bugün Sultaniyelerimizde, Dârü'lfünûnumuzda çalışan kızlar, hayat 'âleminin muhtelif şubelerinde büyük bir isti'dâd gösteriyorlar. Hayatın böyle derin tedkik ve mutala'ası herkesde samimi bir 'alâka uyandırır. Muhît hakkındaki ma'lûmât her kadına amelî fâideler verir. Böyle olduğu için hayat ilmi, bir kadının tahsîl ve terbiyesinde en mühim, en mübrem esasdır. Çünkü:

1- Herhangi bir ilmin, bir fennin ehemmiyeti, yalnız dershanelerdeki muvaffakiyetlerde değildir; Hayat 'âleminde cârî olan karışık kanûnların sebeblerini, esaslarını, maksatlarını bulmaktır.
2- O 'âlemin mevzû'u, gayesi, muhtelif şekillerde, yani bedenen, fikren, ictimâî ictimâen, rûhen kendisiyle mücâdele etmeden te'min edilemeyen hayat olduğu artık anlaşılmalıdır.

Kadınlar erkeklerin öteden beri mâlik oldukları hakkı istediler; bu tabîî hak onlara verildi; şimdi daha ziyâde istiyorlar; bizde de kızlara mahsûs mektebler, sultaniyeler açılması için edilen ilk teşebbüs, bir hayâl, bir vehm, bir garîbe gibi telâkki edilmişti. Fakat dün esasesiz bir hayâl olduğu zannedilen o parlak teşebbüs, bugün bir hakikat şekline girmiş, binlerce kadınların hayatlarını zenginleştiren necîb gayeler doğurmuştur.

Artık gürültülü akşam eğlenceleri kadın rûhunu teskîn edemiyor. Kadın cemiyetleri, kendilerine âid vazîfelerden ma'dâ', bütün cemiyetin, milletin hayatına âid mes'elelere karışmak, anlamak istiyorlar. Milletin fakir kadınlarına mahdûd idareleri dâhilinde temiz ve sıhhatli bir ev yapmanın usûlünü öğreten böyle âlî ve insanî bir heyet doğrudan doğruya cemiyet hayatına büyük terbiyevî hidmetler îfâ etmektedir. Milletle daha geniş bir mikyâsda 'alâka, her bir evin cemiyet için olan ehemmiyetini takdîre medâr olmuştur. Bir kadın cemiyeti her hatvede, her cihette bir teâvün cemiyeti demektir. Bir Amerikalı profesör diyor ki:

"Erkekler için en büyük mes'ele, kadın mes'elesidir. Erkek çalışıyor ve bugünün yüküne tahammül ediyor. Fakat yarınki erkeği hazırlayan kadındır.

Evet, bu pek doğru! Fakat bugünkü kadın, yarınki kadını da hazırlamalıdır. Dünyada en ziyâde yardımı görülen işler, hep kadın ilhamının, kadın sa'yının netîcesidir. [Londra]nın ve hatta bütün İngiltere'nin fakirleri için [Misis Busenket?]in yaptığı muâvenetler, gösterdiği te'sîrler unutulabilir mi? Kadın nüfûsundan uzak kalmış hayatî inkılâblar, hemen hiç yok gibidir. İngiltere'yi içki mübtelâsından kurtaran, Amerika'da ikametgâh ve çocukları himâye mes'elelerini hal ve ıslah eden hep kadın olmuştur. Bu gibi insanî ve ulvî hareketler, kendi mâhiyetlerine göre de, büyük ve değerlidir; ferdlere ve cemiyetlere de pek büyük fâideler te'mîn etmiştir. Fakat bu geniş gayeler, yeni kadını kendine en yakın muhîtin, yani evinin saadet ve intizâmına karşı hissiz ve kayıtsız yapmamalıdır. Eğer hakikaten hayatın kıymetini takdîr ediyorsak, yalnız nazarî olarak onun büyüklüğü için çalışmamalı, aynı zamanda amelî tarafına da ehemmiyetle, ciddiyetle, metanetle sarılmalıyız. Bir mütefekkirin dediği gibi:

"Tehlikeleri göz önüne getirerek nehrin kenarında düşünceli ve tereddüdlü durmamalıyız. Fakat cesûrâne nehre atlayarak onu, her ne olursa olsun, geçmeliyiz."

Zühtüzâde, Ahmed İhsan. “Izdivâc.” *Genç Kadın*, no. 3 (30 January 1919): 36-38.

–Bir istatistik münâsebetiyle-

İkdam Ceride-yi Feridesi 7 Kanûnusâni 335 tarihi ve 7869 numaralı nushasında 330 ve 333 senelerine âid memleketimizdeki tevellüdât ve fiyat ve münâkehâtın bir istatistiğini neşretti.

Mezkûr istatistiğin üzerindeki bendde diyor ki: “330 senesinde (9425) evlenene mukâbil 333 de ancak 5750 kişi evlenmiştir. Sükûtumuzun en mûciz delîlleri olan bu rakamlar karşısında evliyâ-yı umurumuz hiç de kaçıracak vaktimiz olmadığını takdîr etmelidirler. Bir taraftan hastalık ve fakirlik rehneleri, diğer taraftan gençlerin izdivâctan istignâ’larıyla daha tahribkâr bir şekil alıyor. İctimâ’îyun için işte: muazzam bir mesele!”

Heyhat! Şu samimi davete günler geçtiği halde ilm-i ictimâiyyunumuzdan rûy-ı icâbet gösterecek hamiyetkâr bir ferd zuhûr etmedi. Şu hakiki ve elîm derdin sebeblerini izâh edip müdhiş ve öldürücü isti’lâsını durdurmak için çarelerini irâye edecek bir iki satır karalamağa hiç bir kalem zey-i iktidâr buyurmadı.

Bu zamana kadar hayatî ve millî mesâil hakkında koparılan diğer bütün muhakkak ve samimi feryâdlar gibi bu da amîk, derin bir sükûtu; anûd ve hissiz bir lâkaydının zulmeti içerisinde söndü, mahv olup gitti.

Çünkü: bu davet şahsî ihtirâsâtımızı hasîs münâfîmizi okşamıyor; garz ve kinlerimizin dökülüp saçılmasına vesîle ihdâs etmiyor; birbirimizi hırpalamaya, hârice karşı yüz kızartacak sövüp saymaklara meydan bırakmıyor. Hülâsa boş ve âdî dedikodulara bir kapı açmıyordu.

Biz bedbahtan şu aralık mevcûdiyyetimizi imhâya çalışan hasmaya hasr-ı hidmetle o derece meşgûlüz; ki böyle kendimizi şu zavallı milleti kurtaracak afîf işlerle uğraşmaya ne vaktimiz, ne de zihniyetimiz müsâiddir.

İyi bilmiş olalım; ki halâskâran-ı ümit, evliya-yı umur efendilerimiz lutfen vakit bulup da milleti, içinden yiyip bitiren mikroplardan tahlîse çalışmayı el-hakk ehemm-i vezâif add ve telâkki etmedikçe başka tarîkle, yanlış vukuf-u sa’y ile bu millet kurtarılamaz.

Bilmem şu acı serzenişlere gayr-ı ihtiyârî olarak ceryân verdiğimi söylersem inanılır mı?.. Ne ise asıl büyük mes’eleye gelelim:

*

Memleketde vuku’ bulan izdivâcdaki derece-i tenâkusu son iki seneyi göz önüne getirerek değil; belki on on iki seneyi nazar-ı i’tibâre alarak düşünürsek insan acı ve ümitsiz bir yeise düşmekten kendisini kurtaramaz.

Bu o derece bâriz bir hakikattir; ki teslîminde hep müttefikiz. Bununla beraber bu mes’elenin ihmâlindeki ittihâdımıza da doğrusu diyecek yoktur.

“İkdam” bu tenâkusdaki sebebin – zımnen- gençlerdeki istignâ’dan mütevellid olduğunu anlatıyor. Acebâ! Böyle mi? hakikatten gençlerimiz izdivâc husûsunda müstegnî bulunuyorlar mı? Eğer böyle ise bunun illeti nedir?

İşte: bu illeti arar bulur, bulduğumuz mevâni’’yi ortadan kaldırır, kaldırmaya muvaffak olabilirsek milleti, bu ictimâî derdinden kurtarmış oluruz. Aksi takdîrde ithatâta koşar adım gitmekte olan bir milletin enkâzı üzerine te’sîs-i hükümete çalışmanın abesle iştigâl olacağı şüphesizdir.

Ben zann ediyorum, ki gençlerde izdivâca karşı istignâ' mevcûd değildir. Anları müstegnî gibi gösteren sebeb evlenmedeki imkânsızlıktan nâşî evlenmemek şerîni ihtiyâr etmiş olmalarıdır. Bu da bugünkü şerâit-i ictimâiyemizin zarûrî bir neticesidir.

Gençliğin zihniyetini kavâid-i ictimâiyye-yi hâdremizin hazım ve kabûl edemediği muhakkakdır. Bu iki şey'in te'lîfi mümkün bulunan muhîtte – meselâ Anadolu'da- izdivâc eğer harb olmasa idi tenâkus etmeyecekti. Çünkü orada hâlâ anasının beğendiği, babasının münâsib gördüğü kimselerle birbirini görmeden, tanımadan; hatta birbirinin hâlet-i rûhiyyesini velev sathî olsun tedkike muhtâc bulmadan birleşmeye razı olacak bir zihniyet hâkimdir.

Hâlbuki İstanbul'da, İstanbul seviyesindeki şehirlerimizdeki bulunan gençlik bunu kabul edebilir mi? bittabi hayır!... Esasen izdivâcın âdî bir alım satım muâmelesinden ibâret bulunmadığını idrâk edebilen, hayatî mücâdelede sermuvaffakiyetin en büyük âmili kadın olduğunu anlayan hiçbir ferdde ebedî teşrîk-i hayat edeceği bir 'uzvun intihâbında böyle kör körüne bir ahd ve i'tâya girişmeye cesaret edemez ve bunda tamamiyle haklıdır. Bahusûs bu noktanın adem-i ehemmiyetle telâkkisi yüzünden yapılan izdivâcların aliyyü'l ekser ne gibi fecâyi' ile neticelendiğini görüp dururken!...

Diyar-ı medînede hayatta birleşecek iki insan değil; günlerce hatta senelerce birbirlerini tanımaya çalışıyorlar; bununçün uzun seyahat hayatını bile beraber yaşamak külfetini ihtiyâr ediyorlar; tabîatiyle bu külfetin nîmeti de o âilenin ebedî saadet ve bahtiyarisi oluyor.

Bu, böyle iken bir tarafta ne olduğu belirsiz, alacağı beş on kuruş bahşişten başka bir kayd ahlâkî ve ictimâî düşünmeyen, düşünemeyen ve bunu kendisine meslek ittihâz edinen tevsîdcilerin şehâdetine i'timâd bilmem ne dereceye kadar doğru olabilir?

Hüsrân ve felâketle nihayet bulacak münâsebetin te'sîsine çalışmaktan ise adem-i te'sîsindeki mahrûmiyete katlanmak tercih ediliyorsa bu bir ma'zeret-i meşrûye teşkîl etmez mi?

Haydi farz edelim; ki bunlar pek mühim esbab ihtirâzı add edilemesin! Ya bu şekli kabûl etmekle beraber yine zevc ve zevce bulmakdaki müşkilâta ne diyeceğiz? âile tarafından çocuklarına bir refika-yı hayat intihâb mecbûrîyeti de mahdûd bir zümreye ya kapı kapıya olan komşu veyâhûd mensubiyen ta'likâta inhisar etmektedir.

Çünkü bizde "sosyete" hayatının mefkûdiyyeti cihetiyle ailenin de bunlardan başka kimseyi tanıması mümkün olamıyor. Bu mahzûr erkek için olduğu kadar kadın için de aynı derecede vardır.

Hâlbuki insâf edelim; insan bir çift ayakkabı almak için bile yüzlerce dükkan gezmeye binlerce potin muayenesine lüzûm hissetmektedir. Hiç kimse tab'ine muvafık bulmadığı sigara tabakasını sırf sahibi komşusu olduğu, ahbabı bulunduğu için bir dükkandan iştirâ'ya mecbûrîyet görmüyor.

Bugün eminim; ki istanbul'da şerâiti yekdiğerine muvaffık birbirine uygun binlerce evlenebilecek gençler vardır. Fakat; mateesüf bu tanışmamazlık fi'l-i meşru'un vücûduna azim bir hail, büyük bir engel olmaktadır.

Avrupa'da ceraid en büyük bir vasıta-yı izdivâc bulunurken bizde iki satırlık izdivâc ilânlarının dercini gazeteler ahlâksızlık olarak telâkki etmektedir.

Zihi düşünüş!.. Eğer bu ahlâksızlık ise hemen heyet-i mecmûamızın zümre-i insaniyetten bilâ-isti'fa çekilmesi icâb eder. Çünkü bugün onların ... vasıl olamayacağı ne ahlâksızlıklar yapılmaktadır.

İşte: bu kör olası zihniyet saikesiyledir; ki müteadid fırkalarımız cemiyetlerimiz bulunduğu hâlde sadhezar teesüf bu büyük derdle iştigâli gaye edinmiş bir tek cemiyet-i hayriyemiz bile yoktur.

Eğer hakiki bir sükûta ma'ruz nüfûs-u umûmiyyemizin büsbütün inhitata uğrayıp rehnedar olmasını arzu etmiyorsak bunun vakit geçirmeksizin âcil ve kat'i çare-i hâlini bulalım. İzdivacın te'min husûlüne bâdi olacak esbabın ihzarına çalışalım! Valla! Millet böyle vereme mübtelâ insan gibi için için ölür!...

12 Kanûnusâni 1335 Beyoğlu

Zühtüzâde Ahmet İhsan

C- Selections from *Türk Kadını*

"Biraz da Mizâh: Bugünkü Yegâne Kadınlık Meselesi." *Türk Kadını*, no. 20 (17 April 1919): 320.

Dârü'lfünûn'lu hanımlar hakkında müstecel bir karar son hâdisât dolayısıyla İnas Dârü'lfünûnu talebâtı hakkında ber-vech âti mühim ve musîb kararlar ittihâz edilmiştir:

1- Talebât ba'dema üç katlı, kalın ve siyah peçe kullanacaklardır.
2- Sokakta gezerken, dârü'lfünûn kapısından girerken ve bilhâssa sınıflarında ders okurken peçeleri kapalı bulunacaktır.
3- Hiçbir zaman, hiçbir yerde hiçbir erkeğe selam vermeyeceklerdir.
[Bu karardan muallimlerin istisnası zımnen de isti'lâm-ı keyfiyet edilmiştir.]

Sâbık dârü'lfünûn heyeti âtîdeki iki maddenin de kabulünü teklif etmişler ise de neticesi anlaşılamamıştır:

1- Kadın muallimeler tedârikine kadar erkek muallimler de hanımlara ders verdikleri müddetçe peçeli veyâhûd maskeli olacaklardır.
2- Hanımlar müstakil bir binaya nakl edilinceye kadar her gün öğle vakti dârü'lfünûn, erkek namına bir ferd kalmamak şartıyla kâmilen tahliye edilmedikçe hanımlar giremeyeceklerdir.

Bilhâssa bu son maddenin te'min husûlü için bir tabur (kadın polisleri) istihdamı düşünülmüş ve keyfiyet polis müdiriyetine de yazılmış ise de henüz cevap gelmemiştir.

Bu kararların talebât üzerinde ne gibi bir te'sîr yaptığını anlamak üzere muharrirelerimizden birini dârü'lfünûna göndererek ve ma'lmemnûniye hanımlarımızın bu kararları alkışlarla kabul ettiklerini öğrendik. Yalnız erkek talebe bu bâbdaki fikirlerini şimdilik kat'iyen mektûm tutmaya karar verdiklerini bildirmişlerdir.

"Genç Kızlarımıza Dair." *Türk Kadını*, no. 13 (28 November 1918): 203 - 04.

Kadıköy kâr'ilerimizden, sörler mektebine müdâvime "Süheyla Muhterem" Hanım kızımız bir arkadaşlarından aldıkları mektuba kendi cevablarını da ilâve ederek bize yollamışlar. Yerimizin müsâadesizliğine mebni ihtisâr ederek bazı fıkralarını derc ediyor, ve hanım kızlarımızdan mütâlaâlarını soruyoruz:

...Herkes, kızların serbestliğinden, dinsizliğinden, düşüncesizliğinden, ahlâksızlığından bahs ediyorlar. Fakat bunlardan yegâne mes'ûl olması lâzım gelen kızlar değil vâlidelerdir. Bir vâlide kızının nereye gittiğini, kimlerle konuştuğunu, ve bâhusûs ne gibi romanları mütâlaa ettiğini, ne gibi şeylerle meşgûl olduğunu araştırmaya mecbûrdur. Yoksa kendi hava ve zevkine mütemâyil... yâhûd da iktidarsız, olup "vâlidelik" gibi şerefli ve ulvî vazîfeyi unutan kadınlar bugünkü fecî'' hatalardan dolayı tel'in edilmeye müstahakktır.

Kızlarını; ahlâklarını bozan, onları fenalığa sevk eden bir takım arkadaşlarla konuşmaktan men' edecekleri yerde [hayatı öğrensin] diye bil'akis onlarla münâsebete teşvîk eden de vâlidelerdir...

Alessabah yüzünü yıkamadan pudralarla, sürmelerle, sun'i bir güzelliği muvakkat bir zaman için te'min eden kızının; bir ikinci kabâhât olarak yalnız sokağa

çıkmasına ve akşam ezanlara kadar sokaklarda gezmesine müsâade eden yine vâlidelerdir.

Paris romancılarından bazılarının ahlâk-ı umûmiyyemize mugâyir esrarengîz, ve bütün rezaletleri en açık sefâhatine kadar tasvîr eden romanlarını mütâlaaya rûhsat verip kızlarının ahlâklarını izmihlâl çamurlarına sürükleyen ve onların nezîh, saf fikirlerinin zehirlenmesine, rûhlarının levsiyyat ile dolmasına meydan bırakan güzellik(?) vâlidelerdir.

Ben, vâlidemle teyzemin zencir-i takayyüdü altındayım; ve serbestiye meyâl, açık fikirli bir kızım; fakat kavanin-i ictimâiyyenin bahşettiği serbesti dâhilinden dışarı çıkmak istemem. Vâlidem câhil olmadığı gibi mutaasıb da değildir.. Beni öyle münâsebetsiz bir takım efkâr-ı bâtıla üzzerine esir etmez... Tamamen, rûhen, fikren serbest bırakır... Fakat şimdiye kadar hatta yakın sinemaya bile yalnız gittiğimi, arkadaşlarımla çıkıp gezdiğimi, vâlidem sansür etmeden hiçbir roman okuduğumu, ve hatta bacım gelmeden mektebden bir adım dışarı attığımı tahattür edemiyorum.

Hâlbuki bir çok mektebli hanımların müdirelerinin ihtârlarına rağmen, bir cemiyetine gider gibi süslenip mektebe gittiklerini, mektebden çıktıktan sonra mesirelerde uygunsuz hareketlerle gezdiklerini her gün te'sirlerle müşâhede ediyorum.

Gerçi kadın, hassas,narin, rakîk, pür şiir bir çiçektir. Fakat şimdiye kadar pek bâriz bir sûretle nazarlara çarpan bu acı hakikatler dolayısıyla bir kaç sefîlenin yüzünden, üzerimize ma'tûf müdekkikâne nazarlar kadınları başka türlü görüyorlar ki bu umûmiyyetle bizim için büyük bir zell teşkîl eder.

Bir kaç ay mukaddem şahidi olduğum ve bizim şeref ve haysiyyetimizi payimâl eden bir vâkıayı sana da yazıyorum:

Bir Çarşamba günü akşam üstü saat beş, altı raddelerinde adanın köprüdeki mevki'nde vâlidemle beraber, teyzemi beliyorduk. Kollarındaki çantalardan ya mektebli yâhûd da me'mûre oldukları anlaşılan dört genç hanım dolaşıyorlardı. Nâgehân üçü ayrıldı; biri de gezinmeye başladı. Aradan yarım saat geçti; telâşla arkadaşları avdet etti. Yanlarında Tıbbiyeli bir genç vardı. Esmer ve çirkin olan kızla barışmak istiyordu. O da naz ve istinâglarla (hayır bekle; kurban bayramına az var o zaman barışırım. Aman!... rica ederim çok konuşmayalım bizi belki birisi görür!) diyordu. Bunları böyle gördükçe vâlidelerimizin hakkımızdaki takayyüdatına müteşekkir kalıyorum...

*

Süheyla Hanım şu satırları nakil ettikten sonra, eski görgü an'anelere tâbi' olanların... (Â .. Gördünüz mü bir kadına serbestlik ne demekmiş. Kadın evinin işi ile meşgûl olur. Biz analarımızdan, aatalarımızdan böyle gördük şimdi herkes okuyor böylelikle ilim arttıkça, mekteblilerin, kızların ne ahlâk, ne din, ne de iffetleri kalıyor..) dediklerini söylüyor ve buna lâzım gelen cevabı vererek böyle bir kaç hanımın sû' hareketleri ile bütün kadınlığın şüphe ve zann altında bırakılamayacağını ve bir ağaç da gül de, diken de yetişebileceğini isbât-ı müddeâ zemininde söylüyorlar.

Mektuplarının mâbedini maalesef yersizliğimizden yazamadık.

Rikkat, Nezîhe. “Erkekleşme.” *Türk Kadını*, no. 13 (28 November 1918): 194-95.

Senelerden beri hissiyyâtımı bir deftere kayıt etmeyi âdet etmiştim. Bende bir te’sîr-i mahsûs bırakan bütün müşâhedatım bu defterin içinde mahfûzdur. Te’min ederim ki bunu hiçbir maksat gözetmeksizin, zevkim için yaptım. İlmî, ictimâî tedkikâtta bulunmak hatırıma bile gelmedi. Defterimi görmüş olsaydınız, bir çok sahifelerini dolduran güzellikler sizi bu husûsta ikna’ ederdi; fakat teesüf ederim ki, değil size, onu en samimi muhibbelerime bile göstermeme imkân yoktur. İçinde kendime, aileme, tanıdıklarıma dair dedikodulardan tutunuz da kedimin zekâsına, nenemin haksız tekdîrlerine karşı verilmiş intihâr kararlarına kadar her şey var.. Düşününüz, bunları sıze nasıl gösterebilirim? Her ne ise...

İşte ben “erkekleşme” diye tavsif ettiğim garâbeti bu sayfalardan çıkarıyorum; acebâ ilmî bir tarzda tedkîki icâb eden ictimâî bir meseleye mi temas ettim? Yoksa bir takım mühim düşüncelere mi tâbi’’ oldum? Orasını bilemem. Yalnız bildiğim bir şey varsa o da hatıra defterimin bana bu mevzû’yu vermiş olması, ihtisâsatımın da fi’l hakika bu şekilde bulunmasıdır.

*

Elbette hatırlayacaksınız: bazı varyete kumpanyalarının ilânlarında kadın pehlivanlar vardır. Matmazel, yahut Madam bilmem ne... Kendisini mağlup edene karşı şu kadar Frank mükâfat vaad olunur. Bu, kumpanyanın alelâde bir desîsesinden başka bir şey olmasa bile yine tecessüsü celb eder. Sahne üzerinde bir kadının bir erkekle musâraa etmesi, hatta hasmını mağlup eylemesi şâyân-ı merak add olunur.

Sizi bu manzara memnûn eder mi? bana gelince: hayatımda, bundan çok, tiksinerek seyrettiğim bir şey olamaz. Bir kadın tasavvur ediniz ki pazularının adalatı fırlamış... Göğsü bir kaya gibi sert ve kavî... iki metre bıyunda, iki yüz kilo sıkletinde...Bir dev gibi karşınızda iri adımlarla dolaşıyor. Bu bedbahtı bir galat-ı hilkat add ederek hemcinsim için dünyada böyle bir tehlike mevcûd olup olmadığını düşünürüm.

İşte bu, benim nazarımda erkekleşmiş bir kadın timsalidir. Son zamanlarda bu vehmimi tezyîd edecek vâkıalara sık sık tesâdüf ettiğimi defterim bana isbât ediyor. Bir çok refikalarımın ma’neviyyatlarında bu garip istihâleyi keşfediyor gibiyim.

Ben kadınları hicâb ile me’luf narin bir mahlûk add ederdim. Şimdi gece yarısında tek başına yangın yerlerinden bî- perva geçen, polis ile kavga eden hanımlara tesâdüf ettikçe taaccüb ediyorum. Yolda yürürken koşarak tramvaya atlayanlara, sokakta miting yapıp dükkanları yağma edenlere hayretle bakıyorum.

Öylelerini tanıyorum ki, yatak odasından kocasının revolveriyle düşman tayyaresine ateş ettiklerinden bahsediyorlar. Öylelerini tanıyorum ki; arkalarına takılan göğsü madalyalı harb zabitlerini sokakta şamarlayorlar.. Bunlara münferit vâkıalar mı diyeceksiniz? Pekâlâ... defterimde daha umûmî notlar var.

Mahallemizin hoppa şımarık kızları bir omlet pişirmesini öğrenmeden hep birden gidip Maliye’ye kâtibe yazıldılar; bankalara, postahaneye me’mûre oldular; Dârü’lfünûna girdiler. Son zamanlarda kadınlardan taburlar bile yapıldı; onbaşılar, çavuşlar bile nasb edildi. Hâsılı kâtiplikten çöpçülüğe kadar kadınların girmediği meslek kalmadı. Sabahleyin alafranga dokuz buçuktan sonra kaç hanımı evinde bulabilirsiniz? Kimi dükkanına, kimi kalemine gidiyor; kimisi de kendine bir zevc intihâbıyla meşgûl...

Zannetmeyiniz ki cinsiyetini kaybeden yalnız âdî bir tabakadır. Muhterem bir edibemiz bile ma'hûd bir paşanın kumandası altında Suriye'ye teşkîlât yapmaya gitmemiş miydi?

Ara sıra yolda kol kola, haykırışarak siyâsiyyâttan bahs eden Dârü'lmuallimâtlı hanımları gördükçe pek yakında müthiş bir inkılâbın hazırlanmakta olduğunu hissediyorum.

Bilmem.. Biz böyle şeylere alışmamıştık. Pek mahcûb, pek muhteriz büyüdük. Vâlidelerimizin dizlerinin dibinde evlerimizden ayrılmazdık. Boş vakitlerimizde zevclerimizi tahayyül ederek piyanomuzu, kemanımızı, udumuzu çalardık. Bütün eğlencelerimiz bu kadardı.

Belki çekingenliğin bu derecesi iyi değildi, kadın da cemiyet hayatına iştirâk etmeli idi. Fakat bu, erkeklere karşı safvetimizle, hicâbımızla, zerâfet ve nezâketimizle de hâiz olduğumuz rüchânı terk etmeksizin olmalı değil mi idi?

Nezîhe Rikkat

"Sade Giyinen Kadınlar Cemiyeti." *Türk Kadını*, no. 3 (20 June 1918): 44-45.

"Ba'demâ, iki hafta zarfında, yevmî matbûât refikâmızın "kadınlık" etrafındaki yazılarından mühim görülenleri aynen veya hulâsaten iktibâs edeceğiz.

(Vakit) refikimizin 14 Haziran 33 tarihli nushasından:
"Sade Giyinen Kadınlar Cemiyeti", Türk Kadını, no.3 (20 Haziran 1918)"

Cihan mücâdelesi gerek umûmî, gerek husûsî bütün bütçeleri alt, üst etti. Hükümetler gibi aileler de bu buhran devrinin ilcââtına tevfîk-i hayat edip bir "harb bütçesi" yapmaya mecbûr oldular. Seneler geçtikçe masârif yekûnu arttı,Kabardı; Buna mukâbil mecmû'ül vâridât olduğu gibi kaldı.

Böyle fevkalâde ahval karşısında tarz-ı hayatımızda büyük tahavvülât husûle gelmesi zarûrîdir, bunun için harb esnasında bir çok i'tiyâdlarımızı gaib ettik, buna mukâbil yeni âdetler edindik, daha da edineceğiz.

Aile bütçemizin ıslahını düşünürken kadınlarımızı hatırlamamak kâbil olmuyor. Kumar masasında, sefâhat âlemlerinde çılgınca para yiyen erkekleri afv etmemekle beraber kadınlarımızı melbusât husûsunda tasarrufa davet etmek herhâlde lüzûmsuz bir hareket olmayacaktır. Umûmen teslîm edilmiş olmakla beraber, süslenmenin kadınların bir hakk-ı sarîhi olduğunu bir daha tekrar edelim. Bu bir hak olduğu kadar bir ihtiyâcdır; Evet, süslenmek lâzımdır. Fakat muhill-i haysiyyet olmayacak kadar yeni ve temiz bir elbise ile gezmek elzemdir.

Derhâl ilâve edelim ki elzemin lâzıma, ehemmin mühimme takdîmi icâb eden bir zamanda yaşıyoruz, kadınlarımız kat kat, çift çift, renk renk elbise, ayakkabı yaptırıyorlar, bu zamanda bir kat elbisenin bir çift ayakkabının ne büyük külfetlerle vücûda geldiğini hepimiz biliyoruz. Eğer bu fazla masraf istikbâli düşünerek ihtiyâr olunsaydı dûr-endişâne bir tedbîr olmak üzere kabul olunabilirdi; fakat heyhat? Hâlâ tarz-ı telebbüste modaya mutabıkat tama' gözetiliyor. Sulh ve refah zamanlarında tiyatroya gidilen kıyafetle ziyarete gidilmiyor. Aynı elbiseyle aynı misafiri bir kaç kere kabul etmek izzet-i nefsi rencîde ediyor. İşte zannedersem kadınlarımız bu noktada aldanıyorlar. Tabîî bu sözlerden bir lokma ekmeği bin meşakkatle tedârik eden, bebeciğini düşünmekten giyeceğini çoktan unutan bedbaht bir sınıfa bir hisse-yi ta'rîz çıkaramam; fakat bu sınıfa idhâl edilemeyecek kadınlarımız için temiz, sade

fakat “bir kat” elbise ile kanâat etmek zamanı çoktan hulûl etmiştir. Böyle bir nizâma tâbi’ olmayacak kadar müreffeh geçinen birçok aileler vardır; fakat unutmayalım ki birçok hayırkâr cemiyetler cenah-ı himayesinde de binlerce biçâre sefil dullar, yetimler ancak bu kâbil ailelerin sâye-yi ihsânına sığınıyor, onların şime-yi cemiyetinden necât umuyor.

Kadınlarımızın kemâl-i muhâlesetle nazar-ı dikkatlerine arz edeceğimiz en mühim cihet “sade giyinme” meselesidir. Bugün kumaşların, astarların, patiskaların ne fahiş fiyatlarla satıldığını görüyoruz. Alelâde bir kostümün kumaşı, lâ-akall 40 lira ile tedârik edilebilir. Bu miktara 10 lira kadar terzi hakkı zamm edince bir kat elbise elde edeceğinizi zannederseniz aldanırsınız. Bu yekûnu “harc parası” denilen diğer bir masrafla taz’îf etmek lâzımdır. Yakaya konacak bir dantel, göğüse iliştirilecek bir tül o kostümü bir eser-i san’at hâline koyacaktır. Vâkıa dantel, tül, şifon, kordon ve daha ismini bilemediğim bir çok malzeme-yi ziynet elbiseyi süslüyor. Fakat kesemize bu zamanda pek ağır gelen bir hamûle-i külfet yüklüyor. Bütün bir millet emsâli nâ-mesbûk fedâkârlıklarla uzun bir harbin mahrûmiyetlerine katlanırken kadınlarımızdan, böyle fazla süslerden vazgeçip sade giyinmelerini rica edersek, fazla bir şey istemiş olmayız zannederim. Sadelik bir vakit muhill-i zarafet olamaz. Kadınlarımızda sadegiye doğru hâsıl olacak bir temâyül onları ciddiyete bir kat daha yaklaştıracaktır ve herhâlde kadınların sadegiye istihsâl edecekleri ta’vîzât, süsle te’min edebilecekleri imtiyâzâttan daha mesmûr ve daha emin olacaktır. Hanımlarımız bir cemiyet teşkîl edip sadelik lehinde propaganda yapsalar ve harb esnasında “sade giyinmek” meselesini bir prensip meselesi şekline koysalar herhâlde erkeklere pek müfîd bir ciddiyet dersi vermiş olacaklardır.

Bir gün bu memleketde de –bilhâssa harb esnasında- “sade giyinen kadınlar” cemiyetinin teşekkül ettiğini, en mümtâz hanımlarımızın bu harekete pîşvâ olduklarını ve ibtidâları yalnız küçük bir zümre-yi münevveriyye münhasırken daire-i nüfuzunu günden güne tevsî’ edip nihayet bütün Türk kadınlığını kucakladığını görmek ne büyük bir saadet olacaktır!

Alâeddin, İbrahim. “Kadın ve Terbiyecilik.” *Türk Kadını*, no. 17 (30 January 1919): 259 - 60.

Hanımlarımızın beş on seneden beri hayata, ictimâî faaliyetlere karışmaları mevcûd ihtiyâclara nazaran fi’l-vak’a mahdûd oldu; fakat halk arasında sûret-i umûmiyyede garip ve nâmüsâid bir tarz-ı telâkki ile karşılandı. Acebâ bu ısınmayışın, beğenmeyişin sebebi yalnız alışmamazlık, yalnız cehalet ve taasub muydu? Ben zannediyorum ki bütün bu te’sirlerin vücûdunu inkâr etmemekle beraber hanımlarımızın da daha ziyâde gayr-ı tabîî cihetlerden işe başlamış olmalarını teslîm etmek îcâb eder. Fi’lhakika kapıların kilidini, kafeslerin mandalını açık bulan bir çok hemşirelerimiz hayata tıpkı yeni açılan şampanya gibi fışkırıp döküldüler ve seviyelerine göre kâtibe, me’mûre tâcire hatta duvarcı ve ... amelesi bile oldular. Garpda bile kadınlar tarafından îfâsı muattad olmayan ve garâbet tevlîd eden işler bizde kadınlar tarafından deruhde edilmeğe başlandı. Bir taraftan erkekler kadınlaşırken, diğer cihette kadınlar da erkekleşmeğe yüz tuttu. Bu hâl şüphesiz evvelki müfrid tazyiklerin aksülemelidir. Ve bizim ictimâî hayatımızda hâlâ devam eden gayr-ı tabîîliklerin yine gayr-ı tabîî aksülamelleri daha bir çok seneler devam edip gidecektir. Kadınların hayata iştirâkî ve artık bizim cemiyetimizi tek ayakla yürümekten kurtarmaları son derece şâyân-ı teşvîk kat’i bir ihtiyâc olduğuna şüphe yok. Lakin benim çok temennî ettiğim ve daha makûl ve mürecceh gördüğüm cihet

onların kendi cinslerine göre daha muvaffık ve daha tabîî olan mesleklere intisâb etmeleridir. Hayatta meslek ve hizmet intihâbı tesâdüfe veya hevese göre değil ferdin uzvî ve rûhî kâbiliyetine temâyüllerine göre olmalı. Böyle olmazsa ne ferd müstefîd ne de cemiyet müteneffih olur. Sûret-i umûmiyyede kadınların, bilhâssa bizim hanımlarımızın en ziyâde muvaffık olacakları, maddî ve rûhî şartlarıyla te'lîf edebilecekleri meslekleri tedkik ve ta'yîn etmek hakikaten mühim ve müfîd bir bahis teşkîl edebilir. Fakat ben burada meseleyi o kadar umûmî mutâlaa edemeyeceğim; Yalnız terbiyecilik sahasına münhasır kalacağım.

İster fikrî ve ilmî olsun, ister fiili ve tatbîkî bir mahiyette bulunsun; terbiyeciliği ben kadın için en tabîî ve en hayatî mesleklerden biri ve belki birincisi add ediyorum. Çünkü terbiyenin uğraştığı şey çocuğun bilhâssa rûhudur. Rûh ise bilinmez; fakat his olunur. Yani rûhu anlayan yine rûhtur. Kadın ma'neviyyeti de çocuk ma'neviyyetine yakın ve onu anlamaya kâbiliyetlidir. Garbın eski, fakat manen hâlâ yaşayan kadın terbiyecilerinden "Madam Nenker dö Soser"in dediği gibi: "Çocukları anlamak için sevmek lâzımdır. Onlar zekâdan ziyâde kalb ile keşf olunabilirler. "Çocukları sevmek ve kalp ile anlamak husûsunda erkekler kadınlarla hiç bir zaman müsabakaya çıkamazlar zannederim. Şu hâlde mesleğin en mühim ukdesi olan mevzû'a nüfuz kâbiliyeti husûsunda rüchan onlardadır.

Bundan ma'dâ' kadın psikolojisiyle meşgûl olanların ve bu husûsda mukayese ve tecrübe yapanların te'minine göre kadın daha sabır ve mütehammildir. "İsterî", asabiyyet gibi gayr-ı tabîî tezahürattan; avârızdan kat'î nazar kadının bütün hayatı derece-yi sabr tahammülüne şehadet eder. Terbiye ise gerek fikrî gerek fiilî bir meşgale hâlinde olsun muhakkak sabır ve tahammüle muhtâcdır. Ve zâyi nefise uğrundaki mesâî gibi acûl ve kuru hamlelere müsaid olmaz. Kadın rûhunun bâriz diğer bir vasfı da az çok muhâfazakârlığıdır. Kadınların erkeklerden daha ziyâde değişiklikten müteferrid an'aneye mütemâyil olduğunu bir çok misâlleriyle isbât ederler. Bu vasfın terbiye mesleği için lüzûmu âşikârdır; çünkü terbiye ne derece inkılâb ve teceddüd yapmak isterse yine mevcûda riâyete mecbûr ve mâzîyi âtîye mümkün mertebe sadakatle nakl etmeye me'murdur.

Terbiyeciliğin istediği evsâf rûhiyye ile kadındaki mahsûsât-ı ma'neviyyenin bu garâbet ve muvânesetine bir de kadın ile çocuk arasındaki tâbi' münâsebeti ilâve edersek terbiyeyi kadın için ihtiyar edilecek mesleklerin birincisi add etmek husûsundaki iddiâ'ya hak vermek lâzım gelir.

İşte ben hanımlarımız arasında bu mesleğin fikrî veya fiilî bir hâlde ta'mimini temennî ediyor ve bununla milletimin hayatta tabîî ve doğru bir istikâmet alabileceğini tahmin ediyorum. Bugün terbiye ile fiilen uğraşır görünen yani muallimelik mesleğine intisâb eden hanımlarımızın adedi iyice çoktur. Fakat mateesüf zann ediyorum ki onlar da hakikî bir endîşe ve bir aşk-ı meslek başlamış değildir. Çocukları anlamak onlar hakkında nâçiz ve mahdûd olsa bile az çok bir merbûtiyet (...) ifade eden tecrübelerde tedkîklerde bulunmak merakıyla hareket edenler varsa bile herhâlde pnek enderdir zannediyorum. Anneler yalnız fiilî ve gayr-ı şuurî bir hâlde terbiye ile uğraşmakla nasıl terbiyeci add olunamazlarsa muallimeler de işlerini şuurlu ve îmânlı bir sûrette takîb etmedikçe meslek sahibesi sayılamazlar. Hele "pedagoji"yi bir zevk fikri hâlinde meslek edinmiş hanımlarımız hata etmiyorsam hemen yok gibidir. Kadınlık cibâh-ı bârizesi arasında en evvel hâtıra gelen bir şâhika olan hâlde hanımefendi intisâb ve ihtisâs etmiş değil ancak "pedagoji" ile iştigâl etmişlerdir; işte o kadar. Yoksa o 'irfân ve o kudret isti'sâr ile kendileri en mükemmel bir terbiyeci add olunabilirler.

Zaten ben hanımlarımız arasında ihâtalı, yüksek bir ihtisâsa henüz intizâr etmiyorum. Şimdilik elverir ki bu mes'eleye karşı onlar ciddi bir alâka, bir hararet ve

hareket göstersinler. Çünkü kendi işleridir, çünkü kendilerinin en muvafık olacakları hayaatlarının, ma'neviyyatlarının en ziyâde yardımını görecekleri iş budur.

İsviçre'de "Madam Artos", "Matmazel Odmar", "Matmazel Dekodır" gibi terbiyeci kadınların hummalı faaliyetlerine hayretle şâhid olmuştum. Bunlardan birincisi resmin terbiyeye tatbîki mes'elesinde, ikincisi gayr-ı tabîî çocukların terbiyesinde, üçüncüsü en küçüklerin usûl-ü terbiyesinde ihtisâs ve temâyüz etmişlerdi. Onlar kadın rûhunun bütün kâbiliyet aşkını mesleklerine vermişlerdi. Kadınlıklarının tekmîl inceliğini, zerafetini, sabır ve ihtimamını dershanelerinde, çocukları üzerindeki çalışmalarında gördüm. Hâlbuki aynı zamanda oradaki erkek terbiyecilerin mesâîsine de şâhid olmuştum. Arada çok fark-ı hararet vardı. Ve bu fark şüphesiz kadınlar için terbiyenin daha fazla tabîî ve hayatî bir meslek olmasından ileri geliyordu.

Temennî edelim ki bizim memleketimizde de terbiye hanımların gönülden mesleği olmaya başlasın ve istikbâl "Madam Enger", "Madam Gizu", Kamyan, Papkarpatya, Miss Hamilton, Elen ...ilh" gibi yüksek kadın terbiyecilerini kayd etmeyi milletimize nasîb etsin.

İbrahim Alaettin

Arif, Mehmet. "Açık Gerdanlar." *Türk Kadını*, no. 16 (9 January 1919): 254 - 55.

Vücûdumuzun en mühim ve en nâzik uzuvlarını taşıyan, ve (uzv-u seda) yı da ihtivâ eden boğazımızın ne dereceye kadar muhâfaza-yı sıhhatine i'tinâ'ya mecbûr olduğumuzu uzun uzadıya beyâna hâcet yoktur. Hâlbuki mateesüf bazı hanımlarımızın, kızlarımızın son zamanlarda yaz, kış demeyip boyun ve gerdanlarını açarak ve şedâid-i hevaiye ve te'sirât-ı hâriciyeden muhâfazaya hiç lüzûm görmeyerek sokaklarda gezmekte oldukları görülmektedir. Tabî' bu sûretle gezmek kendini bilmeyen bir iki hanım tarafından ortaya sürülmüş ve diğerleri tarafından da ma'zeretleri nazar-ı dikkat ve ehemmiyete alınmayarak hemen (moda) diye taklide başlanmıştır. Hâlbuki bu hâlin evveli emirde âdab-ı umûmiyyeye mugâyir, sonra hıfzü'ssıha kavâidine taban tabana zıdd olduğu hiç düşünülmüyor.

Biraz aklı başında hanımlarımızın, kızlarımızın gayet basit olan bu hâli kendiliklerinden anlayabilmeleri mümkün iken nasıl olup da böyle bir modaya rağbet ettiklerine ayıb değil ya aklımız ermiyor.

Boğazın ufak bir üşümesi nezleyi, nezlenin ihmâl edilmesi, bronşiti, ve bronşit de zatürreeyi velhâsıl daha şiddetli olur ise mevti intâc edebilir. Binâenaleyh gerek kışın gerek yazın boğazın kapalı ve muhâfazalı bulundurlması sıhhat ve hayatımız için elzem ve muktezîdir. Boğaz (uzv-u seda)yı da muhtevîdir demiştik. Burada fizyoloji ve teşri' malûmâtı vermek sadedemiz hâricinde olduğundan yalnız bu uzvun muhâfaza-yı sıhhati için lüzûmu olan muvâdî tavsiye ve zikr ile iktifâ edeceğiz.

Boğazımız için ne kadar takidatda bulunur isek bulunalım madem ki ağzımız ile birlikte yan yana bulunuyor, yine az çok bazı rahatsızlıklara dûçâr olmasına mâni olmak bizim için pek o kadar mümkün olmuyor. Fakat buna rağmen takîdât dâimâ ve mülâzemede asıl müsamaha (...) hâiz olamaz.

Sağlam bir boğaza, güzel bir ses ve sedaya, pâk ve temiz bir nefese son derecede ihtiyacımız vardır. Boğazımızın sıhhatine i'tinâ'nın pek tabîîdir ki sadamızile de alâka ve rabıtası vardır.

Yalnız gençlerde değil, sesini had-kemâl ermiş, saçları ak pak olmuş ihtiyarların bir çokları da latîf bir sadaya, pek güzel bir sese ancak sıhhatlerine i'tinâ' ile muvafık olabilmişlerdir. Şu hâlde bir kadın için güzel bir sadaya mâlik olmak ne derecede lâzım ise o sadayı kaybetmemek için boğazının sıhhatine i'tinâ' etmek de şart-ı azemidir.

Şu sözlerimizden anlaşılıyor ki güzel sada gençliğe hâiz ise de takîdât-ı sıhhiyede devam edildiği sûretde temdîd edilebilir.

Ayakların üşütülmeyerek sıcak tutulması, ceryan-ı hevaya vücûdu ma'rûz bırakmamak, âni ve şiddetli tebdîlât-ı hevayeye karşı tahaffuz, banyo ve istihmâmlarda derece-yi hararetin i'tidâline dikkat, pek kuvvetli makûlât ve meşrûbâtdan ve hâmızlı edviyeden mümkün olduğu kadar ictinâb.

Pek güzel sadalar, pek rakîk olanlardır. Binâenaleyh bu rakîkliği muhâfaza için yalnız boğazın sıhhatine dikkat kâfî olmayıp ara sıra bazı talimler icrâ'sı da elzemdir. İşte bu talimlere (sadanın tuvaleti) namını vermeğe mecbûr olduk. Bu tuvaletin icrâsı için sabahları yatakdan kalktıktan sonra bir odada, yalnız olmak şartıyla zihnen hazırlanmış veyâhûd bir kağıt üzerine yazılmış kelimeleri veya cümleleri evvelce yavaşca ve sonraları biraz hızlıca tekrar etmek ve bazı kerelerde onları çabuk çabuk ve fakat her harfin hakkını tamamiyle vererek söylemek sûretiyle sadanızın terbiyesine sa'y eylemek iktizâ eder. İşte mekteblerde gösterilen mûsikîler bu sûretle sadayı terbiye eylediği gibi vücûdun en mühim bir kısmı olan cihaz-ı teneffüsümüzün de sûret-i mükemmelde neşvü nemâsına hademdir.

En ziyâde boğazımızın sıhhatini ihlâl eden şeyler yukarıda söylediğimiz mevâddan başka teneffüs eylediğimiz soğuk havalar, fena kokular neşreden bazı gâzâtdır.

Boğaz rahatsızlıklarına karşı yapılacak tedâviler (gargara), (nefesle çekip yutma), (tılâ) ve baharat sûretiyle icrâ edilir. Soğuk havalarda ve rutubetli zamanlarda sokağa çıkıldığı vakitler boğazı güzelce sararak muhâfaza etmek münasîb olacağı gibi ihtiyâten de (memtol) veya (okaliptüs) pastillerinden alıp ağzında çiğnemek iyidir. Bir hastanın odasına dâhil olacağınız zaman ve bilhâssa grip gibi veya sair cihaz-ı teneffüs hastalıklarından biri ile musâb olan hastaların yanına gireceğiniz vakitler aynı sûretle hareket eder iseniz pek makûl bir harekette bulunmuş olursunuz.

Bazı Tertibler

Gür ve güzel bir sadaya mâlik olmak üzere musikî ile meşgûl olanların, hanendelerin isti'mâl eyledikleri güzel bir tertib:

Su	Bir litre
Çam tomurcuğu	50 gram
Toz şeker	30 gram

Bunları yarı oluncaya kadar kaynatmalı ve ufak bir fincan ile kışın sabahları içmelidir. Bununla beraber istirahat de tavsiye olunur.

Gargaranın en münasibi asitborikli su veyâhud biraz da (klorhidratdösud) ilâve edilmiş gargaradır.

Sabahları kalkar kalkmaz çalkanmamış, taze yumurta sarısı içmek, akşamları sıcak sütün buharını teneffüs etmek boğaz için ve sesi açmak için pek müfiddir.

Sütün içersine kaynar iken bir iki aded de kuru incir atılır ise daha güzel olur.

Akşamları, sabahları (defne gülü) ile gargara etmenin boğazın sıhhatine pek medarı olur.

Ses Kısıklığı İçin Tertib

Taflan şurubu	10 gram
Tülü şurubu	50 gram
Baldır kıra şurubu	50 gram
Zagribi şurubu	100 gram
Azotit potas	10 gram

Mehmet Ârif

Nami, Kâzım. "Kadının Haklarına, Vazîfelerine Dair " *Türk Kadını*, no. 2 (6 June 1918): 18-19.

Kadınlığı, iki nokta-i nazardan tedkik etmek icâb ederdi: Hakları, vazîfeleri. Gerek hak, gerek vazîfe ictimâî birer müessesedir; binâenaleyh bunların zamanlarda ve mekânlarda zuhûr ve tekâmülü ta'kîb olunmalıydı. İctimâî müesseseleri anlamak için tarih-i tabîîye değil cemiyetlerin tarihine müracaat etmeliydi.

Haklar ve vazîfeler insanların ne beniyyelerinden, ne tabîatlarından doğmayıp, belki cemiyetle yaşamaya başladıkları andan i'tibârendir ki bunlar zuhûr ediyor. Hâlbuki herhangi bir "feminizm" kitabını açsanız, evvelâ kadının teşrîhinden, uzvî vazîfelerinden bahs olunduğunu, insanların hayvanlarla mukayese edildiğini, erkeklerle dişilerin uzviyyetleri arasında tesbîtler arandığını görürsünüz.

Haklar, vazîfeler i'tibâriyle insanlarla hayvanlar arasında hiç bir münâsebet olmasa gerektir. En tabîî görülen hayat hakkı bile bizim bir telâkkimizden ibâret değil midir? Uzviyyet âleminde cârî olan en celî kanûn kuvvenin zayıfı ezmesidir. Bu kânûn cemiyet âleminde de cârî olsaydı, "hakk-ı kuvvenin demek, şerîrindir." Hükm-ü mutlak bir kâide hâlinde kabûl edilemez miydi? O vakit ne cemiyet kalırdı, ne insaniyet; çünkü kuvvet-i uzviyyette (...) bir şey değildir; her kuvveyi olan zayıfı yuttukça ortada kuvve ne kalır?

Haklar, vazîfeler ictimâî birer kıymet olunca kadınlık mes'elesini de bu noktalardan tedkîk etmek lüzûmu kendi kendine meydana çıkar.

Öteden beri malumdur ki "her hak, bir vazîfe mukâbilidir"..demek biri, diğerinin lâzımıdır; Asl olan vazîfedir; hak ancak vazîfenin vücûduyla kâimdir.

Kadının ictimâî hayattaki vazîfesini, tarihin muhtelif devrelerinde ve muhtelif derecedeki cemiyetlerde aramalıdır. "Kadının vazîfesi şu olmalıdır, bu olmalıdır." Gibi kalbî hükümlerle kadına, muhayyel bir vazîfe takdîr etmekte de ma'nâ yoktur. Kadının ictimâî (...) mevki' vazîfelerini gözümüzle görmeğe müsaiddir.

Binâenaleyh bizde, kadının vazîfelerini ictimâî vicdanın telâkkisine göre taarri etmek mecbûrîyetindeyiz. Kadının mevki'ni ne mâzîsindeki hâle ircâ' edebiliriz, ne de ona akıldan uydurma bir mevki' hazırlayabiliriz. Kadın da cemiyetin geçirdiği tekâmül devrelerine göre vazîfelerinde husûle gelen tahavvüllere intıbâk eder, gider.

Burada dikkate şâyân bir mes'ele var: kadınlık mes'elesi, bir kaç yüz veya bir kaç bin kadın mes'elesi değildir. Aynı zamanda bir kaç kadının ictimâî vicdana uymayan istihâleleri kadınlığın bir istihâlesi add olunamaz. Bugün her gördüğümüz kadını, kadınlığımızın bir mümessili add edemeyiz. Başına her fes giyen Türk olmadığı gibi, çarşaflı her kadın da Türk kadını değildir.

Kadının vazîfeleri nedir?... bir kere ictimâî vazîfeler nokta-i nazardan kadınla erkek beyninde büyük büyük farklar olmasa gerektir. Erkeğe âid vazîfelerden bir

çoğunda kadın da müşterektir. Bununla beraber bu vazîfelerden bir çoğunda kadını erkekten ziyâde alâkadar görüyoruz. Kadın için iffetin kıymeti erkeğinkiyle aynı derecede bulunmuyor; halk kadının iffetine pek büyük bir kıymet veriyor. Yabancı bir kadınla gayr-ı meşrû' münâsebette bulunan bir erkek elbette takbîh nazarıyla görülüyor, fakat böyle bir vaz'iyyette bulunan kadın bütün iffetini kaybediyor. "Niçin böyle olsun?" i'tirâzı vârid olabilir mi? mamafîh böyle bir i'tirâza cevap verilebilir ve denilebilir ki: "ictimâî vicdan, kadını mukaddes, muhterem tanıyor. Cemiyetin kıymet verdiği bir hâlin sükûtu ona ağır geliyor."

Kadına verilen bu kıymet mukâbilinde ondan aranan vazîfe, iffetini lekeden korumaktır. Bu vazîfeyi ben, sen aramıyoruz, cemiyetin müşterek vicdanı arıyor. Hürriyeti manâsının ıtlâkı üzere almadığımız gibi hakkın da manâsında mutlakiyet görmüyoruz. Kadın hür değil midir? Elbette, erkek kadar kadın da hürdür; fakat erkeğin hürriyeti gibi kadının hürriyeti de mukayyeddir. Kadın okuyup yazmıyor mu? ve zaman içinde okuyup yazmadı mı? halkda kadınların okuyup yazması aleyhinde bir fikir varmış... bu fikirler içtimâî vicdanın bir takdîrinden doğmuş değildir; ötekinin berikinin indî düşüncelerinden doğmuştur. Siz, bugün her açılan kız mektebini dolduran bunca hanımlara bakınız; bunların ana babaları arasında hâlâ kadınların okuma ve yazmasını hoş görmeyenler vardır. Söz başka, iş başkadır. Fiil kavli tekzîb ederse, sözün ferdî bir takım dedikodulardan ibâret olduğuna hüküm olunmak zarûridir.

İşte size bir hak ki onda kadın ve erkek müsâvîdir.. fakat dikkatle bakılırsa bunun da bir hak değil, bir vazîfe olduğu anlaşılır. Vazîfenin bir diğer tezâhürüne biz hakk ismini vermişiz.

Kadında vâlidelik vazîfelerine dair neler görüyorsak bunların aynı zamanda birer hak olduğunu da kabul ediyoruz. İşte hakk ve vazîfe i'tibârıyla kadını tedkik ederken onun, hak ve vazîfelere riâyeti, merbutiyyeti derecesini aramak lâzımdır.

Kadının me'mûr, katip, tacir ... olması düşünülecek bir mesele midir? Bunlar ictimâî birer vazîfe olduğuna göre kadının da bunlara iştirâkî tabî' görülür. Netekim bu devirde bu vazîfeleri üzerine alan bir çok hanımlar var. Bu hâl, ictimâî vicdanı rencîde etti mi? demek ki umûmî vazîfelerde erkekle kadın beyninde bir fark olmadığı gibi haklarda da fark aramamak zarûrîdir. Yalnız fazla kıymetler, daha fazla vazîfeleri istilzâm eder. Kadına verilen ihtiram-ı mevki', iffetine takdîr edilen kudsiyet, onu erkeklerden fazla bir takım tekayyüd vazîfelerine sevk ediyor. Bu bir haksızlık değildir. Onunçün "erkekler dilediklerini yapmakta hürdürler de; kadınlar neden değildir?" demek, kadınlığa verilen yüce kıymeti takdîr etmemektir. Erkek de kadın gibi afîf olmak vazîfesiyle mükelleftir. Bunu anlamaması elbette bir kabâhâttir. Bununla beraber herhâlde kudsî kıymetce erkek kadının derinindedir. Erkek kadın kadar yükselmek için, kadınların ictimâî hayatta daha fa'âl bir terbiye ve telkîn vazîfesini ihtiyar etmelerilâzımdır. Erkekler kadınların huzûrunda her vakit mahcub, her vakit mahkûmdur. Kadınlar, kendilerine verilen kudsî kıymetlerle erkeklere hâkim oldukları hâlde, o kıymetleri hüsn-ü isti'mâl edemedikçe mahkûm derkesinde kalıyor.

İşte hak iddiâ'sında bulunmak için vazîfelerin yapılmış olması lâzımdır. Fî'lhakika hak aramak da bir vazîfedir; Lakin daha evvel cemiyetin ta'yîn ettiği daha yüksek vazîfelerin icrâ edilmesi düşünülmelidir.

Nihâl, Şükûfe. “Gençler Aradıklarını Niçin Bulamıyorlar?” *Türk Kadını*, no. 9 (12 September 1918): 130-31.

Türk kadınının evvelki nushasında böyle mühim bir suale tesâdüf edince birden bire bir vakfe-i tereddüd geçirdim; memleketin saadetinde en hakikî bir amil olan bu hayatî mes’eleyi bugünkü vukufumla hâl edebilecek miyim? Bu bahis endîşelerimin en acı kısmını işgâl etmekle beraber mübâheseye girişmek için lâzım olan umûmî tedkikâtımı henüz yapmamıştım; mamafîh madem ki suâl buyuruluyor; bazı kanâatlerimi şimdiki şekliyle arz etmekte de bir beis görmedim.

Hakikati itiraf etmek lâzımsa “bu memlekette mes’ûdlar eliti teşkîl ediyor.” fikrini bilâtereddüd kabûl ederim. Her sınıftan, her seviyeden iyi zevce ve zevc olabilecek kadınlar, erkekler nadir olmadığı hâlde teesüf olunur ki bizde izdivâclar ekser menfî neticeler veriyor; ya dırıltılı gürültülü sürüklenip devam eden bir hayat; yâhud bir kaç sene, bir kaç ay, hatta bir kaç gün nihayetinde husûle gelen bir iftirâk...İşte bu milletin büyük bir kısmını böyle ma’neviyyatı kırılmış zavallılar teşkîl ediyor. Bunların hâricinde mes’ûd aileler az değilse de kâfî de hiç değil! Bu elîm neticeler karşısında ekseriyet hiç bir şey düşünmeyerek hâdiselerde bir sebeb-i evvel aramaya lüzûm görmeyerek “hanım şöyle imiş, bey böyle imiş”gibi kıyl u kayllerle bu fâciadan bir tarafı mes’ûl tutar, sebeb-i iftirâkı izâha çalışırlar. Ve zann ederim ayrılanlar da sebebin farkına varamadıklarından kendilerini tebriye için çok defa yekdiğerini ithâm ederler.

Yakından gördüğüm böyle bir kaç fecî’ sahne bana pek nâbit kanâatler verdi. istisnâlardan sarf-ı nazar edersek bizde umûmiyyetle ne kadınlar fena, ne de erkekler fena.. fena olan bir şey varsa o da (izdivâc kaideleri)mizdir. Hiç bir zevkin edemeyeceği kadar saçma olan bu kaideler bir kaç sene evveline kadar kat’iyetle takîb olunuyordu; Beyefendi izdivâc niyetinde; lâkin hayatında üç beş kadından başkasını tanımadığı için alacağı hanımı akrabadan, ahbâbdan birine ısmarlamaya mecbûr olur. Yarabbi, düşünüyorum da, gençlerin bu hayat mes’elesine gösterdikleri bî ma’na cesarete bir türlü bir çare-i (...) bulamıyorum. İnsanlarda nisbî bir zevk hüküm sürerken diğerinin perestiş ettiği bir çehrenin kendi zevkimize de muvafık olabileceği ihtimâli bence yüzde ondan yukarı çıkamaz. Sonra hanımı tavsiye edenler, şüphe yok ki kendi ahbabı, akrabası, hülâsa kendisini sevenlerdir; bu sebeble hanımın tahsîli, ev kadınlığı hakkındaki malûmâtı da ancak onlardan alınabilir; aldanmak tehlikesinin ikincisi de bu mes’eledir... ya hanımın ahvâl-i rûhiyyesi; hissiyyâtı, zevki nasıl tahsîl edilir. Bilmem müşkülpesend mi diyeceksiniz, düşünüyorum; iki kalbin birbirine adem-i merbutiyeti için, manen, rûhen birbirine yakın olamamaktan daha kuvvetli hiç bir mâni’ tasavvur edemiyorum., ve diyorum ki: madem ki ma’neviyyatın üzerimizde teesiri maddi te’sîrlerin fevkinde ve âdeta ebedi bir iz bırakıyor, şahsen pek güzel bir kadın da bazen bir erkek üzerinde sihirli bir te’sîr yapabilir. Lakin, görücü hanımların karşısında müteharrik bir mankeni andıran genç kızın çehresinin şeklinden boyunun ölçüsünden başka hangi meziyyetini tamamıyle anlamak kâbildir?..derece-i tahsîli, ev kadınlığına dair ma’lûmâtı, mevki’-i ictimâîsi mütenâsib, kâfî olur da görücü hanımlar meselâ kendisini şahsen beğenmezler; hâlbuki asıl bekleyen için de bu, istatik bir çehre olabilir. Görülüyor ki bu kaideler pek muzır ve bu yüzden ailelerimiz korkunç bir tezelzül içinde...

İnkılâb her şeyde olduğu gibi kadın hayatında da bir rol oynadı, artık kadın kafes, pençe altında gizlenen esrarengiz mahlûk değil; Onu herkes biraz tanıyor;

filânın falanın kızını sokakta olsun vechen tanıyabilmek mümkündür; lakin birbirini iyice tanımak için tabîî bu kâfî değil!...

Ailelerde ihtilâtı tervîc edenlere sık sık tesâdüf olunuyor; Bu mühim hâdise-i ictimâiyyenin acebâ zamanı gelmiş midir? Memleketin ale-l umûm gençleri düşündüklerim ve bazı tanıdıklarım gibi hulûk, nezîh, ciddi iseler aileler artık bilâtereddüd birbirlerine kapılarını açmalıdırlar. Tanıdığım gayr-ı müslüm nâmûslu aileler de bunun hiçbir mahzûrunu görmedim ve ve tesettür de bu inkılâba ma'ni değildir. Madem ki bugün bir çok mahfillerde erkek kadın beraberdir, ve madem ki yakın bir atî de mektebde, tiyatroda birleşilmek tasvîri, ümidi vardır; o hâlde ebeveynin nezareti altında gençlerin birbirleriyle görüşmesinde hiçbir beis görmüyorum. Zaten münir aileler kısmen bu âdeti kabul etmişlerdir. Şüphe yok her inkılâbda olduğu gibi bu mühim tahavvülün mahzûrları da belki ilk günlerde görülecekse de bu mahzûrda "ehven-i şer'"dir, muvakkattır. Husûsuyla her iki tarafın birbirini bizzat tanıması biraz sonra onlar için pek tabîî olacak ve ilk şaşkınlıklar, ilk idaresizlikler tamamıyla zâil olarak gençler gençler tabîî bir vaz'iyyet alacaklardır.

Ve bence tabîîleşmek biraz ahlâkileşmektir. Zannediyorum ki rûhen anlaşmış, birbirinin maddî tekmilinden de emibn olmuş iki kalbin saadeti pek hakikî pek payidar olur. Ne çare ki bu âdet kabûl olunduktan sonra da ailelerde beklediğimiz hakikî saadet te'sîs edemeyecek; gençler aradıklarını yine bulamayacaklar!..

Çünkü:

Bugün ictimâî müesseselere karşı memlekette muhtelif tarz-ı telâkkiler, muhtelif nokta-yı nazarlar var. Meselâ, "gençler aradıklarını niçin bulamıyorlar" sualini soran beyefendinin genç arkadaşı aradığı hanımın şu şerâiti hâiz olmasını arzu ediyor:

1- Kendi derecesinde nâmûs sahibi olmak.
2- Hüsnü, tahsîli, serveti, mütenâsib ve mütevassıt bulunmak.
3- Aile teşkîl edebilecek bir ev kadını olmak.

Türkiye'de nâmûskâr kadınların ekseriyeti teşkîl ettiğine îmânım var, lâkin (nâmûs) nedir? Evvelâ onu bilmeliyiz; Görüyorum ki muhtelif sınıflar arasında bu kelime aynı manâyı muvazzah değil!... bazıları için şekle münhasır olan nâmûsunu, bazıları sırf ma'nevî, vicdânî bir şey telâkki ediyor; memlekette muhâfazakârlar, müceddidler var; bunlar nazarında nâmûsun ma'nâsı hep başka. Kadının nâmûsunu yüzündeki peçede arayan muhâfazakâr yüzünü açan bir kadına afîf demekte tereddüd ediyor; bütün diğer müesseselerde böyle; bir vahdet-i telâkki yok! Ve bu buhran o kadar tevsi' etmiş ki, aynı ailede vâlide pederin, çocuklar vâlidenin fikirlerini kabûl edemiyor; aile efrâdı hep başka, başka düşünüyor. Ve bu onlar için dâimî bir cidâl teşkîl ediyor. Bütün millet aynı vaz'iyyette...

İkinci şartları: hüsnü, tahsîli, serveti mütenâsib olmak.

Bunlar bittabi arzu edilir şeylerdir; lâkin hayatta mükemmeliyet-i mutlaka aramak bilmem ne kadar doğru olabilir? Bir genç kız afîf olur, güzel olur, tahsîli, ev kadınlığı kâfî olur; asîl bir aileden de olur da serveti olmayabilir; bütün bu meziyyetleri hâiz olan bir genç kız bilmem redd edilir mi? bir de beyefendi arzu ettikleri hanımı acebâ nasıl aradılar? Zannediyorum ki görücü hanımlar vasıtasıyla; yâhud muhîtin yarım müsâadesi altında bazı yerlerde tesâdüf ettikleri genç kızları bilvasıta tedkik etmekle...

Yukarıda arz ettiğim gibi görücü ile kanâat çürük köprüden geçmekten başka bir şey değil. Halâs ümidi ya var, ya yok! Onu bir tarafa bıraktıktan sonra memlekette kadın, ahlâk, nâmûs hakkındaki telâkkilerin birleştiği.. ağır başlı bir cemiyet hayatının kabul edildiği gün gençler, aradıklarını şüphesiz bulacaklardır.

D- Selections from *Resimli Ay*

"Dansa İlk Nasıl Başladım ve Ne Hissettim?" *Resimli Ay*, no. 3 (1 April 1924): 15.

"Mûsikî içinde coşkun bir ne'şe ile koşuşan bu çiftlerin arasında ben nasıl dans ettiğimi, ayaklarımın havaya uyup uymadığını hiç bilmiyorum, yalnız iyi bildiğim bir şey var ki o da rûhuma inen sıcak nefeslerin beni erittiği kendimi hissetmeyecek kadar bayılttığı idi."

Bir Türk Hanımı Dansa Nasıl Başladığını Anlatıyor

İstanbul'da dans fakir zengin bütün ailelerin ta mahremine kadar sokulan sârî bir hastalık hâlini aldı. Bu fırtına nerden ve nasıl geldi bilmiyoruz, fakat bugün her yerde, her cemiyette konuşulan, en hararetle mevzû' bahis olan, kadın erkek herkesi en ziyâde alâkadar eden şey dans oldu. Âni ve salgın bir şekilde geldiği için gençleri sarhoş edip sürükleyen bu ceryan genç kızlarımızın saffet ve samimiyetini, aile rabıta ve muhabbetini de beraber götürüyor. Daha düne kadar erkekle yanyana oturmaya alışmamış Türk kadınının bu yeni hayattaki hislerini ve heyecanlarını öğrenmek şâyân-ı dikkat bir şey olmak lâzım gelirdi. Bu düşünce ile dansa mübtelâ bir hanımdan bize hislerini aynen yazmasını rica ettik. İsim vermemek şartıyla bu hislerini samimi sûrette nakletmeyi vaad etti. Aşağıda okuyacağınız makale bu hislerin ifadesidir:

"Bu hissimi kendi kendime tahlîl ettiğim zaman gülmüştüm. Fakat ilk dansa ne duyduğumu sordukları zaman bunu aynen söylemekten çekindim. Fakat imzamı değiştirerek yazmak salahayeti aldıktan sonra hislerimi tamamen nakl edebildim. Dans bir fırtına gibi bütün kibar muhîtlerini sarıp kavurduğu bir zamanda ben Makriköyü'ndeki küçük evimde dansın aleyhdarı kesilmiştim. Buraya kabul ettiğim arkadaşlarım kısmen hayata girmiş, kısmen Şişli ve Kadıköy kibar cemiyetlerine mensûb kadınlardı. Onları dinledikçe âdeta tüylerim ürperiyor, daha henüz yan yana oturmaya alışmadığımız erkeğin kolunda dans edişimizi masharalık diye telâkki ediyordum.

Dansı niçin böyle telâkki etmiştim? O gün kendime göre bazı haklarım vardı, fakat bugün ondan mahrûm olduğum için böyle telâkki ettiğimi zannediyorum. Yâhûd yeni her şey evvela biraz rûhta muhalefet yapar, sonra ısınılır. Dans da bende bu te'sîr yaptı. Hislerimi unuttuktan sonra bunu da kabul ettim.

Dansı ilk kabûl edişimde muhîtin de büyük te'sîri olmuştur. Çünkü dans edenler, beni muhâfazakârlık, kalın kafalılıkla ithâm ediyorlardı. Kendini modaya uydurmak kadının en birinci ihtiyâcıdır. Bütün arkadaşlarım asrî hayatın icâblarını kabûl ederken benim için muhâfazakârlık bir damga gibi üstüme yapışıp kalacaktı. Madem ki moda imiş, madem ki asrî olmak için bunları kabul etmek lâzımmış, üzerime böyle bir damga koydurmadan kabul etmek lâzımdı. Ben de bu modayı aklıma ve fikrime sığmadan kalbime sığdırdım.

İlk defa on günde bir arkadaşımın evinde dans ettim. Bu ictimâîde ecnebilerde vardı. Daha doğrusu oradaki halk benim için tamamiyle ecnebiydi. Arkadaşımın kocasından başka hiç kimsesi yoktu. İlk kadın erkek cemiyetlerine girdiğim zaman yüzüm kızarmış beni takdîm ettikleri adamlarla dilim dolaşarak konuşmuştum. Bu vahşiliğim epey zaman devam etti. Bugün bir kadın erkek meclisi gayet tabîî bir şeydir. Fakat bir salonda dans edebilmek bir hâdisedir.

Arkadaşımın meclisinde dans edebilmek için üç ay gece gündüz ders aldım. Hatta yemek yemediğim, yalnız üç saat uyuduğum geceler de vardı. Fakat bu dersi bir Rum kadınından alıyor, kadın arkadaşlarımla dans ederek öğreniyordum. Bu da fevkalâde bir şey değildir.

Fakat arkadaşımın evindeki dans fevkalâde bir şey oldu.

Evvelâ canımı en çok sıkan şey zevcimdi. Yabancı erkekler arasında beni dekolte görmeye tahammül edemeyen nazarları bazen arsız arsız, bazen hırçın hırçın kolumda, göğsümde, sonra da gözlerimde dikleniyordu. Gözlerim gözlerine isabet ettikçe âdeta bir soğuk su banyosu yapıyordum. Onu ikna ederek ben getirmiştim. Şimdi razı olduğuna pişman, imkânını bulsa kollarımdan çekip bu çıplak kadınların, bu birer manken gibi dimdik duran erkeklerin arasından çekip çıkaracaktı. Bir an için şarklılığının başına vurmasından âdeta korkuyordum.

Kalbim heyecan içinde, gözlerim kah etrafımda kırmızı, beyaz penbe, mor bir çiçek bağçesi gibi renk renk açan çiçekler gibi süslenmiş kadınlarda, bazen muhteriz bu gecenin hayatını dolduran erkeklerde, pek sık olarak da zevcimde idi.

İr'âdata meclise hürmetsizlik ediyordu. Kimse ile dans etmiyor. İnci gibi etrafını saran kadınları tatlı tatlı seyrediyor. Gözleri bana gelince âdeta vahşi bir tavır alıyordu. Ben etrafımdaki erkeklere muhteriz bakıyordum. Onun hicâbı, asabiyyeti, hiç yoktu. Onun yegâne hırsı bendim.

Bu hod-kâm arzusuna karşı âdeta sinirlendim. Ne olursa olsun aldırmamaya karar verdim. Yanımda tanıdığım kadınlar henüz bu gecenin ahbablarıydı. Ayak üzerinde büyük tavus tüylü yelpazeleri, başlarında taçları ile her biri birer kraliçe kadar azametli idi. Ben bunların arasında herhâlde pek beceriksiz, pek düşüktüm. Başımın tacı, kocamın hırçın nazarları; yelpazem de kalbimdi.

Bu dakika genç, sarışın bir genç yaklaştı,

- Lütfeder misiniz? Dedi...

Çılgın bir raks havasıyla birbirine karışık bir yığın çılgının arasına biz de karıştık. Bu genci hiç tanımıyordum. Hatta arkadaşım bile takdîm etmemişti. Fakat kim olursa olsun reddetmek ayıb olurdu. Eğer tanımıyorum diye reddetmek icâb ederse hiç kimse ile dans etmemek lâzımdı...

Şüphesiz ben bu zengin tuvaletim, bu heyecanımla buraya dans etmek için gelmiştim. Bu gençle nasıl dans ettim. Bunu tamamiyle nakletmek için o zaman kendimi duymaklığım lâzım. Hâlbuki ben sarhoştum. Beni sarhoş eden bir gencin kolunda dans etmek hicâbı mı idi, yoksa vücûdumu meskûr bir hava ile yapılan temas mı? yoksa onun sıcak nefesleri mi idi bilmiyorum. Mûsikî içinde coşan bir neş'e ile koşuşan bu çiftlerin arasında ben nasıl dans ettiğimi ayaklarımın havaya uyup uymadığını hiç bilmiyorum.

Yalnız iyi bildiğim bir şey var ki o da arkamda beni çeviren temâsın rûhuma inen sıcak nefeslerin beni terlettiği, kendimi hissetmeyecek kadar bayılttığı idi. Şüphesiz bu ilk dansın hicâbıydı. Ayaklarımın nasıl gittiğini kontrol edemiyordum. Herkes ayaklarıma bakıyor zannediyor, bildiklerimi yapamayacak kadar âciz, kavalyemin yardımıyla dans ediyordum. Bir saniye gözlerim zevcimi aradı, o yerinde yoktu, sonra aramızda uzun zaman bir dedi kodu zemini teşkîl etmiş bir kadınla dans ettiğini gördüm. Zevcim benden gecenin intikamını alıyordu. Mamafih ben de yanına bırakmamaya niyet etmiştim. O gece sabaha kadar dans ettim. Artık ayaklarımın acemiliğine, hicâbıma ehemmiyet vermiyor; zevcimin küstahâne hareketinin cezasını vermeye çalışıyordum. Bu his beni dans âmillerine çabuk alıştırdı.

O akşam avdet ettiğimiz zaman hiç bir sebeb yokken zevcimle dargındık. Neden, niçin? Bu 'âleme girdikten sonra bunlar gayet tabîî şeyler idi. Neden bunu kabul etmiyorduk? Eğer zevcimin o kadınla dans etmesi beni ürkütmüşse, benim de

başkalarıyla dansım zevcimi ürkütmeli değil mi idi? Fakat zevcimi gelmeye ben ikna ettiğim için bunu sormak biraz tehlikeli olacaktı. Onu gelmeye ben kandırmış, ilk dansa ben getirmiştim. Bunlar acebâ zevcime bir hak kazandırmaz mı idi? Sonunda müttehim çıkmamak için hiç bahs etmemeye karar verdim.

Zevcim yavaş yavaş her akşamları erkenden dans mektebine devam etmeye başladı. Bu mektebde beraber dans öğrenemezmişiz, aileler gidemezmiş. Zevcim akşamları dans öğrenmek için oraya giderken biz de bir kaç arkadaş kendi evimizde bir salonda dans ediyoruz. Bu âlemde arkadaşlarımın zevcleri ve biraderleri bize refâkat ediyor. Zevcimi buraya getirmeye iknâ' edemedim.

İlk dansın heyecanı artık tamamen zâil oldu. Şimdi nerede, kiminle olursa olsun dans edebilirdim. Fakat bu yeni hayatın eskisini bozduğu, bir gün onu aramak tehlikesinde kalacağımı bazen düşünmüyor değilim. Mamafih hissediyorum ki asrî hayatı kabûl edince bütün icâblarını da beraber kabûl etmek zarûreti beni bu fedâkârlığa sürüklüyor.

"Ben Dansa Nasıl Başladım?" *Resimli Ay*, no. 4 (May 1340): 47.

"Dansı karşıdan seyrettiğim zaman şu Frenkler böyle meşru' bir perde altında ne güzel dolaplarını çeviriyorlar diyordum. Fakat içine girince hakikatin başka türlü olduğunu gördüm."

Bir Erkek İlk Dansa Nasıl Başladığını Anlatıyor.

"Resimli Ay"ın üçüncü nushasında "dansa İlk Nasıl Başladım ve Ne Hissettim" serlevhasıyla bir kadın tarafından tevdi' edilmiş hissiyyâtı hâvî satırları okuduğum zaman, ben de, ilk dansa âid intibatımı ve dans hakkındaki düşüncelerimi yazmak hevesine düştüm. Bu hevesim, dansa başlamazdan evvel bu nefis ve câzib san'at hakkındaki fikirlerimin, dansa başladıktan sonra zir u zeber olmasından ileri geliyor. Şimdi size bütün samimiyetimle yazacağım şeyler ihtimâl ki bir çoklarına aykırı gelecek, çok kimseler bu sözlere karşı omuz silkecek, bıyık altından gülecektir. Fakat, ziyanı yok, biz, hakikati görmüş bir adam vaz'iyyetiyle bu istihkâfkâr hâllere lâkayd kalacağım.

Bütün hadisatı geniş bir telâkki ile görmeye ve karşılamaya alışmış bir genç olduğum için - bazı ahlâk hocalarının boş ve ma'nâsız muhalefetine rağmen –ben, evvelden beri dansa tarafdardım. Yalnız, itiraf ederim ki, bu san'at hakkındaki fikirlerim, bugünkünden büsbütün başka bir san'at idi. Herkes gibi ben de zannediyordum ki –dansın insanlar tarafından tevîl edilmiş hakîki gayesi erkeği kadına ve kadını erkeğe karşı meşru' bir kisve altında yaklaştırmaktan ibarettir. "Kurnaz insanlar diyordum, mükemmel bir riya perdesi altında işlerini ne güzel görüyorlar!" İşte dansa başlamadan evvel; dans hakkındaki telâkkimin esası bundan ibaretti. İlk dansa karar verişim, bir balo gecesi oldu.

Yanımdaki arkadaşların hepsi dans biliyorlardı. Ve her hava çaldıkça onlar canbazdın (sic) gürültülü ahengine kendilerini koyvermiş, mest ve müstagrik, dönerlerken, ben, masa başında; o zamana kadar dans öğrenmemiş olmanın hüsrân ve nedâmetini duyuyordum. Hemen o gece arkadaşların delâletiyle dans mektebine kayıt olundum. Hiç unutmam o gece bir Cuma gecesi idi ve ilk dersi Cumartesi günü alacaktım. Bu ilk derse kadar olan müddeti nasıl bir merak içinde geçirdiğimi anlatamam. Hep, dans hakkında uzaktan, tahmin ve muhâkeme ile husûle gelmiş fikirlerin te'sîri altında bulunuyordum.

Nihayet, geniş ve henüz tenha bir salonda bir İtalyan muallimenin noksan Türkçesi'yle tarîfe çalıştığı ilk adımları attığım saat de geldi. Hayatımda idrâkımın bu saatte olduğu kadar azaldığı zamanı hiç hatırlamıyorum. Muallimenin söylediği sözlerden hiçbirini anlamıyor, tarîf edilen en basit hareketleri, bir kaç defa tekrar edilmeden yapamıyordum. Beynim uğulduyordu; aklım, fikrim biraz sonra, tarîf ettiği şeylerin tatbîkatını görmek için belinden saracağım bu yumuşak ve inhinâ'lı kadın vücûdunun sıcak temaslarından husûle gelecek hisde idi

Nihayet o da oldu, fakat ben, hiçbir şey hissetmedim. Bütün tahminlerim boşa gitmişti. Bu dakikada hata yapmamak, acemi adımlarımla muallimenin ayaklarını çiğnememekten başka bir şey düşünmüyordum.

İlk dersi müteâkıb olan sükun devresinde hissiyyâtımı tahlîl ettiğim zaman, kendi kendime, o anın intibâtunu iyi tesbît edememiş olduğuma hüküm etmiştim. Çünkü, senelerden beri müesses bir itikâd kolay kolay sarsılamazdı. Fakat, bundan sonra, bütün acemilik devresinde evvelce duyulacağını tahmin etmiş olduğum hislerin hiçbirini bir def'a bile, duymadım; beni sürükleyen, idare eden kuvvet, yalnız öğrenmek hırsı, yanlış yapmamak arzusu oldu.

Belki ben husûsi yaratılışta bir adamdım da böyle oluyordu. Fakat, sonradan, benim gibi düşünen bir çok arkadaşların da tahminlerine ve kökleşmiş itikadlarına rağmen, benim uğradığım sükût-u hayâle uğramış olduklarını kendi ağızlarından dinledim de dansın iç yüzünün uzaktan göründüğü gibi olmadığına îmân ettim.

Bugün, ki iki senelik bir mümareseden sonra, İstanbul'da oldukça iyi bir dansörüm ve artık teknik müşkülâtın te'sîri altında bulunmuyorum, mûsikînin seyyâl ve mevzû'n ahengi içinde boşluğa doğru atılmış gibi kendimden geçmiş bir hâlde dans ederken, bir kadın vücûduna sarılmış olmanın vereceği zevk yerine, san'atın ilahi zevki hüvviyetime hâkim olmaktadır.

Dansı, dans olduğu için seviyorum.

"Dâimî kâri'lerinizden bir genç"

"Çocuk Yapmalı Mı, Yapmamalı Mı?" *Resimli Ay*, no. 6 (1924): 21.

"Biz çok değil az, fakat öz çocuk isteriz. Çocuk işinde kemmiyet değil, keyfiyet ehemmiyet vermelidir. Çocuk yapmak hayatın en mes'uliyyetli işidir. Bunu kaderin eline bırakmak en büyük günâhtır."

Arazisine nisbetle nüfûsu çok az olan memleketimizde böyle bir suâl irâdı gülünç add edilebilir. Boş arazimizi işletecek kollara, iktisâdî hayatımızı yükseltecek müstahsil insanlara ihtiyâc vardır. Başka memleketlerin nüfûsu taşıp hârice yayıldığı zamanlarda bizi bu küçük nüfûsla bu büyük arazide bırakmazlar. "Tabîî hapis edip âtıl bırakmak hakkınız değildir, hepimiz bu menba'dan istifâde etmek mecbûrîyetindeyiz" derler, bizi koğup yerimizi alırlar. Binâenaleyh nüfûsumuzu tekessür lâzımdır.

Fakat kârilerimi te'mîn etmek isterim ki benim yukarıdaki suâlimle bu mantık arasında hiç bir tezâd yoktur. Yalnız çocuklarımızın sokaklarda hayvan gibi süründüğünü gördükçe, ve her doğan çocuğa hayvanlara gösterdiğimiz ihtimâmın bile esirgendiğini müşâhede ettikçe zaten dimağımda tebellür eden şu suâle cevap vermek mecbûrîyetini duyuyorum: Böyle günâha girmekten ise hiç çocuk yapmamak daha iyi değil mi? Başkasını, büyütmesini yaşatmasını bilmediğimiz, yavruları hayvan gibi sokaklara atmaktansa hiç dünyaya getirmemek daha iyi değil mi?

Zaten hayata daha yakından baktığımız zaman görmekte müşkülât çekmeyiz ki her kadın hayatında lâ-akall bir iki çocuğunu düşürmek mecbûrîyeti hissetmiş, istemeyerek elini kana bulamıştır. Onları bu gizli cinayete sevk eden âmil, cemiyetin çocuk düşürmeyi ayıb ve günâh add etmesidir. Hayatında yeni bir yük taşımaktansa ölmeyi bile tercih eden o kadar anneler vardır ki hayatlarını tehlikeye koyarak henüz rahimde teşekküle başlayan çocuklarını aldırmışlar ve bir çokları da bu yüzden ölüp gitmişlerdir. Elimizde kat'î ve sarî bir istatistik olmadığı için çocuk katili annelerle, kendi hayatlarını feda eden fedâkâr annelerin mikdârını hakîki bir sûrette söylemek mümkün değildir. Fakat basit bir tahkîk gözlerimiz önünde fâcianın azametini tesbîte kâfîdir.

Değil yalnız bir kibâr sınıfına mensûb kadınlar basit ve câhil köylü kadınlar içinde bile çocuk düşürmeler pek çoktur. Aradaki fark birincilerin doktor vasıtasıyla daha sıhhî, daha tehlikesiz bir ameliyye neticesinde çocuklarını aldırmalarından ikincilerin ibtidâî tedbîrlerle hayatlarını tehlikeye koymalarından ibarettir. Ne kadar kadınlar çocuklarını düşürmek için rahimlerine en pis, en mülevves ve en ıztırâb verici şeyleri sokmaktan çekinmemiş ve bu sûretle hayatlarına nihayet vermişlerdir. Medenî memleketlerde yapılan istatistiklere göre bu yüzden ölen anneler bir harb içinde feda edilen gençlerin mikdârından fazladır.

Bu rakamların ifade ettiği fec'î hakikat Avrupa milletleri için ne kadar doğru ise bizim için belki hakikatin fevkında bir hakikattir.

Anneleri bazen cinayete, bazen ölüme sevk eden bu mühîm hâdiseye karşı gözlerimizi kapayamayız. Fakir ve câhil ailelerde böyle olduğu gibi, zengin, münevver, az çok hayatı anlamış ailelerde de zaten çok çocuk doğurmaktan ictinâb etmektedir. Bu kâbil ailelerde üç ve dörtten fazla çocuğu nadiren tesâdüf olunur. Yalnız bunların diğerlerinden farkı hayatlarını evvelkiler kadar tehlikeye koymamaları, daha sıhhî vesaite çocuk tevlîdinden ictinâb etmeyi bilmeleridir.Her mütefekkir gencin ve her hayatı anlamış anne ve babanın ilk endîşesi mümkün olduğu kadar az çocuk sahibi olmak aile hayatını tahammülsüz bir yükten kurtarmaktır.

Zaten iktisâdî hayat bir fazla boğazı sofra için bir felâket hâline kalb edecek derecede ciddiyet kesb etmiştir. Bugün okumuş gençlerin izdivâctan korkmamaları, mümkün olduğu kadar geç evlenmeleri dörtte üç bu çocuk korkusundandır. Çocuğunun hayatını, sıhhatini, ve tahsîlini te'min edebilecek bir seviye-yi iktisâdiyeye gelmedikçe evlenmekten ictinâb bir iktisâdî zarûret olmuştur.

Bu iki hâdisenin bize öğretmesi lâzım gelen hakikat şudur ki, çocuk mes'elesinde kemmiyet değil keyfiyete ehemmiyet vermek gerektir.

Çok çocuk değil, az fakat öz çocuk yapmalıdır. Çocuk yapıp da onu sokaklarda sürünmeye mahkûm etmek, aile vazîfesini müdrik vicdanlı bir aile reisinin tahammül edemeyeceği büyük ve azâblı bir mes'uliyyettir. Çocuk yapmamak değil, yaptıktan sonra ona lâyık olduğu huzûr ve refahı, sıhhat ve hayatı verememek günâhtır. Biz çocuklarımıza karşı lâkayd olduğumuz için henüz bu günâhın azametini idrâktan aciziz. Fakat bu mes'uliyyeti hissetmedikçe, çocuklarımızın sırf dünyaya geldikleri için yaşamak hakları olduğuna teslîm edip borcumuzu yapmadıkça, ne ailemize, ne nefsimize ne de cemiyetimize karşı kendimizi terbiye edemeyiz.

Binâenaleyh biz memlekette fazla çocuk doğurulması lehinde değil, bil'akis tevellüdâtın sıhhî ve ictimâî bir kontrole tâbî tutulması lüzûmuna kâni'yiz. Bir aile reisi istediği ve mecbûrîyet hissettiği zaman çocuk sahibi olabilmeli, hayatın bu en büyük mes'uliyyetini kaderin eline bırakmamalıdır. Dünyada çocuk yapmak kadar mes'uliyyetli bir iş olmadığı hâlde, biz bunu kaderin eline bırakmışızdır. İktisâdî

buhranlar ve sefâletler içinde yuvarlandığımız zamanlarda bile çocuk yapar, zaten mevcûd iâşeye muktedir olamadığımız sırada omuzlarımıza yeni bir hayatın yükünü yükleriz. Bu tâli' ve kader işine bir nihayet vermek, ailemize sahip olmak, çocuk tevlîdini kendi irade ve arzumuza tâbi' kılmak zarûreti vardır. Az çocuk yapınız, fakat doğan çocuklara tam ve kâmil bir hayat imkânı veriniz. Onu mahrûmiyetler içinde süründürmek hakkını size kimse vermemiştir. Çocuğunuzu yaşatmek, büyütmek ve okutmak imkânına mâlik değilseniz çocuk yapmayınız. Hiç şüphe yoktur ki bizim çocuklarımıza dünyaya gelmeden evvel doğmak isteyip istemedikleri sorulmuş olsa hepsinen alacağımız cevap şu olacaktı: "evvelâ kendinizi geçindiriniz. Rica ederim beni sefâletinize teşrîk etmeyiniz."

Melahat. "Bugünkü Türk Kadınları." *Resimli Ay*, no. 2 (1924): 27.

"Her memleketin terakkisi, kadınlarının cemiyette oynadığı iktisâdî içtimâî, insanî vazîfelerle ölçülür. O, (okunmuyor) toplanan Türk kadını bir anne midir? Bir vatandaş mıdır? Bu memlekete verdiği nedir?

Şişli Kadını

Her memleketin terakkisi, kadınlarının cemiyette oynadığı iktisâdî içtimâî, insanî vazîfelerle ölçülür. Her bir yerde kadınlar memleketin terakkisiyle mütenâsib bir inkılâb geçiriyorlar. Bazı yerlerde iktisâdî rekâbetin müşkülleşmesi, kadının şahsiyyetini ve izzet-i nefsini tanıması kadını hayata atıyor; Bazı yerlerde kadınlar anne veya ev kadını vazîfelerini hakkıyla îfâ için bunları tedris eden mekteblere koşuyorlar; bazı yerlerde de hayır cemiyetleri teşkîl etmek hiç olmazsa insaniyete faydalı olmak gayesini ta'kîb ediyorlar. Şişli kadını acebâ hangi sınıfa dâhildir?

"Şişli kadını evkadını değildir. Hayatta daha çok refaha mazhar olan kadınlar az çok Şişli'de toplanmıştır. Her birinin iktisâdî vaz'iyyetleri nisbetinde bir iki veya üç hizmetçisi vardır. Evin yevmî idaresi bunlara tevdi' edilmiş, hanım hayatını istediği şekilde tertîb için serbest bırakılmıştır. Ailedeki iktisâdî vazîfesi arkadaşının verdiğini almaktır. Yiyeceği için almak giyeceği için almak, yol parası için, eğlencesi için hulâsa hayatî ihtiyâclarının tatmini için mütemadiyen almaktır. Şişli kadını anne de değildir. Çocuklarını câhil bir dadının eline terk etmekteki günâhı henüz takdîr etmemiştir. Çocuk büyütmek bir fendir. Çocuğun gıdası, uykusu, havası, yıkanması, bedenî ve fikrî terbiyesi, her annenin tedrîs edeceği bir meslektir. Bunu okumak külfetini üzerine almayan kadın, zahmetini dahi almamak için çocuğunu hizmetçilere tevdi'den hiç çekinmez.

Şişli kadını memleketin ne hissî, ne fikrî, hiçbir ceryanıyla alâkadar değildir. Her günlük meşgalesi pek kıymetli saatlerini işgal eden tuvaletini bitirdikten sonra hiç bitmeyen ziyaretleri eda, ya sinema, tiyatro, veya alışveriştir. Şişli kadınının tuvaleti hiçbir Parisli kadınınkinden geri değildir. Fransa'yı iktisâden mahveden kadınlar bu boşluğu kendilerini her gün Fransa'yı dolduran milyonlarca ecnebilere satmakla tevzin ediyorlar. Şişli hanımı bu fikirden münezzihtir. O yalnız hikmetini ve sebebini tahlîl etmeden süslenir. Bazen kendisini kocasına, bazen gizli günâhkârlarına satmak için süslenir. Bu süslenişinde yüksek bir zevki, ve gururu vardır. Fakat bütün bu kendisini satmak için ona saatlerini zayî'ettiren süsün onu cemiyette bir hiç mevki'ne düşürdüğünün farkında değildir. Zevk-i bedîiyi yükselten süs sadelik ve temizlik içinde olanıdır. Şişli hanımı bu süs zihniyetini mateesüf Fransız kadınından almış, ve onun yaşadığı pazarla, kendi yaşadığı aile ocağı'ndaki

farkı ölçmeden almıştır. Fransız kadını, hayatta erkeğin oyuncağı olmaktan başka hiçbir rolü olmayan kadındır. Hâlbuki Şişli kadınının gözleri önünde on iki senelik harbin aç ve çıplak gezdirdiği yüzbinlerce yetim ve şehit çocuğu aç ve çıplak dullar, sefiller ve bedbahtlar vardır. Şişli kadını bir Türk kadını olarak süsünü değil, memleketini ve memleketinin aç çocuklarını daha çok düşünecek ve sevecek bir vaz'iyyettedir.

Şişli kadını süsünü te'mîn için parasını Beyoğlu'nda zevkini en çok okşayan hangi pazar rast gelirse orada sarf eder. Onların zevkini okşayacak en nefis eşya ekseriyyâ Rum ticarethanelerinde bulunur ve Şişli hanımı bir çok senelik tecrübeleriyle öğrenmiştir ki burada verdiği paranın yüzde onu, yirmisi hatta bazen ellisi Yunan mültecilerine, Yunan donanmasına, ve Yunan siyâsî fırıldaklarına sarf edilir. Bütün bu bilgisine rağmen, parasını oralara sarf etmek için kendince mücbir bir sebep var. Süs... onun memleketinin geçirdiği iktisâdî buhranla hiç alâkası yoktur.

Onu bekleyen bir çok mukaddes vazîfeleri görmeksizin süsünden artan kıymetli vakitlerini dostlarını ve tanıdıklarını ziyaretle geçirir. Bu ziyaretlerin hikmeti hatır sormaktır. Mevzû' bahis olan mes'eleler elbise dedikoduları, salonlardaki danslar, çay âlemleri, cemiyetlerde sivrilen ve sivrilmeğe yüz tutan kadınlar, ve erkekler, bazen de hidmetci mes'eleleridir. Şişli'de gazete okuyan kadınların adedi yüzde onu geçmez. Fakat bilâistinâ hepsi roman okur. Fransızca, Türkçe aşk romanları, bu hâileler çok kıymetli saatleri öldüren, bu kadınların salon hayatında rehber rolünü oynayan fâcialardır. Memleketine âid pek çok şeyden bî haber iken, Fransız âdâb-ı muaşeretini, salon etiketlerini bir Fransız kadını kadar güzel öğrenmiştir. Fakat Türkiye'de hükümetin himaye edemediği iki yüz bin yetimin sokaklarda süründüğünü, kocalarını harbde kaybeden bir çok kadınların işsizlik yüzünden çocuklarını attığını, fuhuş ile hayatlarını kazandığını, fabrikalarda amelelik eden kadınların on dört saat çalıştığını, ve kaç kuruş kazandığını hiç bilmez. Memleketin geçirdiği ictimâî buhranla hiç alâkası yoktur ve ziyaretlerden artan zamanını tiyatroda sinemada geçirir. Hayırlı bir iş için para vermesine memleketin iktisâdî buhranı mâni' olduğu hâlde, tiyatro ve sinema için buhran mevzû' bahis değildir. Bu yalnız kendi için yaşayan, ferdî ihtiyâclarını tatmin için her vasıtayı bulan kadının bir hayır cemiyetine parasını ve vaktini sarf için ne bütçesi ne de zamanı müsâiddir. Şişli kadını Fransız kadınının bir kopyasıdır. Memleketin iktisâdî, içtimâî, insanî hiçbir müessesesiyle alâkası yoktur. Bunlar memleketin alâkasızlarıdır. Binaenalaeyh Şişli kadını ev kadını değildir, anne değildir, hayat kadını değildir, vatandaş değildir. O hâlde Şişli kadınının bu en buhranlı devrinde, memleketine verdiği nedir?...

Kadıköy Kadını

Kadıköy kadını bir çok noktalarda Şişli kadınıyla birleşir. Fakat Kadıköy kadınının kendine mahsûs bir tabîatı var ki süsünde eğlencesinde hatta fuhşunda bile kendini gösterir. Kadıköy kadını ince bir tülün altına sakladığı benliğinde Şarklı kadının seciyyesini kaybetmemiştir. O Fransız kadının mukallidinden ziyâde Şarkın tekâmül ettirdiği zevce, anne veya fahişedir. Bu üç safhada da dâimâ Şarklıdır.

Zevce vazîfesinde Şark'ın her kadını gibi kocasının taht-ı temalüküdedir. Yanız şu farkla ki sadakat zihniyeti, kafasında biraz bulutludur. O (okunmuyor) taht-ı teesîrinde değildir. Aşkında ve zevceliğinde Leyla ile Mecnûn'un, Ferhad ile Şirin'in tekâmül etmiş, asrîleşmiş şiiri var. Nedim'in aşkı sanki yürüyüşlerine âheng verir. Anneliği, İstanbul'un her annesi gibi, cehl-i şefkat üzerine müessestir. Fuhşunda, bütün Şarklılığını gösterir." Sanki sıcak çöllerin verdiği hararet gözlerinde şehvet,

yürüyüşünde bütün nazarları kendine çeken bir cazibe yaratır. Eti, kanı, kemiği, kadınlığı, hepsi satılıktır. Süsünde Şişli kadınının gururu yoktur. Yüzündeki allıkları, gözündeki sürmeleri sırmalı maşlahı ile Şark güzelidir. Gülüşünde, yürüyüşünde, hatta duruşunda dâimâ bir davet ma'nâsı vardır.

Memleketin iktisâdî buhranı, ictimâî inkılâbı, siyâsî didişmeleri kafasında bir siyah noktadır. O sanki eğlence yaratıldığı gece doğmuş, meclislerinde aşkla şarabı karıştıran hükümdarların elinden aşk ve fuhuş sihrini içmiş, ve Kadıköyü'nde beyaz bir bürümcüğün altına sakladığı vücûdunu Şarka teşhîr için gökten inmiş bir eğlence perisidir.

Bu kadından Türkiye ne isteyebilir?

Bayezid Kadını

Bayezid kadını bütün ma'nâsıyla bir Türk anası, bir Türk kadınıdır. Kulağında daha dün ona hayatı, zevceliği ve analığı öğreten ihtiyar babasının vakûr sesi var: nâmûs için... Hayatta herşeyiyle ma'nâsı bunun içine sıkışmıştır. Hayatının nizâmı dâimâ bu kelimedir. Zevceliğinde yalnız efendisine hürmet eden, ona kalbini vücûdunu, hayatını herşeyini sabr-ı mütevekkil veren ondan korkan ve onu çıldırırcasına seven Türk kadınının hicâb ve iffeti var. Yediği ekmeğe minnet besleyen bir esirin müteşekkir nazarları her sabah kocasını geçirir, ve dört gözle delikli kafesin altından büyük bir sabırsızlıkla avdetini bekler.

Evini aşkının yuvası olduğu için sever. Onu ince bir zevkle silip temizlemek bütün bu ibtidâi işler onun için zevktir. Akşam işinden yorgun, argın dönen kocasını temiz bir evde, temiz bir sofrada çocuklarını topladığı zaman o bütün yorgunluğunu unutur. Çocuklarını nasıl büyüteceğini bilmeden kaderin ve Allahın yardımıyla büyütür. Doğurduğu altı çocuktan elinde bir veya iki tane kalır. Ne yapmalı ölüm Allahdan. Cehaleti içinde öyle mütevekkil bir sabrı, bir îmânı var ki, bu saffet ve temizlik Türk anasının en büyük faziletidir.

Süsü temiz ve kibardır. Memleketin içtimaî ve fikrî cereyânlarını ta'kîb edecek kadar yükselmemiştir. Alâkasızlığı safvetini bağışlatabilir. Fakat hiç olmazsa, kurulmuş bir yuvayı yapmak ve yaşatmak emeli var ki bir zevce ve anne için vatanına karşı yapılmış büyük bir iştir, buna hürmet etmek îcâb eder.

Fakat çok yazık değil midir ki bu sabır ve îmânlı Türk kadınının kızı, annesini değil, (zaten annesini kopya etmesini biz de istemeyiz), fakat Şişli kadınını kopya ediyor. Süsünü onun gibi yaraşdıramamıştır. Yüzünde allığı, gözünde sürmeleri hatta üstündeki çarşafı bile düşecek gibidir. Hepsi sahte, hepsi yalancıdır.

Az çok mekteble alâkası olan bu genç kız evlenmek için okur. Bu gayeye kavuştultan sonra artık kitapların işi bitmiştir. Evleninceye kadar zamanı aşk romanları, Şehzadebaşı ve Direklerarası'nda muâşaka ile geçer. Avrupalılaşmak onun nazarında erkeklerle sevişmesini, ve bunun usûlünü öğrenmektir. Fransa'nın Monmartr aşkı bu zavallı saf kızlar için bir numune, Şişli'nin kopya edilmiş hayatı bir idealdir. Bu iki cazibenin arasında yolunu şaşırmış, zavallı kız, bu sahte süsü, bu yamalı kafası ile iki hayatın arasında bir cambaz gibi sallanıyor. Delikli kafeslerinin arasında, hayatın bütün ma'nâsını (nâmûs) içine sıkıştıran Türk anası bunu ne gözle seyrediyor, ne düşünüyor, bilmiyorum.

Fakat bu Türk kızı yarının anasıdır. Memleketle alâkası bir mektup çekmecesi ile, bir mülakat vaadi arasına sıkışan bu kızın memlekete vereceği, istikbâl için pek ümit – bahş bir şey olmasa gerek. Aşk her gencin hakkıdır. Hayatta iktisadî, içtimaî, insanî vazîfelerini yapan her kadının bu hakkını istemesi pek tabîî bir şeydir. Fakat

bu vazîfelerden sarf-ı nazar, anasının zevceliğini, ve analığını bile alamayan bu kadının Türkiye'ye vereceği, Kadıköy ve Şişli kadınından hiç de fazla değildir.

Edirnekapı Kadını

Hayatın bütün yükü bu zavallı kadının sırtına yüklenmişir. O hem zavcedir, hem annedir, hem hayat kadınıdır. Bütün o büyük yükün altında omuzları çökmüş, kemikleri fırlamış kadın hayatını kazanmak için tütün fabrikasında çalışır, evlerde çamaşır yıkar, Pazar yerinde ekmek satar, sebze satar, kocasının doyuramadığı sofraya bir dilim ekmek katabilmek için günde on dört saat çalışır. Kocası âdî bir ameledir. Ticarî ve sanâyi' bir buhran onun işten kovulmasıyla neticelenmiştir. Hastalık ve ölüm bu ailenin her günlük misafiridir. Sa'y ne kadar çok olsa sefâlet de o kadar çoktur. Fazla sayı vücûduyla ödeyen bu kadın sıhhatini de beraber verir. Felâket felâketi takîb eder. İşsiz kocası ma'nevî yorgunluğunu meyhanede dinlendirir. Son mütâlaada orada kalır.

Kadın evini ve çocuklarını bir tarafa bırakıp da işine koşturduğu zaman, çocuklar ihtiyar bir kadının, yâhûd câhil ve terbiyenin ne olduğundan bî haber bir komşunun eline bazen de sokaklarda kalır. O öğleyi bir parça kuru ekmekle geçirirken çocuklar sudan ibaret çorbalarını içerler. Erkek sarhoş, kadın yorgun argın eve döner. Mes'ûd ve sâkin bir eve mukâbil, virân, harâb dibinde iki parmak gaz yanan küçük bir kandille aydınlanır gibi olmuş bir ev. İşte bütün cinayetlerin ve fenalıkların menba'ı bu küçük ve gazsız lambadır. Kadın evine yorgun argın döndükten sonra elleri yine işle doludur. Evinin işlerini görmeğe, ağlayan çocukları yedirip yatırmaya, evinin dikişlerini dikmeğe gece yarısına kadar çalışmağa mecbûrdur. Ana baba tam ma'nâsıyla câhildirler. Bu sefâlet ve işretle sinirleri gerilmiş babanın çocuğuna vereceği terbiye, çocukların başına inen yumruklarla başlar. Kadın hayvan gibi çalışmanın sinirlerini gerdiği bir asabiyyetle yavruları üzerine bir canavar gibi saldıran kocasına göğsünü gerer, gecenin sonu kavga ile gelir.

Bu kadın hangi cemiyette, neden, nasıl, niçin yaşadığını bilmez. Saadeti ve refahı tenbel, tufeylî bir zümreye bahşeden kaderin hangi kader olduğunu da bilemez o memleketine her şeyini verir: Çocuğunu, vücûdunu, sıhhatini, zamanını, saadetini hep bu memleket uğruna feda eder., fakat bu verdiklerine mukâbil, ne çocuğunun kemiklerini soğuktan saklayacak bir gömleği, ne ekmeği, ne de mektebi vardır. Salonlarda kadife halılar üzerinde ipek pabuçlarla dolaşan hanımefendilerin yanında o hakîr bir mahlûktur. Hayatta nasibi, bu viran ev, bu gazsız lamba, bu çıplak çocuktur.

Her memleketin terakkisi kadınların cemiyette oynadığı iktisâdî, ictimâî, insanî vazîfelerle ölçülür. Türk kadını Türkiye'yi nereye götürüyor?..

Vâid, Ahmet. "Bizde Kızlar Nasıl Düşerler?" *Resimli Ay*, no. 8 (September 1924).

"Kevser İstanbul'un ücra bir köşesinde doğmuş ve büyümüş fakir bir ailenin yegâne kızıdır. Otomobil, debdebe, haşmet ve süs hırsı onu muhîtinden almış, uçurumlara sürüklemiştir. Kevser'in hayatı bizde kızların düşüşünü anlatan hakikî bir hikâyedir."

Seferberlik hitâm bulmuş gâziler memleketlerine, esirler vatanlarına avdet etmiş İstanbul'da da meş'ûm Mütâreke devri başlamıştı. Hindistan kamplarından güzel vatana avdet eden dört arkadaş bir ay sonra, sanki sözleşmiş gibi, bir gün şimdiki Şahin Paşa otelinde buluşmuştuk. Burası o vakit zâbıtan misafirhanesi idi.

Arkadaşlardan Kemâl anlatıyor, son hafta zarfında Kadıköyü'nde tanıdığı bir kızın güzelliğini, haşmet ve saltanatını tarîf ede ede bitiremiyordu. O kadar güzel, o kadar nezîh, o kadar kibar velhâsıl o kadar câzibmiş ki...bu fevkalâde mu'tenâ, bu fevkalâde güzel kadını görmek merakı hepimizi sardı ve hepimiz o geceyi Kadıköyü'nde geçirmeye karar verdik. Kiralanan husûsi motor geç vakit dört arkadaşı Kadıköyü'ne attı. Kemâl bize rehberlik ediyor biz de fırtınaya tutulmuş yelken gemisi gibi iki tarafa sallana sallana ta'kîb ediyorduk. Moda'da güzel, beyaz boyalı bir evin önünde durduk. Kapalı pancurların aralığından uzanan bir kadın başı hüvviyetimizi sorduktan sonra kapıyı açtı. Saat ilerledikçe daha fazla neşeleniyor ve büyük bir merak ile mecliste bulunmayan Kemâl'in sevgilisini bekliyorduk. Kemâl'in sevgilisi o gün mühim bir iş için İstanbul'a inmiş, henüz avdet etmemişti. Biz pür neşe güler ve eğlenirken vakit geçmiş saat yarım olmuştu. Derinden gelen bir zil sesi bizi ikâz etti. Kapı çalınıyordu. Ale-l usûl pancur açılarak gelenin kim olduğu anlaşıldı: Nilüfer Hanım!..

Fakat bu çehre bana yabancı değildi. Hafızamı yokladım. Aldanmıyordum. Nilüfer Hanım bizim mahallenin meşhûr sümüklü Kevseri idi.

Kemâl'in anlata anlata bitiremediği, haşmet ve azametini dillere destan ettiği kadın daha on iki sene evvel alelâde bir mahalle kızı, rûhsuz, kıymetsiz, düşüncesiz bir ailenin bakımsız bir evlâdı idi. Ona mektebde, mütemadiyen burnunu çekmesinden dolayı sümüklü Kevser derlerdi. Fakat acebâ şimdi nasıl ve neden Nilüfer Hanımefendi olmuştu?!..

Kevser odaya girer girmez beni görünce mıhlanmış gibi kaldı. Bir an içinde ufak bir tereddüd ve şakınlık devresi geçirdikten sonra mesleğine has bir cesaret ve ufak bir göz işareti ile bana kendisini tanıdığımı ihsâs etmemekliğimi rica etti. Kevser'in buraya düşüşü dimağıma yılan gibi giren bir ifade yaptı. Ertesi sabah Kevser ile yalnız kalınca ona hayretimi izhâr ettim. Ve mahallenin bu sade, sakin, ve mütevâzi' kızının buralara nasıl düştüğünü anlamak istediğimi söyledim.

Kevser benim toyluğuma uzun bir kahkaha salladıktan sonra hayatını anlattı. O vaz'iyyetin fecaatini hissetmiyor, düştüğü mezbelenin çirkinliğini göremiyordu. Henüz herkesin iltifâtına mazhar olduğu için istikbâlin korkunç ihtimâllerini görememekten mazurdu.

Kevser İstanbul'un münzevî ve ücra bir köşesi olan Odabaşı'nda doğmuş, orada büyümüş ve oranın çocukları gibi kırmızı kırmızı dallı basma entarisi ile her hafta bir tekini kaybettiği takunyalarını eline alarak koşa koşa hayata atılmış , Odabaşı'nın yegâne dârü'lirfânı olan Arab hocanın mahalle mektebinde okumuş sümüklü Kevser'di.

Ben tanıdığım zaman sümüklü Kevser'in iki günde bir soğuk ile yıkayıp kurutulduktan sonra giydirilen kırmızı kırmızı dallı basma entarisi, üzerinde sümüklü böcek gezmiş metrûk bir zemin keçesi gibi, muşamba hâlini almıştı.

Kevser, mahallesinin bütün hanımları, çocukları ile beraber bir elinde kaybettiği takunyasının teki diğer elinde entarisinin yırtılmış eteği olduğu hâlde duvardan duvara atlar mektebden kaçarak erkek arkaaşlarıyla oynardı.

Nilüfer Hanım mahalle mektebinde amme cüzünü bitirdiği vakit, henüz kurûn-u vusta zihniyeti ile yaşayan ailesi artık kızlarını mektebe göndermemeye ve çarşaflamaya karar vermişlerdi. Kevser çarşafa girer girmez kendini büyük hissetmeye büyük görmeye başlamıştı. O da mahallenin bütün kızları gibi haftanın her cumasında semtinin yegâne mesîresi olan "Kozlu"ya gezmeye çıkıyordu. Kevser çarşaflanınca, mahallenin yeni çarşaflanan bütün kızları gibi, gezecek bir erkek, refikalarına öğünecek bir sevgili aramaya başlamış, bütün arkadaşları gibi bunu

bulmakda müşkülât çekmemişti. Ondan sonra kendisini mezbeleye ittiren mâcerâya atılmıştı.

Kozlu, Mevlevîhane kapısı ile karşı karşıya, İslâm, Yahûdî ve Rum mezarlıklarının ortasında, halı bir arsa hâlini alan bu metrûk mezarlık o civâr halkının yegâne tenezzüh mahali, yegâne mesîresiydi. Tahsîlleri az, idrâkları kıt olan semtliler parklarda gezinen, sinemalarda ve tiyatrolarda eğlenen, gazinolara, kıraathanelere devam eden "züppe"leri, "âlüfte"leri beğenmezler, onları muhakkak ya kâfir, ya zındık veyâhûd "farmason" olarak kabûl ederlerdi. Metrûk mezarlığın her deliğinde her gece vuku' bulan binlerce rezalet, yüzlerce fâcia Kozlu'ya devam eden genç kızların, yetişmiş delikanlıların ebeveynlerinden hiç birisinin nazar-ı dikkatini celb etmez ve onlar, bir gün kızlarının karnı şiştiği vakit zavallı kızı bîtâb ve tuvan kalıncaya kadar dayak atarak ve hasta yatarak hatayı ta'mîr etmeye uğraşırlarken başka bir şey düşünmezlerdi.

Sümüklü Kevser çarşafa giripte on iki yaşına geldiği vakit Kozlu'ya çıktı ve burada tıpkı kendisi gibi idrâkıkıt aynı semtli Bahri isminde bir Mekteb-i Bahriye talebesi ile tanıştı.

Bahri Kevser'e erkeklerle görüşebilmek, onlarla gezip eğlenmek yolunu öğretmiş oldu.

Fakat Bahri onu tatmin etmiyordu. Bu küçük Bahriye talebesi saf, sade, temiz bir çocuktu. Aşkı vardı, fakat parası yoktu. Hâlbuki Kevser, diğer arkadaşları gibi biraz da süse, debdebeye ve zevke meclûbdu. Başkaları eğlenirken, zengin gibi gezer ve giyinirken kendisini bu Bahriyeliye vakfedemezdi

Nihayet bir gün önüne güzel bir fırsat çıkmıştı. Şişli'nin iki züppe beyi bir otomobille (Kozlu)ya insan avına çıkmışlardı. Aşağı yukarı gezerken, Kevser ve arkadaşına rast gelmişlerdi. Onlar semtin en güzel, en oynak kızlarıydı. Şişli beyleri bu iki kızı gözlerine kestirmişler ve arkadaşlık teklif etmişlerdi. Kevser evvelâ bu âni teklif karşısında şaşırmıştı, fakat, başkaları yapınca günâh olmaz da Kevser için mi günâh olacaktı. Zaten o, böyle zengin, şık bir arkadaş aramıyor muydu? İşte tâli' istediğini ayağına getirmişti. Şimdi artık redd edemezdi ya! Biraz naz etti, yılıştı, yaklaştı. Erkekler Kevser'i otomobile bindirdiler. İstanbul'un araba görmemiş bu iki genç kızı otomobilin insana gurur ve haşmet veren seyrine kapıldılar beraberce Gülhane Parkı'na geldiler

Bu ilk mülâkât Kevser için ilk fena adım olmuştu. Fakat o bunun farkında değildi. Akşam eve avdet ettiği zaman gözünde ve hayâlinde hep otomobil, hep o genç ve şık beyler dolaşıyordu. Ertesi gün ta'yîn ettikleri mülâkât saatini bekleyemiyordu. Ertesi gün Kevser annesinden gizli odaya çekildi. Çehresine çeki düzen, üstüne başına biraz renk verdi. ve ta'yîn ettiği saat de gelince parkın kapısında onu otomobille bekleyen arkadaşlarına yetişti.

Üç arkadaş derhâl otomobile bindiler, evvelâ Şişli'ye, oradan Maslak'a kadar bir otomobil tenezzühü yaptılar. Akşam üstü Taksim'de biraz içtiler, ve gece Beyoğlu'nda kaldılar. Kevser, irâdesini kaybetmiş bir sümnambol? gibi hareket ediyor, ve bu yabancısı olduğu muhîtlerde i'tirâzı ayıb add ediyordu. O bu muhîtin âdetlerini bilmiyordu. Sürüklendi, sürüklendi ve nihayet o gece mukadder uçuruma yuvarlandı.

Kevser yirmi dört saat içinde birbirini takîb eden her nev'îden zevklerin sarhoşluğuyla kendisini kaybetmiş, düştüğü uçurumun farkına ancak ertesi sabah varmıştı. Sabah gözünü açtığı zaman kendisini yabancı bir yatakda yabancı bir erkekle bulunca, ancak o vakit hakikati anlamış, ânî bir sarhoşluğun onu sürüklediği mezbeleyi ancak o vakit görebilmişti. Bu yirmi dört saat onun yalnız ismetini değil, benliğini de, şahsiyyetini de değiştirmişti. Henüz dumanlı te'sîri gitmeyen gecenin

mecmûrluğuyla yirmi dört saat zarfında başından geçenleri hatırlamaya çalıştı. Bu adamlar kimdi? O buraya niçin gelmişti? Şimdi Odabaşı'nda fakir evceğizine nasıl dönecek, annesine ne cevâb verecekti?

O bu düşüncelerle meşgûl iken yanında yatan küçük beyy uyandı. Ona düşündüklerinin yanlış olduğunu, ailesi kabul etmezse kendisiyle evlenmeye âmâde bulunduğunu söyledi.

- Sen, korkma, diyordu. Seni buraya getiren ben, çıkaracak da benim.

Kevser bu sözlerdeki sahteliği anlayacak kadar pişmiş değildi. O her söylenen sözün hakîkat olduğunu zann ediyordu. Bu ufak te'mînât onun bütün endîşelerini izâleye ve Cavid'in boynuna atılarak bu vefakâr sevgilisini öpücüklere gark etmeye kâfî gelmişti.

Kevser ertesi günü eve avdet ettiği vakit annesi sar'aya tutulmuş bir hasta gibi ağzı köpüre köpüre üzerine hücûm etti:

- Söyle bakayım hınzır akşam nerede idin?
- Vallahi anne Cavide'ye rast geldim.
- Cavide kim hangi şırfıntı?
- Anne Muamer Hanım'ın arkadaşı, vallahi bırakmadı, zorladı evde kalalım dedi, kaldık.
- Seni hınzır seni, seni kâfîr seni gösteririm ben sana el evinde kalmayı!

Kevser annesinden mükemmel bir dayak yedikten sonra oturdu katmerleşmesi ihtimâli olan felâketi düşündü.

Kevser, ertesi Cuma tekrar parka gitti. Akşama kadar bekledi, fakat Muammer'le Cavid'i erkek arkadaşlarını bulmak mümkün olmadı. Onun ilk aşkı ve ilk hülyaları suya düşmüş, aldatılmıştı. O ancak şimdi farkına varıyordu. Nihayet onuncu hafta Kevser'in karnındaki şiş kımıldamaya başladı. Bu annesinin de nazar-ı dikkatini celb etti. Düşündüler, taşındılar, ebe Şükriye Hanım'ın delâletine müracaat ettiler. Bu belâyı da savdıktan sonra annesi bir gün Kevser'i karşısına aldı ve anlattı.

- Şimdi git başının çaresine bak kızım, alimallah dağ dağa kavuşsa elceğzimi bile sürmem hınzır. Nasıl berbâd oldunsa öyle temizlen. Kevser annesinden bu emri aldıktan sonra düşünmeye hâcet görmedi. O artık erkek avlamanın kolayını biliyordu. Süründü, sürmelendi, doğru Tepebaşı bağçesine gitti. Mektebden yeni çıkmış bir zâbit pırıl pırıl parlayan apoletlerini gösterebilmek için garîb-i vaz'iyyetlerle yüz alarak yürüyordu. Kevser'i gördü. Kevser zâbitin hoşuna gitmişti. Görüşüp anlaşmakta müşkülât çekmediler. Şemsi ile – mülâzımın adı – seviştiler. Uzun müddet devam eden muâşaka neticesinde ikisi de meşrû' bir şekilde birleştiler.

Zabit temiz rûhlu bir çocuktu. Kirlettiği Kevser'i – ki Şemsi kendisinin kirlettiğini zannediyordu– kirli bır akmak istemedi, onun için evlendi.

Kevser mesleğinde hayli terakki etmişti. Böyle âbdâl bir erkeğin üstünde kalmak istiyordu. Onun için teklif etti. Şemsi ile Kevser tam üç sene beraber yaşadılar. Fakat bir gün Şemsi cepheye sevk edildi orada öldü. Kevser yine yalnız kalmıştı. Artık annesinin fakir evine dönemezdi. Zaten Şemsi ile yaşadığı müddetçe muhtelif erkeklerle düşmüş kalkmış, Beyoğlu'nun ve Kadıköyü'n mütenev'i zevk menba'larından ab-ı levs tatmıştı. Artık, Odabaşı mahallesi, ve annesinin fakir evi onu tatmin edemezdi. Fakat kimsesiz kalmıştı. Şimdi ne yapacak, nasıl geçinecek, nasıl yaşayacaktı. Kocasından kendisine maaş bağlanmamıştı. Çocuğu da yoktu. Binâenaleyh onun için bir açık yol kalıyordu. Tanıştığı erkeklerle münâsebete devam etmek, ve hayatın henüz tatmadığı bin türlü zevki tecrübe etmekti.

Kendi ihtiyâriyle atıldığı bu yolda Kevser kendisine Nilüfer adını taktı. Zaten ilk tanıdığı ve sevdiği küçük beyler de ona bu ismi vermişlerdi. Dünkü Kevser artık Nilüfer olmuştu.

Üç yıldan beri her gecesini tanımadığı bilmediği erkeklerin koynunda geçiriyordu. Mamafih bu hayattan memnûn idi. Çok para kazanıyor, fevkalâde eğleniyor, salonlarda izzet-i ikramla karışık hürmet görüyordu. Müdebdeb, mutantan, müşa'şa bir hayat geçiriyordu. Yalnız ve yalnız zavallı abdâl kocası Şemsi'nin hatırasına hürmet ediyordu. Onunla evlendiği gece ile onun şehîd olduğunu haber aldığı günlerde tıpkı bir melek gibi uslu ve tıpkı bir papaz gibi günâhsız kalıyordu.

İşte son hayatı: diyor ki "ben artık bu hayatta öleceğim ve hiç olmazsa ölürken bile zevk, huzûr, ve hürriyet içerisinde gözlerimi kapatacağım."

Zavallı çocuk hayatın hep böyle devam edeceğini, zannediyordu

Vehbi, M. "Kadın Âilenin En Pahalı Uzvudur." *Resimli Ay*, no. 5 (1924): 8-10.

"Ailede en tufeylî yaşayan kadın, fakat aileye en ziyâde bâr olan da kadındır. Zavallı babalar ve zavallı kocalar omuzlarında veya keselerinde taşıdıkları bu ağır sıkletten haberdar mıdır?"

Muharriri: M. Vehbi

Her gün akıp giden hayatımızın biraz görünen ve biraz hissolunan içinden aldığımız misâllerle bugün tatlı bir mevzû'un önündeyiz. Kadın mı, çocuklar mı, erkek mi bir aile bütçesinde daha ağır basar? Bunu biraz tedkîk ettik, biraz karıştırmak istedik. Netice bize gösterdi ki kadın hele çok ince ve latif, çok hisli ve heyecanlı genç kadın burada birinci dereceyi kazanmıştır. Bu vesîle ile babalarla kocalar hayat yükünün ağırlığını omuzlarında mı, çanta ve keselerinde mi taşıdıklarını bir daha hatırlayacaklar ve kendilerinin bu müsabakada da sonuncu kaldıklarını acı veya tatlı hissedeceklerdir.

Şunu da ilâve edelim ki tedkikimiz için İstanbul'un aile hayatlarından birkaç tip gösterdik. Anadolu bu sahada tamamiyle ayrı bir örnektir. Anadolulu Türk ailesinde nisbetler ve dereceler belki başka türlü çıkabilir.

İstanbul'da Aile Enmûzecleri

İstanbul'un aile hayatında birbirine hiç benzemeyen örnekler vardır. Resimli Ay'ın ikinci sayısında (Şişli kadını, Kadıköy kadını, Bayezid kadını, Edirnekapı kadını) diye güzel bir tedkik vardı. Türk aile hayatını da böyle semt ve mahallelere göre ayırmak kâbilse de, daha doğru bir tasnif olmak üzere diyebiliriz ki istanbul'da (zengin ve muhteşem aileler, orta hâlli ve sakin hayatlı aileler, fakir ve muzdarip aileler) vardır. Bu üç türlü ailede kadın, çocuk ve erkek ailenin hayat ve ahenginde te'sîr ve alâkaları ve aile içindeki vaz'iyyetleri i'tibâriyle ayrı ayrı kıymetleri hâizdirler.

Zengin Aileler

Zengin aile nedir, ve bu nasıl bir şeydir? Zengin yani hayatın bütün ızdıraplarına, mahrûmiyetlerine karşı çok kuvvetli ve mukavemetli olan ve her dilediğini, her emelini hemen tereddütsüz ve endîşesiz yapabilen, belki mes'ûd, fakat

hudud-u saadeti de geçen ve atlayan bir aile.. Bu örnekten bir aile acebâ İstanbul'da hâlâ var mıdır? Hayat o kadar ağırlaşmış ve hayatın kazanılışı ve geçinme şartları o kadar keskinleşmiş ve acılaşmıştır ki İstanbul'da çok zengin Türk ailesi var mıdır, bunda biraz tereddüt eder gibi oluyorum. Belki meselâ zevcesini beş yüz İngiliz lirası değerinde nâdir cinslerden küçük süs köpekleriyle sevindirmek ve böyle kıymetli bir metâ' mâlikiyyetiyle gururlandırmak isteyen zengin kocalar hâlâ vardır.

Bir küçük süs ve moda köpeği için dört bin Türk lirası! Bu rakam tecessüslerimizi kabarttığı kadar bizim için ictimâî hayat farklarının bu kadar derinleşmiş zalimliğine karşı acı ve isyan ettirici bir delîl oluyor.

Zengin Türk ailesini ne Edirnekapı'da, ne Fatih'te, İstanbul'un hiçbir tarafında, hiçbir semtinde bulamayız. Bu aile İstanbul'un yabancısıdır. Ona bilmem Şişli'de ve yazın belki Adalar'da tesâdüf olunur mu?

Zengin Bir Ailede Kadın

Zengin ailede kadın menfî bir kıymettir. Dâimâ sarf eder. Para mefhumu onun için sanki yalnız alışları için verilen ve akan bir kudrettir. Bir zengin ailenin genç zevcesi veya genç kızı kimbilir neler için para sarf eder:

Hermelin, şinşila, mavi ve beyaz tilki kürkleri için;

Sabahlık, çay, akşamlık, tiyatro, balo elbiseleri diye en ağır ve kıymetli ipeklilerle yapılmış giyecekleri ve terzileri için;

Mantoları, kapları, iskarpinleri, ipekli çorapları, şemsiyeleri için;

Pudraları, parfümleri, saç suları, türlü türlü tırnak, dudak, yanak boyaları için...

Pırlanta, elmas, inci, zümrüt, yakut yüzükleri, gerdanlıkları, zarif küpeleri bilezikleri için..

En yeni kokulu suları, esansları, en yumuşak ve muattar sabunları, en ince, en nermin iç çamaşırları hulâsa akla gelmez, düşünmekle bitmez bin çeşit kadın ve süs eşyası için kimbilir günde, haftada, ayda ne sarf eder!?

Modanın en yeni örnekleri bu kadının hisli ve ve heyecanlı, çok incelmiş zevkinin kısa bir müddetçik için tatmin olmasına çalışır. Ve zaten kadın modaya değil, moda kadına tabîîdir.

Bu kadın için koca biraz yumuşak başlı ve kadın kelime mefhumuna çok hürmetkâr bir te'diye me'mûrudur. Bu biçare koca dâimâ öder ve kadının yüksek rakamlı hesaplarını dâimâ temizler. Herhâlde böyle bir ailede kadın en çok masraf yapar, fakat bu masrafı rakamla göstermek bizim için zordur. Çünkü bu kadın bir muammadır.

Zengin Bir Ailede Çocuk

Nüfûs nazariyesinin korkunç vâz'ı "Maltus" ne kadar iyi görmüş ve anlamıştır. Milletlerin medeniyyetleri yükseldikçe, kültürleri terakki ettikçe hem evlenmede, hem çocuk yapmak ve yetiştirmekte dur-endişlikler başlıyor. Zengin ve yüksek bir ailede bir çocuk kâfî geliyor. Ve doğan yavru artık annesinin değil, belki süt nine ve dadının ve sonra da mürebbiyenindir. Anne için o nihayet süslü ve temiz kokulu bir ziynet bebeğidir. Zengin ve yüksek, incelmiş bir ailede çocukla anne ve babası arasında bir rabıta yok gibidir. Çocuk ailenin bir mütemmimi sayılmaz. Yatak odası, oyun odası, ve sonra büyüyünce, oturma odası, çalışma odası ayrı olan sanki yabancı bir unsurdur. Bu ailede çocuk babasının na-mahdûd masraflarına mühim ilâveler yapar.

Bu Ailede Erkek

Zengin aile şehrin en kibar mahallesinde, en müzeyyen bir ikametgâha sahiptir. Esasen şehir hayatı tabîattan ve tabîatın güzelliklerinden uzak sert, haşin bir hayattır. Zengin aile tabîatın bu uzaklığını sunî bu sûrette telâfî eder. (Oscar Wilde)'ın dediği gibi, tabîattan daha güzel, daha cazip ve sihirli bir hayat yaratır. Bu hayat ailenin husûsi salonlarından başlar. Müsamereler, eğlencelerle revnakla ve haşmetle yaşanır; en incelmiş, en modern zevk ve sefâhat âlemleri yaratılır. Ve zengin tabakanın erkeği bu hayatın yorulmaz bir kahramanı olur.

Orta Hâlli Aileler

Aile denilen ilk tegazzu? ictimâî sanki bu hayat için biçilmiş bir kaftandır. Aile kadın ve erkek sa'ylarının hayatta birleşmesini ve birbirini itmam etmesini te'mîn eden iktisâdî bir müessese ise bu müessesenin çeşit çeşit nev'lerini orta hâlli aileler arasında görmek kâbildir.

Bu ailede erkek sanki canlı bir çalışma makinesidir. Bu erkek orta hâlli bir tacir veyahut san'at sahibi, bir me'mûr veya bir muallim, ne olursa olsun, onun her günkü hayatı bir makine ıttırâdıyla geçer.

Bu ailede kadın hâricî hayata geçmez ve ailenin aylık kazancına bir kuruş bile ilâve etmez. Belki ailenin iyi bir ev hanımıdır. Fakat bazen genç zevce iyi ev hanımı olmak vasıflarından da mahrûmdur. O zaman her günkü hayat onun için çekilmez bir üzüntü ve sıkıntı menba'ı olur. Sabahtan akşama kadar evde muztarib, üzgün ve rûhen hasta yaşar.

Orta hâlli bir ailede umûmî müşterek ev ve maişet masraflarından sonra en mühim masraf hanesi (kadın için kabarır). Bu kadının da derin derin emelleri, arzuları vardır. İpekli elbiseler, mantolar, iskarpinler, çoraplar, kokular, tuvalet eşyası erkek tarafından nihayet alınması lâzım ve zarûrî şeylerdir.

Ailenin hayatını ma'nâsız gücenişlerle, kalp kırışlarla acılandırmamak için erkek genç zevcesini tatmin etmek mecbûrîyetindedir.

Ayda yüz elli lira kazanan ve sarf eden bir ailede kadın herhâlde üst üste (otuz lira) sarf eder. Geçen şeker bayramında İstanbul'da satılan yarım milyondan fazla iskarpinin yüzde ellisi kadınlar için satın alınmıştır.

Bu ailenin erkeği çok mütevazıdır. Senede bir kat elbise, iki çift fotin biraz çorap, gömlek ve çamaşır eşyası ile kanâat eder. Ve bu da aile bütçesine nihayet vasatî (on – on beş lira) bir masraf ilâve eder.

Bu Ailenin Çocuğuna Gelince

Çocuk burada artık aile malıdır. Sevilir ve ailenin rûhu add olunur. Sütü ile, şeker, bisküvi, çikolatası ile süslü ve çocuk modasına uygun elbiseleri ile patik ve iskarpinleri ile çocuk da mühim bir masraf âmilidir. Bir çocuğun hesapları ayda ancak (on beş lira) ile kapanabilir. Orta hâlli aile biraz tiyatro, sinema ve eğlenceyi de sever. Fakat işte bu kadar. Bu zavallı aile tipi zengin ailelerin masallara yakışan hayat-ı ihtişamını yaşayamaz ve onların muhîtine giremez. Fakir ve muztarib üçüncü tip ailelerin sefâlet ve mahrûmiyetlerini de tatmamıştır. Hayat râkid akan bir su gibi akar geçer. Kadın hislerinden ve heyecanlı emellerinden çok fedâkârdır. Erkek yorgun ve mahrûmdur. Müşterek bir hayat-ı kanâat yaşanılır.

Orta hâlli aile İstanbul'da harbden evvel çok idi. Şimdi bu tip de çok azalmıştır. Ve dâimâ ölen bir babadan sonra arkada kalan dul zevce ve yetim çocuklar üçüncü tip hayata inmişlerdir. Veyâhûd hayat çok zorlaşmıştır. Baba az kazanabilir ve artık bu ailenin en zarûrî ihtiyâcları bile tahdîd olunmuştur. İstanbul'un pek çok aileleri bu son vaz'iyyettedirler. Çünkü bugün orta hâlli aile hayatı ayda (150) lira gelir ister. İstanbul'un bir çok aileleri ise ayda ancak (50-100) liralık bir hayat geçirmek kudretindedirler. İşte bu dereceye düşülünce, ister istemez., ailede rabıta değişiyor ve kadın hâricî hayata bizzat kazanma ve aileye yardım etme vaz'iyyetine atılıyor.

Fakir ve Muztarib Aileler

Bu aileden İstanbul'da şimdi yüzlerce, binlerce vardır. Erkek çalışır kadın çalışır, fakat aile yine bedbaht ve yine muztaribdir.

Bu ailenin kocası ya bir küçük me'mûrdur yahut küçük bir (e)snaftır, yahut bir hamal, bir arabacı, bir mavnacı hulâsa günde ancak bir lira kazanan bir tâli'sizdir. Ve bu bir lira kazanılsa yine bir muvaffakiyettir. Nice aile babaları var ki günde yarım lira ancak kazanıyorlar.

Bu ailenin kadını artık hayata çoktan girmiştir. İstanbul'da rejide, tütün işleyen büyük ticarethanelerde, mensucât fabrikalarında, örme işlerinde, yazmacılıkta, mağazaların küçük me'mûrluklarında çalışan binlerce kadınlarımız vardır. Ve bu kadınlar günde ancak (50-70) kuruş kazanırlar. İstanbul büyük bir sanâyi' merkezi olsaydı biz o zaman kadını fabrikalarda daha çok görürdük. Bu ailenin çocuğu çok unutulmuştur, çok mühmeldir. O, kendi kendisine hudâyî nâbit yetişir ve büyür. Ve sekiz on yaşlarından sonra biz bu çocuğu her yerde bir küfeci, bir gazete satıcısı, bir boyacı, türlü türlü küçük çocuk işlerinin başında görürüz. Mekteb çok defa ona yabancı bir muhîttir.

Fakir ve muztarib ailelerde ailenin iktisadî ve ictimâî ma'nâsı artık büsbütün değişmiştir. Ve bu aile, ıztırablarını birbirine ilâve eden bedbahtların yeis ve elemdeki iştirâkı ifade eden bir rabıtadır.

İstanbul baştan başa bu örnek ailelerle doludur. Buradan bir derece daha aşağıya sukût artık büsbütün aileden uzak ve ailenin yıkıldığı bir hayattır.

Fakir ve muztarib ailede erkek gecelerini kahvehane, meyhanelerde, kadın da hemcinslerinin dertlerine ortak olarak yaşar. Sefâlet ve ıztırabın daha aşağısına inersek o zaman zengin ailelerin yarattıkları sunî ve muhteşem zevk hayatının tam aksi ma'nâda ve yine sunî ve muhteşem sefâlet zevklerine tesâdüf ederiz.

Ailenin sarsıldığı ve yıkıldığı bu hayat artık tam ictimaî bir mevzû'dur. Tabîatın kahırlarını cemiyetin devalı elleri burada karşılar ve ictimaî tesanüd ve muavenet vazîfelerinin en mühimleri buralarda başlar.

"İzdivâc Dünyanın En Emin Sigortasıdır." *Resimli Ay*, no. 4 (1925): 24-25.

Asrî bir genç evlenen gençtir. İzdivâc gençlerin seciyyesini kuvvetlendirecek en büyük ameldir. Bugün gençler arasında aile teşkîline karşı uyanan arzusuzluğun en büyük amili, ailenin iktisâdî refahını te'mîn endîşesidir. Kadın ve çocuklar erkeğin omuzuna yüklenmiş vazîfelerdir. Hayatını başkaları için vermek gençleri fedâkârlığa alıştıran çok büyük bir saikdir. Şimdiye kadar Avrupa'da, Amerika'da yapılan tedkikler, istatistikler, hapishaneleri dolduran mücrimlerin, tımarhaneleri dolduran mecnûnların ekseriyetini bekârların teşkîl ettiğini göstermiştir. Izdivâc gençleri bu

müesseselere düşmekten kurtaran gayet emin bir vasıtadır. Bundan başka izdivâc, gençlere bekârlıktan çok kıymetli istifâdeler te'mîn eder. Bunlardan biri gençleri mahkemelere, hapishanelere, ikincisi tımarhanelere düşmekten kurtarması, üçüncüsü de evlilerin bekârlardan ziyâde ölmesine mâni' olmasıdır. Bu sûretle müttehil bir genç aile vasıtasıyla kendini ölüme karşı dahi sigorta etmiş olur.

Bazıları izdivâcın iflâsa gittiğini, talakın gün gün çoğaldığını yazmışlardı. Talak eskiye nisbetle çoğalmış olmakla beraber, harbden sonra izdivâcın tezayüt etmediğini isbât için elimizde delîller yoktur. Fakat Avrupa'daki, Amerika'daki istatistikler oralarda da talakın çoğalmasına rağmen izdivâcın tezayüt ettiğini göstermektedir. Nüfûsun yüzdesi nisbet edilecek olursa, evliler muhakkak ekseriyeti teşkîl eder. Bazı alîmlerin iddiâ'sına göre mekteb ve rekâbet-i iktisadiye, izdivâcın çoğalmasını te'mîn etmektedir. Mekteb görmüş, seciyyesi kuvvetli gençler samimi bir hayat kurabilmek için bir yuvaya ihtiyâc göstermekte, aileyi çok muhterem ve mukaddes bir melce olarak tanımaktadırlar. Bundan başka bekârlığın israfı mûcib eylemesi gençleri aile kurmağa ve hayatlarını daha ucuz ve temiz bir sûrette te'mîne sevk etmektedir.

Izdivâc iki hayatın iştirâkiyle te'sîs edilmiş bir şirkettir. Hayatta gençlerin yalnız başına mücâdelesi, hayatta bir ayakla yürümesi demektir. Aile hayatta muvaffakiyetin iki el ve ayakla olmasını te'mîn eder. Kadın ister evde, ister dışarda çalışsın erkeğin hayatını tamamlayan, erkeğe maddi ma'nevî çalışmak kâbiliyetlerini hazırlayan bir kuvvettir. Temiz bir evde, temiz bir sofrada huzûr ve sükun içinde geçen bir hayat erkeğe çalışmak için fazla kuvvet ve faaliyet verir. Hâl-i tabîîde bir adam için izdivâc gayet tabîî bir şeydir.

Bekârlık cemiyetin seciyyesine, âdetine, ahlâkına uymayan bir şeydir. Evli bir adam, ticaretini, ictimâî mevki'ni, sıhhatini en emin bir sigortaya koymuş demektir. İstanbul'da hapishane-i umûmîde doktor Zâti Bey ve arkadaşlarının yaptığı bir istatistike nazaran da 1340 senesinde İstanbul'da hapis olan bekârların miktarı 1921, mütehhil olanların 1093'tür. Bu bütün memlekete şamil olmamakla beraber, bu küçük mikyâsta bize cürümün ve cinayetin evlilerden ziyâde bekârlar arasında hüküm sürdüğüne bir delîldir. Bu istatistiğe nazaran bizde birinci derecede gençleri hapse götüren en büyük saikler din, münâzaa, darp, hakaret, ikinci derecede sirkat, üçüncü derecede cerh, dördüncü derecede katl ve şekavettir. Bilhâssa katlleri ekseriyetle tehevvürle olanlar teşkîl etmektedir. Hapishane mahkûmlarını buralara düşüren amelleri, ekseriyyâ ictimâî ve iktisâdî sebeblere istinad eder. Amerika'daki istatistiklere nazaran tehevvüren cerh ve katl çok az bir yer işgal eder.Bizde tehevvürün en büyük mevki' işgal etmesi rûhiyyât mütehassısları için tedkike değer çok kıymetli bir zemindir. Bilhâssa bu istatistike nazaran seneleri yirmi beşden devrolan bekârlar en fazla cinayet yapanlardır. Bu da bekârlığın gençleri cinayet ve gayri ahlâki cürümlere sevk eden bir amel olduğuna kuvvetli bir delîldir.

Izdivâc neden cinayete mâni'dir? Bunun cevabını ancak bekârların, gençlerin sergüzeşte ve bahadırlığa olan temâyüllerinde ve ictimâî rabıtalarının azlığında aramak îcâb eder. Bekâr bir adam kendi için yaşayan kendi için mücâdele eden münferid bir adamdır. Ahlâki ve ictimâî rabıtaları evli bir adama nisbeten çok azdır. Hâlbuki evli bir adamın ailesi ve çocukları, üzerine yüklendiği ictimâî ve ahlâki bir mes'uliyyettir. Hayatını kendi için değil, karısı ve çocukları için dahi kazanmak mecbûrîyetindedir. Bu rabıta evli adamın hareketini daha fazla kontrol etmek, nefsine hâkim olmak için bir vasıtadır. Evli bir adam, cemiyetin örf ve âdetlerine daha kuvvetle itâat eden adamdır. Seciyyesini böyle ictimâî bir tetebukla terbiye eden bir adam cemiyetin diğer ahlâki ve ictimâî kanûnları hâricine çıkmaktan da nefsini terbiye edebilir.

Cinnetle izdivâc arasında çok büyük bir rabıta vardır. Cinnetle asabiyyet arasındaki fark bir derece farkıdır. Bu dereceler yukarı doğru tezayüt edince dayandığı nokta ekseriyyâ cinnet olur. Asabiyyet, bedbahtiyanın tevlîd ettiği bir şeydir. Hayatından memnûn olan adamlar nadiren başka sebebler tahtında asâbi olurlar. Tımarhanelerde dahi yapılan istatistikler mecnûnların ekseriyyâtını bekârların teşkîl ettiğini göstermektedir. Dârü'lacezelerdeki ihtiyarların dahi ekseriyyâtını evlenmemiş, aile sahibi olmamış ihtiyar bekârlar teşkîl etmektedir. İhtiyarlık devirlerinde bunların gidecekleri bir yer olmadığı için son penah olarak bu gibi müesseselere iltica etmektedirler. Bunların kendilerine bakacak aileleri ve çocukları olmaması, hayatlarını son deminde olsun, fakr-u sefâlete karşı sigorta etmekten dahi men' eder.

İzdivacın sıhhat üzerindeki te'sîrleri de fevkalâde mühimdir. Fakat bu husûsta istatistikler mevcûd olmadığı için adedle isbâtı kâbil değildir. Ölüm derecesi de bekârlarla evliler arasında mühim bir fark göstermektedir. Seksenden aşağı her senede ölüm bekârlar arasında şâyân-ı hayret bir derecede fazladır. Otuzla, elli arasındaki bekârlarla evliler arasında ölüm noktasında çok büyük bir fark vardır. Bu yaşda bekârlar evlilerden daha çok ölürler. Bunda bekârların temiz ve muntazam birhayat yaşamamaları, sıhhatlerine lüzûmi veçhile i'tinâ' etmemeleri mühim bir saikdir.

Harb her yerde izdivâcın çoğalmasına hizmet etmiştir. Bizde muntazam istatistikler olmadığı için bizdeki farkı bulmak mümkün değildir.

Genç yaşda izdivâc erkeklerden ziyâde kadınlar arasında vuku' bulmaktadır. Kızların erken evlenmesindeki sebebler örf ve âdet neticesi olmakdan başka, kadınların daha çabuk ihtiyarlaması ve hayatlarını kazanmak mecbûrîyetinde olmamalarından mütevelliddir. Yuvaya ekmek getirmek erkeğin vazîfesi olduğu için, erken izdivâc erkek için kâbil olmayan bir şeydir. Hâlbuki bir kız tâlib vuku' bulunca evlenmeğe hazırdır.

Izdivâc, gençleri içkiye ve içkinin tevlid edeceği fenalıklara karşı da sigorta etmektedir. Genç bir adam için içki, vakit geçirmenin en kolay vasıtasıdır. Evli bir erkek böyle bir vasıtaya muhtâc değildir. Evi, çocukları, iştirâk edeceği cemiyet hayatı ona bu eğlence vasıtasını te'mîne kâfîdir.

İzdivacın sıhhi sahada te'mîn ettiği tekeffülün en büyüğü emrâz-ı zühreviyeye karşı gençlere te'mîn ettiği selâmetdir. Bu yalnız bir erkek için değil, yetiştireceği nesil ve cemiyet için de gayet mühim bir selâmet vasıtasıdır.

İzdivacı tutan iki mühim rabıta vardır. Bunlardan biri aşk, diğeri paradır. Karı ile koca arasındaki aşk, iktisâdî hayatlarını te'mîn eden para olmaksızın ailenin devamı müşkil olur. Bunun için ailenin en lüzûmlu iki desteği aşk ve paradır. Bir ailede kadınla erkek müşterek çalışırsa ve aralarında aşk da mevcûd ise, bu aileyi sarsan hiç bir tehlike yoktur. Şehirlerde talak köylerden daha fazladır. Burada iktisâdî hayatın müşkülatı, yalnız erkeğin sayıyla ailenin saadetini te'mîne kâfî gelmemektedir. Dul kadınların miktarı, dul erkeklerden daha fazladır. Bu da dul erkeklerin dâimâ izdivâc için genç kızları intihâbı neticesinde hâsıl olan bir vaz'iyyettir. Bu sebeble genç kızlar daha erken bir senede evlenir ve dul kadınlar için izdivâc müşkilât kesbeder.

Izdivâc memleketin nüfûsunu tezyid i'tibâriyle de gayet mühim bir rol oynar. Bugün milletlerin selâmetini te'mîn için nüfûs siyasetine verdikleri ehemmiyet, aileye daha fazla ehemmiyet vermelerine sebeb olmuştur. Yalnız, ailenin nüfûsunu muhâfaza edebilmek için ailenin refahını te'mîn etmek, çocuklar için memlekette îcâb eden sıhhi teşkîlâtı yapmak, muvaffakiyetin esasıdır. Fazla nüfûs, hiç bir zaman tezayüdü istilzam etmez. Nüfûsun tezayüdü ailenin refah ve sıhhatinin te'mînine

vasıtadır. Hulâsa izdivâc gençlerin hayatını, sıhhatini, ahlâkını sigorta eden en lüzûmlu bir müessesedir.

"*Türk Kadını*." *Resimli Ay*, no. 3: 41 - 42.

"Niçin anne değildir? Niçin vatandaş değildir? Niçin hayat kadını değildir?.."

Geçen nushamızda münderic "Bugünkü Türk Kadınları" hakkındaki makale bazı muhîtlerde sû'i tefehhümü mûcib olmuş. "Bugünkü Türk Hanımları" makalesi bir müşâhadeden ibarettir. İctimâî bir vaz'iyyeti müsbet bir tenkîd ile efkâr-ı umûmiyyeye arz maksadıyla neşr edilmiştir. Müşâhadenin hakikat olduğunu kabul edenlerin, her hakikatın acı olduğunu da kabul etmeleri îcâb eder. Müsbet bir tenkîdde gaye bozuk bir vaz'iyyeti arz ile tedavisine doğru yürümektir. Eğer Türk hanımları makalesi böyle bir gayeye doğru bir ceryân uyandırabilirse, vazîfesini yapmış demektir. Her kadının bu makalede üzerinde bir saniye durup düşünmesi, maksada hizmet için çok kârlı bir şeydir.

Her hastalığın bir sebebi, bir devri, bir ceryânı var. Türk hanımlarının bugünkü vaz'iyyet-i ictimâiyyeleri mâzîye dayanan birçok ictimâî sebeblerin taht-ı te'sîrinde vücûd bulmuştur. Bu sebebi bulmak için çok uzaklara gitmeye ihtiyâc yoktur. Hala bugünkü ictimâî taazzumün bile sebebi kolaylıkla tahlîle müsâiddir.

Türk kadını anne değildir, çünkü anne olabilmek için îcâb eden bütün şerâiti cemiyet ondan esirgemiştir. Bugüne kadar sinn-i izdivâcın onikide başlayıp onsekizde nihayet bulması, henüz çocuk ve genç kız olan kadına anneliği tahmil etmiştir ki, henüz bu sinn'de bir kadının anne olamayacağı gayet tabîî bir şeydir. Çocuk büyütmek bir fenn olduğuna göre herhangi bir kadının anne olabilmesi bu fennî tahsîle bağlıdır. Cemiyet vesikasız doktorların icrâ'-i san'at etmesini men ettiği hâlde, câhil annelerin çocuklar üzerindeki gayrı fennî tecrübelerini, gayr-ı fennî büyütmelerini nazar-ı müsâmaha ile korur. Anne olmağa namzed genç kızlar için, anneler için çocuk hıfzü'ssıhasını, onun teâdîsini, bedenî dimağî terbiyesini tedris edecek ne mekteblerimiz var, ne de anneler için gece dersleri açacak, konferansler verecek, terbiyevî mahiyette neşriyet yapacak ictimâî teşkîlâtlarımız var. Bu yoksuzluk içinde Türk kadının anne olamaması pek tabîîdir. Fakat, ne kadar câhil olsa, bir annenin çocuğunu kendi büyütmesi, bir hizmetçinin büyütmesine müreccehtir. Biz annelerin bu ihmâlini tenkîd ederken, bir yaranın üstüne bastığımıza kâni'dik ve yine de öyledir.

Türk kadını zevce değildir, çünkü şimdiye kadar devam eden otokratik ailede kadının mevki' efendisinin emir ve arzularını yerine getirmek, çocuk doğurmak, evini silip süpürmekten ibaretti. Bugünkü kadın artık bu mahiyette bir zevce olamaz. Bugünkü kadının zevceden anladığı ma'nâ, hayat arkadaşıdır. Hayat arkadaşı ne yalnız arkadaşının sa'yına dayanarak yaşayan, ne evinin, çocuğunun işleriyle meşgûl olan, ne de sırf erkeğin bir süsü olarak yaşayan tufeylî kadındır. Hayat arkadaşı ailenin iktisâdî yükünü bereber taşıyan, ictimâî bağlantılarına beraber boyun eğen, her dert ve zevke ortak olan bir çifttir. Bugünkü Türk kadını ne dünkü esir zevce, ne de bugünkü hayat arkadaşıdır. Çünkü cemiyet kadını bir süs olarak telâkki etmiş ve ona ancak erkeğin oyuncağı ta'bîrini vermiştir. Bir cemiyette kadınların alacağı şekil cemiyetin verdiği kıymete göredir. Henüz kadına insan ve fert nazarıyla bakmayan, ondan iktisâdî, ictimâî, siyâsî hiçbir vazîfe istemeyen bir cemiyette kadın ancak kadınlığıyla yaşar. Kadınlığın satıldığı bir cemiyette hayat arkadaşının, rûhen, fikren yükselmiş kadının yeri yoktur. Erkeklerin hod-kâm bir telâkkisiyle kadına verdikleri

bu süs kıymeti, kadın için pek hakîr bir kıymettir. Türk hanımları makalesi kadınlara bunu anlatabilmişse, vazîfesini tamamıyla yapmış demektir.

Türk kadını hayat kadını değildir, çünkü evvela kadın daha henüz erkeğin süsü ve oyuncağı olmaktan kurtulmamıştır. Cemiyet içinde kendini ferd olarak tanıtan kadının vazîfesi her ferd gibi cemiyetin iktisâdî ictimâî, siyâsî makinesi içinde müşterektir. Hâlbuki daha vazîfesi yalnız erkeğin süsü olmak, evinin işlerini görmek olan kadın bu vazîfeye iştirâk etmemiştir. Cemiyet çalışmasına mâni' olan müşkülleri daha ortadan kaldırmamıştır, kadının hayata atılması medeniyyetin başlangıcı ve inkişâfıyla birlikte beraber yürümüştür. Medenî memleketlerde hayata giren bir kadın için ne o müşkiller, ne çocuk mâni'si var. Evlerde hayat şerâiti o kadar mükemmeldir ki bir kadın iki saatte bütün evinin işini görebilir. Çocuk bakımhaneleri üç haftalık çocuktan i'tibâren her sinn'de çocuğu alır. Ve bu bakımhaneler o kadar asrî bir teşkîlâta mâliktir ki, çocuk orada gıdasını kalorisine göre alır, oynar, güneşte uyur, yıkanır, akşam annesi aldığı zaman her ihtiyacını tatmin edilmiş bulur. Annesinin işi yalnız yatağına yatırmaktan ibarettir. Bu teşkîlât olmayan bir yerde kadın hayata güç girer, girse bile bu gidişi çocuklar hesâbına ve cemiyet hesâbına zarar hanesine yazmak îcâb eder.

Kadının hayata girmesine mâni' diğer nokta da tufeylî sınıfın felsefesidir. Bu sınıfa göre kadın erkek tarafından temellük edilmiş bir maldır. Onu çalıştırmak veyâ çalıştırmamak erkeğe aittir. Kadının hakk-ı sa'yı yoktur. Kadın erkeğin getirdiğiyle yaşamaya mecbûrdur. Erkek kendi hesâbına eve kapattığı bu mahlûkun üzerinde sahib-i reydir, hakk-ı temellükü vardır. Onu çalıştırmak şerefine uygun değildir, çünkü kendi sahip olduğu bir malı başkalarının nazarlarından bile beri kılmak için eve kapamak hakkı vardır. Erkeğin bir malı, bir süsü, bir oyuncağı olarak yaşamak kadının izzet-i nefsine dokunacağı, ve kadın şahsiyyetini tanıyacağı güne kadar cemiyetimizde bu şekil böyle devam edecektir. Hayata giren kadınların miktarı mahdûd olacaktır. Cemiyet içerisinde eli ayağı sağlam her ferdin müstahsil olmasını isteyecek ictimâî zarûretler vücûd bulunca şüphesiz Türk kadını da hayat kadını olacaktır. Bugün iktisâdî zarûretlerle biraz da şahsiyyetini tanıyarak hayata girmiş ve hatta muvaffak olmuş bir Türk kadınlığı vardır. Şüphesiz asrî ceryânlar bizi eve değil, hayata sürükleyecek. Erkeğin süsü mahiyetindeki kadın ancak umûmhanelerde kıymet bulacak, kadın ferdiyyetine, şahsiyyetine hürmet etmesini etrafındakilere telkîn edebilecektir. Fakat bugünkü tahlîl aksini göstermişse, kadın henüz bu vaz'iyyetten kurtulmamışsa, bu tahlîl kadınlar hesâbına pek kârlı bir tahlîldir.

Türk kadını vatandaş değildir, çünkü memlekette iktisâdî, ictimâî, siyâsî meselelerde sahib-i rey değildir. Kadınların alâkasızlığını biraz da burada aramak îcâb eder. Kendisini ferd olarak tanımayan, bir cemiyette kendisini bu hayatî meselelerde dâimâ hâric tutan bir grup içerisinde kadın da kendisine verilen bu kıymeti kabul etmiş, reyini istemeyen bir cemiyete alâkasını da vermemiştir. Fakat hak hiçbir zaman verilmez, alınır. Türk kadını vatandaş olabilmek, sahib-i rey olabilmek için evvela vazîfesini kabul etmeli, ondan sonra hakkını vermeseler bile alır.

Binâenaleyh, Türk hanımları makalesindeki tahlîl acı olduğu kadar da hakikîdir. Cemiyet içerisinde hak iddiâ' eden kadınlar hiçbir zaman kendilerini haklarından mahrûm eden vaz'iyyetlerin erkekler tarafından kaldırılmasını beklemediler. Biz bu i'tibâr ile çok mes'ûd bir milletiz. Kadınların haklarını her zaman kadınlardan daha evvel daha kuvvetle erkekler müdâfaaa ettiler. Fakat kadının ev kadını, hayat kadını olması bir teşkîlât mes'elesi, medeniyyetin ilerlemesi mes'elesidir. Biz bunu zamana bırakırsak yine yanılırız. Zaman yürür, fakat yolunu biz çizmezsek, seyrine biz âheng vermezsek bu yürüyüş pek batî olur.

Garblılaşmayı biz daha Tanzimattan beri hep yanlış anladık, yanlış tatbîk ettik. Bugün ictimâî birer kukla olan ferdler bize Tanzimatın anlamadan getirdiği inkılâbın mahsûlleridir. Sarık ve cübbeyi çıkarıp setre pantolon giymekle asrî olduğumuzu zannetmiştik. Şimdi de dekolte tuvaletler, ve dans salonlarında dans etmekle asrî olacağımızı zannediyoruz. Bu, Tanzimattaki hatayı aynen tekrardan başka bir şey değildir. Biz o zamandan beri garbın dâimâ böyle zevk ve eğlence mahiyetinde, lüks mahiyetinde olan yeniliklerini aldık, cemiyet için ihtiyâc olan yeniliklere arkamızı verdik. Garbdan kadınlar için, amele için, ihtiyarlar, dullar, yoksuzlar için yaptıkları müesseseleri alalım, bunlarla beraber dans da gelsin, lüks de gelsin, fakat yalnız dans ve evvela dans gelmesin. Bilhâssa modern olmak için dans lüks lâzım zihniyeti gelmesin.

Türk hanımları makalesi bir müşâhede idi. Bazı muhîtlerde fena bir te'sîr bile yapmış olsa, herhâlde bir te'sîr yapması çok iyi bir şeydir. Baştan başa ihtiyâc içinde kıvranan bir cemiyette kadının da yapacağı birçok şeyler vardır. Türk kadını kendine muhîtinin verdiği kıymetten daha yüksek bir kıymet isterse, bugünkü bu fena te'sîr, yarın için pek iyi bir te'sîr olur.

Cemal, Osman. "Açık Yazı Ve Resimler Gençleri Nasıl Bozuyor?" *Resimli Ay*, no. 9 (October 1924.): 35-37.

İşte cemiyet-i akvam müdahele etti, olmadı; Allah selâmet versin, sabık Vali Raşid Bey parmağını soktu, İstanbul'da ne kadar açık yazı resim ticareti yapan edebâ ve şu'ra varsa çağırdı, kendilerine nasîhat etti, yine olmadı. Şimdi de Ankara'da, böyle açık yazı ve resimlere karşı şiddetli tedbîrler ittihâz etmek için bir komisyon teşkîl etmiş, bakalım, o ne yapacak? Hüseyin Rahmi Bey gibi altmışlık bir ihtiyar ve üstadın aynı mes'eleden dolayı mahkemeye çekilmesi, belki şimdi bu açık saçık ve hakikaten âdâb ve ahlâk-ı umûmiyyeye ifsâd, memleketteki intizâm-ı ictimâiyi ihlâl ve aile hayatını bilerek ve bilmeyerek berbade sû'i eden bir takım genç muharrirlerin ekmeklerine yağ sürecek ve onlara "Hüseyin Rahmi Bey gibi koca yaşlı, başlı bir üstad bu işten dolayı mahkemeye düşerse biz haydi haydi istediğimizi yazarız." Dedirtecekse de kazın ayağı asla öğle değildir. Çünkü benim kanâat ve itikadımca Hüseyin Rahmi Bey'in yazıları ihlâl, daha doğrusu gençleri baştan çıkaracak mahiyette değildir. Çünkü Rahmi Bey'in yazıları bazen çok açık, çıplak ve kelimeler, cümleler pek çirkin olmakla beraber katiyyen şehveti, fuhuşu, zinayı tahrîk edecek mahiyette değildir. Bil'akis onun yazıları insanı bu gibi şeylerden soğutur, nefret ettirir. Hayatın en çirkin, en girye en iğrenç safhalarını o bize birer sahife-yi ibret gibi gösterdiği için onun yazılarından ben kendi hesâbıma memlekete bir zarar gelecek diye katiyyen endîşe etmem. Benim asıl korktuğum ve tecrübesiz, görgüsüz, câhil, saf gençler ve genç kızlar için tehlikeli gördüğüm yanlışlar başkalarıdır. İşte onlardan burada bazı numuneler göstereceğim ki memleketin mütefekkir ve ahlâkıyatçılarının bilhâssa bunlara nazar-ı dikkatlerini celb ederim: iki, üç senedir mebzulen intişâr eden bir takım genç muharrirlerin bazı hikâyeleri sözüm yabana şiirleri, fıkraları ve resimleri vardır ki işte bunlar hakikaten belediyenin topladığı muzur el sıhha yağlar, gazozlar, şerbetler gibi genç çocuk ve kızların fikirlerini bozuyor, zihinlerini alt-üst ediyor, onları ters, çarpık ve hayatlarını zir ü zeber edecek düşüncelere sevk ediyor. Meselâ mizâh gazetelerinden biri, kocalı bir kadını aşıkıyla birlikte Ada çamlarının altında kucak kucağa muhabbet ettirirken, o kadının kocasıyla o aşığın karısını da yanı başlarında diğer bir çamın altında aynı hâlde gösteriyor ve her iki taraf da işlerini bitirdikten sonra tam kalkarken birbirini

görüyorlar. Ertesi günü aynı erkekler, iskelede buluşup iki parti tavla oynuyorlar ve evvela biri yeniliyor sonra da öteki yeniliyor, bunun üzerine biri "ödeştik" diyor, öteki de "hem de iki cihetten" diye cevap veriyor. Şimdi ismi "ödeşme" olan bu hikâyeyi İstanbul'un kenar semtlerinde okuyan tecrübesiz genç kadınlar "A... demek Adalar'da âdet böyle imiş... oralarda oturan kibarlar böyle yaparlarsa biz niye yapmayalım? Hem bu iş fena bir iş olsa hiç gazeteler böyle ballandıra ballandıra yazarlar mı? diye aynı çirkin ve soğuk komediyi kendi aralarında oynamaya heves ediyorlar.

Sonra bir genç ressam yine o kâbil gazetelerin birine iki dekolte kadın resmi yapar, ve kadının birinin eline bir küçük kedi yavrusu verir, resmin altına şu le jandı yazar:

- Her şeyin küçüğü çok sevilir değil mi?

- Tabîî müstesnâları vardır!!

Artık bunu okuyan genç kızlar, mekteblerde, evlerde hep bu müstesnâyı aramakla meşgûldürler, tabîî kimi zekidir, kendi bulur, çıkarır; kimi de ona, buna sora, sora bu müstesnânın ne olduğunu anlar, ve bittabi bu mesele ile yorulan zihni, ona ikinci ve hayâli bir vücûd yorgunluğuna mâl olur.

Mizâh gazetelerinin birinde "niçin evleniyorsun?" sualine "aşkımı memnûn etmek için" diye cevap veren ve üzeri "asrî düşünceler" yazılı olan bir resmi gördükten sonra bunu hakikaten asrî ve ciddi bir düşünce zannederek sevmediği bir kocaya varıp sonra vaktiyle kızken kendisine cour yapan bir gençle cürm-ü meşhûd hâlinde yakalanarak "a ayıb mı? ben gazetede gördüm, şimdi âdet böyle imiş" diyen bir kızın annesi bundan iki ay evvel, ağlaya ağlaya "Alah ne kadar muharrir varsa topunun boyunu devirsin!" diye beddua ediyordu.

Yine bu çeşit gazetelerde öyle hikâyeler fıkralar resimler vardır ki görgüsüz genç ve bekâr erkekler bunları okuduktan sonra zannediyorlar ki, bütün bu vak'alar muharrirlerinin başından geçen hakikî vak'alardır.

Bundan üç, dört ay evvel tahminen on sekiz yaşlarında bir çocuk, bir akşam köprünün Galata cihetinde sıkıla, bozula yanıma geldi, ve bana dedi ki:

- Efendim sizden bir şey rica edeceğim.

- Buyrun.

- Bendeniz sizin gazetelerinizin dâimî kârîlerindenim... bilseniz gazetelerinizi nasıl bir lezzetle okuyorum, fakat bu okuduklarımı bir türlü tatbîk edemiyorum. Bizim komşulardan birinin zevcesine fena hâlde aşık oldum, bir türlü emelime muvaffak olamıyordum. Gazetelerinizde yazdığınız hikâyeler, tabîî sizin başınızdan geçiyor, lütfen bana da bir akıl öğretin.

Dedim, oğlum, vak'a ben o gazetelere bazen yazı yazarım, fakat o tarzda şeyler yazan be değilim... Onları başkaları yazar, yarın idarehanelerine gider, kendileinden sorar, öğrenirsin! Çocuk afvedersiniz, deyip çekildi.

Bu ayarda gazetelerin muharrir ve ressamları, henüz Vali Raşid Bey kendilerine tenbihat icrâ' etmekten evvel bütün hikâye ve resimlerden ale-l umûm kocaları boynuzlu olarak tahrir ve tersim ediyorlardı. Bu esnalarda evlenmek isteyen bir arkadaşım, birdenbire fikrinden caydı. Hatta parmağındaki nişan yüzüğünü geri gönderdi, sebebini sorduğum zaman:

- Azizim, dedim, alacağın kızın ahlâksızlığından şüphe mi ediyorsun?

- Şüpheye ne hâcet? Görmüyor musun, mizâh gazeteleri zamanın bütün kocalarını boynuzlu olarak gösteriyorlar. Demek şimdi her kadının, kocasından başka müteadid zanparaları olması da moda imiş. Arkadaşıma her ne kadar bunların asıl olmadığını ve bu yazı, resimlerin mahdûd bir zümreyi imâ ettiğini söyledim ise de bir türlü iknâ edemedimdi:

İşin en tehlikeli ciheti, her genç ve güzel kadının kocasından ayrı mutlaka bir kaç da aşıkı olmasına dair yapılan resim ve yazılardır. Vak'a o resimleri yapanlar ve o yazıları yazanlar muhakkak böyle olması lâzımdır, yâhûd behemehâl böyle olsun demiyorlar, fakat bunu o tarzda yazıyorlar ki, okuyanlar bu işi bugünün şık ve kibar bir modası zannediyorlar.

İşin bazı da fecî' olduğu kadar gülünç cihetleri vardır ki bir kaç misâl de onlardan getireyim: Âtîdeki vak'ayı bana geçenlerde bir bildik anlattı. Öteden beri bu kâbil gazetelere fevkalâde düşkün olan zengin bir ailenin aptalca fakat çok güzel bir kızı bir gün o gazetelerin birinde "kocanız gözleri bağlı bir dolap beygiridir, siz onları nereye isterseniz sürükleyebilirsiniz inanmazsanız tecrübe edin." Tarzında bir ibare okur ve o gece kocasının yakasından tutup evin içinde öteye, beriye sürüklemeye kalkar ve "bu da nesi?" vâki' olan suale karşı "kocalar dolap beygiri, değil mi? onu tecrübe ediyorum" der. Bu gazeteler, sözüm yabana, arada sırada kendilerine göre bir takım darb-ı meseller, vecizeler, hikemî sözler de uydurup neşrederler. Meselâ, iyi hatırımda kalmamış galibâ geçen haziranda bunlardan biri şuna benzer bir hikmet savurmuştu. "Bir genç kız veya kadına uzun uzadı dil dökmek budalalıktır. Bu hâl onu yumuşatsa da büsbütün pelte hâline getirmez, onun için muvafık olmak isteyenler, şikârının üzerine birdenbire atılmalıdır. Avcıları görmez misiniz? Hiç kuşlara, tavşanlara aman durun sizi yakalayalım derler mi? hemen kurşunu sıkıp emellerine muvafık olurlar. Siz de onun için bir genç kadını gözünüze kestirir kestirmez, hemen boynuna atılıp kollarınızın arasında sıkın ki çırpınmaya bile vakti kalmasın" İşte meâlini ezbere yazdığım mezkûr nasîhatı okuyan ve galibâ biraz da kafası dumanlı bir genç bunu okur okumaz, hemen o akşam tenha bir yerde komşu teyzesinin boynuna atılmış ve kadının çığlıkları üzerine koşuşanlar tarafından bir hayli dayak yemişti.

Bir de çıplak, ma'nâsız şehvet-engîz resimler vardır ki, bilhâssa onların böyle her gün bol bol intişârı gençlerden bir çoğunun benizlerini solduruyor. Gazetenin sahifelerinde eti, canı yerinde vücûdunun mahrem kısımları meydanda küheylan gibi bir kadın resmini gören ve altındaki "piliç", "ceylan", "lop inciri", "turfanda nar" gibi lejandları okuyan zavallıda gençliğin verdiği hararet ve galeyanla derhâl şiddetle bir iştihâ' uyanıyor ve o anda hemen bu iştihâ'nın maddeten teskîni kâbil olamayınca içindeki yangını suni bir vesaitle söndürmeye kalkıyor. Geçende Birinci Ceza Mahkemesi bu gibi gazetelere âid on beş davayı tevhîden rivayet ederken orada şimdiye kadar emsali görülmemiş hem acı hem gülünç bir vak'aya daha matlu oldum. Mizâh gazetelerinin içinde en açık olanı son sahifelerine bir de izdivâc ve tanışma görüşme ilânları koyuyor. Koyuyor ama müezzebin biri de bakınız ne yapıyor? Tekfur dağında eşraftan birinin kızıyla nişanlanan Abdi Bey isminde yirmi altı yaşında temiz kibar bir gencin ağzından bir gazeteye: "karakaşlı, karagözlü tonbulca on sekiz yaşında bir kızla evlenmek istiyorum. Tâlib olan hanımların adresime bir mektup yazmaları" diyebir ilân gönderiyor. Bu ilân gazetede intişâr eder etmez, Tekfur Dağı'nda bir kıyametdir kopuyor, gencin nişanlısı kederinden hastalanıyor, genç yasından sinir buhranları geçiriyor, intihâra kalkışıyor, aileler birbirine düşüyor, nihayet zavallı çocuğu bir ay tedavi İstanbul'a gönderiyorlar. O da buraya gelir gelmez mezkûr gazete aleyhine ikâme-yi dava ediyor. Fakat gazete sahipleri, mahkemede biz ne bilelim, biz aldığımız bir mektubu neşr ettik deyip işin içinden müdde-yi umûmiyyenin beraat talebiyle sıyrılıyorlar. Fakat ötede koca müddei bir ailenin haysiyyetiyle oynanıyor. İki nişanlı bu yüzden hastalanıyorlar, bir sürü masrafa giriyorlar, kimin umrunda? İşte başta eski "bahname" "şevkengîz" ve yeni "zambak" "kaymak tabağı" olmak üzere âdâb ve ahlâk-ı umûmiyyeyi efsâd ve intizâm-ı ictimâiyyeyi ihlâl ve aile hayatını berbad eden, hatta söndüren eserler bu

kâbil şeylerdir, Hüseyin Rahmi Bey'inkiler değil.. hele bu gazetelerin temcid pilavı gibi mütemadiyen ısıtıp ısıtıp ortaya koydukları "her kocalı kadına bir de aşık lâzım nazariyesi zannederim ki, son aile felâketlerinden bir çoğunun sebeb-i yegânesi olmuştur. Zira câhil, tecrübesiz, görgüsüz, biraz da hava-yi meşrep ve hayâlperver kadınlar, bunun sırf alay için söylendiğini anlamayarak hakikaten asrın îcâbı bir cümle olarak kullanıldığı vehmine düşüyorlar.

E- Selections from *Süs*

"Moda Değişiyor mu? Değişmiyor mu?" *Süs*, no. 29 (29 December 1923): 8.

Bir iddiâ'ya göre moda değişmezmiş. Dünyada bunun kadar yanlış bir fikir olamaz. Çünkü moda her gün değişmektedir. Yalnız büyük çizgilerinde ve şiddetle değil, teferru'atta ve gayr-ı mahsûs bir sûrette değişmektedir.

Şurası ma'lûm olmalıdır ki, bir elbisenin şıklığı, ve yeniliği yalnız pek tecrübeli bir göze ayân kalan gayr-ı kâbil reviyyet, gayr-ı mahsûs teferru'âttadır. İşte, son mevsimin yeni teferru'âtına âid şu resimleri kâri'lerimize arz ederiz.

"*Süs*e Ve Kadınlığa Dair " *Süs*, no. 7 (28 July 1923): 12.

Bütün dünyada Paris'e karşı bir incizâb ve temâyül vardır. Erkekler zevklerini tatmak, eğlencelerini görmek, kadınlar tuvaletlerini giymek elmaslarını takmak için deli olurlar. Bu bilhâssa, medeniyyet dünyasında ikinci ve üçüncü derecede gelen milletlerde ibtilâ derecesine çıkar.

Bu cümleden olarak, meselâ İtalya'da Paris tuvaletlerine karşı son derece büyük bir inhimâk vardı; Bütün zengin İtalyan kadınları tuvaletlerini, çamaşırlarını kâmilen Paris'ten getirtmek, en meşhûr Paris terzilerinde giyinmek husûsunda mecnûnâne bir hırs ile tutuşmuş idiler. Yalnız Musolini mevki' iktidâra geçip de milliyetperverlik ceryânı kuvvet bulunca yüksek muhâfile mensûb bazı İtalyan kadınları Fransız zevkine karşı gösterilen bu esâreti zelîlâne buldular, İtalya bütün faaliyet-i beşeriyye sahalarında millî dehâsını her gün daha barîz bir sûrette izhâr ederken kadınların hâlâ Fransız mamûlâtına bu inhimâkına karşı bir hareket peydâ etmek istediler: Heyetler teşekkül etti, propagandalar yapıldı, makaleler yazıldı, İtalyan dehâsının Fransız san'atına karşı her hâlde faik olduğu, ve kadınların tuvalet husûsundaki bu inhimâkı ma'nâsız bulunduğu isbât olundu.

Fakat yalnız Milan'da açılan umûmî sergideki tuvalet dairesi bütün bu mesâiyi, bütün bu müddiyatı berhavâ etmeye kâfî geldi: Çünkü bazı Paris terzileri eserlerini bu sergide arz ve teşhire davet edilmişti. İtalyan kadınları bu Fransız san'at eserlerini bütün inceliği, bütün şıklığı, bütün ihtişâmı ile tekrar görünce, milletperverlik gayretiyle son zamanlarda biraz i'tidâle yanaşmış olan süs cinnetlerine yeniden kapıldı. Yalnız kadınlar değil, erkekler, hatta İtalyan terzileri bile Paris terzileriyle rekâbet mümkün olmadığını tasdîk ve kabûle mecbûr kaldılar...

Bir kadın esvâbında, en küçük, en gizli noktalarda bile, ne harikalar îcâd edilebileceğini dünyada Fransızlar kadar anlamış bir başka millet yoktur.

Yalnız süs demek masraf ve para demektir. Eğer bu süs bilhâssa Paris'ten tedârik olunursa masraf o nisbette dehşet kesbeder, ve para yetiştirmek imkânı kalmaz. Buna misâl olmak üzere Londra'nın en zengin kadınlarından biri olan Misis Naş'ın mâcerâsını anlatmak kâfîdir. Londra'da en iyi giyinmek iddiâ'sını besleyen bu kadın bu yolda o kadar delice masraflara girmiş ki, verilen tafsilât muhayyirü'l ukûldür.

Meselâ, elbise dolabında sûret-i-i dâimâda elli altmış elbisesi bulunur, ve ne kadar kıymeti olursa olsun hiçbir elbiseyi üç defadan fazla giymezmiş. Beheri yirmi liradan aşağı fiyatta çoraba asla iltifât etmez, ve tabîî olarak çorap mevcûdu mühim bir yekûn teşkîl edermiş. Potinlerini düzine ile satın alırmış ve geçen sene tek bir

dükkandan yalnız bin liralık kundura almış. Senede on beş bin lira zevcinden ayrı olarak kendi husûsî vâridâtı olduğu hâlde bu para tuvaletine kâfî gelmez, ve bir çok da borc edermiş. Bu cümleden olarak geçende beş bin liralık bir borc için alacaklılar mahkemeye müracaat etmişler; şimdi herkes mahkemenin kararını bekliyor!..

Müdde-i umûmi ithâm-nâmesinde şu mülâhazâyı serd ediyor: "Kadınların süse karşı gösterdikleri inhimâk tarihin bütün devrelerinde büyük felâketlere sebep olmuştur." Ovid'in "kadın kendi varlığının en küçük kesimidir" sözü ondokuz asır evvel ne kadar doğru ise bugün de o kadar doğrudur. Bir kadının kıymetini arkasına giyeceği elbisenin adediyle ölçmek onun mevcûdiyyetini tezlîl etmek demektir. Viktor Hugo modanın dünyada ihtilâller kadar muzıreti olduğunu iddiâ' ederdi, Bugün bu iddiâ'yı tasdîk etmek lâzım geliyor."

Son zamanlarda Paris'de yemek sofralarının ortasına, yeşillikler arasına gizli fıskiyeler koyup elektrik tertibâtıyla fevvâreler göstermek moda olmuştu. Şimdi, su yerine bu fıskiyelerde şampanya kullanılıyormuş. Zengin ... serpilen şampanya şâmme-yi nefis râyihasıyla tehezzüz ederek yeşillikler arasınddaki billûr havuzun içine konulmuş, elma, şeftali, kayısı, muz gibi yemişlerin üzerine dökülüyor, orada buzlar arasında birikiyor. Ve hane sahibesi sırası gelince müskir bir tenciz ile mırıldanarak buzlanan bu menba'dan latîf bir hareketle çilek, kiraz, yâhûd kayısı, şeftali alıp davetlilerine takdîm ediyor...

Amerika romanlarında okunduğuna nazaran Amerikalılar erkekle kadın arasında flört denilen mülâzemet-i âşıkâneye yâhûd muâşakaya karşı kudurmuşcasına bir inhimâk göstermek üzere tanınmışlardı. Avrupa'da flörtün Amerikalılar için âdeta en mergûb ve salgın bir spor olduğu hakkında pek ciddi bir zann vardı. Hatta bu tarz-ı muâşaka ile bizzat flört kelimesinin İngiltere'den ziyâde Amerika'dan geldiğini iddiâ' ederlerdi.

Hâlbuki şimdi Amerika'da bir takım genç kadınlar ile genç kızlar Vaşington'da "Anti Flört Kulüb" yani flört aleyhdârâni kulübü isminde bir cemiyyet teşkîl etmişlerdir. Bu kulübün âzâsı kadınlar sokakta kendilerine bittesâdüf ta'kîb etmek veyâhûd söz atmak cesaretinde bulunan erkeklere pek fena muâmele ederek dünyaya geldiklerine pişmân etmekte, ve kazârâ yüzlerine dikkatlice bakan, veyâhûd göz kırpan erkekleri hemen polise teslîm etmekte imişler.

Bu yeni ehl-i salîbin icrââtını, bunun neticesini merak edenlere hemen cevap verelim: olsa olsa bir çok izdivâc olur, başka bir şey değil.

Bahri, Süleyman. "Beyaz Konferans: Kadın Ve Kıyafet," *Süs*, no. 30 (5 January 1924): 10-12.

Saat iki buçuk...Arada sırada açılan büyük kapıdan ikbâlin endîşeli sîmâsını görüyorum. Gizli bir işaretle hâlâ gelmediğini söylüyor. Kulaklarım sokakta. Beni bir anda teskîn edecek araba sesi bir türlü işitilmiyor. Hatîbemiz gelmeyecek mi acebâ? Ah ben!... bende nasıl teskîn edilemez bir heyecân ihtiyâcı var! Yarabbi, bütün bu külfetlere elân ne ihtiyâc vardı? Gelmezse... Gelmemek istiyorsa... Hasta ise! Garîb değil mi ben misafirlerimin gelmeyeceklerini onları darılttığımızı zannederken, işte bil'akis Fatma Nesîbe Hanım gelmedi. Darıldı mı, hasta mı? gözlerim saatte. Üç, dört, beş... iki buçuğu tam altı dakika geçiyor. Canım altı dakika da çok bir zaman mı?... işte ikbâl bir daha göründü. Nihayet... Zil, artık yavaş yavaş sükûneti gaib eden salonu ani bir yelpaze darbesiyle susturdu. Sevincimden haykırmamak için dudaklarımı ısırdım. Soldaki kapı açıldı. Bir beyaz kuş. Yükseklerden inerken kanatlarını süzen bir huzûr ile içeriye girdi. Hepimiz ayağa kalktık. Gayr-ı ihtiyârî bir

hareketle ellerimiz birbirine temâs etti. Uzun bir alkış hamlesi, beyâz bir dalga gibi kürsüye çarptı, ve incilerini bırakarak çekildi.

Beyaz bir yasemin dalı gibi, Fatma Nesîbe Hanımefendi:

- Teşekkür ederim... teşekkür ederim, diye başladı. Sizi incittim zannederek... Beyâz salonumuzu, kuşları uçmuş yuvalar gibi boş ve mey'ûs bulacağımı zannederek... Hiç de gelmemek istemiştim. Ayaklarım yürümüyor, içimde o kadar saf açık bulunmanın bir mücâzatı gibi nedâmetim sızlıyordu. Hâlbuki bakınız, elân teveccühünüzü kaybetmediğimi görüyorum. Fakat... incinseydiniz, hanımefendiler, bana gücenseydiniz... Bilmem bunda ne dereceye kadar hakkınız olacaktı! Dost acı söyler derler. Dost mu?... Bu memleketin yarısı yalnız sizin mi? Ben hesâba dâhil değil miyim? Izdırâbıma dikkat etmiyor musunuz? Bende bu bedbaht ülkenin en bedbaht bir ferdiyim. Kalbine bizzât ameliyyât yapan bir fen adamı gibi her bıçak darbesi benim de içimden bir et parçası koparır, âsâbımı paralar. Hepimiz hırpalanıyoruz, hanımlar! Fakat çok şükür ki gücenmemek fazîletini gösteriyoruz.

Size bugün neden bahsetmeli, yarabbi? Hazırladığım mevzû' hiç de böyle değildi. İstiyordum ki geçen gün devirdiğim çamlar, bugün hiç olmazsa yeşil bir filiz versin! Her zaman yarasa hikâyesi yetişmez mi? Biraz da boş ve serin dere içinde, kendi genç ve dilber sesinin akislerini dinleyen bir çalıkuşu gibi, kırların zulmetine, kışına rağmen ıslak bir kanatla muazzeb de olsa penbe bir gaga ile size baharlardan bahsedeyim. Yolda, işte bu niyetle, derhâl dimağımın, parmaklarımın çok temâsıyla üzülen eski yaprağını çevirdim. Açtığım sahîfe yine hicrân satırlarıyla dolu... Canım sende, dedim, kirli de olsa, böceklerle, çürümüş yosunlarla dolu da olsa bazen çukurları da karıştırmak bir zevktir!

Gözlerimi kapıyorum da, yine karanlığımda bir çok renksizliğin, şekilsizliğin evhâmı titreşiyor. Genç iken, daha çok genç ve belki mes'ûd iken Avrupa'da mini mini, güzel bir şimâl kasabasında bulunmuştum. Hatırlıyorum: orada yağmur o kadar temiz, o kadar temizleyici, o kadar hayatkâr olacak ki yağarken her şey elbise ve eşya, insan ve eşya, insan ve renk, sanki kirli imişler de yıkanmışlar gibi, güzel ve temiz kalır, nasıl anlatayım... Onların tarâvet ve tenâsübünü izâle etmeyen bir sihir ile yağardı. Burada... memleket, bütün renklerini kaybederek koyu kurşunî bir sefâlet alır; elbiseler biçimini değiştirir, ıslak ve yorgun sarkar, simâlar şemsiyeler altında solgun ve bitâb, gözler endîşeli ve hastadır. Hele ayaklar!.. Boyaları akarak eski ve ıslak siyah kargalar gibi, çukurlarda, çamurlarda, murdar sularda düşe kalka bir şeyler arar. Yağmur sesleri ve hüznü içinde binlerce ucûl ve siyâh ve vehimlerin garîb bir heyecanla eridiğini ve derhâl siyâh mantarlar gibi yerden tezebbüt edivererek, her korkak ve girîzân hayâl arkasından bir başkasının belirdiğini, garîb bir hareket karışıklığı içinde yavaş yavaş omuzlarınıza yeisin, içinize yoksulluğun ve kimsesizliğin çöktüğünü hissedersiniz. Bu iklimin şekli, bu iklimin rengi bu mu? Hayır! Hayır, hanımlar! Böyle olsaydı dâima böyle olsaydı, bu belki bence bir tesellîdir, isterdim ki bizler de hiç olmazsa mantarlara benzeyelim. Yağmurlar altında, çamurlar içinde bizim de öyle yeknesak, hatta çirkin de olsa muayyen bir kıyafetimiz, bir şeklimiz olsun. Fakat memlekette güneş ne kadar mebzûl!... Yağmur durur ve gök açılırsa, tatlı ve turuncu bir ziyâ, mücesses bir fener gibi başımızdan ayaklarımıza kadar saygısız bir tehâllükle bizleri tedkîk eder, o zaman yüzümüz ve saçlarımızın boyasından tutunuz da her şeyimiz artık bizim değildir. Ah, niçin, niçin biz, bizim değiliz? Niçin bizim de kendimize, sırf kendimize mahsûs bir şeklimiz, bir rengimiz yok hanımlar! Çok dikkat ettim. En güzel giyinenlerimiz bile muhtelif ticarethânelerin birer canlı reklâmı gibi Heli'den veya Baker'dan İngilizler'i Kalyorosi, Sterongilu'dan Bizans, Mayer veya Tring'den Almanları, Evliyon veya Bonmarşe'den Fransızları alıyor. Pek az giyinen kadın gördüm ki kendi şahsî

husûsiyyeti ile değil, yarı muayyen bir zevk dâhilinde muayyen bir vahdetle giyinmiş olsun! Saçlarını İspanyollar gibi taratan bir kadın, arkasına bir İngiliz kaşposyeri, ayaklarına Viyana'nın bilmem hangi bulvarının zevkini sürten bir iskarpin geçirirse, en bilinmiş, en hafif ma'nasıyla öyle bir u'cûbedir ki ona biz zavallı görgüsüzlüğümüzle bir şey demezsek de dağdaki tavşanlar bile güler.

Kaldı ki bakın hanımlar nasıl bir hicrân, nasıl bir korku içinde millî ve şahsî kıyafetten bahse dilim varmıyor. Çünkü kibrim, hasedim buna mâni'. Sakın bir zamanlar gülünç ve iğrenç bir garâbetle, milli çarşaf diye bir Arab bornozunu taklîd eden modaya 'avdet edeceğimi zannetmeyin! O İstanbul kadınının zevki nâmına bir felâketti. Demek istiyorum ki mûtekâmil ve millî bir zevk bizde yoksa o mübarek mâhiyet bizde de te'sîs edinceye kadar bâri ortak ve yakın bir milletin, fakat hiç olmazsa bize en yaraşan kıyâfetini tercih edelim, gülünç olmayan bir vahdetle giyinelim.

Bana, ihtimâl mini mini bir muhâkeme ve tedkîk haftıyla kıyafetin de millîsi olur mu diyecekler bulunur. Bil'akis nasıl tabîatta bile bir iklim ve onun mahsûsatı var ise, Grönland'da ancak yumruk kadar yetişen bir lahana ile, cenûbda bir deve hörgücü kadar büyüyen bir lahana arasında nasıl bir fark varsa, her dağın menekşesi ayrı kokarsa, en hurde teferru'âtına, husûsiyyetlerine kadar milletler arasında da maddî ve ma'nevî bir takım mü'esserât tahtında tebârüz eden bir çok ayrı ve muayyen çizgiler ve farklar vardır. Vesâ'itin vahdet ve müşâbeheti sakın sizi aldatmasın: Boya her yerde bir ve müşterek iken, mermer her yerde beyâz ve sert, ses her hançerede aynı helezonlara tâbi' ve lisân nihâyet bir muhâvere altı iken bir tabloyu diğerinden ayıran eski bir Yunan heykelini şimdiki Roden'in nakriyâtından, bir İtalya'nın hatta bir İngiliz'in terennümü, bir Amerikan şarkısından, Rus edebiyatı, İsveç muharrirâtından ayıran yüksek hüvviyyet neden ibârettir? Artık İngiliz en mühmel, en nazardan kaçabilen teferru'ata kadar İngiliz, bir süpürge, bir anahtar, bir hiç? bile onu yapan ellerin şahsiyyetinden bir şey gizlemez. Öyle iken ma'nevî hayatın hemen hemen hâricî lisânı demek olan kıyâfet nasıl değişmez, hanımlar! Vâkıâ şimdiki medeniyyet makinası muayyen fikir, muayyen gayelerle insanları tevhîde çağırıyor, medenî hayatta az çok her şey birbirine benzer. Fakat insanları sanki bir kalıptan döken bu medeniyyet, hatta bir paltonun, bir şapkanın giyinişindeki milliyeti izâle edemiyor. Sonra... bu hep birbirine tekerrüb eden iktisâ tarzında da bir takım ince farkları, iyi ve tecrübeli bir bakışla görmemek de mümkün değil. Bugün artık tamamen te'sîs etmiş bir İngiliz, bir Fransız, bir Rus biçimi, giyinişi var.

Acebâ bu farkı tevlîd eden esbâb nelerden ibârettir? Şüphesiz, hanımlar, bir İngiliz jaketindeki şekil ve rengin an'anesini mâzîde veya elân millî ve mahallî kıyafetini muhâfaza eden zümreden aramak lâzım. İlk lâhzede alışık nazarları hiç üzmeyen son moda bir İngiliz bluzunda, bir kaşposyerinde öyle ince ve mâ'nidâr bir husûsiyyet vardır ki, araştırınız, onun güzel makası, mâhir iğnesi, arkasında bir millî gömlek, millî kocuğun hayâlini bulursunuz. İşte asıl nükte buradadır, hanımlar! Yoksa kumaş büyük bir müşâbehetle aynı işi yapan aynı makinanın mahsûlüdür. Mahâret, bu herkesin hayretini üretmek istid'adını ha'iz olan umûmî şeyden mahallî ve şahsî bir kisve çıkarmaktadır. Bunu ancak millî ve mütekâmil bir zevke sâhib olan milletler yapar.

Ah hars ve an'ane!.. İnsanlar, hiçbir zaman çekirge hilkatinde yaratılmamıştır. Tûba gibi kökleri havada yaşamak belki ağaç fıtratında olmaya mütevakkıf. Kimse burada gözlerini, bıraktığı mesâfeye çevirmek istemiyor. Hâlbuki bütün millî dehâ ve zarâfetimizin esaslarını mâzîde bulacağız. Uzak ve tedkîkî mütehassıs nazarlara bile uzun ve girân gelen zamanlara avdete lüzûm yok. Bundan kırk elli sene evvel İstanbul'un sırf kendine mahsûs, sırf kendi şahsiyyetinin mahsûlü

olan bir zarâfeti, bir zevki vardı. Büyük nenelerinizin şimdi kimbilir nasıl rûhanî ve nefîs bir ıtır ile kokan sandıklarını açınız, belki bakiyelerini bulacaksınız. Bu zevk ve zarâfet hiç de şimdikiler gibi alelâde ve acemî bir taklîd eseri değildi. Ve bir gün şu sıralarda herkesi bî-karar birer seyyâh hâline getiren kader sizi de, henüz kendini Frenklerin iktisâdî ve kozmopolit zerâfetine kaptırmayan Anadolu'ya sevk ederse bu bakiyelerle oradaki mevcûdu mukâyese ve tedkîk ediniz, göreceksiniz ki bir Yörük kadınının nasıl ümîd edilmez ve yüksek bir zevk ile güzel ve pür sıhhat vücûduna uydurduğu o sade ve güzel gömlek de ellerinizdeki canfesin esas hatları, esas zerâfeti vardır.

Bilmem, ma'rûzâtım, kâfî derecede açık ve iltibassız değil mi acebâ? Sakın bir mürteci' bir bunak demeyin! Bilirim, ucu sivri ve bittabî içi boş telâkkiler de var, hanımlar! Bir gün, biri bu bahsi bir yerde tekrar ederken, birden hâm bir şey gibi teesürlerle tıkanmıştı. Bulunduğumuz yere pek hürmet ediyordum, yoksa acı acı güler ve susardım. Bununla beraber... Aldatıcı bir tarz-ı muhâkemesi vardı; Bana: "sizin tavsiye ettiğiniz yol, uzun ve fâidesizdir. Bu gün giyinmek öyle bir san'attır ki bunun hudûdu, vatanı ve milliyeti yoktur. Mes'ele zevki inceleştirmek, güzellik ve tenâsüb fikrini benimsemektedir. Sonra artık isteiğiniz yerden, istediğiniz şeyi intihâb ediniz. Her millete giyinmek tabî'î bir ihtiyac olduğuna göre, elbisenin falan veya filân aksâmı, hep birbirinin biraz değiştirilmiş bir şeklinden başka bir şey değildir. İşte bizim şalvarlarımıza mukâbil, Frenklerin jop külotu, işte gömleklerimizin diğer bir şekli: Bluz!..." demişlerdi. Bilmem, deminden beri arz ettiğim şeyleri dikkatle dinlemiş iseniz, hanımlar, verdiğim cevâbın umûmî hududunu telâkki etmiş olacaksınız; Bu i'tirâz bence, iktisâd, sırf iktisâd nokta-yı nazarından belki de doğrudur. Şu hâlde, insanların asırlardan beri azâbını hırpalayan, ince ve bedîi mesâinin fazîlet ve lüzûmu nerede kalıyor? Bunlar birçok budalalıklar mıdır? Giyinmek gayr-ı millî bir san'at ise ve bu incelmiş ve tebellür etmiş bir zevkin mahsûlü, güzellik ve tenâsüb fikrinin samimî bir tarzda benimsenmesinden ibâret ise bence şu veya bu milletin telebbüs tarzını intihâbdan başka bir şey olamayacağına nazaran ne kadar sıhhatle de olsa yine âdî bir taklîd mâhiyetinde kalacaktır. Bu nazariyeye göre ortada (a)rtık millîleştirecek hiçbir şey kalmaz: Meselâ, benim anladığım geniş ve ma'kûl mâ'nasıyla da olsa millî edebiyât ne demektir? Millî resim, hani o ilâhî bir kudretle umûmiyyetten bütün rengi, hududu, mâ'nası, derîn bir husûsiyyet-i ibdâ millî resim, millî ... ve nef, bir millî musikî...ta'bîr-i diğerle bedîiyyât denilen şeyler ne demektir? Bütün bunların ne mâ'nası, ne lüzûmu, ne ehemmiyeti var? Hayır hanımlar, bu zihniyet, güzelliği bilmem nerenin peyniriyle tartan bir bakkalın budala başında küflenebilen fikirleridir. Bedîiyyât... bedîiyyât... Allah kır menekşelerini bile dağlarına göre yaratmış... Evet güzel şey, öyle mübâhâttandır ki ihrâz edenin malı olur. Yalnız, her güzellik mutlaka bizim şahsî ve an'anevî varlığımızdan millî menşûremizden geçmedikçe samimiyetimize inkılâb edemez. Ben eminim ki kadınlar çocuklarını bile çirkin de olsa saçlarında ve yanaklarında hissettikleri bizzât kendi kokuları için severler. Demek istediğim budur. Hanımefendiler, çarşıda alınan her ipek tül kalbimizin nescine, zerkimizin nescine uysun. Öyle bir dehâ ve zerâfetle kendimize benzetelim ki onu hiçbir milletin kadını bizim gibi bir ihtiyâcda veya aynı ihtiyacı etse bile bizim husûsî tarzımızda, içimizde ısındırarak verdiğimiz hayâniyyette kullanmış olmasın. Artık yoruldum. Sabrınızı sû'i isti'mâl etmek istemem hanımlar! Belki yanlış (s)öylediklerim de oldu. Fakat siz doğru söyleyebildiklerimi kabûl edin.

Ihlamur: 24 Kanûnuevvel 1923. Müstensihi: Süleyman Bahrî.

İzzet, Faruk. “Kadınlık Âlemi.” *Süs*, no. 24 (24 November 1923): 15.

Amerika’da New York şehrinde yeni dünyanın mebnî ve mûşikâf dehâsının yeni tarzda bir pervâkârlık tatbîk ettiğini gazeteler yazıyorlar. Şehrin muhtelif caddelerinin muhtelif noktalarına telefon kulübeleri gibi ufak ufak köşkler konulup bunların içine tuvalet için lâzım gelen bilcümle eşya, meselâ: fırça, sabun, havlu, sıcak su, ustura ve kadınlar için pudra, pomat, muhtelif losyonlar hazır bulunduruluyor.Tuvalet yapmak ihtiyâcında bulunan kadın veya erkek orada hazır bulunup aynı zamanda âlât ve edevâtın nezâfet ve tahâretiyle meşgûl olan me’mûra on beş santim (bizim eski para ile on beş onluk) verip erkekler traş oluyor, ve kadınlar saçlarını kurutup, pudralarını ve pomatlarını tazeliyorlar. Fiat aynı iş için harcadığın ucuz berberlerde bulunan lâ-akall üç misli olduğundan az zaman zarfında bu teşebbüs büyük muvaffakiyet ile karşılanmış; öyle ki bazı ıtriyyât fabrikaları bütün büyük şehirlerde kadınlara kendi ma’mûlâtlarını arz ve takdîm, ile tercih ve kabûlleri için bizzât tecrübe etmelerine medâr olmak ümidiyle bu tarzda dükkancıklar te’sîs etmişlerdir.

Boyalarını ve pudralarını nasılsa evlerinde unutmuş ve yâhûd tuvaletlerini tazelemek ihtiyâcında bulunmuş şık kadınlar için acebâ İstanbul’da da böyle yerler te’mîn edecek açık gözlüler bulunmaz mı?

Nusret, Hâlide. “Kadınları Çalıştırma “ *Süs*, no. 28 (22 December 1923): 3-4.

Ne zaman Çarşıkapı’dan geçsem gözüme levhası ilişirdi: “Kadınları Çalıştırma Cemiyet-i İslamiyyesi” hayâlimde bu ibârenin orta yerine biranda işareti ilâve ediyordum; ve bu, bana muazzam bir seyyâle-i tahayyül olurdu:

“Kadınları çalıştırma! Cemiyeti.” Çalıştırma! Sakın! Çalıştırma!... Ah derdim, ne olur, bu cemiyet, bu hayır müessesesi, kadınları çalışmaktan men’ için vücûda getirilmiş bir teşkîlât olsaydı! Yani bu memleket eviyle rahat, mes’ûd, işi yolunda bir memleket olaydı ki, kadınlara yalnız yuvasıyla, yavrularıyla ve bedîi san’atlarla meşgûl olmaktan başka vazîfe kalmasaydı... Kadın zevce ve anne! Kadın şair ve ressam! Kadın hayatın rengi ve âhengi! Hayat denilen uykunun kadın bir güzel rüyası olabilseydi!...

hayâlat bu, insan bir kere kendini kaptırdı mı içinden sıyrılmak pek güç. Mamafih bu aldanmak da ne leziz şey. Kendi kendini bile bile aldatmak da bile ne anlaşılmaz bir lezzet var:

Meselâ şimdi harblerin, yangınların ve açlığın kemirip harap ettiği güzel İstanbul’u, her tarafı ma’mûr, -şüphesiz yalnız fabrikalar ve hesâblı caddelerle değil; bî-emsâl mabedleri, çeşmeleri; tarihe bir süs olan sarayları ve türbeleriyle ma’mûr; yuvaları dulsuz ve yetimsiz; bütün milleti sıhhatli ve zengin tasavvur etmek! Dünyada bu tahayyülden daha zevk aver ne vardır? Hangi manzara? Hangi temâşâ?

Böyle bir memlekette eğer çalışmaya özenecek, erkeğin kaba ve maddî işlerine göz dikecek bir kadın varsa o mutlaka aklından bir parça hastadır; o zaman işte “kadınları çalıştırma!” diye bir teşkîlât yapılır ve böyle gayr-ı tabîî kadınlar o müessese tarafından darüşşifâlara gönderilir!

Öyle ya! Çocuğunu seve öpe büyütmekten ve terbiye etmekten arta kalan saatlerde saçlarını ve odalarını süslemek, musikî ve şiirle, resimle, dikiş ve nakışla meşgûl olmak varken kalkıp da filân dairede katibe yâhûd da bilmem hangi ticarethanede muhâsib olmak isteyen bir hanım elbette bu muâmeleye lâyıktır!.. Bu

hayâlâtı bazı arkadaşlarıma açacak oldumdu; mazallah bana bir hücûm ettiler ki... Ne imiş de efendim, onlar erkeklerine minnetdâr olarak yaşayamazlarmış! Kadın eğer müstahsil olmazsa, erkeğin tahakkümüne boyun eğmeye mecbûrmuş!

Aman ne çarpık düşünceler, yarabbi!... Bu hanımlara dedim ki:

-Rica ederim, tabîatın vazîfeleri cinsin arasında taksim etmiş olduğuna inanıyor musunuz, inanmıyor musunuz?

Bir kısım inandığını, diğer kısım inanmadığını söyledi.

-Münekkerlere sözüm yok, dedim, onlar bu çıkmazın sonuna geldikleri zaman kendi kendilerine geri döneceklerdir. Fakat bunu tasdîk edenler hâlâ niçin ve nasıl erkeğin tahakkümünden korkabilirler? Bir erkek, ailesinin infâk ve iâşesine mecbûrdur. O vazîfesini yapıyor diye siz niçin kendisine bir teşekkür borçlu olacaksınız, böylece yuvanın âheng ve intizâmını teessüs eder. Eğer tarafından birinin minnetdâr olması lâzım geliyorsa, bu herhâlde erkek olacaktır; çünkü ona bütün sükûnu, huzûru ve saadeti hazırlayıp veren kadındır; ve kadının yuva dâhilindeki vazîfesi erkeğin hâricî didişmelerinden elbette daha müşkil ve daha nâziktir.

Nefes almadan verdiğimiz bu nutukla, ne dersiniz, birkaçını yola getirdim fakat ötekiler açtılar ağızlarını, yumdular gözlerini; bir söylemediklerini bırakmadılar. Ve iddiâ'larını isbât için de bana Avrupa'dan bahsettiler! Kulaklarımı tıkadım da kahkahalarla güldüm: Ben onlara muhayyel bir şark beldesi anlatırken onlar bana "Avrupa" diyorlar. Avrupa! Ve Avrupa'daki aile hayatı! Anne şefkati görmeyerek yuva muhabbeti öğrenmeyerek âdeta makine ile yetiştirilen zavallı çocuklar! Zavallı hayat!...

Mamafîh şimdi hayat maalesef bu! Hayâl nihayet hayâdir, ve yalnız güzeldir. Bugün bütün Türkiye –ne felâket ne zehr!- dullar ve yetimlerle dopdolu ve kadınlarımızın yarıdan ziyâdesi, yaşamak için çalışmak mecbûrîyetinde. Kadın asker, katip, muhasib, tacir, hatta çöpçü oldu. Bu mecbûrîyet-i sû'i nâmûskârane önünde hürmet ve takdîsle eğilmeyen başlar, düşünüyorum ki ne kadar boş ve bedbaht!

Bir kere bir arkadaşın salonunda bu hafîf başlı insanlardan biriyle tanışmıştım; hayata atılan kadınlardan ale-l umûm iğrenç bir şeyi yâd eder gibi yüzünü buruşturarak bahsediyordu. Ve işin asıl gülünç elîm ve çirkin ciheti: Bu adam - hassas olması îcâb eden – bir genç san'atkârdı ve mecliste çalışan, çalışmaya mecbûr olan kadınlar bulunduğunu biliyorum – nezâketsizliğin bu derecesini tasavvur edemiyorum – nasıl unutuyordu?...

O, kadınların bir süs olduğuna kâni'dir, ama sadece bir süs! Gözleri oyalamaktan başka sebeb-i vücûdu olmayan bir biblo, bir şey... Kadının bir "insan" olduğu tasdîk etmek bile istemiyordu.

Kendisine: "Erkeksiz, servetsiz bir kadın yaşamak için ne yapmalıdır?" dediğim zaman sadece gülmüştü. Bu kadar ciddi ve ağır bir suale karşı gülmek, bilmem ne ifade eder?...

Umûmda ilk defa o gün, dünyadaki bütün kadınların erkekler gibi çalışmasını, muazzam kadın hükümetleri teşkîl edilmesini ve bu biçim küçük beyleri de – önlerine dantelâlı birer önlük bağlayarak – ortalık süpürmek, bulaşık yıkamak için vazîfelerde istihdam etmeyi arzu ettim.

Ve bu san'atkâr namzedi Bey o kıyafetle gözümün önüne gelince...

Ben kendi kendime çok gülmüştüm. Şimdi de beraber gülelim!

Mamafîh ona gülmek için emin olunuz, kendisini bu kıyafette de tahayyül etmeye lüzûm yoktur. Eğer bir gün, siz de benim gibi, mecliste bulunmak tâli'sizliğine uğrarsanız, mutlaka bir nezâketsizliğini, bir münâsebetsizliğini görür ve

hiddetlenmek istemezseniz – ki herhâlde istemezsiniz, çünkü değmez! – siz de mutlaka gülersiniz!

Fehmi, Hüseyin. "Dedikodu: Moda Tesbît Olunur Mu?" *Süs*, no. 37 (23 February 1924): 3

Mecmûanızın dâimî ve hevesli kâri'yesi olan refîkam her haftaki nushayı uzatarak son moda sahifesindeki elbise modellerini ira'e ettiği zaman, gayr-ı ihtiyâri, şu sualleri nefsine teveccüh ediyorum:

- Acebâ bu nihayetsiz değişme ne zaman bitecek? Hiç olmazsa kadınlar da erkekler gibi resmî ve modeli değişmez bir elbiseyi ne zaman kabûl edecekler!

Fi'l vâki', böyle bir istikrâr, telebbüs i'tibâriyle, kadınlarda bir yeknesakî tevlîd edecekse de ben bu yeknesâkîye taraftarım.

Bir erkek nasıl redingot veya bonjor ile resmî bir elbise giymiş oluyorsa, kadınların da aynı sûretle böyle olmasını istiyorum. Kendimce bunu emreden sebepler de bulmuyor değilim. Meselâ: Bu memleketin halkı ekseriyetle me'mûr. Me'mûrların vaz'iyyeti, hâli, kudreti, her şeyi ma'lûm. Ticaretle meşgûl olanların nisbeten vaz'iyyetleri müsâid ise de harb-i umûmiyedeki fazla kazanç nihâyete erdiğinden şimdi onlarda da mâzîye tahassür, hâlden şikâyet, âtîden ümitsizlik var. Müsabaka ediyormuşçasına vukû bulan iflaslar, terk-i ticaretler, vesâire de bu fikrimi müeyyeddir. Bu vaz'iyyette olan erkeklerin zevceleri- insâfla düşünülsün- nasıl olur da filân hanımın düğününe başka elbise, filân hanımın nişan merâsiminde bulunmak için başka elbise, filân hanımın çay ziyâfetinde harkulâdelik göstermek, letâfet izhâr etmek için yine başka elbise yaptırabilir?... Yaptırabilse de israf edilen paralara yazık olmaz mı? Millî iktisâdımız düzelmeden, devletin vâridâtı artmadan, tüccar ve esnafın vaz'iyyeti inkişâf etmeden sınâî-i dâhîliyyeye himmet ve rağbet gösterilmeden keyif uğruna sarf edilen paralar bence millî iktisâda sû'ikasd mâhiyetindedir. Hâlâ geçirdiğimiz felâketlerden intibah dersi almadıksa, bilhâssa râh-ı terakkî ve tekâmülde erkeklere pîşvâ olmak meziyyetini izhâr eden hanımlarımız bu felâketleri unutup da Avrupa'yı zengin etmek emelinde iseler keyfiyet başkalaşır. Fakat ben arzu ederim ki, hanımlar nasıl taadüd-ü zevcât yükünü taşıyamıyorlar, zevce-i vâhide usûlünün kabûl edilmesini istiyorlarsa, erkeklerin de moda belâsına tahammül edemediklerini, bu yüzden aile saadetinin bile haleldâr olduğunu idrâk etmiş olsunlar. Yâhûd her mes'elede, her ictimâî husûsta tecelli eden bir emr-i hükümet, tramvaylardan perdelerin kaldırılması, köylerde israfânın men'i kâbilinden: "modanın bu memlekette yeri yoktur!" demeli. Belki o zaman bu dertten kangren şeklini alan bu cerîhadan kurtuluruz. Yoksa zavallı erkeklerin hâli pek yaman.

Modanın büsbütün def'i taraftarı olmadığımı tasrîh etmek isterim. Hafif elbiselerde, yazlık ve kışlık gayr-ı resmî kadın elbiselerinde moda olmasını kabûl ediyorum. Benim anlatmaya çabaladığım nokta her gün için başka ve ağır bir elbise yapılmak külfet ve zarûretinin kaldırılması ve resmî ictimâda giyinilir ve modası geçmez bir elbise sisteminin bulunmasıdır. Kadınlar için böyle bir elbise sistemi bulunduğu gün erkeklerin üstündeki moda yükünün dörtte üçü hafîflemiş ve keselerindeki paranın büyük bir kısmı tasarruf edilmiş olacaktır. Bu bahtiyarlığa mazhâr olabilecek miyiz, bilmem? Lâkin kadınlarımızın böyle resmî ve modası geçmez bir düğün elbisesi bulunması –her şeyi düşündüklerine nazaran- kendileri için büyük bir noksan olduktan başka, her düğünde model intihâbı, terzi kahrı gibi çekilmez azâblara da sebeptir.

Gururlarından fedâkârlığa alışmamış olan hanımlara, modaya temas eden bu yazılarımın arz edilip edilmeyeceğini bilemem. Şayed arz edilirse belki nokta-yı nazarıma iştirâk eden mensaf ve fedâkâr, redd-i isyan edecek kadar mağrur ve modaya perestişkâr zümreler bulunması memûldür. Onlar (mu'tedil ve mufarrit kadın moda fırkası) teşkîl edip intisâb ve yekdiğerini ikna' ederek mes'eleye hüsn-ü netice versinler. Eğer böyle bir karar verirlerse emin olsunlar ki erkeklerin minnet ve şükrân bî-pâyânını celb edeceklerdir.

F- Selections from *Hayat*

Mes'ûd, Zeki. "Muzır Neşriyyât." *Hayat*, no. 9 (1927): 14-15.

16 Kanûnu evvel 1926 tarihli *Tan Gazetesi*'nde Londra'da çekilmiş 10 Kanûnevvel tarihli şöyle bir telgraf vardır:

"Dün Lordlar Kamarası, talak davalarının sûret-i neşrine müteallik matbûâta bazı tahdîdât vaz' eden yeni kanûnu üçüncü kıratını müteâkıb kabul etmiştir. Bazen oldukça fazilet füruş görünen liberal matbûât bu tedbîri serbesti-i matbûâta münâfî gördüğü için protesto etmektedir. Tasdîkine iktirân eyleyeceklerdir."

Şu satırları yazarken kanûnun İngiltere'de mer'iyet kesb etmiş olduğuna şüphe yoktur. O İngiltere ki klasik hürriyetler memleketidir. Matbûât her yerden daha ziyâde serbesttir. İşte böyle bir memlekette ahlâk-ı umûmiyyeyi, içtima-i nizâmı vak'aya için insanların şehvânî ve behîmî hissiyyâtına talik eden mevzû'atın neşri hakkında takyidat vaz' edilebilir. Kanûnun teferrüatı malumumuz değildir. Fakat yukariki telgraftan umûmî meâlini anlamak mümkündür. Talak davalarında ekseriyetle karı ile koca arasındaki samimi ve hatta cismi münâsebetler mevzû' bahis olur. Hâkimler vazîfe i'tibâri ile bunlara âid istizahlarda bulunur. Vicdanlarının tenevvürü maksadıyla bütün teferrüatın kendileri için bilinmesi lâzımdır. Fakat hâkimler hâricinde bir kısım halk da bu meselelere şiddetle alâka gösterir. Mahkeme salonlarında dâimî müdâvimleri ve gazete sütunlarında bu yazıların kâri'leri olan bazı insanlar –ki bunlar arasında her cinsten ve yaştan olanlar vardır- cinsi münâsebetlere müteallik hâdiseleri marazî bir tehalükle ta'kîb ederler. Herkesin işini gücünü bırakıp mahkeme salonlarına devam etmesi mümkün olamayacağı için bu nev'î insanların bir çoğu gazetelerin ballandırarak naklettikleri şeyleri okumakla hiss-i tecessüslerini tatmine çalışırlar. Cinaî ve şehvanî vak'alara alâka gösteren ve bunlara âid izahatı, tafsîlâtı büyük bir zevk ile okuyan insanların ekseriyet-i azimesi rûhen ve hissen hastadırlar. Bunlarda marazî bir hâl vardır. Onlar vak'aların ve amellerinin hayat-ı ictimâîdeki te'sîrlerini veyâhûd nasıl bir telâkkiye ma'rûz kaldıklarını mes'ûllerinin ne derece tecziye edildiklerini araştırmaktan ziyâde tebdîl-i tabîat etmiş olan sinirlerini kamçılayacak sözleri, imaları işitmek veya okumak için tehellük gösterirler.

"Perversion"a dûçar olan bu insanları tabîatın şen ve sâlim yollarına irca etmek için nasîhat ve tahzîr kâfî değildir. Yegâne çare onların malûl rûhlarının gıdalarını teşkîl eden şehvet ve cinayet tafsîlâtının kendilerine vusûlüne mâni' olmaktır. Bu sûretle hem tekvin etmiş olan marazî hâllerin terkisine ve hem de yetişmek isti'dâdında bulunan hastalıkların adem-i zuhûruna hizmet edilmiş olur.

La Bruyere mugâyir-i âdâb neşriyyât ve temâşâ için şöyle diyor: "Madem ki insanlar fisk ü fücûrdan nefret etmiyorlar, o hâlde kendilerini ta'kîb ve tahzîr husûsunda da yorulmamak lâzımdır, eğer sansür ve tenkîdde olmamış olsa idi belki daha beter olacaktı."

Bir heyet-i ictimâîde malûl rûhlu kimselerin çoğalması onun nizâm ve intizâmını ihlâl edebilir. Herhangi bir cemiyetin siyâsî, iktisadi ve ictimâî bir takım umdeleri vardır ki o, muhâfaza-yı mevcûdiyyeti, tâlî ve inkişâfı için fertlerin onlara riâyet ve mütâbaat etmesini ister. Devletin siyâsî teşkîlâtına karşı duymak, bu cepheye âid mefkûrelerini tanımak nasıl vatandaşlık sıfatına mugâyir ve hatta mûcib-i ceza bir fiil ise onun ictimâî nizâmlarına riâyet etmemek de aynı mahiyeti hâiz ve şüphesiz daî-i mes'uliyyet bir harekettir. Fert ile devlet arasındaki rabıtaları en geniş

ve her bir zaviyeden gören İngilizler âdâb-ı umûmiyyeyi muhill neşriyyât için kanûnu tahdîdât vaz'ına lüzûm görmekle bu nev'î neşriyyâtın bir heyet-i ictimâiyye içinde ne tahripkâr te'sîrler yaptığını anlamışlardır demektir. Fi'l hakika bu günkü aile mefhumuna âid kesitlerin, cinsi münâsebetler hakkında telâkkilerin yıkılması muzır görüldüğü takdîrde pornografik neşriyyâtın, temâşâların men'i sûreti vardır. İçtimai rabıtaların en kuvvetli olanları insanın seciyye ve zekâ inkişâf etmeden behîmî ve şehvanî hislerin şahsiyyetimize hâkim olması nizâm-ı ictimâiyi te'mîn etmek şöyle dursun inhilâl-i ictimâiyi mûcib olur. Diğer cemiyetler karşısında yüksek ve kuvvetli bir mevki' sahibi olmak isteyen herhangi bir heyet-i ictimâiyye bu meseleyi ceditle tedkik etmeye ve üzerinde dâimâ düşünmeye mecbûrdur.

Türk heyet-i ictimâîsini bir hayat safhasına girdiği ve bu sahada sür'atle yürümek ve yükselmek arzusunda bulunduğu için bizde nizâm ve intizâm ictimâî ile alâkadar olan meseleler hakkında ciddi tedbîrler almak ihtiyacındayız…

Şimdi gelelim, İngilizlere bir kanûn yapmak zarûretini hissettiren ahlâk ve âdâbı umûmiyyeye mugâyir neşriyyâtın bizdeki şekil ve safhasına…Aksaray fâciasının iğrenç tafsîlâtını henüz unutmayan ve elyevm bir kısım mecmûaların cinai ve şehvâni hikayeler ile dolu olduğunu gören kâri'lerim şüphesiz bu şekil bu şekil ve safhayı (fâcia!) diye tavsif etmekten kendilerini alamayacaklardır. Birkaç seneden beri devam eden ve gittikçe kesâfet ve şiddetini arttıran bu nev'î neşriyyâtın gençlik üzerinde yaptığı muharrib te'sîrin göz ile görülecek derecede bârizdir. Eski hayat telâkkilerini bıraktığımız ve yeni hayata intıbâk etmeğe çalıştığımız bir devirde atacağımız adımların çok hesaplı, düşüncelerimizin ve fikri meşgûliyetlerimizin çok daha ciddi olması lâzımdır. Heyet-i ma'neviyyesi tamamen teşkîl ederek iyiyi, kötüyü tefrika muktedir olanlar için kendilerini muhîtin fena havasından vikâye etmek mümkündür. Fakat küçükler için böyle midir? Şehvet ve cinayet neşriyyâtı cemiyet hayatına hazırlanmakta olan gençliği için için zehirleyebilir. Yaşlarının cinsi teşekkülleri i'tibâriyle en buhranlı dönemlerini yaşayan gençlere her şeyden evvel nezîh ve ciddi düşünceler ile tabîatlarındaki hayvani temâyüllere galibe çalacak imkan ve vesîleleri hazırlamak lâzım iken bir kısım neşriyyât âlemi bunu yapmadığı gibi kendilerine kaynaşmakta bulunan sinirlerini ve hayâllerini büsbütün çığırından çıkaracak elvessiyât sunuyor. Bu belki şahsî menfaatler sâikasıyla vuku' bulmaktadır. Fakat hakiki vatandaşlık, hakiki memleket sevgisi menfaat-i umûmiyyenin, şahsî istifâdelere feda edilmesini emir değil midir?

Bu nev'î neşriyyât belki dünyanın her memleketinde mevcûddur. Ve okuyucuları vardır. Yalnız o memleketlerde maarif ve neşriyyât o derece mebzuldur ki her sınıf halk için ayrı ayrı kitaplar, mecmûalar ve gazeteler çıkar, ve ictimâî mevzû', ahlâk-ı hissiyyâtı iyice müdrik olan fertler aile reisleri bunların hangilerinin okunabileceğini, hangilerinin bir aile içinde yer tutabileceğini takdîr husûsunda müşkilât çekmezler. Zaten umûma hitâb eden matbûâtta lisanını, mündercatını intihâb husûsunda kendiliğinden dikkat ve i'tinâ' gösterir. Avrupa'da ailece okunan ve okunduğu bilinen hiçbir gazete ve mecmûa tasvîr edemem ki bil-farz Aksaray cinayeti kâbilinden hâdiselerin tafsîlâtını bizim bazı gazetelerimizde yazıldığı vechile derc etmiş olsun.

İctimâî rezaletlerin tasvîri bazı nukat nazardan faydalı olabilir. Ancak bu tasvîr okuyucuların yaşına ve şahsına göre muhtelif te'sîrler yapar ki ekseriyyâ tahzîr gayesi ta'kîb edilirken teşvîk tehlikeleri de baş gösterir. Sonra hayat hep şehvâniyyeden ibaret sefil ve maddî bir varlık mıdır? Türk inkılâbı geçici ve maddi zevklerin istihkarı ve yüksek, nurlu hazların, ebedi bir hayatın istihdâfı sayesinde tahkik etmiştir. İnkılabın mefkûrelerini de yine bu sûretle tahkik ettirmeyecek miyiz? Halkımız bugün terakkiye, irfâna susamış bir hâldedir. Halk, cinayet ve şehvet

neşriyyâtından başka bir şey okumuyor demek doğru değildir. Hatta böyle olsa bile ona mutlaka bir şey okutmuş olmak için kaba ve behîmî hislerini tahrîk eden ve bütün hayatının merkez sıkleti o cepheye çeviren levsiyyâtı sunmak kat'iyen caiz olamaz. Sonra halk için, gençlik için ne yazıldı ki okunmadığından şikayet edilsin! Eli kalem tutan, ve halka yazılarını okutmak iktidarında bulunan bazı münevverlerimizin onun bin bir derdini teşri' edecek onun bin bir bilgi ihtiyacını tatmin edecek yerde Avrupa'da Apaşların ve anormallerin edebiyatını – ta'bîri caizse- teşkîl eden yazılarla meşgûl olmaları memleket için büyük bir günâhtır. Bu günâha kendiliklerinden nihayet verilmediği takdîrde devletin hakk nezaret ve takdîrinin müdahalesine zarûret hâsıl olur. Nitekim yukarıda izah ettiğimiz vechile İngilizler bu zarûreti hissetmişler ve onun için halkı ve gençliği izlâl edecek mahiyette olan yazıları bazı tahkikata tâbi' tutmuşlardır.

Devlet vatandaşların ictimâî terbiyeleri ile, ictimâî hayat telâkkilerinin şekilleriyle hiç şüphe yok ki yakından alâkadar olacaktır. Cemiyetin bünyesini zayıflatacak ve onun terakkisine engel olacak sebeplere karşı lâkayd kalamaz. Bu gibi meselelerde fertlerin ve zümrelerin husûsi arzuları, menfaatleri umûmî menfaat muvacehesinde eğilmeye, silinmeye mahkûmdur. Devlet kendi müesseselerinin mekteblerinin te'mîn ettiği terbiyenin hâricte herhangi bir sûretle olursa olsun bozulmasına tahammül edemez. İnkılâbın kurmak istediği ictimâî nizâm yalnız siyâsî cepheden değil, ictimâî cepheden de müdâfaaa edilmeğe muhtâcdır.

İnkılâp mefkûrelerinin tahakkuk indirilmesi vazîfesini deruhde edecek olan yarınki neslin işi, inkılâbı yapan bugünkü neslin işinden daha çok ağır olacaktır. Memleket yarın ki nesilden daha mütemadi bir sa'y daha lâ-yenkati' bir vatanperverlik, daha inzibati bir nizâm bekliyor. Gençliği bedenen, fikren ve rûhen vazîfesinin ehli olacak sûrette yetiştirmek hepimiz için en mukaddes bir vatan borcudur. Bu i'tibâr ile marazî rûhların amili ve gıdacısı olan açık saçık neşriyyâta bir an evvel nihayet verilmek lâzımdır.

Zeki Mes'ûd

Ağaoğlu, Tezer. "Bizde Kadın." *Hayat*, no. 2 (9 December 1926): 6-7.

Son senelerde ictimâî hayatımızın her sahasında görülen tahavvül, kadınlık âleminde de kendisini gösterdi. Yirmi sene evvelki kadınla bugünkü kadın arasında ne kadar bâriz farklar var! İkisini de temsîl eden aynı Türk kadını mâzîsine hayretle bakıyor! Dün kendisini kaptırmaktan korkuyormuş gibi yüzünü sıkı sıkı kapayan, geniş, bol bir torbayı andıran çarşafı içinde muhteriz, cesaretsiz olan, evinin dört duvarından ve bir kaç komşudan başka bir âlem tanımayan, haremin kalın duvarları, sıkı perdeleri ve kafesleri ile muhîtinden ve beşeriyetten tecrîd edilen ve bu sûretle bütün millî ve beşeri mes'elelere karşı lâkayd bırakılan Türk kadını bugün hür ve serbest ictimâî bir âmil vaz'iyyetini almıştır. Artık Türk kadını bir çok devlet işlerinde istihdâm ediliyor, ibtidâî tahsîle erkek kadar kız da koşuyor, liseler, dârü'lfünûn'un her fakültesinin, her nev'î tedrisin ve matbûâtın kapıları kadınlarımıza da açılmış bulunuyor. Ve şüphesiz bu ilim ve terbiye müesseselerinden kazanılan nurlar, erkek gibi kadının yolunu da aydınlatıyor. Bu sayede bizde de kadın, kendisinin muayyen bir milletin ve bir beşeriyyetin bir uzvu olduğunu ve orada îfâ edilecek bir çok vazîfeleri bulunduğunu idrâk etmeye başladı. Bilhâssa genç cumhuriyetimiz, kadınlığın ictimâî ve ahlâki kıymetini takdîr ederek kadına husûsî bir dikkat ve i'tinâ' sarf etmektedir. Kadınların ilmen ve manen yükselmeleri için bir çok

müesseseler vücûda getirildi, aile ve cemiyet içindeki mevki' de yeni kanûn-ı medenîmizle teyîd ve takviye edildi. Artık mensub olduğumuz muhît ve ezcümle koca, kadının muhterem-i ma'nevî bir şahsiyyet olduğunu tanımak mecbûrîyetinde kaldığı gibi bizzat kadın da kendisini bu sûretle telâkki ve yeni tarz-ı telâkki ile mütenâsib bir muâmele taleb etmeye başlamıştır. Gerek cemiyetimizde, gerek kadının kendisinde hâsıl olan bu yeni telâkkinin mübrem bir neticesi olarak kadının şahsiyyetini inkâr mahiyetinde olan keyfi talâk ve taaddüd-ü zevcât gibi kaideler ortadan kalktı. Kadın için gerek aile, gerek millet ve beşeriyyet içinde ma'nevî bir şahsiyyet ve ictimâî bir âmil olmak üzere faaliyet sahaları açıldı. Bu sûretle kanûn-ı medenînin ictimâî hayatımızı daha metin esaslara istinâd ettirdiğine şüphe yoktur. Çünkü: her cemiyetin esası, ilk hücre olan ailedir. Yeni kanûn ister bazı maddeleri i'tibârıyla kadının, ister bir çok maddeler i'tibâriyle erkeğin aleyhinde bulunsun,ailenin lehinde bulunması i'tibâriyle son derece mühimdir. Zira, her ne kadar evlenmek mebdei i'tibâriyle bir erkek ve bir kadının şahsî arzu ve kararlarının mahsûlü ise de aile, onların ferdî hod-kâmlıklarının fevkında ve ictimâî bir ma'nâ ve ehemmiyeti hâiz olan bir müessesedir. Bilhâssa aileye çocuk gibi bir unsur karıştıktan sonra kadın ve erkek için hod-kâmlıkların, keyif ve heveslerin susması ve vazîfe hislerinin hâkim olması bir zarûrettir.

Evlenerek cemiyette bir müessese kuran ve bunun devam ve adem-i devamından mes'ûl olan kadın ve erkek birbirlerine hiss ve fikir arkadaşı olabilirlerse cemiyet için en esaslı bir temel kurulmuş olur. Yeni kanûn erkek ve kadını müsavî, aynı mahiyette birer ma'nevî şahsiyyet olmak üzere tanıdığından bu temeli şimdiden atmıştır. Acebâ Türk kadını bu yeni vaz'iyyeti bi-hakkın idrâk ederek cemiyetin kendisinden beklediği vazîfeleri tahakkuk ettirecek midir?

Yakın zamana kadar bir çokları henüz çocuk denecek kadar ufak bir yaşta evlendirilen, hiç bir nev'î fikrî terbiye almayan ve cemiyet hayatından tecrîd edilmiş olan zavallı Türk kadını bu vaz'iyyeti tabîatı ile idrâk edecek bir seviyede değildi. Hatta ictimâî hayatımızda hala kocalarının mesleklerini, kazançlarını bilmeyen on, onbeş senelik evli kadınlar var! Şüphesiz bu kusur, onların olmaktan ziyâde muhîtindir. Bunun içindir ki kadın, diğer safhalar bertaraf, yalnız ailedeki vazîfesini de lâyıkıyla yapamıyor ve hatta çocuğuna lâzım gelen terbiyeyi bile veremiyordu. Esasen baba ve koca olan erkek de, onu aklı eksik, muhâkemesiz ve muvâzenesiz, gözyaşı bol add ediyor ve yemek pişirmek, evini temiz tutmak –mânen değil- maddeten çocuğunu beslemekten başka bir rol sahibi tanımıyordu. Şükranla kaydetmek lâzımdır ki artık bu devir bitmek üzeredir. Yukarıda söylediğimiz vecheyle Türk kadını artık ma'nevî bir şahsiyyet ve ictimâî bir âmil olarak kendisini gösteriyor ve bu münâsebetle Türk kadınına gayet ciddi ve müşkil vazîfeler terettüb ediyor. Fakat bazı kimseler kadın hayatında vâki' olan bu büyük tahavvül ve inkılâbın neticesi olan bazı ahlâkî teşevvüşlerden müteessir ve bedbîn oluyorlar ve Türk kadınının yeni vaz'iyyete intıbak etmek kabiliyetinden mahrûm bulunduğunu iddiâ' ederek bu vaz'iyyetin ictimâî hayatımız için bir tereddi olduğunu zannediyorlar. Fi'lhakîka ictimâî hayatımızdaki tahavvüller aileyi ve ezcümle bazı genç kadınların muvâzenesini az çok sarsmıştır. Fakat her yerde olduğu gibi bizde de böyle büyük inkılâblarda bir buhran geçirmek zarûrîdir. Biz şark medeniyyetini bırakarak garba doğru gidiyor, büsbütün yeni bir hayata giriyoruz. Şüphesiz böyle bir devirde eski telâkkiler, fikirler ve âdetlerle, yeni gelenler birbirine çarpıyor ve bu çarpışma esnasında bazı zayıf insanların yollarını şaşırdıkları ve muvâzenelerini kaybettikleri de vâki'dir. Bu meyanda kadınlarda da sarsıntı hâsıl olmuyor değil. Fakat bu hâdise yalnız kadınlara mı mahsûsdur? Erkeklerimizde de aynı hâli

müşâhede etmiyor muyuz? Erkeklerimiz bu inkılâbda hakîkî yolu ta'yîn ederek yürüyor da yalnız kadınlarımız mı muvâzenesizlik içindedir?

Hakikat şudur ki, bir muvâzenesizlik varsa zayıf olan ve buhran esnasında muvâzenelerini muhâfaza edemeyenlerin – cins farkı olmaksızın- hepsine şâmildir. Ciddi düşünen ve inkılâbımızın mahiyetini idrâk edenlerce geçici olduğu muhakkak olan bu hâlden fazla müteessir ve hele bedbîn olmak için sebep yoktur. İktibâs ettiğimiz medeniyyetin dış ve içi arasında tam bir âheng ve imtizâc vardır. Orada muvâzeneyi te'min eden bu âhengtir. Zayıflar mukallid oldukları için tabîatı ile evvela zâhire kapılıyorlar. Bu görünüşlerin altında mevcûd olan ve muvâzeneyi te'mîn eden batınî âmillere yabancıdırlar. Avrupa'nın siyâseten, iktisâden, ilmen ve manen bu kadar yükselmesinin hiç şüphe yoktur ki pek mühim ve pek derin ma'nevî ve ahlâki sebepleri vardır. İşte zayıflar meselesinin bu cihetini idrâk edemiyorlar. Avrupa'nın hâricî şekli ile beraber dâhili şeklini yani, rûhunu, düşüncelerini, ailevî içtimâî, iktisadî ve ahlâkî düsturlarını yakaladığımız, muayyen bir gaye ile muayyen bir yol tuttuğumuz zaman tabîatiyle bu buhrandan kurtulmuş olacağız. İşte burada henüz Türk kadınlarına düşen pek mühîm vazîfeler vardır. Her yerde olduğu gibi bizde de yeni Türk kadını içtimâî bir âmil ve nazım rolünü oynamakla mükelleftir. Ailenin esası odur. Çocukları yani yeni nesli terbiye eden ve bu nesle hak, vazîfe, fazilet hakkında ilk fikirleri telkîn eden anadır. İçtimâî hayatta da erkeklere, mahviyet ve tevazu, şefkat ve terahhum, i'tidâl, digergamlık ve nezâhet gibi hisleri de telkîn eden kadındır. Binâenaleyh münevver ve kendini bilen Türk kadınına yalnız gelecek nesl-i terbiye değil, nesl-i hazırın da iktisâdî ve içtimâî hayatta vâki' olan taşkınlıklarını tadil ve ber taraf ettirmek vazîfesi düşüyor. Ailesine, cemiyetine büyük bir hassasiyetle merbût olan Türk kadınının bu mühim vazîfeleri idrâk ve îfâda gecikmeyeceğinden eminiz.

Biz türk kadınını terettüb eden bu vazîfeleri üç sahada görüyoruz: aile, millet, beşeriyyet.

Ağaoğlu, Tezer

G- Selections from *Vatan*

"Umûmhanede İntihâr, Kuşçubaşının Oğlu Nasıl Öldü?" *Vakit* 21 November 1922.

Feridiye'de 55 numerolu Arab Meserret'in umûmhanesinde oturan Server isminde bir şahıs evvelki gece zehirlenerek ölmüştür. Abdülhamit'in kuşçubaşının oğludur. Otuz beş yaşında bulunan Server müstereddî sefîh bir adamdır. Muhtelif hastalıklara duçar olmuş, hatta son senelerde frengiden delirmiştir.

Server on iki seneden beri Arab Meserret'in dostudur. Server'in kadıköyü'nde Paris mahallesinde iki, üç evi vardır. Bu evler iki sene evvel tasfiye edilmiş, bunun üzerine Server'le Arab Meserret Feridiye'ye nakil edilmişlerdir. Cinnet getiren Server'in son zamanlarda tedavisine ihtimam edilmiş ise de Server bir türlü iyileşememiştir.

Malul bulunan bu adam dâimâ yatağında yatar, roman okumakla vakit geçirirmiş. Server son günlerde umûmhanedeki sermayelerle kavga etmeye başlamıştır. Arab Meserret dostunu hava alsın diye ara sıra otomobille gezdirmeye çıkarmaktadır. Fakat üç gün evvel Server yine otomobille gezmeye çıkarken Arab Meserret ona bir sermaye terfik etmek istemiş Server buna "istemem. Yanımda genç kadınları görenler beni muhabbet tellâlı zannederler. Ben yalnız giderim." diye cevap vermiştir.

Server o gün iki saat kadar otomobille gezmiş, akşama doğru avdet etmiştir. Bundan sonrasını sermayelerden Makbûle'den dinleyelim.

"Server malul bir adamdı. Dâimâ yatakta yatar, hastalığından şikayet ederdi. Dün akşam saat sekiz vardı. Biz bir kaç kadın aşağıda oturuyorduk. Server'le Meserret Hanım kendi odalarında idiler. Bir aralık Meserret hızla aşağıya indi. "Aman kızlar bir yerimiz yanıyor. Yanık kokuyor!" dedi. Aşağı katı tamamen aradık. Yanan filân yoktu. "Sen yukarıyı ara dedik." Aynı zamanda ben de yukarı çıktım. Server'in yattığı odayı arıyordum. Yatağının başucunda elime bu kutu geçti. Siyah siyah haplar vardı. "bunlar ne?" diye sordum. Server: "hiçbir şey değil!" diye cevap verdi. Server'in yüzüne baktım. Ağzı oynuyordu. Bir şey yiyor gibi geldi. Sordum: "alışmışım, dudaklarımı çiğniyorum!" dedi. Bu esnada ağzındaki cigara düştü. Cigara yarı yarıya kanla memluydu. Hemen eğildi aldı. Şüphelendim. Ağzına baktım. Kanla doluydu. Hemen kutuya sarıldık. Kendisine gösterdik. Israr ettik. Nihayet afyon olduğunu söyledi. Evvela beş tane aldığını söyledi. Sonra on beş tane aldığını söyledi. Sonra on beş tane yediğini on yedi liraya yemiş çarşısına çıktığı gün tedârik ettiğini söyledi. Bu kadar afyonun kendisini öldüreceğini anladık. Hemen doktor Arşadüzü getirdik. Az zaman zarfında öleceğini söyledi. Polise haber verdik. Amerikan Hastanesi'ne nakledildi. Fakat hastanede yarım saat sonra öldü. Server zabıtaya tamamen ifade vermiş afyonu sırf uyku tutmadığı cihetle aldığını söylemiştir. Hâdiseye madde-yi umûmî muavinlerinden Nazım Bey vaıziyet etmiştir.

Tahkikata devam olunmaktadır.

H- Selections from the Stories

Rıza, Safaeddün. *Sokak Ve Çayır Kızları*. Istanbul Cemiyet Kütüphanesi, 1925.

"Biz bu kitabı, bu kitapta yaşayan tiplerin fecî' âkıbetlerini, onları bu korkunç ve derin yolun iğrenç mâcerâlarından uzaklaştırmak endîşesiyle yazdık. Bu kitaptaki satırların bir kaçı mâcerâperest sergüzeştçi sokak ve çayır kızları hakkında bir fikir verebilirse bahtiyarız." S.R.

Bu Kitabı Niçin Yazdık?

Bu kitabı niçin yazdınız? Çok kuvvetli bir sual... Biz bu kuvvetli suâl karşısında zayıf cevaplarla bocalamayacağız. Evet biz bu kitabı kuvvetli bir ihtiyâc karşısında mecbûren neşr ettik.

Harsî ve milli inkılâblarımızla adım atan ictimâî ve asrî inkılâblarımız arasında kadınlık inkılâbı maalesef hazım edilmemiş, lâyıkıyla anlaşılamamıştır. Biz kadınlıkta inkılâbı şeklî ve bedenî değil ilmî ve rûhî olarak görmek isterdik.

Maalesef kadınlarımız ve kızlarımız inkılâbı, asrîliği; tırnak parlatmak, dudak boyamak, dans etmek sûretinde temsil eylemişlerdir. Bir Fransız arkadaşımız:

- Belki bütün kadınlarınız nâmûslu ve ağırbaşlıdırlar. Fakat maalesef nâmûslu kadınlar gibi giyinmiyorlar dedi. Bir ecnebinin kadınlarımız hakkındaki bu telâkkisi göğsümüzü kabartacak bir şekl-i intiba' değildir. Kadınlarımızın sapmış oldukları yol çok korkunç, çok derindir.

Biz bu kitabı; bu kitapta yaşayan tiplerin fecî' âkıbetlerini, onları bu korkunç ve derin yolun iğrenç mâcerâlarından uzaklaştırmak endîşesiyle yazdık. Bu kitaptaki satırların bir kaçı mâcerâperest sergüzeştçi sokak ve çayır kızları hakkında bir fikir verebilirse bahtiyarız.

Safaeddin Rıza

Sokak ve Çayır Kızları

Kızlarımız arasında, ictimâî bünyemizi kabukları birbirine yapışmış birer kurt gibi kemiren, ahlâkiyatımızı gün geçtikçe artan bir sür'atle tereddiye sevk eden bir zümre vardır, ki bunların yaşayışları, düşünceleri; görüşleri diğerlerine nazaran bambaşkadır. Bunlar öyle tedkik ve tahlîle değer tiplerdir, ki sütun sütun yazılan yazılar, söylenen sözler onların mahiyetlerini teşhis ve ifade edemez.

Meselâ güzel, şık giyinmiş bir kız nazar-ı dikkatinizi celb ediyor. Bu kızla alâkadar olmak istiyor; ona karşı kendinizde bir haz duyuyorsunuz. Onunla tanışmak, konuşmak kalbinizde kuvvetli bir arzu hâlinde ... ediyor. Bir gün bir arkadaşınız vasıtasıyla tanışıyorsunuz. İlk nazarda bu kız size öyle bâkir, öyle pürüzsüz bir his veriyor ki onun diğer kızlar gibi rûhen tefsih etmediğini zannediyorsunuz. Bu kız da diğer kızlar gibi yüksek liselerin, yüksek mekteblerin müdavemesidir. Tarz-ı (tlbsinde) nazar-ı dikkati celb edecek bir fark göremiyorsunuz. Zamanın bir çok kızları gibi bu da saçlarını başını örten pek ince, rengi layıkıyla belli olamayan tülden dışarı çıkarır; dudaklarında hafif ve suni bir kızıllık, gözlerinin etrafında siyah bir

hâle vardır. Çarşaflı, tayyörlü, yeldirmeli, başı açık; göğüslüğü; kısa, uzun etekli diğer kızlar gibi bunlar da mevsimin tenvî'ne göre giyinirler.

Bedîiyyâtta size öyle saf, öyle ma'sûm gözükürler, ki bunları hayatta hiçbir şeyle alâkadar olmayan, havvanın asrımızda tek bir numunesi bile kalmayan kızlarından biri sanırsınız. Fakat gün geçtikçe (okunmuyor) etmeğe başlayan "samimiyet" adlı kötülük siperi size hakikati bütün çıplaklığıyla gösterecek kadar fâideli olur.

Dikkat ederseniz anlarsınız. Bu kızlara sokak ve çayırlarda tesâdüf edersiniz. Onlar sanki sokakların, çayırların kızlarıdır.

Bunların yürüyüşlerinde bile bekâret ve ma'sûmiyet yoktur. Adım atarken vücûdlarına garip bir âheng içinde hareket edecek bir şekil verirler. Sanki vücûdlarının gizli bir yerinden gıdıklanan insanlar gibi oynak, titrek bir yürüyüşleri vardır.

Evvela size karşı ma'sûm; maddi ve ma'nevî zevklerden bîgane gözüken bu kızlar ilk aşkı sizde hissettiklerini ufak bir vesîle ile ezhâr ederler. Onu başka bir gün bir yabancı gençle görürsünüz. Her zaman yalnız sizin çarpan bir kalbe mâlik olduğunu itiraf eden bu kızın yanında başka bir genci gördüğünüz zaman içinizde ona karşı bir (elif gayın be re elif re) ve te'sir duyarsınız. Sorduğunuz zaman o, ma'sûmiyet rolündeki bir sinema artisti gibi:

- Â .. İsmail mi? Canım o benim kuzenimdir.

Herkes bunların kuzenidir. Sizi bile başkalarına kuzen olarak tanıtırlar.

Maddi kuvvetinizi hissedecek olurlarsa sizinle daha fazla alâkadar olmağa başlarlar. Sonra bu zavallı kızlar arasında bir zümre daha vardır, ki kendilerini herhangi bir lisenin yüksek sınıf talebeleri arasına karıştırarak şiirden, mûsikîden, aşktan bahs edecek kadar cesaret ve küstahlık gösterirler.

Bunlar tanıdığı gençlerden topladıkları ma'nâlı, ma'nâsız bir çok nazımları kıymetli bir hatıra gibi uzun müddet saklayacak kadar vefâkârdırlar.

Bunlarda kalp, temiz his namına bir şey yoktur. Bunlar erkekleşmişkızlardır. Bir erkekle, arkadaşının yapamayacağı kadar ma'nâlı şakalar, cinâslar teâtî edebilirler.

Tanıdığınız bir kız tasavvur ediniz. Elli altmış metre kadar size refakatinde kalbinde yalnız sizin yaşadığınızı, sizden başka hiç kimseyi sevemeyeceğini, ilk ve son aşkı sizde tanıdığını söyler. Onu biraz ta'kîb ediniz. Sizden ayrıldıktan sonra tesâdüf ettiği herhangi bir genci aynı hislerle, aynı suni ve yabancı kelimelerle teşbî' ederek bir muhallebicinin dükkanına kadar gider. Orada onu da satarak – onların ta'bîridir – muhallebicinin çırağıyla aşkdaşlık yapar. Bir genç kızın, bir gençle konuşmasını, gezmesini hazım edecek kadar serbest düşünelim. Bu şekilde bile çayır ve sokak kızlarının vaz'iyyeti; düşünüşleri her Türk'ün kalbini sızlatacak; her insanı derin derin düşündürecek kadar fecî'dir. Onlarda bu hayat mehaniği bir şekilde ceryan etmektedir. Tıpkı bir sokak fahişesi gibi; tıpkı en âdî ve umûmî bir kadın gibi her hareketi meyhaniği; maddi bir te'sir altında bırakmışlardır. Para ve şehvet... bu iki kuvvet onlar için lâzım gayr-ı mefârik olan şeylerdir.

Yazın Kuşdili, Yoğurtçu, Beykoz çayırlarında, rıhtım piyasalarında tesâdüf ettiğiniz bu kızlara, kalabalık sinemalarda tesâdüf edersiniz. Sinemalar, dans yerleri, bu bedbaht kızların en emin melce'leridir. Bir gençle tanışır, ikinci tesâdüfte onunla sinemalara, dans yerlerine, şehrin uzak mesirelerine gitmeye, geç vakte kadar oralardakalmaya cesaret ederler.

Mütenevi' gençlerle gezmek, onlar için şâyân-ı iftihar muvaffakiyettir. Bunun içindir ki biraz temiz giyinmiş her genç, bu kızlarla arkadaşlık edebilir. İftihar ettikleri bir şey daha vardır. Peşlerinde dolaşan gençlerin çokluğunu görmek! Bunlar

tanıdığı gençlerle kendilerine karşı ciddi bir alâkadarlık gösteren biçareleri ezmekten çok derin zevkler duyarlar. Sergüzeşt, mâcerâ bunların şiarlarıdır. Her dakikanın binbir sergüzeştle geçmesi isterler ve bunun te'mîni için en mühlik fedâkârlıklardan çekinmezler.

Bu zavallı kızlar ilk konuştukları gençlerin mahiyetini bile anlamadan, kızlığın çok ulvî bekâretini onlara teslîm edecek kadar zayıf gösterirler. Fakat bu rûhî ve ma'nevî bir zayıf değildir. Yukarıda söylediğimiz vechile onların bütün sinirlerini geren şehvet ve paraya karşı mukavemet zayıfıdır. Aykırı muhâkemeleri, kuvvetli fakat iğrenç felsefeleri vardır. Kadim feylesofların aşk ve sevgi hakkındaki nazariyelerini hissî ve çirkin düşüncelerine siper edecek kadar cesaret gösterirler. Onaltı, onyedi yaşlarında henüz bir lisenin yedinci sınıfında bulunan bir kız tasvîr ediniz. Bu tıpkı haşarı faydasız bir kuş gibi daldan dala konarak gün geçirir. Onun aykırı, neticesi çok korkunç olan bu hareketleri herkesin olduğu gibi, sizin de nazar-ı dikkatinizi celb ediyor. Meselâ bir komşu kızdır, bir gün tenha bir yerde kendisine:

- Yavrum, diyorsunuz.. bu fazla serbestiniz biliyor musunuz sizin için ne kadar tehlikelidir?

Fakat o basit bir mesele-i riyaziye karşısında bir kaç saniye tevkif eden çocuklar gibi sessiz ve hareketsiz durduktan sonra:

- Çok yanlış diyor, çok yanlış düşünüyorsunuz. Ben evleninceye kadar her çiçekten bal alacağım, her dala konacağım. Hoppalıktan, zevkten hâl-i eşba'a geldiğim zaman evleneceğim. İşte o zaman vücûdumun maddi; ma'nevî varlığını ancak müstakbel zevceme hasr edebilirim. Çünkü hayattan alınacak hiçbir zevkim, hiçbir emelim kalmamıştır. Evet bu felsefe kuvvetli, fakat gayr-ı kâbil-i tatbîkidir. Her felsefe nazariyesi kâbil-i tatbîk olsa idi devlet makinelerinin sakatlıkları bu nazariyat ile ta'mîr edilebilirdi.

Zavallılar bilmiyorlar ki alışılan şeyler bir teamüldür. Teamüller ise kanûnlardan ziyâde insanların üzerinde müesser olabiliyor. Bugünkü neslin bu mahiyetteki bazı kızlarını görüp de gelecek neslin kızlarını düşünüp me'yûs olmayacak, kalbi sızlamayacak bir Türk var mıdır?

Ahlâkî tereddide erkeklerin kadınlardan ziyâde müesser olduğu iddiâ' ediliyor. Erkeklerin tereddi vadisinde müesser olduğunu kabul edelim. Fakat bir müesserin müteessire cerâ-yı te'sir eyleyebilmesi için münâsib bir vasıt bulunması lâzım değil midir? Madem ki erkekler müesserdir kadınlar onlara münâsib bir vasıt arz etmemekle beşer için çok fâideli bir iş yapmış olurdu. Bu kızların diğer bir fenalıkları daha vardır. Kendilerinden küçük biraz daha görgüsüz kızları çirkin mâcerâlara sevk etmekte haz duyarlar. Dikkat ediniz böyle sokak ve çayır kızlarının yanında mutlaka küçük veyâhûd kendisinden biraz daha ma'sûm ve bâkir rûhlu kızlar vardır. Bu ma'sûm ve bâkir rûhlu kızlar fenalık muallimelerinin yanında staj gören birer talebedir. O da yakın bir âtide müstakilen gezecek; bir çok gençlerle maarife peyda edecek bir kâbiliyet kazanabilir.

Bütün kadınlar gibi bunlar da zekidirler. Ve ekseriyyâ yalancıdırlar. Yalan ve hile ihtira'ında, iftirâ' ve tuzak kuruşlarında zekâları, gözleri kamaştıracak kadar keskindir.

Güzel yalanlar zekâ ile mesbûtan mütenâsibdir. Fakat bunların ilk yalanlarını ikincileri nakıs edecek kadar ibtidâî ve zayıftır.

Bedîiyyâtta ağır başlı; tok gözlü, biraz da ma'lûmâtlı görünen bu kızlar gün geçtikçe hakiki mahiyetlerini gösterecek kadar zavallıdırlar.

Aşağıya nakledeceğimiz sokak ve çayır kızlarına ait hakikki vak'alar ber serd edilen mütâlaâtı tekîd ve teyîd edebilir.

Mücadele

Şu bir kaç tipten anlaşılıyor, ki sokak ve çayır kızlarında her hareket temsilidir. Tıpkı bir çarha rapt edilen bir manivela gibi her hareket gayr-i ihtiyârî ta'bir-i sahîhle mekâniktir. Şimdi ictimâî beniyyemizi gün geçtikçe delik deşik edecek kadar sefâhat ve fenalık açlığı ile kemiren bu zümre kızlara karşı alınacak müdâfaaa şekillerini münakaşa edelim.

Bu kızları mensûb oldukları müessese veya cemiyet muhîtinden uzaklaştırmak, onları bugünkü vaz'iyyetlerinden daha korkunç daha fecî' mâcerâlara sürüklemektir. Tasavvur ediniz. Mensûb olduğu müessese veya cemiyetin muhtelif kontrolleri arasından sıyrılarak kötülük yapmaya özenen bu bedbaht mahlûklar, şüphesiz ki bir kayd-ı enhaslar (inhaslar) altında bulunmadıkça; hareketleri hiç bir kayd-ı teftişe ma'rûz kalmadığı için bugünkü şeklinden çok iğrenç sergüzeştler arasında çırpınacaklardır. Böyle götürücü kızlardan birisi tersid-i kayd altında bulunmadıkça daha müsâid bir zeminde fenalık icrâ' edebilir. Bir sepetteki bir çok elmaları kurtarabilmek için yalnız bir elmayı feda etmeyi nazar-ı dikkate alarak müesese camiasındaki bir çok kızları kurtarmak için bu kızlardan birini feda edecek olursak, insanlığa en büyük sû'ikasdi hazırlamış oluruz. Çünkü; bu sûretle belki müessesenin yalnız ismini şaibedar olmaktan kurtarabiliriz. Fakat diğer taraftan bir bedbaht mahlûku fenalık için daha müsâid bir zemine sevk etmiş oluruz.

Bu sûretle fenalaşan bir kız tesâdüf ettiği herkesi; her arkadaşını fenalığa sevk etmeye âmil olur. Saniyen bu bedbaht mahlûkun yetiştireceği nesil cemiyetin her ferdi için bir tehlike ensârı olarak büyür.

Binâenaleyh böyle kızları mensûb bulundukları cemiyat ve müessesatdan uzaklaştırmak katiyyen doğru değildir.

Bunlar için yapılacak daha ciddi bir tedbîr vardır: Mücâdele! Bu kızları her an cemiyet ve müessesat camiasındaki ferdler vasıtasıyla iyi telâkkiler; ciddi tedbîrler! Boykotlarla ıslah-ı nefse sevk etmek lâzım-ı lâbeddir.

Bîmarhaneler; dispanserlerde olduğu gibi onların ma'nevî hastalıkları ile mücâdele etmek nasîhat; telkîn serum müzâd ve ... ile neslin bu zümredeki kızlarını şifâyâb etmeye çalışmalıdır. Münteka, aklî ve temiz hasedle süslenmiş telkînler bir çok deliler üzerinde bile fâideli ve müesser olur. Binâenaleyh bu gibi kızlara iyiliği tam ma'nâsı ile telkîn; kötülüğü teşhis etmek, nu iki mütebayen hassanın cemiyet üzerindeki acı; tatlı te'sîrlerini onlara anlatmak lâzımdır. Fakat bu telkînin kuru bir tedkik olması da doğru bir şey değildir. İnsanlar umûmiyyet i'tibâriyle iyilikten ziyâde kötülüğe münhemin(k)dirler. Binâenaleyh kuru bir tedkikle kuvvetlenen telkînler bu zümre üstünde müsemmer bir te'sîr icrâ' edemez.

Bu kızlara realist romancıların kendi seciyyelerindeki kızların âkıbetini hâkî romanlarını okutmak; bu kitaplardan bir felsefe ve moral edinerek onlara anlatmak fâideden hâlî değildir.

Ciddi tedbîrlerin bunların seciyye ve harekâtı üzerinde umulmaz ve müsbet te'sîrleri vardır. Onları cemiyet ve müessesattan ayırmaksızın hareketlerini bir çerçeve dâhiline alarak sıkı bir kontrol altına almak lâzımdır. Kayd-ı inhisâr altında bulunmayan herhangi bir kimse yapmış olduğu fenalıkların belki yalnız ma'nevî azâbları ile müte'zî olur. Fakat yukarıda söylenildiği vechile bunların her hareketi bir çerçeve dâhiline alınacak olunursa maddi ve esaslı ıztıraplarda baş gösterir. Bu maddi ıztıraplar onları hareketlerinde i'tidâl ve sükunete sevk etmeye mecbûr kılar.

Bilhâssa boykotun bu gibi kızlar üzerinde çok fâideli te'sirleri vardır. Telkîn ve ciddi tedbîrlerle ıslah-ı nefsi mümkün olmayan fevkaltabîî bazı kızları ancak boykotla mensûb bulundukları müessese ve cemiyete fâideli bir uzuv hâline getirebiliriz. Onları yine cemiyet ve müessesattan uzaklaştırmadan bu cemiyet ve müessesat camiası altında her ferdin onlara karşı boykot – konuşmamak – yapması lâzımdır. Boykotun ciddi ve esaslı olması şarttır. Bu şekilde boykotlar insanlar üzerinde fevkalâde müesser olur. Bu te'sirin altında zebûn ve mağlup olan biçareler ancak ıslah-ı nefs edebilirler.

Saniyen bâkir, pâkîze kız ebeveynin, yavrularının arkadaşları ile alâkadar olmaları, onları iyi tanımaları; dâhildeki, hâricdeki her hareketleri ile alâkadar bulunmaları lâzımdır. Kızının arkadaşlarından birinin harekâtındaki bulanıklığı sezerek müsamaha eden ebeveyn, cemiyetin en günâhkâr bir düşmanıdır.

Dikkat ediniz. Sokak ve çayır kızlarından bir çoğunun babası, annesi yoktur. Ya bir üveyi vâlidenin yâhûd bir ihtiyar dadı veyahut büyük bir vâlidenin nezareti altındadırlar. Mühim bir kısmı ise anne; baba ve dadıdan mahrûmdurlar.

Kızlarımızın harekâtında ebeveynin çok büyük bir te'sîri vardır. Ebeveynin; kızlarının meşrû ve hayatî ihtiyâclarında onları serbest bırakarak diğer herhangi bir husûsta çok merhametsiz ve mütecessis bulunmaları yalnız kendileri için değil selâmet-i umûmiyye namına farzdır. En ufak bir ihmâl ve lâkaydî katiyyen afv edilmeyecek kadar bir cürümdür.

Bütün bu yazdıklarımızdan anlaşılıyor, ki yalnız sokak ve çayır kızları günâhkâr ve mu'atab değildirler. Bunların ebeveyni, akrabaları, tanıdıkları, komşuları hulâsa her Türk günâhkâr ve .... Zira her hangi bir müessese veya cemiyet bu zavallı kızları benimseyerek onları doğru yola sevk etmeye çalışsa sokak ve çayır kızlarının vaz'iyyeti bugün gözleri karartacak, mefkûreleri durduracak kadar fecî' olmazdı. Binâenaleyh sokak ve çayır kızlarına karşı açılacak mücâdele müvezzi' değildir, umûmîdir. Bu da veba, kolera, tifo afetleri gibi ahlâkıyatımızı kemiren, kahreden bir beliyedir. Bu beliyeye karşı mücâdele etmek her Türk'ün, her insanın borcudur.

Bu bedbaht kızların bulanık hareketlerini müsamaha etmek bütün insanlığa sû'ikasd hazırlamak; milliyeti, ahlâkiyatı zehirlemektir.

Her Türk, her insan gün geçtikçe ictimâiyatımızı lekeli humma gibi kahreden bu salgın afete karşı mücâdeleye borçludur. Bu borçda tenâsül ve ihmâl gösteren kimseler; insanlığın, Türklüğün düşmanıdırlar. Onların bu ağır ve fecî' suçlarını Allah bile affetmez.

Örfi, Vedat. "Fuhuş Kusmuğu." In *Kız Mı Dul Mu*?, 27-38. Istanbul: Cemiyet Kütüphanesi, 1923.

Büyük "bar"ın zevk programı henüz yeni hitâma ermişti.Geniş salonlarda şimdi herkes şehvet zayıflarının cezasını meşgûldü. Cüzdanların şişkinlikleri, garsonların peçetelerine doğru boşalıyordu. Müessesenin insâf nedir tanımayan mütebasbıs .... yerlere kadar eğiliyor. Hesaplar yükseldikçe gözler şuleleniyor, bankonotlar serpildikçe göğüsler kabarıyordu.

Dış kapıda dâimî bir otomobil resmi geçiti vardı. Eğlence mahalinden yalnız başına çıkan, parmakla gösterilebilecek derecede mahdûddu. Bundan tabîî bir şey olamaz. Bu gibi yerlere gelenlerin inzivayla alâkası yoktur. Maksat temâşâdan ziyâde bir fuhuş kusmuğu, âzâdelikten ziyâde damarların heveslerini boşaltmaktır. İnsanın, insanlığın şehvet karşısındaki aczini anlamak için bu bedbaht zevk oyuncaklarını

seyretmek kâfîdir. Hemen hepsi sendeliyordu. Hemen hepsinin hâlinde "alalade"likten tefrid eden bir hâl vardı. Hemen hepsi sarhoştu. Fakat bu sarhoşluk, müskiratın verdiği dumanların bir tuhfesi değildi. Bunda daha fazla bir husûsiyyet vardı. İki tarafa sendeleyen bu adamların gözlerindeki bulantı, henüz beş dakika evvele kadar, her safhası görülen, her iğrençliği meydana çıkdığı hâlde yine bir köpek gibi dilenilen, insan üryanlığının; et parçalarının verdiği bir şehvet iştihâ'sı idi.

Bir aralık kapı önünde henüz çok genç bir delikanlı göründü. Kapıcının hürmetini yarımlık bir kağıtla selamladıktan sonra yakasını kaldırdı. Ellerini cebine soktu. Arabacıların, otomobilcilerin davet silsilelerine aldırmaksızın büyük caddede ilerlemeye başladı. Bu delikanlı, hercai âlemlerde epey tanınmış bir asilzade idi. Onu her akşam ayrı bir eğlence mahalinde görmemek mümkün değildi. Fakat onu tanıyanlar, bu gece yalnız başına bulunmasına hayret etmekte haklı idiler. Bir gün evvel pek yorulmuş olmalı, yanından geçen kadınlara bile bakmıyordu. Karanlık köşe başlarında ara sıra görülen esrarengiz kadın gölgeleri, ansızın karşısına çıkan şehvet tacirleri, velhâsıl Beyoğlu'nun hiçbir iğrençliği, delikanlı tarafından mazhar-ı iltifât olmuyordu.

Hayli zaman yürüdü... yürüdü. Tokatlıyan'ın önünden geçiyordu ki bir kapının gölgeliği içinden bir ses işitildi:

Zeki Bey!..

Delikanlı döndü.

Sen misin, Rafael?

Benim Paşam. İyi ki rast geldim sana!..

Hayır ola bir haber mi var!..

Mühim, çok mühim, Paşam.

Rafael etrafa baktı. Sesini alçaltarak:

Yalnız mısın bu akşam?

Evet. Dün gece çok yorulmuştum. Bir boy bara gittim ama yanıma kimseyi almadım.

Alâ!.. alâ! Yanında biri bulunacağından öyle korkuyordum ki...

Rafael Beyoğlu'nun en tanınmış bir siması idi. San'atı malum. Kadın komisyonculuğuyla iştigâl ediyordu. Mamafih vazîfesinde meslektaşlarından çok fazla mukaddem, cidden mahâret sahibiydi. Onun kolları, Beyoğlu'nun yalnız umûmî evlerine değil, Şişli'nin, Boğaziçi'nin bazen en yüksek kâşanelerine kadar uzanırdı. Çok nâmûslu kadınları baştan çıkardığını bilmeyen yoktu. Hatta, mini mini mektebli kızları, mekteb kapılarında bekleyerek, nasıl kolaylıkla elde ettiğini anlatmakla gururlanırdı.

Zeki Bey Rafael'in mühim bir haber vermek istediğini anladı. Karanlık bir sokağa daldılar. Bir kaç adım ilerledikten sonra durdular.

Şimdi söyle, bakalım!.

Rafael ellerini oğuşturdu.

Dün gece öyle bir mal düştü ki!. Seni belki üç saat aradım, bulamadım.

Amma yaptın.

Bilirsin yalan söylemek âdetinde değilim.

Peki ama... acelesi ne idi?..

Yeni düştü, be paşam. Daha dün gece getirdiler. İstedim ki taze senin elin değsin... böylelerinden çok hoşlandığını bilirim de...

Demek körpe bir şey ha!..

Ee... on üç, on dört.

Bari güzel mi!..

Mübalağa olmasın, benim elimden daha böylesi geçmedi!..

O derece mi?..

Nâmûsuma yemin ederim ki öyle.

Besbelli yine Rum mekteblerindeki çocuklardan birini...

Yok be paşam. Bu islam.

İslam mı?

Ne sandın! İyi bir ailedenmiş. Kimsesiz kalmış...

Rafael öyle şeyler anlattı, tasvîrler öyle şairane bir kuvvet verdi ki delikanlının damarlarındaki yorgunluk bir an içinde zail oldu. İfrit çapkınların kararı yoktur. Ele fırsat düştü mü ilersini düşünmezler. Ama vücûd yıpranacakmış, hâl yokmuş, ne ehemmiyeti var!. Rafael, anlattıklarının te'sîrini gördükçe sözlerine kuvvet veriyordu. Sonunda dedi ki:

Paşa. Bir görsen yanından üç gün üç gece ayrılmayacağına, eminim. Yavrunun lezzeti, hâlinden belli. Bana yüz sene dua edeceksin. Dedi.

Delikanlının birden kaynayan damarlarını büyük bir merak isti'lâ etti. Sefâhat âlemlerinde fazla düşüp kalkanlar, körpe fuhuş oyuncaklarından, herkesden fazla hoşlanırlar. Tereddüt etmedi bile.

İnsan komisyoncusu ile şehvet budalası, karanlık sokaklara daldılar.

**

Kim o?

Ben, Rafael!.

Kapı arasındaki zincir, hafif bir gürültü ile birden oynadı. Kapı açıldı. Girdiler. İhtiyar bir kadın, misafirleri derin bir hürmetle istikbâl etti. Bu bunak ev sahibesinin omuzları, işlediği hadsiz günâhların (S. 32) ağırlığını taşıyabilmek için iki büklüm olmuştu. Misafirlerine memnûn mütebessüm baktı.

Rafael:

Beyefendi bizimdir. Bu gece, yeni misafiri siftah edeceğiz!.. dedi.

Kadının dudaklarında derin bir mahzûziyet alâmeti belirdi.

Çok iyi!.. Bey oğlumuzun ayağı inşallah uğurlu gelir. Bir iki söz.. üç beş havai lakırdı.. Küçük bir pazarlık çok geçmedi kapı açıldı. Bir gece için satın alınan et parçası içeri girdi.

Rafael yalan söylememişti. Henüz on üç, on dört yaşlarında kadar bir kızcağızdı. İri siyah gözleri bir cazibe çanağıydı. Teni bir billurdan farksızdı. Dudaklarında can alıcı, tabîî bir renk yaşıyordu. Bütün bunları taşıyan vücûd karşısında, insanlık şehvetlerinin galyana gelmemesine, nefse galibe çalınmamasına imkan yoktu. Meş'ûm evin, henüz ma'sûm misafiri, bir gecelik sahibinin nazarlarına tahammül edemedi. Başını önüne eğdi. Rafael delikanlının kulağına fısıldadı.

Nasıl?

Alacağı cevaptan endîş-nâk değildi. Hakkı vardı. Delikanlı, şimdi çılgın bir hırs içinde idi. Artık hiç bir şey düşünmüyordu. Bütün kanını, bir an evvel mâlikiyyet hevesi isti'lâ etmişti. Tahammül edemedi. Beş dakika sonra, yukarı kat odalardan birinde, fuhşun henüz günâhsız baziçesi ile yalnız başına bulunuyordu.

**

Şimdi odada bir uyuşukluk vardı. Kanının donukluğuna rağmen Zeki, şehvet oyuncağına büyük bir haz ile seyrediyordu. Kızcağız hala mahcubdu. En zevkli dakikalarda birer kedi gibi didişirlerken bile söyledikleri üç beş kelime münhasır kalmıştı. Bir aralık sordu.

Buraya yeni mi geldin yavrum?

Küçük bir tereddüd lâhzesi.

Dün gece.

Ondan evvel?.. ne iş görüyordun?

İki haftadır dileniyordum, efendim.

Yavrucuğun gözlerini, teesir kızıllıkları isti'lâ etti.

Kimsen yok mu?

İki aydır yetimim.

Bu son sözde öyle derin bir nida-yı tezalüm mündemic idi ki delikanlı titredi:

Ya baban, annen ne oldu?..

Kız cevap vermek istedi. Fakat dudaklarının kımıldanmasıyla (S. 34) kapanması bir oldu. Gözleri yarı kapandı. Büyük bir mukavemetle yenmeye çalıştığı te'sîr tufanlarını bu sefer zabt edemedi. Kirpiklerinin ihtizâzları , dudaklarının titremeleriyle birleşti. Delikanlı tekrar sordu. Cevap olarak aynı tereddüd.. aynı sükût.

Niçin cevap vermiyorsun?

Nermin'in elleri ilk gecenin sahibine doğru niyazkar uzandı.

Niçin mi, niçin mi cevap vermiyorum. Babam, bir fufuş kadınının vâlidi olmağa laik değildi!..

İki dakika sonra ilâve etti:

Ailem hakkında bana hiçbir şey sormayınız. Yanınızda şehvetinizi teskîn etmek için bulunuyorum. Vazîfem size zevk vermek. Paranıza mukâbil etmek bir parçamı satın aldınız. Kâfî değil mi?.. hayatımı zehirleyen hatıralar hakkında benden niçin izahat istiyorsunuz?.. Bu sözlerde tüyler ürpertici bir iştikâ' seziliyordu.

Kızın herhâlde, fuhuş kelebeklerinden ayrılan bir ma'sûmiyeti vardı. Zeki o dakika pek iyi anladı ki karşısındaki kadın bir ahlâk düşmanından ziyâde, bir zaman kurbanı idi. Fuhşun iniltileri altında kararmaya mahkûm bu gözler, türlü türlü insan iğnelerinin ağırlığı altında sıkışmaya, erimeğe namzed bu kalp, bedbaht insan parçası, delikanlının rûhuna belki o dakikaya kadar tanımadığı bir merhamet hissi veriyordu.

Israr etti. Bedbaht kızın tereddüdü, karşısındakinin merhametli nazarları karşısında eriyor gibi oldu. Gözlerini bir noktaya dikti. Acı hatıralara bütün mevcûdiyyetini teslîm ederek, yavaş, titrek bir sesle anlatmaya başladı:

Diyebilirim ki: yurdun en mes'ûd ailelerinden biri idik. Hayatımız tam bir intizâm içinde geçiyordu. Izdurabın ne olduğunu tanımamıştık bile. Öyle mes'ûd idik ki son meş'ûm seneye kadar hayatın yalnız lezzet dolu olduğunu sanıyordum. "Babam Maliye Nezareti'nden idi. Harb-i Umûmî esnasında gala-yı es'arın zahmetlerini çekmedik değil. Fakat bu, hayata giren küçük bir intizâmsızlık şeklinde kaldı. Sefâlet nedir, tanımadık. Harb oldu, harb bitti, mütâreke başladı. İşte o zaman...

Kızcağız sustu içini çekti. Gözlerini aynı noktadan ayırmaksızın:

İşte, dedi. İşte o zaman, evdeki eşyaların satış paraları, iâşemizin damarlarına doğru akmaya, o damarlarda erimeye başladı. Sattık, yedik, kalmadı. Muadelerimizi kıstık. Gün geldi ki satacak eşyamız da kalmadı. Üç türlü yerken, bir türlüyü bile güçlükle bulabildik. Babamın aldığı maaş, emsaline nisbetle çok olduğu hâlde, iki ekmek parasına ancak kâfî geliyordu. Yine müşteki değildik. Ekmeksiz de kalmıyoruz ya, diyorduk. Dişimizi sıktık, gözyaşlarımızı kalplerimizin en mahrem köşelerinde saklamaya çalıştık. Tahammül ettik, sabrettik, dua ettik, bu sıkıntıların sonunda elbette, bir mükafat görebileceğiz dedik. Fakat... Devam edemedi. Dudaklarından sıyrılmak isteyen sözler, gözlerden boşalan te'sîr nehirleri arasında boğulur gibi oldu. Delikanlı, bu acı hatıraları büyük bir hüzünle dinliyor, ses çıkarmıyordu. Bedbaht kız, nelerden sonra devam edebildi:

Zavallı babam, bütün sıkıntıların gelip, geçeceğine itimat ediyordu. Günün birinde müthiş bir sükût-u hayâl, onu canlı bir cenaze hâline koydu. Umûmî bir

tensikat yapılmış, babam açığa çıkarılmıştı. Mamafih yine küçük bir ümidi vardı: "ne olursa olsun, elbette yine maaşımı verecekler. Otuz beş senelik bir me'mûrun bir hak müktesebi vardır. Bunu esirgemezler ya" dedi. Günler, haftalar geçti. Talimatlar, kanûnlar yapıldı. Fakat emsali gibi, babamın da maaşı kesildi. İşte kara sefâletin saltanatı o günden sonra başladı. Evde satacak eşya yoktu. İstinadgahımız yoktu. Bütün bunlara mukâbil vücûdlarımızda bir mide, gözlerimizde bir iştihâ' vardı, açlıktan uyuyamadık. Elimizde kalan şeyleri de sattık. Artık yaşamak ümidi, dilenmek idi. Babam ölmeyi dilenmeye tercih bulunuyordu. Hükümet nezdindeki son teşebbüslerde netice vermedi. İşte bütün bu ümitlerin sükûtuna tahammül edemeyen babam...

Burada kızcağızın gözleri garip bir renk aldı, büyüdü.

Tek çareyi ölümde buldu ve intihâr etti!.

Delikanlı titredi. Bedbaht kızın ellerini yakaladı:

Sonra?.. Sonra?..

Bin niyaz sayesinde mücanen tedeffin ettirebildik. Annem bu hâle tahammül edemedi. Üç gün sonra o da babamı ta'kîb etti. Artık yalnız başıma idim. Sığındığımız iki odalı evin sahibi, daha o gün bana hücûm etti. Hemen def olmamı ihtâr etti. Yeryüzünde artık tamamiyle yalnız başıma idim. Müracaat ettiğim yerlerden aldığım muavenet, kaba bir "defol!.." hitâbı oldu. En zenginler bile on parayı esirgediler. Üç gün aç kaldım. Nihayet hizmetçilik buldum. Burada da... burada da bir kaç haftadan fazla barınamadım. "Güzelsin!.." dediler. Bin türlü sefâlet çektim. Haftalarca açlıkla, koyu sefâletle çarpıştım. Resmi kapılarda merhamet dilendim. Otuz beş senelik bir me'mûr kızının sözüne aldıran olmadı.

"Zaman geldi, hayattan, insanlıktan, insanlardan, her şeyden iğrenmeye başladım. Düşündüm. Nihayet bir gece kat'î kararımı verdim. Ölmek istemiyordum!... Ben de bir insanım. Za'fa galibe çalamadım.

Sustu. Ağladı... Ağladı.

İşte dünden beri buradayım. Dünden beri, etinin parçasıyla geçinen bir rezil oldum. Mütebessüm çehre altında lanet, nefret, adavet saklayanlar arasına karıştım. Para sülüklerinin iğrenç muhîtine nefsimi teslîm ettim. Bugün ben de bir ökseyim. Ben de para ile her şeyimi satacağım. Ne yapayım, kendimi öldüremedim. Yaşamak istedim. Gencim...

Delikanlı göz yaşlarını zabt edemedi.

Zavallı!... Zavallı kız!..

Bir sükût lâhzesinden sonra küçük bedbaht ilâve etti:

Her şeyden ziyâde babama acıyorum!... Zavallı babam!.. tâli'sizliğine işte en büyük misâl. Otuz senelik hizmetinin işte yegâne mükafatı: Bir fuhuş kusmuğu!...

Fazla söyleyecek hâli yoktu.

Delikanlı, şehvânî hırslarının merhamet hisleri altında kat'iyetle sönmesine ilk defa o gece şâhid oldu.

Vedat Örfi

İzzet, Selami. "Kıskanç." In *Kudurtan Geceler* 77-80. Istanbul: Cemiyet Kütüphanesi, 1923.

(Bir yemek odası. Bey iskemlelerden birine oturmuş gazete okumakla meşgûldür; arada sırada saatine bakar)

Hanım (Girer) – Bonsoire yavrum

Bey (Başını kaldırır, kadının yüzüne garip garip bakar) - ?

Hanım: – Neden surat ediyorsun sanki? Biraz geç kaldım ama saat henüz yedibuçuk olmadı.

Bey: – Saat sekiz oldu hem nereden geliyorsun?

Hanım: – Sorma gitmediğim yer kalmadı. Kuaföre gittim, terzime uğradım. Anneme bir baş verdim, biraz şeker aldım. İşte o kadar zannederim, başka bir yere gitmedim.

Bey: Gittin.

Hanım: -… Dur baştan sayayım (bir müddet düşünür) Hayır başka hiçbir yere gitmedim.

Bey: - Gittin diyorum.

Hanım: - Sen yine saçmalıyorsun. Mutlaka Beyoğlu'nda Orhan'la konuştuğunu görüp sana fitlemişler, yine çileden çıkmışsın.

Bey: - Çileden çıkmadım. Orhan'la konuştuğunu bilmiyorum.

Hanım: - O hâlde canımı sıkma, budalalık ediyorsun.

Bey: - Olabilir; yalnız sana sorarım: Mekteb Sokağı'nda ne işin vardı?

Hanım: - Ne demek istediğini anlamıyorum.

Bey: - Bir şey demek istediğim yok. Söz olsun diye söylüyorum.

Hanım: - Anlamıyorum.

Bey: - Seyfettin Bey'le tanışmıyor musun?

Hanım (lâkayd bir tavırla ve soğuk kanlılıkla) Hayır!

Bey: - Ama şimdi onun evinden geliyorsun.

Hanım: - Canım neler söylüyorsun.

Bey (Sinirlenmeden) Hakikati inkâr etme çünkü delîlim var.

Hanım: - Ahlâksız, artık beni ta'kîb mi ediyorsun, arkama gözcü mü koyuyorsun? Bu cüreti de gösterdin ha?

Bey: Tıpkı senin gibi, bana nasıl cüret edip ihanet ettin.

Hanım: - İkisi bir değl.

Bey (Müstehzi) – doğru (ciddi) Şimdiye kadar sana karşı hep müsamahakar davrandım; her hatana göz yumdum. Fakat artık burama geldi (burnunu işaret eder) cezanı çekmelisin.

Hanım: - Ne yapacaksın

Bey (Yüzüne korkunç bir şekil vererek) görürsün. Ağlamaya başlama bana neden ihanet ediyorsun?

Hanım: - Bilirsin ki seni çok severim.

Bey: - Buna şüphe yok…Fakat neden ihanet ediyorsun. Sana istediğin kadar para vermiyorum değil mi?…Cevap ver… Yoksa tokatlarım.

Hanım (Tehlikeyi anlayarak) Ne yapayım ipekli çoraplar çok pahalı…

Bey: Demek Seyfettin sana para veriyor. Kaç para verdi bakayım. Söyle kaç para veriyor? Cevap vermeyecek misin? Al öyle ise… (Müthiş bir tokat patlar)

Hanım: - Ay, ay

Bey: - Bir de haykırıyor musun, öyle ise al bir tane daha (bir tane daha vurur) tükeneceğini zanneder.

Hanım (hıçkırarak, burnunu çekerek) İşte bu kadar verdi.

Bey (Mestanî) Bu ne bu? Bir, iki, üç, onbeş lira mı verdi. Ayda onbeş lira mı veriyor?

Hanım: - Hayır haftada.

Bey: Ulan haftada onbeş lira para mıdır bu, ha şimdi gelelim aramızdaki hesâba…

Hanım: - Beni öldürme!… Canıma kıyma.

Bey (Mağrur, göğsünü kabartarak) Beni o kadar budala mı zannettin, yalnız sana muhakkak bir ceza ta'yîn etmeliyim. Bu kabâhâtin cezasız kalamaz. Bugün Cuma. Bugünden i'tibâren Allahın her cuması – senede 52 tane cuması vardır – bana onbeş lira getirmez isen seni gebertirim (kollarını kabartarak, asil bir tavırla çıkar.)

İzzet, Edhem. *Kız Mı Dul Mu?* Gençlik Demetleri 1. Istanbul: Cemiyet Kütüphanesi, 1923.

Büyük Serbest Hikayeler Külliyatı
Gençlik Demetleri her hafta kâri'lerine bu tarzda müstakil bir kitap takdîm edecektir
Bu kitapta Edhem İzzet, Vedat Urfi Bey'in Hikayeleri
Merkez Tevzi' : Cemiyet Kütüphanesi
İstanbul: Necm İstikkbal Matbaası
1339
Fiyatı 10 kuruştur.
Muharriri: Edhem İzzet

Tunçtan bir put gibi hareketsiz. Yüzü gömgök, saçları dimdik. Gözleri bir buhran ve vahşet kaynağı... bir kaç dakika yapayalnız bu humma bu buhran ve dehşet ile kavruldu. Sonra cebinden buruşuk, silik bir kağıt çekti; okumağa başladı. Satırdan satıra göz atarken , arada bir bağrında tutuşan ızdırabın alevi ile hırçınlaşıyor, yanık bir tahassüs tufanına boğuluyordu. En dikkatle okuduğu, okurken bunaldığı cümleler şunlardı:

".....Ayol çıldırdın mı? Kafir bana ne yaptıysa sana da aynı şeyi yapacak değil mi? benimle de evlenecekti. Fakat, nerede. Öyle bir atlatış atladı ki .. ma hazâ hayırlı da oldu ya. Çapkın kim bilir bana gelinceye kadar kaç koldan sıyrılmış, kaç elden geçmişti! Geçecekler de başka. Bil-farz kim te'mîn eder ki; sen benden sonra daha neler neler yapmadın? Neler neleri bırak benim kadarını yapmış olsan da kâfî...Meselâ ben benim yaptıklarımdan bir tanesini söyleyeyim de beni alçaklığın hıyanetin en son derecesi ile ithâm eder yüzüme bakmak değil hani uzaktan geçtiğimi bile görmek istemezsin.

Fakat, hiç de öyle değil... Eğer bu anda böyle bir kin ve nefret duyuyorsan çok hem de pek çok haksızsın. Çünkü, onun kollarının arasına, kucağının içine sürüklenmesine sebep ben değilim. Bana da öyle geldi. Öyle gitti. Yalnız bana gelmesi ile gitmesi arasında bir fark mevcûd ise o da sırf geldiğine nazaran daha açık daha yırtılmış olarak gitmesidir.

Artık beni kabâhâtli görmeye hakkın kalmıyor değil mi? Eğer bu kadarcık basit bir işi de yapamasaydım kendisi de dâhil olduğu hâlde herkes bana budala derdi değil mi? Ama sen söyle. İşte bu hakikati söyledikten sonra ister isen sen daha ileriye git ona dul de zaniye de. Benim için hepsi bir zaniye de bir fahişe de bir.

Mamafih bu da bir hakikat ki bütün bu kirli hâllerine rağmen onu hala seviyorum. Bir türlü peşini bırakmak istemiyorum. Bilmem seninle evlenince nasıl olacak? Eğer onunla tekrar anlaşırsam acebâ kalbini bir gece sana bir gece bana mı verecek? Sen buna razı olacak mısın? Hoş yukarda da söyledim ya onun seninle de evleneceğini, beraber yaşamak isteyeceğini hiç ümit, hatta zan bile etmiyorum. Hatırından çıkarma ki: Can çıkmayınca huy çıkmaz" derler ömrün sonuna kadar bir

gül gibi koklanmak şevk ve aşkla kucaktan kucağa dolaşmak varken bu yolun yolcusu kadın için evlenmenin ne ma'nâsı kalır? Söyle...

Ah, bu kız geçinen zâtiyyeler ... Bu mektup seni çok seven arkadaşın imzalı bir erkek mektubu idi. Fakt kimdi, neydi; Niye ve ne için yazmıştı? Ciddi mi latife mi idi? Beyninde uğuldayan ve başının üzerinde bir güve gibi çevrileyerek, dönerek yükselen hiddet alevi ona daha çok düşünmek kolaylığını vermedi. Bu kapkara mektubu avucunun içinde sıktı, yoğurdu, fırlattı. Sonra masasının gözünden başka bir kağıdı aldı. Bu da kadın yazısı idi. "Oh sevgilim bilsen ne kadar mesudum" cümlesi ile başlayan mektup devam ediyordu. "...Daha senin karın olmadan kollarının arasına tam bir emniyet ve itimad ile atılmadan evvel bu saadeti duymak yalnız mesudiyet değil hem de bir bahtiyarlık. ... aklımda fikrimde hep sensin. Öyle bir hâldeyim ki senden başka düşünecek hiçbir şeyim yok. Hele bir hafta sonra büsbütün biribirimizin olacağımızı düşündükçe bilsen kalbim ne kadar ferahlıyor.

Dün seni Beykoz'a gideceğiz diye çok bekledim. Gelmedin. Merak ettim. Niye gelmedin? Yoksa bir şeye mi sıkıldın? Mamafih ben bir çok hatıralarımı tazeleyerek, zihnimde yaşatarak, onların her birisine yeniden yeniye can vererek kendimi avuttum.

Bil-farz geçen haftaki Bebek gecesini hatırladım. O gece ne iyi idi değil mi? Seninle hiçbir şeyden korkmadan, çekinmeden, ta ... kadar çıktık. Orada gece yarısına kadar oturduk. Seviştik, sarıştık, öpüştük.

Mehtâbda, Boğaz'ın ne hoş bir âlemi var... Fakat, bizim âlemimiz daha nefis, daha canlı idi değil mi şekerim? O gecenin ateşi, humması hala bütün vücûdumda yanıyor. Kanımda kaynıyor... Ay, bizden utanır gibi dağların arasına kaçar; biz aydan sakınır gibi birbirimize sarmaş dolaş olurken ne oluyorduk; sanki içiçe yanan, tutuşan soluyan ve taşan bir vücûd gibi tek ve muttasıl idik. Dudaklarımı, dilimi ısırıyor, koparıyor; belimi kırıyor, göğsümü tırmalıyor, memelerimi ovuyor, incitiyordun.

O andaki hâline çok dikkat ettim: gözlerin süzülmüş, yanakların kıpkırmızı olmuş, her tarafın alevden bir sıtma ile tir tir titremeğe başlamıştın. Oh, her ikimizde de ne esiri bir vücûd, heyecan ve dalgınlık vardı. Biraz daha daha sokularak, sarılarak beni sıktıkça bu vücûd humması içinde süzüle süzüle ışığı sönen gözlerin kapanmağa, rengin solmağa, başın göğsüme düşmeğe, hararetin soğumağa, beni sımsıkı saran kolların gevşemeğe, çözülmeğe başladı. Bir saniye sonra ikimiz de hareketsiz, hiçbir şey düşünmeyen, bilmeyen, hayatla rabıtası kalmayan iki bitkin ve sarhoşduk.

.....

.....

.....Sevgilim hala hayret ediyorum. Ben o gece nasıl oldu da kendimi böyle bütün bütün sana terk ettim; Nasıl o cesareti kendimde buldum. Her ne ise o gece öylece geçti. Şimdi, şu dakikada hatırıma evlenmemiz geldi. Düşünüyorum: Bizim için evlenmek de çok büyük bir saadet taahül ediyorum.

Her şeyden evvel; evde beraber, gezmede beraber, yemekte beraber, yatakta beraber; hep biriz. Bugünkü sıkıntılarımızdan, mahrûmiyetlerimizden hiç bir şey kalmayacak. Her işimizde, her şeyimizde tam bir serbestiye sahip olacağız. Hele ilk geceyi, ilk gecenin neşe ve zevkini düşünüyorum.

Sazlar çalınacak, sözler söylenecek, bütün davetliler, yeni gelinler, güveyler, tanıdıklar, bildikler, eşler, dostlar hep bizim evde dolacaklar... senin ve benim, bu iki genç sevdalının saadeti için coşkun bir sel gibi akıp kendilerinden geçecekler. Aman keşke bu satırları yazmaya idim. Bu satırları okurken kim bilir bana ne dersin?

Meselâ ne arsız kız. Hiç hicâbı yok... dersin değil mi? Fakat biliyor musun? Düşündüğüm o mesud gecenin iyiliği, garamı arasında beni ürküten yalnız bir şey var Nejad.

Yenge Hanım'ı ne yapacağız?

Korkuyorum ki; sabahlara kadar bilhâssa beni benden gelecek haberi bekleyecek annem babam aynı bu te'sîrin felaketine kapılırlar ise, annem... ya duyurulur ise küçük kardeşim bir heyecan ne yapar? Ne der?

Vallahi Nejad hep senin bir dakikalık hırçınlığın yüzünden. Kimbilir yenge hanımın "ah ayol... Allah vermesin umulmayan .... hiç zahmet.....(okunmuyor) o yalanı bütün işitenlerin hatırına neler getirecek? Hemen şöyle bir şaibe içinde herkes zihninden neler neler geçecek? .....renklerin dökülmesinden, sinirlerin bozulmasından sonra mütemadiyen herkes en evvel beni bırakacak senin ne yapacağını düşünecektir. Benim için diyecekleri şeyler malum. Babam: "Ah kahretsin nâmûsum mahvoldu." Annem: "Aman yarabbi hiç de başıma gelmeyen bir iş; Kızını dövmeyen dizini döver. Şimdi ne olacak? Ne yapacağız?" Diye dövünüp duracak. Nihan işitir işitmez:

A... a şimdi beni de onun gibi sanacaklar!

Nağmesiyle kıpkırmızı olacak. Artık ötekinin berikinin söyleyeceklerini de sen düşün. Fakat senin için... ihtimâl, herkes senin de yengenin arkasından odadan fırlayacağına ve anneme babama:

Ne yapalım efendim. Kader böyle imiş. İnşallah başka biri ile mesud olurlar, allahaısmarladık.

Diye itizar ile evden ayrılacağına hükm ederler değil mi?

Bu işin en ehven tarafı, hakikaten, bu vaz'iyyetin o anda onlar için en ucuz ve en iyi bir tesellidir.

Fakat birdenbire ya şöyle düşünür ve bekleşirler ise: sen başın kaf dağında gezer gibi yukarda; pür azamet odadan salona çıkıyorsun. Bakışlarında bütün ev halkını ezen yerlere geçiren bir kudret ışıldıyor. Güya üzerine aldığın vazîfeyi hakkıyla başarmış erkekliğinin haysiyyetini beklendiği gibi kurtarmışsın. Fakat, kız – Allah belâsını versin- imtihanı kazanamamış, bir aileyi kökünden sarsmış, kadınların ahlâkı namına yüreğini sızlatmış.

Salonda, sert ve zalim nazarlarınla birini bekler gibi geziyorsun. Ben; saçı başı dağınık , serseri serseri, bir saniye evvel odadan kaçmak, kimseye karalanan yüzümü göstermemek için çalışıyor, sabırsızlanıyorum. Annem; alıklaşmış, gözleri yaşlı, ne yapacağını şaşırmış, odasında dört dönüyor. Yanındaki, aile ile samimi kadınlar:

Haydi haydi, Mükerrem Hanım. Kendini topla. Ayol zavallı adam seni bekliyor diyor ve ilâve ediyorlar:

Vah... vah... ne güzel de çocuk. Kafir kız, hâlini biliyordu da, bu kendisinden çok güzel çocuğun başını niye ateşe yaktı bari. Tüü... Kendini de yetmiş iki âleme rezil rüsva etti.

Babamın zihninde yüz bin çeşit fikir geçiyor, bir kurşunla her şeyi hâlletmek istiyor. Nalan ve perişan.

Düğün evinde çıt yok. Her şey sessiz, hareketsiz. Herkes sanki temastan sakınıyor. Nihayet, seni zelil mahkur bir sürü insan odalardan birine alıyor. Sen, ilk andaki huşunetini muhâfaza ediyor ve bütün ev halkına, aileye; doya doya, bol bol hakaret ediyor, verdiğin ağırlık, yaptığın masraf için "dolandırıcılık..." diyor, hakaret hakaret üstüne çekilip, çıkıp, gidiyorsun. O gün evde kaymak ve paça yenmiyor, su yerine zehir içiliyor. Bütün mahalle birbirine geçiyor, ve ben, evin bir tek baykuşu dağılan yurdumuz için felaket eyliyorum. Acı acı ağlıyorum.

Bir ihtimâl daha var: sen, bir çok ricaları, minnetleri kabul ediyor, benimle bir hafta kalıyor ve sonra geçinemediğimizden bahsederek beni terk ediyor, hem ailenin nâmûsunu kurtarıyorsun, hem de büyüklük sende kalıyor...

Hah hah hah... hah. Görüyorsun ya, vaz'iyyeti Nejat'cığım. Şimdi bu kadar sözü söylemekte ve şu tabloları çizmekte haklı olduğumu teslîm eder ve bana: "arsız kız" demezsin değil mi?

Çünkü kimse bilmez ki, biz onların beklediğini Bebek dağlarında mehtaba karşı bir tutam toprağa içirdik. Ne de olsak, ne de çıksak birbirimiziniz. Onun için yenge hanımın birdenbire ortalığı telaşa vermemesi lâzım. Şimdiden hazırlık yapmalıyız. Hâlimizi hem anneye hem de yengeye şöyle bir anlatmalıyız? Of Nejat. İlk görüşüşümüzde vallahi kulaklarını çekeceğim. Bak beni ne kadar sıkıntıya soktuk. Hem ben anneme bu hâli nasıl duyuracağım? Bilmem ki bu kadar telaşa ne lüzûm vardı. Sanki ne oldu, ne kazandık? Ancak beni üzdün, incittin... Pazar ertesiye görüşürüz. Allaha ısmarladık..."

Nejat bu mektubu da fırlattı attı. Şimdi daha çok sinirli, daha çok asâbi idi: " yarabbi neyin belâsıdır bu... nereden başımı sardım. Ben bu kadar aptal mıyım? Ah.. ah.." ediyor ve ilâve ediyor idi: "Pek güzel ama şimdi hangisine inanayım? Selma'ya mı?sadık dosta mı? Bu sadık dostta nereden çıktı, pişmiş aşa su kattı?" Bu buhran ile ne yapacağını neye karar vereceğini şaşırdı. Bir taraftan Selma ile geçen mâzîsini, onunla olan candan rabıtasını, bir taraftan da sadık dostun zehirli ve korkunç ifşaatını düşünüyor; Bu pek fecî' ifşaatını Selma'nın hayatına tatbîke çalışıyordu.

**

Nejat Selma'yı esaretten döndükten sonra bir gün Göksu Çayırı'nda görmüş, derhâl zalim bir te'sîr ile ta'kîbine başlamıştı. İnce uzun boyu; çılgın, hoppa havası, kumral ve sevimli yüzü o kadar şuh; o kadar münevverdi ki. Hele ay banyosunda yıkanmış mayıs güllerindeki tatlı bakışlar ta damarlarına işlemiş, kana karışmıştı. Nejat gözlerini .....(okunmuyor)..... meleği, tam üç ay ta'kîb etmiş.... görüşebilmiş, görüştükten, tanıştıktan bir hafta sonra da vaz'iyyet Selma'nın mektupta kaydettiği hâli bulmuştu.

**

Ah dört saattir odadan çıkmıyor. "Haydi yemeğe" bu ses koltuğun üzerine etti. Keşke annen de sağ olsa idi de bu hâlini görse idi. Selma çok sevimli kız değil mi? bana da (Cici anne) dedikçe bayılıyorum. Aradın taradın ama iyi de bir kızcağız buldun. Hem salon kızı, hem de ev kızı. Annesi babası da Allah için kibar adamlar. Nejat dudaklarını büktü. İçini çekti:

Evet kibar adamlar..

Dedim a... Allah için kibar adamlar hepsi de kibar kız da kibar. İnşallah düğünü yapalım da sen de biraz ferahla. Hazırlıklar da bitti. Zaten, ne kaldı? Odanın perdelerini de yarın biçtireceğim. Fakat Nejat sen hakikatten sıkılıyorsun. Dur bakalım: gözlerinin içi de kıpkırmızı olmuş. Ağladın mı? Hem yalnız Selma'y düşünmüyor gibisin?

Nejat tekrar asâbileşti. Hissetten irileşen gözlerini teyzesinin gözlerine dikti:

Selma'yı düşünüyorum ama. Bak, iki mektup aldım. Biri Selma'dan biri de bir arkadaşımdan. Otur da sana da okuyayım.

Ne, yemeği...

Oburluk yapma Allahını seversen teyze. Biraz geç yeriz olmaz mı? Bak hem ben ne hâldeyim.

Peki okuyalım ama; kimbilir ne deli saçmasıdır. Ben senin hâlini bilmem mi?

Teyze senin şu (ama)larına da öyle sinirleniyorum ki her sözünün peşine mutlka bir (ama) ilâve, hem de istihfâf ile ilâve ediyorsun.

Aa. Ben mi, sen mi, hangimiz çok söylüyoruz. Hem bu yaştan sonra bana lisanımı mı düzelttireceksin.

Evet doğru, dur da mektupları okuyalım.

İşte senin de bu (evet)lerin.

Nejat , en evvel Selma'nın mektubunu okudu. Hele Sadık dostun mektubunu okuyup tamamlayıncaya kadar teyzenin hiç ağzı açılmadı. Teyze de Nejat da yitik ve perişan idiler.

Peki ama oğlum bu sadık dost kim, tanıyor musun?

İyice kestiremiyorum. Herhâlde beni çok yakından tanıyan bir arkadaşım olsa gerek. Bizim Doktor Faruk'tan şüpheleniyorum.

Yok, yok... Faruk böyle şeyler bilmez de yapmaz da. Ben her akşam o çocuğu görüyorum. Ezan oldu mu başı önünde doğruca evine geliyor.

Ee.. başka kim olacak?

Ne bileyim ben, sana sormalı. Sen bir senedir düşüp kalktığın bir kızın ne olduğunu bilmezsin dostunu mu bileceksin?

Teyze bu sadık dosta inanıyor musun?

Aa.. niye inanmayacağım. Zamane kızları mı, hepsi birer dilli dudu...hem yapıyorlar hem de üste çıkıyorlar. Bizim Necdet'in başına geleni görmedin mi, işte onun için her vakit diyorum ki sana şöyle bir fakir kızı getirelim.

Aman.. bırak şimdi fukara kızını filân.

Teyze bırakayım, al işte Selma'yı da hayrını gör, hem o ne terbiyesiz kızmış. Yazdığı mektuba da bak.

Oof teyze...sen şimdi onun terbiyesizliğini bırak da şu mektup için ne düşünüyorsun onu söyle.

Söyledim ya yavrum. Zamane kızları her şeyi yaparlar. Hem sen bilmiyor musun? Bana ne soruyorsun? Almışsın, Bebek'e götürmüşsün orada da rahat durmamışsın. Her şey oradan bellidir. Sonra bir çok senedir berabersiniz insan alacağı kızın ne olduğunu bilmez mi? iyi düşün. Bebek'ten emin misin?

Düşünüyorum. Fakat ne bileyim!

Ne bileyim demek ne demek? Bu kadar da budala mısın?

Tam kestiremiyorum, teyze.<O gece bir şeyler oldu, geçti. Seviştik, sarıştık ama...

Aa. Aa. A.. Sen hakikatten budalaymışsın da haberim yok.

Ee teyze sen de ne kadar üstüme düşüyorsun. İşte bilmiyorum. Ben miyim başkası mı? zaten bütün felaketler de buradan çıkıyor.

Teyze ile Nejat'ın o geceki konuşmaları hemen sabaha kadar devam etti. Teyze Nejat'ı öyle bir hâle getirdi ki:

Selma çok sevimli kız değil mi? Annen de sağ olsa idi. Diyen teyze, o akşam tamamiyle sadık dostla bir olmuş, Selma için Nejat'a da:

Fena..

Hükmünü verdirmişti. Teyzenin nazarında Selma'nın bütün bu felaketlerinin masdarı fazla serbest ve hoppa bir kız olmasıydı. Fakat Nejat yalnız teyzesinin kararlarıyla iktifaya razı olmadı. Sevgilim diye tapındığı Selma'yı kalbinden büsbütün sıyırıp atabilmek için bütün dostlarının fikrini almayı ve ondan sonra yine bunun vicdanlarının hükmüyle onu mahkûm etmeyi kararlaştırdı. Nejat'ın bütün dostları faruk mektupları okudu. Faruk ve Faruk'a daha yakın arkadaşları hep müttahiden Selma'nın aleyhinde idiler. Faruk bile:

Mektubu bilmiyorum, ben yazmadım. Fakat, herhâlde doğrudur. Zaten Selma hakkındaki kararlarım katidir. Ben de bugünlerde sana bir mektup yazmayı düşünüyordum, dedi.

Hükmü Selma'nın aleyhinde.. niçin tek bir dost, tek bir ahbâb da lehinde bulunmuyor idi. Niçin bir buçuk seneden beri bütün rûhlara sinen bu kin son dakikada ve bir anda kusuluyordu.

Teyzesinin dediği gibi, hakikatten budala ve meczub mu idi? Bebak gecesinden beri bir esrar gibi rûhuna gömdüğü mâcerâ şimdi bir efsane, bir yalan mı idi. Şehitliğin bir tutam toprağının emdiği bekâret ne idi. Herkes bu hakikatin yalancısı mı idi? Niçin niçin kendisi de bütün yalancılarla beraber yalan haykırıyordu? Niçin niçin genç ve bâkir tanıdığı bir kızın ismetini dolandırdıktan sonra, onu dört dost sözüyle kalbinden koğuyor, insaniyetin kucağına bir leke gibi bırakıyordu.

Hakikat nerede idi, hangisi doğru idi? Tek bir vicdanın ihtilali, bütün dost vicdanlarının hükmünü yenemez, Selma'yı kurtaramaz mıydı?Yoksa Nejat'ın vicdanı da diğer vicdanlarla berabere kalmakta devam edecek miydi? Fakat; niye, niçin: Nejat da onlarla bir olacaktı, bu dakikaya kadar onu öyle bilmiyor muydu? Selma'nın dudaklarından "Nejat.."dan başka bir ismin döküldüğünü hiç duymuş muydu? Hemen bütün geceleri bir geçmemiş, hatta Selma'ya bir çok şeyleri kendisi öğretmemiş ve tatbîk etmemiş miydi? Onu bazen bütün gece cıscıblak oğuşturan didikleyen, emen, yeşillendiren, morartan o değil miydi. Bunlar birer hakikat değil de yalan mıydı?

**

Düşündü, düşündü son kararını verdi:O da Selma'yı mahkûm eden, güruhun kararına vicdanlarına İltihak etti. Kararını verdikten sonra Selma'ya bir de mektup yazdı. Mektubu bir kaç satır ve şairane idi:

-"Sakîle ...Artık seni istemiyorum. Beni aldattın. Sen nâmûslu bir askerin göğsü üstünde uyuyacak bir şeref değilsin. Senin yerin sakîleler kubbesi altı git. Orada dizlerini döğer her gün seni saracak başka kolun neşesiyle kal. .. Git, şehvetin mülceesin. Git, hanman söndüreceksin. İnsan yakacaksın. Servet bitireceksin. Git bir akrep gibi git. Harimlerden sıyrıl.. Zehir sala.. Gözlerin beşeri göl etmeye yeter." Fakat bu mektubu göndermedi:

Zifaf sabahı tahayyül ettiğin hakareti ben sana burada yapayım da gör, diye hazırlandı.

**

Başbaşa bir odada mücâdele ediyorlardı.

Hayır, şiddetle redd ediyorum.

Nasıl red edersin ki... İşte mektuplar.

...

Okudun mu?

Okudum. Yalan, iftirâ'..

Ne yalan, ne iftirâ'. Şâhidler de var. Hem hakkındaki karar yalnız vicdanımın bir muhâkemesi değil. Bütün bu şâhid vicdanların umûmî ve müşterek kararı.

Nejat, aldanıyorsun!

Sus.. Hem ismimi ağzına alma. Beni aldattın.

Nejat yalvarıyorum. Biraz sükun bul. Çok sinirlisin. Hem neticede mahçup olmaktan korkarak biraz daha nezîh ve müşfik olsana. Sen zaten nezîh değil miydin?

Nezâhetten bahsetme. Ne cesaretle beni şimdiye kadar aldattın; utanmadın, sıkılmadın mı? Düşün müyor musun ki: bir askerin nâmûsu ve şerefi ile oynuyorsun. Bu cesareti nereden buldun. Eğer, şimdi evli olsaydık vah seni gebertirdim.

Tekrar yalvarıyorum. Sakin ol Nejat. Bir iftirâ'ya kurban oluyoruz.

Şâhidlerin çok, kararın müşterek olduğunu söyledim. Hem

Artık seni dinleyemem. Derhâl burayı terk etmelisin. Bir sakîleye ayıracak vaktim yok.

Nejat sözünü geri al.

Sözüm asker sözüdür.

O hâlde sen de sakîlesin

Ne!!

Sen de sakîlesin. Hem çok bayağı, sefilin sakîlesisin. Bir ismeti dolandırdıktan, bir ömrü bitirdikten sonra tenzîl ettiğin bu alçaklık nedir? Eğer beni istemiyor, sevmiyorsan bu kadar âdîliğe lüzûm yoktu. Ayrılmak için iyi ve müsâid bir bahane bulabilirdin. Erkeklerin bu kadar âdî ve bayağı olabileceklerini görmek değil; düşünmek bile istemezdim.

Sözünü bitirdikten sonra ağlamaya başladı. Selma sözünde durmuş, Pazartesi sabahı Nejat'ın evine gelmişti. Fakat, her geldiği gibi karşılanmamış, ne o cici annesinin boynuna atılmak ve sarılmak için fırsat bulmuş, ne de cici annesi bu fırsatı vermişti. Hele Nejat'ın yüzünde renksizlik; her vakitki hâline nazaran büsbütün bir değişiklik, asabiyyet vardı. Hâlbuki Selma her vakit eve geldiği zaman kapıdan bütün ev halkının sevinçleriyle karşılanır, sevilirdi. İşte bu hâlde Nejat, Selma'yı odasına almış, ona istediği hakaret etmeğe başlamıştı.

Faruk Bey geldi.

Dediler. Mücâdele devam ediyordu:

Peki gidiyorum. Amin evvelki bir kaç gün geçmeden pişman olacaksın!

Haydi haydi, resile: Ah selâmet versin. Senin yerin burası değil..

...

Buyursunlar Faruk Bey..

Selma oda kapısını hızla kapadı. Arkasından bir ses yükseldi:

Selma Hanım.. Selma Hanım..

Faruk Bey'in sesi idi. Selma kapıyı açtı, baktı.

Rica ediyorum. Bir dakika içeriye buyurunuz.

Selma hiç cevap vermedi. Faruk'un gösterdiği sandalyeye oturdu, gözlerini Faruk'un gözlerine dikti. Kapıdan çıkarken indirdiği peçesini kaldırmamıştı. O anda sanki siyah dantel peçesinin arkasından doğan bakışları bütün her şeyi kendine çekmek, düğümlemek için kalplere kayıyor, rûhlara akıyordu. Zaten Nejat'ı, birdenbire esir eden, kendisine bağlayan o sihirli, tılsımlı dantelin arkasından bakan vakûr ve mehtâb gözler olmamış mıydı? Bu kaynak ve delişmen mavi gözler bir müddet odaya hâkim oldu. Nejat, hiddetli hiddetli Selma ile aralarında geçen hakaret ve ayrılık mücâdelesinin hikayesini yapıyor, Selma'da dinliyordu. Faruk çok müteessirdi. Yüzü solmuş, nazarları muayyen bir noktaya gömülmüş kalmıştı.

Söz sırası Selma'ya geldi. Selma bütün ma'sûmiyetiyle kendisini müdâfaaa ediyor, Nejat'ın hakaretlerine göğüs doldura doldura ağlıyordu. Nejat arada bir sözünü kesiyor:

Hala beni aldatmaya, kendini tenzihe çalışma. Haydi ben kendimin yalancı olduğumu ve bir bayağılık gösterdiğimi kabul edeyim. Fakat, senin aleyhinde hüküm veren bütün vicdanlarda yalancı, bayağı mı? Çok nezîh tanıdığım o vicdanları lekelemeğe senin gibi karaltmağa nasıl kıyıyorsun? Diyordu.

Selma müdâfaaasını bitirdi. Nejat'ın son sözü:

Dua etmelisin ki, zifaf sabahı başına gelecek felaket bu günden geldi ve ucuz kurtuldun. Haydi bakalım: sana askerce bir marş.. Fakat şunu da bilmelisin: seni pek güçlükle kalbimden sıyırıp atıyorum. Sen, benim aşkımın mihrabı idin.

Selma, ayağa kalktı, sendeledi. Nejat'ı son bir defa bütün sihriyle tılsımlamaya çalıştı. Titredi göğsünü geçirdi. Gözlerinden damlalar boşaldı. Odaya

bir sessizlik ve ağırlık çöktü. Herkesin başı önüne düştü. Selma tekrar kendisini topladı. Kadınlığının gururuyla göğsü doldu. Bütün metanetiyle ayakta durmaya çalışarak:

Gidiyorum Nejat. Fakat her temiz ve mağrur kadın gibi, dedi. Kapıya doğru adımını attı.

Gitme. Dur Selma.

Başını çevirdi: Faruk ayakta duruyor. Yüzü sapsarı, tir tir titriyordu. Nejat da ayakta, dikkatle Faruk'u tedkik ediyordu. Faruk sersem bir adım attı. Nejat'ın elinden tuttu, haykırdı:

Selma ma'sûm. Bütün kabâhât bende. Mektubu yazan, iftirâ'yı eden bendim.

Teyze hanım da odaya geldi. Herkes şaşırdı. Zihinlerden bin bir ceryan koptu, aktı. Nejat kızdı:

Faruk. Mel'ûne seni de mi bitirdi, seni de mi bent etti? Onu kurtarmak için kendini mi ileriye itiyorsun? Onu mahkûm eden vicdanlardan biri de vicdanın değil miydi?

Selma'nın yüzüne baktı:

Uzaklaş mel'ûne uzaklaş...

Diye bağırdı.

Faruk atıldı:

Hayır. Hayır gitme. Kal. Sen temizsin. Bütün fenalık bende.

Bir cinayet işlemiş insanlar gibi Nejat'ın yüzüne baktı;

Nejat, Selma'yı senden fazla ben seviyordum. Sen sevmeden ben sevdim. Fakat, senelerce bir kere yüzünü çevirip bakmadı. Bu sevgi, sevgi değil, kara sevda oldu. Düşündüm: evlenmenize bir hafta var. Sizi bir iftirâ'yla birbirinizden ayırmak, Selma'ya hakaret ettirmek ve sonra Selma'nın kırılan kalbinin, incinen rûhunun zayıflığından istifâde ederek nikâhıma almak alçaklığını göstermeye karar verdim. Fakat Nejat, bu dost bir insanın işi değil. Eğer bu dakikada burada bulunmasam; şu çok elîm ve tahammül edilmez hâli, Selma'nın, safiyet ve ismetini zorla sürülen leke içinde çırpındığını görmeseydim: belki, yine seni zehirlemekte devam edecektim. Fakat, şimdi katiyen...

**

Nejat, bir an kendini topladı. Bebek gecesi tekrar zihnine hücûm etti. Daldı, düşündü; hafıza ve hatırasını iyice yokladı, bütün teferruâtı ile o geceyi canlandırdı. Birdenbire bütün samimiyetiyle gözleri içinden parladı. Kanı tutuştu. Damarları yandı. Kendi kendine:

Zaten bu kadar gürültüye lüzûm yoktu. Beceriksizliğim birdenbire zihnimin dolaşması meseleyi karıştırdı. Hâlbuki şimdi çok iyi hatırlıyorum: O gece, a'zamî sıkıntı çekti idi, dedi.

Selma'nın üzerine atıldı. Kollarının arasında kilitledi. Dudaklarını sımsıkı dudaklarına yapıştırdı:

Affet Selma.. Kabâhâtliyim. Hepsi, her şey bir sürü ismet düşmanının iftirâ'sı.. diye inledi.

Edhem İzzet